KISS MAGDALÉNA

A KÖRÖSMENTE FOLYÓVÍZNEVEINEK NÉVRENDSZERTANI VIZSGÁLATA

Kiss Magdaléna

A KÖRÖSMENTE FOLYÓVÍZNEVEINEK NÉVRENDSZERTANI VIZSGÁLATA

Kiss Magdaléna

A KÖRÖSMENTE FOLYÓVÍZNEVEINEK NÉVRENDSZERTANI VIZSGÁLATA

LÍCEUM
KIADÓ
Eger, 2024

Lektor:
Sebestyén Zsolt

Nyelvi lektor:
Báthory Kinga

ISBN 978-963-496-268-7

A kiadásért felelős
az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem rektora
Megjelent az EKKE Líceum Kiadó gondozásában
Kiadóvezető: Nagy Andor
Felelős szerkesztő: Kusper Judit
Tördelés, borítóterv: Csombó Bence
Megjelent: 2024-ben

Készítette: az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem nyomdája
Felelős vezető: Kérészy László

Tartalom

Bevezetés 7
1. A magyar víznévkutatás története.....11
2. Az anyaggyűjtés forrásai és az anyagközlés módszertani kérdései 31
3. A Körösök vízrajzi köznevei 43
5. A víznevek tipológiai rendszerezése 53
5. A Körösmente magyar és román vízneveinek névrendszertani vizsgálata ...57
5.1. Szerkezeti elemzés 57
5.1.1. Funkcionális-szemantikai elemzés 57
5.1.2. Lexikális-morfológiai elemzés 84
5.1.2.1. Az egyrészes víznevek lexikális-morfológiai felépítése ... 85
5.1.2.2. A kétrészes víznevek alkotóelemeinek vizsgálata..... 94
5.2. Keletkezéstörténeti vizsgálat..... 115
5.2.1. Szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevek 115
5.2.1.1. Jelzős szerkezetű helynevek 116
5.2.2. Morfematikai szerkesztéssel alkotott nevek 118
5.2.2.1. Helynévképzővel történő névalkotás 119
5.2.2.2. Névszójelekkel történő névalkotás 122
5.2.2.3. Határozóraggal történő névalkotás 123
5.2.3. Jelentésbeli névalkotás 123
5.2.3.1. Jelentéshasadás 124
5.2.3.2. Jelentésbővülés és -szűkülés 125
5.2.3.3. Névátvitel 125
5.2.3.4. Névköltöztetés 128
5.2.4. Szerkezeti változással alakult víznevek 129
5.2.4.1. Ellipszis és kiegészülés 129
5.2.4.2. Névrészcsere 131
5.2.4.3. Redukció és bővülés 131
5.2.4.4. Deetimologizáció 132
5.2.4.5. Népetimológia 134
5.3. Névátvétel 135
Áttekintés..... 148
6. Eredmények 150
Summary..... 154
Felhasznált irodalom 162
Források 177

Helynévmutató 183
A Körösmente vízrajzi közneveinek jegyzéke 199
A víznevek adattára 204
A víznevek teljes listája 300
Térképszelvények 370

Bevezetés

Szabó T. Attila hagyatékának feldolgozásakor találkoztam először olyan településnevekkel, amelyek felkeltették érdeklődésemet a történeti földrajzi nevek iránt. Hajdú Mihály javaslatára kezdtem el a vízneveket tanulmányozni, majd – Szilágy megyei gyökereimből kifolyólag – választottam a Körösök teljes területét.

Munkám fő célja a Körösök vízgyűjtőjéhez tartozó névanyag bemutatása a Hoffmann-féle többszintű helynévelemzési modell által. Ezért a tipológiai rendszerezésben a magyar és román neveket különválasztottam, ez utóbbiakat pedig a fordítást követően ugyanúgy elemeztem, mint a magyar neveket, a leíró részek végén pedig összehasonlítottam a két nyelvi réteghez tartozó nevek vizsgálati eredményeit. Mivel az anyaggyűjtés során a teljes folyóvíz-névállomány feltárására törekedtem, a magyar adatok mellett jelentős román névanyag is összegyűlt.

A több mint kétezer folyóvíznevet felölelő névtudományi vizsgálat a nyelvtudomány számára olyan lényeges konklúziókkal rendelkezik, amelyek megbízható képet festenek a hidronimákban tükröződő nyelvi állapot változásairól. A több mint 27 ezer négyzetkilométeres terület névanyagának csupán egyik részével, a folyóvíznevek csoportjával foglalkozom, ezáltal átfogó képet kaphatunk a vizsgált terület lakosságának névalkotó tevékenységéről, amely alapvetően a magyar és a román nyelv köré csoportosul. Számos víznévvel kapcsolatos tanulmány látott már napvilágot a magyar és nemzetközi szakirodalomban, bemutatva kisebb vagy nagyobb vízfolyások névtani rendszerét, de olyan összefoglalás, amelyik két országot összekötő vízgyűjtőterület összes, adattárakban és térképeken fellelhető folyóvíznévkincsét elemezze – tudomásom szerint –, ez idáig még nem született. Köztudott, hogy a magyar nyelv történetének megismerésében jelentős szerep hárul a helynevekre, hiszen mind a korai, mind a jelenkori víznevek mint szórványok idegen nyelvi környezetben a magyar nyelv írásban is megjelenő állapotáról adnak képet, s változásuk a nyelv egészének változására világít rá. Éppen ezért a névanyag rendszerszerű vizsgálata általános következtetések levonására ad lehetőséget a terület névanyagának monografikus feldolgozása által. A Körösök vízgyűjtőjének kiválasztását az indokolta, hogy a nagy kiterjedésből adódóan változatos földrajzi viszonyokkal rendelkezik, ugyanakkor névanyaga rendkívül gazdag, népessége pedig többféle etnikumot ölel fel.

Az összefoglalóan *Körösök* néven ismert folyók teljes hossza 741,3 km, Romániában, Erdélyben erednek, és egyesülésük után 200 kilométerrel Magyarország területén a Tiszába ömlenek. A Berettyó–Körös-vidék az Alföld délkeleti középtájainak egyike, nagyobbrészt a magyarországi Békés vármegye északi

és Hajdú-Bihar vármegye déli részén, de kisebb sávja Jász-Nagykun-Szolnok vármegye délkeleti részére is áthúzódik, keleti területe pedig a romániai Bihar megye délnyugati és Arad megye északnyugati része. A magyarországi területét tekintve 4361 km²-es, a Hortobágy-Berettyó, a Berettyó és a Körösök közötti síkság legfontosabb települései Magyarországon Gyula, Békés és Berettyóújfalu, a romániai oldalon Nagyvárad, Nagyszalonta és Margitta. Északról a Hajdúság és a Nyírség, északkeletről az Érmellék, keletről az Erdélyi-középhegység, délről és délnyugatról a Körös–Maros köze, északnyugatról a Közép-Tisza-vidék határolja. Magyarországi kistájai a Dévaványai-sík, a Nagy-Sárrét, a Berettyó–Kálló köze, a Bihari-sík, a Kis-Sárrét és a Körös menti sík, valamint az Érmellék magyarországi résztájegységének tekinthető Érmelléki löszös hát is, Romániában pedig a Berettyó-sík, a Bihari-sík keleti része, a Nagyváradi-kapu, a Nyárszegi magassík, a Szalontai-sík és a Csermői-magassík.[1] A *Körösvidék* (románul: *Crișana*; németül: *Kreischgebiet*) egy földrajzi és történelmi régió Romániában, de régi magyar forrásokban fellelhető a *Körösország* mint népies megnevezés, ami a hajdani Bihar vármegye Körösök járta vidékére utalt a Partium[2] területén. Az alábbi illusztratív térkép a Körösök vízgyűjtőterületének kiterjedését jeleníti meg.

[1] A mai Románia területén kisebb tájegységek szerint a vizsgált terület felöleli a Királyhágóig a Sebes-Körös jobb partján elterülő Báródságot, a szilágysági Berettyómentét, a Berettyó, a Sebes- és Fekete-Körös völgyeinek, az Alföld és a hegyvidék találkozásánál fekvő Bihart, a Berettyó és a Sebes-Körös határolta Bihari Hegyközt, Sebes- és a Fekete-Körös közötti sík- és dombvidék határolta Bihari Mezőséget, a Fekete-Körös völgyét, Kalotaszeget, az Érmelléket, a Szilágyság egy részét, Rézalját és természetesen a Partiumot; Magyarország területén pedig a Tiszántúl nagy részét.

[2] A középkori Magyar Királyság három részre szakadása után a Partium felett az erdélyi fejedelmek mint „Magyarország részeinek urai" uralkodtak egy meghatározott ideig. A Partium területe nem rögzült, a Habsburgok és az erdélyi fejedelmek közötti erőviszonyoktól függően változott. A trianoni békeszerződés Erdéllyel együtt az egykori Partium területét, valamint Máramaros vármegye déli részét, illetve Arad, Szatmár és Bihar vármegyék túlnyomó részét is Romániának juttatta. Kisebb Szatmár, Bihar és Arad megyei töredékek maradtak csak magyar fennhatóság alatt. Így ma a Partium fogalma a történelmi jelentése mellett a Magyarországtól Romániához került alföldi területek összességét is jelöli, tehát például a szatmári vidékek (Szatmárnémeti, Nagykároly) is beleértendők (Bokor 1783–1798).

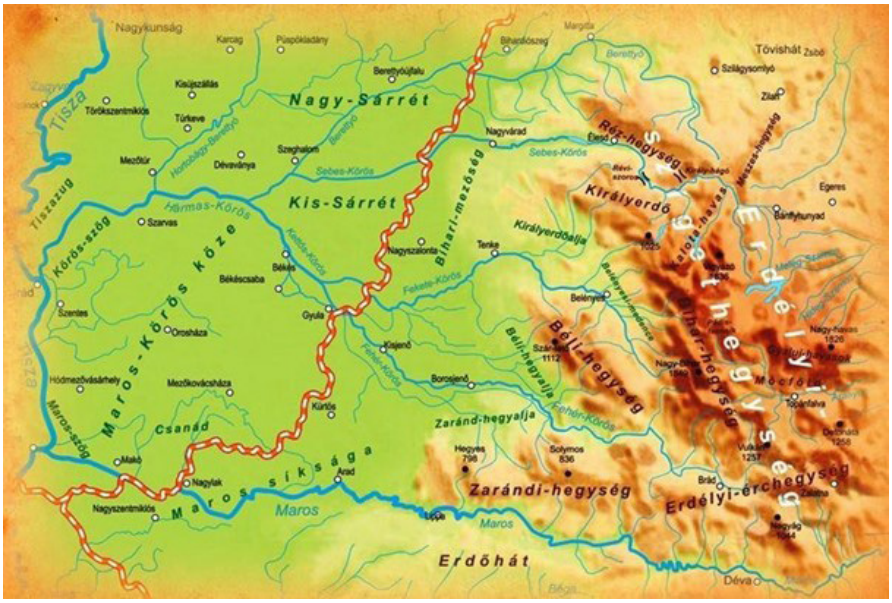

A Körösök vízgyűjtőterülete

(Forrás: https://www.korosoknaturpark.hu/a-korosok-volgye-terseg/)

Dolgozatom hat nagyobb egységből épül fel. Az első fejezetben a víznevek kutatástörténeti áttekintését foglalom össze az első szakmunkáktól napjainkig, ill. a korai és későbbi adattárakat, az etimológiai és névtani kutatások rendszerezési lehetőségeit. A kezdeti összefoglalások később a helynévtárak adatbázisába lettek beemelve, ami indokolta az etimológiai szótárak, pontosabb geográfiai leírások és egyéb feldolgozások létrejöttét. Ennek köszönhetően a 20. század első felében megkezdődött a víznévfeldolgozások és a tipológiai rendszerezések sora.

A második részben az anyaggyűjtés és anyagközlés mellett kitérek a módszertani kérdésekre. A modern helynévgyűjtés alapelveit Szabó T. Attila, később Hoffmann István határozta meg, hangsúlyozva a gyűjtés holisztikus jellegét. Csupán ennek a szigorúan tudatos adatgyűjtési alapelvnek a figyelembevételével rögzített víznevek feldolgozása nyújt megbízható, hiteles eredményeket.

A harmadik egységben a vízrajzi köznevek általános bemutatását követően felsorakoznak a vizsgált vízgyűjtőhöz tartozó köznevek, valamint azok jellegzetességei, illetve történeti és nyelvi rétegei. A jelentésbeli sajátosságok és ezek morfológiai vizsgálatának eredményeivel zárul a fejezet.

A negyedik rész a víznevek tipológiai áttekintését nyújtja, bemutatva a releváns rendszerezési lehetőségeket a Hoffmann-féle funkcionális-szerkezeti modell alapján. Az itt előforduló víznévi kategóriák a folyóvizek és azok részeinek neveit,

valamint a források, kutak megnevezését tartalmazzák. A névrészek alapfunkciói közül három fő csoport jelenik meg: 1. fajtajelölő (F), 2. helymegnevező (M), 3. sajátosságot (S) kifejező szerep.

A következő fejezet az értekezés fő része, amely a Körösök magyar és román vízneveinek névrendszertani vizsgálatát tartalmazza szerkezeti és keletkezéstörténeti aspektusból. Az első, a konstrukciós elemzés, amely a funkcionális-szemantikai és a lexikális-morfológiai vizsgálat eredményeit mutatja be. A második, a keletkezéstörténeti analízis, amely a szintagmatikus, morfematikai szerkesztéssel alkotott nevek mellett a jelentésbeli névalkotást részletezi.

Végül a hatodik egység a vizsgálat eredményeit foglalja össze és jeleníti meg különféle ábrák segítségével. Ez a kutatási projekt több egymáshoz kapcsolódó résztémát ölel fel, és a különböző részek eredményeit tartalmazza, kitérve a magyar és a román nevek motivációs, állományi és etimológiai eltéréseire.

A dolgozat kiindulópontja a „kétnyelvűség" adta komparatív szempont érvényesítése, ami kétségtelenül előreviszi a további helynévi egy- vagy kétnyelvű kutatásokat. A vizsgálat során nem csupán egy újabb, nyelvileg alapvetően egynemű névanyagot elemzek, hanem ismereteimnek megfelelően a magyar és román nyelvű adatokat párhuzamosan rendszerezem. A kiválasztott terület bár átível két országon is, Romániában a Székelyföld, a Mezőség és a Bánság közé esik, így névtanilag egyelőre még kevésbé kutatott terület, ahol a nyelvi érintkezés kapcsán új eredmények látnak napvilágot.

Mindenekelőtt hálát adok Istennek megtartó kegyelméért és szeretetéért, ami végigkísérte életem és munkám minden egyes szakaszát.

Köszönöm témavezetőmnek, Juhász Dezsőnek türelmes és körültekintő szakmai irányítását, aki döntően befolyásolta tudományos gondolkodásom formálódását, fejlődését. Hálás szívvel gondolok első témavezetőmre, Hajdú Mihályra, aki kutatói pályámon elindított, és akitől az értekezés témájának alapötlete származik; munkám megírására élete végéig folyamatosan bátorított. Köszönettel adózom előopponenseimnek, Győrffy Erzsébetnek és Szentgyörgyi Rudolfnak, lektoromnak, Sebestyén Zsoltnak a disszertációval kapcsolatban megfogalmazott számos építő jellegű kritikai észrevételért és javaslatért, amelyek hozzájárultak a dolgozat végső formájához. Természetesen nem áll módomban minden mentoromat felsorolni, de külön köszönet illeti Slíz Mariannt, Tóth Valériát, Hoffmann Istvánt és Farkas Tamást, akik formális és informális beszélgetéseink során hozzájárultak szemléletmódom alakulásához, fejlődéséhez.

1. A magyar víznévkutatás története

Nyelvi hídszerepükből adódóan a víznevek a legalkalmasabbak arra, hogy segítségükkel az adott terület etnikai történetét megvilágíthassuk. A nagyobb folyók pedig nemcsak időben, hanem térben is hidat vernek a nyelvek között, mivel a mellettük élő népek nyelvi érintkezésére kiváló lehetőséget teremtenek (Hoffmann 2009: 210–211). Kiss Lajos megfogalmazása szerint az ilyen nagyobb vizek megnevezései valósággal nemzetközi tulajdonban állnak (2000: 1). Ezt a rendkívül összetett és színes témát folytatja Póczos Rita, összefoglalva a Kárpát-medence legrégebbi víznévrétegének kialakulását az újabb nemzetközi kutatások történetével kiegészítve (2016: 83), Hankusz Éva pedig a víznévrendszerek összevető vizsgálatát végezte el (2019: 51).

Győrffy Erzsébet 2011-ben megjelent monográfiájában kiválóan összefoglalja a magyar víznévkutatás történetét és a víznévkutatás elméleti kérdéseit, és csak ezt követően tér át a folyóvizek névrendszertani vizsgálatára. A történeti áttekintés felsorolja a releváns adattárakat, az etimológiai és névrendszertani kutatások eredményeit, illetve a folyóvíznevek nyelvi és kronológiai rétegeit. A kutatások elméleti kérdéseit két pillér mentén mutatja be: egyrészt a helynévfajták rendszerében megjelenő vízneveket, másrészt a víznevek jelentéstani problematikáját a homonímia, a szakasznevek és a többnevűség témakörében.

Kezdeti, rendszerező munkák

A helynévkutatás kezdeti időszakában a víznevek gyűjtését és rendszerezését nem választották el éles határok a többi helynévtípus kutatási szempontjaitól. Több mint fél évszázada adta közre Szabó T. Attila a múlt század helynévkutatásait áttekintő nagyívű tanulmányát (1944: 181–264), Lőrincze Lajos pedig nevezetes munkáját követően (*Földrajzineveink élete*, 1947) a helynevek névélettani rendszerezésére vonatkozó nézeteinek újbóli kifejtését (*Földrajzinév-gyűjtésünk múltja, jelen állása, feladatai*, 1949). A 19. századnak és az azt megelőző időszaknak a tulajdonnevekkel foglalkozó hazai munkáit újabban Hajdú Mihály tekintette át és foglalta össze (1999a és 2002b), Hints Miklós (1995: 45–46) pedig a romániai magyar helynévkutatás eredményeit és feladatait összegzi. A *Földrajzineveink élete* megjelenésének 20. évfordulóján a korszakos jelentőségű mű ismételt kiadásával együtt Sebestyén Árpád a közben eltelt időszak eredményeit mutatta be (1967: 29–55), azonban ugyancsak ennek az időszaknak köszönhető Kázmér

Miklós két, szinte bibliográfiai részletezettségű összefoglalása is: az első szintézis a *Földrajzinév-kutatásunk 1945 és 1955 között* (1956: 238–55), a másik pedig a *Helynévkutatásunk 1956-tól 1966-ig* (1968: 108–122, 245–55). Névtudományi konferenciák alkalmával a tudományterület kiemelkedő szakemberei foglalták össze plenáris előadásokban, elnöki megnyitókon a tudománytörténeti munkák eredményeit, valamint a névtudomány időszerű állapotát és a külföldi kutatások produktumait: Benkő Loránd: *Névtudományunk helyzete és feladatai* (1970: 7–16), Mező András: *Földrajzinév-kutatásunk helyzete és feladatai* (1970: 85–99), Ördög Ferenc: *A földrajzi nevek gyűjtése, kutatása [1980–1986]* (1989: 31–47), illetve Kiss Lajos: *Az európai névtudomány fontosabb eredményei* (1970: 16–26; Uő: *Az európai névtudomány utóbbi másfél évtizede*. 1989: 18–31). A Debrecenben indított Onomastica Uralica-sorozat második kötetében látott napvilágot Hajdú Mihálynak az egyetemes és a magyar névkutatás történetét áttekintő tanulmánya (2002a), amelyben a hangsúly elsősorban a régebbi korok bemutatására esik, de több részletében szó van az utóbbi évtizedek eredményeiről is. A közelmúltban Hoffmann István (2003) foglalta össze az 1958–2002 közötti időszak magyar helynévkutatásának eredményeit. Jóllehet a fentebb felsorolt, a helynévkutatásban fontos állomásokat jelentő tanulmányok, összefoglalások, beszámolók és monográfiák sokszor csak érintik a víznevek kérdését, a 21. századra azonban fellendülni látszik a magyar hidronomasztika.

Helynévtárak

A 19. század tudományossága egyre elmélyültebben tanulmányozta helyneveinket, felismerve azok történeti forrásértékét. Ezzel párhuzamosan elkezdődik a szisztematikus gyűjtés is, mind a szinkrón nyelvállapotban használatos, mind a történeti forrásokban fellelhető helynévanyag szótározása.

Lipszky János azt a célt tűzte ki, hogy 1:470 000 méretarányú Magyarország-térképe álljon egy részletes térképből (*Mappa generalis*, 1806), egy névmutatóból (*Repertorium*, 1808) és egy áttekintő térképből (*Tabula generalis*, 1810) – dicséretes, hogy a névmutató makrotoponimái közt nagyobb vízneveket is feltüntet. Hasonló elvektől vezérelve, Görög Demeter 1802 és 1811 között kiadott, változó méretarányú megyetérképekből álló atlaszához 15 ezer lakott hely nevének névmutatóját is mellékelte.

Pesty Frigyes 1862 és 1867 között az osztrák egyeduralom közigazgatásának segítségével, kérdőíves rendszerrel, hatalmas helynévanyagot gyűjtött össze 68 kötetben, amely a Kárpát-medence helyneveinek valószínűleg utolsó

áttekintését nyújtja. Pesty Frigyes történész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja az 1860-as évek elején elhatározta, hogy kísérletet tesz „a haza helyneveinek gyűjtésére és összeírására". A temesvári születésű tudós – aki polgári foglalkozását tekintve ekkor szülővárosa kereskedelmi és iparkamarájának titkára – felismerte, hogy a „topographiai megnevezések" sokféle tanulsággal szolgálnak egy-egy nép nyelvének, történetének alakulásáról, s úgy gondolta, hogy a helynevek összegyűjtése és magyarázata révén jelentősen hozzájárulhat a magyarság múltjának megismeréséhez. Pesty az országos méretűre tervezett gyűjtés előkészítéséhez 1862-ben fogott hozzá. A Magyar Királyi Helytartótanács és az Erdélyi Főkormányszék megszervezte az ország közigazgatási apparátusának a bevonását. Az 1864-ben megindult gyűjtésre Pesty útmutatót és hétpontos kérdőívet szerkesztett. Szerinte „a helynevek adatjai minél teljesebben gyűjtendők, mert veszendőbe mennek", ezért a kérdőíveket 60 ezer példányban szétküldte az országban. Az adatgyűjtés célját ekképpen határozta meg: „Törekedni fogok arra, hogy minden hazai községet, bár mily szerény legyen az, legalább egy történeti adattal illusztráljam, és így kijelöljem helyét a nemzet történetében". A munkát egyes jegyzők nagyon lelkiismeretesen elvégezték, mások viszont nem tekintették igazán szívügyüknek, így az összegyűlt anyag színvonala igen egyenetlen lett. Bognár András *Pesty Frigyes helynévtára körül* c. cikkében (MNyTK. 160: 198) felsorolja a 63 kötetes, 28.536 fólióból álló, 1864–1865-ös helynévgyűjtés tudományos és gazdaságos közreadásának feltételeit: a) betűhív olvasatban, szorosan követve az eredeti kézirat rendjét; b) csak a latin nyelvű rész magyarra fordítása; c) csak kevés jegyzet közlése. A Körösök szempontjából lényeges vármegyék, Békés és Bihar már megjelent nyomtatásban is, a legtöbb vármegye pedig a mikrofilmeken volt elérhető. Hajdú Mihály (2006: 205–215) szintén hangsúlyozta a hatalmas adatmennyiség mielőbbi közzétételét, hiszen a benne rejlő névkincs tengernyi kutatási lehetőséget rejt magában, ugyanakkor ez az értékes szinkrón metszet nem merülne a feledés homályába. Bihar vármegye megjelent két kötetben Hoffmann István és Kis Tamás közzétételében Debrecenben, aminek a többi megjelent kiadvánnyal szemben nagy előnye, hogy a világhálón való megjelenítése megkönnyíti a hozzáférést. Helységnévmutatója a megváltozott nevű településeket, helynévmutatója a névelemeket is tartalmazza, továbbá van külön személynév- és tárgymutatója, valamint a mellékelt térképhez külön helységnévmutató. Hajdú ezt a munkát a következő szavakkal minősíti: „Kiváló közzététel, jó lenne, ha mintának tekintenék a következő kötetek szerkesztői" (2006: 205), egyben sürgeti a Pesty gyűjtéséből származó, a mai határokon kívüli 19. századi névanyag közzétételének fontosságát, hogy azt magyar és más nyelvű névészek egyaránt eredményesen hasznosíthassák (l. még Kiss M. 2009: 113). A Magyar Helynévtár

Program keretében 2023-tól folytatódik a Pesty-féle kéziratok nyomtatásban való megjelentetése, Máramaros vármegye, Kővár vidéke / Kraszna vármegye és Közép-Szolnok vármegye közzétételével.

Szintén a 19. század második felének termése Csánki Dezső (1890–1913) a Hunyadiak korának történeti földrajzát bemutató többkötetes munkája, amely interdiszciplináris jellegével számos további tudományághoz fűződik, amelyben megjelenik a történeti Magyarország minden vára és kastélya, városa és mezővárosa, falva, az adott megye valamennyi birtokosa, főispánjai a vármegyék szerint, betűrendben. Említésre méltó, hogy gazdag névanyaga a nagyobb folyóvizek nevét is tartalmazza.

A 19. század második felének és a 20. század első évtizedeinek jelentős értékeket létrehozó adatfeltáró és -feldolgozó munkálatai a makrotoponimák két legszámottevőbb csoportjára, elsősorban a település- és a víznevekre irányultak. Még a határnevek összegyűjtését szorgalmazó Pesty Frigyes munkásságában is csak utolsó, töredékben maradt művében (*Magyarország helynevei történeti, földrajzi és nyelvészeti tekintetben*. I. Budapest, 1888) jelenik meg a mikrotoponimák földolgozásának igénye.

Adattárak és szótárak

Vályi neve mellett említhetjük a magyar honismereti és statisztikai tudomány egyik megalapítójának, Fényes Eleknek a nevét, aki *Magyarország geográfiai szótára* (1851) c. munkájában város-, falu- és pusztaneveket közöl. Munkája haszonnal forgatható egyes víznevek azonosításában.

Szabó T. Attila nevéhez nemzetközi viszonylatban sokáig az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* fűződött, amiről Benkő Loránd (1967: 46) tanulmány méretű értékelésében a következőképp vélekedik: „Ez a teljesítmény nem a méltatók véleménye által lesz azzá, ami, hanem önmagában hordja, objektíven tartalmazza értékeit […] a *Tár* jellegében annyira egyedi, előzményeihez annyira nem fogható, formájában és tartalmában annyira minden hasonló műfajú munkát túlhaladó, hogy teljesen külön elbírálást igényel". Ez a tanítványi méltatás ma is megállja a helyét, hiszen Szabó T. Attila művének gazdagságát az eredeti levéltári darabok és történeti kiadványok sokrétűsége biztosítja, mindazonáltal hivatali és magánéleti iratfajtákból válogatott anyagában a legváltozatosabb korabeli műfajok mind megtalálhatók: birtok- és szolgálat-összeírások (urbáriumok, inventáriumok), végrendeletek, osztálylevelek, kelengye- és tárgylajstromok, vallatások jegyzőkönyvi anyagai, csere- és adásvételi iratok, nyugták, költségjegyzékek, közlevelek, törvényszövegek,

fejedelmi rendeletek, egyházi látogatási, törvénykezési, városi tanácsi, széki jegyzőkönyvek, anyakönyvek, jobbágykezes levelek, a különböző céhek számadáskönyvei, levelezései, udvartartási iratok. Nem maradnak el a családi levéltárak anyagai, krónikák, naplók, elmélkedések, misszilisek sem. Így az adatok nemcsak a hivatali nyelvet, hanem Erdély különböző nyelvjárásait beszélő emberek – városi vagy falusi tisztségviselők, bírák, jegyzők, papok, mesteremberek, gazdatisztek, kocsmárosok stb., perbe fogott vagy tanúként kihallgatott különböző rangú és rendű emberek – nyelvét villantják fel. Az *SzT.* anyaga a szerző által több mint fél évszázadon át folytatott levéltári kutatások eredménye, amely több millió, rendkívül változatos nyelvi adaton alapszik.

A *Tár* szócikkeiben egyébként kezdettől fogva megfigyelhető a helynevek kitüntetett kezelése: az adott közszóval alkotott helynévi adatokat új bekezdésben tárgyalja, s ennek eredményeként a közszó – adott esetben tájszó – területi előfordulása is kirajzolódik az időrend mellett. A közismert és elismerést hozó nagyszabású gyűjtése valójában a történeti névgyűjtés „melléktermeke" (ETH. 1: 5), hiszen ezzel a munkával párhuzamosan is gyűjtött, hozzávetőlegesen mintegy 1 millió történeti kéziratos adatot, főképp mikrotoponimákat, így az *Erdélyi Történeti Helynévgyűjtés* (2001–2010), amit Hajdú Mihály kezdeményezett és tett közzé fiatal kutatócsapatával, Szabó T. Attila életművének másik meghatározó részét képezi. Ma már elégedett mosollyal olvashatjuk Hajdú azon sorait, amelyekben így ír a helynévgyűjtés közzétételéről: „Szabó T. Attila több évtizedes levéltári kutatásának történeti helynévanyaga sok ládában fölhasználatlanul várja a sajtó alá rendezést, a megjelenést. […] Reméljük, hogy Janitsek Jenő és egyetemi hallgatók közreműködésével az anyagnak legalább egy része napvilágot láthat." (Hajdú 2003a: 358–359) Az időközben megjelent ETH. felépítése megyénként, azon belül pedig településnevenként van szervezve, időrendi beosztás szerint. A külterületi elnevezések gazdag tárháza tárul elénk egy-egy terület alsó és felső fordulójának a bemutatásával magyar, román és latin nyelvű adatokban. A helyi, családi levéltárakban, birtokperekben, határjárásokban előbukkanó megnevezések helybeli emberek szájából származó, a helyhez így-úgy kötődő „írástudók" feljegyzései: hitelességük megkérdőjelezhetetlen. Ebből következik, hogy a rendszerint tág mondatkörnyezetben szereplő adatok rengeteg helyhez köthető nyelvjárási jelenséget is hordanak. Szabó T. Attila módszertanilag is megalapozta a helynévgyűjtést,[3] hangsúlyozva, hogy a kimeríthetetlen levéltári adathalmaz mellé az élőnyelvi gyűjtések végzése is nélkülözhetetlen a tudományos kutatáshoz, továbbá a helynévanyag

[3] L. még a földrajzi nevek gyűjtésének, ellenőrzésének és közzétételének kézikönyvét (Balogh Lajos et al. Budapest, 1978).

történeti életfolyamatának szemléltetése feltétlenül megkívánja a jelenkori helynévanyag mielőbbi összegyűjtését és közzétételét is. Ezek a gondolatok tükrözik Szabó T. Attila, az utolsó legnagyobb erdélyi szótörténeti és helynévtörténeti adattár létrehozójának kitartó munkásságát.

Földrajzi leírások

A földrajzi leírások névanyagát mindig indokolt áttekinteni, mert sokszor nagyfokú információs értékkel bírnak az adattárak katonásan felsorakoztatott neveivel szemben, bár látni fogjuk, hogy a két közlési mód a korai országleírásokban korántsem zárja ki egymást.

Vályi András háromkötetes helytörténeti műve, a *Magyar Országnak leírása* (1796–1799) a legelső magyar nyelven megjelent betűrendes helységnévtár. A három vaskos kötetben a korabeli Magyarország több mint 12 500 települését sorolja fel, ismertetve azok legfontosabb gazdasági és népességi adatait. Az országos szintű adattár gazdag helynévanyagában általában a településnevek kaptak helyet, de szerzője több típusú helynév bemutatására vállalkozik, azaz „minden hazánkbéli Vármegyék, Városok, Faluk, Puszták; uradalmak, fábrikák, huták, hámorok, savanyú, és orvosló vizek, fürdőházak, nevezetesebb hegyek, barlangok, folyó vizek,[4] tavak, szigetek, erdők, azoknak hollétele, Földes Urok, fekvések, történettyek, külömbféle termésbéli tulajdonságaik, a' betűknek rendgyek szerént feltaláltatnak".

A geográfiai jellegű munkák közül Hunfalvy János *A Magyar Birodalom természeti viszonyainak le írása* (sic!) (1863) c. földrajztörténeti és országismereti sorozatának második kötete részletező alapossággal mutatja be a Körösök teljes vízgyűjtő területét. A szerző a víznevek identifikálása céljából számottevő településnevet is felhasznál, amely a térképeken nem szerepel, így sok hidronima esetében keletkeznek új víznevek, vagy talán óvatosabban fogalmazva: alkalmi víznevek és

[4] Pl. „*Berettyó*. Bihar Vármegyében, motsáros, és sáros folyó víz, ered *Vörös* hegyekben, lefolyásának árka tartosan egy forma, mig a' lapályosságot elérvén szélessebbre terjed. *Margita Városa, Abrány, Sz. Jóbb, Sz. Imre, Szalard* mező Város, és helységeknél foly le. *Vajdát*, és *Hodost* hasítván Bakonyszegnél terjed el leg szélessebbre, és nagy motsárosságokat szerez, kivált *Félegyháza* körűl, a' hol fertőket is tsinál; nád, 's tzín mosó fű is terem kiszáradhatatlan sárjában; innen kezdi rendesebb folyását, mivel még eddig eredetétöl fogva, inkább fertő, mint sem folyó víz forma vólt. Vize árka közepében lefolyván, szélei körűl álló vizeket hágy, *Felegyházatól Polvajd* hídgyáig, mindég rétség, és szántó földek között foly, míg *Potsaj, és Kismanjánál* az ér vizével egyesűl. Viszont, *Esztari Gáborján, Berettyó Újfalunál* foly. *Bakonyszögnél* a' tengeri gyöngyökhöz, hasonlító gyöngyöket találtak benne; rákkal, 's tekenős békákkal bővelkedik, halai, madarai, vadkatsái, szártsái, olly számosok, hogy azoknak sokasága néha egészlen elboríttya vizének színét."

víznévi körülírások. Ezt figyelembe véve, a feldolgozás során Hunfalvy vízneveit összevetettem a többi releváns adattal, és csak akkor vontam be ezeket az elemzésbe, ha egyéb forrásból származó változattal nem rendelkeztek.

Haán Lajos (1870) *Békés vármegye hajdana* című monográfiájában az 1715-től származó adatok alapján, a hitelesség igényével mutatja be a vármegye történetét: „Valamely helynek történelmi leirása bizonyára csak akkor bir becscsel, ha az nem szájról szájra maradt mendemondák, hanem hiteles okmányok nyomán készült. Ezt szem előtt tartva, miután munkám első kötetében Békés-vármegye hajdanát közlöttem: e másodikban adom immár a munka alapjául szolgált okmányokat." (Haán 1870: 2. kötet, Bevezető [oldalszám nélkül]) Jóllehet néhol népetimológiás értelmezéssel is találkozhatunk a leírásban, a mű értéke vitathatatlan. A századforduló időszakában jelent meg Borovszky Samu *Magyarország vármegyéi és városai* c. tudományos kiadványsorozata (összesen 26), amelynek hatodik könyvében Bihar vármegye leírásában hegy- és vízrajzi rész is szerepel Korbély József tollából. Az ilyen geográfiai munkáknak különösen nagy előnye, hogy számos víznévi adat is nyerhető belőlük, de a vízneveket nem csupán felsorolja, hanem be is mutatja, így sok esetben kiküszöbölhetők olyan félreértések, melyek a puszta névadat egyszeri előfordulása alapján talán nem kerülhetők el (pl. meglehetősen sok a *Fekete-* előtaggal szereplő településnév a Fekete-Körös vidékén, és több esetben, ahol a fenti bővítményi tag kerül a helységnév alaptagja elé, hajlamosak lennénk a melléknévre gondolni, holott maga a víznévi előtag vesz részt a névalkotásban).

Egyéb feldolgozások

Már a 19. század közepétől születnek igényesebb nyelvészeti és történeti jellegű helynévtörténeti összefogások, például gróf Teleki János hatására több nyelvész és történész foglakozott a helynévgyűjtés fontosságának kérdésével: Kresznerics Ferenc felvette Lipszky *Repertorium*ának helynévanyagát, Szontagh Gusztáv Észrevételek a népdalok, népzenék, tájnevek stb. körüli gyűjtésekről (ÚjMMúz. 1850–1851. I: 170) c. munkájában rámutat arra, hogy „mily fel nem fedezett a nyelv –, sőt történeti kincs fekszik" helyneveinkben, Hornyik János (1853) egyenesen a „nyelvészet, geografia, topografia és diplomatika megbecsülhetetlen segédkönyvét látja a helynevek gyűjteményében". Palugyai Imre *Magyarország történeti, földirati s állami legújabb leírása* (1852–1855) c. munkája merőben átfogó képet nyújt a korabeli Magyarország vármegyéinek állapotáról, sőt Békés és Csanád vármegye bemutatásában megjelennek a nagyobb víznevek is (4: 32–34). Révész Imre (1850) felhívja a figyelmet a nyelvészeti és településtörténeti

kutatások fontosságára, a szórványemlékek jelentőségére, ugyanakkor a földrajzi névadás hátterét lélektani, gazdasági és földrajzi motivációk együtteséből eredezteti. Szabó Károly (1850) Köröstarcsa helyneveinek az összegyűjtésében elméleti és gyakorlati szempontból vizsgálja a földrajzi nevek állományát (l. még Győrffy Erzsébet 2011).

Az első, kizárólag vizeket jelölő tulajdonneveket közlő szótár Ortvay Tivadar (1882) *Magyarország régi vízrajza a XIII-ik század végéig* c. kétkötetes névtára, melyben az Árpád-kori Magyarország vízrajzát kísérelte meg rekonstruálni a korabeli víznevek szócikkes feldolgozása alapján. Az egyik legfőbb erénye a hatalmas adatmennyiség, több ezer víznévi adat (mintegy 3050 folyó- és 1050 állóvíznév), amelyeket a szerző meglévő ómagyar kori forrásokból gyűjtött. Az adattár szerkezetileg két részre osztható: az első részben a névanyagot területi alapon, azaz vármegyék szerint csoportosítva közli, a munka másik, központi része a víznevek betűrendes szótára. Az egyes szócikkek címszavául Ortvay nem az olvasatot vagy a mai köznyelvi formát adja meg, hanem a betűhív alakok közül emel ki egyet. Ezt követik a név előfordulásainak adatai: a betűhív alak, az oklevél éve, tárgya, majd a szakirodalmi hivatkozások. Ebben a gazdag névanyagban található a *Körös* számos alakváltozata, mint a *Chrysims, Cris, Crisus, Crisyius, Crys, Gerasus, Gilfil, Gilpit., Grasia, Grisius, Grissia, Keres, keurus, Kewres, Iris, Irisius, Krisus, Iriss, Kyrus* stb., valamint a *Sebes-Körös Grissia, Sebea-Köröat*, a *Fehér-Körös, Crisius Albus, Feyer keres, Feyrkyrus* alakban.

A történeti felsorolásban Strömpl Gábor vízrajzi szókincstára következik (1930), de ennek bővebb ismertetésére a *Vízrajzi köznevek* c. fejezetben térek ki.

A 20. században napvilágot láttak a magyar nyelv kezdeti állapotát bemutató helynévszótárak, melyek elsősorban makrotoponimák, nagyobb vizek, települések helynévanyagát örökítették meg.

Az ómagyar helynévkutatás bázisa jelenleg a Debreceni Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékén van. A kutatócsoport egy eddig elhanyagoltabb helynévtípust, a mikrotoponimákat vette célba, és olyan vállalkozást indított el, amely Györffy György *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza 1–4*. (1963–1998) c. munkájának elkészült köteteit dolgozza fel a korszerű adattárak követelményeinek megfelelően. Az egyik sorozatnak, amely a *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból* címet viseli, nemrég vehettük kézbe a harmadik kötetét (HA. 1–3.), összességében Abaújtól Küküllő vármegyéig, a Györffy köteteinek megfelelő tagolásban. E közzétételi mód révén az egyes megyék megfelelő helynevei együtt láthatók, amit névtérképek közreadásával tettek még szemléletesebbé a kutatók.

Egy elsősorban nyelvészeti célokat szolgáló helynévtörténeti szótárban azonban nem célszerű megtartani a területi elrendezés alapelvét. A Hoffmann István – Rácz Anita – Póczos Rita – Tóth Valéria szerkesztette *Korai magyar helynévszótár 1000–1350* (Abaúj–Csongrád vármegye) forrásai között kitüntetett helyet kapott Györffy történeti földrajza, amely a magyar nyelvtörténet kutatói számára évtizedek óta megbízható, hiteles forrás. A szótár szerkesztői bővítették a munka időkereteit a további, megbízható források által, ugyanakkor a területi kötöttségeket igyekeztek minél nagyobb keretek közé helyezni. Két alapfeltétel teljesülésével lehetne megszüntetni mindenféle területi határt: ha napvilágot látna Györffy szaktanulmányának az 5. kötete, illetve ha a teljes anyagmennyiség birtokában néhány szakember vállalná a több év(tized)es feldolgozó munkát. Meg kell jegyeznünk, hogy a rendkívül gazdag adatmennyiség közlése többkötetes helynévtörténeti szótárakba rendezést feltételez, addig pedig a meghatározott vármegyék összevonása szerinti közlés biztosítja a sorrendet. Györffy történeti földrajzának utolsó kötete várhatóan hamarosan megjelenik, így a KMHSz. tervezett kötetei (Doboka–Keve, Kolozs–Pilis) után összeáll majd Pozsega–Zólyom vármegyék adattára is.[5]

A fenti adattárak áttekinthetőségét megkönnyítik a többféle mutatók: mindkét szótárban szerepel név- és szóalakmutató, valamint névvégmutató, a HA. pedig címszó- és névelemmutatóval egészül ki.

Víznévfeldolgozások a 20. századtól

Az első évtizedekben a történeti nyelvészet fontos részévé vált a nevek elemzése, értelmezése. A 40-es években fellendülő víznévkutatások nyelvészeti alapját teremtették meg az etimológiai szótárak, illetve a nagyobb szintézisek és kisebb önálló közlemények. A budapesti iskola egyik képviselője, Melich János a helynévfejtés eszközével mutatta be a Kárpát-medence etnikai összetételét a magyar honfoglalás korában (*A honfoglaláskori Magyarország*, 1925–1929), (nyelv)történész követői pedig továbbvitték addigi munkásságainak eredményeit. Gondoljunk csak Kniezsa István *Magyarország népei a XI.-ik században* (1938, 2000) című monografikus feldolgozására, amelyben főképp a helynévelemzések révén jut el nagy horderejű következtetések megfogalmazásához. Következő, nagyívű tanulmányában (*Keletmagyarország helynevei*, 1943, 2001) feldolgozta és nyelvi eredetük szerint osztályozta a történelmi Erdélynek, annak északi és nyugati határvidékeinek az oklevelekben

[5] Ezt követően lehet betűrend szerint megjeleníteni a mikrotoponimákat tartalmazó címszavakat, ahol a területi összefüggések is jól kirajzolódnak.

1400-ig felbukkanó összes mai helységnevét megállapítva, hogy a helységnévvel igazolható népek (szlávok, magyarok, szászok, románok) közül kétségtelenül a románok érkeztek legkésőbb, amit azzal indokol, hogy csak kivételszerűen akad olyan helységnév 1400 előtt, amely a románból származna.

E század első évtizedeiben születnek olyan víznévfeldolgozások, amelyek egy meghatározott terület hidronimáit rendszerezik. Ilyen Zoltai Lajos *Debrecen vizei* c. dolgozata (1935), amely meglehetősen sok történeti adatot tartalmazó munka, illetve Pais László 1942-ben megjelent tanulmánya, melyben a Zala vízgyűjtőjének a vízszabályozások előtti képét kísérelte meg a történeti források alapján bemutatni (bővebben lásd Győrffy 2011: 12). Hangsúlyozandó, hogy a helynévelemzés kezdeti fázisában elsősorban a makrotoponimák jellegzetességei részesültek előnyben, de Szabó T. Attila és Bárczi munkáinak tematikája kiterjed a mikrotoponimák vizsgálati területére is,[6] tanulmányozásának kiteljesedése azonban néhány évtizedet még várat magára. A magyar helynévkutatások etimológiai irányú vizsgálódásainak nagyszabású összefoglalása Kiss Lajosnak köszönhető. A *Földrajzi nevek etimológiai szótára* (1. kiadása Budapest, 1978. 4., bővített és javított kiadása két kötetben Budapest, 1988) a helynevek keletkezéstörténetét bemutató helynévszótárának második, javított és kétszeresére bővített kétkötetes anyaga, a magyar (és idegen) helynévkincs közismert makrotoponimáit (s mellettük kisebb számban mikrotoponimákat is) igen korszerű névfejtő elvek és módszerek alapján feldolgozva mutatja be.

A mikrotoponimák makrotoponimákkal való „egyenrangúsodása" (Hoffmann 2007: 17) a névélettani kutatások alkalmával ment végbe. A szemléletváltás már a 30-as években megindult, hiszen az erdélyi iskolából Szabó T. Attila módszertanilag is megalapozta a kisebb területek névanyagának az összegyűjtését, amit hosszú évtizedeken át a gyakorlatban is alkalmazott. A következő évtizedben megjelent helynévgyűjtési szintézisek meghatározták a következő évtizedek tudományos kutatásait. Két, 1947-ben megjelent kötet magasodik ki közülük: az egyik Lőrincze Lajos *Földrajzineveink élete* (1947), a másik Benkő Loránd *A Nyárádmente földrajzinevei* című munkája. A két monográfia az újabban felszínre került hatalmas mikrotoponímiai anyag bemutatásához átfogó leírási keretet, elemzési mintát biztosított.

---

[6] Kálmán Béla *A nevek világa* (1., 2. és 3. kiadása Budapest, 1967, 1969 és 1973; 4. kiadása Debrecen, 1989) c. összefoglaló munkájában azokat a kategóriákat (országnevek, víznevek, hegynevek s legrészletezőbben a helységnevek) és fogalmakat (pl. köznévből, népnévből, törzsnévből, ill. tulajdonnévből, puszta személynévből stb. alakult helynevek) használja, amelyeket a század első felének névkutatása kimunkált. A dűlő- és az utcanevek, a mikrotoponimák talán legjellegzetesebb két csoportja azonban már önálló fejezetet kapott e munkában.

Lőrincze dolgozatának osztályozási módszere alapvetően általános és elméleti síkon értelmezhető. Névadatai az egész magyar nyelvterületről származnak, mindenféle territoriális jegyeket mellőzve, azaz nem rendelkeznek területi meghatározottsággal. A vizsgálat alappillére pszichológiai, hiszen elnevezés-lélektani alapokon áll, de az elnevezések és a névváltozások indítékait a valóságban keresi, s így mentes az öncélú, a valóságtól elrugaszkodó pszichologizálástól (vö. Deme László 1958: 72–74).

Benkő Loránd *A Nyárádmente földrajzinevei* (1947a) c. munkája szintén (többek közt) névélettani megközelítésű, de nem csupán elméleti síkon közelít és válogat neveket a tételek bizonyítására, hanem a névrendszer és a valós, élő nevek szimbiózisát valósítja meg. Számos módszertani újításából csak néhányat emelek ki: 1. Benkő a makrotoponímiai kutatásait kibővíti a mikrotoponimák feldolgozásával, ami meghatározó újításnak számított a 20. század közepén; 2. Erdély legsűrűbben lakott területén, a Nyárád völgyében gyűjtötte össze az élő neveket. Kétségtelen, hogy a legmesszebbre a határrésznevek elemzésében jutott el. Az általa jelentéstaninak mondott rendszerezés tulajdonképpen közel áll a keletkezés szerinti csoportosításhoz, mert a neveket mindig az eredeti etimológiai jelentés szerint sorolja be a következő csoportokba: helység- és helységrésznevek, víznevek (vízrajzi tulajdonnevek és vízrajzi köznevek) és dűlőnevek. A neveket jelentéstani rendszerezésük alapján alaki, majd fejlődéstörténeti szempontból is osztályozza és vizsgálja.

Györffy György nagyszabású sorozatának (*Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*) előrehaladtával az etimológiai vizsgálatok még inkább kiteljesedtek, hiszen a szerző teljes névanyagot közöl nyelvészeti szempontok figyelembevételével okleveles összehasonlítások alapján. Műve elsősorban történeti földrajz, nem nyelvtörténeti adattár, ennek megfelelően helységnév szerinti csoportosításban jeleníti meg a különféle helynévfajtákat.

A mikrotoponimák igen összetett szintézisét végezte el Inczefi Géza *Földrajzi nevek névtudományi vizsgálata [Makó környékének földrajzi nevei alapján]* (1970) c. munkájában. Különválasztja a kül- és belterületeket, de azok feldolgozásának aránya igen eltérő. Elsősorban a külterületek névanyagát tekinti át tüzetesebben a nyelvtani, névélettani és történeti szempontok érvényesítésével – Hoffmann a névélettani részt tartja a legalaposabban kidolgozott, központi fejezetnek (2007: 20). Bár helynév-tipológiájában logikailag támadható kategórianeveket vezet be, hasznos újítása viszont, hogy az alapelemeket és a meghatározó elemeket egymásra vonatkoztatva vizsgálja.

A mikrotoponimákkal foglalkozó írásokat közlő fórumok (MNy., Nyr., MNyj.) mellett időszerűvé vált a névtan saját publikációs lehetőségeinek

megteremtése: a Névtani Értesítő és a Magyar Névtani Dolgozatok létrehozása elsősorban Hajdú Mihály érdeme (Hoffmann 2007: 21).

Győrffy Erzsébet (2011: 13–22) könyv alakban is megjelent doktori értekezésében a víznevek etimológiai és névrendszertani vizsgálatának részletes bemutatását olvashatjuk egy-egy tájegység vízneveivel kapcsolatosan. Ennek függvényében foglalom össze az Alföld, Erdély, Felvidék, Kárpátalja és a Dunántúl folyóvízneveit.

Az Alföld területén Mikesy Sándor (1940) a középkori Szabolcs vármegye víznévkincsét vizsgálta, amelyben a víznevek helymeghatározása mellett etimológiai megjegyzéseket is fűz a szócikkekhez. Kniezsa István (1942b) az Ecsedi-láp vidékéről dolgoz fel szláv eredetű helyneveket, amelyek 10%-át víznevek alkotják; a munka során Kniezsa az etimológiai szófejtést különválasztja a névben kifejezett jelentésbeli tartalom szerint. Kálnási Árpád a Tisza–Túr köze, valamint Szatmár megye vízneveinek tipológiai elemzésében természeti és műveltségi csoportokat különít el, az utóbbi feldolgozásban pedig időrendi és származásbeli csoporttal bővíti ki a törzsfogalmakat (1988, 1996).

Kelet felé haladva, Erdély területe a 20-as évek után a figyelem középpontjába került, és „e régiók kiválasztásában két tényező játszhatott szerepet: egyrészt ezek az egykori magyar országrészek vizekben gazdagok, másrészt a trianoni békediktátum után a nemzeti érzés is felerősödött, esetenként a szülőföld iránt érzett szeretet is befolyásolhatta e területek kiválasztását" (Győrffy 2011: 14). Elsőként Kniezsa *Erdély víznevei* (1943) c. szaktanulmánya tartozik ide, amelyben a szerző átfogó képet tár elénk a víznevek nagyszerű csoportosítása által, ugyanis nem ábécésorrendben, hanem északról délre haladva mutatja be a folyóneveket, a haladási irányuknak megfelelően (ez alapján számozza meg mindegyiket). A címszók magyarul és idegen nyelven is szerepelnek, ezt követik a forrásokban szereplő változatok, külön bekezdésben pedig az alapszó szakszerű etimológiai magyarázata. A Felső-Tisza, Szamos, a három Körös, Maros, Olt, Temes, Berzava és az Al-Duna vizeinek bemutatását követően az összefoglaló részben Kniezsa levonja a terület víznévanyagára jellemző következtetéseket a magyarság más etnikummal való kapcsolatát illetően. A hidronimák számait térképre vetítve is megjelenteti, a vízneveket pedig a névmutatóban sorakoztatja fel. Kniezsa a víznevek szerepére hívja fel a figyelmet hangsúlyozva, hogy egy terület legrégibb néprajzi viszonyainak kutatását a folyóvíznevek vizsgálatával kell kezdeni. Ezáltal tarthatjuk számon, hogy a betelepülők milyen etnikumtól vették át a névanyagot, ami Erdélyben a következőképpen körvonalazódik: az északi területeken letelepülő magyarság jelentéktelen szórványokban élő szláv lakosságot talált, míg délen nagyobb számú szlávsággal lehet számolni.

Az első román települések a 14. században Hunyadban és a Bánságban létesültek, de nagyobb, román eredetű víznevek ezen a nyelven sem mutathatók ki. A románok Észak-Erdélyben magyarokat, Dél-Erdélyben magyarokat és szlávokat találtak, vízneveket pedig a szlávból magyar közvetítéssel vagy anélkül vették át. Hasonlóan tanulságos következtetésekben bővelkedhet a *Moldva történelmi vízrajza* c. akadémiai székfoglalója is, amely sajnos nem jelent meg nyomtatásban. Kniezsa munkája történeti, néprajzi és nyelvészeti szempontból máig mérföldkőnek tekinthető a magyar víznévkutatás történetében.

A székelyföldi víznévanyag jelenik meg Tibád Levente (1979) tipológiai rendszerében, aki a Nyikó mente vízneveit vizsgálta köznévi és személynévi csoportokra bontva. Talán a leghevesebb, nyilvánosság előtt folytatott vitát követhették nyomon a Magyar Nyelv olvasói 1948-ban, amely két kiváló nyelvészünk, Kniezsa István és Benkő Loránd között zajlott, három tanulmányt eredményezve, és további egyet a „moderátortól", Deme Lászlótól.

Az első dolgozat Kniezsa *Szláv eredetű víznevek a Székelyföldön* című tanulmánya volt (1948a), amelyben szláv eredetű víznevek etimológiáját, majd az ezek alapján született következtetéseket olvashatjuk. Ezt tette Benkő Loránd is, amikor e témában jártas tudósként egyenként felülvizsgálta a neveket, és igen sok esetben kifogásolta Kniezsa eljárását: 19 víznév kapcsán hiányolta a forrásmegjelölést; utánanézett az *Ozdola*, *Papolc*, *Zágon* nevű adatoknak, de nem találta a Székelyföldön, csupán összetételekben. Köztudott, hogy a jövevénynevek úgy épülnek be az új helynévkincsbe, hogy földrajzi utótagot kapnak, ezért Benkő a *Delnei patak*, *Gerebenc pataka* típusú nevek kapcsán így vélekedik: „Nyilvánvaló, hogy e nevek mint víznevek nem a szlávoktól származnak, és igen valószínű, hogy a székelyföldi szlávok akkor már nyelvileg réges-régen felszívódtak a székelységbe, amikor ezek az aránylag fiatal magyar névadáson alapuló víznevek keletkeztek. Az már egészen más kérdés, hogy azok a helység- és hegynevek, amelyekről a mellettük elfolyó vizek tiszta magyar névadású elnevezése megtörtént, milyen eredetűek." (1948: 97) Ezt a megállapítását, amely alapjaiban érinti a helynévkutatás metodológiai kérdéseit, további téves etimológiák felsorakoztatásával egészíti ki (pl. a *Lucon* eredete nem szl. *luc,* hanem ismeretlen eredetű személynév; a *Köpeci* nem a szl. *domb*, hanem a m. *göbec ~ köpec* 'gödör a patakban' jelentésű szóból származik).

Kniezsa az alkalmazott eljárást azzal magyarázta, hogy elsősorban a szláv víznévanyagra támaszkodott, így annak etimológiájából kiindulva nem tartotta indokoltnak, hogy mindenféle (rövid, hosszú, azaz *patak ~ pataka*) alakot felsorakoztasson. Továbbá azzal érvelt, hogy a szláv lakosok a település patakát is ismerték, nem kellett várniuk az elnevezéssel, míg a magyarok megjönnek, mert ismerni egy

települést nem feltételezi az ott élést. A *göbec ~ köpec* etimológiájával kapcsolatban pedig így reagál: „legalább olyan bizonytalan, mint az enyém" (1948b: 105).

Deme összegző tanulmányában arra figyelmeztet (1948), hogy noha a térképek gyakran használnak rövidítést, a kutató nem alakíthatja névanyagát önkényesen a maga szándéka szerint. Nem elég katonai térképről idézni, Pesty gyűjtését is meg kell nézni. Kniezsa hibája, hogy nem választja el az Árpád-kori víznév + *-pataka* alakulatot a későbbi helységnév + *-pataka* típustól. Benkő tévedése: van *Ravai patak*, de Kniezsa pontatlan megjelölése szolgálhatott félreértésül.

További víznévfeldolgozások olvashatók Mizser Lajos (1996) tollából, aki a kárpátaljai Latorca vízgyűjtőjéhez tartozó, Kölcsénytől Tiszaásványig tartó szakasz hidronimáit vizsgálta, Szabó Dénes (1954) pedig a dömösi oklevél vízneveit mutatta be írásában, összefoglalásából azonban egyéb vizek elnevezései is rekonstruálhatók.

Kiss Lajos több tájegység (Erdély, Felvidék, Dunántúl) víznévagyagát mutatta be azonos módszer érvényesítésével, amelyben két szempont találkozik: az időrendi (ókori, középkori, újabb kori) és a származásbeli rétegek (indoeurópai, szláv, magyar, német, török eredetű nevek) szempontja (1997/1999b). Erdély vízneveit megvizsgálva megállapítja, hogy azok szinte kivétel nélkül vagy a magyarból (Észak-Erdély), vagy a szlávból (Dél-Erdély) származnak (vö. Kniezsa 1943: 66).

Az újabb hely-, azon belül víznévfeldolgozások a Hoffmann István által kifejlesztett többszintű helynévtipológiai modell (1993/2007) alapján vizsgálják és rendszerezik a történeti adatokat. Az alkalmazott modell két szempontból tárgyalja a neveket: egyrészt a szerkezeti elemzés, másrészt a keletkezéstörténeti vizsgálat alapján. Ezek a főkategóriák természetesen további alosztályokat tartalmaznak, amelyek részletesebb bemutatását az elméleti részben prezentálom.

A Magyar Névarchívum Kiadványai közül valamennyi elemzés ezt a mintát követi, de számos tanulmányban is a Hoffmann-féle névrendszertani eljárást alkalmazzák a kutatók, elsősorban az ómagyar kori helynévanyagra.

Reszegi Katalin és Győrffy Erzsébet az Árpád-kori hegy- és víznevek funkcionális-szemantikai szempontú összehasonlító vizsgálatát végezte el (2003: 195– 204). Szerkezeti és keletkezéstörténeti szempontból elemzi az Ugocsa vármegyei vízneveket Kocán Béla (2008a, b; 2009), aki dolgozatában a korpusz időbeli határait kiterjeszti a középmagyar kor végéig. A munka külön erénye, hogy eredményeit időrendi szempontból is megvizsgálja, így századokra lebontva láthatjuk az egyes szerkezeti és névalkotási típusok aránybeli eloszlásának a változását, alakulását.

A Zala vízgyűjtőjéhez tartozó nevek funkcionális-szemantikai és lexikális-morfológiai szerkezetét mutatja be Tóth Valéria (2003) Pais László (1942) történeti

adatai alapján. Hasonló szempontok figyelembevételével elemzi Kovács Éva (2008) a Bihar megyei víznevеket, majd a kapott eredményeket összehasonlítja a Sajó vízgyűjtőjének névtípusaival, bemutatva azok eltérő és megegyező jegyeit.

Győrffy Erzsébet több írásában nem egy-egy vármegye névkincsét, hanem az Árpád-kori Magyarország 39 megyéjéből adatolható víznévkorpuszt vizsgálta (Győrffy 2002, 2005, 2008, Győrffy–Reszegi 2003). E munkákban azonban az előző dolgozatoktól eltérően a víznevek funkcionális-szemantikai szerkezetének a feltárásával foglalkozott. A Sajó vízgyűjtőjének történeti névanyagát elemezve lexikális-morfológiai szempontból közelít a folyóvíznevekhez (Győrffy 2004).

Szintén a Sajó víznévrendszerének Árpád-kori adatait mutatja be Póczos Rita (2003) az egyes időrendi, tulajdonképpen nyelvi-eredetbeli rétegek neveit sorakoztatva fel a Hoffmann István által kidolgozott névelemzési modell osztályainak alkalmazásával: így beszél a magyar, a német, a szláv, a germán eredetű nevek jellemzőiről. A *Garam és az Ipoly víznévrendszerének nyelvi rétegei* c. tanulmányában két vízgyűjtőterület hidronimáinak összehasonlító vizsgálatát végezte el (2004) a klasszikus hármas elemzési szint mentén haladva, összehasonlítva a két vízgyűjtőterület neveinek a nyelvi rétegeit (magyar, szláv, óeurópai stb.).

A Hoffmann-féle névrendszertani vizsgálat egyes vármegyék bemutatására is alkalmas. Elsőként Bényei Ágnes és Pethő Gergely az Árpád-kori Győr vármegye településneveinek nyelvészeti elemzésében alkalmazta (1998: 89), majd Tóth Valéria doktori disszertációja témájául ugyanebből a korból Abaúj és Bars vármegyék teljes helynévi anyagának a névrendszertani elemzését választotta (2001a). A több szinten is elvégzett elemző munka részletesen bemutatja a két területen adatolható víznevek jelentéstani, szóalaktani és keletkezéstörténeti kategóriáit.

Kizárólag (ómagyar kori) folyóvíznevekkel foglalkozó és azokról átfogó képet adó nagyívű vizsgálat Győrffy Erzsébet (2011) tollából származik. A fentebb említett, számos víznévvel kapcsolatos tanulmányának elméleti és elemző kohéziója e könyv, egyben doktori értekezésének bővített anyaga. A Magyar Névarchívum 20. kiadványaként részben eltér a sorozat eddig kialakult szisztémájától, mivel víznevekkel foglalkozik, amelyek vizsgálatát nem egy-egy vármegye víznévanyagának az elemzésére korlátozza, hanem szinte a teljes Árpád-kori Magyarország folyóvizeit bevonja a többszintű helynévtipológiai elemzésbe. Ennek megfelelően a tartalmi egység alappillérét két fogalomkör alkotja: az első, az elméleti rész a víznevek jelentéssíkjainak értelmezési lehetőségeit tárgyalja, a második, analitikus részt pedig a leíró, konstrukcionális elemzés, illetve a keletkezéstörténeti vagy diakrón szempontú vizsgálat alkotja. Dicséretes és követendő példa, hogy könyvét angol összegzéssel zárja. Győrffy

könyve, amelyben a korai ómagyar kori víznevek átfogó, nagyon szigorú és következetes névrendszertani feldolgozását illusztrálja, meghatározó nyelvtudományi értékkel bír.

Sebestyén Zsolt 2017-ben jelentette meg a *Felső-Tisza-vidék folyóvíznevei* c. etimológiai szótárát, amelyben a mai Kárpátalja területén található több ezer élő és történeti víznevet gyűjtött össze. A szótár magyar, ruszin, román víznevek gyűjteménye.

Tipológiai rendszerezések áttekintése

A legkorábbi szintézisnek Benkő *A Nyárádmente földrajzinevei* c. tanulmánya tekinthető, amely a víznéveket vízrajzi tulajdonnévi és köznévi csoportokra bontja a neveket alkotó lexémák funkcionális jegye alapján. Jelentéstani rendszerezése (térszínforma-nevek, természeti nevek, dologi nevek stb.) hármas szempontú besorolás szerint jelenik meg, figyelembe véve a névadás során, hogy 1. mit?, 2. hogyan?, 3. mivel nevezünk el. A három kérdés három szempontnak feleltethető meg: 1. földrajzi, 2. lélektani, 3. nyelvészeti, amelyeket összeegyeztethetetlenségük miatt egyenként indokolt elemezni (Benkő 1947a: 24).

Kálnási Árpád (1996) helynévtípusok és történeti rétegződés szerint tipologizálja a szatmári víznévkincset. A kronológiai vizsgálat során négy réteget különít el népiségtörténeti (szláv eredetű nevek), gazdaságtörténeti (vízszabályozás) megközelítés alapján. Az első, viszonylag vékony réteget a honfoglalás előtti (őskori és ókori) víznevek alkotják (*Tisza, Szamos*), a második réteg a honfoglalás körüli idők szláv eredetű víznevei (*Kálnok, Kraszna, Túr*). A leggazdagabb réteg a magyar középkorból (a feudalizmus korából) maradt ránk, ahol a leggyakrabban előforduló vízrajzi köznév a *patak*[7] (*Gyékényes-patak, Szarkás pataka*), de több névadatban fellelhető a *sár, árok, ásvány, morotva, láp, fertő* stb. víznévi alapelem. A negyedik réteget azok a víznevek alkotják, amelyek a vízszabályozás kezdetétől (a 19. sz. közepétől) napjainkig keletkeztek. Ennek megfelelően a Tisza, majd a Szamos és Kraszna, végül a Túr szabályozásának eredményeként létrejött víznevek: *Halvány* (levágott mederszakasz), *Új-Szamos, Ócska-Szamos, Régi-Kraszna, Öreg-Túr.* A belvízrendezés korában keletkeztek az olyan víznevek, mint a *Tapolnok-főcsatorna, Gőgő–Szenke-főcsatorna, Megye-árok, Gebe–Csaholyi-mellékfolyás, Teremi-tározó* stb.

[7] A *patak* lexéma a vizsgált területen nem a ‘gyors folyású víz’, hanem a kevésbé jellemző ‘földhátak közötti vízzel telt mélyedés’ jelentésben jelentkezik.

A fejezet második része a víznevek tipológiájával foglalkozik. Az alapelemeket két nagy csoportra osztja a szerző: természeti névi alapelemek (vízrajzi köznevek és víziállatok nevei), illetve műveltségi névi alapelemek. A vizsgált korpusz meglehetősen gazdag vízrajzi köznevekben: *patak, tó, ér, fok, láp, folyó, folyás, erge, víz, forrás, halastó, kátyú, sár, balkány, gödör, áztató, fürösztő* stb. A tulajdonnévi osztályok javarészt jövevényneveket tartalmaznak, kategóriáinak szempontjai pedig néhol aránytalanok (pl. a víz tulajdonságait jelölő kategóriákat összevonja, míg az eseményneveken belül külön csoportot szentel a halálesetre utaló neveknek).

Inczefi Géza (1970) a Makó környéki földrajzi nevek névtudományi vizsgálatát tűzte ki célul az élő és a történeti nevek bemutatása által. Munkája három nagyobb egységet ölel fel, amelyben a külterületek földrajzi neveit nyelvtani, névélettani és történeti szempontból elemzi. Az első, a földrajzi nevek nyelvtani csoportja további 5 szintre oszlik (hangtani, alaktani, lexikális, jelentéstani és mondattani szintre), a második csoport a nevek névélettani sajátosságait jeleníti meg (közösségi névhasználat, a földrajzi nevek változása, kihalása, differenciálódása, tipológiája). A harmadik osztály a településtörténeti, a régi növényvilág emlékei és a nevek történeti földrajzi tanulságai szerinti beosztást kapták. A felsorolt csoportok csupán a törzsfajok, további felbontásukra nem térek ki, de láthattuk, hogy a formai konstrukciók mögött néha gondolati kevertség mutatkozik. A munka erénye az eligazodást megkönnyítő szótár, a mutatók és a térképmellékletek.

Győrffy Erzsébet (2011: 40–1) a folyó mérete szerint csoportosítja a folyóvizeket, elkülönítve az alábbi fogalmakat. A *nagyvizek* elnevezései terminust használhatjuk a több száz kilométer hosszan folyó, számos nyelvközösség helynévrendszerébe tartozó folyóvíznevek esetében (pl. *Duna, Tisza, Dráva, Száva* stb.); a *Garam, Hernád, Ipoly, Sajó* nevek olyan *középvize*ket jelölnek, melyek néhány száz kilométeresek, azonban így is több tucat településen (s ebből adódóan nyelvközösséget érintve) folynak keresztül. A kisebb vizek nevei körében érdemes különbséget tenni a rövidebb, két-három (*kisvize*k), illetve a csupán egyetlen helységen (át)folyó vizek (*mikrovize*k) megnevezései között (pl. *Damak pataka*). Meg kell jegyeznünk azonban azt is, hogy akár mikrovizek elnevezései is tartozhatnak több nyelvhez, s így több névközösséghez, amit a Körös vízgyűjtőjébe tartozó hidronimák többsége bizonyít. Magyarország északi és északkeleti határvidékének vízneveit Sebestyén Zsolt dolgozta fel és adta közre, bemutatva a Fekete-Tisza völgye és Máramaros megye középkori vízneveit (2015, 2016).

Nemzetközi víznévkutatások

A 20. századi nemzetközi, azon belül is az európai víznévkutatás bemutatásának összefoglalása Kiss Lajos (2000) nevéhez fűződik. Hoffmann a víznevek nemzetek közti hídszerepét hangsúlyozva megállapítja, hogy a hidronimák a szókincs archaikus rétegeként a magyar névtörténet során mindig is központi szerepet játszottak a helynévrendszerben. A történelem folyamán a Kárpát-medencében nyelvből nyelvbe vándorolva hagyományozódtak tovább egy-egy terület névanyagában, miközben nyelvi felépítésük típusai: szerkezeti változataik, szemantikai jellegzetességeik is nagyfokú állandóságot mutattak (2010). Többek között nyelvtörténeti jellegű Juhász Péter tanulmánya is, aki az Erdély történeti-régészeti adatai alapján rekonstruálható népességmozgásokat vizsgálta, és a kapott eredményeket a víznevek nyújtotta tanulságokkal vetette össze. Meglátása szerint a korai forrásaink kis száma okolható a magyar honfoglalást megelőző időszak számos helynevének nyomtalan eltűnéséért, de lehetséges, hogy sok esetben csak a magyar névváltozatot rögzítették. Ily módon a ránk maradt helynévanyag nem feltétlenül tükrözi pontosan az egykori etnikai viszonyokat, bár a régészeti adatok sok esetben pontosíthatják ismereteinket (Juhász 2020: 7, 69).

A fenti, európai vízneveket bemutató magyar nyelvű írások mellett számos további adattár, gyűjteményes kötet, helynévszótár látott napvilágot. A nemzetközi szakirodalom rövid áttekintésében elsősorban a víznevek kutatásával kapcsolatos munkákat mutatom be, de kitérek olyan általános helynév-összefoglalásokra, amelyek hidronimákat is tartalmaznak. A francia szakirodalomból Albert Dauzat[8] (1877–1955) neve tűnik ki, aki a történeti földrajz keretein belül vizsgálta Franciaország nagyobb vizeinek nevét, kiemelve a keletkezés motivációi közül a víz tulajdonságának névalkotó szerepét, de egyben arra is rámutat, hogy köznévi megnevezése mellett megjelenik a víz istenségként való tisztelése és annak megfelelő elnevezése (1926: 8). Az angol szakirodalomban Kitson (1996) munkájában követhetjük nyomon a brit és európai folyónevek jellegzetességeinek számbavételét, Jacob King (2008) dolgozata pedig a víznevek vizsgálati módszerének elméleti hátterét bontja ki. Ebben a munkában a teoretikus bemutatást a gyakorlati alkalmazás követi a skót víznevek rendszerében, amely a nevek változástipológiáját hangtani és történeti szempont szerint követi

[8] További munkái a helynevek széles rétegét érinti: a gyógynövény- és állatnevek nyelvföldrajzát, továbbá falu- és városrésznevek, hegynevek, valamint tájnevek elemzését (*Essais de géographie linguistique*, 1914; *Essai de géographie linguistique. Noms d'animaux*, 1921; *La Géographie linguistique*. Paris, 1922; *Les Noms de lieux: origine et évolution, villes et villages, pays, cours d'eau, montagnes, lieux-dits*, Paris, 1926).

nyomon. King elmélete a nyelv és a víz fizikai kapcsolatán alapszik, hangsúlyozva a korai elméletek újragondolásának szükségességét olyan vizsgálati szempontok előtérbe helyezésével, amelyek eddig háttérbe szorultak. Az angol nyelvterületről a helynevek keletkezésének és fejlődésének ismertetését olvashatjuk Cameron (1996) és Matthews (1972, 1974) közismert könyveiben, továbbá számos helynévszótár közli a különböző tartományok helynévkincsének rendszerezését: P. W. Joyce (1910), A. Room (1983), D. Mills (1991, 1998, 2003), H. W. Owen (1998, 2000).

A földrajzi köznevek nyelvhasználati kérdéseit vizsgálva az 50-es években amerikai kutatók nagy mennyiségű, térképről gyűjtött helynevet rendszereztek adatbázisba, amely alapján Meredith F. Burrill megvizsgált több mint egymillió helynevet. Ezek közül kétezernél is több földrajzi köznevet azonosított (1961: 175), de a víznevek tekintetében mindössze húsz földrajzi köznév fordul elő a víznevek 90%-ában.

Az Onomastica Uralica hasábjain számos angolul megjelent tanulmány foglalkozik különféle nyelvterületek vízneveivel. Vorontsova (2002: 133–144) a Mari Köztársaság vízneveinek diakrón jellegét a történeti adatok alapján mutatja be, Mullonen (2004: 141–157) nyelvi síkon jeleníti meg a Svir folyó vízneveinek egyéb helynevekhez való viszonyát.

A román szakirodalom bemutatását négy kategória alapján jelenítem meg: a. helynévszótárak, b. földrajzi nevek gyűjteménye, c. tanulmánykötetek, d. folyóvízneveket feldolgozó vizsgálódás szerint.

a. A román helynévszótárak olyan földrajzi neveket tartalmaznak, amelyek nagyobb tájegységek helynévkincsét sorakoztatják fel, így betekintést nyerhetünk a Bánság (DTB), Havasalföld (DTRM), Olténia (DTRO) toponimáinak névkincsébe (l. még Suciu 1967–8; Bolocan–Ionescu 1975; Şimon 2007; Eremia 2008).

b. A helynevek magyarázatában nagy segítséget nyújtanak a toponímiai szótárak a földrajzi köznevek értelmezésével (DEETG, DELR). Ezeknek a gyűjteménye egy-egy közigazgatási egység, például Szilágy megye (TTRT. Sălaj) vagy valamely nagyobb folyómenti territórium, így a Hășdăți (TTRT. Valea Hășdății) és az Ér (TTRT. Valea Ierii) geonimáit mutatja be (l. még Vinţeler 1996–7; Balea 1997; Ţibrian 1997; Ferenczi 1998).

c. A tanulmánykötetek és önálló kiadványok közül egyesekben a dialektológia és a toponímia kapcsolata köré csoportosulnak a kutatások (Frăţilă 2002, 2004, 2011; SDT; TDR), másokban pedig a lexikológiai vizsgálatok (SCOL, Farcaș 2009) kerülnek előtérbe, a többi közlemény nyelvészeti (SCL), illetve névtani (SCO) kutatások eredményeit foglalja össze.

d. A fenti összegző munkákhoz viszonyítva szerényebb terjedelműek, de szintén lényeges állomásai a román víznévkutatásnak azok a tanulmányok, amelyek tematikája igen változatos. Ennek megfelelően ide sorolhatók azok a tanulmányok, amelyek újabb adalékkal szolgálnak az antik dák víznevek körében (Pădureanu 1995–6: 243–251) az *Auras* víznév földrajzi meghatározásával és etimológiai vizsgálatával, illetve a korabeli dák *avlac* aromán 'csermely, patak' jelentésű lexéma mássalhangzó-variációival kapcsolatban a *Kalva, Alvak, Koveș* (!)*, Avrig* és *Girva* román víznevekben (Teleoacă 2002: 45–59). Ide sorolhatók azok a tanulmányok is, amelyek egy-egy terület helynévkincsét jelenítik meg (Eremia 1996; Janitsek 1996; Goicu 1996; Pop 2006). Olyan elméleti megközelítések is születtek, amelyek a helynevek kutatásának problémáit sorakoztatják fel (Iorgu 1963; Moldoveanu 1978; Eremia 1986; Grămadă 1994; Bureţea 1995; Frăţilă 1998), de megjelentek a helynevek változását és változékonyságát (Diaconu 1998), az ember és természetföldrajz kapcsolatát (Buza 1995; Faiciuc 1997) tárgyaló munkák is, valamint a földrajzi köznevek terminológiai aspektusait megjelenítő cikkek (Sufleţelmoroianu 1994; Vigh 1996; Toma 1999). További dolgozatok születtek nagyobb vízgyűjtőterületek névanyagáról, így Románia keleti részében Neamţ (Butnaru 2011) és a Bârlad hegy- és vízneveiről (Ciubotariu 2001), a Trotuș (Cojocaru 2005), a Moldova (Moldoveanu 2010), az Iza (Vișovan 2005) és a Cavnic (Frânc 2010) völgyének víznévanyagáról.

2. Az anyaggyűjtés forrásai és az anyagközlés módszertani kérdései

2.1. Források

A helynévkutatás főbb alapelveit Szabó T. Attila határozta meg (1934: 160–180), megteremtve a modern helynévgyűjtés alapjait nemcsak Erdélyben, hanem a teljes magyar nyelvterületen. Hangsúlyozza, hogy a gyűjtés módszerében alapvető követelmény, hogy sohasem csupán a jellegzetes vagy érdekes helyneveket gyűjtsük, hanem egy bizonyos települési egység helyneveinek összességét.

A helynévgyűjtés elméleti és gyakorlati kérdéseit foglalja össze az a névkutató csoport (Balogh Lajos, Bognár András, Deme László, Hajdú Mihály, Király Lajos, Markó Imre Lehel, Ördög Ferenc Papp László, Pesti János, Rónai Béla, Szabó József, Várkonyi Imre és Végh József) által összeállított kézikönyv, amely a földrajzi nevek gyűjtésének, ellenőrzésének és közzétételének módszertani kereteit mutatja be. Az országos helynévgyűjtés másfél évtizedes tapasztalatait olvashatjuk a kiadványban, amelyben a közzététel, a névmutató és szerkesztés szabályait tartalmazó tanulmányok nyújtanak segítséget a helynévgyűjtés járulékos teendőihez.

Figyelembe véve a fenti munkákban szereplő útmutatásokat és javaslatokat, dolgozatom forrásanyagát tekintve megpróbáltam olyan összefoglalásokat keresni, amelyek nem csupán vármegyénkénti felosztást biztosítanak. Természetesebben adódik, hogy a folyó vízgyűjtő területén szereplő vízneveket a folyó haladási iránya szerint csoportosítsam. Ennek megfelelően a teljes Magyarország területére vonatkozó történeti földrajz részletes leírásait részesítettem előnyben a nevek összegyűjtése során, illetve olyan munkákat, amelyek egy-egy nagyobb vízszakaszt mutatnak be.

A Körösök vízneveinek összegyűjtésekor alapvetően háromféle forrásból dolgoztam: földrajzi leírások, adattárak és szótárak, illetve régebbi és újabb térképek. A geográfiai jellegű munkák közül Hunfalvy, Haán és Borovszky művei biztosították a vizsgált terület részletes áttekintését, amit Györffy (1963–1998) Árpád-kori történeti földrajzának ide vonatkozó részeivel egészítettem ki a négy kötet ábécérendben összeállított anyagából. Az adattárak közül a HA. 1–3., az ETH. 3., 10. és 11. köteteinek ide vonatkozó vízneveit gyűjtöttem össze, illetve Pesty Frigyes kéziratos helynévgyűjtésének Arad, Békés és Bihar megyei

adatait használtam fel. Szótárak közül a földrajzi jellegűek (FNESz. és KMHSz.) mellett Ortvay ómagyar kori víznévanyagát is bevontam a kutatásba, de Rácz Anita Bihar megyei történeti-etimológiai szótára is segítette munkámat (Rácz 2004). Mivel a vízgyűjtő nagy része Románia területén található, a román közigazgatás kataszteri víznévjegyzéke (ANAR.) mai – természetesen – román nyelvű adatokat tartalmazó adatbázisának összes folyónevét is felvettem, mert ezek a nevek elősegítik a tájékozódást a közigazgatási (Kiss M. 2013: 491) és vízrajzi térképeken.

Mielőtt rátérnék a térképek bemutatására, vizsgáljuk meg a térképi névrajz (Bartos-Elekes Zsombor 2005: 3) fogalmát. Tudvalevő, hogy a tereptárgyak kezdetben csak természetes folyamat során kaptak nevet, amikor a névadó lakosság elnevezte az adott patakot, hegyet, települést. Többnyelvű közegben az ott lakó népcsoportok átvették egymástól a nevet, vagy saját elnevezést alakítottak ki, de létrejöhetett párhuzamos helynévadás is. A folyamat vizsgálata, értelmezése leginkább a nyelvészethez tartozik. Az infrastruktúra fejlődésével világszerte (Erdélyben a 19. század második felétől) a közigazgatás és a földrajztudomány egyre inkább beleszólt az elnevezésekbe: általában törvény rendelkezett a települések neveiről, azaz a szakemberek bevonása ezekbe a munkálatokba meglehetősen háttérbe szorult, átadva a helyet az újonnan létrejött aktuális politikai hatalomnak.

A trianoni békeszerződés aláírása a földrajzi terület elvesztése mellett új nyelvtörténeti korszakot nyitott a magyar nyelv fejlődésében is. Mező András a hivatalos helységnévadás történetét két korszakra bontja: a török uralom megszűnte utáni szórványos mesterséges névadástól a 1898-as névtörvény megjelenéséig tartó periódust rendszertelen hivatalos helynévadásnak nevezi, míg az ez utáni szakasz a hivatalos helynévadás korszaka (1982: 43). Az 1867-es kiegyezés után a közlekedési hálózat, valamint a posta dinamikus fejlődése eredményezte az ország összes lakott helyét feltüntető első hivatalos helységnévtár megjelenését 1873-ban. A nevek egységesítését és annak módját (egy név–egy község, egy község–egy név elve) pedig az 1898. évi IV. törvény rendelte el, majd az Országos Községi Törzskönyvbizottság 1954-ig látta el a helynévrendezési feladatokat, 1989-től pedig a Földrajzinév-bizottság szervezete. A standardizáció olyan adminisztratív aktus volt, amely során a helynevek valós állapotának feltérképezését a települések vezető rétegének kikérdezésével hajtották végre, ignorálva a névközösség spontán névhasználatát. Időnként a politika is erősen befolyásolta a névrendezés elveit, Trianon után például nem lehetett magyar településnek olyan neve, amelyet valamely határon túli hely már magán visel (Gazdag 2019: 101).

Térképek

Jóllehet a térképek elsődleges feladata a helynevek területi megjelenítése, nyelvészeti szempontból messzemenően gazdag névkincstárnak bizonyulnak a víznevek terén is. A szóbeli névanyag változékonyságával szemben a térképen rögzített névalakok némileg nagyobb állandóságot mutatnak, így a nevek diakrónikus változásai több, időben eltérő térkép összevetésével jól nyomon követhetők. A névadatok behatárolására a hiteles, megbízható és minél bővebb tárakat és térképeket használtam fel.

A térképi nyelv- és névhasználatban a nevek egy részét kiemelték, kanonizálták, a többi névváltozatot pedig sorvadásra ítélték. Így a térképi névrajz nyelviségének végiggondolásakor több szempontot kell figyelembe venni: az olvasó, ill. az ábrázolt térség hivatalos és/vagy használt nyelvét; a térkép célját (helyszíni tájékozódás); a név, a szöveg típusát (víznév, helységnév, magyarázó szöveg stb.). A térkép szerkesztőjének többnyelvű közeg ábrázolásakor a helyi hivatalos név vagy egy másik helyi (kisebbségi) elnevezés, esetleg az olvasó nyelvének az adott földrajzi elemre vonatkozó hagyományos neve (exonima) között kell választania, valamelyiket kénytelen kiemelni. Erdélyben az (először német, magyar, majd román) uralmi átrendeződéseket hamarosan a földrajzi nevek átírása követte, melyet mindig is a hatalmi önigazolás eszközének tekintettek. A belföldi, de főleg a külföldi térképek többször nehezen követték (sokszor nem is állt szándékukban követni) a változásokat, aminek következtében a kartográfiai adatok az adott korszak mentalitását is tükrözik (vö. Bartos-Elekes Zsombor 2005: 4, Pásztor Éva 2011: 133), pl. *Nagyfalu* > *Nușfalău*, *Fül-ér* > *Fuler*.

Mai szemmel nézve változatosak a legkorábbi térképszerű ábrázolások, pedig csupán a kor adta lehetőségek jegyeit viselik magukon: a falfestmények (Çatal Hüyük), sziklarajzok (Val Camonica Bedolina), égetett agyagtáblák (Nippur), papiruszok (Egyiptom). A neves ókori csillagász, matematikus és földrajztudós, Claudiosz Ptolemaiosz (90 k. – 168 k.) *Geographia c.* műve a modern kori térképelmélet és atlaszkartográfia alapdokumentuma. A legkorábban fennmaradt római itinerárium, azaz úttérkép a *Tabula Peutingeriana*, egy eredetileg mintegy hét méter hosszú és harmincnégy centiméter széles papirusztekercs.

Ptolemaiosz: ***Geographia***
(Forrás: https://www.meteorologiaenred.com/hu/claudius-ptolemaiosz.html)

A reneszánsz korban a térképészet fellendülését elősegítették a nagy földrajzi felfedezések, a megélénkült gazdasági élet, a kereskedelem és az áruszállítás fokozódása. Ezek a tényezők megkövetelték a pontosabb, tájékozódásra alkalmas térképeket először a tengeri, majd a szárazföldi orientálódás céljából. Ebben a kultúrtörténeti időszakban jöttek létre a nyomtatott térképek. Gerhard Mercator (1512–1594), a modern térképészet legnagyobb alakja 1569-ben megalkotta világtérképét, amelyen a hajózási vonalak, a loxodromák egyenesek voltak, majd fia, Rumold Mercator adta ki az első, egységes térképgyűjteményt *Atlasz* néven 1595-ben.

A magyar kartográfia fejlődése a 16. századig vezethető vissza. Az első magyar térképet 1528-ban Lázár deák készítette, ami a magyar térképészet ősforrása, hiszen mintegy két évszázadon keresztül, közvetett módon, minden Magyarországról készült térkép ebből táplálkozik (Farbinger 2019: 32). A *Tabula Hungariae* vagy *Lázár-térkép* Magyarország első fennmaradt, nyomtatott térképe délnyugat–északkeleti fekvésű és látkép jellegű. A kiejtés szerinti írásmódot alkalmazó feliratozásnak köszönhetően a Sebes-Körös *Keres fl*, a Fekete-Körös *Feketekeres flu* és a Fehér-Körös *Fekher keres fl* alakban jelenik meg, mint azt az alábbi térképrészlet is bizonyítja.

A Körös területe Lázár deák térképén

(Forrás: http://vilagbiztonsag.hu/keptar/displayimage.php?pid=16491)

1556-ban Wolfgang Lazius, a császári udvar orvosa és történésze a Lázár-térképnél részletesebb Magyarország-térképet készített, a tíz lapból álló *Hungariae Descriptio*t. Ez volt az első olyan Magyarországot ábrázoló térkép, amely jelmagyarázattal rendelkezett. A fametszéssel készült térképen a megírások mozgatható nyomdai betűkből álltak, de néha egy-egy betű kiesett, és ha a pótlása elmaradt, nyomában új név keletkezett, például *Crisiensis* (Körös) megye nevéből a *c* betű kihullásával *Risiensis*.

Lázár-térkép

(Forrás: http://lazarus.elte.hu/kardesterkep/content.htm)

A török hódoltság alatt számos haditérképet, alaprajzot, látrajzot készítenek a magyarországi végvárakról és a Habsburg-Török Birodalom határvidékéről az elsősorban külföldi várépítészek, katonák, mérnökök (pl. Luigi Ferdinando

Marsigli). A magyarországi térképészetet a 18. század elején ismét európai szintre emelték Mikoviny Sámuel és tanítványai, munkatársai. Mikoviny megyei térképei közül néhány Bél Mátyás történeti-földrajzi munkájában jelent meg, tevékenységük egy egész évszázadra meghatározta az ország képét.

A magyarországi térképészet következő időszakát Magyarország első katonai felmérésének munkálataitól számíthatjuk (1780–1784 között). Ilyen térképszelvények közül több százat néztem át a Hadtörténeti Múzeum Térképtárában: az első katonai felméréshez tartozó térképszelvényeket (1780–1784), a második felmérés térképeit (1806–1869) és a harmadik felmérés, az Erdélyben (1869–1873), illetve a Magyarországon és a Partiumban megvalósuló (1872–1884) topográfiai munkák ide vonatkozó lapjait. Habár az első felmérés térképszelvényei csak a legnagyobb folyók neveit tüntetik fel, ezek a korábban lejegyzett pataknevek a későbbi alakokkal összevetve segítséget nyújtanak az etimológiai vizsgálatok terén. A víznevek eredetmagyarázatának hitelességét általában az első fennmaradt névadat biztosítja, így a korai névváltozatok segítenek az etimológiák helyes felállításában. Jól példázza ezt a Fehér-Körös bal oldali mellékvize, a *Csiger*. Kniezsa – „korai adatok hiányában" (1943: 45) – a török eredetű magyar *csiger* 'rossz minőségű bor' szóból származtatja; hasonló névadásra vonatkozólag a *Borpatak, Borkút, Bord* neveket sorakoztatja fel. Oklevelekben magam sem találtam erről a folyóról adatokat, de térképen igen. Az első katonai felmérés, a jozefiniánus térkép (EKFT.) ugyanis még *Csik ér*, illetve *Czighere Bach* néven tünteti fel, tehát joggal feltételezhetjük, hogy a patakban nagy számban előforduló (réti, kövi, vágó vagy törpe) csíkhal szolgált névadási indítékként ugyanúgy, mint a *Csikes-ér* (Sebes-Körös bal oldali mellékvize), *Csikes-ér* (Sebes-Körös jobb oldali mellékvize), *Csík-ér*, *Csíkos-ér* (mindkettő a Berettyó bal oldali mellékága) víznév esetében.

Az alábbi három katonai felmérés térképszelvényén a Sebes-Körös Nagyvárad környéki területe látható úgy, hogy nyugatra a *Pece* (korábbi néven *Bánya-patak*) és a déli-délkeleti részen maga a főág látható.

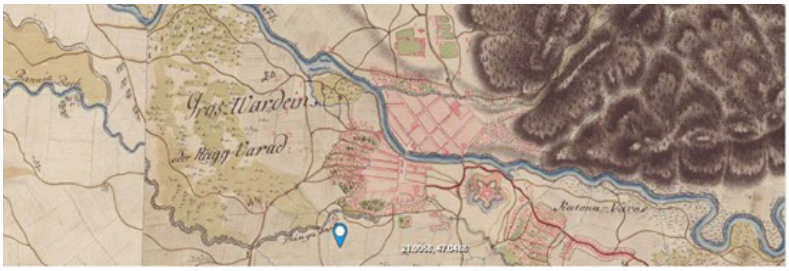

Magyarország (1782–1785) – Első katonai felmérés térképe

(Forrás: https://maps.arcanum.com)

Magyar Királyság (1819–1869) – Második katonai felmérés térképe
(Forrás: https://maps.arcanum.com)

Habsburg Birodalom (1869–1887) – Harmadik katonai felmérés térképe
(Forrás: https://maps.arcanum.com)

Magyarország általános térképe (foktérkép) 1910 körül (1:200 000)
(Forrás: https://maps.arcanum.com)

Magyarország katonai felmérése (1941) *(Forrás: https://maps.arcanum.com)*

A 19. század első felének legnagyobb elméleti és gyakorlati tudású geodétája, Huszár Mátyás 1823-ban készítette el a Körös és a Berettyó szabályozásának egységes tervrajzát; ez a kéziratos térkép szintén tömérdek egykori élővíznevet tartalmaz a szabályozás[9] előtti időkből. A folyószabályozások előtti időkig nemcsak a Körösök völgye, de tulajdonképpen az egész Alföld vízjárta terület volt. A hegyvidéki vízgyűjtők bő csapadékával táplált, nagy energiával lezúduló folyók az alföldi síkra érve hirtelen lelassultak, és vizüket szétterítették a hordalékukból épített, laposnak tűnő, ám valójában igen tagolt tájban. Az Erdélyi-szigethegység fő vizei – a Berettyó, a Sebes-, Fekete- és Fehér-Körös – az Alföld középső részén egymásba szakasztott vizeikkel óriási területeket uraltak. Az áradások mértékétől függően szétterülő, majd visszahúzódó egykori vízborítások nagysága az ezer négyzetkilométert is meghaladta, amit az alábbi térkép is jól illusztrál.

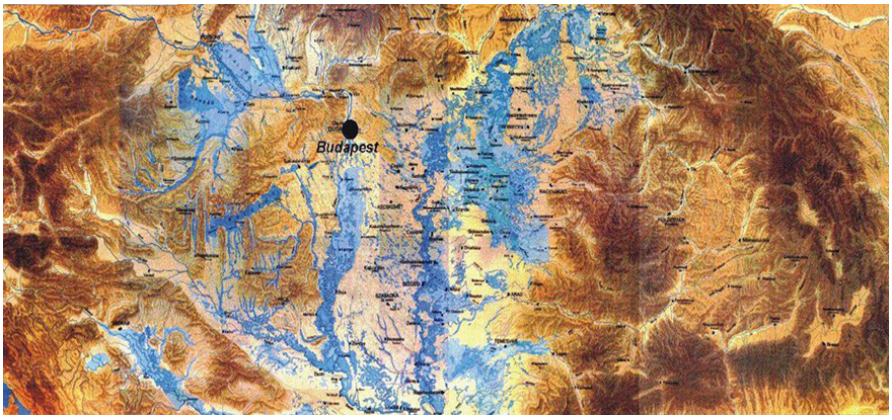

A Kárpát-medence víz borította és árvíz járta területei az ármentesítő és lecsapoló munkálatok megkezdése előtt (1:600 000)

(Forrás: https://map.mbfsz.gov.hu/terkepekamultbol/Mo_arviz_1938/)

A Bihar megyei kéziratos, vegyes eredetű térképek katalógusa (1754–1888) a nagyváradi római katolikus püspökség, székeskáptalan, papnevelde, nagy- és

[9] A Tisza árvizei egészen a szabályozásokig rendszeresen lefolyhattak a Körösök süllyedékébe, azonban a Tisza, Szamos és Kraszna távozása után az Ér-völgy minden északkeletről érkező vízfolyását elveszítette. Csak délen a Berettyó maradt meg, amelyet a Nagy-Sárrét süllyedéke kötött helyhez. Ugyanígy hatott a Kis-Sárrét medencéje a Sebes-Körösre. Ezek a folyók a másik két Körös-ággal (a Fehérrel és a Feketével) egyesülve lassanként északra térültek a süllyedésében erősen mérséklődött Körös-vidéki medencéből, birtokba véve az Ős-Tisza korábbi medervonalát. Kevés hordalékukkal az Ős-Tisza korábbi nagy ívű mederhálózatát nem tudták feltölteni, csupán kisebb kanyarulatokkal fodrozták (vö. www.arcanum.com).

kisprépostság és a nagyváradi görögkatolikus püspökség, valamint a vármegye és Nagyvárad város térképeit tartalmazza, hidronimák tekintetében viszont csupán a Körös és főbb ágainak nevei fedezhetők fel.

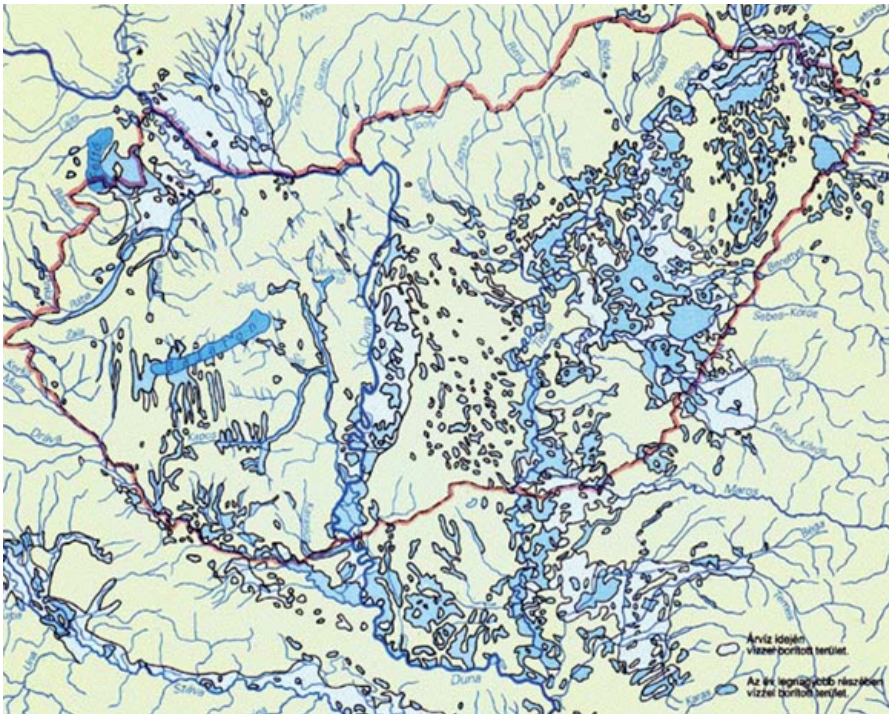

A Kárpát-medence víz borította területei a folyószabályozások előtt
(Forrás: www. arcanum.com)

A 20. század közepén megkezdődött az ország területére eső folyók hullám- és árterének térképezése, melynek kapcsán önálló térképműveket adtak ki, amelyeket a Vízrajzi atlasz sorozat tartalmaz. A 21. század térképei számítógépes módszerekkel készülnek. A térképek alapját térbeli információval is felruházott adatbázisok adják. A papíralapú térképek száma csökkent az előző századhoz képest, ellenben előtérbe kerültek a webes térképek. Ez a jelenség a vízügyi térképezésben is megnyilvánul. Magyarországon a vízügyi térképeket az Országos Vízügyi Főigazgatóság (OVF) térinformatikusai készítik (Farbinger 2019: 71).

Románia hidrológiai térképének (HHR.) ide tartozó szelvényeit Janitsek Jenő volt szíves a rendelkezésemre bocsátani, Románia 1:130 000 méretarányú térképe (AtlR.) és vízügyi jegyzéke (ANAR.) szintén nagy segítséget nyújtott a nevek azonosításában.

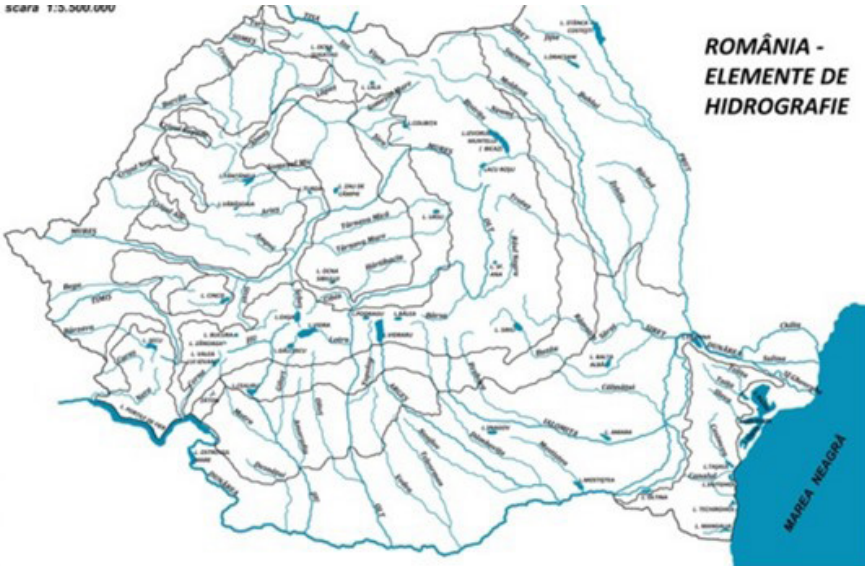

Románia vízrajzi térképe

(Forrás: http://romgeoo.blogspot.com/)

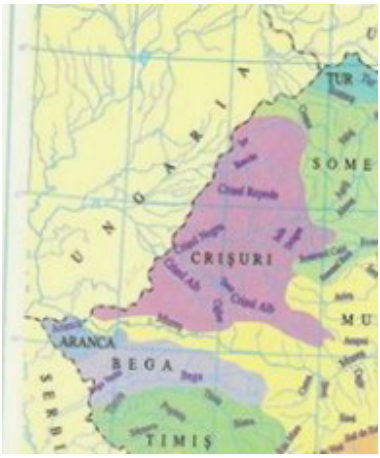

A Körösmente Románia térképén

(Forrás: aarkleurenfotos.blogspot.com)

Amennyiben a felsorolt források időhatárait körvonalazzuk, az összegyűjtött névanyag a korai ómagyar kortól a vízszabályozás utáni időkbe nyúlik, egészen az újabb magyar korig, pontosabban a 2003-as topográfiai térképszelvényekkel bezárólag.

2.2. A feldolgozás módszerei

Az anyaggyűjtés időbeli határa az ómagyar kortól a legújabb magyar korig, a 21. század elejéig terjed. Az adat- és helynévtárak mellett a részletes térképek lokalizált névadata bizonyult a legmegbízhatóbb forrásnak, közülük is kiemelném Huszár Mátyás kéziratos vízrajzi térképeit és a katonai felmérések térképszelvényeit. Az előző eredeti példányait a Magyar Nemzeti Levéltár Bécsi kapu téri térképészeti kutatótermeiben tekinthettem át. Huszár térképeinek kvalitása, hogy azokat a 19. századi ritka névadatokat tartalmazzák, amelyek még a Körös-szabályozás előtti időből mutatják be a tájat a maga érintetlen állapotában. A katonai felmérések eredeti szelvényei közül több százat néztem át a Hadtörténeti Múzeumban, mivel az Arcanum Digitális Tudománytár adatbázisa 2014-ben jött létre, a kutatási éveimet követően. Ennek megfelelően a függelékben összeállított adattár az általam összegyűjtött 2002 víznév összeállítását tartalmazza.

A munka első lépéseként az összegyűjtött adattári névanyagot összeegyeztettem a térképi forrásokkal, és a lokalizálást követően értelmeztem, majd rendszereztem a vízneveket. A csoportosítás után és az analitikus felosztás előtt a magyar és a román nevek különválasztása újabb megoldandó feladatot állított elém: mit tekinthetünk magyar, illetve román névnek? Természetesen számos „kevert nyelvű" forma jelentkezik a korpuszban, amely morfológiai (gyakran a másik nyelvből származó végződéssel) vagy lexikális betoldással (pl. a meglévő név idegen nyelvű utótaggal való ellátásával) jelenik meg. Az ilyen nevek magyar vagy román csoportba sorolása interdiszciplináris területeket érint, amelyek közelebb visznek e probléma megoldásához. Mivel a történelmi, földrajzi, néprajzi, kartográfiai stb. tudományok bevonása megbízható fejleményeket eredményez, a különválasztás során megpróbáltam mindezeket figyelembe venni. Ennek megfelelően a nevek nyelvi rétegbe való sorolását alapvetően három lényeges tényező határozza meg: 1. a pataknév olyan nyelvi eredetre utalhat, amilyen népesség azon a területen lakott az elnevezés pillanatában; 2. a víznevet adók és a víznevet használók nyelvi hovatartozása nem minden esetben esik egybe; 3. az adott folyóvíz területén jelenleg élő etnikum és a víznév nyelvi eredete gyakran nem egyezik meg. Ezek a megállapítások általános érvényűek, ezért pontosítás céljából meghatározó a folyóvíz nagysága, kora is, ami ellentétben áll a kisebb patakok változékonyságával.

Figyelembe véve a fenti gondolatokat, a nevek román vagy magyar voltának megállapítását elsősorban nyelvi tényezők szerint végzem el. Román névnek tekintem a román etimonú egyrészes neveket, valamint azokat az összetételeket, amelyek alaptagja román vízrajzi köznév. A magyar nevek közé soroltam azokat az összetételeket, amelyek alaptagja magyar vízrajzi köznév, és tudományos

kiadványban szerepel, úgymint Hunfalvy munkájában a *Bouluj csermely* (H. 2: 387) és a *Guravoji csermely* (H. 2: 397). Több olyan víznév is van, amely román közszó magyar nyelvű lejegyzése (pl. *Páró* < rom. *pârâu* 'patak', *Vallye* < rom. *vale* 'völgy, patak'), de ilyen típusú nevek többnyire Pesty helynévtárában fordulnak elő abból a korból, amikor a magyar volt a hivatalos nyelv Erdélyben is, ezért nyelvi jegyei alapján a román nevek közé soroltam, jóllehet a lejegyző és talán a nyelvhasználó akár magyar anyanyelvű is lehetett.

A forrásokban szereplő víznévadatok értelmezését egy- és kétnyelvű szótárak segítették; egynyelvűek közül a magyar (CsnSz., CsnE., Murádin, ÁSz., AnjSznt.) és román (DOR., Iorgu) család- és keresztnévszótárakat, valamint értelmező szótárakat (ÉKsz.[2], ÉrtSz., TESz.; DER., DEX.) és az ÚMTsz.-t, kétnyelvű szótárak közül pedig Kelemen Béla román–magyar szótárát használtam fordítás céljából.

3. A Körösök vízrajzi köznevei

A vízrajzi köznevek tematikája igen érdekes és vitatott területe a névtannak, ezért ennek a résznek az első szakaszában a földrajzi nevek kategóriáján belül fogom bemutatni. Ezt követi az e témakörben született munkák felsorakoztatása, a vízrajzi köznevek történeti és nyelvi rétegeinek felosztása, majd a vízrajzi köznevek jelentéshálóinak ismertetése, végül a vízrajzi köznevek morfológiai felépítése.

1. A vízrajzi köznév fogalma

Ahhoz, hogy körülhatároljuk a vízrajzi köznév fogalmát, ismerjük meg a földrajzi név fogalmát nem nyelvész, hanem térképész szemmel. Faragó Imre által: „Földrajzi névnek nevezünk minden olyan nyelvi alakulatot, amelyet a földfelszín természetes és mesterséges részleteinek azonosítására kisebb-nagyobb közösségek használnak. A földrajzi névvel jelölt részlet lehet a Föld vagy más égitest felszínén található objektum, terület" (2005: 791). A *földrajzi név* és a *helynév* kifejezés szemantikájáról és használatáról több vélemény is született a névészek körében: Lőrincze Lajos a *földrajzinév* (sic!) terminust tartja megfelelőnek „összefoglalónév" voltából fakadóan (1947: 5). A kérdéskört Hajdú Mihály fűzi tovább a *Névtani Értesítő* hasábjain a *külterületi helynév* vagy *külterületi név*, *településnév* vagy *helységnév*, épületnév vagy építménynév alakok felsorakoztatásával (1979: 18–28).

Bachát László állásfoglalása részben megegyezik Lőrincze fogalmi értelmezésével, amit azzal indokol, hogy a tükörfordításból származó *helynév* formával szemben a *földrajzi név* tágabb kategóriát jelöl (1979: 31–3). Szabó T. Attila gyakorlatias nézőpont alapján könnyebben „kezelhetőnek" tekinti a *helynév* terminust formai rövidsége és toldalékolhatósága miatt, ugyanakkor jelentésbeli különbséget nem állapít meg a két változat között (1979: 33–4). A 2013 májusában megrendezett terminológiai workshop alkalmával Földi Ervin a két szakszó közötti különbséget a következőképpen világította meg: a helynév földi/földön belüli és földön kívüli helyeket nevez meg, míg a földrajzi név fogalma az első kategóriának egyik alpontja, azaz a földön belüli földrajzi képződmények gyűjtőneve.

Elméleti megközelítésben azokat a helyjelölő szavakat tekinthetjük földrajzi köznévnek, amelyek helynévvel is megjelölhető helyfajtákat jelentenek. Ennek egyik alosztálya a vízrajzi köznév. Mivel helyfogalmaink viszonylagosak, az egyes vidékek vízrajzi szókincse bizonyos mértékben eltér egymástól. Például a *patak* szó vízfolyást jelöl, melynek vízhozama kicsi. Hasonló szemantikai tartalommal bír

az ér és a *séd* is, ezért a *patak,* a séd és az *ér* közötti választást motiválja a természeti környezet és a névhasználók névadási szokása (Hoffmann 2007: 34).

A szóföldrajzi vizsgálat során feltárulhatnak a földrajzi köznevek nyelvjárási sajátosságai. Akár a történeti, akár a mai víznévanyagot vesszük górcső alá, az eredmény mindig érdekes, hasznos és tanulságos. Kálmán Béla 770 ómagyar kori víznévben mutatott ki 'folyóvíz' jelentésű közszót (1967: 344–50), a mai névanyag tekintetében pedig ugyancsak ő az ér – *patak* izoglosszáját rajzolta meg Zala megye területén (i. m. 346), Pesti János a *ság, ség, séd* előfordulásait vizsgálta meg a Dél-Dunántúlon (1987: 32–53).

A vízrajzi köznevek lokalizálása nehezen képzelhető el térképek nélkül. Vas megye vízmeghatározásainak ábrázolásához Vörös Ottó 14 informatív térképet készített, amelyből az egyik alapján megtudhatjuk, hogy a *folyóvíz* kifejezésére 11 különböző vízrajzi köznév használatos a megyében, és a térképen első ránézésre is jól elkülönülnek a gyakoribbak (pl. *patak, víz*) a ritkábban használatosaktól (pl. *séd, határpatak*). A 13. térképlap pedig összefoglaló jelleggel 12 hangutánzó és onomatopoetikus név (pl. *csorgó, kuruttyó, zúgó*) előfordulását szemlélteti.

Számos tanulmány és hosszabb összefoglaló munka látott napvilágot a földrajzi köznevek és a vízrajzi köznevek értelmezéséről és rendszerezéséről. A *Magyar földrajzi köznevek tára* (FKnT.) azokat a (táj)szavakat tartalmazza, amelyeket a 20. század folyamán, illetve a mai magyar nyelvhasználatban a beszélők a különböző helyfajták megjelölésére használtak vagy használnak fel (Bába–Nemes 2014). Anyagának felhasználásával mindenekelőtt pontosíthatóvá válik a helynevek helynévfajtákba rendezése, ami a helynévrendszerek nyelvészeti elemzésének alapvető feltétele. Az FKnT. élőnyelvi (táj)szótárként határozható meg, ezért összeállításakor elsősorban az *Új magyar tájszótár* tekinthető vonatkozási pontnak. Ez a szótár a szélesebb értelemben vett 20. századi magyar nyelvet reprezentálja az 1890 és 1960 közé eső források tájszóanyagának közreadásával. Nemes Magdolna (2005) doktori értekezésében olvashattuk a magyar földrajzi köznevek tüzetesebb áttekintését, rendszerezését. A dolgozat főbb egységeiben a szerző többek közt meghatározza a földrajzi köznév fogalmát, tipológiáját, ezt követően a földrajzi objektumok szemantikai és morfológiai vizsgálatát végzi el, illetve bemutatja 2591 szócikket tartalmazó földrajzi köznévi szótárának szerkezeti felépítését.

Vörös Ottó *Vízrajzi köznevek szóföldrajzi és jelentéstani vizsgálata* (1999) c. kandidátusi dolgozatnak készült írásában vizsgálja a vízrajzi köznevek elméleti és gyakorlati realizálódását az ajkai és göcseji járásban. A gondolati részben a következőképpen értelmezi a földrajzi köznév fogalmát: „a nyelv szókészletének az a része, amely a földfelszín térszínformáit, felszíni és felszín alatti vizeit, a felszínt borító növényzet jellegét (fajtát, egyedet) és alakzatait, az emberi beavatkozás

által keletkezett új térszíni formákat és tereptárgyakat, a birtoklás és a politikai területfelosztás által kialakított felszíni egységeket nevezi meg" (1999: 26). Az onomatodialektológiai vizsgálat öt fejezetben tekinti át a vizsgált kérdéskört: az első három fejezetben olyan terminológiai osztályok bemutatását vállalja, mint a helynév, jelentéshordozó alapelem, szóföldrajz, névföldrajz; a mű központi részében a víznevek és a vízrajzi nevek értelmezését és osztályozását olvashatjuk, majd az általános tanulságok és eredmények rövid összegzését. Később Nemes Magdolna (2005: 24) Vörös Ottóval egyetértve szintén kizárja a földrajzi köznevek köréből a kisebb építmények neveit (*szobor, fa, kereszt, kemence* stb.), melyeket Hoffmann *lokálisan kötött tárgyak nevei*nek tart (2007: 40).

Bíró Ferenc a vízrajzi köznevek helynévalkotó szerepét vizsgálja a Körösök vidékén (1997), ahol a köznevek szemantikai és morfológiai jegyei alapján különválasztja a vizeket jelölő földrajzi közneveket a vízkörnyéki helyeket megnevező szavaktól, azaz a folyó-, állóvizek, vízrészek és vízvételi helyek csoportját a vizet határoló és a vízzel határolt szárazulatok nevétől. A különböző köznevek megterheltségi fokát bemutatva Bíró arra a következtetésre jut, hogy a vízrajzi köznevek leginkább alaprészként vannak jelen a Körös-vidék víznévanyagában, névbeli helyzetüket tekintve pedig közel 90%-uk utótagi helyzetű. A VI. Magyar Névtudományi Konferencián megtartott előadásának nyomtatott változatában azokat az ómagyar kori településneveket tekinti át, amelyek folyó- és állóvizeket jelentő közneveket tartalmaznak, és a vízrajzi köznév alaki, illetve a névtestben elfoglalt helyzete alapján a következő kategóriákat állítja fel: 1. a köznév alakilag megegyezik a településnévvel (Ér), 2. a vízrajzi elem a név végén szerepel (*Sárospatak*), 3. településnév bővítményi része (*Patakfalva*), 4. összetett helynevek eleme (*Kisbányapataka*). Bíró rendszerezi és értelmezi az előforduló vízrajzi közneveket, majd a dolgozat végén megállapítja, hogy a magyar településnevek jelentős része valamiféle víznévi előzményre vezethető vissza, illetve tartalmaz ilyen köznévtípust, a leggyakrabban előforduló köznév pedig a *tó, aszó, ér* (Bíró 2008a: 99–106; 2008b: 67–81).

Elhomályosult jelentésű vízrajzi közneveket sorakoztat fel Pais Dezső, majd Nyíri Antal az *aszó* 'völgy; patak; esős időszakban vizes völgy' hangváltozásait vizsgálva, míg Reuter Camillo két kevésbé gyakori köznevet, a *kégy*-et és a *kengyel*-t elemezte (1971). Vizsgálatai során nemcsak nyelvészeti, hanem térképek tanúságtételén alapuló természetrajzi szempontokat is érvényesítve a *kégy* esetében a 'félköríves, ívelt folyóág, ívelt folyómeder' jelentést fogadja el. A *kengyel* kapcsán pedig a helynevek által megerősítve látja az elődök eredetmagyarázatait, alátámasztva azt a szláv névadásban ugyancsak meglévő szemléleti egyezéssel. A *fok* közszói etimológiájának elemzését olvashatjuk Reuter Camillo (1970), Andrásfalvy

Bertalan (1970), illetve Fekete Péter (1991) ide vonatkozó tanulmányában, bemutatva a vizek gazdasági szerepét. A *séd* 'vízfolyás' köznév etimológiáját mutatta be Balázs János (1981) a tulajdonnévként is előforduló *Séd* folyónév elemzésével, Pesti János (1987) pedig a *ság ~ ség ~ seg* földrajzi köznévvel kapcsolja össze a *séd* 'vízfolyás' jelentésű köszót. Az Árpád-korból leggazdagabban adatolható lexémák közé tartozó *patak* szláv eredetű jövevényszavunk jellegzetességeit sorakoztatja fel Hoffmann István (2003b) rámutatva arra, hogy előfordulási gyakorisága szerint a Kárpát-medence északi részein élő szláv népességből került át a magyarság nyelvébe; használatának kiszélesedésével együtt azonban jelentése is egyre általánosabbá válhatott, hiszen az ómagyar korban kihalt az ősi eredetű *jó* és ügy szavunk, a *folyó* pedig csak a korszak második felében tűnt fel.

További tanulmányok, illetve monográfiák részeként jelentek meg azok az írások, amelyek szintén vízrajzi közneveket értelmeznek, rendszereznek, vagy más tekintetben dolgoznak fel. Ennek megfelelően Kázmér Miklós az Alsó-Szigetköz helyneveit elemezve (1957: 19–27) kitér a vízrajzi köznevek tárgyalására is Strömpl, Szabó T. és Benkő módszerét követve, ugyanakkor az összegző részben az egyes földrajzi köznevek megterheltségi fokát is bemutatja. Pelle Attila (1983) Heves megye Tiszával határos községeinek vízrajzi neveit dolgozta fel Inczefi és Kázmér vizsgálati szempontrendszerét tartva szem előtt. A vízrajzi nevek nyelvi világát jól szerkesztett szempontrendszer alapján tekinti át kijelölve a denotátumcsoportokat, ismertetve a lehetséges névadási motivációkat, elkülönítve a köznévi és tulajdonnévi alaptagokat, illetve az egy- és többtagúságot. Fekete Péter Tiszaszőlősről említ vízrajzi közneveket: *csapó*, ér 'fenék', *göbe*, *kotony*, *nóborda*, *porong* stb. (1991: 13–33), Matijevics Lajos a jugoszláviai Ferenc-csatorna vízneveit veszi górcső alá, felsorakoztatva a vízrajzi közneveket is (1981). Cs. Nagy Lajos a Berettyó-felvidék mentén szereplő vizeket és mocsaras helyeket jelölő vízrajzi közneveket mutatta be. A Berettyó felső vízgyűjtőjének hat településén fellelhető 630 földrajzi köznévből 101 vízrajzi, ezen belül a leggyakoribb a *patak* és a *kút* (1999: 35).

2. A vízrajzi köznevek történeti rétegei

A Kárpát-medence földrajzi neveinek történeti rétegződése jól mutatja, hogy a legősibb és legszívósabb réteget a helynévfajták közül a víznevek képviselik. Ilyen folyónk a Duna, Tisza, Dráva, Száva, Zala, Szamos, Maros, Temes mellett a Körös is, melynek első lejegyzései korai időkbe nyúlnak vissza. Újabb kronológiai réteget képviselnek a honfoglalás utáni, a magyar nyelvben keletkezett olyan vízrajzi köznevek, mint a m. R. *jó* 'folyó', a m. R. *séd* 'patak', melyekre

szép számmal találunk példát a Körös vízgyűjtőjéhez tartozó nevekben, úgymint *Berettyó*, *Bodójó*, *Hájó*, *Méhséd, Székelyjó*.

A magyar történelem változásai többé-kevésbé közvetlenül is tükröződnek anyanyelvünk szókincsében, és míg egyes elemek elavulnak, a szókincs változásának fő iránya mégis bővülést mutat. Az utóbbi években számos névkutató viszonylag részletesen mutatta be egy-egy földrajzi köznév jelentését és szóföldrajzát (Nemes 2005: 185). Nagy mennyiségű helynévi eredeztetést közöl a *Földrajzi nevek etimológiai szótára*, s írója, Kiss Lajos a FNESz. megjelenése után is rendszeresen közölt további helynévi etimológiákat, sőt foglalkozott a földrajzi köznévrendszer határán álló szavak történetével is (1993a: 86–89).

A vízrajzi köznevek rövid történeti felosztásában olyan ugor és későbbi korban létrejött adatokkal találkozunk, amelyek eredete valószínűleg visszavezethető az **uráli kor**ra is, de számolnunk kell a **honfoglalás előtt**i ótörök, iráni és keleti szavak bekerülésével is a köznévkincsbe, majd a honfoglalás utáni újabb jövevényszavak térhódításával. Az ősi örökségbe tartozó szavak többsége tárgyfogalmakat, tulajdonságokat és cselekvéseket nevez meg, ennek megfelelően az ugor és a finnugor korból a természet tárgyaival és jelenségeivel kapcsolatos szavainknak van vízrajzi köznévi jelentése is: *jó* 'folyó', *fok, könyök, víz*. A helyzetviszonyító szavak jelentős része is ebből a korból származik: *al, által, köz, közép, szél, fél, le*. Ezek az előtagok, bár nem önálló szavak, számos földrajzi köznévben ott vannak: *al*szeg, *át*járó, általpatak stb. Későbbi keletkezésű a finnugor eredetű *aszó* és *fő* vízrajzi köznevünk.

Az *aszó* 'völgy' jelentését az ÉKsz. földrajzi szakszónak minősíti, és további jelentései között szerepel a 'hegyoldalban levő vízmosások közti lösz domb', valamint a 'homokos, letarolt erdőterület'; a Dunántúlon emellett 'mély fekvésű terület' jelentésben is ismert. Víznevekben történő előfordulása általában az 'időszakos vízfolyás, szárazpatak' jelentést feltételezi.

A *fej* vízrajzi köznév első adatát helynévben 1002 k./1275-ből, köznévként 1055-ből említi TA. földrajzi köznévként 'forrás, kezdet' jelentésben. Erdélyben a 'patak forrása' a jelentése, a koppányi tájszótár tanúsága szerint azonban a szónak létezik 'a halastó töltés melletti, középső, legmélyebb része' jelentése is. A *fej* ritkábban ugyan, de domborzati köznévként is él ('völgy bejárata', 'hegy teteje' jelentésben). Összetételek utótagjaként is szerepel: *vízfej* 'forrás, folyóvíz forrása', *kútfej* 'forrás'. A *fejeték* 'forrás' képzett szó is kapcsolatban áll a *fej* közszóval, hiszen mindkettőnek van 'forrás' jelentése (Nemes 2005: 192). A *fő* alakváltozata önállóan, többféle jelentésben is él földrajzi köznévként: 'hegy teteje', 'patak forrása', 'völgy bejárata', 'mezőrész településhez közelebb eső része'. Egy másik ősi származékszavunk az ősi tőből álló belső magyar fejlemény, a *torok* szó a finnugor kori *tor-* alapszó + *-k* kicsinyítő képző összetételeként.

A *torok* ‘egymásba ömlő, hasonló nagyságú vízfolyások összefolyása’ jelentésű köznév mai, elterjedtebb formája a *torkolat*.

A honfoglalás előtti ótörök jövevényszók közül csupán hangtani jellegzetességek alapján következtethetünk csuvasos török és köztörök eredetű szavakra. A *sár* köznév feltehetőleg csuvasos átvétel, melynek a magyarban eredeti jelentése ‘mocsár, vizenyős terület’, valamint ‘víztől híggá lett föld’ lehetett (TESz.). A *sár* mai földrajzi közneveinknek is igen fontos eleme, képzett és összetett formákban egyaránt találkozhatunk vele: *sáros* ‘mocsaras terület’, *sárrét* ‘sárral borított, de fűvel, kákával benőtt áradásos terület’, *sárgödör* ‘agyagbánya’.

Igen fontos műveltségszók azok, melyek a (természeti) környezetre vonatkoznak: a *balkány* ‘mocsaras hely; gyakran kiszáradó patak’ tájszó és valószínűleg a *kút* ‘természetes vagy mesterséges víznyerő’ (TESz.). Ugyancsak török eredetű az *árok* ‘völgy’, amely e jelentésben csupán 1533-ban jelenik meg írásban (TESz.), melynek általánosabb szemantikai tartalmán túl a szónak egyéb vízrajzi köznévi jelentései egyaránt ismeretesek (‘patak’, ‘kisebb patak’, ‘vízmosás’).

Magyarország területén elszórtan csaknem mindenütt éltek a honfoglalást követően szláv népek, és ezek a nyelvi kontaktusok hozzájárultak a magyarban számos szláv szó meghonosodásához.

A *patak* származását tekintve az etimológiai irodalom egyértelműen a szláv eredeztetés mellett foglal állást (< szl. *potok*). A szláv nevek többsége úgy került át a magyar névkészletbe, hogy magyar földrajzi utótag járult hozzá, a kiegészülés tényét pedig elsősorban a szláv nőnemű végződést mutató nevekkel szokás alátámasztani: a hímnemű *potok* ugyanis nem tűrné a nembeli egyeztetés hiányát (vö. Hoffmann 2003: 670).

A *lanka* ‘völgy’ szláv eredetű, egymástól eltérő jelentésben használják magyar nyelvterületen. A szó jelentése a köznyelvben ‘enyhe lejtésű hegy vagy domboldal, tágas, szelíd lejtő’. Emellett a szó ‘víz melletti füzes, bokros terület’, ‘folyóvíz csendesebb, lassúbb, kanyargós folyású szakasza’ és ‘gyümölcsös’ jelentésben is használatos. Sárospatakon és Kalotaszegen a *lanka* ‘völgy enyhén lejtős, sík része’ jelentésben is él, ám helynevek utótagjaként nem fordul elő.

3. Vízrajzi köznevek jelentésbeli sajátosságai

Nemes a földrajzi köznevek szemantikai vizsgálatában rámutat arra a jellegzetességre, hogy a jelentések és a jelölők közötti kapcsolat többféle lehet. Az *ér* ‘kicsiny vízfolyás’-t (ÉrtSz.), míg a *folyó* ‘több patak összefolyásából keletkezett, szélesebb medrű folyóvizet’ jelöl (ÉrtSz.), melyek nem cserélhetők fel egymással. A kettő

közötti, közepes méretű vízfolyás jellegzetes szava a *patak*. Számos földrajzi köznévnek van rokon értelmű megfelelője, szinonimája, amit úgy határozhatunk meg, mint a különböző szavak azonos típusú denotátumra utaló, jelentésbelileg általában megegyező csoportja. Létrejötte és nagy száma az egyes szavak tájnyelvi, csoportnyelvi, szaknyelvi és tudományos nyelvbeli változatának is köszönhető. A Körösvidék és a Sárrét jellegzetes szava az időszakos vízfolyás vagy kiszáradt folyómeder, illetve a mellette levő vizenyős terület jelölésére a *derék*. Az *ér* vízrajzi köznév elsősorban keskeny, időszakos vízfolyás jelölésére szolgál a Délvidéken, míg Kelet-Magyarországon inkább a széles medrű időszaki patakot jelölik vele, amelyet árvíz vagy talajvíz táplál. Hasonló jelentésű a Közép-Tisza-vidéken a *farok* és a *folyás*, a Körös-vidéken a *medves*. Országszerte használják erre a jelenségre a *fok* szót is. 'Kisebb folyóvíz' jelentésű többek között a *patak*, *séd*, *ér, erge* és *csermely* vízrajzi köznév. Hangutánzó eredetű a *csorgó, csorgás*, valamint a *csörge* és a *csörgő* köznév is, amelyek kivétel nélkül sekély vizű patakra vonatkoznak, melynek vize ennek következtében csörgedezve folyik. Időszakos vízfolyást jelölő köznevek a *bágy* (Ároktő), a *balkány* (Szatmárnémeti), a *bara* (Délvidék) és a kiszámíthatatlan és szeszélyes *nyavalyka* (Jászberényi járás). A *fok* jelentése 'nagyobb vizekből kifolyó vagy abba beömlő ér'. A *mellékfolyás* és a *mellékcsatorna* egyaránt kisebb vizű vízfolyást jelöl. Az *ág* köznév is él 'kisebb csatorna' jelentésben (Szabolcs-Szatmár). A több folyó összeömléséből keletkezett, széles, bővizű folyóvíz a *folyam*, amelyen rendszerint nagyobb hajók is közlekedhetnek. A *folyó* és a *folyás* is nagyobb, állandó vizű vízfolyást jelent. További, egy-egy területre jellemző 'nagyobb vízfolyás' jelentésű vízrajzi köznevünk a *berettyó* (Gáborján környéke).

Meglehetősen kevés vízrajzi név esetében találkozunk antonimával, és kizárólag olyan nevekben, ahol a jelentés ellentétes előjellel szerepel a másik denotátum jelentéskomponenseinek állományában: pl. *élővíz* 'állandóan áramló vízfolyás' ~ *holtág, holtmeder, holtpatak* 'gyenge vízhozamú, kiszáradó patak' (Nemes 2005: 110).

A szójelentés az idő és a korok változtával maga is alakul. E változások jórészt abból erednek, hogy a beszélők mindig újabb fogalmakat, dolgokat kívánnak megnevezni, hiszen mindig több megnevezni való objektum akad, mint ahány szó, jelen esetben földrajzi köznév. Ezért a beszélők sokszor egy már meglévő szó jelentését valamilyen módon, egy felismerhető közös jegy alapján alkalmazni kezdik olyan dologra, amelyet addig nem vagy nem úgy neveztek meg. Ez történhetett például a *derék* köznévvel, amely 'az emberi testnek a mellkas és az alsótest közé eső, oldalt elkeskenyedő, hajlékony része' (ÉKsz., ÉrtSz.), illetve állati testrésznévként 'az állat törzsének középső része'. A történeti forrásokban

nemcsak domborzati, hanem vízrajzi köznévként felbukkanó köznév leginkább az út földrajzi köznévhez köthető: a földrajzi köznévi jelentések a TESz. szerint a *derékút* és a *víz dereka* 'főfolyás' szókapcsolatok alapján alakulhattak ki metaforikus úton. Az ÚMTsz. adatai 'időszakos vízfolyás, kiszáradt folyómeder, ill. a mellette levő vizenyős terület' jelentésre vonatkoznak. A *derék* vízrajzi köznevet az SzT. már a 16. századból említi: „Az Zamosnak az *dereka* az Nagy fuzek helien, valamint az víz *dereka*" (1693) formában. A TESz. a *derék* 'időszakos vízfolyás, ér' jelentését csak a 20. századból közli. Ebben a történeti folyamatban tehát a nyelvi rendszer egyik elemének jelentéstani összetevőjében változás állt be úgy, hogy közben a szótest nem változott (Szende 1966: 98).

Jelentésbővüléskor a nyelvi elem a meglévő(k) mellé új jelentés(eke)t vesz fel, s ezzel a valóságmozzanatok nagyobb körének megnevezésére válik alkalmassá (Nemes 2005: 116). Említhetjük például a *torok* szavunkat, mely eredetileg testrésznév volt: 'a szájüregből a garatba vezető nyílás, illetve a garatnak és a szájüregnek érintkező része' (ÉrtSz.). Az eredeti és az új jelentés viszonyát vizsgálva a földrajzi köznevek körében a jelentésváltozás legfontosabb esetei között tarthatjuk számon a testrésznévi eredetűeket (*homlok, láb, könyök, derék, fenék* stb.). Ezek egy része emberi testrészre *(láb, hát, orr, torok)*, más része azonban állati testrészre *(farok)* vezethető vissza. Az emberi és az állati testrész megnevezésén túl növényrész is válhat metaforikusan földrajzi köznévvé: ág → *(folyó) ága*. A földrajzi köznevek rendszerét átszövi a metaforikus szóalkotás. Testrésznévből, metaforikus gondolkodással számos további földrajzi köznév alakult: ér 'kis folyóvíz', *fej ~ fő* 'forrás; valaminek a középső része', *könyök* 'folyó, patak kanyarulata', *farok* 'valamilyen földrajzi egységnek, pl. hegynek, víznek, földterületnek a vége, elkeskenyedő nyúlványa', *tag* 'egy nagyobb összefüggő terület', *torok* 'vízfolyás torkolata', 'völgy bejárata'. A *-ság/-ség (~ segg)* térszínformanevek és a *séd* vízrajzi köznév dél-dunántúli elterjedéséhez nyújt adalékokat Pesti János egyik tanulmánya (1987: 44–50), amelyben adatokkal igazolja, hogy a *séd* korábban 'víz' jelentésű volt, majd ebből fejlődött ki a 'vízfolyás' jelentés. Bár a földrajzi köznevek keletkezésében az antropomorf és a teriomorf (Lőrincze 1947: 14) megnevezések kiemelt szerepet kapnak, víznevek körében kevésbé jellemző ez a fajta szóalkotási mód, a növénynévi ág vízrajzi köznév esetében valószínűsíthető.

Az alábbi ábrák a gyakrabban előforduló magyar és a román vízrajzi köznéveket csoportosítják, a köznevek teljes listáját pedig a melléklet tartalmazza.

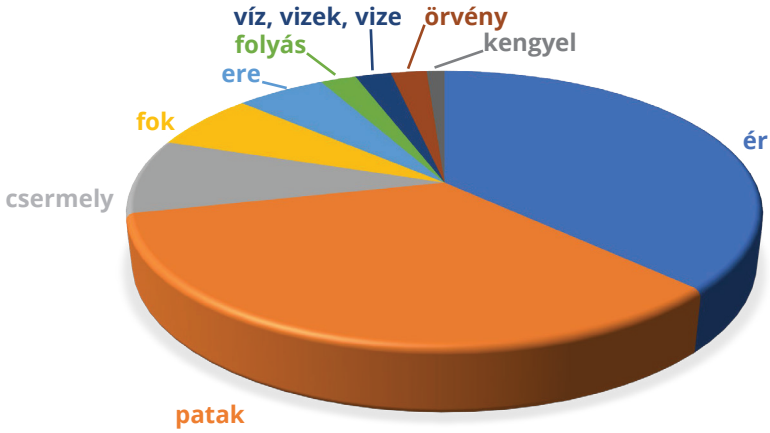

1. ábra: A gyakoribb magyar vízrajzi köznevek elterjedése

Láthatjuk, hogy a magyar vízrajzi köznevek körében az *ér* és a *csermely* a legnagyobb arányban jelenik meg a térképszelvényeken, és az egzaktabb köznevek jóval alulmaradnak. Ennek okát elsősorban a lejegyzés pontosságának változékonyságában kereshetjük, hiszen a lejegyző nem minden esetben követte a korábbi térképjelölést. Egy másik gyakran előforduló ok lehet a földrajzi terület jellegének a megváltozása az idők folyamán, azonban ennek a nyomon követése nem valósult meg számos esetben.

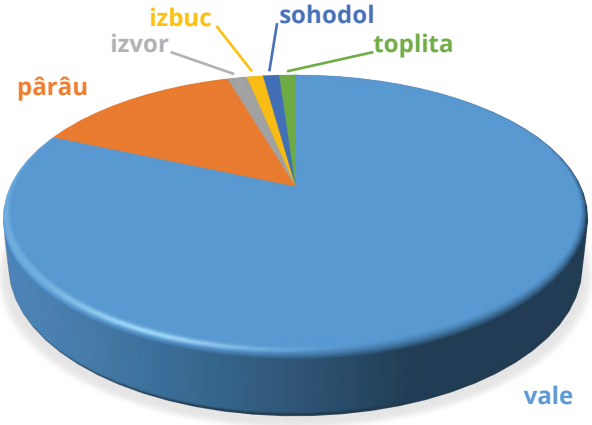

2. ábra: A gyakoribb román vízrajzi köznevek elterjedése

A román köznevek jelentős része újkeletű, amit még a szóalak gyakran pontatlan lejegyzése is tükröz. A legtöbb esetben a *vale* alak fordul elő *vale, valea,*

vâlceaua formában, míg a *pârâu* a második helyen számos legyezésben *paro*-ként jelenik meg önállóan vagy szószerkezetben.

4. Vízrajzi köznevek morfológiai vizsgálata

A földrajzi köznevek rendszerének tisztán nyelvi jellemzői is vannak, hiszen a szóalkotási modellek nyelvspecifikusak, tehát olyan nyelvi kifejezőeszközök, amelyek egy adott nyelvben földrajzi köznevek létrehozásában vesznek részt.

A szókincs gyarapodásának legváltozatosabb módja a szóképzés. Ennek során egy már meglévő szóból bizonyos toldalék hozzáillesztésével új, más jelentésű szótározható egységet hozunk létre. Jóllehet a származékszó jelentésének magvát az alapszó hordozza, gyakran nehéz eldönteni, mit tekinthetünk alapszónak, és mit képzettnek, hiszen előfordulhat, hogy a naiv beszélő sem érzékeli a képzőt (Kiefer–Ladányi 2000: 153).

A cselekvés eredményét kifejező képzők is részt vehetnek a köznévalkotásban. Ennek függvényében az *-ás/-és* képzővel tárgyatlan igéből képzett szavak lexikalizálódhatnak: *forrás* 'földből természetes úton, folyamatosan vagy időszakosan felszínre törő víz', *csorgás* 'kis vízfolyás, ér'. Az *-ány* mára már improduktív képző rendszerint a cselekvés eredményét jelöli: örvény 'vízfolyásnak gyors, forgó mozgású szakasza' (*Kisásási-örvény, Fekete-örvény, Hasztalan-örvény* stb.) 'folyószakasz, ahol lefelé szívó hatású, gyors forgó mozgás keletkezik' vízrajzi köznévben.

Az -ó képző előfordulását a földrajzi köznevek körében Nemes (2005: 138) a cselekvés helyét jelölő köznevek csoportjába sorolja. Olyan lexikalizálódott szavak ezek, amelyek folyamatos melléknévi igenévként vesznek részt a névadásban, mint az *aszó* (*Hosszú-aszó, Bondoraszó, Hamaszó-patak*), *bogárzó* (*Bogárzó*-ér), *buzgó* (*Buzgó ere*), *csorgó* (*Csorgó, Csorgó pataka, Borzás-csorgó*), *kerülő* (*Kerülő-ér*), *zúgó* (*Zúgó-folyás*). Láthatjuk, hogy az említett példákban a vízrajzi köznevek nem mindig alaptagként jelentek meg az összetételek alkalmával, aminek valószínűleg az lehet az oka, hely ezek a vízrajzi köznevek idővel elveszítették denotációs értéküket, így kiegészítődtek ún. „értelmező" köznevekkel, hogy jelentésük tartománya ne csorbuljon. Ezzel szemben vannak olyan formák is, amelyek szerkezeti változás következtében sem veszítettek szemantikai tartalmukból, legfeljebb territoriális jellegzetességgel egészültek ki. Ilyen a (nagyobb) vízfolyás jelölésére szolgáló *folyó* és *folyás* vízrajzi köznév, amelyek használata az egész ország területére jellemző, az utóbbi alak elsősorban a Tiszántúlra.

Vízrajzi terület megjelölésére szolgál a hely külső dologhoz való viszonyát kifejező *-s* képzős melléknév olyan összetételben, mint az *ebestó*, amely Nemes

(2005: 173) értelmezésében 'olyan vízállás, amelyben sok az ebhal',[10] de az előtag a m. R. N. *ebes* 'mocsaras, zsombékos' melléknévvel is magyarázható.

Az értekezésem függelékében szereplő vízrajzi köznevek jegyzékét Benkő Loránd (1947a), Bíró Ferenc (2008b: 67–81), Kniezsa István (1942a, 1948a, b), Maácz Endre (1955) és Szabó T. Attila (1942) vízrajzi köznévi összeállítása alapján foglaltam össze, illetve a FNESz.-ből azokat a magyar és szláv elemeket építettem be a listába, amelyek a Körösök víznévalkotásában részt vettek, amit a példák is alátámasztanak.

5. A víznevek tipológiai rendszerezése

A gazdag szakirodalom a víznevek rendszerezési lehetőségeinek sokféleségét biztosítja. Anélkül, hogy a történeti bevezetőben leírt fontosabb munkák jellegzetességeinek felsorolását megismételném, ebben a részben a Hoffmann-féle nyelvi elemzés főbb gondolatait ismertetem, amelyeket dolgozatom további fejezeteiben alkalmazok.

A funkcionális kategóriák már Kázmér (1957) rendszerezésében is helyet kaptak, amelyben az alapelem megjelenik egyrészt a keletkezéstörténeti osztályozáson belül, másrészt szerkezeti fogalomként. A szerző fontos felismerése, hogy maga a helynévrendszer mindig nagy szerepet játszik az újabb nevek kialakulásában. Többek közt ezt a tételt fejlesztette tovább Hoffmann István *A helynevek nyelvi elemzése* című könyvében, ahol a tipológiai leírás elméleti alapjainak a megteremtésekor a magyar mikrotoponimák funkcionális-szerkezeti leírásának elvi keretét hozta létre, mindannak az elméleti és gyakorlati tapasztalatnak és tudásnak az egybeolvasztásával, amely e téren a magyar és nemzetközi nyelvtudományban kikristályosodott. A modell alkalmazásával nagyszámú, a magyar nyelvterület egészét képviselő, esetleg történetileg kiterjesztett helynévanyag is bemutatható számítógépes feldolgozás segítségével. A helynévfajták osztályozásában megjelenik a víznevek kategóriája is a következő felosztás szerint: 1. folyóvizek nevei: természetes erek, patakok, folyók és mesterséges árkok, csatornák megnevezései;

[10] A köznyelvi *ebhal,* tudományos nevén *botos kölönte* (*Cottus gobio*) a skorpióhal-alakúak *(Scorpaeniformes)* rendjéhez tartozó faj, melynek neve onnan ered, hogy régebben botra erősített villával szigonyozták meg. Több köznyelvi elnevezése is ismert, mint *békahal, bábec, botfejű, boti, botos, butikóhal, kölönte, kolty, kophal, kopsa, kutyahal, köpőce, patkószegfejű* vagy ördöghal. Európai elterjedtségű faj, az Atlanti-óceán partjaitól az Urál hegységig megtalálható, a homokos-kavicsos talajú tiszta oxigéndús folyóvizekben. A Kárpát-medence peremrészein és magasabb hegységeinek vizeiben gyakori.

2. állóvizek nevei: természetes tavak, időszakosan vízzel telt mélyedések, mesterséges víztározók, halastavak megnevezései; 3. álló- és folyóvizek részeinek nevei: öblök, folyószakaszok, vízfelületek, forgók, örvények, zúgók, vízesések, vizek egymásba ömlésének helyei, víz alatti mélyedések megnevezései; 4. források, kutak nevei: természetes és mesterséges vízvételi helyek, folyók forráshelyének megnevezései (2007: 46).

A többszintű helynévelemzési modell alkalmazásával a Körösök vízgyűjtőjéhez tartozó névanyag funkcionális-szemantikai vizsgálatát végzem el. Mivel az adatkorpusz nyelvi rétege többszintű, a magyar és a román neveket szétválasztva, külön tárgyalom: előbb a magyar, majd a román vízneveket vizsgálom. Azért kényszerülök erre a megoldásra, mert több esetben csak román nyelvű adatra bukkantam, de ezeket sem szeretném kihagyni munkámból, hiszen az ilyen nevek is értékes információval szolgálhatnak. Így a víznevek vizsgálatának tükrében átfogó képet kaphatunk a két, egymástól eltérő helynévrendszer erős kapcsolatáról és egymásra hatásának vetületeiről.

A névadási aktus olyan tudatos tevékenység, melyben a névadó személy vagy közösség a hely, a denotátum jellegzetes jegyét emeli ki és örökíti meg a helynévben. Ennek megfelelően a benne kifejeződő funkcionális névrész szemantikai tartalommal bír, hiszen a megismerést, az emberi tudást tükrözi. A kogníciónak nyelvi síkon való leképezése megnyilvánulhat egy- vagy kétrészes, más szóval egyszerű vagy összetett helynevekben. Ennek függvényében a helynevek névrészeinek funkcióit aszerint lehet kategorizálni, hogy a névrész fajtajelölő (F), helymegnevező (M) vagy sajátosságot (S) kifejező szerepet lát el (Hoffmann 1999: 210). Míg a fenti kategóriák egyrészes nevek esetében alkalmazhatóak, kétrészes nevekben, ahol több funkcionális-szemantikai jegy társul egymással, többféle struktúrát hoznak létre: M+F, S+F, S+M stb., így a második névelem jelölheti a hely fajtáját, vagy megnevezheti magát a meghatározott helyet.

Kiss Jenő a dialektológia érdekeltségét hangsúlyozva megjegyzi, hogy minél nagyobb a kulturális, gazdasági, nyelv(használat)i különbség a vizsgált területek között, annál nagyobb különbségek vannak a tájszókészletben is (2007: 27). A nyelven belüli és kívüli tényezők jelentősége minden helynévalkotási aktusban fontos szerepet tölt be. Ha a névadás komplexitásából csupán nyelvi síkon elemezzük a vízneveket, mindenekelőtt a lexikális-morfológiai megközelítés módszere indokolt, mely a lexémák és toldalékmorfémák mélyreható, részletes vizsgálatát jelenti. Ebben a részben Hoffmann többszintű helynévelemzési modelljét követve az összegyűjtött névanyag lexikális-morfológiai vizsgálatát végzem el.

A víznevek ilyen jellegű elemzése során a nyelvi kifejezőeszközök analízisét mutatom be grammatikai keretben, ahol az osztályok fő egységeit a szófaji csoportok

alkotják. Ez a vizsgálati mód a funkcionális-szemantikai elemzéshez hasonlóan szintén a nyelvi jel belső összefüggéseit tárja fel azzal a különbséggel, hogy míg a funkcionális elemzés névrészfunkciókat vizsgál, a lexikális analízis szójelentéseket mutat be (Hoffmann 2007: 67), tehát a névrészek nyelvi felépítését helyezi előtérbe.

A szintagma egymással nyelvtanilag meghatározott viszonyba lépő szavak kapcsolata, amelyben a névalkotó morfémák gyakran meghatározzák a funkcionális névrészek névbeli szintaktikai viszonyát. A szintagmatikus szerkesztést névrészek közötti viszonyként értelmezem, melyek elemzése során a kétrészes nevek alap- és bővítményrészének nyelvtani viszonyát mutatom be (Hoffmann 2007: 71–78; Benkő 2001: 39–40; J. Soltész Katalin 1979: 10–14).

A TNyt. ide vonatkozó részeiben a korai ómagyar kori földrajzi névi összetételeket Zelliger Erzsébet elemezte (TNyt. I: 540–550), a kései ómagyar kori hasonló típusú összetételeket pedig Lőrinczi Réka (TNyt. II: 891–908). Az előző rész a földrajzi nevek grammatikai felépítését hasonlónak tekinti a közszavak és személynevek szerkezetével, rámutatva a minőség- és birtokos jelzős összetételek szám- és aránybeli fölényére a más módon keletkezett nevekkel szemben. Míg Zelliger az alárendelő szerkezeten belül elkülöníti az alanyi, tárgyas, határozós, minőségjelzős, mennyiségjelzős, birtokos jelzős összetételek csoportját, mindegyiknél külön-külön bemutatva a helység-, domborzati, vízrajzi, táj-, vár- és határrészneveket, Lőrinczi összetettebb kategóriarendszert állít fel. Alaptag szerint tulajdonnévi és közszói csoportba sorolja a neveket úgy, hogy a tulajdonnéviben a jelzős szerkezet három alfaját (minőség-, mennyiség-, birtokos jelző) jeleníti meg, a közszóiban pedig tárgyi, határozós, minőség- és mennyiségjelzős összetételeket, majd ezeket további alegységekre osztja. A fent bemutatott analízisek komplexitása abból fakad, hogy a névrészek közötti szintaktikai viszonyon kívül a névelemek közötti összefüggéseket is különválasztva mutatják be. Ezzel szemben Hoffmann többszintű helynév-tipológiája csupán a névrészek közötti szintaktikai viszony felől közelít, a következő csoportbontásban: alárendelő (jelzős és határozós), illetve mellérendelő szerkezetek, ahol a megjelenő szintagmatikus szerkezetek névrészeinek alaki-funkcionális viszonyában nem kap szerepet az alanyi és tárgyas viszony (2007: 63).

Számos történeti anyag feldolgozására bizonyult alkalmasnak ez az új névrendszertani módszer, így már a kilencvenes évek végétől születtek és születnek ezt a modellt követő munkák. Elsőként Bényei Ágnes és Pethő Gergely az Árpád-kori Győr vármegye településneveinek nyelvészeti elemzésében alkalmazta (1998: 89), ahol az alárendelő szerkezetekben elkülönítették a kijelölő jelzői és a megkülönböztető jelzős konstrukciók funkcionális eltéréseit. Tóth Valéria szintén a Hoffmann által kidolgozott modellt alkalmazta az Abaúj és

Bars vármegyék helyneveit elemző munkájában (2001a: 176), amelyben a birtokos jelzős szerkezetű neveket formális alapon különíti el, a jelöletlenség és jelöltség kettőssége szerint, majd ez utóbbi kategóriát további alcsoportokra osztja. Győrffy Erzsébet (2011) ugyancsak a fenti névtipológiát követi, árnyalatbeli különbségekkel egészítve ki annak osztályait. A szintagmatikus szerkesztéssel alkotott folyóvíznevek igen gazdag csoportját először formális alapon csoportosítja, majd ezeken belül a nevekben kifejezett szemantikai tartalom alapján alcsoportokat alakít ki: a valós birtoklás, a helyviszony, a víz valamely más sajátossága és rész-egész viszony kategóriákkal – hasonlóan Tóth Valéria eljárásához. A szakirodalomtól eltérően az osztály-egyed viszonyt kifejező neveket a szerkezeti változással (pontosabban a kiegészüléssel) keletkezett nevek között elemzi, amit azzal magyaráz, hogy a folyóvíznevekben ugyanazok a szemantikai tartalmak jelölt és jelöletlen alakváltozatokban egyaránt megjelenhetnek.

A keletkezéstörténeti vizsgálat során azoknak a nyelvi szabályoknak a működését követhetjük nyomon, amelyek az új víznevek létrejöttében a nyelvi elemek beépülését vagy szemantikai átstrukturálódását teszik lehetővé (vö. Hoffmann 2007: 67). Az így létrejött nevek szerkezetileg változékonyak, hiszen „az alapmodellek, a névrészfunkciók csak igen lassan módosulnak, a hozzájuk kapcsolódó formai kifejezőeszközök, azaz a lexikális-morfológiai típusok, ellenben mint nyelvi jelenségek viszonylag gyors változást mutatnak" (Tóth V. 2001a: 124). Ezek a változások a történeti tipológia kategóriái által kísérhetők figyelemmel, melyek a névadás lényeges hatóerőit, tendenciáit is jelzik a diakrón vizsgálat során. A módszer megkülönbözteti a szóalkotás két lényegi szintjét, a külső és a belső szóalkotást. A kettő közül alapvetően a belső szóalkotásra esik a hangsúly, amely történhet a meglévő nyelvi elemek jelentésének átértékelésével (jelentésbeli szóalkotás) vagy alaki eszközökkel (szóösszetétel, szóképzés, esetleg ritkább szóalkotási módok), illetve szintagmatikus szerkesztéssel.

A továbbiakban a Hoffmann-féle rendszer kategóriái szerinti felosztást követem, azaz a szintagmatikus és morfematikai szerkesztéssel, jelentésbeli névalkotással, szerkezeti változással, valamint névátvétellel keletkezett neveket vizsgálom. Ez utóbbi fogalomkör akár „külső névalkotásnak" (Hoffmann 2007: 81) is tekinthető, hiszen a jövevénynevek osztályát tartalmazza.

5. A Körösmente magyar és román vízneveinek névrendszertani vizsgálata

5.1. Szerkezeti elemzés

A szerkezeti elemzés alábbi hármas szintjének alapja, hogy minden névadási aktus szemantikailag tudatos, tehát abszolút motiválatlan név nem létezik. Míg természetes névadásban leginkább a denotátumok sajátosságai fejeződnek ki, addig a mesterséges névadásban jóval több olyan megnevezés keletkezik, amelyben a névmodellekhez való alkalmazkodás igénye játszik szerepet. Keletkezésekor minden név leíró jellegű, a névadás alapjául szolgáló motívumok, szemantikai kategóriák közvetlen vagy éppen közvetett formában megjelennek benne (Hoffmann 2007:54). Míg a korábbi helynévfeldolgozások gyakran mellőzték a víznevek tüzetesebb vizsgálatát, az utóbbi időben az ilyen témájú munkák száma egyre inkább növekvőben van. Bíró Ferenc (1999, 2005) és Győrffy Erzsébet (2002, Győrffy–Reszegi 2003, 2008, 2011) számos tanulmányt szentelt a különféle víznévelemzéseknek, de Hoffmann István (2009), Kovács Éva (2008), Kocán Béla (2008a, 2008b, 2009), Póczos Rita (2003, 2004) és Tóth Valéria (2003) ide vonatkozó írásai szintén gazdagítják ezt a témakört.

5.1.1. Funkcionális-szemantikai elemzés

Az alkalmazott elemzési modell által a magyar helynévrendszer összefüggéseit, területi változásának alapvető formáit követhettük nyomon a Körösök vízgyűjtőjéhez tartozó folyóvíznevek vizsgálata során. A névrendszertani elemzés szerkezeti szintjén elkülönítettem a funkcionális-szemantikai, a lexikális-morfológiai és szintagmatikus struktúrákat. Az első, a jelentéstani kategória több lehetőséget kínál annak függvényében, hogy a vizsgált névrész mit fejez ki: fajtát (F), sajátosságot (S) vagy megnevez egy helyet (M). A névanyag nagyobb hányadát természetesen kéttagú nevek alkotják a következő szerkezettípusokban: S+F, M+F, S+M. A nevek besorolását nem mindig könnyű elvégezni (például ha a vízrajzi köznév kihalóban van), de ha az adatállományt nyelvi szinten vizsgáljuk, láthatjuk, hogyan változik ugyanannak a pataknak a neve a másik nyelvben, egyúttal hogyan, miként sorolódik át egyik funkcionális kategóriából a másikba (pl. m. *Hollód* > rom. *Holod;* m. S > rom. M). Az összesítés során láthattuk, hogy a három fő szemantikai jegy közül a megnevező szerepű névrész szerepel a legtöbbször (12,6%), és csak kevéssel marad le mögötte

a sajátosságot jelentő funkció (10,8%), míg a fajtajelölés 1,8%-os arányt mutat a teljes névanyagban, tehát több mint kétezer szó esetében ez utóbbi mennyiség legalább 40 adatra értendő. Összetételek esetében található a legnagyobb eltérés a magyar és a román víznévkészletben. A sajátosság- és fajtajelölő névrészek (67,3%) funkcionális kapcsolata a magyar nevekben a legelterjedtebb (46,1%), a román adatok viszont ennek az aránynak a felét sem érik el (21,2%). Ennek oka a román adatok esetében a megnevező szerepű névrészekben keresendő, ahol a magyar adatok 2,3%-os arányával szemben a román víznevek 10,3%-kal rendelkeznek. Ez azzal magyarázható, hogy a román nyelvhasználat az átvétel során a kéttagú magyar neveket egytagúnak tekinti, így annak névszerkezete a következőképpen módosul: m. S+F > rom. M (pl. *Kis-ér* > *Chişer, Budi-ér* > *Budieru, Jakab-ér* > *Iacober, Vár vize* > *Varvizel*). Ez az eljárási mód a legelterjedtebb, de egytagú magyar nevek esetében is létrejön hasonló szemantikájú váltás, ahol a sajátosságot vagy fajtát jelentő magyar név a román nyelvbe kerülve megnevező funkciót nyer (pl. *Közép* > *Cuzap, Patak* > *Potoc*). Ahhoz, hogy egy jövevénynév beleilleszkedhessen a befogadó nyelvbe, gyakran az idegen név olyan köznévi utótagot kap, ami a nevet használóknak megkönnyíti az illető objektum azonosítását (pl. m. *Száraz-ág* > rom. *Zărzag* > rom. *Valea Zărzagului*).

A jelentéstani kategóriák alkalmazásában figyelembe kellett vennem a magyar és a román névagyag különbségeit, amelyek a víznevek szerkezetében, írásmódjában mutatkoznak meg (Kiss M.: 2012b). A nevek eredetét tekintve megállapítható, hogy ahogyan a vízgyűjtőterületen északról dél felé haladunk, a román nevek aránya egyre inkább nő, míg a déli területen a kisebb és egyben változékonyabb nevű vízfolyások esetében javarészt román nyelvű adatok állnak rendelkezésünkre. Hogy e tendenciát jobban nyomon követhessük, e tematikus egység végén a két nyelvi réteg eredményeit hasonlítom össze egymással.

Fajtajelölő névrészfunkció (F)

A névrészek kifejezik azt a helyfajtát, amelybe a névvel megjelölt egyedi hely besorolható, ezért erre a jelentéstani szerepre a dolog természetéből adódóan kizárólag főnevek, mégpedig helyet, helyfajtát jelölő lexémák alkalmasak, azaz a földrajzi köznevek (Hoffmann 1999: 208). A földrajzi alakulatok jelölésére szolgáló nyelvi elemek közül olyan egyszerű vízrajzi köznevek emelhetők ki, mint az *Ér, Pece*, *Csorgó*, *Csergő*, *Folyás*, *Forrás*, *Jószás, Köpő*, *Medves* vagy *Medes*, illetve *Tekerő*, melyek jelentéshasadás következtében váltak helynevekké. A *Pece* helynév etimológiailag megegyezik a m. *pöcegödör* előtagjával, a m. N. *pőce* ‘földetlen csatornácska, amely olvadás vagy esőzés idején az udvarokon és az utcákon összegyűlt szennyes vizet leereszti’ köznévvel (FNESz. *Pece*; vö. Bíró 1997: 101). A *Medves* pataknév a *Medüs*,

Medes víznevekkel függ össze; közös szótövük valószínűleg a m. **med* 'száraz vagy időnként kiszáradó' melléknév származéka (FNESz. *Nemesmedves*). A fajtajelölő névrészt tartalmazó víznevek előfordulási aránya az összegyűjtött névállományhoz viszonyítva meghökkentően alacsony, hiszen olyan eredeti formát őriznek, amelyik kiállta az idő próbáját a víz területi adottságainak köszönhetően (pl. az *Ér*) (vö. Bába–Nemes 2014).

Az egytagú magyar fajtajelölő szerepű víznevek vizsgálatát követően tekintsük át a román nevek ide vonatkozó adatainak tanulságát is. A földrajzi objektumok jelölésére szolgáló nyelvi elemek kétféle csoportba oszthatók a víz mozgásának kezdő, illetve haladó szakasza szerint, azaz forrással és folyással kapcsolatos nevekre. Az első kategóriába tartozik az olyan tulajdonnevesült egyszerű vízrajzi köznév, mint az *Izvor* és *Szvor* a rom. *izvor* 'sziklaforrás' szóból, az *Izbuc* a rom. *izbucni* 'kitör', illetve a rom. *izbúc* 'váltakozó vízhozamú forrás' (DEX) köznévből, valamint a *Şipot* a rom. *şipot* 'csorgó, forrás' alakból. A Pesty adattárában szereplő *Funtinele* víznév eredete a rom. *fântână* 1. 'kút'; 2. 'forrás' (DEX) szóra vezethető vissza, bár ebben a szóban a magánhangzó-változások igen sokszínűek. Ennek egyik oka, hogy a magyar veláris *i* hangzásának megfelelő román â fonéma kiejtése nem illeszkedik bele a magyar anyanyelvű nyelv- és névhasználó artikulációs bázisába. Tovább nehezíti a helyzetet az az 1993-as román akadémiai helyesírási szabálymódosítás, amely kimondja, hogy az â betű (ami addig csupán a *român* szóban és annak szócsaládjában szerepelhetett, valamint régies írásmódú családnevekben) az új ortográfiai törvény alapján a vele megegyező hangzású î morfot váltotta fel (kivéve a szó elején és a végén). Az 1993 előtti helyes forma a *fîntînă* volt, de a magyar lejegyzés az î betűt sokszor *i*-ként rögzítette,[11] így a vizsgált szó írásmódja is eszerint alakult, sokszor *fintinele* alakban (erre a korai változatra l. a fenti Pesty-féle adatot).

A vízfolyás későbbi szakaszát jelöli a *Vale*, mely formailag megegyezik a köznévi rom. *vale* 'völgy, patak' szótári alakkal, de előfordul változatos, többnyire szuffixummal ellátott szerkezetben is (pl. *Vălosu*, *Valcsáú*, *Vâlceaua*, *Vălişoara*). A *Ieruga* (HKFT. Aranyág) hangtanilag csupán a határozottságot jelölő nőnemű *-a* toldaléknak köszönhetően különbözik a rom. *ierugă* 1. 'malompatak'; 2. 'halnövelde tó' (DEX) köznévtől. A magyar lejegyzésű *Páró* alak eredete a rom. *pârâu* 'kis folyóvíz' (DEX) köznévre vezethető vissza, de összetételekben igen nagy számban jelentkezik a román alak is. További, legfeljebb ötszöri előfordulású vízrajzi köznevek is megjelennek egy-, illetve kétrészes nevekben, mint a rom. *şipot* 'csurgó' (*Şipotul*,

[11] Ilyen a *Fintina Remeczilor* (Pesty, Bihar 1: 352a) vagy a rom. *cîmp* 'mező' szó, amely magyar gyűjtésekben *Cimpu* (Pesty, Bihar 1: 352a), *Kimp* (Pesty, Bihar 1., 373a; Pesty, Bihar 2: 26b), *Kimpu* (Pesty, Bihar 1: 359a; Pesty, Bihar 2: 1a) alakban szerepel.

Pareu Sipotuluj), a rom. N. *vârciolog* 'örvény, forgatag'[12] (*Vârciorog*) vagy a *Bulbuk* víznévben a rom. *bulbuc* 1. 'buborék'; 2. 'hólyag', 'örvény' (DEX) lexéma.

A kétrészes, sajátosságot kifejező és a fajtajelölő névrészekből álló összetételek száma igen magas. Tudvalevő, hogy a kelet-magyarországi régióban nagyon gyakori az *ér* 'lassú mozgású, széles, iszapos medrű vízfolyás' vízrajzi köznév. Ezt támasztják alá a Körösök vízgyűjtőjéhez tartozó nevek is, mivel a magyar adatok 32%-a rendelkezik ilyen köznévi utótaggal, melyhez változatos, sajátosságot kifejező előtag járul (*Csikosér*, *Horgas-ér*, *Köles-ér* stb.); az ilyen összetételek egyhatoda *ere* birtokos személyjeles formában szerepel (*Szent Péter ere*, *Feketegyörgy ere*, *Feketerét ere* stb.).

Az ér vízrajzi köznevet gyakoriság szempontjából a *patak* 'kis (hegyi), gyors mozgású vízfolyás' fajtajelölő szerepű lexéma követi (23%) sokszínű előtag kíséretében (*Bosnyák-patak*, *Csipkés-patak*, *Sós-patak* stb.), de itt is találunk birtokos személyjeles *pataka* alaptagot személynévi (*Balázs pataka*), vízrajzi köznévi (*Csorgó pataka*, ami egyúttal sajátosságot kifejező előtagú is lehet), településnévi (*Bályok pataka*), növénynévi (*Kökény pataka*) és egyéb földrajzi alakulatot jelölő előtaggal (*Hágó pataka*).

A névanyag 4%-át a *fok* 'folyó vagy tó vizét elvezető ér' utótagú nevek alkotják (*Bűfok, Iván-fok, Zöld-fok* stb.), illetve a *foka* utótagúak (*Bíró foka*, *Fancsal foka*, *Pera foka*).

A *folyás* 'kisebb folyóvíz, patak, ér' az adatok 2%-ában szerepel fajtajelölő utótagként (*Hosszúvíz-folyás*, *Medvés-folyás*, *Zúgó-folyás* stb.); az *örvény* 'vízfolyásnak gyors, forgó mozgású szakasza' közszó mindössze 1%-ban képviselteti magát a névadatban (*Hideg-örvény*, *Határ-örvény*, *Hasztalan-örvény* stb.), míg a *derék*' 1.'időszakos vízfolyás, ér', 2. 'víz dereka, fő folyás' összesen öt alkalommal fordul elő (*Asztagos-derék*, *Ebesi-derék*, *Hegedűs-derék*, *Megyes-derék*, *Nyári-derék*).

A *kengyel* 'u alakban kanyarodó ér' vízrajzi köznév elő- és utótagként egyaránt részt vesz a névalkotásban, funkcionális szempontból fajtajelölő szerepben a *Görbe-kengyel*, *Rákos-kengyel* és a *Tormás-kengyel* víznevekben. Az *aszó* 'időszakos vízfolyás, szárazpatak' a *Váraszó* és *Hosszúaszó* névben jelentkezik. A *jó* 'vízfolyás' régi vízrajzi köznevünk a *Berettyó*[13] és a *Székelyjó ~ Székelyó* víznévben lelhető fel, de a nyelvhasználatból kihalva a lexéma szerkezetileg egybeolvadt az előtaggal.

A fent bemutatott S+F funkciójú szerkezetekkel szemben az M+F képletű összetételek mennyiségileg igencsak alulmaradnak, melyek másodlagos alakulatok

[12] Ennek a víznévnek külön érdekessége, hogy a román adatokban az erős népetimológiai hatás következtében, kivétel nélkül az *r* hang maradt meg az eredeti *l* helyett (vö. FNESz. *Vércsorog*).

[13] A *Berettyó* mai változata a ritka *kj* > *ty* változás következtében jött létre, ahol a *ty* intervokális helyzetben megnyúlt (Kiss L. 1995a: 32). Az sem zárható ki azonban, hogy az eredeti két hangból egy lépésben alakult *tty* hang.

vagy idegen eredetű víznevek átvételével keletkeztek, vagy belső keletkezésű víznevek vízrajzi köznévvel való kiegészítése révén (*Körös-ér*, *Ácsva pataka, Tusza* > *Tusza pataka* stb.).

Két- vagy többrészes nevek esetében a névrészek sorrendje a román hidronimákban a magyar szerkezetekhez képest felcserélődik, így az első tag a fajtajelölő névrész lesz, ezt követi a sajátosságot, illetve a megnevező funkciót jelölő elem: F+S és F+M. Az első csoportba tartozó nevek tekintélyes mennyisége csaknem a névanyag felét alkotja (48,2%), a fajtajelölő és megnevező szerepű névrészek kapcsolata pedig a román víznevek 10%-ában jelenik meg. Ezzel szemben a magyar adatok esetében ennek legalább a háromszorosa, 33% figyelhető meg. Ezekben a már meglévő nevek egészültek ki vízrajzi köznevekkel (pl. *Rogozele* > *Valea Rogozele*). A funkcionális szerkezettípusokat tekintve legnagyobb számban a Fekete-Körös jobb oldali víznevei tartalmaznak megnevező és fajtajelölő névrészpárokat, ellentétben az Ér, a Berettyó és a Sebes-Körös jobb oldalának vízneveivel, ahol az efféle névkonstrukciók kevésbé jellegzetes alakulatok.

A rom. *vale* 'völgy, patak' alaki változatai a patak kisebb méretét jelölik a kicsinyítő képzők segítségével (pl. *Vălosu*, *Valcsáú*, *Vâlceaua*, *Vălişoara*).

Megnevező névrészfunkció (M)

Ebben a szerepben mindig valódi helynév áll, szerepe – beépülve egy új névbe – megegyezik azzal, ami eredeti helynévi jelentése is: a denotátumra utalás (Hoffmann 2007: 58). Az így keletkezett helynevek gyakran szintagmatikus szerkesztés útján, többnyire jelzős szerkezetet alkotva kerülnek be a névanyagba, s e szerkesztési folyamat gyakran képzőelem felvételével is együtt jár. A megnevező szerepű névrészt tartalmazó víznevek szerkezeti szempontból lehetnek egy- vagy kétrészesek; ez utóbbi esetében pedig sajátosságot kifejező előtaggal (S+M) vagy fajtajelölő funkciójú vízrajzi köznévvel egészülhet ki (M+F).

Ha abból a tételből indulunk ki, hogy az átvett (jövevény) nevekben megnevező funkcióban szerepel a névrész, számos példát találunk a vizsgált adatkorpuszban. Mivel a román nevek listája meglehetősen terjedelmes, külön részben fogom azokat tárgyalni, megvilágítva az ott előforduló víznevek szerkezeti jellegzetességeit. Szláv eredetű nevünk a *Bisztra* ('sebes', Kniezsa 1942b: 50), a *Kalota*, melynek etimológiája Kniezsa szerint bizonytalan (1942: 42), Kiss Lajos pedig a szl. **kalъ* 'sár' alakot feltételezi a radixban (1997c: 203), további adatunk, a *Dubina* ('tölgyerdő'; Sebestyén Zs. 2010: 42) és a besenyő eredetű *Budac* (Kiss L. 1996: 441).

Bár a névadási aktus szemantikai tudatossága kétségtelen, a nyelvi jel alaki szerkezete és jelentése közötti kapcsolat az idők folyamán elhomályosulhat, így azok koherenciája megbomlik. Sokszor ennek a bizonytalanságnak a kiküszöbölésére

új nevek jönnek létre úgy, hogy a meglévő névtest valamilyen földrajzi köznévvel egészül ki. Találunk olyan neveket, ahol a változás épp ellenkezőleg zajlott le: a *Tasád* és a *Medes* víznév a korábbi adatokban *Tasád p.*, illetve *Medes patak* néven szerepel, de a későbbi *Tasád* (rom. *Tăşad*) és *Medes* alak (rom. *Medeş*) már egytagúként jelenik meg (Kniezsa 1942b: 43).

Legtöbb esetben az idegen nyelvből átvett (jövevény) nevek rendelkeznek megnevező szereppel, amire számos példát találunk a vizsgált adatkorpuszban. A magyar és szláv víznevek mellett tekintélyes számot képviselnek a román nevek is. Ebben a jelentéstani osztályban a megnevező funkciójú nevek az egyrészes román adatok 17,3%-át képezik, de összetételben 10%-ra esik vissza az F+M és 0,2%-ra az S+M szerkezetek aránya.

Megnevező szerepben a magyar névanyagból átvett víznevek szerepelnek a legnagyobb számban. Egytagú nevek esetében kétféle előfordulási mód különíthető el: az elsőbe soroltam azokat a neveket, amelyek a magyar nyelvből származnak, de a román nyelvbe bizonyos hangrendi illeszkedéssel kerültek át,[14] a másodikba pedig azokat, amelyek román toldalékkal egészültek ki. Ennek megfelelően a toldalék nélküli adaptációkban számos névadat utal a víz tulajdonságára: sebességére (*Şebeş* < m. *sebes*), állapotára (*Săraz* < m. *száraz, Asou* < m. *aszó, Zărzag* < m. *száraz* + m. ág), jellegére (*Potoc* < m. *patak*, *Vişag* < m. *víz* + ág, *Mociar* < m. *mocsár, Hălăstău* < m. *halas* + *tó*, *Halasău* < m. *halászó*), méretére (*Chişer* < m. *kis* + m. ér), a vele kapcsolatos, rá jellemző állatra (*Halaş* < *halas, Şoimuş* < m. *solymos, Holod* < m. *holló(d), Miniş* < m. *ménes* vagy *menyes* 'menyhal', *Hodiş* 'm. *hódos*), növényzetre (*Nadăş* < m. *nádas*, *Lugoj* < m. *lugas*, *Megheş* < m. *meggyes*), illetve anyagnévre (*Finiş* < m. *fenes* 'fenköves').

A román toldalékkal kiegészült nevek változatosságát a hím- és nőnemű szuffixumok biztosítják. Az előbbi csoportba tartoznak az *-u(l)* és *-el* végződésű víznevek, mint a *Leşu* (m. *les* + rom. *-u*), az *Uileşu* (m. új + m. *les* + rom. *-u*), a *Sebişel* (m. *sebes* + rom. *-el* kicsinyítő képző). Nőnemű kicsinyítő képzők vesznek részt a névalkotásban az *-iţa* végződésű alakokban, mint a *Boboşiţa* (m. *babos* + rom. *-iţa*), valamint a *Tărcaia* > *Tărcăiţa* (m. *Tárkány* + rom. *-iţa* kicsinyítő képző).

Szintén a megnevező funkciójú nevek közé soroljuk az *-ova* szláv birtokjelölő szerepű helynévképzővel alkotott vízneveket (Bényei 2012: 15), amelyek a Kárpát-medence víznévanyagában gyakran előfordulnak (Benkő 2003: 137), a Körösök területén pedig a *Cleciova, Milova* és a *Craicova* pataknév esetében tűnnek fel. A szintén szláv *topl*ъ ~ *tepl*ъ 'meleg' tőre visszavezethető *Topliţa*, *Toplicioara*

[14] A kéttagú magyar nevek román átiratát egytagú román névnek tekintem (pl. m. S + F > rom. M: *Kis-ér* > *Chişer*, *Fül-ér* > *Fuler*).

mellett figyelembe kell venni a hasonló szerkezetű *Topoliţa* víznevet, amelyben a magyar *topolya* 'nyárfa' vagy a szerb *topola* 'nyárfa' lexéma is szerepelhet, mert kevés a valószínűsége annak, hogy a második *-o* hang mássalhangzó-torlódás feloldása miatt került volna bele a szó felépítésébe.

Az egyrészes nevek többnyire nem belső keletkezésű alakulatok, de a vízrajzi köznévvel való kiegészülés a román névkészletbe való beilleszkedésüket segíti elő. Így kapcsolódott megnevező funkciójú elemhez a fajtajelölő funkciót betöltő névrész, létrehozva az F+M összetételt (10%). A kartográf jelölések sokszor csak a vízrajzi köznév kezdőbetűjét jelenítik meg ponttal ellátva, jelezve a rövidítést. Azt azonban nem tudjuk eldönteni, hogy ez a forma *patak* vagy *pataka* vízrajzi köznevet takar, és ez a nehézség a román neveket is érinti, így a rom. V. (*vale* 'patak') és a P. (*pârâu* 'kis patak') rövidítéseket toldalék nélküli, egyszerű szótári szóként értelmeztem. Számos magyar forma román vízrajzi köznévvel egészült ki a román névkincsbe való bekerülés alkalmával (*Valea Szakács*), vagy apróbb változtatást szenvedett, de nem járult hozzá román toldalék (*V. Megyes*).

Ha folytatjuk az összetételek bemutatását, a névalkotás változatos mozzanatait követhetjük figyelemmel, ahol a nevek megfejtésére több értelmezési lehetőség is kínálkozik. A *Vale rekesztuluj* feltehetően a m. '*rekeszt(*ék*), halfogó eszköz patakja*' jelentéssel bírt, az *In vallye Gyeseruluj* 'a szer patakában' pedig a román alak fonetikus lejegyzésével maradt fenn *(< *În vale de serului)* – mindkettő a rom. *-lui*[15] hímnemű birtokos személyraggal egészült ki, de szkriptora a magyar kiejtés szerinti írásmódot követte. Hasonló szerkezetű a *Vályá Szehunjuluj*, amely valószínűleg a 'sehol ~ sehun[16] patakja' előzményre vezethető vissza. Terjedelmesebb névváltozatok is gazdagítják az anyagot, mint a *Vale Luiroj Tyiser*, amely valószínűleg a rom. *vale* 'patak' + rom. *-lui* + m. *rozs* vagy m. *rossz* + m. *kis* + m. ér összetétele. Ugyan számos ingatag pontja van a név analízisének, de az bizonyos, hogy román lejegyzője volt, és az is elképzelhető, hogy kiejtés szerinti írásmóddal rögzült. Ennek következtében a *roj* ejtése *rozs* volt, és utalhatott a növényre is, míg a rom. *Roja* csn. (< m. *rózsa;* Iorgu: 397) kevésbé valószínű. A *Tyiser* olvasata hasonló a *Chişlaca* (m. *Kislaka*), *Chişer* (m. *Kis-ér*), *Chişlaz*-féle (m. *Kis-láz*) névadatok kiejtéséhez, és a hangzásbeli eltérésüket nyelvjárásbeli sajátosság is eredményezhette. A m. *zúgó* vízrajzi köznév rejtőzik a *Valea Zugăului* névalakban a m. *ó* > rom. *ău* hangmegfeleltetés szabályai szerint.

---

[15] A román grammatikában nem birtokos személyjel, hanem birtokos személyrag van, mert ehhez a szuffixumhoz nem járulhat toldalék.

[16] Az *-n* helyhatározó rag a kalotaszegi nyelvjárásban még eleven toldalékként él.

A *Vale Liszpatak* víznév esetében a rom. *vale* 'patak, völgy' mellett szerepel a rom. *lis* 1. 'sima, sík; 2. 'világos' (DER.) melléknév is egybeírva a m. *patak* lexémával, amely a patak jellegére utal. Szintén érdekes víznév a *Pârâul Harpatacului*, ahol a rom. *pârâu* 'kis patak' fajtajelölő részt a *Har* + m. *patak* + rom. *-lui* birtokos személyrag összetételű, megnevező funkcióban álló tag követi. A *har* névelem etimológiája bizonytalan; talán a m. ár ('nagy mennyiségű víztömeg', TESz.) lexéma kapott benne helyet, ha elfogadjuk a *Hodrânguşa* és az *Odrânguşa* víznevek, illetve a lat. *istoria* > m. *história* szavunk analógiájára történő magyarázatot. Ha azonban a m. *harap* 'avar' szavunkat illesztjük be a szerkezetbe, akkor a m. *harap* + m. *patak* + rom. *-lui* összetételt kapjuk a nyelvi gazdaságosságot szolgáló szóösszerántás következtében.

Sajátosságot jelölő névrészfunkció (S)

A víznevek legnagyobb részben, a régi víznevek pedig szinte kivétel nélkül ún. *természeti nevek*, és mint ilyenek a vizek természeti adottságaival, azaz a folyóknak folyó voltával, medrüknek bizonyos sajátosságával, vizüknek színével, szagával, ízével, hőfokával, csobogásuk hangjával, folyási sebességükkel, környezetüknek növénytakarójával, jellemző állatfajtájával stb. vannak kapcsolatban (Kiss L. 2000: 1).

A sajátosságot kifejező névrészek jelölik azokat a tulajdonságjegyeket vagy különféle viszonyrendszereket, amelyek különféle nyelvi jelekkel fejezhetők ki. A sajátosságtípusok felosztásában Hoffmann (2007: 67) rendszerkategóriáiból indultam ki. Ennek megfelelően az első csoportba azokat a víznevеket soroltam, amelyek a hely tulajdonságára utalnak, méret, alak, anyag, szín, kor, funkció vagy egyéb jellegzetesség alapján. A következő osztály olyan sajátosságtípusokat sorakoztat fel, amelyek bemutatják a hely viszonyát valamely külső dologhoz, körülményhez (pl. növényzet, állatvilág). A harmadik csoportba tartozó nevek a helynév valamilyen más csoporthoz való viszonyát tükrözik, ahol a víznév lehet valaminek a része, vagy irányt is jelölhet. A negyedik osztályt a többféleképpen elemezhető nevek csoportja alkotja, ahová olyan neveket soroltam, amelyek funkcionális szerkezete nem egyértelmű, mert az elnevezés motívuma nem kapcsolódik közvetlenül a névadási körülményhez.

A névalkotás gyakori eljárásaként a sajátosság jelölése igen változatos, így az F, S, M névrészfunkció több variációjára találunk példát. Az S funkciót tartalmazó nevek körében a leggyakoribb szerkezeti típus a sajátosságot kifejező névrész vízrajzi köznévvel való párosítása (S+F). A magyar nyelvhasználók tudatában élő, ismert vízrajzi köznevek elé gyakran járul jellegzetességet kifejező előtag (S+F), de számolhatunk olyan esetekkel is, ahol az ismeretlen etimonú víznév elé kerül ilyen szerepű névrész (S+M).

A sajátosságot kifejező névrészek közül az alábbi, tulajdonságot kifejező kategóriák tartalmazzák a vízfolyás olyan jellegzetes jegyeit (pl. méret, alak, szín, hőmérséklet, kor, állapot, szag, íz, sebesség, hang), amelyek az elnevezés alapjául szolgálhattak.

A méretre utaló névrészek egyrészes (S) és kétrészes (S+F) szerkezetű nevekben egyaránt szerepelnek. Mivel kevésbé változatosak, néhány elem számbeli megterheltsége erőteljesebb. A *nagy* szinonimájaként szerepel a *hosszú* lexéma, ellenpárjuk pedig a *kis* és *kurta*. Ezek főként kétrészes nevek előtagjaiként fordulnak elő. A *Nagy-* előtagú összetételekben leggyakoribb utótag az ér vízrajzi köznév, mely összesen 6 esetben fordul elő, ezt követi a *patak* (3), a *fok* (2), majd az örvény (1) lexéma. A *Hosszú-* előtag a *patak* (2), a *fok* (1) és az *ér* (1) vízrajzi köznévvel alkot összetételt. Számarányukat tekintve a víz kisebb méretére utaló melléknevek az előzőekben bemutatottakhoz képest kevésbé számottevőek. A *Kis-* (6) és *Kurta-* (1) előtag legtöbbször nem a *patak*, hanem az *ér* vízrajzi köznévhez járul. A tárgyalt S+F szerkezetű nevek esetében megállapítható, hogy a folyó nagyobb méretére való utalás a gyakoribb, vagyis a *hosszú* és a *nagy* jelzők dominálnak a *kis* és *kurta* névelemekkel szemben. Egytagú nevekben a víz nagyobb voltára utaló, S típusú névrész (pl. *Nagy*) ritkábban fordul elő, míg ugyanilyen funkcióban és szerkezetben a víz kisebb méretére való utalás nem szerepel.

A vízfolyás hosszára való utalás más típusú víznevekben is jelen van. A sajátosságot kifejező névrész megnevező funkciójú tagot egészít ki a következő nevekben: S+M kapcsolatát mutatja a *Kis-Kutas* és *Nagy-Kutas*, illetve a *Kis-Körös* és *Nagy-Körös* víznév.

A vízfolyás valamilyen jellegzetes jegyére utalnak azok a román nevek, amelyek méretre, formára, vízhozamra, ízre, sebességre, hangra mutatnak rá. A *Lungşoru* a rom. *lung* 'hosszú' + *-şor* kicsinyítő képző kapcsolatából alakult, a 'hosszúcska' jelentésű pataknév a víz nagyobb voltát sugallja.

A patak alacsony vízhozamát jelzi a *Sărăcelu* víznév, ami a rom. '*sărac*' + *-cel(u)*, mn. + kicsinyítő képző összetétele, ahol a román szó jelentése a 'szegény' jelentés mellett a 'sovány'-ra is vonatkozhat, így a pataknév úgy is értelmezhető, mint az a víz, amely egy sovány föld mellett folyik el. A *Creţu* víznév a patak fodros (*creţ* 'fodros'), habos jellegére utal. A *Cloşcoi* pedig a víz rossz minőségére: megkotlósodott tulajdonságát jelöli a rom. *cloşcă* 'kotló' + *-oi* denominális nomenképző (melléknévképző) szerkezetben. Az *Albioara* víznév a rom. *albie* (lat. *alvea*) 'folyómeder' (Székely–Nagy 2010) értelmezéssel is magyarázható, de nagyobb a valószínűsége annak, hogy a víz eredetileg anyagnévre vonatkozott, tudniillik a korábbi névadat fehér kőre utal *(V. petra alba)*. Az anyagnevet őrző víznevek nagy többsége a meder köves, kavicsos jellegét őrzi (*Valea Pietroasă,*

Valea Pietrelor), bár a *Valea Pietrei* 'kő patakja' helyzetviszonyt is jelölhet, ha kifejezi a víz térbeli kapcsolatát egy jellegzetes vagy éppen nagyobb kővel (*piatră* 'kő', *pietros* 'köves').

A víz nagyságát jelölik az F+S funkciójú román összetételek, közülük is számos név a patak méretére utal, ennek megfelelően nagyságra a *Valea Mare* ('patak' és 'nagy'), a *Valea Groasă* (rom. *gros*, *groasă* 'vastag'), a *Valye Lunge* (rom. *lung* 'hosszú'), a *Pârâul Mare* (rom. *pârâu* 'kis patak' + rom. *mare* 'nagy'), a *Vale csel mare* (rom. *vale* + rom. *cea* mutató névmás + rom. *mare* 'nagy') és az azonos jelentésű *V. Tsamare*. Rövidebb vízszakasz nevét őrzi a *Pârâul Mic* (rom. *pârâu* 'kis patak' + rom. *mic* 'kicsi'), a nőnemű végződésekkel rendelkező *Valea cea Mică* és a 'rövid patak' jelentésű *Valea Scurtă*.

A fenti *vale* és *pârâu* vízrajzi köznév a kétrészes szerkezetek kétharmadában fordul elő, de további jellegzetes, szintén folyóvizet jelentő szavak, mint a rom. *fântână* 'kút', a rom. *izbuc* 'váltakozó erősségű forrás' (DEX) és az *izvor* 'forrás' szintén részt vesznek az F+S funkciójú víznevek alkotásában, mint azt a 'források patakja' jelentésű *Valea de Izvoare*, a 'kutak patakja' értelmű *Valea Fântânilor* vagy a 'forrás patakja' szemantikájú *Valea Izbuc* hidronima is mutatja.

A folyómeder alakjának kifejezésére bő szókészlet sorakoztatható fel, mely a teljes adatmennyiség 2,9%-át alkotja. Bár javarészt S+F szerkezetben fordulnak elő a vízfolyás alakjára vonatkozó szavak, néhány egyrészes névvel itt is találkozunk. Míg a *Füles* és a *Görbed* víznév esetében S funkció állapítható meg, a *Kengyel, Kadarcs* és *Tekerő* akár vízrajzi köznévként is értelmezhető, és ebben az esetben fajtajelölő funkciót tölt be. Jóllehet Bíró Ferenc (2008b: 72) egyértelműen a vízrajzi köznevek sorába helyezi a *kengyel*-t ('u alakban kanyarodó ér') és a *tekerő*-t ('kanyargós vízfolyás'), alakjuk elsődlegessége miatt a sajátosságot jelölő kategóriába helyeztem ezeket. A meder kanyarulatát minősítik az olyan nevek, mint a *Horgas-ér*, *Tekeres-ér*, *Fül-ér*, *Görbe-ér*, *Görbe-kengyel*, *Kacskaró-ér*, *Kondoros-folyás* (l. még Bíró 2008b: 71).

A román nevek körében a víz alakjáról kapta nevét a *Valea Strâmbă* és a *Paro Sztrimbi* (rom. *strâmbă* 'görbe') pataknév.

Az anyagnevet tartalmazó csoportba olyan víznéveket soroltam be, amelyekben a vízben található vagy a víz környezetének anyagára utaló elem vesz részt a névalkotásban. Ezek az adatok olyan anyagra vonatkoznak, amelyek szoros kapcsolatban állnak a vízzel. Így például aranyat lehetett mosni az illető patak vizéből (*Aranyas-patak*[17]), esetleg kincset sodort partra a víz, s a patak erről kaphatta a nevét

[17] Ebben az esetben egy másik értelmezési lehetőséget is meg kell említenünk, ti. a víznév előtagja akár az *aranyos* 'hideg, kristálytiszta vizű' melléknévként is definiálható (Győrffy 2011: 77–8).

(*Kincses-ér*). A vízben fellelhető kövekre, kavicsokra is utalhat a név, amely jellegzetes tulajdonságként motiválhatta az elnevezést (*Köves-patak, Kő-patak, Kövicse-patak, Kövicses-patak*), ásvány (*Ásvány-ér*) vagy sár (*Sáros-ér, Sáros-patak*) is megtalálható.

A *Fenes* pataknévben Kiss Lajos nézetét fogadom el, mely szerint a régi *fen* 'fenőkő, kovakő' főnév *-s* képzős származéka rejlik benne (l. még Győrffy 2002: 41). A felsorolt nevek olyan belső keletkezésű alakulatok, amelyek előtagja sajátosságot kifejező funkcióval bír, így S+F összetételben szerepelnek, az egytagú nevek pedig, mint a *Földes*, S funkciójú konstrukció. A román nevek tekintetében az anyagnevet őrző víznevek nagy többsége a meder köves, kavicsos jellegét őrzi (*Valea Pietroasă, Valea Pietrelor*), bár a *Valea Pietrei* 'kő patakja' helyzetviszonyt is jelölhet, ha kifejezi a víz térbeli kapcsolatát egy jellegzetes vagy éppen nagyobb kővel.

Kétségtelen, hogy a sajátosságot jelölő összetételek közül a legtöbb adat az alakra és méretre vonatkozik, de arányát tekintve ezeket szorosan követi a víz színére utaló nevek csoportja. A változatos színeket tartalmazó neveknek közel a fele *Fekete-* előtagú, tehát sötét színű vízre utal, melyek közül csupán kettő tartozik a Fekete-Köröshöz, ellenben négy a Berettyó vízrendszeréhez. Ezenkívül találunk *Barna-*, *Fehér-*, *Fényes-*, *Hamvas-*,[18] *Kék-*, *Szőke-*, *Veres-* és *Zöld-* előtagú hidronimákat. Szerkezetüket tekintve kétrészesek, kivételt csupán a *Küküllő* (< m. *kékellő*) képez. Az S+F összetételű nevek fajtajelölése nagyrészt a *patak* és az ér vízrajzi köznevekkel történik, mindkét esetben kilenc-kilenc alkalommal (pl. *Kék-patak*; *Hamvas-ér*). Változatos színek jelennek meg a *fok*-ok (*Barna-fok, Zöld-fok*), az örvény-ek (*Feketeörvény*) és *vize*-k (*Fehér vize*) elnevezésében is. Ezekben a nevekben a színnevekből való eredeztetés nem lehet kizárólagos, hiszen a személynévi eredetet (pl. *Barna, Fehér*) vagy a Fekete-Köröshöz való tartozást is kifejezheti (pl. *Fekete*-örvény, de l. még a *Feketebátor* nevű települést a Fekete-Körös mentén). Ezzel szemben a színnevek reáliákként jelennek meg olyan S+M névrészfunkciójú nevekben, mint a *Fekete-Körös*, *Fehér-Körös*, *Kék-Kálló*.

A színre vonatkozó román névadatok közül a legtöbb névadat a víz fekete (rom. *negru*, *neagră* 'fekete'), azaz sötét árnyalatát jelöli (*Valea Neagră, Valea Negrii*), illetve a világosabb tónust a 'fehér folyó' jelentésű *Râul Alb* pataknév, de valószínűleg ugyancsak fehér színre utal a *Valea Laptelui* ('tej patakja'), míg a 'piros folyó' jelentésű *Râul Roşu* vagy a patak veszélyes voltát jelzi (pl. rom. *Lacu Roşu* ~ m. *Gyilkos-tó*), vagy pedig erős vastartalma miatt nyerte ezt a nevet.

---

[18] A patak előtagjának eredete bizonytalan: egyrészt lehet a m. *hamvas* 'hamu színű' (TESz.) jelentésű mn. származéka, amely a patak jellegzetes színére utal, másrészt kapcsolatban állhat egy nádas egykori égetésével, harmadrészt olyan szikes területet is jelölhet, amit kiszáradáskor kiver a szik, így olyan, mintha hamvas lenne (FNESz[4]., *Hamvas*).

Az *Albioara* víznév utalhat a rom. *albie* (lat alvea) 'folyómeder' (Székely – Nagy 2010) szóra, de a víz eredetileg anyagnévre vonatkozott, ti. a korábbi névadat fehér kőre utal (*V. petra alba*).

Több denotátum esetében hőmérsékleti tényezők jegyei fedezhetők fel, de mindegyik azonos hőmérsékletre utal: *Hideg-örvény*, *Hideg-patak*, *Hideg-ér*. A *Dragán* vagy *Sebes* harmadik neve szintén egytagú: *Hideg*. Különös, hogy míg a *Sebes-* és *Fekete-Körös* patakjainak tengerszint feletti magassága jócskán meghaladja a *Berettyó*ét, illetve az *Ér*ét, tehát forrásaik hőmérséklete a hegyekből eredve valószínűleg hidegebb, mégis e két utóbbi folyónév vízgyűjtőjéhez tartozik a legtöbb *Hideg-* előtagú pataknév. Valószínű, hogy ezeken a sík területeken a vízhőmérséklet nem annyira alacsony, mint a hegyi patakok esetében, így a víznév egyedítő szerepe még erősebb intenzitással bír. Ezek névrészfunkcióját tekintve S+F típusú összetételeket találunk, de egy esetben (*Hideg*) az S funkció érvényesül. Az idegen nyelvű adatokban előforduló, a víz hőmérsékletét kifejező kétrészes víznevek közül a folyó meleg vizét jelölik a szláv eredetű nevek (l. az F+M funkcionális szerkezeteknél), a román szavak közül pedig csupán a hideg vizű patakok nevét találjuk: *Funtina Recse* ('hideg kút') és *Valea Rece* ('hideg patak').

A folyó kora is motiváló értékkel bír a denotáció létrejöttében, amely a holtágra is utalhat. Névanyagomban jellemzően a *régi* lexémával és ennek szinonimáival (ó, vén) találkozunk (*Ó-Körös, Ó-Pece, Ős-Kösely, Régi-Berettyó*, *Vén-Berettyó*, *Régi-Fehér-Körös*), kivételt csak az Új-víz pataknév képez. Ez utóbbi a Kalota egyik patakocskája, tehát viszonylag kis vízhozamú folyás, szemben a fenti példákban szereplő *Régi-* előtagú, nagyobb folyókat jelölő nevekkel. Névrészfunkció szempontjából többnyire S+M szerkezetű nevet alkotnak, de két esetben *Holt-ér* is előfordul, ahol az utótag fajtajelölő funkciót lát el (S+F).

A román hidronimák ezzel ellentétes sajátosságokat mutatnak. Két esetben jelenik meg F+S szerkezetű nevekben az 'új patak' jelentésű *Valea Nouă* a Fekete-Körös jobb, illetve bal oldalán, és egy névadatban a *Krakuj Batrin* (*crac* 'folyókar, folyóág', DER.; *bătrân* 'öreg'). További, megnevező és sajátosságot jelölő szemantikai összetételben (M+S) tűnik fel az 'új-Körös' jelentésű *Crişul Nou* a Fekete-Körös jobb és bal oldalán egyaránt.

A vizek állapotát, a folyómedrek vízmennyiségét jól tükrözik a *Medves-*, *Száraz-*, *Sáros-* előtaggal rendelkező denotátumok. Összesen 20 ilyen víznévvel találkozunk a magyar nyelvű adatok között, bár további változatok román transzkripciókban is előfordulnak, de ezekre a román víznevek tárgyalásában térek ki részletesebben. Vízrajzi köznevek közül a *sár* 12 helyen tűnik fel különféle összetételekben vagy egyrészes, képzett névelemként (*Sárd*). Az erek sekélyes voltának következtében legtöbb helyen *Sáros-ér* fordul elő (5), de a *-patak* utótagon kívül *-folyás* is szerepel,

és egy esetben találkozunk a *Nincsensár* szervetlen összetétellel is. Ebbe a kategóriába sorolható az *Ébes-patak*, ahol az előtag valószínűleg a m. nyelvjárási *ebes* 'mocsaras, zsombékos' melléknévvel magyarázható, de tekintetbe kell venni az *Ebes* ([1067]/1267: *Ebes*, *Ebees*, *Ebis*, *Ebus*; ÁSz. 264.) szn. értelmezési lehetőségét is. Erre a névre sajnos nem áll rendelkezésemre sem korábbi, sem későbbi adat, így egyéb útvonalon indulok el. A Bánffyhunyad környéki *Ébes-patak* olyan víznevek közt jelenik meg, ahol túlnyomórészt *-patak(j)a*, *-csorgója* birtokos személyjeles utótagok követik a személynévi vagy köznévi előtagot. Így – mivel esetünkben hiányzik ez a toldalék – láthatjuk, hogy a toldalék nélküli adatok (pl. *Szárasz-patak* [!], *Mocsojapatak*, *Sárospatak*) a vízrajzi nevek között vagy a víz valamilyen tulajdonságát jelölő nevek körében fordulnak elő. Ez a tény az *Ébes-patak ebes* melléknévi eredetét feltételezi, de a személynévi eredetet csak akkor lehet elvetni végérvényesen, ha bebizonyítjuk, hogy az *Ebes* személynév használata nem volt jellemző az adott korban a keleti területen.

Román víznevekben is felbukkan a folyómeder vízbőségét tükröző *Valea Seacă* (rom. *vale* 'patak' + rom. *sec, seacă* 'száraz') víznév a Körös mindhárom mellékágának névanyagában.

Több adat is utal a víz kellemetlen szagára, legtöbb esetben az ér fajtajelölő utótaggal, bár a szag megnevezésére nem áll rendelkezésünkre változatokban bővelkedő szókészlet (pl. *Büdös-ér*, *Bödüs-ér*, *Büdes-ér, Büdös pataka*).

A víz ízét sejteti az *Édes-marhapatak, Keserű-ér* és *Sós-patak*, bár ez utóbbi esetében a személynévi eredet sem zárható ki, az *Édes-marhapatak* esetében a *marhapatak* 'szarvasmarhák itatására szolgáló patak' lehetett az alaptag, kiegészülve a víz ízére utaló *édes* melléknévvel. Ebbe a kategóriába sorolható a román víznévállományból a *Dulcele*, melyben a rom. *dulce* 'édes' [mn.] a rom. *-le* többes szám jelével bővült.

A víz mozgására, sebességére változatos példákat találunk. A *sebes* melléknév terheltsége igen nagy, összesen 13 névben szerepel, de önállóan is előfordul a *Dragán* és a *Székelyjó* másik neveként, illetve egy kisebb patak neveként. Szintén gyors folyású vizek még a *Hamarkos pataka*[19], *Homorka*, *Villongó-ér*; míg lassabb

[19] Ez a patak a Berettyó jobb oldali mellékága Szilágy megyében, Kémer külterületében. Csupán az ETH. 3. adatai között lelhető fel, *Hamarkos Pataka*, *Hamarkós Pataka* és *Hamarkas Pataka* alakban. Hasonló formájú a *Hamarka-ér* Heves megyében (Szabó Imre, Heves megyei Tepélypuszta határának rendezés előtti állapotáról készült Térképe. 1875; Alföldy Gyula, Besenyőtelek I. és II. rész hevesvármegyei nagyközség kataszteri vázlata, 1906), *Hamarka patak* alakkal pedig Bihar vármegyében találkozunk (Bél, Hajdú-Bahar m.; H-BMFN. I, 102). Valószínűleg olyan patakot neveztek el így, amelyik vize hirtelen, gyorsan, hamar lefolyik. Bár a völgy vagy folyómeder alakjára utaló elnevezések a korai századokban is előfordultak, pl. 1247: *Homorouvelg* (Nemes 2005: 191), ezúttal a magánhangzók záródása feltehetően román nyelvhasználatra utal, hiszen a tárgyalt

vízmozgásra utal a *Folyós-ér*, *Gyalog-ér*, *Huta-patak*, *Jámbor-ér*, *Kis-állásér*. Az Ér másik neve szintén mozgást kifejező szó: a TESz. értelmezésében az *Omsó* ('ömlik, árad') az *omos* ige folyamatos melléknévi igenévi alakja (vö. Győrffy 2002: 40), de 'örvény' jelentéssel is bír. A *Huta-patak* alakja szerint magyar víznév, bár előtagja bizonytalan jelentésű, mégis azért említem itt, mert az egyik lehetséges magyarázat szerint mozgásra is utalhat, ha a rom. *huta* 'hinta-palinta' (Kelemen 214) értelmezést fogadjuk el. További értelmezési lehetőségek az üveghuta 'üvegfeldolgozó üzem' (SzT.) vagy *huta* 'fémet ércből feldolgozó üzem', de egyes nyelvekben kisebb épület, pl. vadászlak (TESz.) jelentéssel is bír. Érdekes alakulat a *Homorka* is, ahol a román nyelvhasználat következtében a > o zártabbá válás figyelhető meg.

A víz hangja is motiválhatta a névadást, létrehozva érdekes és változatos alakulatokat, mint a *Bugy-ér*[20], *Csergettyű-fok*, *Csikorgós-ér*, *Morgó-fok* stb.

A Körösök területén a három egyrészes funkcionális szerkezettípus közül a sajátosságot jelölő nevek szerepelnek a legnagyobb számban. Megfigyelhető egy olyan alakulási görbe, mely északról délre haladva az ilyen típusú víznevek számának a növekedését mutatja; ez az érték a Sebes-Körös bal és a Fekete-Körös jobb oldali vízneveinek magas számában tetőződik, majd a Fekete-Körös bal és a Fehér-Körös mindkét oldalának vízneveiben egyfajta kiegyenlítődés áll be.

A víznevek külső dologhoz, körülményhez való viszonya

A sajátosságot jelölő funkción belül megkülönböztetjük azokat a névrészeket, amelyek nem közvetlenül a vizek jegyeit tükrözik, hanem azokat a vízzel kapcsolatos jellegzetességeket, amelyek az elnevezés pillanatában meghatározó befolyással rendelkeztek. A teljes adatkorpusz 10%-át növénynevek alkotják. Zántó Edina (1998: 104–121) arra hívja fel a figyelmet, hogy az alföld és a hegyvidék növényvilága igen eltérő, és ez utóbbi térfelszínformára sokkal változatosabb növényfajok jellemzők. Ennek köszönhetően többféle határrészt neveztek el, amelyek közvetlenül vagy közvetve részt vettek a víznévalkotásban. Ugyanígy a kultúr- és a vadnövények is névalkotó szereppel bírtak azzal a különbséggel, hogy míg a termesztett növények helyét az ember évente változtat(hat)ja, a vadon élő növényvilág állandóságánál fogva biztosítja a tájékozódást a terület identifikálásában. A hidronimák között előfordulnak vízparti növények, cserjék, kultúrnövények és további növényfajták nevei egyaránt. Tekintettel az itt szereplő nevek mennyiségére, a teljesség igénye és

pataknév a Fekete-Körös bal oldali mellékága olyan területen, ahol a román pataknevek aránya meghaladja a magyar nevekét. Szintén ezen a területen a magánhangzó záródására további példa a *Jakab-ér* > *Iacoberi*, *Pocluşa* > *Poklos* stb.

[20] A *Bugy-ér* esetében valószínűleg bugyborékolva, zubogva feltörő forrásnévvel van dolgunk, ahol a vízrajzi köznév további földrajzi köznévi összetételben is szerepelhet (Nemes 2005: 137)

további alkategóriák beiktatása nélkül sorakoztatom fel a tipikus, majd az érdekes, rövidebb magyarázatot igénylő neveket.

Kultúrnövények közül találunk *dinnye, mák, köles, lencse, rózsa* növényneveket tartalmazó víznevеket, bár ezek vadon növő fajokat is jelölhetnek, a *lencse* pedig összefüggésbe hozható a *békalencse* vízinövény nevével is. Cserjeneveket tartalmazó víznevekben (*Hangás-ér, Kökény pataka, Mogyorós-patak*) a névrészfunkciók S+F összetételt alkotnak. Természetesen vízparti növényneveket tartalmazó víznevekben is bővelkedik a névanyag (*káka, nád, sás* stb.), de figyelmet érdemelnek a szintén ide tartozó különleges nevek, amelyek szemantikai tartalma a fenti példákhoz képest komplexebb. Ilyen a *Pakac* (*páka* 1. 'káka, nád, gyékény virága, buzogány'; 2. 'hosszú, háromélű, néha hengeres szárú, a sásfélék családjába tartozó egyszikű növény', TESz.), a *Guzsaly-ér* (mezei zsurló vagy bábaguzsaly), a *Fekete-ér*, amely „a' benne termett fekete sástól vette nevét", az *Üstök ere* (m. üstök 'nád, kukorica stb. bugás vagy füzéres porzós virágzata', TESz.) és végül az Édes-ér víznév, amely Haán leírása alapján olyan helyet jelöl, ahol „sok édes gyökér termett" (Haán 1: 229).

A román víznevekben olyan kultúrnövények neve őrződött meg fajta és sajátosság kapcsolatát jelölve, mint a rom. *kânepă* 'kender' (*Peroul Kinyeptyi*), a rom. *păsule* 'bab' (< m. *paszuly*), amely a DER. magyarázata szerint a bánáti és olténiai nyelvjárásban él, a román köznyelvben pedig a *fasole* használatos (*Vale paszulistyi*). Jellegzetesen vízparti növénynevek őrződtek meg a *Valea Rogozele* (rom. *rogoz* 'sás, káka') és a *Vale treszti* (rom. *trestie* 'nád') víznevekben, de az aljnövényzet neve is bekerült a névanyagba, így a rom. *brusture* 'nagybojtorján, közönséges bojtorján' (*V. Bruszturi*) és a rom. *omag* 'sisakvirág' (*Valea Omeagului*), továbbá olyan gyűjtőnevek, mint a rom. *aluniş* 'mogyorós, mogyoróliget' (*Valtsele Alunyisului*) és a rom. *afiniş* 'áfonyás' (*Pârâul Afinişului*).

Az állatok életfeltétele is vízhez kötött, amit a víznevek mennyiségi mutatója is alátámaszt, hiszen a körösvidéki faunára jellemző állatok többsége megtalálható a gyűjtött anyagban. Ezekben az elnevezésekben találunk házi- és vadállatokat, emlősöket (*Bika-ér, Farkas pataka, Hódos*), madarakat (*Bagoly-ér, Hollód*), kétéltűeket (*Varasér*), hüllőket (*Kígyós-patak*),[21] halakat (*Csikes-ér, Potykás*), rákokat (*Rákos ere*) és rovarokat (*Méhséd*) egyaránt. Szerencsére ezek közül a legtöbb állatot még ma is ismerjük, de a hidronimák olyan neveket is megőriztek, amelyek a közhasználatból kivesztek. Összesen 12 névben szerepel a *csík* névelem, amely jellemzően a patak ilyen halban való gazdagságát feltételezi, de egyes esetekben a csíkbogarak

[21] Pesty adattárában a leírás szerint a patak formája motiválta a névadást „kigyospatak, kacskaringos folyásáról nevezve" (Pesty, Bihar 125b).

jelenléte is befolyásolhatta a névadást; ugyanakkor csikók itatására szolgáló patak is lehetett. Mivel ezekben a nevekben a helyesírás a mai nyelvhasználat alapján esetleges, ezen az útvonalon haladva nem lehet megnyugtató magyarázatot adni az illető patak nevének motivációs hátteréről (pl. *Csik-ér*, *Csík*-ér, *Csikes*-ér, *Csikos*-ér, *Csíkos*-ér, *Csikós-ér*). A névadás hátterének pontos ismerete nélkül gondolhatunk csíkhalra, csíkbogárra[22] vagy csikóra egyaránt, de tekintettel a vizek akkori halbőségére, ami a mai többszöröse volt, bizonyos, hogy a nevek legnagyobb része halnevet rejt, kisebb hányada pedig bogárnevet vagy a *csikó* lexémát. Lovak itatására szolgált a *Ló-patak*, *Kabalás-patak*, *Ménes-patak*[23], és szintén nagytestű patás állattal kapcsolatos a *Bika-ér*, *Marhás-fok*, *Ökrös-patak*, *Tinós-csermely*, *Ünő ere*, de a kisebb testű haszonállatok (bárány, disznó, juh, lúd, süldő, tyúk) nevei is részt vesznek a névalkotásban. Névfejtés szempontjából a *Farkas-* előtagú nevek (összesen 12) jelentik a legnagyobb problémát, mert szintén csak hely- vagy helytörténeti ismeret alapján dönthetnénk el, hogy a *farkas* mint vadállat, a *farkasalma*, *farkasboroszlán* vagy *farkasborostyán*, illetve a *farkascseresznye* elterjedése, a patak farokszerű alakja vagy a patak más helyhez viszonyított elhelyezkedése (például valamilyen külterületi egység végében), illetve személynév szolgáltatta a névadás motivációját.

A román, F+S szerkezetű elnevezésekben találunk házi- és vadállatneveket, emlősök és madarak nevét, valamint kisebb számban hüllő- és halneveket. Legnagyobb számban a vadmadarak neve szerepel meglehetősen változatos felsorolásban, így három esetben fordul elő a *holló* (*Valea Corbului*), két víznévben az ölyv (*Valea Uliului*), azonfelül egy-egy névben tűnik fel a *sas* (*Aria Vulturilor*), a *varjú* (*Fintina Ciorii*), a *haris* (*Valea Şteitorilor*) és a *rozsdás csuk* (*Valea Urzicarilor*). Emlős vadállatok közül a farkasra utaló hidronimák vannak túlsúlyban (*Valea Lupului*), de előfordulnak medvére utaló nevek (*Valea Ursului*), illetve egy alkalommal a *szarvas* lexéma bukkan fel (*Valea Cerbului*). Az egy- és a kéttagú nevek csoportjában mindössze egy alkalommal pisztrángokra utaló hidronima jelenik meg (*Pârâul Păstrăvilor*). Ez a névadás motivációjában arra mutat rá, milyen nagy jelentősége van a víz környékén előforduló élővilágnak, és ez rendelkezik erősebb motivációval ellentétben azokkal az állatokkal, melyek lételeme a víz. Szintén a vízközeli helyeket, zsombékos, dús növényzetű területeket kedveli a kígyó is (*Valea Şerpilor* 'kígyó pataka'), de a hüllőkkel ellentétben a kétéltűek nem jelennek meg a román víznévalkotásban. Háziállatok neve is feltűnik a vizsgált névanyagban, de hangsúlyozandó, hogy ez helyileg szintén a külterületekhez

[22] A csíkbogár főleg halastavakban és dús növényzetű vizekben gyakori. Élőhelye az iszapos talajú álló- és lassú folyású vizek, de mocsarakban, sőt pocsolyákban is előfordul.
[23] L. még a m. R. *Ménes* szn.-et (1138/1329: *Menes,* ÁSz.).

kötődik. Összesen öt víznévben szerepel a rom. *bou* 'ökör' lexéma (*Valea Boului*), amely a víz szerepére világít rá, de előfordul a rom. *vacă* 'tehén' (*Valea Vaci*) lexéma is. A nagytestű patás háziállatok mellett a hasított körmű vagy párosujjú patások neve szintén szerepel egy-egy hidronimában, nevezetesen a rom. *porc* 'sertés' (*Valea Porcului*) és a rom. *oaie* 'juh' (*Valea Oii*).

A vízfolyás közelében lévő építmények szintén részt vesznek a névalkotásban. A középkorban főképp lisztelő malmok lehettek, de a 16. századtól a kettős funkciójú, azaz őrlő- és kallómalmok is megjelentek. Ez utóbbi a *Kálló* folyónévben maradt fenn (l. még szl. *kalo* 'sár' és FNESz. *Nagykálló*). Ezeknek a malmoknak a hasznossága vitathatatlan, de több esetben a malomgátak és a folyókba dőlt fatörzsek is okoztak árvizet (Jankovich 1996: 334). Az adatokban általában *Malom-* előtagú nevekkel találkozunk, melyeket változatos fajtajelölő vízrajzi köznév követ: *Malom-ág*, *Malomcsatorna*, *Malom-ér*, *Malom-fél*, *Malom-patak*, *Malom vize*; de előfordul, hogy néha a *Malom-* előtag újabb bővítménnyel gyarapodik: *Falumalom fokja*, *Vízimalom-ér*.

Két másik nagyon gyakori vízzel kapcsolatos építmény a *híd* és *kút*, amelyek számos víznévben képviseltetik magukat, nagyrészt összetételekben (kivételt képez a *Hidas*) S+F szerkezetű nevekben (*Híd pataka, Kutas-patak*).

Épületnevek őrződtek meg a *Fogadó*, *Házi ere*, *Monostor ere*, *Ovár-fok*, *Váraszó*, *Butyka-folyás*[24] nevekben. A *Bárász-patak* érdekes alakulat, mert a rom. *bară* 'rúd' és a magyar ellátottságot kifejező *-s* képzős alakból áll, de mégsem *Bárás* alakkal találkozunk, mely a román nyelvben *bárász*nak hangzik, mert magyar nyelvű lejegyzése a román hangzás alapján történt; tehát az első elnevezés magyar lehetett, amit románok használhattak, de magyar pataknévként jegyezték le. Ennek a víznévnek az eredete a *Balázs* személynévvel nem hozható összefüggésbe. A román víznevek esetében a vízparton álló épületek neve szerepel olyan hidronimákban, ahol nyilvánvaló volt a víz jelentősége. Elsősorban malmok működtetésére szolgálhatott a *Şteaza* víznév a rom. şteaza 'kallózó malom' (DER.) etimon alapján, de egyéb építmény is válhatott névadóvá, mint a *Palincăria* a rom. *pălincărie* 'pálinkafőző' (DEX) lexéma nyomán, és a rom. *casă* 'ház' + *-le* többes szám jelével ellátott *Casele* víznév.

Összetételek esetében még változatosabb képet kapunk, mert itt a már előforduló lexémák szinonimái is felbukkannak, mint a korábbi *ház* rokon értelmű párjaként a *Vale Kolibi* víznévben a rom. *colibă* 'szegényes ház' (DEX) vagy éppen annak ellentéteként a *Valea Cetăţii* víznévben a rom. *cetate* 'vár'. Szorosabb kapcsolatot feltételez magával a vízzel a *Vale lá Pogyej* (rom. *podea* 'deszka, padló'),

[24] Vö. *butyka* 'révház' (TESz.).

a *Valea Podu* (rom. *pod* 'híd') vagy a *Valea Pontului* (m. és rom. *ponton* 'hajóhíd'), illetve a magyar szót tartalmazó *La Vale Gatuluj* 'gát patakánál' jelentésű víznév is. Abrudbánya környéke a Fekete-Körös jobb oldalán a bányászat egyik központja volt a római időktől egészen az újkorig, ami nyomot hagyott a víznevekben is. A *Valea Cohului* víznévben a m. *kohó* 'szénégető hely' lexéma lelhető fel, de hasonló fogalomkörbe tartozik a *Valea Mineii* hidronima, amelyben a rom. *mină* 'bánya' szerepel.

Gyakran előfordul, hogy eszköznevek is feltűnnek víznevekben. Valószínűleg helymegjelölést szolgált a *Botos-fok* víznévben a *bot* lexéma, amely a patak partján leszúrt bot lehetett, vagy annak a tetejében csupor volt, ami iható vizű patakot feltételez. Bizonyára iható vízzel rendelkezett az *Itzés*, *Bodon-ér* és talán a *Fazék-ér*, mert bennük víztároló edény neve örökítődött meg. Ezek közül a *Bodon-ér* bizonyos módon kiépített forrásra, kútra utal (m. *bödön* 'elsődlegesen olyan kútra, forrásra vonatkozott, amelynek gödrét korhadt, odvas belű vagy kivájt – mindkét végén nyílt – fatönkkel, úgynevezett bodonnal bélelték ki', TESz.; *bödön* 'faedény'; *bodonkút*, *bodonoskút* 'odvas v. kivájt fatönkben felfogott forrás', SzT.), amely szintén víznyerő hely volt. Halászeszközök nevei is fennmaradtak a *Szigony-fok* és az *Apak-ér*[25] víznévben. Szintén eszköznév őrződött meg a *Szulicza* (H. 2: 390) román víznévben a rom. *suliță* 1. 'lándzsa, kopja, dárda'; 2. 'gerely'; 3. 'hegy' jelentésű szó tulajdonnevesülésével, míg a *Hurez* (ANAR.) hidronima esetében a m. *halrács* szavunkból származó rom. *horeț* 'leginkább pisztrángszárításra használt fűzfakosár' (DEX) nyert tulajdonnévi státust. Fajta és sajátosság kapcsolatát jelölő funkcionális összetételekben (F+S) is előfordulnak olyan nevek, mint a *Pârâul Cuților* a rom. *cute* 'fenőkő' esetében, bár itt az anyagnévi eredeztetés sem zárható ki az értelmezési lehetőségek közül különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a fenőkövet ezen a területen a patakok kőzetéből nyerték. Ugyanez a név a rom. *Cuț* (DOR. 254) családnevet viselők (l. a többes számú *-lor* birtokos személyragot) birtokviszonyát vagy egyéb kapcsolatát is jelölheti a vizsgált víznévvel. Tárgynév őrződött meg a *Pârâul Custurii* alakban a rom. *custură* nép 1. 'penge, kés'; 2. 'életlen kés' (DEX) lexéma alapján, amely átkerült a magyar szókészletbe is *kusztora* 'bicska, bugyli' (TESz.) formában.

[25] E víznév többféle értelmezési lehetőséget kínál: az *apak* előtag valószínűleg a m. *apacs* 'az öregháló végére kötött dorong' (TESz.) szavunkkal áll a legszorosabb kapcsolatban, de a m. *apoka* 'homokkő, lyukacsos vulkáni kőzet, agyagkő' (Győrffy 90), illetve a m. *apaka* 'apácska, apuska' (MTsz.), azaz az öregebbik, régebbi folyóág lexémákkal való magyarázatát sem szabad teljességgel kizárnunk.

A személynevet tartalmazó víznevek az ott lakó emberekről közvetítenek bizonyos információkat. Ezek a nevek igen sokfélék lehetnek, ugyanakkor nem tudjuk pontosan elkülöníteni az adott családnevek alapján, hogy a patak a tulajdonosról vagy arról a személyről kapta a nevét, akinek a birtokán keresztülfolyt, vagy arról, aki csak haszonbérbe kapta azt.

Az ide sorolható nevek 80%-a régi magyar személynév, mint a *Bodójó*, *Bodó folyása* (1211: *Bodo, Bodou*, ÁSz. 130), *Csente-patak* (1264: *Chente*, ÁSz. 190), *Varsányér*[26](*Voʃyan*, *Vassaner*, VárReg. 9). Találunk hasonló alakú víznevéket is, mint a *Hölgy ere* és *Kölgyes-ér*, melyek esetében valószínű a nagy írott *k* és *h* betűk keveredése. Bár családnév voltuk vitathatatlannak tűnik, az állatnévi eredeztetést is meg kell említeni, ugyanis a m. *hölgy* 'nyáron barna, télen hófehér menyétféle, hermelin' (FNESz. *Hőgyész*) nevű kistestű ragadozó is élhetett az adott vidéken. Érdekes alakulat a *Henter pataka*, mert e név a *Hender*-ből lett átírva (ETH. 10/A: 334). A szomszéd falu történetét átolvasva kétségtelenné vált a birtoklást jelentő családnévi eredeztetés, ugyanis Magyarvalkón két fűrészmalom épült, az első 1736-ban, a második 1764-ben; ez utóbbi építtetője Henter Ádám báró volt. A *Hender* alakváltozatban pedig a *t* hang zöngésülése ment végbe.

Találkozunk elő- és utónévből álló teljes nevekkel, mint a *Bak Tamás patak*, *Butyipál-patak*, *Dob Jakab pataka*, *Feketegyörgy ere* és *Zugyó Vaszali ere*, amelyekből csupán az utolsó névadatra térek ki, mert olyan alakulat, amely magyar pataknévben maradt fönn, magyar írásgyakorlatot követve. A *Zugyó Vaszali ere* családnévi tagjára a magyar *zúgó* melléknévi igenévből eredeztetett *Zugun* (Iorgu: 501) alakot találtam, a *Vaszali* pedig a rom. *Vasile* (m. *László*) átirata.

Személynévből keletkezett román víznevek szintén jelentős mennyiségben jelennek meg a korpuszban (30). Általában puszta családnévből álló nevek sorolhatók ide, bár néha nehéz eldönteni a vizsgált név család-, illetve keresztnév voltát, mert a keresztnevek az idők során gyakran családnevesültek. A puszta személynévből alakult román víznevek általában szláv személynévre vezethetők vissza (*Baldovin*, *Demetriu*, *Dotmir*, *Vlad*), de találunk magyar eredetű puszta (*Mateieş*), illetve toldalékolt (*Jighii* < *Zsiga*), valamint német (*Honţişorii* < *Hans*) személyneveket is a víznevekben. A toldalékos nevek változatosabb formában és nagyobb számban jelennek meg a korpuszban. Az *-an* családnévképző jelenik meg a *Măguran* (ANAR.) alakban. A családnevekhez járuló rom. *-ilor* többes számú birtokos személyrag szerepel a *Drăgoţenilor*, a *Terigarilor* és a *Mihuţeştilor* víznevekben, jelezve a birtoklás státuszát. Kicsinyítő képzők is részt vesznek olyan névalkotásban, ahol a személynévi eredetű főág toldalékolt neve jelenik

[26] Vö. a *Varsány* településnévvel.

meg a folyás egyik kisebb mellékvizének a neveként, pl. *Zârna* és *Zârnişoara* a rom. *Zîrna* szn. (DOR. 415; Iorgu: 499), vagy a rom. *zîrnă* 1. 'fekete ebszőlő'; 2. 'kutyabogyó'; 3. 'fekete csucsor' (DER.) lexéma alapján is létrejöhetett, ugyanakkor a szláv nyelvekben a *семя*, *zerno* 'mag' jelentésű szó is megtalálható. Átfedéseket fedezhetünk fel a személyt és etnikumot jelölő nevek között, hiszen a ném. *Hans* tulajdonnév köznévi formája, a rom. *honţ* 'az erdélyi szászok gúnyneve; < Hans' (DER.) is szerepet kapott a névalkotásban.

A korpuszban mind az egy-, mind pedig a kétrészes nevek hányada igen magas, ez utóbbi típusban pedig az F+S funkciójú összetételek dominálnak. A birtokviszony jelölését különféle morfémák biztosítják. Legnagyobb számban (18) a rom. *-lui* birtokos személyrag fordul elő, és hangsúlyozandó, hogy a román nyelv grammatikájának megfelelően rag szerepben. Birtokos esetet jelöl a rom. *-lui* morféma a *Vale Mihuluj* és a *Vale Serbanului* román családneveket tartalmazó víznevekben (Iorgu: 306, 433), de számos releváns név többféle értelmezési lehetőséggel rendelkezik. Ilyen a *Valea Domnului*, amely a köznévi 1.'úr'; 2. 'főúr'; 3. 'uralkodó'; 4.'Isten' jelentés mellett román családnévi szerepben is feltűnik (Iorgu: 178). Szintén többféle eredetmagyarázat lehetséges a *Valea Ludului* hidronima esetében, ha figyelembe vesszük, hogy a m. *lúd* köznév mellett a rom. *Lud* szn. (DOR.: 311–2) és a rom. *Ludu* (Iorgu: 283) is feltűnik, azonban az utóbbi névalakot Iorgu a m. *lúd* származékának tartja, illetve megemlíti a *Ludul* hn.-et is; a rom. *lud* 'együgyű, balga, zavarodott' (DER.); 'egyszerű, naiv, hiszékeny' (DEX) lexémát viszont a DEX. a szl. *ludŭ* alakból eredezteti. Tekintettel arra, hogy a vizsgált terület névkincse román, valószínű, hogy ebben az esetben a magyar eredetű rom. *Lud* szn. motiválhatta a névadást. Szintén tulajdonra való utalást fejez ki a rom. *-i* szuffixum, amely megjelenik a *Vale petri*, a *Vale loli* és a *V. dumi* víznévben. 'Valakinek a patakja' jelentéssel rendelkeznek azok a víznevek is, amelyekben a rom. *-lui* birtokesetet jelölő morféma a vízrajzi köznév és a személynév közé ékelődik be, de míg a fenti esetekben a bővítményi tag köznévi és tulajdonnévi státusa vitatható volt, az ide tartozó nevek kivétel nélkül a tulajdonnevek, azon belül is a személynevek kategóriájába sorolandók, mint a 'János patakja' jelentésű *Vale luj Juon*, a *Pârâul lui Marian*[27], valamint a *Valea lui Andraş*, amely *Andraş* alakban is felbukkan a m. *András* szn. adaptációjaként.

Különféle hangtani jelenségek tűnnek fel e csoport hidronimáiban, így palatalizálódás figyelhető meg a személynevekkel alkotott víznevekben a *Vale Bogyí* esetében, amely a R. m. *Bod*, *Bood* (1211, ÁSz. 128) személynévre vezethető vissza, de létezik rom. *Bod* csn. is, amely a bg. *Boda* (Iorgu: 68), illetve a magyar *bóda* 'nyél,

[27] A férfinév a rom. *Maria* továbbképzett alakja (DOR. 102), magyar átvétele a *Marján* forma.

markolat' szóból is keletkezhetett. Vokális eltérések mutatkoznak a *Valea Seociu* esetében, amely összefüggésbe hozható a rom. *Suciu* (Iorgu: 429) családnévvel, de kétségtelen, hogy mindkét névadat alapját a m. *szűcs* lexéma képezi.

Szintén ebbe a csoportba tartoznak azok a nevek, amelyek foglalkozásneveket takarnak, s több esetben szorosan összefüggnek a javadalmi birtoknevekkel (*Borbély ere*, *Hegedűs-derék*, *Kovácsi-ér*, *Pap-ér*, *Dusnok-ér*, *Halász-örvény*, *Udvarnok-ér*). A *Bába-fok* esetében kevésbé helytálló a foglalkozásnév motivációs volta, talán közelebb visz a megoldáshoz, ha figyelembe vesszük, hogy a név előtagja a *bábaguzsaly* 'mezei zsurló' lerövidült alakja vagy a *Bába* személynév (1111: *Baba*, ÁSz. 79).

A *Gyilkos-ér* és a *Gyilkos-folyás* vélhetően eseményt megörökítő víznév. Ilyen típusú víznevekre csak ezt a két példát találjuk, ami azt bizonyítja, hogy ez a negatív képzettársítást tartalmazó elnevezési mód nem volt elterjedve a Körösök vidékén.

A lakott területekről elnevezett víznevek kapcsán elsőként a településneveket említem. Mára már klasszikus tétellé vált a víznevek és településnevek összefüggése (Benkő 1947a, 1947b, 1997: 65; Mező 1982: 222; Bíró 1999: 36, 2005: 184; Csoma 2007; Győrffy 2008: 147; Kiss M. 2010b: 83; Moldovan 2008; Frăţilă 2011: 411–30, Tomole 2012). E nevek korrelációja tetten érhető a településnevekben előforduló vízrajzi köznevek esetében, melyek egyértelműsítik a víznév elsődlegességét a településnévhez képest. Ilyen a *Kölesér*[28]*, Ér*, *Sárszeg* nevű település, melyek a mellettük vagy közelükben folyó vízről kapták nevüket. Azonban előfordulnak olyan falunevek, melyek összetétele csak történeti visszatekintéssel értelmezhető, mint például a m. R. *jó* 'folyó' vízrajzi köznév (*Hájó, Hejőkürt*), a m. R. *aszó* 'kiszáradt folyómeder, völgy' (*Hosszúaszó*) vízrajzi köznevet tartalmazó nevek.

Metonimikus névátvitellel jöttek létre olyan magyar eredetű 'román településnév > román víznév' irányú víznevek, mint a m. *Sáránd* településnév > rom. *Sărand* településnév > rom. *Sărand* víznév (*~ V. Szaranduluj*), illetve a m. *Szőkefalva* > rom. *Săucani* településnév > rom. *Săucani* (*~ V. Socanilui*).

Lakott területnek tekintem a tanyát is, amely önálló külterületi egységet alkotó épületcsoportot foglal magában (Hajdú 2003b: 325). Jóllehet a *Pacéri-folyás* nevében nem találunk utalást tanyanévre, de ilyen külterületi egységként fordul elő a harmadik katonai felmérés térképein, és találkozhatunk vele további leírásokban is (FNESz. *Pac*; Pesty, Bihar, 182b). Ebben az esetben a víznév tanyanévből is keletkezhetett, nem pedig közvetlenül a tulajdonos nevéből, de természetesen annak is fennáll a lehetősége, hogy a vizet nevezték el közvetlenül a birtokosról.

[28] L. még bővebben Juhász 1988: 86.

A román településnevek esetében is felbukkannak olyan nevek, amelyek csupán a lakott terület típusát (pl. *falu*) és egy vízrajzi köznevet tartalmaznak (pl. *patak/patakja*), legtöbb esetben a 'falu patakja' jelentésben. Bár számunkra az ilyen denotációs eljárás jelentésbeli bizonytalansághoz vezethet, valójában a helyi névhasználók körében szerepe semmit sem csorbul. Elsősorban dinamikus, mozgó, pontosabban (el)folyó földrajzi alakulatok esetében természetes ez az elnevezési mód, hiszen a több településen átfolyó patak elnevezése falvanként változhat. Sokszor a falu lakossága csak *Patak* néven emlegeti a vizet, ugyanezt a szomszéd falu már az illető falu patakának nevezi, de a patak alsó folyásánál, torkolatánál már arról a községről kapja a nevét, amely felől folyik (Benkő 1947a: 17; Győrffy 2008: 143; Kiss M. 2010b: 84). Jóllehet ha tüzetesebben megvizsgáljuk a víznév területi jellegzetességeit a térképen, minden esetben leolvasható, hogy pontosan melyik falu patakja a vizsgált víznév. Így van ez a *Valea Satului* víznév esetében is, amely *Felménes* és *Keresztaménes* vagy *Kresztaménes pataka* a Fehér-Körös bal oldalán, illetve *Negrény pataka* a Sebes-Körös bal oldalán, vagy a *Vále Szatuluj* víznév, amely a *Cécke* nevű falu patakja a Sebes-Körös bal oldalán, továbbá *Drágcséke* és *Bucsum patakja* a Fekete-Körös jobb oldalán. Közismert az a tétel, mely szerint víznevek és helységnevek kétféleképpen függnek össze egymással: vagy nagyobb vízről nevezik el a mellette fekvő települést, vagy településről a kisebb vizet (Benkő 1947b: 259). A teljesség igénye nélkül sorolok fel néhány ide tartozó hidronimát. Találunk olyan nevet, amely román elő- és utótaggal rendelkezik, mint a *Valea Fericelor* vagy a *Valea Clitou*, de találunk olyat is, amely magyar falunevet takar, mint a *Valea Carand* (< m. *Káránd* hn.), illetőleg román vízrajzi köznév és magyar településnév kapcsolatából származó vízneveket, ilyen a *Valea Szakács, Valea Csehi, Valea Domoszlo* stb.

A vízfolyás valamely más helyhez való viszonya

Különféle térszíni forma is inspirálhatta a névadást, így a magasabb (hegy, domb, halom), alacsonyabb (berek, hát, mező, rét, tisztás) vagy éppen a mélyebb fekvésű (árok, ásás, fenék, völgy) földfelszíni alakulatok is szép számmal fordulnak elő víznevekben. Természetesen nehéz lenne pontosan elkülöníteni a hegy és a domb fogalmát a nyelvhasználatban, mert az alacsonyabb kiemelkedést is hegynek nevezzük, ha környezetéből meredeken kitűnik.

Mivel a víz és a szárazföldi alakulatok kapcsolata igen szoros, az itt található nevek sok esetben megkülönböztető névelemet sem kapnak, tehát a víz és a térszínforma neve azonos. Ilyen a *Babo* nevű víz és a *Babo* nevű, 216 m magas domb, illetve a *Ponor* nevű vízfolyás és az ugyanolyan nevű 797 m magas hegy. Az alacsonyabban fekvő térszínformanevek közül leggyakrabban a *láz* m.

nyelvjárási *láz* 'tisztás, szénatermő hely, rét, irtvány' köznevünk szerepel (*Láza folyam*, *Láz pataka* stb.), míg a mélyebb térszínformák közül a *völgy* fordul elő a legnagyobb arányban (*Mikó völgye*[29], *Bajosvölgy*[30], *Vízvölgy-folyás* stb.).

A román adatkorpuszban legnagyobb számban a víz valamilyen más helyhez való viszonyát kifejező egyrészes víznevek szerepelnek, jelezve azt, hogy milyen jellegzetes domborzati forma (összesen 34), erdő (16), település (13) vagy építmény (6) lehetett a víz közelében az elnevezés aktusában. Térszínformanevek közül a legelterjedtebb a rom. *luncă* 1.'patak tere'; 2. 'árterület'; 3. 'völgyfenék'; 4. 'lanka, rét'; 5. 'berek', de több névadatban szerepel a rom. *ponor* 1. 'omlás'; 2. 'szakadék, mélység', a rom. *sohodol* 'száraz völgy/patak mésztartalmú régióban' (DEX), a rom. *runc* 'irtás, erdei tisztás' (FNESz. *Nagyrunk*), illetve a *barlang* lexémára két változat: a rom. *peşteră* 'barlang' és rom. *bârlogel* 'barlangocska'. Többféle toldalékkal ellátott alak is megjelenik, amely a román grammatikai szabályok alapján nő- és hímnemre választható szét. A többes szám jelének hímnemű *-uri* végződése számos víznévben szerepel, pl.: *Lazuri* (H. 2: 285) a rom. *laz* 'irtás' + *-uri*; *Râturi* (ANAR.), a rom. *rât* 'rét' (DEX) + *-uri* alakokban.

Az ilyen típusú F+S funkciójú szerkezetek szintén jelentős számban képviseltetik magukat a névanyagban (23), ahol összesen két vízrajzi köznév tölti be a fajtajelölő szerepet: a rom. *vale* 'patak' és a rom. *pârâu* 'kis patak'. Ilyen a *V.[alea] Rîposa* (HKFT. Köröstárkány) és a *Pârâul Râpei* (ANAR.), kivétel csupán az *Apa Râpii* (ANAR.) összetétel, amely a rom. *apă* 'víz' és a rom. *râpă* 1. 'szakadék'; 2. 'vízmosás' kapcsolatából alakult víznév, továbbá a hasonló jelentésű *Vále tyéjetuluj*[31] (Pesty, Bihar 1: 35a) a rom. *tăiet(ură)* 1. 'vágás', 2. 'kivágás', 3. 'vízmosás', 4. 'hasadék' alapján.

Összetételek esetében barlangra (rom. *peşteră*) vonatkoznak olyan névalakulatok, mint a *Vale Pestyeri* (MKFT. Hollód), a *Vale Pestyere* (Pesty, Bihar 1: 387a)[32] és a *Valea Peşterii* (ANAR.), illetve további (be)mélyedést jelöl a rom. *groapă* 'gödör, árok' közszó a *Pârâul Gropilor* (ANAR.) víznévben. A térszínforma magasabb részére utal a *Vale Grueculuj* víznév (rom. *grui* 1. 'hegytető'; 2. 'domb'), továbbá a földrajzi domborulatok különféle részeit képviselik az olyan nevek, mint a *Vale*

[29] A *Mikó-völgy* víznévi státusát olyan további névalakok is bizonyítják, mint a *Mikó p.* és *Mikó patak* (HKFT.), illetve a mai térképeken lévő román *Valea Micăului* elnevezés, ahol a vízrajzi köznévi előtag jelentése 'vízjárta völgy' (DEX) és 'patak' egyaránt.

[30] A *Bajos-völgy* Orbótól délnyugatra folyik az Ér bal oldali mellékvizeként (MKFT.), ami azt bizonyítja, hogy víznévvel, nem pedig völgynévvel kell számolnunk.

[31] Az eredeti román alak a *tăiet(u) + -lui* birtokos személyrag.

[32] Ez a vízfolyás a kiskóhi Medve-barlangról lett elnevezve, amely Erdély egyik leglátványosabb cseppkőbarlangja.

doszuluj (Pesty, Bihar 2: 159a), ahol a rom. *dos* 'valaminek a hátsó része' jelenik meg, a *Valea Prihodi*, amely a rom. *prihod* 'ösvény' (DEX) hangzókihagyásos alakváltozata. Szintén szárazföldi domborulatok jegyeit viselik magukon a *Valea Ciungului* (rom. *ciung* 'csonka'), a *Vale Runkuluj* (rom. *runc* 'irtás, erdei tisztás'; FNESz. *Nagyrunk*), a *Valea Pleş* (rom. *pleşuv* 1. 'kopasz'; 2. 'kopár, csupasz'), a *Valea la Stână* (rom. *stână* 'esztena, juhakol'), a *Valea Sohodolului* (rom. *sohodol* 'száraz völgy/patak mésztartalmú régióban'; DEX.)

Az irányjelölés a víznévadás egyik jellegzetes formája, mert sokszor kapja a patak annak a településnek a nevét, amelyik felől folyik (pl. *Gálosházi csermely*, *Dombrovicai csermely*, *Talpi-patak*). Ez az elnevezési mód általában rövidebb patakokra vonatkozik, viszont a jelentősebb vízfolyások esetében fordított a névadás iránya: ekkor a települést a vízről nevezik el (pl. *Hollód*).

Előfordul, hogy a terület viszonyított helyzetének jelöléséből alakulnak olyan nevek, mint az *Átalasi-ér, Elő-ér, Felső-ér, Hegymegetti patak, Kertalya-ér, Közép, Közepes.* Köztudott, hogy ugyanannak a víznek a viszonyított helyzete igen változékony lehet, hiszen egy aktív földrajzi objektumról beszélünk, ami folyásának köszönhetően egy időben többféle kapcsolatban állhat a közelében fekvő tájrésszel, térszínformával. A víz folyhat a viszonyítás alapjául szolgáló denotátum felől vagy felé, mellett vagy akár keresztül rajta, így ugyanannak a vízfolyásnak a neve a térszínformához való viszonya szerint változhat. A fenti víznevek esetében megfelelő források híján sajnos nem lehet pontosan eldönteni, mi motiválhatta a névadást. Ha írásos kútfők nem is, de segíthetnek a térképek. Például a *Hegymegetti patak* esetében a MKFT.-n jól látható, hogy Zovány (Szilágy megye) északi részén, a Berettyó jobb oldalán a településhez viszonyítva a Hangás-hegy mögött folyik a tárgyalt patak. A *Közepes* víznév esetében pedig a HKFT.-n találunk egy 199 m magasságú, ugyanilyen nevű kiemelkedést, amiről elnevezhették a vizet.

Az erdőről elnevezett víznevekben 'a víz az erdő mellett helyezkedik el' helyviszony fejeződik ki. Leggyakrabban az *alma-, bükk-, dió-, éger-, fűz-, körte-, meggy-, nyár-, nyír-, som-, száldob-* (*szódok-*), *szil-, szilva-, tölgyfa* nevét tartalmazó összetételek fordulnak elő, de néhány esetben találkozunk erdőről elnevezett pataknevekkel is (*Kiserdő*, *Somkerek pataka*). Figyelembe kell vennünk, hogy a nyelvészeti munkák nem minden esetben állják meg a helyüket botanikai szempontból, így a *cser* és *tölgy* értelmezése nem feltétlenül jelent jelentéskülönbséget, hiszen a cserfa is tölgyféle (*Kiscser-patak*, *Tölgy-patak*, *Tölgyes-patak*). A magyarság mint nagyállattenyésztő nomád pásztornép Erdélyben azokat a területeket szállta meg, amelyek leginkább megfeleltek addigi életmódjának. A szarvasmarhacsordák és ménesek legeltetésére füves pusztamezők és ligetes vegyes és tölgyerdők buja aljnövényzete volt kiváltképp alkalmas. Vízneveinkben több alkalommal találkozunk olyan fanevekre utaló

előtagokkal, mint az *almás, füzes, bükk, dió, eger, szódok (~ száldob), szil, nyír, nyár, tölgy* stb. Ha szerkezetileg vizsgáljuk a fenti neveket, láthatjuk, hogy egy- és kétrészes nevek egyaránt előfordulnak sajátosságot kifejező (S) vagy sajátosság- és fajtajelölő funkciójú összetételekben (S+F), például *Füzes* vagy *Eger-patak.*

A fanevekből keletkezett román víznevekben olyan helyzetviszony áll fenn, amely a víznek az erdő vagy gyümölcsös melletti létét feltételezi. Az ide tartozó víznevek szerkezetére jellemző *-iş* román gyűjtőnévképző is részt vesz különböző nevek alkotásában. Ilyen az *Aluniş* (ANAR.), amely a rom. *alună* 'mogyoró' lexéma és a rom. *-iş* gyűjtőnévképző struktúrája 'mogyorós' jelentéssel, de szintén ebbe a kategóriába tartozik a *Păltiniş* (ANAR.) 'juharerdő', az *Afiniş* (ANAR.) 'áfonyás' víznév. Nem ebbe a szemantikai kategóriába tartoznak ugyan, de ide kívánkoznak azok a nevek, amelyek formailag hasonlítanak ugyan a fenti alakokhoz, de valójában adaptációk: *Gyepes* > *Gepiş*, *Fenes* > *Finiş*, *Sebes* > *Sebiş*. Találunk olyan alakpárokat is, ahol a kettő közül az egyik a másik kicsinyítő képzős (*-el*, *-işor*) változata: pl. *Dude*[33] 'faeper' (ANAR.) és *Dudiţă* (ANAR.), *Cornet* (HKFT. Rovina) 'somfás' (DER.) és *Corniţel* (AtlR.), *Brad* (ANAR.) 'fenyőfa' és *Brădişor* 'fiatal fenyves' (ANAR.) vagy *Parou Bredetzeluluj* (ETH. 10/B: 695). Cserjékkel, bokrokkal kapcsolatos nevek is előfordulnak, ilyen a rom. *târş* 'bokor, cserje' lexémából alakult *Tîrşa* (Decei 1989: 172), a *Spinoasa* (ANAR.) 'tövises, tüskés' víznév, illetve az egyes és többes számban is megjelenő rom. *rogoz* 'sás, káka' a *Rogoz* (HKFT. Halmágygórós), illetve *Rogaozele* (ANAR.) víznevekben. Virágnevek közül egyes számban a *Galbenea* (ANAR.) '1. kányafű; 2. boglárka', többes számban pedig a *Galbenele* (ANAR.) jelentkezik. A fa-, illetve erdőneveket tartalmazó víznevek aránya igen magas, ami az egykori növénytakaró összetételét tükrözi. A fent említett fenyveseken kívül elsősorban bükk- (rom. *făget*), szil- (rom. *ulm*), nyár- (rom. *plop*), dió- (rom. *nucă*) és hárserdők (rom. *tei*) nevéből keletkezett víznevek fordulnak elő, de természetesen találunk olyan jelentésbeli egységeket is, amelyek csupán az erdő létére utalnak (pl. a rom. *pădure* 'erdő' és a rom. *codru* 'ua.' lexémát tartalmazó víznevek).

Többféleképpen elemezhetők azok a nevek, amelyek háttérismeret híján egyszerre több kategóriába is beillenek anélkül, hogy a mérleg nyelve egyik vagy másik oldalra billenne. Sok esetben a kétrészes denotátumok többféle értelmezési lehetőséget kínálnak. Ha csupán a *halom* 'alacsonyabb domb' (TESz.) földrajzi köznevet tartalmazó neveket emeljük ki az adatok közül (pl. *Halom-ér*, *Halmosdi-patak*, *Halmas pataka*, *Halmágy-örvény*, *Halmágyi-patak*), láthatjuk, hogy funkcióbeli megnyilvánulásuk többféle. Míg a *Halom-ér*, *Halmágy-örvény*,

[33] L. még *Dud* csn. (DOR.: 268).

Halmas pataka összetételekben az előtag valamilyen földrajzi köznév, az utótag pedig vízrajzi köznév, a *Halmosdi-patak*, *Halmágyi-patak* nevekben településnévhez járul a vízrajzi köznévi utótag, ugyanakkor mindkét esetben az S+F funkcionális szerkezet érvényesül. A *Mérges-ér* esetében gondolhatunk a folyó rossz minőségére, a partján termő mérgező növényre vagy a már egészen korai adatokban felbukkanó személynévi eredetre. Másik ilyen érdekes név a *Kerittő*, amely alakot vagy eszközt is jelölhet egyaránt, ha ez utóbbi esetében figyelembe vesszük a kerítő hálóról való elnevezés lehetőségét. A nagyváradi *Párizs-patak* előtagja az egyik adattári leírásban *Páris ~ Párizs* változatban egyaránt szerepel, ami azonban nem visz közelebb a megoldáshoz (ETH. 11., Bihar, 110).

Néhány esetben apró részinformációk segítenek közelebb jutni a megoldáshoz. A Berettyó egyik mellékága, a *Dabó-ér* lehet személynévi (1211: *Doba, Dobba, Daba*; ÁSz. 253) vagy szláv köznévi (szl. *doba* 'tölgy') eredetű egyaránt, de ha megfigyeljük, hogy csak a Berettyó felső szakaszára jellemző a szláv etimonú neveket tartalmazó víznevek elterjedtsége – ami magyar névadás – (pl. *Toplica-patak, Dobre folyása, Bukmer*), az alsó szakaszán viszont elterjedtebbek a magyar személynévi eredetű nevek (*Péterke-ér*, Jósi-fok), akkor az ezen a szakaszon folyó *Dabó-ér* valószínűleg személynévi eredetű.

A *Szartos* esetében érdemes figyelembe venni az elrománosodott nyelvterület jellemzőit, melyek a helynevekben markáns nyomot hagytak (m. *Köszvényesi csermely* > rom. *Cusuiuş* vagy m. *Szárazág* > rom. *Zărzag,* m. *Hosszúaszó* > rom. *Husasău*). Kicsi a valószínűsége annak, hogy román alapszó (rom. *sart* 'hajókötél') kaphatott magyar *-s* valamivel való ellátottságot jelölő képzőt, létrehozva a *Szartos* nevet, mert román víznév magyar képzővel való bővülésére nem találtam példát (l. még Győrffy 2002: 42). Tóth Valéria (2001a: 136) elképzelhetőnek tartja, hogy az alaptag a m. *szarat (< szarik)* ige folyamatos melléknévi igenevének *-s* képzős származékából alakulhatott morfematikus szerkesztéssel, amelyik eredetileg olyan folyóvízre vonatkozhatott, amelynek vize gyakori hasmenést okozott a jószágnak. A *szaratos* > *szartos* morfofonetikai felépítése hasonló a N. *fosatos* > *fostos* (vö. Benkő 1998: 173) lexémáéhoz. Véleményem szerint a folyamatos melléknévi igenévképző hosszú magánhangzó volta nem illeszthető bele a névtest felépítésébe, sokkal inkább az *-at/-et* főnévképző a cselekvés tárgyát nevezi meg (vö. MNyt. 361), azt, hogy a meder aljáról a gázok által felemelt moszatok külleme hasonlatos az ürülékhez.

A funkcionális-szemantikai elemzés összegzése

A három Körös neveinek funkcionális-szemantikai kategóriáit a Hoffmann-féle modell szerint vázoltam. A 2002 denotátumot tartalmazó teljes névanyag 1261

magyar, 740 román és 1 német víznevet tartalmaz. Az elemzés során azokat a neveket tárgyaltam, melyek az adott csoport reprezentáns jegyeivel rendelkeznek, de a csoportosítás során mindegyik nevet besoroltam a megfelelő kategóriába, hogy az egyes típusok közti aránybeli eltérések jól megfigyelhetőek legyenek. Természetesen találunk olyan patakot is, amelyik az egyik térképen vagy adattárban magyar, a másik forrásban pedig román alakban szerepel. A lokalizálás során 153 név esetében bukkantam mindkét nyelvű megfelelőre.

A nagyobb mellékágak esetében számolnunk kell egy további, sajátosságot és megnevező funkciót egyesítő S+M szerkezettel is, amely úgy keletkezett, hogy a víznév egyik jellemzőjének megnevezése is helyet kapott a névtestben (pl. *Körös* > *Sebes-Körös*). A magyar nevek 3,7%-át alkotják a S+M típusú hidronimák, ha pedig tekintetbe vesszük a teljes korpuszt, ahhoz viszonyítva a magyar adatok 2,1%-ot, a románok pedig 0,2%-ot képviselnek, tehát az ilyen konstrukciók a magyar és román összesítésben 2,3%-ban jelennek meg.

A fent bemutatott funkcionális-szemantikai elemzést a Körösök vízgyűjtőjéhez tartozó magyar és román nevek alapján végeztem el. Magyar víznéveknek közé soroltam azokat az alakulatokat is, amelyekben román eredetű lexémát magyar földrajzi köznév követ (pl. *Gyurkucza-patak*, *Magura-patak*). Több olyan víznév is van, amely román közszó magyar nyelvű lejegyzése (pl. *Páró* < rom. *pârâu* 'patak', *Vallye* < rom. *vale* 'völgy, patak'), de ilyen típusú nevek többnyire Pesty helynévtárában fordulnak elő abból a korból, amikor a magyar volt a hivatalos nyelv Erdélyben is, ezért a román nevek közé soroltam.

Funkcionális-szemantikai csoportok szerint összesítve a bemutatott nevek eloszlását, az alábbi táblázat és ábra tartalmazza a teljes névkorpusz nyelvi mutatóinak százalékos arányait. Figyeljük meg, hogy a magyar és a román nevek milyen megoszlásban jelennek meg saját nyelvi szinten, azaz a magyar nevek közül hány magyar név sorolható a különböző funkciójú szerkezettípusok közé, illetve hasonló elvek alapján a román nevek.

	F	S	M	S+F	M+F	S+M	összesen
M	1,4	2,9	2,3	46,1	2,6	2,1	57,4
R	1,9	6,9	10,3	21,2	2	0,2	42,5

1. táblázat: A funkcionális jegyek százalékos eloszlása a teljes névanyagban

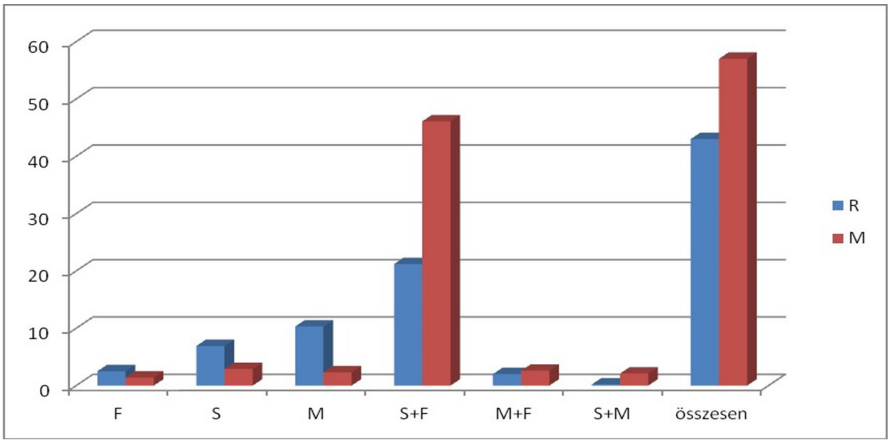

3. ábra: A magyar és román nevek nyelven belüli aránymutatói

Természetesen számos bizonytalan etimológiájú név fordul elő. Ilyen az *Ulvi* víznév, ami etimológiailag csak akkor hozható összefüggésbe a rom. *uliu* 'héja, ülü, ölyv' szóval, ha elfogadjuk a szóvégi hangzócserét, bár ez a magyar és román fonetikára nem jellemző. Számos névpárral találkozunk, amelyek kevés eltérést mutatnak, jóllehet a toldalékrendszerük beleillik a román grammatikába, etimonjuk ismeretlen mindkét nyelvben. Ilyen nevek bukkannak fel a Sebes-Körös bal oldali ágmeghatározásaiban, pl. a *Hodrânguşa* és az *Odrânguşa*, de hasonló víznévvel nem találkozunk a Körösök mentén, csupán a *Hodrânguşa* magaslat nevében, amelytől a víz a nevét kapta (bár a fordított eset sem zárható ki).

5.1.2. Lexikális-morfológiai elemzés

Szerkezeti szempontból a vízneveket névrészekre tagolhatjuk, melyek tovább bonthatók kisebb egységekre, a névelemekre, azaz a lexémák és toldalékmorfémák együttesére. A lexikális-morfológiai eltérések nemcsak nyelvenként különbözhetnek, hanem akkor is, ha egy adott nyelvet többféle területi, illetve egymástól eltérő névadási szokás jellemez. A névnyomozásnak az első fázisa mindig az, hogy a nevet alkotó elemeket azonosítjuk, s csak ezután rendelhetünk hozzájuk névrészfunkciókat, majd kutathatjuk történeti, keletkezéstörténeti, valamint változási jellemzőiket. Ez a három fázis azonban természetesen csak teoretikusan különíthető el a kutatásban, hiszen a lexéma azonosítását a funkció és a névrendszer biztosítja (Győrffy 2004: 129).

A legkorábbi és legnagyobb folyók neveinek etimológiájával és nyelvi kapcsolatával számos nyelvészeti munka foglalkozott (Kniezsa 1942b: 11; Kiss L. 1996a: 964; Hoffmann 2009: 209). Az ómagyar kori víznevek lexikális elemzését

végezte el Győrffy Erzsébet a Sajó vízgyűjtőjének neveit vizsgálva, valamint a Körösök vízgyűjtőterületéről is ismeretes több dolgozat (Bíró 1999: 36, 2005: 170; Kovács Éva 2008: 189), szintén az ómagyar korból.

A Körösök vízneveinek lexikai-morfológiai analízisét módszertanilag Győrffy Erzsébet rendszerezése szerint mutatom be, melyben a Hoffmann-féle modell lexémakategóriáiból kiindulva különválasztja az egyrészes és kétrészes neveket; az egyrészeseket jelölt és jelöletlen csoportokra, a kétrészeseket pedig főtag és bővítményi tag szerint osztja fel. Ez a megoldás egyúttal azt is lehetővé teszi, hogy a Hoffmann-féle alapkategóriák mindegyike érvényesülhessen tematikus csoportosításban, így a szemantikailag összetartozó nevek azonos kategórián belül mutathatók be, nem a grammatikai szabályok szerint szétbontva. Az egy- és kétrészes neveket tárgyaló nagyobb egységek a következő felosztás szerint különülnek el: köznév, tulajdonnév (személynév, helynév), melléknévi jellegű szó, számnév, szószerkezet.

5.1.2.1. Az egyrészes víznevek lexikális-morfológiai felépítése

Az egytagú nevek aránya az összetételekéhez képest alacsonyabb, hiszen azok a nevek tartoznak ide, amelyek általában a legrégebbi névréteget alkotják, amikor még nem járult hozzájuk semmilyen névszerkezet-alakító formáns.

Jelöletlen lexémát tartalmazó víznevek

A jelöletlen szavakat tartalmazó víznevek szófaji osztályai kiterjednek a főnévi (köznév, tulajdonnév) és melléknévi szintekre, szintaktikai jegyeik alapján pedig a szószerkezetekre.

a. A **főnév**i kategórián belüli első nagyobb egység a közneveké. Elsősorban vízrajzi köznevek sorolhatók ide, de néhány növény- és állatnév, illetve építménynév is feltűnik a magyar és a román adatállományban, megközelítőleg hasonló arányban.

A hely fajtáját kifejező vízrajzi köznevek az egyrészes jelöletlen helynevek csekély részét képviselik, és az *Ér, Kengyel*, *Patak* és *Pece* víznevek sorolhatók ide, melyek jelentéshasadás következtében váltak helynevekké. Közülük az *Ér* (< *ér* ‘lassú mozgású, széles, iszapos medrű vízfolyás’) és a *Pece* jelentéshordozó szerepe kétségtelen. Az első név a folyó méreténél fogva természetesen bekerült minden adattárba, de ha csak Pesty Bihar megyei gyűjtését tekintjük, láthatjuk, hogy legalább 14 alkalommal fordul elő egyrészes névként, ami a név azonosításában nem okoz gondot, hiszen ugyanarra a denotátumra utal. A *Pece* hidronima etimológiailag megegyezik a m. *pöcegödör* előtagjával, a m. N. *pőce* köznévvel, amelynek jelentése ‘födetlen csatornácska, amely olvadás vagy esőzés idején az udvarokon és az utcákon összegyűlt szennyes vizet leereszti’ (FNESz. *Pece*; vö. még Bíró 1997: 101 és Kiss M.

2012a: 82). Ezzel szemben a *Patak* víznév csupán a helyi névhasználók körében tölti be maradéktalanul identifikáló szerepét, de több térkép összevetésével és adattári formák egyeztetésével kideríthető, melyik település patakára vonatkozik ez az elnevezés. A Körösök területén a Berettyó bal oldalán fennmaradt két ilyen víznév közül az egyik az ETH. 3-ban *Patak*-ként szerepel, de a leírás alapján a *Lógó-patak* (HKFT. Szilágynagyfalu) nevű vizet jelöli, a másik pedig Pesty (Bihar 1: 125) adattárában tűnik fel, a leírások tükrében megegyezik a *Kösmő-patak*-kal; a Fekete-Körös mentén pedig egy alkalommal találkozunk a *Rossia-patak*-nak *Patak* említésével Lunkaszprie határnevei között (Pesty, Bihar 2: 344). Jellegzetes formájú a *kengyel* 'hurok, félkör vagy u alakú, esetleg négyszöghöz hasonló meder, vízfolyás, ér' (Bíró 2008b: 72) vízrajzi köznévvel jelölt folyóvíztípus, amely tulajdonnevesülése után toldalék nélkül került be a víznévanyagba: „*Kengyel*, a Körös vize itt kengyel alakú kanyarulatot tesz" (Haán 1: 229).

A román nevek körében olyan toldalék nélküli alakok fordulnak elő, mint az *Izvor* (ETH. 10/B: 392) és *Szvor* (ETH. 10/C: 990), melynek alapszava a rom. *izvor* 'forrás' lexéma, illetve a hasonló szemantikájú *Obârşia* (HHR.) vagy *Obârsia* (ANAR.) víznév a rom. *obârşie* 1. 'eredet'; 2. 'forrás' köznévi alapalakból. További vízrajzi névből alakult az *Izbuc* (ANAR.) a rom. *izbucni* 'kitör', illetve a rom. *izbúc* 'váltakozó vízhozamú forrás' (DEX)[34] köznévből, a Şipot (ANAR., HHR.) a rom. şipot 'csorgó, forrás' alakból, a *Ieruga* (HKFT. Aranyág) a rom. *ierugă* 1. 'malompatak'; 2. 'halnövelde tó' (DEX) köznévből, valamint a magyar lejegyzésű *Páró* (Pesty, Bihar 1: 430b) alak, melynek eredete a rom. *pârâu* 'kis folyóvíz' (DEX) lexémára vezethető vissza (Kiss M. 2012a: 86). Állóvíz nevére utal a *Mocirla* (ANAR.), ami a rom. *mocirlă* 'mocsár' (DEX) szóból keletkezett pataknév, illetve a *Mociar* (ANAR.) < m. *mocsár* is, ahol – folyóvízről lévén szó – a román név az eredeti magyar jelentéskört nem őrizte meg. További magyar adaptációnak tekinthető a *Potoc* (MKFT. Hodos) a m. *patak* és az *Asou* (ANAR.) a m. *aszó* köznév alapján, de hangsúlyozandó, hogy mindhárom átvétel nem álló-, hanem folyóvizet jelöl.

Román forrásban találtam rá a *Budac* víznévre a Berettyó bal oldalán (Decei 1989: 16), amely formailag beleillik ebbe a rendszerezésbe, de kétféle eredetmagyarázat is lehetséges: az egyik a besenyő *budaq* 'ág' (Kiss L. 1996: 441), a másik pedig a rom. *budac* 'csákány' (DER.). Bár eszköznév is megőrződött számos víznévben (*Apak-ér, Bodon-ér, Szigony-fok*), az első magyarázat azért valószínűbb, mert a köznév folyóvízi jellegére utal, ugyanakkor a területileg közel lévő, Nagy-Szamosba ömlő

[34] A román nevek lefordításában, illetve értelmezésében a DER., DEX. és Kelemen Béla román–magyar szótárát használtam fel; általában ez utóbbi szótárt használtam, így csupán az ettől eltérő szótárakat tüntettem fel.

erdélyi Sajó jobb oldali mellékpatakának a nevében is feltűnik ez a névforma. Ezek alapján hangtanilag és jelentéstanilag megfeleltethető a fent vizsgált besenyő eredetű név, de etnikailag mégsem illeszthető be az elemzési rendszerbe, hiszen maga az etnikum kevésbé hagyott nyomot a Körös területén. Ha a településnevek szempontjából tekintjük át életterük területeit, láthatjuk, hogy a történelmi Magyarország nyugati és déli területein gyakrabban fordulnak elő ilyen etnonimát tartalmazó helységnevek, az ország központi és keleti részén pedig valamivel kevesebbszer (Rácz 2011: 17–27). Az említett patak az egykori Bihar és Szilágy vármegye határán található, a legközelebbi adatunk Nagyváradtól nyugatra, *Besenyő* és *Besenyőtelek* településnevekben lelhető fel. A rendelkezésre álló, gyér adatok birtokában nem lehet határozottan állást foglalni a víznév besenyő eredete mellett, ez okból indokoltnak tartom további víznévi, történeti és néprajzi kutatások adatainak összegyűjtését és egybevetését.

Egyéb köznevek csoportjába sorolandók a jelöletlen egyrészes növénynevek, amelyek igen gyéren fordulnak elő a névállományban, mivel a magyar adatok között nem találtam ilyen nevet, a román víznevek közül pedig egyedül a szláv eredetű rom. *rogoz* 'sás, káka' alapján létrejött *Rogoz* (HHR.) sorolható ebbe a kategóriába.

Igen csekély az egytagú toldalék nélküli állatnevek állománya is, amelyben az eredetileg román köznévből létrejött, 'tinó' jelentésű *Junc* (HHR.) szerepel, illetve a magyarból átvett *Artan* (ANAR.), mely a m. ártán 'kandisznó' (TESz.) lexémának a származéka, bár létezik egy rom. *hartán* 1. 'erdő'; 2. 'darab' jelentésű köznév, de a magyar eredetet az valószínűsíti, hogy a HKFT. szelvényén *Valea Artánului* alakban jelentkezik (HKFT. Miheleny).

Talán építményre vagy temetkezési helyre utal a magyar *Korhány* (*Korhany*; Haán 1: 229) víznevünk a *kurgán* (vö. bes. *qurγan* 'vár, sánc, erősség; kunhalom, kurgán'; FNESz. *Korhány*) tájszó értelmezése alapján, amelynek elnevezésekor vélhetően a domb, halom neve szolgáltatta a névadási motivációt.

Személynév > domborzati név > víznév eredetirányú a *Bukmér* hidronima (H. 2: 387), illetve domborzati név > víznév kapcsolatát mutatja a magyar *Róna*, *Ösvény* (Jankovich 1996: 315; 1301>1437: *Ewswen*, Gy. 1: 505, 511), illetve a román nyelvbe átkerült *Pusta* víznév. Az első példában szereplő *Bukmér* név nagyobb külterületet is jelöl Kéméren, a Szilágyság egyik legelszigeteltebb nagyközségében; Hunfalvynál (2: 387) egytagú névként jelenik meg, de Szabó T. Attila gyűjtésében utalást találunk ugyanilyen nevű szántóra és oldalra, valamint az vízrajzi köznévi utótaggal ellátott hidronimára is[35].

[35] Vö. „*Bukmér*; 1761: (Bölöni, A Bölöni cs. tört. Okm. 39 kk.): A Felső alias Őrvény Fordulón: A Sommályi Határ Szilben, Délről a Bukmér patak…szomszédtságokban (sz.); A Bukmér pataka

A román víznevek között számos földrajzi köznév hagyott nyomot, pl. a 'barlang' jelentésű *peştere* (*Peştere*), a *ponor* 'omlás' (*Ponor*), a *runc* 'tisztás' és a *lunca* 'ua.' (*Runcu*; *Lunka*), a *saş* 'síkság' (*Saşa*), a *sohodol* 'kiszáradt patakvölgy' (*Sohodol*), a *sodom* 'halom' (*Sodom*), illetve a *surduc* 'szurdok' (*Surduc*), amely magyar földrajzi köznévből eredeztethető román földrajzi köznév, de a magyarban vízként is értelmezhető, mint 'magaslatok közötti keskeny medrű vízfolyás' (Bíró 2009: 72).

b. A következő nagyobb egység a víznevekben megjelenő **tulajdonnevek** osztálya, azon belül pedig a személy- és településnevek csoportja.

Személynevek fedezhetők fel a *Domokos* és *Gattár* magyar víznevekben, amelyek további formánsok nélkül kerültek a névkincsbe. A nagyobb folyóvizek közé tartozik a Sebes-Körös bal oldali mellékága, a *Dragán*, amely más néven is előfordul, így *Sebes* és *Nagy-Sebes*, *Drága* alapalakja pedig a *Dragan* (+1135/+1262/1566: *Dragen, Dragon, Dragun,* ÁSz. 258) személynév. A román nevek olyan szláv eredetű személyneveket tartalmaznak, mint a *Blaj, Bologa*, de magyar nevek átvételével is számolhatunk a *Jigău* < m. *Zsigó* (l. még *Zsigó p*., illetve *Zsigi-ér*) esetében, amely *Jiga* formában is átkerült a román személynévkincsbe (DOR.), illetve a *Mateieş* víznévnél, amelyben a m. *Mátyás* személynév fedezhető fel. A számos adattárban meglévő *Székelyó* vagy *Sebes* harmadik elnevezése magyarul a *Henc*, románul pedig a *Henţu*, amely a ném. *Hans* személynévre vezethető vissza, de korai adatainkban is számon van tartva: *Henc, Hench, Hencz* 1226 (ÁSz. 376), azonfelül a román adatok között egy további *Chenţu* alak gazdagítja a helynévkincset.

A víz jelentősége településnevek létrejöttében érhető tetten a leginkább, hiszen mind az álló-, mind a folyóvizek erősen vonzzák a megtelepedőket az élelmet, az ivóvizet biztosítva, és felszínük, illetve partjuk munkahellyé válik nőknek és férfiaknak egyaránt, akik mosnak, kendert áztatnak, halásznak benne, míg környező területük állattartásra és növénytermesztésre egyaránt kedvező feltételeket biztosít (Kiss L. 1996: 440). Ennek függvényében számos települést neveztek el a közelében lévő vízről, úgymint *Berettyó*, *Kalota*, *Belényes*, *Karaszó, Kékes* stb., de a víznév elsődlegessége csupán nagyobb folyókra vonatkozik, hiszen a kisebb patakok névtani változékonysága annak köszönhető, hogy általában arról a településről nevezik el,

Terin, Sommályra járó Ut lábjába (sz.). A Bukmér oldalon (sz.). Az Hamarkós Patakán alól (sz.). Az Hamarkós Patakán felyül (sz.). Az Bukmér oldalon a két árok között (sz.); 1767: (Conscr. Bonorum C.J.Rhédei az EM. gr. Mikó Imre lvtárában 621 l.): A Bukmér Pataka mellett (sz.); 1780: (Em. Gr. Bánffy I. Nemz. Fasc. Bánffy.): A' Kerek Szőlő alatt (sz.), A' Nagy Aranyas allyán (sz.), a' Bukmérban (sz.); A' Bukméron a' Bértzi Fogado alatt (sz.), A' Csűgg ŏ pataka mellett (sz.), az Ippi ut, a Bukmér pataka fő, a Bakó Dombon, a' Lecsméri ut, A' Nagy Óldalon (sz.); 1795: (EM. Gr. Bánffy Nemz. Krasznai csomó): a Bukmér pataka." (Buboly 2005: 64)

amelyen átfolyik vagy amelyik falu felől folyik; esetünkben ilyen a *Botfej, Kémer* (a víz- és településnevek viszonyához l. még Benkő 1947a, b; Mező 1982: 222, Bíró 1999: 36, 2005: 184, Győrffy 2008: 147, Kiss M. 2010: 83).

Magyar növénynévi előzménnyel rendelkezik a *Zarándnádas* településnév, mely a románban *Nadăş* formában vált víznévvé. Szintén növénynévi eredetű településnév és egyben pataknév a 'fenyő' jelentésű *Brad* és a 'fekete eperfa' jelentésű *Dudiţa*.

c. Jelöletlen **melléknevek** is előfordulnak a víznévanyagban megjelölve a folyó valamilyen jellegzetes sajátosságát. Hőmérsékletre utaló hidronima a magyar és a román nyelvben azonos alakban megjelenő *Hideg*, és hasonló átvétel eredménye a m. *Sebes* > rom. *Şebeş* víznév is. A víz rossz állapotát jelzi a rom. *Chioara* név, mely valójában egy ironikus kifejezés az ízetlen és híg ételre vagy alkoholra (DEX).

Szóösszetételek közül bizonyos funkció kifejezésére megemlíthetők a névadók által használt formák, aminek következtében az idegen nyelvből való átvételek száma megnő. Számos növénynév sorolható ebbe a kategóriába, elsősorban olyan minőségjelzős összetételek, amelyek előtagja lehet méretre utaló melléknév (*Kissom*, HKFT. Rovina; *Kiserdő*, HKFT. Nagybajom), de megnyilvánulhat szín is (*Vörösnád*.) Predikatív összetételt alkot a *Nincsensár* (HKFT. Mihályfalva) nevű patak az Ér bal oldalán, illetve Békés megyében a *Pejrét, Sórét, Tavaszrét* (Haán 1: 193)[36]. Román nevekben igen sok ilyen összetételű névvel számolhatunk, melyek többsége a magyarból való, a román nyelvben pedig egytagú névként realizálódik: *Zărzag* < m. *száraz* + m. ág (vö. *Vale Zaraszágúluj*, *Hălăstău* < m. *halas* + *tó*, *Halasău*< m. *halászó*, *Uileşu* < m. új + m. *les*, *Chişer* < m. *kis* + m. ér, *Vişag* < m. *vissz* + ág, Mădărăsău < m. *madár* + m. *aszó*, és valószínűleg ide sorolható még a *Mişid* víznév a m. *mély* + m. *séd* összetételeként.

A fent bemutatott példák jól illusztrálják, hogy a magyar és román víznevek szerkezeti felépítése egyenlőtlen eloszlású, hiszen az egyrészes román nevek jelentős hányada köznévi státusból lépett át tulajdonnévibe, de emellett igen sok a magyar nyelvből átvett hidronimák száma is. Míg a vízrajzi köznevek, növény- és állatnevek alkotta megnevezések közti eltérés nem számottevő, a személynévből, településnévből és domborzati névből származó román nevek a magyar víznevek számának a többszörösét teszik ki, tehát a román névalkotásban jóval elterjedtebb a jelöletlen víznevek alkotása.

---

[36] Ezeket a különleges névalakulatokat Haán szigorúan a folyóvizek közt sorolja fel, olyan hidronimák mellett, mint a *Lencsésér, Potykás, Szabadkaiér* (1: 193).

Jelölt lexémát tartalmazó víznevek

a. Jelölt főnevek közül többféle névforma említhető. Legnagyobb számban a vízközelben élő növények neve hagyott markáns nyomot a névanyagban. A leggyakrabban előforduló, ma is eleven képző az *-s* helynévképző, amely másodlagosan fejlődött ki az ellátottságot kifejező és a gyűjtőnévképzői (Győrffy 2002: 134), illetve melléknévképzői funkcióból (Bényei 2012: 99). Kniezsa (1943/2001: 15) álláspontja szerint a növénynevekből alakult helységnevek legnagyobb része eredetileg víznév volt, és csak másodlagosan, metonimikus névadással vált helységnévvé, hiszen víznevek körében feltűnően gyakoriak a növény-, illetve állatnévi alapszót tartalmazó nevek. Esetünkben is számos növénynevet tartalmazó víznév idézhető, mint az *Egeres*[37] („Egeres: mellette patakfolyó, partján tenyész égerfa, innen egeres"; Pesty, Bihar 1: 74b), *Gánás,*[38] *Füzes, Gyepes*, *Gyékényes, Kenderes* (HA. 1: 77), *Hangás* és *Rekettyés* magyar víznév. Ugyancsak növénynevet tartalmazó pataknév a *Füzegy*, amely értelmezésében felmerül a *fűz* + ügy 'víz', illetve a *fűz* + *-gy* képző kapcsolata egyaránt, de a biztos magyarázat további kutatást kíván, hiszen az ügy lexéma archaikussá válása, illetve kihalása miatt a későbbiekben a régi ügy *~ igy* 'folyó, patak' jelentésű alakváltozatok összemosódhattak a beszélők nyelvi tudatában, analogikusan ingadozást okozva a víznevek esetében is (Bényei 2012: 74).

Állatnevek jelennek meg az *Öjvös, Ölyvös, Ludas, Hollós*, *Hodos* és *Potykás* (Haán 1: 193) víznevekben, a valamivel való ellátottságot kifejező *-s* képzőből keletkezett helynévképző segítségével.

Az építményre utaló nevek közé sorolandó a *Hidas*, továbbá eszköznév maradt fenn a *Vályus* és a *Bodonos*[39] hidronimában.[40] Bár a *Bodonos* pataknév esetében valószínűsíthető a víznév > településnév sorrend is, mégis figyelembe kell venni, hogy a patak Bodonos falu felől ered, így településnév > víznév kapcsolatával is számolhatunk.

---

[37] Vö. az éger további változataival: *cserfa, berek, berekfa, körcsönye* (Zántó 2001: 20).

[38] L. még a név eredeti alakjának jelentéseit: *gálna* 1. 'a bodzafélékhez tartozó fás növény, amelynek virágai bogernyőben állnak'; 2. 'berkenye'; 3. 'kecskerágó'; 4. 'iglece'; 5. 'rekettye(fa)'; 6. 'zsombor'; 7. 'ribizli'; 8. 'tüdőfű'; 9. 'hunyor'; 10. 'kesernyés csucsor'; 11. 'galagonya' (TESz.)

[39] Vö. m. *bödön* 'elsődlegesen olyan kútra, forrásra vonatkozott, amelynek gödrét korhadt, odvas belű vagy kivájt – mindkét végén nyílt – fatönkkel, úgynevezett bodonnal bélelték ki'; TESz.; *bödön* 'faedény'; *bodonhíd* 'hosszában kettéhasított, a hasított felén homorúra kivájt fatönkből készült fahidacska'; *bodonfa* 'forrás-felfogásra/foglalásra használt kivájt, mindkét végén nyílt fatönk'; *bodonkút*, *bodonoskút* 'odvas v. kivájt fatönkben felfogott forrás'; SzT.).

[40] Eszköznévből keletkezett személynevekkel is találkozunk, amelyek szintén félreértésre adhatnak okot. Ilyen a *Bárdos* víznév, amely „állítólag egy hajdan medrében talált aranybárdtól kapta nevét", írja Haán (1: 193), de valójában szn.-i eredetű víznévvel állunk szemben, vagy bárddal kivágott erdőnévvel, foglalkozásnévvel stb., és szintén megtévesztő lehet az *Itzés* (Haán 193) hidronima, amelynek motivációja újfent személynévvel kapcsolatos.

A román víznevek főnévi kategóriái köznévi és tulajdonnévi elemeket egyaránt tartalmaznak. Vízrajzi köznevek esetében nem a névszóképzésre esik a hangsúly, inkább az egyes és többes szám jelének az aránybeli eloszlására a szuffixumok körében. Természetesen a nevek nagyobb hányada egyes számú, de néhány esetben megjelenik a többes szám jele is, mint a *Funtinele* esetében a rom. *fântână* 'kút' + *-le* többes szám jele (l. még a rom. *-le* nőnemű többes szám jelével ellátott *Rogoazele, Casele, Dulcele, Galbenele* víznevek).

Anyagnevet őriz a *Renişel* és *Pietroasa* víznév; az első esetben a rom. *reniş* 'folyóvíz medrében leülepedett homok- vagy kavicsréteg' (DEX) és az *-el* hímnemű kicsinyítő képző összetétele jelentkezik, a második esetben pedig egy igen érdekes alakulat, tudniillik az alapszó a rom. *piatră*, amihez a valamivel való ellátottságot jelölő képzője *(-os)* helyett annak nőnemű változata jelentkezik, amely a szintén nőnemű rom. *vale* 'patak' szóval mutat egyezést – a román víznévadásban elterjedt úzus szerint.

Növény- és állatnevekből keletkezett egytagú jelölt víznevek alkotásában elterjedt kicsinyítő képző a rom. *-el* szuffixum. A *Cornieţiel* a rom. *cornet* 'somfa', a *Brusturel* a rom. *brusture* 'nagybojtorján', a *Stejărel* a rom. *stejar* 'tölgyfa' növényneveknek a rom. *-el* kicsinyítő képzővel kiegészült formája, ami a vizek partján előforduló fiatal vagy kevés, de mindenképp jellegzetes növényzetet jelöl. Általában fiatal szarvasmarhák neve őrződött meg a *Bicăcel* és *Bourel* (ANAR.) víznevekben a fenti kicsinyítő képzővel ellátva. Elképzelhető, hogy ez a helynévképző játszik szerepet a magyar nevek román névrendszerbe való beillesztésében, ahol a magyar név a valamivel való ellátottságot jelölő *-s* képzőre végződik, ami megfigyelhető a magyar szótövű *Hidişel* (*hidas*), *Minişel* (*ménes* vagy *menes* 'menyhalas'), *Archişel* (árkos) és talán az előbbiek analógiájára keletkezett *Sebişel (sebes)* esetében. Azonban semmiképp sem hagyhatjuk figyelmen kívül a fgr. eredetű **el* 'vízen túl fekvő terület' jelentésű lexéma víznévben való előfordulási lehetőségét (Benkő 1947a: 22), így a legutóbbi hidronima szerkezetében a *sebes* + *el ~ elü ~ elv* összetétel jelölheti a Sebes patakon túl fekvő területen folyó patakot is (*Sebişel* 'a Sebes egyik mellékága').

A román grammatikában feltűnik a kicsinyítő képző ellenpárjaként az augmentatív, vagyis a nagyító képző, amely a magyar alaktantól sem idegen jelenség, hiszen szerepel a korai és kései ómagyar kori adatainkban egyaránt,[41] illetve a mai képzőink közül az *-s* rendelkezik ilyen jelentésárnyalattal. A nagyító képzők a román nyelvben

[41] A nagyító képzők a korai ómagyar korban elsősorban szn.-hez járultak (TNyt. 1: 244), a kései ómagyar korban pedig köznevek fokozását és nyomatékosítását kifejező képzőként viselkednek (TNyt. 306.).

köznevekhez tapadnak, és egyik tipikus formájuk, az *-oi* olyan nevekben jelenik meg, mint a *Gropoi* (ANAR.) a rom. *groapă* 'gödör' + *-oi*, illetve az *Ursoiu* (ANAR.) a rom. *urs* 'medve' + *-oi* összetételű víznév. A hasonló funkciójú rom. *-aş* képző fedezhető fel a rom. *vârf* 1. 'csúcs; 2. 'hegy'; 3. 'tető' + *-aş* összetételből keletkezett *Vârfuraşu* (ANAR.) hidronimában, illetve képzőbokorként a *Zimoiaş* (ANAR.) esetében a szl. *zima* 'hideg' + rom. *-oiaş* névadatban. A vízelnevezések között nem ritka a hangutánzó szavak használata, de ebbe a grammatikai megjelölésbe egy másik onomatopoétikus jelenség sorolható be, a hangfestő rom. *bruh* 'brr" + *-oaie* kapcsolatából született *Bluhoaie* (HKFT. Nyermegy), ha tekintetbe vesszük az *l ~ r* laringálisok hangzóváltakozását. További kicsinyítő képzők jelentkeznek az *-iţă* szuffixumú víznevek közül a *Vraniţă* (ANAR.) víznévben a rom. *vrană* 'kis bemenet' (DEX), a *Dudiţa* (HKFT. Dúd) esetében pedig a rom. *dud* 'eperfa' köznév bővülésével; de ugyancsak ide sorolható a *Boboşiţa* (ANAR.) víznév is, amely a m. *babos* > rom. *boboş* (DEX) átvételével magyarázható.

Településnév-képző *(-eşti)* fedezhető fel a *Băneşti* (ANAR.), *Dicăneşti* (ANAR.), *Mihăeşti*, (ANAR.), *Uibăreşti* (ANAR.) víznévben, továbbá a rom. *-eni* helynévképzős falunévről kapta nevét a *Prăväleni* (ANAR.), *Păiuşeni* (ANAR.), *Briheni* (ANAR.) hidronima. Előfordulnak olyan víznevek is, amelyek *-telki*, *-laka* helynévformánssal keletkezett magyar falunevek románra fordításával szintén *-eni* képzőre végződnek: *Corbeni (< Sastelke)* és Gălăşeni *(< Gálosháza).*

b. Melléknévi származéknak tekinthető a *Medes* (Pesty, Bihar 2: 139b) víznév, ahol a szótő valószínűleg a m. **med* 'száraz vagy időnként kiszáradó' lexéma (l. még a *Medüs, Medves* alakokat; FNESz. *Nemesmedves*). Talán ebbe a csoportba sorolandó a *-ka* képzővel létrejött *Homorka* (HKFT. Hagymás), utalva a patak medrének formájára, a m. *homor(ú)* 'bemélyedés, amiben víz van' jelentésű lexéma alapján, de figyelembe kell vennünk, hogy Pesty adattárában *Hamarka* néven szerepel,[42] utalva a folyás sebességére, akárcsak a Berettyó jobb oldali, hasonló elnevezésű mellékvize, a *Hamarkos.*[43] A *-ka* különleges helynévképzőnk csak a 15. századtól kezd elterjedni, és csak a nyelvterület északkeleti részén fordult elő eredetileg, ezért a nyelvföldrajzi kötöttség miatt szláv képző is lehet, bár gyakran fordul elő településnév-képzőként is (pl. *Olaszka*), továbbá mikrotoponimákban is szép számban jelentkezik (pl. *Cserjéske, Fehérke, Halaska, Halászka, Kopaszka, Köveske*; vö. Bényei 2012: 113).

[42] „Balta Kara buczul — mely a' hegyekböl veszi eredetét, beleszakad a hamarkába, 's igy egyesül a' tözvizével — a' tözvize a' város déli részén folyik mely jó izü rakjaival kinálkozik — 's elválasztja Bihart Arad megyétöl" (Pesty, Bihar, 116a).

[43] További, sebességre utaló, hasonló alakú víznév a *Hamarkos pataka*, amely az ETH.-ban *Hamarkós Pataka*, *Hamarkas Pataka* formában szerepel (ETH. 3: 84).

A román egytagú víznevek között is előfordulnak melléknévi származékok a patak hőmérsékletére, vízbőségére, mozgására, vizének állapotára, medrének mélységére utaló alapszavak formájában. Míg a magyar egyrészes víznévanyagban általában a víz hőmérsékletének hideg voltára találunk példákat (kivéve a *hév* lexémát tartalmazó összetételeket és a *Meregyó* hidronimát), a román anyagban a víz magasabb hőfokát jelzi a szláv eredetű rom. *topliță* 'meleg vizű forrás, patak', ahol magában az alapszóban jelentkezik a rom. *-iță* nőnemű kicsinyítő képző, a víznév pedig ennek továbbképzett formájában maradt fenn *Toplicioara* alakban (MKFT. Belényesirtás). Gyenge vízhozamra utal a *Sărăcelu* (ANAR.) víznév, melynek alapszava, a rom. *sărac* 'szegény' egyúttal a patak mellett vagy partján lévő föld soványságára is vonatkozhat. Erőteljesebb mozgás fejeződik ki a *Vălosu* víznévben a rom. *val* 'hullám, ár' jelentésű lexéma segítségével, de ugyanez a hidronima rom. *Voiosu* alakban tűnik fel Decei (1989: 162) könyvében, így a vizsgált adat eredendően a m. *vajas* lexéma lehetett.[44] A víz állapotát mutatja a *Cloşcoi* (ANAR.) név, amelyben a rom. *cloşcă* 'kotló' a m. R. *kotlós* jelentésben utal a víz feltehetően rossz állagára.

c. Igei alapú vízrajzi köznevek létrejöttében fontos szerepet játszott az -ó, -ő folyamatos melléknévi igenévképző, így került be a névanyagba a *Csorgó* (ETH. 10/C: 1004), a *Köpő*, a *Tekerő* víznév. Az *-ás* főnévképzővel alakult a *Folyás* (Pesty, Bihar 1: 348a), *Forrás* (ETH. 3: 227), *Jószás* (HA 1: 77) pataknév. Ez utóbbit Kiss Lajos és Győrffy Erzsébet a **jó-* 'folyik' ige *-sz* gyakorító képzős származékából következteti ki, jóllehet az említett igeképző már az ősmagyar korban inaktiválódott (FNESz. *Jószás*; l. még 2011: 101). Román víznevekben is feltűnik három igei alapú egytagú víznév. A Fekete- és a Fehér-Körös területéről származó *Rătăşel* rom. *rătăci* 'eltéved' és a *Fleşcuţa* rom. *fleşcăi* 'cuppog, szortyog'[45] (DEX) a fenti köznevekhez hasonlóan kicsinyítő képzővel (*-el, -uţa*) alkotott hidronimák.

d. Határozós szerkezet. Az agglutináló magyar nyelv és a nagyrészt flektáló román nyelv találkozásánál a nyelvi különbség a nevek szerkezetében változatosan érvényesül. Szabó T. Attila gyűjtésében is megfigyelhető, hogy a magyar névhez csupán néhány rag (elsősorban helyhatározórag) járul, mint a román *la* prepozíció

[44] *Vajas* ([+1018–38]/[1173–96]>1409: *Vayas,* KMHsz. 1.), *Vajasd* (1299/1369/1570: *Vayosd,* Gy. 2: 100, 190), *Viaszos* (1335: *Wewzws,* KMHsz. 1.) elnevezések képzővel ellátott *vaj* és *viasz* alapszava arra utalhat, hogy a folyók vizének felszíne irizált lehetett, zsiradék úszott rajta (Győrffy 2011: 56).

[45] A m. *flaska* lexéma szóföldrajzának áttekintésekor nem találtam megfelelő adatot a vizsgált területre vonatkozóan.

(amely a magyar '*-nál*, *-nél*' helyhatározóragnak felel meg), ahogyan azt a *La forrás* víznév is bizonyítja (ETH. 3: 226).

5.1.2.2. A kétrészes víznevek alkotóelemeinek vizsgálata

A Körösök vízgyűjtőjéhez tartozó névkincsben a kétrészes nevek vannak túlsúlyban, ami annak köszönhető, hogy az idők folyamán a kezdetben egytagú nevek sok esetben vízrajzi alaptaggal egészültek ki pontosabb denotáció céljából. A kiegészülés létrejötte annak köszönhető, hogy a víznév köznévi eredete az idők folyamán elhomályosul, vagy az idegen név belső keletkezésű földrajzi köznévvel egészül ki. E két alapvető jellegzetességen kívül természetesen további tényezők is szerepet játszhattak a kétrészes víznevek létrejöttében és elterjedésében. Gondoljunk csak a térképekre, ahol a kartográfusok két vezető elve a pontosság és hitelesség, azaz olyan földrajzi köznevek használata, amelyek révén nem okoz gondot a névhasználók percepciós gondolkodásában az azonosítás (ennek függvényében nem kerülhet térképre olyan kihalt köznév, mint a *séd, jó, sár, aszó* stb., ezek legfeljebb a névtestbe olvadva vagy többé kevésbé módosulva tűnnek fel, pl. *Székelyó, Hájó ~ Hejő, Hidegség*). A kéttagú nevek szerkezetileg alap- és bővítményi részre oszthatók, amelyek szófaji bemutatását az alábbiakban végzem el. Ezekben a szerkezetekben az alaptag általában vízrajzi köznév, de lehet megnevező funkciójú víznév is, míg a bővítményi tagokat változatosabb szófaji kategóriák jellemzik, amelyek köznévi, tulajdonnévi és melléknévi csoportokat jelenítenek meg.

A kétrészes víznevek alaptagjának lexikális-morfológiai felépítése

A funkcionális-szemantikai elemzés során láthattuk, hogy a sajátosságot kifejező és fajtajelölő szerepben álló névrészek (S+F) tábora a legnépesebb, a magyar víznévanyag 46,1%-át alkotva (Kiss M. 2012a: 95). Ezekben a konstrukciókban az alaptag vízrajzi köznév, némely esetben birtokos személyjellel ellátva, így a vizsgált névkincsben a következő alakok vesznek részt a denotáció során: nagyobb számban jelentkezik az *ér* és *ere*, *patak* és *pataka*, *csermely*, *fok* és *foka*, *folyás* és *folyása*, valamint az örvény vízrajzi köznevünk, ritkábban pedig a *kengyel, forrás* és *forrása*, *víz, vize* és *vizek, derék, aszó, torok, fő, tő* és végül a *séd*.

A keleti régióra jellemző ér 'lassú mozgású, széles, iszapos medrű vízfolyás' utótagként való előfordulása a legmagasabb, 408 alkalommal jelentkezik (a magyar víznevek 32%-ában), melyhez változatos, sajátosságot kifejező előtag járul (*Csikos-ér*, *Horgas-ér*, *Köles-ér* stb.); az ilyen szerkezetek egyhatodában birtokos személyjeles *ere* formában szerepel (*Szent Péter ere*, *Feketegyörgy ere*, *Feketerét ere* stb.). Érdekes jelenség, hogy az ilyen jellegű nevek területi eloszlása igen erőteljes

egyenlőtlenséget mutat. Egyedül ez az a köznév, amely a Körösök nagyobb ágaihoz tartozó mellékfolyók névadásában részt vesz, leginkább a Berettyó jobb oldalán (70), illetve a Hortobágy és a Hortobágy-Berettyó (81) vízgyűjtőjének neveiben lelhető fel, valamint a Sebes-Körös helynévanyagában (62), a legkevesebb adatot pedig a Fehér-Körös jobb oldali mellékvizeinek nevei között találjuk.

Az *ér* vízrajzi köznevet gyakoriság szempontjából a *patak* 'kis (hegyi), gyors mozgású vízfolyás' fajtajelölő szerepű lexéma követi, szám szerint 192 esetben (23%). Itt is igen változatos előtag kíséretében tűnik fel (*Bosnyák-patak*, *Csipkés-patak*, *Sóspatak* stb.), de a birtokos személyjeles *pataka* alaptag is képviselteti magát személynévi (*Balázs pataka*), vízrajzi köznévi (*Csorgó pataka*, ami egyúttal sajátosságot kifejező előtagú is lehet), településnévi (*Bályok pataka*), növénynévi (*Kökény pataka*) és egyéb térszínformanevet jelölő előtaggal (*Hágó pataka*). A *patak* lexéma a Sebes-Körös (32) és a Berettyó (27) bal oldalának mellékvízneveiben fordul elő, a terület többi részén egyenletesebb eloszlást mutat, a Kettős- és Hármas-Körös vidékére pedig egyáltalán nem jellemző a jelenléte. A *pataka* birtokos személyjeles alak kiugró mutatóval rendelkezik a Berettyó jobb oldalának és a Sebes-Körös bal oldalának a vízneveiben (17, 16), kisebb mennyiségben a Berettyó és az Ér bal oldalán (8, 5), a többi területen pedig semmilyen névadat nem utal erre a típusra.

Feltűnik a *csermely* 'forrásból táplálkozó, a pataknál kisebb vízfolyás' vízrajzi köznév is, de kizárólag Hunfalvy (1863: 385–415) földrajzi leírásában. Ám az anyagrész többszöri elolvasása során arra a következtetésre jutottam, hogy a szerző a *patak* lexémával azonosította a *csermely*-t, ugyanis a nagyobb folyóneveket is ilyen köznévvel látta el. Számos esetben román településnevet tartalmazó víznév utótagjaként jelentkezik a tárgyalt lexéma, így nem zárható ki annak a lehetősége sem, hogy nagyszámú víznév jött így létre a Hunfalvy-monográfiában a pataknév efféle körülírásával. Összesen 56 ilyen típusú víznév került be a névanyagba, melyek legnagyobb része a Fehér-Körös területén lokalizálható (23), de az Ér névrendszerében is megtalálható (12).

A névanyag 4%-át a *fok* 'folyó vagy tó vizét elvezető ér' utótagú nevek alkotják (*Bű-fok, Iván-fok, Zöld-fok* stb.), illetve a *foka* utótagúak (*Bíró foka, Fancsal foka*). Összesen 58 névadatban lelhető fel a vizsgált formáns, elsősorban a Fekete-Körös teljes területén (16), továbbá a Berettyó és a Hármas-Körös bal oldalán (8, 10), míg az Ér víznévrendszerére kevésbé jellemző ez a vízrajzi köznév. Ortvay Árpád-kori víznévgyűjteményében számos *Arad* vármegyei víznevet találunk *Chekafoka* (1: 191–192), *Lehudfoka* (1: 464), *Perafoka* (2: 96), *Yciafucara* (2: 422) alakban a Fehér-Körös területén.

A *folyás* 'kisebb folyóvíz, patak, ér' az adatok 2%-ában szerepel fajtajelölő utótagként (*Hosszúvíz-folyás*, *Medvés-folyás*, *Zúgó-folyás* stb.), és ezúttal is számolhatunk

birtokos személyjeles alakváltozattal az elsősorban személynévi előtagú víznevekben (*Bodó folyása, Husztine folyása*), illetve a szószerkezeteket tartalmazó nevek esetében (*Jegeskút folyása, Csonkafűz folyása*). Maga a vízrajzi köznév a Hortobágy-Berettyó szakaszán a legelterjedtebb (16), de néhány névadat erejéig az Ér területén is feltűnik, a többi területre pedig egyáltalán nem jellemző.

Az *örvény* 'vízfolyásnak gyors, forgó mozgású szakasza' közszó mindössze 1%-ban képviselteti magát a névadatban (*Hideg-örvény, Határ-örvény, Hasztalan-örvény*), továbbá egy alkalommal kétrészes bővítményű névben is feltűnik (*Holt-Körös-örvény*), jellemzően a Kettős- és Hármas-Körös bal oldalán, de sem a Berettyó, sem az Ér területére nem jellemző a vizsgált köznév.

A *kengyel* 'u alakban kanyarodó ér' vízrajzi köznév elő- és utótagként egyaránt részt vesz a névalkotásban, funkcionális szempontból fajtajelölő szerepben a Haán monográfiájában szereplő *Görbe-kengyel*, *Rákos-kengyel*, *Tormás-kengyel* és *Zilakengyel* víznevekben (1870: 159), Pestynél pedig kétrészes előtaggal jelenik meg *Falopó-kengyel* alakban (P. Bé.: 35).

A *derék*' 1.'időszakos vízfolyás, ér', 2. 'víz dereka, fő folyás' összesen 6 alkalommal fordul elő (*Asztagos-derék*, *Ebesi-derék*, *Hegedűs-derék*), elsősorban a Fekete-Körös bal oldalán, illetve még kétszer tűnik fel a Hármas-Körös jobb oldalán.

A *forrás* 'földből természetes úton előtörő víz' vízrajzi köznév csupán az Ér bal oldalán tűnik fel jelölt (*Bodonos vagyis Kosok forrása*), illetve jelöletlen (*Corbului forrás*; 'holló-forrás') formában.

A *fő ~ fej* 'folyóvíz kezdete, eredésének helye' jelentésű köznév szerepelhet birtokos személyjeles alakban (*Solymos feje*) vagy olyan szerkezetben, ahol a formánst újabb vízrajzi köznév egészíti ki, de az ezt szemléltető *Körösfő pataka* víznév esetében a megnevezett település (kisebb) patakának a megnevezése valószínűsíthető. A *fő* lexémával utólagosan egészülhetett ki az *Egres-patak* hidronima, létrehozva az *Egrespatak fwben* (ETH. 10/A: 67) korai névalakulatot.

A *víz* 'pataknál nagyobb vízfolyás' lexéma bár korlátozott számban ugyan, de a vízgyűjtőterület legnagyobb részén megjelenik. Leginkább a Sebes-Körös bal oldalának vízneveiben tűnik fel változatos alakban (*Bikali víz, Mogyorókereki vizek, Dobbana vize*).

Pesty Békés vármegyei adattárában lelhető fel tulajdonnévi előtaggal a *kanyarulat* (*Körös-kanyarulat*) és kételemű előtaggal a *torok* 'hasonló nagyságú folyóvizek torkolata, összefolyása' köznév (*Sebes-Körös-torok*).

A *tő* 'kisebb vízfolyás nagyobba torkollása 'vízrajzi köznév csupán az Ösvény-tő hidronimában lelhető fel a Berettyó bal oldali mellékvizének megnevezéseként.

Régi vízrajzi köznevek közül az *aszó* 'időszakos vízfolyás, szárazpatak' csupán a *Váraszó* és *Hosszúaszó* névben jelentkezik, a *jó* 'vízfolyás' a köznévi előtaggal

a *Berettyó, Hájó, Meregyó* és a *Székelyó* víznévben, személynévi előtaggal pedig a *Bodójó* hidronimában lelhető fel, de több esetben a lexéma a nyelvhasználatból kihalva, szerkezetileg egybeolvadt az előtaggal. A *séd ~ sid* 'kisebb, gyors folyású folyóvíz, patak' két névadatban is feltűnik (*Méh-séd*, *Mély-séd*), bár megnyugtató eredetvizsgálatuk még várat magára, illetve a román *Mişid* víznévben, amely eredeti alakja a m. *mély* + m. *séd* összetételéből tevődhetett össze.

Az összetett földrajzi köznévi kategóriába tartozó alaptagok jelöletlenek, semmiféle formáns nem járul hozzájuk. Ide soroltam a határpatakokat (*Ippi* és *Széki határpatak* Márkaszék és Ipp határán; *Somályi határpatak* Kémer és Somály határán, mindkettő Szilágy megyében; *Ujhatár-patak* Körösfő környékén, Kolozs megyében) és az Édes *marhapataka* víznevet (ETH. 3: 82, 196), ami valószínűleg szarvasmarhák itatására szolgált.

A román víznévanyag kevésbé változatos képet mutat a vízrajzi köznevek tekintetében. Legnagyobb számban a rom. *vale* 'patak' fordul elő, melynek szerkezetében bizonyos formai kettősség lép fel, mert nem csupán nominativusban, hanem határozottságot jelölő *-a*[46] formánssal is jelentkezik. Az esetek többségében a határozott *valea* alak jelenik meg (215), míg a határozatlan *vale* számban alulmarad (96), viszont a magyar lejegyzés következtében olyan alakok is mutatkoznak, mint a *vále*, *válea*, *válye* (20), a *valye* (16), *valya* (11), *vallye* (5) stb. Kevesebbszer tűnik fel a rom. *pârâu* 'kis folyóvíz' (DEX), de arányosan oszlik el a Körös három főágának nevében (40), pl. *Pârâul Ursoiţa, Pârâul Vacii, Pârâul Guruiedi*. Végül a rom. *fântână* 'kút, forrás' vízrajzi köznév is megjelenik, de csak azokat a neveket válogattam a névanyagba, amelyek a leírás alapján valós forrást neveztek meg (11).

Morfológiai szempontból közelítve a román nyelvű nevekhez elmondhatjuk, hogy ha birtokos eset áll fenn, a magyar lexémát tartalmazó víznév általában a 'valaminek vagy valakinek a patakánál' jelentésű román prepozíciós formával egészül ki, tehát a magyar hidronima román vízrajzi köznevet kap. Ilyen a *Vale Gatuluj* (*'a gát* patakja'), ahol a 'patak, völgy' jelentésű román *vale* köznevet a m. *gát* szó követi, amelyhez az *u* kötőhangzó és a rom. *-lui* (ejtsd: luj) birtokos személyrag járult.

A fent bemutatott sajátosságot kifejező és fajtajelölő (S+F) funkciójú szerkezetekkel szemben a megnevező és fajtajelölő (M+F) szerepű összetételek mennyiségileg igencsak alulmaradnak. Ezek másodlagos alakulatok vagy idegen eredetű víznevek átvételével keletkeztek, illetve belső keletkezésű víznevek vízrajzi köznévvel való kiegészítése révén jöttek létre (*Körös-ér, Ácsva pataka, Tusza* > *Tusza pataka* stb.).

---

[46] A rom. *vale* alaptag határozatlan, amit zéró morféma fejez ki (a magyarban ez 'egy patak'-ként jelentkezik, de a románban jelöletlen), vagy határozott, amely jelen esetben az alapszó neméhez igazodó nőnemű *-a* végződésben jut kifejezésre (*valea*).

A kétrészes víznevek bővítményi tagjának lexikális-morfológiai szerkezete

Legnagyobb számban jelöletlen melléknévi előtagok gazdagítják a korpuszt igen változatos funkcionális jegyek által. A sajátosságot kifejező névrészek közül az alábbi kategóriák tartalmazzák a vízfolyás olyan jellegzetes jegyeit (pl. méret, alak, szín, hőmérséklet, kor, állapot, szag, íz, sebesség, hang), amelyek az elnevezés alapjául szolgálhattak.

A méretre utaló névrészek kevésbé változatosak, ezért jellemző rájuk a mennyiségi megterheltség. A fentebb bemutatott minőségi jegyek tulajdonnévi alaptaghoz járultak, így ebben a szegmensben a köznévi utótagú példákat sorakoztatom fel. A *nagy* szinonimájaként szerepel a *hosszú* lexéma (*Nagy-ér, Nagy-örvény, Nagypatak, Nagy-fok, Hosszú-patak, Hosszú-ér, Hosszú-fok*), ellenpárjuk pedig a *kis* és *kurta* (*Kis-patak, Kis-ér, Kurta-ér*). Ezek olyan kétrészes nevek előtagjaként is előfordulnak, amelyek alaptagja nem vízrajzi, hanem egyéb földrajzi köznév, általában erdő vagy valamilyen domborulat (*Kiserdő, Kissom, Kispél,*[47] *Kiscser*). A tárgyalt S+F szerkezetű nevek esetében megállapítható, hogy a folyó nagyobb méretére való utalás a gyakoribb, vagyis a *hosszú* és a *nagy* jelzők dominálnak a *kis* és *kurta* névelemekkel szemben, arányuk 16:7.

A méretre utaló román víznevek közül szintén a *nagy* (rom. *mare*) lexéma fordul elő döntő többségben (21), és csupán ennek harmadrészeként jelentkezik a patak kisebb jellegére utaló rom. *mic* 'kicsi' szó (7). A folyó méretét a *hosszú* és a *rövid* melléknevek román megfelelői is jelölik a rom. *lung* 'hosszú' (6) és a rom. *scurt* 'rövid' (1) alakokat tartalmazó névszerkezetekben (*Valea Mare, Pârâul Mic, Vale Lung, Valea Scurtă*). Valószínűleg a patak nagyságát jelöli a *Valea Groasă* (rom. *gros* 'vastag'), amely csak a Fekete-Körös bal oldalán tűnik fel, ellenben a *Valea Slabă* a patak keskeny voltára utal (rom. *slab* 'keskeny').

A folyómeder alakjának kifejezésére bő szókészlet sorakoztatható fel, amely a teljes adatmennyiség 2,9%-át alkotja, ahol javarészt S+F szerkezetben fordulnak elő a vízfolyás alakjára vonatkozó szavak. A meder kanyarulatát minősítik az olyan nevek, mint a *Horgas-ér*, *Tekeres-ér*, *Fül-ér*, *Görbe-ér*, *Görbe-kengyel*, *Kacskaró-ér*, *Kondoros-folyás* (vö. Bíró 2008b: 71). Román nevekben a folyó alakját mindössze egy szerkezet jelöli, a *Valea Strâmbă*, ahol a rom. *strâmb* 'görbe' melléknév vesz részt a névalkotásban.

A víz színére utaló nevek csoportjának közel a fele *Fekete-* előtagú, tehát sötét színű vízre utal. Érdekes, hogy közülük csupán kettő tartozik a Fekete-Köröshöz, ellenben négy a Berettyó vízrendszeréhez, továbbá találunk *Barna-*, *Fehér-*, *Fényes-*,

[47] Vö. karacsáj *pel* 'halom, domb' (FNESz. Pély).

Hamvas-,[48] *Kék-*, *Szőke-*, *Veres-* és *Zöld-* előtagú hidronimákat (pl. *Veres-patak*), illetve egyetlen német víznevet, amely a fehér színre utal (*Weissbach*). A megnevező funkciójú *Körös* alaptaghoz köztudottan hozzájárul egy *Fekete-* és egy *Fehér-* előtag is mindkét nyelvű névanyagban: *Fekete-Körös* és *Crişul Negru*, illetve *Fehér-Körös* és *Crişul Alb*. A román korpuszban 'fekete patak' jelentésben találkozunk összesen öt alkalommal a *Valea Neagră* víznévvel, de három esetben feltűnik a 'fehér folyó' jelentésű *Râul Alb*, valamint egyszer a 'piros folyó' szemantikájú *Râul Roşu*. Érdekes, hogy mindegyik víznév a Fekete-Körös mellékágához tartozik. A *Vale Liszpatak* esetében a rom. *lis* 1. 'sima, sík'; 2. 'világos' (DER.) lexéma fordul elő, amely a víz tiszta, nyugodt voltára utal.

Több denotátum esetében hőmérsékleti tényezők jegyei fedezhetők fel, de mindegyik azonos hőmérsékletre utal: *Hideg-örvény*, *Hideg-patak*, *Hideg-ér*. Meg kell említenünk a m. *hév* 'meleg' lexémát is, amely az ómagyar korban még szerves összetétel részeként jelent meg, de az idő folyamán jelentése és szerkezete elhomályosult, így csak kikövetkeztetett alakjait fedezhetjük fel a mai névanyagban (pl. *Hévjó ~ Hájó,* 1288/1326: *Heuyo*, Gy. 1: 570, 672). Román víznevekben a déli szl. eredetű rom. *topliță* 'meleg vizű forrás, patak' vízrajzi köznév jelentkezik szószerkezetekben (*Valea Toplitia*). A fenti névvel ellentétben a hidegre vonatkozó víznevek népesebb csoportját alkotja a 'hideg kút' jelentésű *Funtina recse* (2) és a 'hideg patak' szemantikájú *Valea Rece* (3).

Névanyagomban a *régi* lexémával és ennek szinonimáival (*ó, öreg, ős*) találkoztunk a tulajdonnévi alaptagok tárgyalásában (pl. Ős-Kösely), kivételt csak az Új-víz pataknév képez. Ez utóbbi a Kalota egyik patakocskája, tehát viszonylag kis vízhozamú folyás, ellenben a *Régi-* előtagú, nagyobb folyókat jelölő nevekkel. Szemantikailag ebbe a csoportba sorolandó a befejezett melléknévi igenévi előtagú *Holt-ér*, melynek köznévi utótagja fajtajelölő funkciót lát el (S+F). A román nevekben a folyó újabb kori keletkezésre utal a köznévi alaptagú *Valea Nouă* ('új patak') és a tulajdonnévi főtagú *Crişul Nou* ('új Körös'), ugyanakkor e két név szerkezetében tisztán látható a hím- és nőnemű végződések illeszkedése is (hímnem: Crişul NouØ, nőnem: Valea Nouă).

A vizek állapotát, a folyómedrek vízbőségét jól tükrözik a *Medves-*, *Száraz-*, *Sáros-* előtaggal rendelkező denotátumok. Az erek sekély voltának következtében legtöbb helyen *Sáros-ér* fordul elő (5). Ebbe a kategóriába sorolható az *Ébes-patak*, ahol az előtag valószínűleg a m. R., N. *ebes* 'mocsaras, zsombékos' melléknévvel is magyarázható. A *rossz* melléknévvel csupán egy esetben találkozunk, ahol

[48] A *Hamvas-ér* vagy *Hamvas pataka* esetében az előtag talán a vízhez közel lévő nádas egykori égetésével függhet össze (Győrffy 2011: 56–57).

a főtag tulajdonnévi jellegű: *Rossz-Körös*. A román nevek között összesen négy alkalommal fordul elő a *Valea Rea* 'rossz patak' jelentésű víznév, illetve egyszer a *Pîrîul Rău* hasonló jelentésben. Szintén négyszer jelentkezik a *Valea Seacă* 'száraz patak' a Körösök területén, és hasonló jelentésben tűnik fel a *Valea Moliu* (rom. *muliu* 'halott') víznév is.

A víz ízét sejteti a *Keserű-ér és* az *Édes-marhapatak.* Jelölt névelemekből építkezik a *Sós-patak*, bár itt a személynévi eredet sem zárható ki, illetve a melléknévi eredetű, mozgást jelölő *Hamarkos pataka,*[49] mindkét esetben 'valamivel való ellátottság' jelentésű képzővel szerepel. Melléknévi előtagú víznév a *Gyalog-ér*, *Hutapatak* és a *Jámbor-ér*.

Deverbális főnév- és melléknévképzéssel alakult víznevek sora jelzi a víz mozgását, folyásának sebességét, ami változatos példákkal illusztrálható. Valószínűleg gyors folyású vizet nevez meg a folyamatos melléknévi igenévből származó *Villongó-ér*; míg lassabb vízmozgásra utal a hasonló szerkezetű, csupán *-s* képzővel kibővült *Folyós-ér*, továbbá a deverbális főnévi előtagú *Kisállás-ér, Omlás-patak és Forrás-patak*.

Bár a víz ízét és szagát jelölő melléknevek nem fedezhetők fel román víznevekben, a *Valea Sălbatică* 'vad patak' komplex szemantikai képet ad, mert a folyás gyorsaságára és a környező dús, buja növényzet jellegére egyaránt utalhat, ezzel szemben a *Vale Nányi* (rom. *nani* 'tente, ringatás', DER.) a víz lassabb, hullámzó mozgását örökítette meg.

A Körösök forrásvidéke magasan fekszik, völgyeikben 1100–1200 méterrel a tenger szintje fölött már számos bővizű hegyi patak tör elő. A víz hangját jelölő érdekes és változatos alakok születésében egyaránt részt vettek a hangutánzószók és a folyamatos melléknévi igenevek, mint a *Beri-patak*, *Bugy-ér*[50], *Csergettyű-fok*, *Csikorgós-ér*, *Morgó-fok, Gügyögő-patak* stb. Az első példánál a *beri* 'bőg, zúg,

[49] Ez a patak a Berettyó jobb oldali mellékága Szilágy megyében, Kémer kül- és belterületén. Csupán az ETH. 3. adatai között lelhető fel *Hamarkos Pataka*, *Hamarkós Pataka* és *Hamarkas Pataka* alakban. Hasonló formájú a *Hamarka-ér* Heves megyében (Szabó Imre, Heves megyei Tepélypuszta határának rendezés előtti állapotáról készült Térképe. 1875; Alföldy Gyula, Besenyőtelek I. és II. rész hevesvármegyei nagyközség kataszteri vázlata, 1906), *Hamarka patak* alakkal pedig Bihar vármegyében találkozunk (Bél, Hajdú-Bahar m.; H-BMFN. I, 102). Valószínűleg olyan patakot neveztek el így, amelyik vize hirtelen, gyorsan, hamar lefolyik. Bár a völgy vagy folyómeder alakjára utaló elnevezések a korai századokban is előfordultak, pl. 1247: *Homorouvelg* (Nemes 2005: 191), ezúttal a magánhangzók záródása feltehetően román nyelvhasználatra utal, hiszen a tárgyalt pataknév a Fekete-Körös bal oldali mellékága, ahol a román pataknevek aránya meghaladja a magyar nevekét. Szintén ezen a területen a magánhangzó záródására további példa a *Jakab-ér* > *Iacoberi*, *Poklos* > *Pocluşa* stb.

[50] A *Bugy-ér* esetében valószínűleg bugyborékolva, zubogva feltörő forrásnévvel van dolgunk, ahol a vízrajzi köznév további földrajzi köznévi összetételben is szerepelhet (Nemes 2005: 137).

morajlik' (SzT.) igen ritka szavunk jelenik meg, ezzel is színesítve a névanyagot. A román korpuszban a *Vale csurzi* (Pesty, Bihar 1: 248a) víznév a rom. *ciur, ciurgău* lexémát tartalmazza 'hegyi patak hangja' (DEX) jelentésben, így láthatjuk, hogy jelentése megegyezik azzal a magyar szóval (m. *csorgó*), amelyikből ered. A *Valea Zugăului* (Decei 1989: 172) és a *Pereu Zugului* (Pesty, Arad, Krokna 205a) ugyanarra a denotátumra utal, de korántsem azonos lexémával: egyik a *zúgó*, másik a *zug* szavunk, és bár Pesty adata lehet az elsődleges, a Deceinél szereplő változat azonban nem személynévi, hanem víznévi jellegű.

A víznevekben előforduló népnevek szerepe meghatározó bizonyos népelemek előfordulásának a kikövetkeztetésében. Ha abból a hagyományosan elfogadott tételből indulunk ki, hogy maga a név identifikál, akkor a helynév funkciója nem más, mint a környezettől való megkülönböztetés, az attól való elkülönítés. Ha ezt a tételt rávetítjük a népnévi eredetű helységnevekre, láthatjuk, hogy az illető népcsoportról elnevezett falu lakossága különbözik az őt elnevező etnikumtól, tehát a település lakossága népszigetként különül el a többitől (Kniezsa 1938: 406). Hasonló módszer érvényesül a víznevek esetében is. Köztudott, hogy ugyanazon a településen belül a kisebbséghez tartozó etnikum szálláshelye a település azonos részén van, a cigányok esetében többnyire a falu szélén. Ennek megfelelően a róluk elnevezett patak is a helység közelében található, általában annak perifériáján vagy külterületi víznevei között, ami a részletes térképeken jól kirajzolódik, gondoljunk csak a második és a harmadik katonai felmérés térképszelvényeire vagy a vízszabályozás előtti, kellőképp részletes kéziratos térképekre (pl. Huszár ide vonatkozó térképei).

A *szlávok* valószínűleg a 6. században telepedtek le Erdély erdős zónáiban, elsősorban a hegyvidék és erdőség határán, lehetőleg nagyobb vizek mentén, többek közt a régen Biharhoz tartozó Kalotaszeg[51] vidékén, továbbá Hajdú-Biharon keresztül Békés megyéig lelhetők fel későbbi szláv eredetű víznevek (Kniezsa 1941: 22). Korai szláv megtelepedésre utalnak Kolozs és Bihar megyében a *Csehi, Oroszi, Tóti, Olaszi* nevű falvak, illetve a Sebes-Körös vízgyűjtőjéhez tartozó nagyobb, szláv eredetű folyóvizek nevei is (*Bisztra, Dragán, Kalota*), míg a Fekete-, illetve Fehér-Körös területén lényegesen kisebb számban fordul elő ilyen név a rövidebb patakok esetében, ugyanakkor a nagyobb vizek neveire egyáltalán nem jellemző. A 11. században a Berettyó és az Ér egész hossza magyar szállásterület

[51] A Rétköz, Sebes-Körös, Kiskörös és Berettyó által körülölelt falvak összefoglaló neve Kiskalota volt. Ennek a folytatása a Kiskörőstől keletre, a Berettyó és a Sebes-Körös között az erdélyi határig nyúló Középkalota, később Hegyköz után Kolozs megyében a mai Kalotaszeg lokalizálható, ahol a *szeg* utótag is jól mutatja a nagyobb tömbhöz való tartozást.

volt, a Fekete-Körös völgyében Belényesig terjedt a magyarság, a Sebes-Körösnek pedig a forrásvidékén találhatók szórványos szláv nyomok, amelyek nem bírtak kultúraalakító szereppel. További szláv népelemek jelenlétét bizonyítja a Berettyó egyik bal oldali mellékvize, a *Bosnyák-patak* (Bihar megye). Hogy valójában bosnyák vagy horvát népcsoport motiválta-e a víznevet, nem lehet megnyugtatóan eldönteni, mert a magyarországi bosnyákok nem hagyományosan muzulmán, hanem katolikus vallásúak, és horvátnak tartják magukat.

A Hármas-Körös jobb oldalán a nyugati szlávhoz tartozó cseh népcsoport neve őrződött meg a *Cseh-ér* víznévben. Ez a név ebben a régióban akár szlovák népelemet is jelölhetett ellentétben az ország nyugati részével, ahol a német nemzetiségű népcsoportok neve Veszprém környékén szintén *cseh* volt (FNESz. *Csehbánya*). Ugyancsak a cseh nyelvvel és népelemmel függ össze a középkori cseh-morva területeken élő népeket jelölő népnév, a *boemi*, amelynek magyar nyelvi megfelelője a *cseh* és a *marót* lexéma (Rácz A. 2010: 400). Ez utóbbi népnév személynévként tűnik fel a történelem folyamán *Marót* vagy *Ménmarót* alakban. A valóságban azonban (Mén)Marót nem volt létező személy, tudniillik *marót* a morva nép régi magyar neve, ugyanakkor ez annak a történelmi ténynek is bizonyítéka, hogy Magyarország egy része valaha morva uralom alatt állt (Györffy 1959: 45). Ilyen jellegű településre utal a *Marótlaki-patak* nem népnévi, hanem településnévi eredetű víznév Kolozs megyében.

A Hármas-Körös bal oldalán lokalizálható a keleti szláv jellegű *Orosz-ér* Békés megyében, Gyomaendrőd környékén. Az ukrán nyelvjárású ruszinok, rutének vagy rusznyákok hazánk területére való tömeges betelepülése 1320 táján indulhatott meg, ám őket a magyarság, mint minden magát a *rus-* tőből képzett népnévvel megnevező keleti szláv népességet, *orosz* etnonimával jelölte (Rácz A. 2010: 405).

A 15. században fokozódó balkáni (rác, román, horvát) bevándorlás a mohácsi csatavesztést követő korszakban tetőződött. A *rác* ‘déli szláv nyelvet beszélő, főleg Szerbiában lakó, illetőleg onnan származó személy’ (TESz.) mint népnév a törökök elől menekülő szerbség jelölőjeként vált közkeletűvé (Rácz A. 2010: 396). E két etnonima az ómagyar korban egy ideig szinonimaként működhetett, majd a *szerb* etnikumjelölő vált kizárólagossá. A Sebes-Körös egyik bal ága, a *Rác-patak* (Kolozs megye) víznév előtagja valószínűleg délszláv etnikumot jelöl, mert a családnévi forma utótagjához birtokjelnek kellett volna járulnia.

A Körösök magyar vízneveiben a *magyar* népnévi előtag csupán egyszer fordul elő (*Magyar-patak*) Kolozs megyében, Nagykalota környékén, ahol az összesen 19 víznévből 8 román eredetű, a többi magyar. Valószínű, hogy ezen a területen román lakosság is élt, mert ugyanerre a névre van egy *Valye Ungurului* (ETH. 10/C: 798)

román adatunk is, ami a szóvégi *-luj* (rom. *-lui* birtoklást kifejező, egyes számú, hímnemű rag) toldalékkal a *Magyar pataka* birtokjeles szerkezetű névre fordítható le.

Erdély és Magyarország területén több törökségi népnév is nyomot hagyott vízneveinkben. A *kunok*ról ismeretes, hogy egy török nyelvű népekből – kipcsakok, sárga ujgurok, ázsiai kunokból – álló törzsszövetség volt. A IV. Bélával kötött szövetségük szerencsétlen kimenetele után a magyar Alföldön szétszóródtak, és rövid időn belül asszimilálódtak a magyarságba, amit számos helynevünk örökített meg, a Körös víznevei közül a Nagykunságban a Karcag melletti *Kun-ér*.

Erdély területén már a hunok kora óta számolhatunk török nyelvű népek jelenlétével. Ebbe a nyelvcsaládba tartozó nép nevét őrzi a Berettyó és a Hármas-Körös összefolyásától keletre lévő *Besenyi-ér* és az Ér jobb oldalán, Érdiószegtől északra folyó *Beseny-ér* hidronima. A magyarsághoz csatlakozott besenyők a nomád harcmodornak megfelelően, a csatában a székelyek mellett szintén elöl járó csapatokat alkottak (Györffy 1941: 41), a 11. században még határőrizeti szerepet láttak el, de mint veszélyesnek ítélt népcsoport az ország minden területére való széttelepítés őket sem kerülte el. Szinte mindegyik megyében találunk ilyen helynevet, általában egy-egy szigetet alkotva a magyar népesség tengerében. Erdélyben csupán az Olt kanyarulatánál élhettek nagyobb számban, míg Bihar megyében összesen hét településnév hozható összefüggésbe ezzel a népelemmel, ahol a Várad környékén csoportosuló besenyőket a magyarság a 14. századig teljesen magába olvasztotta (Rácz A. 2004: 201).

A történettudomány egyik legvitatottabb eredetű népcsoportja, a *székelység* Benkő (1998a: 139, 1991/2003: 109) szerint olyan sajátos jogállású nép, amely az ómagyar korban a harcok során az elő- és utóvéd szerepét töltötte be. Később, mikor az ország keleti részén volt inkább szükség a határvédőkre, megkezdték vándorlásukat Baranya–Bihar–Telegdiszék irányába. A 13–14. században elsősorban Bihar megyében találjuk a legtöbb, székely lakosságra utaló nyomot (Györffy 1959: 74), hidronimák tekintetében pedig a *Székelyjó* (ma *Henc pataka*) víznév és a Kolozs megyei *Székely pataka* említhető meg, jóllehet ez utóbbi víznév Székelytelek település patakjának is lehet a neve, mert a *-patak* és a *-telek* formáns diakrónikus sorrendje nem egyértelmű, és akár a szinkrón névkeletkezés vagy -együttélés sem zárható ki (Kiss M. 2010b: 84).

Ma is élő kisebbség úgy Magyarországon, mint Erdély területén a *cigányság*, mely a 15. században vándorolt be Európába. Ilyen etnikumra vonatkozó vízneveink a Körösök felső vízgyűjtőjében fordulnak elő egyes, illetve többes számban a Sebes-Körös és a Berettyó mentén: *Cigány-ér* (Tépe, Kaba határán, a Berettyó jobb oldalága), *Cigányok pataka* (Szilágynagyfalu határában, a Berettyó bal oldalán), *Czigány-ér* (Szeghalom északnyugati részén, a Sebes-Körös bal

oldalán) és *Czigányi csermely* (a Sebes-Körös egyik forráspataka). A Fekete- és a Fehér-Körös völgyéből nem találtam ilyen jellegű magyar nyelvű névadatot.

A német nyelv egyik csoportjába tartozó *szász*[52] népnév szintén feltűnik vízneveinkben. Szászoknak nevezik az erdélyi németeket és a szepességi „cipszereket" (német: *Zipser*) is, akiknek ősei a 12. századtól telepedtek le a Magyar Királyság e területein. Mivel a beköltöző nép egyszintű, kisparaszti közösség volt, és sem nemesi, sem jelentősebb katonai réteg nem mutatható ki a bevándorlók egyik rajában sem, nem valószínű, hogy a király az amúgy is jól megerősített erdélyi határőrizet céljából engedélyezte volna betelepülésüket. Sokkal inkább az vezethette, hogy a közismerten szorgalmas, jó földművelő és iparos németség az egész országnak hasznára lesz. A Sebes-Körös egyik jelentős folyójának, a *Sebes* vagy *Székelyjó-patak*-nak ismeretes egy harmadik elnevezése is, a *Henc* vagy *Henc pataka* (rom. *Henţu*). Etimológiáját tekintve a német *Hans* személynévre vezethető vissza, de a rom. *honţ* 'az erdélyi szászok gúnyneve' (DER.) is lehetséges eredetmagyarázat. Területileg ez a régió nem tartozik a nagyobb szász településekhez, Beszterce, Nagyszeben, Brassó, Meggyes, Szászváros környékéhez, így a Kolozs megyei pataknév azoknak a korai időknek a nyomát őrizheti, amikor Kolozsvár a 14. században rövid időszakra erős szász befolyás alá került.

A zsidóság a középkorban és a korai újkorban viszonylagos biztonságban élt Magyarországon, a 19. században pedig megkezdődött tömeges asszimilációja a magyar nemzetbe. Patakneveinkben e népnév lokalizálása nem mutat különösebb területi jellegzetességet, összesen két alkalommal fordul elő: *Zsidó-patak* (a Sebes-Körös jobb oldali mellékvize Élesd mellett), illetve *Zsidó-ér* (a Kettős-Körös bal ágaként a csabai, dobozi és békési határban).

Román[53] népelemre utaló nevek a Körösök magyar vízneveiben csupán két alkalommal fordulnak elő: *Olá pataka* (Kolozs megye) és *Oláh Kis patak* (Szilágy

[52] A 12. század közepi nagy kolonizációs hullámok következtében az erdélyi szászok első rajai még ebben a században, 1140 után jelentek meg, bár előőrsei, később beolvadt néprészei voltak a szászoknak már azok a délnémetek, bajorok is, kik Szent István király ideje alatt szóródtak szét az ország különböző pontjain. Különféle népelemeknek megfelelően, a szászság kezdetben különböző neveket viselt: „teutonok", „flandriaiak", majd az oklevelek szerint „szászok". Lehetséges, hogy a *Flandrensis* és *Saxo* gyűjtőnevek, kolonizációs, kancelláriai eredetű műszavak volnának; a *flandriai* flamand joggal élőket jelenthetett, a *szász* pedig eredetileg bányászokat, később keletre költözőket jelölt.

[53] A románok erdélyi megjelenését két domináns nézet határozza meg: egyrészt a romantikus történelemszemléletű kontinuitás elmélete, melynek alapja, hogy ha a nyugati újlatin népek a rómaiak előtti bennszülött barbár népek ellatinosodása révén alakultak ki, a román nép a dákok és a rómaiak keveredéséből jött létre, mely az első században (i. sz. 106-tól) vette kezdetét. A másik nézet Theodor Capidan (1925–1935) nevéhez fűződik, aki a román nyelv őstörténetére vonatkozóan mérföldkőnek tekinthető tételeket alapoz meg. Megállapítja a román nyelv

megye). A Körösök Romániához tartozó 20. századi névadatainak jelentős része román nyelvű. Ennek egyik oka az ország hivatalos nyelvéből adódik, a másik ok pedig a magyarok folyamatos asszimilálódása Erdély területén, amely a magyar nevek fokozatos kiveszését vonja maga után. Ha figyelmen kívül hagynánk az oklevelek tanúságát, melyek szerint románok Erdélyben először a 13. században említtetnek, pontosabban 1222-ben a fogarasi havasok vidékén (Fekete Nagy 1941: 106), és a román nép bevándorlását a honfoglalás előtti időre helyeznénk, a legősibb és legtovább élőnek tekintett víznevek román eredetével kellene számolnunk, azonban nagyobb vizeink között nincs román eredetű, de még olyan ősi víznevünk sincs, amely román közvetítéssel került volna a magyar vagy más nyelvbe.

A későbbi évszázadokban a Körösök vízneveinek nyelvi rétegződése, a magyar és román nevek számbeli arányának alakulása történelmi és etnikai viszonyok összjátéka,[54] aminek következményeként a két populáció nyelvi elemei a vízne-vekben is nyomot hagytak. A népneveket tartalmazó hidronimákról a legszínesebb képet a Berettyó és a Sebes-Körös vidékén kapjuk. Az összesen 19 névből 15 tartozik e két folyó mellékágához. A Berettyó forrásvidékénél a *cigány*, *oláh*, délre haladva a *bosnyák*, majd a Sebes-Körössel való egyesülése előtt ismét a *cigány*

négy fő ágát (dákoromán a Dunától északra, aromán Macedóniában, meglenoromán Bulgária déli részén és a legnyugatibb ág, az isztroromán népcsoport az Isztriai-félszigeten). További érv a románok Balkánról való eredeztetéséhez, hogy bár valamennyi román ágban erős az albán hatás, nem az albánok közelében lakó aromán nyelvben mutatható ki a legmarkánsabban, hanem a legészakibb, azaz erdélyi és havasalföldi ágban, azon belül az albán déli nyelvjárásának effektusa. Ha pedig az albánok a Balkán-félsziget déli felénél északabbra sohasem laktak, a román őshaza sem helyezhető északabbra az Ochrida-tó tájékánál. További bizonyíték a balkáni eredet mellett, hogy a románság az újabb korokig az ochridai püspökséghez tartozott annak ellenére, hogy közelebbi püspökségek is működtek Szerbiában és Bulgáriában (Kniezsa 1941: 32; 1942: 29). Köztudott, hogy Anonymus Gestája sok esetben korabeli állapotokat vetít vissza a honfoglalás korára, azonban több eltérést mutat a honfoglalással egyidejűleg írt görög forrással, Konstantinos Porphyrogennetos *De administrando imperio* című munkájával. Mai román nyelvészek (pl. Poruciuc 2009: 167) a románság magyarok előtt való erdélyi megjelenését bizonyítandó, előszeretettel idézik Anonymus leírásának azt a részét, melyben a honfoglaláskor itt talált népek között említi az oláhokat. Valójában a *vlah* elnevezés a honfoglalás idejében egyaránt jelölhetett szláv és román állattenyésztő nomád népet (Jakó 1940: 194), továbbá a *vlách* (*Blachii*), *vloch* népnév a különböző szláv nyelvekben 'francia, olasz, román' jelentéssel bír, hiszen erre vezethető vissza igen korai *olasz* szavunk is (Györffy 1959: 98).

[54] Bíró Sándor (1941: 171) a magyar–román viszony alakulását a dualizmus korától a 30-as évekig mutatja be, amely szinte évtizedenként változott. Ezek a hullámok a társadalmi felső- és középrétegekben egyaránt elterjedtek, míg végül eljutottak a legkisebb falvak lakosságáig is. A románság megmaradása Erdély területén nemzetiségtudatuk felébresztésén, megerősítésén is múlott, hiteles történelmi tényként fogadva el azt a hipotézist, hogy ennek kialakulása és erős hatása a 20. század 10-es éveire esik, amikor a szabad román sajtó hangozta(tha)tta, hogy míg a magyarok ezer éve élnek ezen a területiumon, a románok kétezer éve (Bíró 1941: 183).

etnonima jelenik meg a víznevekben. A Sebes-Körös forrásvidékéhez *székely*, *cigány*, *oláh*, *magyar* és *rác* előtagú nevek tartoznak. Nyugatra haladva tovább a Hármas-Körös vidékén a *kun*, *orosz*, *görög,*[55] *szász* és *zsidó* népelemet jelölő lexéma vesz részt a névalkotásban.

A román víznevek körében az orosz eredetű rom. *ţigan* 'cigány' etnonima a legelterjedtebb, összesen öt esetben tűnik fel a rom. *-lui* birtokos személyraggal ellátva (*Valea Ţiganului*). Szuffixumok szempontjából hasonló szerkezetűek a 'magyar patakja' jelentésű víznevek, melyekben egyes és többes számú nevek is megjelennek a Sebes-Köröshöz tartozó Kalota környékén (*Valea Ungurului, Valea Ungurilor*). A *Vale Danti* víznév alapjául szolgáló rom. *danţ* 1. 'népi játék'; 2. 'erdélyi személy Vaskoh vidékén' (DEX) jelentéssíkjai közül az utóbbit lehetjük fel a Segyest területén lévő víznévben. A török népnév egyetlen esetben, a *Vale Turcilor* víznévben fordul elő a Fekete-Körös jobb oldalán, területileg ugyanitt találkozunk a *Valya Készílor* ('a Keszik pataka') víznévvel; mindkét név többes számú szuffixummal rendelkezik, ezért valószínű, hogy az elnevezés nem tulajdonnévre, hanem csoportra utal, míg az egyes számú bővítménnyel rendelkező *Valea Sicula* (< rom. *sicul* 'székely') és a *Valea Sovaruluj* (l. *Szovár* nemzetségnév; Benkő 2009: 83–6) feltehetően nemzetségnévre vezethető vissza. Az itt felsorolt román nevek legfőbb jegye, hogy a később románul lejegyzett névkincsben maradtak fenn, hiszen románok nem találkoztak honfoglaló törzsekkel és nemzetségekkel.

Az erdő vagy nádas adta lehetőségek számos foglalkozáságat ölelnek fel. A 16. századi dézsmajegyzékek bizonysága szerint sok román pásztor maradt végleg a gazdagabb sárréti magyar községekben, ahol a nedves szigetek pázsitja a legnagyobb melegben sem száradt ki, télen pedig a rothadó, gőzölgő lápi talaj melegétől megolvadt a hó, így a jószág akkor is talált rajta ennivalót, amikor a többi állatot már rég az istállóba küldte a hideg. A halászat, madarászat, réti méhészet, juhászat, rideg marhatenyésztés mellett a disznótenyésztés is igen elterjedt volt, különösen a makkos láperdőkbe terelt félig vad szalontai rétidisznó számított igazi csemegének (Jakó 1940: 13). Az egyik fő jövedelemforrás volt a nád, hiszen a jó berettyófenéki nád kiválóan megfelelt szőlőkarónak, ebből készítették a ház falát, a kerítést, szárnyékot a jószágnak; a gyengébbet pedig tetőfedélnek vagy fűtéshez használták. A folyók akkor még hemzsegtek a csíkhaltól, amely messze földön nagy hírnévnek örvendett. Vízimadarak százezrei tanyáztak a rétben, és a pákász költési időszakban csónakszámra gyűjthette a tojásaikat, de a ritka kócsag- vagy darutollal való kereskedés is hosszú ideig virágzott olyannyira,

[55] Az Okány és Vésztő környékén folyó *Görög-fok* (Haán: 318) valószínűleg 18-19. századi görög kereskedők telephelyét vagy vásárbeli útvonalának egyik pontját jelölhette.

hogy külön foglalkozási ág alakult ki: a darvászoké. Ide sorolható többek között a *Bika-ér, Marhás-fok, Ökrös-patak, Tinós csermely, Ünő ere, Disznókút-folyás, Ártán, Ló-patak, Kabalás-patak, Ménes-patak*.

Más jellegű foglalkozásnév fedezhető fel a *Barátok ere* vagy *Nagybarát-ér* nevében, amely a Berettyó bal oldalán a szerzetesi életvitelt folytató személyekre utal. Szintén egyházi szolgálattételt jelöl a három névben előforduló *pap* foglalkozásnév (*Pap-ér*, *Pap ere*, *Pap foka*) a Hármas-Körös és a Sebes-Körös vidékén, amely javadalmi birtok lehetett. Több olyan név is ide sorolható, amely feltehetőleg illetményföldekhez tartozott, így vagy azokról (szántó, legelő, kaszáló stb.), vagy közvetlenül a birtokosról is kaphatták nevüket, mint a *Bíró-foka*, *Dusnok-ér*, *Pap-ér* és *Udvarnok-ér*. További foglalkozást jelölő nevek a *Borbély ere*, *Halász-örvény*, *Hegedűs-derék*, *Kovácsi-ér*, *Mészáros-fok* és *Remete-patak.* Egyházi fogalomkörbe tartozik az *Imám-patak* víznév is, melynek értelmezésében több lehetőség kínálkozik. Pesty adattárában pár szavas leírást találunk („Imám Kő honnan egy forrás ís eredvén patakká válik, 's ezen patak, *Imám pataká*-nak neveztetik 's a fekete körözsbe szakad"; Pesty, Bihar 1: 88a), amely szemantikailag összefügg az *Imó-kő* 'áldozati kő', 'oltárkő' helynévvel (FNESz. *Imó-kő*). A patak Belényesújlaktól délre ömlik a Fekete-Körösbe, tehát románok által frekventáltan lakott, több román nevű vízfolyás közelében, így a román nyelvű eredeztetése sem zárható ki, tudniillik a szintén vallási tartalmú rom. *imam* jelentése 'muzulmán pap' (DER.).

Román víznevek körében is találkozunk foglalkozásnevekkel, bár lényegesen kevesebb fordul elő, mint a magyar névadatok esetében. Ilyen az *Apa Popii* ('pap vize'), *Valea Porcarului* ('kondás patakja') és a magyar eredetű bővítményű *Valea Sekerestilor* ('szekeresek patakja').

Az anyagnevet tartalmazó víznevekben a vízben található vagy a víz környezetének anyagára utaló elem vesz részt a névalkotásban. Ezek az adatok olyan anyagra vonatkoznak, amelyek szoros kapcsolatban állnak a vízzel. Így például aranyat lehetett mosni az illető patak vizéből (*Aranyas-patak*[56]), esetleg kincset sodort partra a víz, s a patak erről kaphatta a nevét (*Kincses-ér*). A vízben fellelhető kövekre, kavicsokra is utalhat a név, amely jellegzetes tulajdonságként motiválhatta az elnevezést (*Köves-patak, Kő-patak, Kövicses-patak, Kövicse-patak*), továbbá ásvány (*Ásvány-ér*) vagy sár (*Sáros-ér, Sáros-patak*) is megtalálható. Láthatjuk, hogy az adatok legnagyobb részében *-s* képzős előtagokkal számolhatunk, kisebb hányada pedig jelöletlen. Román nevek között is felbukkannak anyagnévi eredetű

[56] Ebben az esetben egy másik értelmezési lehetőséget is meg kell említenünk, ugyanis a víznév előtagja akár az *aranyos* 'hideg, kristálytiszta vizű' melléknévként is definiálható (Győrffy 2011: 77–78).

víznevek (*Valea Pietroasă*[57]*, Renişel*[58]*, Pietrelor*), elsősorban a meder kavicsos jellegére utalva.

Építménynevet a *Híd pataka*, az *Eszeteró-ér* magyar víznevekben fedezhetünk fel, de román alakokra is találunk példát, mint a *Valea Cetăţii* (rom. *cetate* 'vár'), *Pârâul Crucii* (rom. *cruce* 'kereszt') és a *Valea Mineii* (rom. *mină* 'bánya') esetében.

Anyagnévi jellegű a két *Pârâul Cuţilor* (rom. *cute* 'fenőkő'), eszköznevet őriz a *Pârâul Custurii* (rom. *custură* 1. 'penge, kés'; 2. 'életlen kés'; *kusztora* 'bicska', TESz.), illetve a magyar szótöveket őrző *Valea Ciuturoi* (< m. *csutora* 1. 'lapos kulacs'; 2. 'kútvödör'), *Vale Rekesztuluj* (< m. *rekeszték* 'halfogó eszköz').

Magyar nevekben vízrajzi köznév is szerepelhet előtagként – elveszítve köznévi státusát –, amelyek úgy keletkeztek, hogy az idő folyamán újabb, ugyanilyen típusú köznévvel egészültek ki. Bizonyára *borkút* 'savanyúvíz, ásványvíz forrása' jellege lehetett a Sebes-Körös bal oldalán folyó *Kisbor-patak* és *Nagybor-patak* folyóvíznek, és ugyancsak a víz típusát jelöli a *Kopolya-ér* (m. *kopolya* 'sekély vizű, sűrűn benőtt mocsaras vízállás'; TESz.), *Ér-patak, Kút pataka, Pece-ér, Fok-ér és Forrás-patak.*

Több tőszámnevet tartalmazó név is felbukkan képzetlen vagy *-s* melléknévképzős alakban. Így a *Két-ér*, *Két-patak*, illetve *Kettős-patak, Hármas-ér* víznevek S+F funkcionális szerkezetben jelennek meg, míg a *Kettős-Körös* és *Hármas-Körös* folyónevekben már megnevező utótagot fedezhetünk fel (S+M). A román névadatok közül csupán a *Trei Holâmburi* jelenik meg, amelynek az előtagja a rom. *trei* 'három', második tagja egyelőre ismeretlen etimológiájú.

Változatos helynévi származékok tarkítják a víznévkincset, ezért a magas mennyiségi mutatójuk miatt további kategóriák szerinti felosztás indokolt. Az első csoportba soroltam a belső keletkezésű és a jövevény víznéveket, a másodikba pedig a településnévi előtagú víznéveket.

Víznévi eredetűek azok a nevek, amelyekben egy meglévő víznév vízrajzi köznévvel egészül ki. Létrejöttüknek fő oka, hogy a belső keletkezésű nevek alaptagjának jelentése elavul, ezért szükséges egy olyan alaptaggal bővíteni a nevet, amely teljes mértékben betölti azonosító szerepét. Csakhogy nem alaptagcsere történik, hanem a régi név megmarad, és általában valamilyen formában kapcsolódik az előtaghoz, sőt össze is tapad vele: *Berettyó* > *Berettyó-ér, Székelyó* > *Székelyi patak* vagy *Székelyói-patak*, *Pac-ér* > *Pacéri folyás, Hosszúaszói-patak*. Kronológiailag későbbi datálásúak azok a hidronimák, amelyek korábbi alakjai kéttagúak voltak (pl. *Berek-jó, Hosszú-aszó, Székely-jó*), de szerkezetileg egy újabb

[57] Rom. *pietros -oasă* 'köves'.
[58] Rom. *reniş* 'folyóvíz medrében leülepedett homok- vagy kavicsréteg' (DEX).

vízrajzi köznévvel egészültek ki. Két esetben a *kút* köznevünk forrás jellegére utal az olyan összetétel, mint a *Jegeskút folyása, Disznókút-folyás,* vagy egyéb vízrajzi köznevek: *Csikostó-patak, Körösfő pataka, Sebeskröstorok-örvény, Hosszúvíz-folyás*.

Az idegen nyelvből származó átvételek esetében szintén a pontosabb identifikáció céljából kapcsolódik köznévi névrész az eredetileg egyrészes jövevény víznévhez, hiszen ez a záloga annak, hogy formailag is belesimulhasson a magyar névkincsbe. A nagyobb vizek nevei településnév-alkotó erővel bírnak, mint azt a *Kalota* > *Kalotai-patak*, *Tasnád* > *Tasnádi-patak* nevek is mutatják. Időrend szerint általában a rövidebb alak a korábbi, de nem zárható ki annak a lehetősége sem, hogy a két névváltozat párhuzamosan élt együtt.

Településnévi eredetűek azok a víznevek, amelyek kisebb vízfolyást jelölnek, hiszen ezek neve változékonyabb, képlékenyebb a nagyobb, több településen (Kniezsa nézete szerint legalább három-négy településen) átfolyó patakénál (Kniezsa 1942b: 29). Leginkább Hunfalvy földrajzi leírása tartalmaz helységnév + vízrajzi köznév szerkezeteket (általában a *csermely* lexémát), de valószínűleg ő maga is számos ilyen nevet hozott létre elnevezve azt a kis forráspatakot arról a földrajzi egységről, amelyhez a legközelebb volt, pl. *Marótlaki-patak, Nyírfalvi-csermely, Vámosházi-csermely, Sasteleki-csermely, Tőtfalui vizek, Csontaházi-patak, Peleskefalvi csermelyek, Magyar-Valkói víz, Kalota-Újfalui víz, Vojkaházi csermelyek*. A *Dusnak-ér*, a Berettyó bal oldali mellékvize kihalt településnevet őriz, alapja pedig a m. *dusnok* ‘az egyháznak hagyományozott szolga, akinek kötelessége volt egykori ura lelkéért bizonyos szolgáltatásokat teljesíteni’.

A személyneveket tartalmazó víznevek az ott lakó emberekről közvetítenek lényeges információkat. Ezek a nevek igen sokfélék lehetnek, ugyanakkor nem tudjuk pontosan elkülöníteni az adott családnevek alapján, hogy a patak a tulajdonosról vagy arról a személyről kapta a nevét, akinek a birtokán keresztülfolyt, vagy arról, aki csak haszonbérbe kapta azt.

Az itt előforduló nevek javarésze régi magyar személynév, család- és keresztnév, mint a *Bodójó*, *Bodó folyása* (ÁSz. 130), *Csente-patak* (ÁSz. 190), *Varsány-ér* (VárReg. 9), az *Isti-fok*, amelyre ugyan van Árpád-kori adatunk is (1251/1281: *Ista, Usthe*, ÁSz. 431), de az *István* név becéző formáját sem zárhatjuk ki. Találunk hasonló alakú víznéveket is, mint a *Hölgy ere* és *Kölgyes-ér*, melyek esetében valószínű a nagy írott *k* és *h* betűk keveredése.

Találkozunk család- és keresztnévből álló többelemű személynevekkel, mint a *Bak Tamás pataka*, *Butyipál-patak*, *Dob Jakab pataka*, *Feketegyörgy ere* és *Zugyó Vaszali ere*, amelyekből csupán az utolsó névadatra térek ki, mert olyan alakulat, amely magyar pataknévben maradt fönn, magyar írásgyakorlatot követve. A *Zugyó Vaszali ere* családnévi tagjára a magyar *zúgó* melléknévi igenévből eredeztetett *Zugun*

(Iorgu: 501) alakot találtam, a *Vaszali* pedig a rom. *Vasile* (m. *László*) átirata. Szentnevek is feltűnnek a Berettyó-vidéki víznevekben, úgymint a *Szent Mihály ere, Szent Péter ere* és a *Szentpál-ér,* de az ilyen névtípusok mennyiségileg jócskán alulmaradnak a fenti személynévi kategóriákkal szemben.

A román személynévi eredetű víznevek száma igen magas (114), ezek 80%-át a kétrészes nevek alkotják, a maradék 20-at pedig az egytagúak. 'Valakinek a (pataka)' jelentéssel rendelkeznek azok a víznevek, amelyekben a rom. *-lui* birtokesetet jelölő morféma a vízrajzi köznév és a személynév közé ékelődik be. Olyan nevek tartoznak ide, amelyekben a személynév román, mint a *Vale luj Juon* (Pesty, Bihar 2: 151b), a *Pârâul lui Foale* (Iorgu: 204), *Pârâul lui Marian* (Iorgu: 292), *Pârâul lui Onăcai* (Iorgu: 342), de akár el is maradhat a genitivust jelölő morféma: *Riu Horla* (Iorgu: 246). Magyar személynevek is gazdagítják az anyagot, mint a *Valea lui Andraş* (ANAR.), amely *Andraş* (Decei 1989: 162) alakban is felbukkan a m. *András* szn. (ÁSz. 64) adaptációjaként, továbbá a *Pareu Bulcsuluj* (ETH. 10/B: 692; l. *Bulcsu* szn. ÁSz. 161), *Vale Toldi* (ÁSz. 728). Magyar személynév rövidült, kicsinyítő képzős alakja is bekerült a víznévanyagba *Vale Zsurkoi* formában, ahol a rom. *Jurca* szn. (Iorgu: 270) a m. *Gyurka* szn. megfelelője.

Szóösszetételek

Az ilyen szintagmatikus formák jelzős és határozós összetételekben jelentkeznek a vizsgált névállományban.

Minőségjelzős összetételek esetében a melléknévi előtagot a köznévi utótag követi, majd ez a szerkezet vízrajzi köznévvel egészül ki. Meg kell jegyeznünk, hogy a gyakorlati névhasználatban az ilyen, legalább háromelemű nevek alkalmazása nem volt elterjedt, ugyanakkor valószínű, hogy létrejöttükben nagy szerepe volt a térképészeknek is.

Makro- és mikrotoponimák egyaránt részt vesznek a névalkotásban, leginkább a külterületek neveiben tűnnek fel a természetes és mesterséges földfelszíni alakulatok csoportja szerint. Természetes közül a hegynevek (*Ingoványoshegyi-csermely, Fehérkőpatak, Sólyomkő pataka*), egyéb domborulatok (*Farkasdomb ere, Vereshalmi-ér*), vízközeli területek (*Hosszúberek pataka, Mészár-sziget ere*, különféle bemélyedések (*Ördögárka-ér, Vízvölgy-folyás, Feketevölgyi-csermely, Kerekvölgy pataka*), növénynevek (*Csonkafűz folyása*), illetve egyenletesebb felszínek neve (*Hosszúirtás pataka, Feketerét ere, Madarasszeg-ér*), mesterséges földfelszíni alakulatok közül az ásások neve (*Nagyásási-örvény, Kisásási-örvény*). Növényzet és erdős területek nevei maradtak fenn víznevekben, sok esetben az erdőt *kerek* köznévvel jelölve, mint azt a *Mogyorókereki vizek, Somkerek*

pataka, továbbá a *Csonkafűz folyása, Kismogyorós-patak, Kiscser-patak* (*Kicsera*), *Szélkút-patak, Szilkút pataka* víznév mutatja.

Határozós összetétellel a magyar névkincsben nem számolhatunk, azonban román víznevekben felbukkannak ilyen szintagmák (pl. *Vale la Mora Bossestyilor, Pe Vallye din Sosz Szát*). Az itt megjelenő kötőszóhoz kapcsolódó hasonló szerkezetű, de határozórag szerepű kötőszavak[59] helyzetviszonyt jelölnek. Az első esetben a *Vale la Mora Bossestyilor* helymeghatározás 'a Bossestyek malmánál lévő patak' vagy 'patak a Bossestyek malmánál' jelentésben egyaránt értelmezhető, a második pedig a *Pe Vallye din Sosz Szát* 'az alsófalu felőli patakon' jelentést hordozza.

A lexikális-morfológiai elemzés során láthattuk, hogy számos nyelvi kifejezőeszköz vett részt a Körösök víznévalkotásában. Az előforduló szófajok (köznév, személynév, helynév, melléknévi jellegű szavak csoportja, számnév) és a szóösszetételek megoszlása a helynévi jellegű névrészekben a legmagasabb arányú (32%), ami azt bizonyítja, hogy a hegy-, erdő-, településnevek, illetve további mikrotoponimák nagymértékben befolyásolták a víznév keletkezését, rámutatva arra, hogy milyen fontos szerep hárul az illető helynévre, amely a víz elnevezésekor annak a közelében van.

A személyneveket (12%) szerkezeti felépítés alapján egy- és kétrészesre különítettem el, az egyrészesen (223) belül pedig a családnevek túlsúlya figyelhető meg. A többelemű nevek közé soroltam a szentneveket (3) és a víznevekben együtt megjelenő teljes, azaz család- és keresztneveket (6).

A köznevek magas aránya (28%) elsősorban annak köszönhető, hogy számos típusmegnyilvánulásuk gazdagítja a névanyagot. Ennek függvényében találunk állat- (174) és növénynevet (92), vízrajzi köznevet (73), építmény- (71), nép- (42) és eszköznevet (42), továbbá foglalkozás- (27) és anyagnevet (23). Köztudott, hogy a vízpartra jellemző növényzet befolyásoló tényezőként hat a vízelnevezés aktusában, mégis az állatnevek száma mennyiségileg kétszeresen meghaladja azt. Számos hidronima olyan vízrajzi köznévi formát tartalmaz, amely jelentése és használata már kiveszett a köztudatból, csupán korai víznévalakokban őrződött meg (pl. *aszó, jó, sár, séd*).

A melléknévi jellegű szavak (20%) a víz valamilyen sajátosságára utalnak melléknévvel és különféle igenevekkel. Az előbbi típus utalhat a víz méretére (77), alakjára (66), színére (47), sebességére (21), hőfokára (18), korára (12), szagára (9), ízére (4) stb., olyan tényezőkre, amelyek a víz egy-egy jellegzetes jegyét hordozzák. A legjellemzőbb sajátosságok megnevezése kevésbé változatos lexémákkal történik, így azok névbeli megterheltsége sok esetben erőteljes.

[59] L. még a rom. *pe* ~ m. *-n*, rom. *din* ~ m. *-ból/-ből*, rom. *la* ~ m. *-nál/-nél* határozóragokat.

Az igenevek közül a melléknévi igenevek (75) mennyiségi túlsúllyal rendelkeznek a többi igenévi típussal szemben, ugyanis sok, a szakirodalomban vízrajzi köznévként szereplő folyamatos melléknévi igenevet ebbe a grammatikai kategóriába soroltam (pl. *tekerő, csorgó, köpő*), ugyanakkor azokat is, amelyek ritkább előfordulásuk miatt nem kerültek be a vízrajzi köznevek kategóriájába (pl. *Szaró foka, Morgó-fok*). A befejezett melléknévi igenév (*Holt-Berettyó, Ásott-Körös*) mellett további igenévfajták is megjelennek, amelyek közül számos, a gyakori előfordulásnak köszönhetően, vízrajzi köznévként is szerepel a névanyagban (*folyás, forrás*).

A szóösszetételek (2%) tekintetében jellemző a minőségjelzős összetételek előfordulása, de szerves összetételek mellett predikatív viszonyú kapcsolatok is feltűnnek (*Nincsensár, Tavaszrét*). Számnevek is megjelennek a névanyagban, de szerény mennyiségben (0,3%), és nagyrészt a nagyobb folyók ágainak a megnevezésére.

A kétrészes nevek alaptagjának jelöltségi foka alacsony, leginkább a *pataka, ere, foka* alakokra korlátozódik, a román nevek esetében pedig a toldalékok megjelenése a magyar nyelvű adatoktól eltérően a ragokon és képzőkön kívül hím- és nőnemű jelekre is kiterjed, az összetételek nembeli egyezését is feltüntetve. A bővítményi tagok jelöltsége mindkét nyelvű adathalmazban meghatározó mennyiségű; a magyar víznevekben az *-i* helynévképző jelentkezik a leggyakrabban, a román adatokban pedig a *-lui* birtokos személyrag.

A nevek konstrukciójában szereplő szófajok megoszlását a fent tárgyalt jegyek alapján a következő diagram foglalja össze.

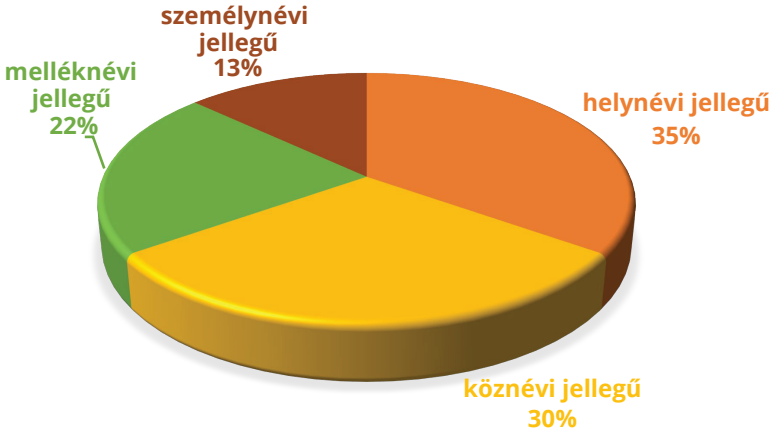

4. ábra: A Körösmente vízneveinek szófaji megoszlása

A Körösmente vízneveinek szófaji bemutatása után térjünk át a hidronimák nyelvi rétegeire (l. még Kiss M. 2012b). A vizsgált víznevek kronológiai jellemzői rendkívül változatos képet mutatnak, hiszen nem csupán a nyelvi fejlődés nyomait fedezhetjük fel rajtuk, hanem a történelem alakító hatását is. A Körösökhöz tartozó legnagyobb ágak neve nem magyar és nem román eredetű, amint maga a *Körös* név sem az. A korai görög és latin nyelvemlékekben fennmaradt formák tovább öröklődtek, a három nagyobb mellékág megkülönböztető előtagjai pedig lefordítódtak. A nagyobb víznevek vagy szláv köznévi eredetűek, amelyek magyar közvetítéssel kerültek át a román névadatokba, vagy személynevek, vagy pedig magyar köznevek. A nemzeti ébredés és szabadságharc idején ezeken a területeken a víznevek nagy hányada még magyar nyelvű, de a 20. századtól kezdődően a román elnevezések egyre inkább gyarapodnak. A történelem folyamán számos magyar nevet jegyeztek le románul és fordítva, de maga az etimon nem változott, hacsak a névadók nem fordították le az illető nevet a saját nyelvükre, de arra is találunk példát, hogy a meglévő hidronimát más nyelvű és jelentésű névvel helyettesítették (pl. m. *Kösmő* > rom. *Cosmo* [HHR.] > rom. *Fîneaţa Mare* 'nagy kaszáló'; ANAR., AtlR.). Mai viszonylatban a magyar nyelvű térképeken magyar víznevekkel találkozunk, a román nyelvű térképeken pedig román nyelven feltüntetett víznevek szerepelnek. Több mint 100 éve román fennhatóság alá tartozik a három Körös nagyobbik területe, és kultúrkincseink közül a nevek elrománosodása jelenleg is tart. Annak ellenére, hogy a mai román térképeken lévő víznevek kivétel nélkül románok, vagy legalábbis román alakban vannak feltüntetve, élesen kirajzolódik, hogy egyharmaduk a magyar nyelvből származó adaptáció. A teljes korpusz vízneveinek szófaji kategóriáit különválasztva magyar és román nevekre, az aránybeli eloszlás természetesen a magyar nevek többségét mutatja 58:35 megoszlással. Ha a fentebb bemutatott szófaji kategóriákat lebontjuk magyar és román szavak szerint, az aránypárok a következőképpen alakulnak: helynév 21:11, köznév 18:10, melléknévi jellegű szavak 13:7, személynév 6:6, számnév 0,3:0,04.

A kifejezőeszközök aránybeli megoszlását a fent bemutatott jellegzetességek alapján a következő diagram foglalja össze.

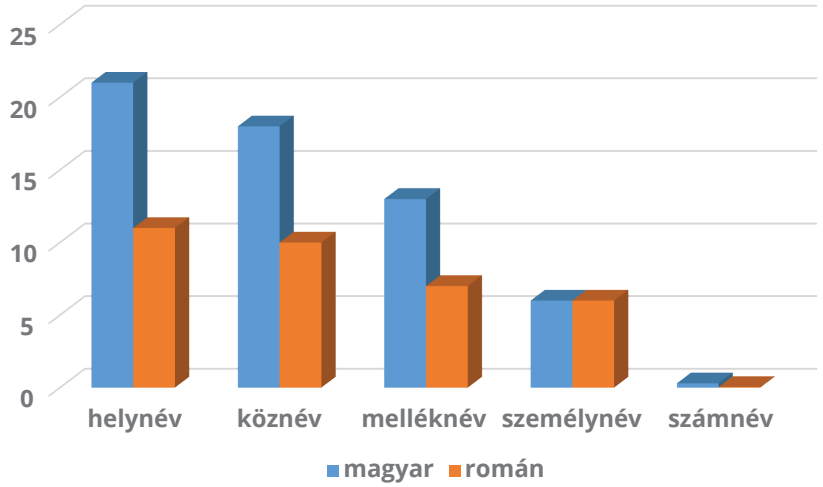

5. ábra: A kifejezőeszközök aránybeli megoszlása magyar és román nevekben

A Körösök víznévrendszerében szereplő névrészek lexikális és morfológiai analízise során láthattuk, milyen változatos elemkészletből építkezik a nyelv, milyen arányban használ, illetve nem használ toldalékot, vagy éppen kiegészül-e egy újabb szóval, vagy megmarad egytagúnak. A magyar és román nevek kvantitatív összevetése is további összefüggések feltárását tette lehetővé, bebizonyítva a magyar nyelvű adatok mennyiségi fölényét.

A lexikális-morfológiai elemzés összegzése

Míg az előző részben a jelentéstani kategóriákat vizsgáltam, a lexikális-morfológiai elemzés során nyelvi síkon közelítettem meg a víznevek elemzési lehetőségeit, a szótő és a toldalékmorfémák névalkotó szerepe által. A megvizsgált névállományt egy- és kétrészes nevekre osztottam, amit további csoportbontások követtek. Az egyrészeseken belül jelölt és jelöletlen lexémát tartalmazó nevek vesznek részt a névalkotásban, főnévi (köz- és tulajdonnév) vagy melléknévi jegyeik alapján, illetve szószerkezetek szerint. A toldalékolt egyrészes nevek létrejöttében leginkább növényneveket találunk, továbbá állat-, anyag-, építményneveket a magyar és a román névadatok között egyaránt. A melléknévi származékok között előfordulnak olyan formák is, amelyek a magyar nyelvhasználatból kihalt melléknévi jellegű vízrajzi közneveket tartalmaznak (pl. *Medes*, *Ebes*).

A kétrészes víznevek lexikális-morfológiai felépítése további két csoportra bontható: elő- és utótagra, azaz bővítményi és alaprészre. Alaptag szerint elsősorban vízrajzi közneveket értelmeztem és csoportosítottam, bemutatva a szóföldrajzi

vizsgálat eredményeit, ami rávilágít a régióban leggyakrabban előforduló ér köznév elterjedtségére. A vizsgált főrész lehet tulajdonnév is, amely nagyobb folyó egyik jelentősebb mellékágaként az új név felvétele helyett csupán bővítményi taggal kiegészítve keletkezett (pl. m. *Anya-, Ásott-, Fehér-, Fekete-, Hármas-, Kettős-, Kis-, Középső-, Nagy-, Petrószi-, Rossz-, Váradi-Körös*; rom. *Crişul Pietros, Crişul Poienii*). A kétrészes víznevek előtagjának elemkészlete nagyobb változatosságot mutat az utótagok lexikális felépítéséhez viszonyítva, amelyben a melléknévi előtagok (a víz mérete, alakja, színe, hőmérséklete, kora, állapota, szaga, íze), valamint a deverbális és denominális képzőkkel alakult szavak a víz mozgását, folyásának sebességét nevezik meg. A folyóvíz valamilyen jellegzetességét tükröző lexémák mellett megjelennek olyan névalkotó elemek, mint a népnevek (cseh, orosz, rác, magyar, székely, kun, besenyő, szász, zsidó, cigány, román), valamint a foglalkozás-, személy-, település- és anyagnevek, továbbá a folyóágak szétválasztását követhetjük nyomon a (toldalékos) tőszámnevet tartalmazó víznevekben (*Két-ér, Kettős-patak, Hármas-Körös*).

5.2. Keletkezéstörténeti vizsgálat

A keletkezéstörténeti vizsgálat rámutat azoknak a nyelvi szabályoknak a működésére, amelyek során az új víznevek létrejöttében a nyelvi elemek beépülnek a szóalakba vagy szemantikailag átstrukturálódnak. Mivel a jel a jelentés és a hangsor egysége, a történeti tipológia rögzíti, ha a név bármelyik összetevőjében változás áll be. A keletkezési típus megállapításában tehát mindig arra a pillanatra, helyzetre vagyunk tekintettel, amelyben egy adott hangsor bizonyos jelentésben a magyar helynévrendszer (pontosabban mindig egy-egy kisebb névrendszer) részévé válik. Mivel a helynevek a nyelvi szisztéma szerves részei, alkotásukban, változásukban ugyanazok a törvényszerűségek hatnak, amelyek a közszói rétegre is jellemzők. A történeti tipológia kategóriáinak alapjául tehát azokat a szóalkotási formákat kell figyelembe vennünk, amelyeket a közszói nyelvtan kimunkált: a szóalkotásnak alapvetően két szintjét, a külső és a belső szóalkotást különbözteti meg. A belső szóalkotás történhet a meglévő nyelvi elemek jelentésének átértékelésével (jelentésbeli szóalkotás) vagy alaki eszközökkel: szóösszetétel, szóképzés, ikerítés útján (Hoffmann 2007: 49).

5.2.1. Szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevek

Szintagmatikus szerkesztéssel csak két funkcionális névrészt tartalmazó név jöhet létre, ahol a névalkotásban a meglévő helynevek és a nyelv más elemei (közszók,

személynevek) egyaránt részt vehetnek. A korábbi, leíró szempontú részben láthattuk, hogy a jelölt szerkezetek között a jelzős konstrukciók tekintélyes számban jelennek meg. Az ilyen szerkezetű víznevek egy része a valós birtoklás kifejezésének igényéből fakadóan jött létre (*Pap ere, Bíró foka*) és terjedt el, a nevek másik csoportjában a birtokos szintagma csak helyjelölésre szolgált (*Malom pataka*). Az ilyen típusú szerkezetekben bármelyik névrész lehet közszó vagy tulajdonnév, más szempontból pedig egyszerű vagy összetett szó (*Fehérkő-patak, Édes-marhapatak*).

5.2.1.1. Jelzős szerkezetű helynevek

A jelző alaki szegénysége, ugyanakkor funkcionális gazdagsága lehetővé teszi, hogy igen sokféle helynévalkotó szintagmatikus kapcsolatot e kategórián belül tárgyaljunk. Első pillantásra igen sok víznevet besorolhatnánk ebbe a kategóriába, de azok helynév volta több, sokszor bizonytalan lehetőséget kínál, sok esetben pedig nem annyira jelzős, mint inkább jelentéssűrítő összetételeket alkotnak.

A jelző általános meghatározása szerint „a jelző megjelölheti az alaptagban, a jelzett szóban kifejezett fogalomnak valamilyen tulajdonságát (minőségét, mennyiségét), birtokosát" (MGr.: 444). További értelmezések tömör összefoglalását olvashatjuk Hoffmann monográfiájában (2007: 71), melyben Benkőre utalva a földrajzi neveket csak minősítő jelzős szerkezetekként említi (2001: 39), az akadémiai nyelvtanunk a helyneveket kijelölő jelzős szerkezetnek tekinti, továbbá figyelemre méltó J. Soltész Katalin eljárása, amikor az alaki elemzésétől elkülönítve mutatja be a helynevek kijelölő jelzői használatát, amelyet a magyar nyelvre igen jellemzőnek tart (1979: 112–113). Szemantikai tartalmából fakadóan a minőségjelző általános fogalomkörébe sorolom a kiemelő, a kijelölő és a megkülönböztető jelzőt.

A kiemelő jelzős szerkezetben az előtag mindig a denotátum valamely tulajdonságát jelöli meg, az utótag pedig általában földrajzi köznév. A jelzői szerepű első névrész szófaji hovatartozása szerint az esetek túlnyomó részében képzett, kisebb számban képzetlen melléknév, főnév és melléknévi igenév (pl. *Horgas-ér, Leveles-patak, Száraz-patak*, *Veres-patak*), de számos példát találunk főnévi, leginkább növény- vagy állatnévi jelzős szerkezetre (*Tölgy-patak* és *Tölgyes-patak, Csík-fok* és *Csíkos-ér* stb.). Előfordulási ráta szerint alulmaradnak ugyan az igenevek, de a befejezett és folyamatos melléknévi igenév mellett (pl. *Holt-ér; Csorgó-ér, Morgó-fok*) feltűnik néhány deverbális nomenképzős származék is (*Forrás-patak, Irtás-fok*).

A kijelölő jelzői szerkezetű víznevek előtagjának az a funkciója, hogy az azonos nevet viselő objektumok közül kijelölje valamelyiket (Tóth V. 2001a: 127). Ez a gondolat a mi esetünkben úgy realizálódik, hogy az alaptag tartalmazza a folyóvíznevet, a bővítményi rész pedig annak valamely ágát, szakaszát jelöli meg

(pl. *Fehér-Körös, Fekete-Körös, Kék-Kálló, Sebes-Körös*). Számos olyan hidronima található adatállományunkban, amely látszólag minőségjelzős szerkezetű, de a benne szereplő jelző csak valamihez viszonyítva értelmezhető. Ezzel ellentétben ugyanezek az előtagok (*Kis-borpatak, Kisszamár-ér, Kisbüdös ere,* illetve a *Nagy-borpatak, Nagyszamár-ér, Nagybüdös ere*) kevésbé jelölik a víz egyedi jegyét, inkább a közel azonos nevű vizek egymáshoz való viszonyát.

A fenti névpárokon kívül megjelenik a *Közép-ér* és a *Felső-ér* olyan viszonyító összetételekként, amelyekben az utótag nem önállóan is létező helynév, hanem földrajzi köznév, létrejöttében pedig valamilyen más objektumhoz történő viszonyítás vett részt. Ezekben az esetekben a sajátosság és fajtajelölés funkcionális kapcsolata áll fenn, de ritkább esetben a sajátosságot kifejező és megnevező funkciójú szerkezetek is feltűnnek, ahogyan azt a Fekete-Körös másik neve, a *Középső-Körös* is mutatja.

A megkülönböztető jelzős szerkezetek úgy keletkeztek, hogy az előtagban szereplő településnév valamilyen kapcsolatban állt a víznévvel, ti. a víz vagy a település területéről ered vagy átfolyik rajta, illetve mellette (pl. *Örvénd-Körös, Petrószi-Körös, Váradi-Körös*).

A mennyiségjelzős szerkezetek már korai nyelvemlékeinkben is feltűnnek (pl. a Tihanyi alapítólevélben *harmuhig, harmu ferteu*), azonban Hoffmann (2007: 74) felhívja a figyelmet, hogy az ilyen névtípusok elemzése során a számnevet tartalmazó helynevek gyakran különböző funkcionális, szerkezeti típusokba tartoznak. Jóllehet sorszámnévi előtagú nevekkel nem találkozunk, tulajdonképpeni mennyiségjelzős szerkezetnek minősíthetjük a *Két-patak, Két-ér* grammatikailag jelöletlen denotátumokat.

A birtokos jelzős szerkezetű helynévben[60] a terület birtoklásának vagy használati jogának ténye fejeződik ki jelölt vagy jelöletlen alaki eszközökkel. Az első névrész az ilyen szerkezetekben nagyon gyakran egy- vagy kétrészes személynév (*Fülöp ere, László pataka; György-ér; Dob Jakab pataka, Bak Tamás-patak*), de nem ritka a népnévi (*Bosnyák-patak, Cigányok pataka*) vagy éppen foglalkozásnévi jellegű első névrész sem (*Pap-ér, Bíró ere*). A bővítményi rész azonfelül lehet helynévi jellegű, sok esetben személynév > településnév > víznév fejlődési irányt mutatva (*Csaholyi patak, Szakácsi patak, Bikali víz, Kémer-patak, Bukmer-patak*). A második névrész szerepe ezekben a névszerkezetekben döntően földrajzi köznévi (l. a fenti példákat).

[60] A birtokos jelzős nevek között Benkő és J. Soltész is kizárólag jelölt szerkezeteket említ meg (2001: 40; 1979: 11), Hajdú Mihály ugyancsak a jelölt szerkezetekkel kapcsolatban hívja fel a figyelmet arra, hogy a *Hősök tere* típusú nevek logikailag és történetileg nem tekinthetők birtokos szerkezeteknek, hiszen a *Hősök* névelem éppen olyan meghatározó jelzője a *tér* közterületnek, mint a *Kossuth tér* (...) helynevekben a *Kossuth* (...) névelem (vö. Hoffmann 2007: 74).

A tulajdonneveket tartalmazó víznevek esetében számos önállóan is élő jelöletlen hely- és személynévi alapú hidronima vált alaptaggá, létrehozva az S+M szerkezetet. Ennek megfelelően a *Körös* alaptagú víznevekben előforduló bővítmények skálája lehet melléknévi (*Nagy-, Rossz-, Sebes-, Fekete-, Fehér-, Kis-, Új-, Középső-*), számnévből képzett melléknévi (*Hármas-, Kettős-*), befejezett melléknévi igenévi (*Holt-, Ásott-, Egyesült-*), főnévi (*Anya-*), helynévi (*Égeizugi-*), illetve helységnévi (*Váradi-, Petrószi-*) eredetű. További víznevek vesznek részt a névalkotásban különféle előtagokkal, mint a *Berettyó* (*Holt-, Külső-, Ó-*), a *Kálló* (*Holt-, Kék-, Konyári-*) és a *Kösely* (*Ős-*) esetében.

A román víznevek körében a Körös román megfelelőjeként a *Criş* szerepel hímnemű, határozottságot kifejező *-ul* szuffixum kíséretében, összesen hat névben. A bővítményi rész utalhat a Körös sajátosságára, így méretére (*Crişul Mic* 'Kis-Körös'), korára (*Crişul Nou* 'Új-Körös'), illetve a medrének jellegére (*Crişul Pietros* 'Köves-Körös'). Különböző helyzetviszonyok is feltűnnek a denotációban, amelyek megjelennek az 'erdei tisztás' jelentésű utótaggal a *Crişul Poienii*, 'nyári legelő' jelentéssel a *Crişul Văratecului* és végül a *Crişul Băiţei* (1. 'fürdő', 2. 'bánya'; DEX.) alakban. Az *Ér* (rom. *Ier*) jobb oldalán folyó *Ierul Rece* 'Hideg-Ér' víznév tulajdonnévi alaptagot tartalmaz, de a *Ierul Morii* 'Malom-ér' köznévi jellegű főtaggal rendelkezik.

Összegezve a szintagmatikus szerkesztéssel alkotott nevek jegyeit megállapíthatjuk, hogy a szószerkezetek közül általában minőségjelzős szerkezetek jelennek meg a Körösök magyar víznéveiben, határozós szintagmák pedig inkább a román névanyagban szerepelnek. A gondolati egység végén a szófaji és szószerkezeti megoszlást kísérhetjük figyelemmel a magyar és román nevek tekintetében megállapítva, hogy a helynévi jellegű nevek aránya mutatja a legnagyobb eltérést a két nyelvi rétegben. A szintagmatikus elemzés során a szókapcsolatok szerkezetének névrészek szerinti szintaktikai viszonyát tártuk fel. A Hoffmann-féle csoportbontás szerint megkülönböztettünk alárendelő (jelzős és határozós), illetve mellérendelő szerkezeteket.

5.2.2. Morfematikai szerkesztéssel alkotott nevek

A morfematikai szerkesztés azt a névalkotási eljárást takarja, amelynek során valamely nyelvi elem egy kötött morféma (képző, jel, rag) vagy ahhoz hasonló funkciójú elem (névutó) hozzákapcsolásával helynévi szerep betöltésére válik alkalmassá (Hoffmann 2007: 84). Ez a névformáns a közszói és tulajdonnévi (személynévi és helynévi) szótőhöz egyaránt kapcsolódhat, a származék pedig a névhasználó számára a „helynévség" információs értékével bír.

5.2.2.1. Helynévképzővel történő névalkotás

A magyar helynévképzők rendszerét Bényei Ágnes (2012) foglalta össze, de korábbi monográfiákban is találunk részletekbe menő vizsgálatokat (l. még B. Lőrinczy 1962: 124–153).

A fogalom meghatározása korántsem egyértelmű. Ugyan már Benkő elkülöníti ezeket a funkcionális, „földrajzinév-alkotó szerepű" képzőket (1947: 40), az analógia szerepének az érvényesülése, vagyis a névmodellek hatása az, ami meghatározza a magyar helynévrendszer állapotát. A derivációs lehetőségek rugalmassága biztosítja, hogy a gyakran előforduló közszói (névszó)képzők származékai helynévi státust nyerjenek. Bényei megállapítja, hogy „a helynevek névszerűségének biztosításában a képzőknek nagy szerepe van. Jelentéstani szempontból nézve a közszavak esetében a képző többnyire valamilyen jelentésmódosítás eszköze, személy- és helynevek alakulásakor pedig (a tulajdonnevek speciális jelentését is figyelembe véve) névképző funkciója van. Tehát annak ellenére, hogy a tulajdonnevek képzői tipikusan valamilyen köznévi jelentésből alakultak ki a gyakori, nevekben való felhasználás során, mindenképpen önálló funkciónak kell tekinteni ezt a szerepüket, amelynek a szófaji jelleg biztosítása az elsődleges feladata" (2012: 25).

A Körösök vidékének víznévállományában helynévképzőink közül az *-s, -d, -ó/-ő, -gy, -cs, -ás/-és, -i* toldalékok szerepelnek leggyakrabban, míg néhány név egyéb szuffixum segítségével vált tulajdonnévvé.

Névalkotás *-s* képzővel

Hoffmann az *-s* képzőt tartalmazó helynevek keletkezéstörténeti rétegeinek bemutatása során helynévképzést érintő általános problémákat is tárgyal, bemutatva a helynevekben rendkívül gyakori képző alakszerkezeti helyét, funkcióját és az ilyen képzőt tartalmazó nevek keletkezési típusait (2007: 89–93). A Körösök vízgyűjtőjéhez tartozó nevekben elsősorban növénynévi alapszókat tartalmazó denotátumok esetében jelenik meg az *-s* képző. Megtalálhatók egytagú víznevekben (*Almás, Egeres, Füzes, Gánás, Gyékényes, Gyepes*[61], *Hangás, Kenderes, Meggyes*), ahol az *-s* képző funkcióinak bővülésében a főtag elmaradása, a jelentéstani tapadás fontos szerepet játszott, így a jelző a jelzett szó elmaradásával magára veszi annak jelentését. Ennek a folyamatnak az analógiájára újabb nevek keletkeztek, de már nem tapadás útján, hanem sokkal inkább az *-s* képző új, gyűjtőnévi funkciója révén. Az ilyen nevekben Hoffmann értelmezése szerint az *-s* képző

[61] Nem zárhatunk ki egy másik értelmezési lehetőséget sem, miszerint a név etimonja a *gyepű* lexéma is lehetett (vö. Kniezsa 1942: 41).

még nem helynévképzőként szerepel, azonban a „nem ellipszissel keletkezett, közszói párhuzam nélküli *-s* képzős helynevekről joggal feltehető, hogy ezekben az *-s* már helynévképző szerepű" (2007: 90). Ezt a behatárolási nehézséget a szerző hasonló alaki és funkcionális-jelentéstani szerkezetű nevek segítségével ábrázolja: mivel a *Bogáncsos* és a *Bükkös* helynevek közül a *Bogáncsos* nem rendelkezik főnévi értékű közszói előzménnyel, nem jelentéshasadással keletkezett, mint a *Bükkös* helynév, hanem helynévképzéssel jött létre. A legrégebbi képzős nevek azok a kétrészes nevek lehettek, amelyek földrajzi köznévi utótagjához 'valamiben bővelkedő' jelentésű *-s* képzős jelző kapcsolódott.

A román nevekbe átkerült magyar víznévi adatok közül néhány formailag a román *-aş* augmentatív képzősökhöz hasonló, pl. a *Halaş*, *Ostaş*, *Ghezaş*, de ezek valójában képzett magyar szavak, amelyeket a román nyelv készen, hangzásbeli változás nélkül adaptált.

Az adatállományban szereplő növénynevek közül vadnövénynév (*Hangás*) gazdagítja a víznévi jelentésköröket, a vízfolyás jellegét pedig egy *-s* képzős név örökítette meg (*Fenes*).

Névalkotás *-d* képzővel

A *-d* az egyik legtipikusabb és legszélesebb körben használt régi helynévképzőnk, amely előfordul makro- és mikrotoponimák képzésében egyaránt, az alapszó lexikális jellege szerint általában növény-, illetve állatnévhez járulhat. Már a legkorábbi elemzések is felismerik helynévalkotó funkcióját. Benkő a *Gerezd* név elemzésekor bemutatja a *-d* elsődleges kicsinyítő szerepe mellett a földrajzinév-képző funkcióját is (1949: 318–319). Az adatállományban szereplő egyrészes nevek közül ide sorolható az állatnévi eredetű *Hollód* víznév, amelyből településnév is keletkezett, és ugyancsak víznévből keletkezett helységnevünk a *Sárd*, illetve a *Görbed*. A román adatok között is felbukkannak olyan nevek, amelyekben a történeti elemzés *-d* képzőt mutat ki. Jelen esetben adaptációk részeként a *Răcad* és a *Sărand* víznévben, ahol az első névadat előzménye valószínűleg a m. R. *Rákod* 'rákban bővelkedő patak' lehetett, a másik pedig a m. *Sáránd* víznévből metonimikusan keletkezett *Sáránd* településnév román nyelvbe való átültetésével jött létre. Egyetlen víznév, a *Kis-Hollód* esetében érdemes kitérni a képző és a melléknév funkcionális kapcsolatára, ugyanis ha elfogadnánk, hogy a *-d* szuffixum kicsinyítő képző, akkor a *kis* melléknév hozzáadása a *Hollód* víznévhez, mint azonos szerepű morféma, redundáns alakulatot eredményezne (vö. Tóth V. 2001a: 186). Azonban ha a *-d* valamivel való ellátottságot, valamiben való bővelkedést jelölő képző vagy akár helynévképző, a főtag kiegészülése a *kis* melléknévvel nem okoz funkcionális „tautológiát". Véleményem szerint ez utóbbi elemzési lehetőséget erősítik azok a településnevek, amelyek

továbbviszik ezt a formát (*Kisbátord, Kisfalud* stb.). Ugyanakkor számolnunk kell a *kis* melléknév jelentésbővülésével is, melynek keretében a *kis* – *nagy* oppozíció 'újabb – régebbi (település)' tartalommal telik meg a helységnevekben (vö. Bölcskei 2010: 214).

Névalkotás *-ó/-ő* képzővel

Ez az uráli gyökerű melléknévi igenévképző már a magyar nyelv korai időszakában nagy szerepet játszott az alkalmi főnevesülés folyamatában igen sok új szót teremtve szófajváltással kiegészülve (vö. Bényei 2012: 109). Mint produktív képző, megjelölheti a cselekvőt (író, olvasó), a cselekvés eszközét (ásó, csengő, vető) és a cselekvés helyét is (*ebédlő, váró, fagyizó, söröző*). Számos vízrajzi köznév születését köszönhetjük ennek a képzőnek, egyrészes (*Aszó, Csorgó, Tekerő, Köpő*) és kétrészes víznevek körében egyaránt. Kéttagú nevek esetében ritkán fordul elő alaptagként (*Nagy-Kerülő*), de annál változatosabb formában tűnik fel bővítményi tagokban. Feltűnően sok köztük a hangutánzó tőből alakult hidronima: *Csergettyű-fok, Csorgó-ér, Csurgó-patak, Gügyögő-patak, Kacskaró-ér, Morgó-fok, Villongó-ér*, de láthatjuk, hogy ezek mind kétrészes nevekben maradtak fenn, bár a mindennapi használatban valószínűleg még őrzik egytagúságukat; kéttagúságuk kialakulásában meghatározó erővel bírt a névalkotó tudat kéttagúságra törekvése. Általában a *patak, ér* és *fok* vízrajzi köznévi alaptagú nevek bővültek folyamatos melléknévi igenévi előtaggal (*Akasztó-patak, Bogárzó-ér, Bajuszozó-ér, Engyelkelő-ér, Gyúró-fok, Hágó-patak, Lógó-patak, Maró-ér, Sirató-ér*). A névállományban feltűnik néhány olyan név (*Kösmő, Meregyó, Székelyó*), amelyek ingatag etimológiája bizonytalanságok forrásává válhat: a *Kösmő* víznév (Kiss M. 2010a: 151) alternánsa a *Küsmöd*[62], amely Kiss Lajos véleménye szerint valószínű, hogy a *kis* + *med* 'száraz vagy időnként kiszáradó patak, ér' összetételéből jött létre. Benkő viszont a székely népcsoport által érintett terület figyelembevételével inkább egy *kis/küs* + *m*… kezdőbetűjű szóra utal; ebben az összefüggésben a *Kösmő* lehetett a korábbi alak, amelyikhez a *-d* képző járult (Zsupos 2021: 105). A *Meregyó* víznév csak akkor illene be az igenévvel képzett nevek sorába, ha elfogadnánk a *mereggyű* 'egyfajta merítőháló' értelmezést (Vistai 2011: 672). Egy további lehetőség lenne a *meleg* + *jó* szintagma, ha tekintetbe vesszük az *l* ~ *r* hangok váltakozását.

[62] Legkorábbi adata 1332–1337-ből való, *Cusmend*-ként lejegyezve, de Ortvay felismerve az íráshibát, a helyes alakot *Cusmeud* formában határozza meg (Kiss M. 2010a: 187).

Névalkotás *-gy* képzővel

A *-gy* képző a *-d* névszóképzővel azonos funkcióban gyakran feltűnik ómagyar kori szórványainkban, és Bényei (2012: 74) önálló, független képzőnek tekinti, nem a *-d* palatalizációval keletkezett alakváltozatának. Egyben a két képző közül a *-gy*-t tartja korábbinak, mivel többnyire a *-gy* képzős helynév a régebbi adatolású. Esetünkben a *Kórógy* és a *Száldobágy* nevek végződése képviseli a fent tárgyalt toldalékot a Körös vízneveiben.

Névalkotás *-i* képzővel

Az *-i* képző nagy mennyiségű előfordulása elsősorban településnévből származó víznevekre jellemző (pl. *Boroliszi-patak, Csontaházi-patak, Gencsi-folyás, Kabai-ér, Szerencsi-folyás*), de további helynevekben is szép számmal jelentkezik, így többféle térszínforma neve is megjelenik az ilyen típusú víznevekben. Hegyre utal a *Bihari-csermely*, dombra a *Hagymási-patak*, külterületre a *Dióféli-ér*, *Fővölgyi-patak, Fási-ér, Nagyásási-örvény*. Ezek az *-i* melléknévképzők a jelzős szerkezetek kialakulásában játszottak szerepet, és valószínű, hogy az utótaggal egyszerre kerültek a névtestbe.

5.2.2.2. Névszójelekkel történő névalkotás

A fent bemutatott képzések mellett további névalkotási tendenciák figyelhetők meg a névszójelekkel létrejött nevek esetében. Alapvetően két típus, a *-k* többesjeles és az *-é* birtokjeles alakok tartoznak ebbe a csoportba, de ez utóbbira nem hozható fel egyetlen példa sem a Körösök víznevei közül.

A többesjellel történő névalkotással kapcsolatban Hoffmann (2007: 95) felsorakoztatja a többesjellel ellátott mikrotoponimákban előforduló tipikus földrajzi közneveket (a *-földek, -kertek, -rétek, -szőlők* utótagú helyneveket) megállapítva, hogy az egyes és többes számú használat nem annyira a név egészének sajátossága, hanem inkább a földrajzi köznévi főtag jellemzője. A többes számú helynevek egy másik típusa az úgynevezett valóságos plurale tantum idegen nyelvekben (*Minyeralnije Vodi*), illetve a magyarban csak az átvett nevek egy sajátos csoportjában, a teljes és a részleges tükörnevekben figyelhető meg (*Fülöp-szigetek, Alpok, Kárpátok, Dardanellák*). Ezzel kapcsolatban Hoffmann (2007: 96) a *Körösök*-féle névalakulatot úgy értelmezi, hogy a *Körösök* alak a teljes vízgyűjtő nagyobb ágait jelöli, a *Körös* pedig a Hármas-Körös nevét, ugyanakkor nem tér ki a Kettős-Körös megnevezésének lehetőségeire. Véleményem szerint viszont a *Körösök* hidronima magában foglalja az összes Körös-ágat, azaz a Sebes-, Fekete-, Fehér-, Kettős- és Hármas-Köröst. Valószínű, hogy a magyarországi Hármas-Köröst csupán *Körös*-ként említik, de a romániai három nagyobb szakaszt külön-külön szintén e néven identifikálják a névhasználók bizonyos térségen belül.

A Körösök vízneveit tartalmazó adatállományban többesjelet viselő alaptagokkal kizárólag Hunfalvy gyűjtésében találkozunk (valószínűleg az ő nyelvi alkotásaként), a bővítményi rész pedig kivétel nélkül településnévi eredetű. Kétféle utótaggal számolhatunk: az egyik a *csermely* lexéma többes száma (*Csanálosi csermelyek, Telkesdi aprócsermelyek, Mérági csermelyek, Urszádi csermelyek, Szegyesteli csermelyek, Gurahonczi csermelyek, Peleskefalvi csermelyek, Vojkaházi csermelyek*), a másik pedig a kéttagú bővítményi rész után következő *víz*, illetve *apró víz -k* többesjellel ellátva (*Mogyorókereki vizek, Körös-Topai vizek, Járkosi apró vizek, Bokszegi apró vizek, Kendertói apró vizek*), továbbá a *Kiskohi patakok* sorolható még ide. Láthatjuk, hogy Hunfalvy a kisebb vizeket helységnevek szerint csoportosítja, ami annak köszönhető, hogy a település határában folyó vizeket pontosabb elnevezés hiányában így lokalizálja.

5.2.2.3. Határozóraggal történő névalkotás

Ez a kategória visszautal a szintagmatikus szerkesztéssel keletkezett víznevekre, de az egy- és kétrészes nevek alkotási módszerét el kell különíteni egymástól, ugyanis a határozóragos kétrészes nevek keletkezéstörténetileg szintagmatikus szerkesztéssel jöhettek létre, az egyrészes határozóragos nevek egy része pedig ellipszissel, illetve deetimologizáció következtében a morfémahatár eltolódásával. A határozós szerkezetek nem jellemzők a Körösök magyar víznévanyagára, ugyanakkor a román névanyagban feltűnik több érdekes szószerkezet. Ilyen a *La Vale Gatuluj,* ahol a *la* prepozíciót a 'patak, völgy' jelentésű román *vale* követi, ezt pedig a m. *gát* szó, amelyhez az *-u* kötőhangzó és a rom. *-lui* (ejtsd: *-luj*) birtokos személyrag járul. Hasonló szerkezetek a *Vale la Mora Bossestyilor* ('a Bossestyek malmánál lévő patak' vagy 'patak a Bossestyek malmánál'), *Pe Vallye din Sosz Szát* ('az alsófalu felőli patakon'), ahol a határozórag szerepű prepozíciók (rom. *pe ~* m. *-n*, rom. *din ~* m. *-ból/-ből*, rom. *la ~* m. *-nál/-nél*) helyviszonyt jelölnek.

5.2.3. Jelentésbeli névalkotás

Korábban a helynevek jelentéses voltának deklarálása mellett a konkrét névelemzésekben a jelentés legfeljebb az etimológiai jelentéssel azonos fogalomként jelent meg, jóllehet a jelentésbeli névalkotás a helynevek körében is igen jelentős. Hoffmann a jelentésbeli névalkotás kategóriájába a helynevek keletkezésének azon formáit sorolja, „amelyek során a nyelv meglévő belső elemkészletét oly módon használják fel helynévként, hogy az új (helynévi) jelentés kialakulása az alaki szerkezet változása nélkül történik meg" (2007: 103). Tehát a jelentésbeli névalkotás terén nem a nyelvi szerkesztés kerül előtérbe, hanem a szemantikai folyamatok: jelentéshasadás, jelentésbővülés vagy -szűkülés, névátvitel (metonímia) és névköltöztetés.

5.2.3.1. Jelentéshasadás

Jelentéshasadással keletkezett víznév bármilyen megkülönböztető elem vagy formáns hozzákapcsolása nélkül alakult tulajdonnév. A vízrajzi köznévvel azonos alakú helynevek kapcsán nyilvánvaló, hogy gyakran nincs éles határ tulajdonnév és köznév között (Reszegi 2009: 35). Ennek az az oka, hogy a közösség nyelvhasználatában a dolgok, objektumok egész osztályát jelölő, általános jelentésű köznévnek új, tulajdonnévi jelentése is fokozatosan kialakulhat, következésképp az új név a típusba tartozó egyetlen egyed jelölőjévé válik. Természetesen ez a folyamat csak elméletileg írható le ilyen letisztult formában, mivel a (történeti) névadattal szembesülve gyakran nem lehet eldönteni, hogy ténylegesen végbement-e a jelentéshasadás, vagy pedig csupán a tulajdonnevesülés egyik állomását látjuk. Ez az átmenet jelentheti azoknak a formáknak a jelenlétét, amelyek mint állandósult említőnevek használatosak, vagyis nem elnevezései (tulajdonnévvel való denotációi), hanem megnevezései (közszói megjelölései) a helynek. A tulajdonnévi rögzülést elősegítheti a jelölt tájrészlet jellegének megváltozása, magának a névnek a megmaradása mellett. Ezzel ugyan elvész a mai nyelvtudat számára áttetsző etimológiájú név információtartalma (történeti értékűvé válik), de ez nem érinti az adott név státusát.

A nyelvi kategóriáknak is vannak tipikus és periférikus elemei, attól függően, hogy rendelkeznek-e a kategória prototipikus vonásaival vagy sem. Napjainkban tipikus helyneveknek tekinthetők a kétrészes helynevek, szemben a puszta földrajzi köznévi helynevekkel, amelyek a helynévi kategória periférikus elemei közé sorolódnak, mintegy átmenetet képezve a helynevek és a közszavak között (Reszegi 2009: 38). A földrajzi köznevek közül a speciálisabb jelentésűek gyakrabban válnak hasadás útján helynévvé, mint az általánosabb fogalmi tartalommal rendelkezők. Győrffy Erzsébet szintén kognitív szempontú megközelítésben a víznevek szemszögéből úgy értelmezi a jelentéshasadást, hogy „a mentális térképen egy vízi objektum található, s a percepció során észlelt prototipikus jegyek közül csupán az válik dominánssá a hely kapcsán, hogy folyóvíz" (2010: 118–119). Az elnevezés kezdeti szakaszában a nemfogalmon alapuló elnevezés mellett számolnunk kell azzal a lehetőséggel is, hogy a vízfolyás más jellegzetes jegye váljon az elnevezés alapjává.

A földrajzi köznevekből álló hasadásos helynevek nagyobb hányadát víznevek képviselik. A korai, elsősorban latin nyelvű szövegbe ágyazva számos olyan magyar szórvány tűnik fel, amely elé latin vízrajzi köznév járul. Az ilyen szórványok esetében valószínűsíthető a tulajdonnévi státus. Az Ér víznév a jelentéshasadással keletkezett hidronimák egyik közismert példája, amely több alaki és lexikális változatban jelenik meg Anonymusnál, Lipszkynél, Pestynél, Ortvaynál, Györffynél és a KMHSz.-ben (*Humusover, Humusouer, Her, Omsó-ér, Erwyze* stb.), a román nyelvben pedig a magyar jelentéshasadásos forma átvétele figyelhető meg a rom.

Ier vagy *Ieriu* alakban. Ez a víznév valószínűleg a folyó méretének köszönhetően maradhatott fenn ilyen (egyszerű) formában, illetve az érmelléki magyar tömbnek a névhagyományozási tevékenysége által.

5.2.3.2. Jelentésbővülés és -szűkülés

Ha a név meglévő jelentése mellé újabbak is kialakulnak úgy, hogy azok azonos fogalmi osztályba tartozó egyedre vonatkoznak, jelentésbővülés megy végbe (vö. Hoffmann 2007: 113). A jelölés szerinti meghatározás felől közelítve, jelölésbővülés következtében a név nemcsak az eredetileg jelölt, hanem a szomszédos területre is vonatkozik (Lőrincze 1947: 22), aminek kiváltó oka az eredeti név elavulása (Benkő: 1947: 49).

5.2.3.3. Névátvitel

A névátvitel jellemző típusai közül az adatállományban csupán a metonímiával történő névadásra találunk példákat. J. Soltész szerint „szűkebb értelemben akkor beszélhetünk névátvitelről, ha más fogalmi kategóriába tartozó egyedre viszik át a nevet" (1979: 34). A névátvitel mindig egyrészes nevet hoz létre, s ez a név funkcionális síkon az adott hely valamely sajátosságának leírása lehet csupán. A korábbi kutatások a névátvitelt elsősorban makrotoponimákra vonatkoztatva vizsgálták, azon belül is a településnevek csoportjára összpontosítva, jóllehet a névátvitel legalább ilyen gyakori a mikrotoponimák között is (Hoffmann 2007: 118). A helyfajták sokféleségéből természetesen adódik, hogy a névstruktúra e két fő szintjét számtalan szál fűzi össze. Különösen feltűnő ez a metonimikus változások körében: ismert például az a jelenség, hogy egy-egy település a mellette levő folyótól (*Sáros-patak* > *Sárospatak*), forrástól (*Körös-fő* > *Körösfő*) kapta a nevét.

A metonímia a névátvitel azon válfaja, amely két fogalom közti térbeli, időbeli, anyagbeli érintkezésen vagy ok-okozati kapcsolaton alapul. A jelenség kognitív szemléletű megközelítése szintén tágíthatja ismereteinket a metonimikus úton keletkezett helynevekről, amit Győrffy Erzsébet (2011: 120) igen lényegre törően fejt ki: „A percepció során a földrajzi objektumok önmagukban gyökerező tulajdonságai (vízfolyások esetében a vízzel kapcsolatos észleleti tulajdonságok mint szín, íz, sebesség, hőmérséklet stb.) mellett a víz egyéb külső körülményekhez, azaz helyekhez, személyekhez, dolgokhoz való viszonya is olyan prototipikus jeggyé válhat, mely az elnevezés szemantikai motivációját szolgáltathatja".

A helynevek metonimikus kialakulása jobban nyomon követhető a névátviteli formák árnyaltabb elemzése révén, ahol a metonimikus változáson átmenő szavak között köznevek éppúgy találhatók, mint tulajdonnevek, elsősorban helynevek (Hoffmann 2007: 119).

Anyagomban a következő típusok jelennek meg:

Növénynév > patak, ami növénnyel borított terület mellett folyik. A névadás motivációjának az alapja: a vízparton élő növényzet. Míg Bárczi (1958: 153) az egyes számú növény-, fa-, bokorneveket tartalmazó helynevek kialakulásának felső időbeli határát a 13. századra teszi, Hoffmann (2007: 123) nézete szerint ez a névadási mód napjainkban is aktív, a gyűjtőnévi jelentés pedig leginkább azokban a helynevekben érezhető, amelyek jellegzetes növénytakaróra utalnak: *Gánás*[63], *Kiserdő*[64], *Kissom, Meggyes, Tőz*[65], *Vörösnád*. A román névállományban is találunk példát az egyrészes nevek között: *Bujor* (rom. *bujor* 'bazsarózsa'), *Dude* (rom. *dudă* 'faeper'), *Mărul* (rom. *măr* 'alma').

Személy > patak, ami a tulajdona, a háza, birtoka közelében folyik. Leggyakrabban családnév kerül a víznévbe, bár a család- és keresztnév nem mindig különíthető el. A motivációs alap legtöbbször a birtoklás, de ez adatok hiányában nem mindig igazolható. A magyar névanyagban a *Dancza, Domokos, Dragán, Gattár, Jáz, Maca, Miskel, Pósa* név fordul elő, a román nyelvűben pedig a *Baldovin, Bologa, Chişindia, Dara, Demetriu, Doba, Dotmir, Irina, Jigău, Crăciun, Măguran, Mateieş, Sirca, Topa, Vlad*. Az utóbbi csoport nevei között számos szláv és magyar eredetű név is felbukkan, tulajdonnévi, illetve köznévi etimonnal. Így vesz részt a névalkotásban a szláv tulajdonnévi eredetű *Baldovin, Bologa, Demetriu, Dotmir, Vlad*, illetve köznévi eredetű a *Krăciun*, mindamellett magyar személynévi etimonra utal a *Jigău* (< m. *Zsigó*) és *Mateieş* (< m. *Mátyás*). Egyházi birtokot jelölő közszó is metonimikus nevet hozhat létre, pl. *Barátka*.

Állat > patak, víz, amely mellett vagy amiben él. A motivációs alap: a vízparton vagy vízben élő vagy ott jellemzően előforduló állatok. Bárczi véleménye szerint a metonimikusan keletkezett állatnevek közvetlen előzménye személynévi lehetett (1958: 153), de Hoffmann (2007: 124) nem zárja ki a közvetlen névátvitel lehetőségét sem. Ez utóbbi magyarázatot valószínűbbnek tartom, de a gyér adatok (*Artan, Ruca*) birtokában ezzel kapcsolatban nem tehetünk biztos megállapításokat.

Épület > a patak, víz, ami mellette folyik. A motivációs alap: a vízparton álló épület. Egyetlen víznév, a *Fogadó* sorolható ebbe a kategóriába, mely a Sebes-Körös jobb oldali ága Kolozs megyében.

Az egyrészes folyóvíznevek között igen gazdag azoknak a neveknek a csoportja, amelyek a víznek más hellyel való speciális viszonyán alapulnak. A kategóriát

---

[63] Bővebben: a 38. lábjegyzet.

[64] A víznév létrejötte valószínűleg a *Kiserdő-patak* redukciójával keletkezett, de nem zárható ki a *Kiserdő* nevű külterület nevéből jelentéshasadással való elkülönülés lehetősége sem.

[65] Vö. m. *tőzeg* 'vizenyős talajban korhadó növényrészek tömege'; 1858: *tőz* (TESz.).

alkotó nevek között számos olyan denotátummal találkozunk, amelyek a lokális érintkezés alapján kaphatták metonimikus nevüket.

Domborzati név > patak, ami mellette folyik. A katonai térképeken gyakran feltűnik olyan víznév, amely mellett ugyanazt a nevet viselő domborzati forma is szerepel. Ha ezek környékén egyéb külterületi név is felbukkan, akkor ez a név egy olyan kisebb tájrészt jelöl, ahol valószínűleg a legkiterjedtebb földrajzi alakulat motiválhatta a névadást. Ilyen nevek esetében leginkább hegy- és dombnevek mutathatók ki a Körösök területén, melyek egyik része tulajdonnévre (*Bukmer*[66]), másik része pedig köznévre vezethető vissza (*Kapra,*[67] *Ponor,*[68] *Ruda*[69]).

Sík terület > víz, ami mellette vagy rajta folyik. A kategória határai nem élesek. A *rét* szó például a 'vízjárta, lapos földterület' jelentés mellett gyakran utal növényzeti vagy gazdaságtörténeti motívumra: 'kaszálónak használt határrész'. A motiváció alapja a területi érintkezés. A magyar nevek mellett (*Róna, Láz*) néhány román eredetű is megjelenik (*Fânuri* 'kaszálók', *Lunca* 1. 'rét', 2. 'árterület', 3. 'berek'), valamint olyan adaptációk, mint a *Pusta* és *Rât*, amelyek a m. *puszta* és a m. *rét* lexémát rejtik magukban. Találkozunk olyan metonimikus átvitelekkel, amelyek szerkezetileg összetételek ugyan, de új, víznévi státusukban egyrészeseknek számítanak: *Pejrét, Sórét, Tavaszrét*.

Állóvíz > folyóvíz, ami mellette folyik vagy belőle ered. A névátvétellel keletkezett magyar eredetű román *Hălăstău* (m. *halas* + *tó*) tartozik ide, amely már nemcsak a halastóra vonatkozik, hanem a vele kapcsolatban álló vízfolyásra is.

Esemény > patak, ami az esemény közelében folyik. A rom. *Botyésza* tartozik ide, amelynek a tövében a rom. *botez* 'keresztelés' szó található. Vélhetően a vízbemerítéses keresztelés helyszínére utal.[70]

A fent bemutatott metonimikus névadással keletkezett hidronimák esetében láthattuk, hogy számos természeti forma rendelkezett víznévalkotó erővel, igen változatos és expresszív vízneveket hozva létre. A nagyobb patakok szintén névteremtő hatással bírtak azon a területen, amelyiken folytak, azaz a víznevek kategóriája nemcsak befogadó, hanem kibocsátó szerepet is játszott. A típusok a következők:

---

[66] *Bucmer* szl. szn.

[67] Rom. *capră* 'kecske'.

[68] Rom. *ponor* 'omlás'

[69] Ősszl. * *ruda* 'érc'.

[70] A keresztelés, azaz vízbemerítkezés színhelye a folyók egy-egy nem túl mély, általában derékig érő szakaszában történt. Az adventista egyház egyháztaggá avatási szokása a Kraszna vidékén a 20. század végén még igen elterjedt volt.

Folyóvíz neve > településnév

Bíró Ferenc (2005: 170–179) mutatta be a FNESz. adatbázisában szereplő, víznévből metonimikusan keletkezett településneveket, arra a következtetésre jutva, hogy a szótárban előforduló nevek 7,55%-a ebbe a típusba sorolható, a másodlagosan felhasznált víznevek 64%-a folyóvíznév volt, és az elemzett nevek több mint fele (55,62%) a korai ómagyar korban keletkezett. Régiók szerint közelítve megállapítja, hogy az ilyen típusú nevek Erdély területén gyakrabban tűnnek fel, de természetesen az egyes területek természetföldrajzi adottságai is befolyásoló tényezőnek tekintendők. A *Fenes, Hollód, Kalota* folyóvízből metonimikusan keletkezett településnevek sorolhatók ide.

Kút, forrás neve > településnév

Ritkán fordulnak elő kút- vagy forrásnevet tartalmazó nevek, aminek oka valószínűleg a vízvételi helyek megszűnésében keresendő. *Köbölkút* nevű településsel találkozhatunk a Nyitrai járásban és Bihar megye keleti oldalán, a Berettyó partján is.

Folyóvíz neve > területnév (tájnév)

Egy-egy területet a mellette, rajta elfolyó patak nevével neveznek meg; ez az eljárás a nagyobb folyók esetében gyakrabban fordul elő, így a víznévből újabb tulajdonnév keletkezik. Ide sorolható a *Kalota*, amely Kolozs megyében folyik ugyan, de Kolozs és Bihar határát jelöli. A víznévi eredetű régi *Kalota* tájnév később kiegészült a *szeg* utótaggal, így a névhasználó közösség a homonímiát megszüntette (bővebben l. Juhász 1988: 24, 82–83). A *Kalota* tájnév a névdifferenciálódás során a *Kis-*, *Nagy-* és *Közép-* jelzővel is kiegészült.

5.2.3.4. Névköltöztetés

A jelentésbeli névalkotás egy másik típusa a névköltöztetés, amely során a letelepülő lakosság a saját korábbi névkészletét használja fel az új természeti objektum elnevezésére. Helynévtipológiai munkájában Hoffmann (2007: 118) a jelenségre használt terminusokat is bemutatja: jelölésátvitel, névátvitel, névvándorlás, hozott (táj)nevek, névköltöztetés. Az utóbbi fogalom melletti döntését azzal indokolja, hogy így kiküszöbölhetővé válik a terminológiai homonímia a hasonló jelenségeket leíró terminus technicusokkal, illetve a kifejezés a névadási mód lényegi alapját is jól érzékelteti. A Körösök víznevei között csupán a *Kösmő* esetében feltételezhető a névköltöztetés, melynek alternánsa a *Küsmöd*. Bár etimológiája több megoldási lehetőséget kínál (Kiss L. 1979: 471, FNESz.; Benkő 1998: 139), a *kis* névrész *küs* változata Benkő véleménye szerint székely jellegre utal, ugyanakkor a név összesen négyszer tűnik fel Magyarország északkeleti és keleti részén a székelyek települési mozgását követve (Kiss M. 2010a: 187).

5.2.4. Szerkezeti változással alakult víznevek

Az ilyen típusú neveknek csupán a szerkezete változik, miközben a denotatív jelentés állandósága megmarad. Az így létrejött formák a szinkróniában variánsként viselkednek, a neologizmusok és az archaizmusok nyelvi viszonyát mutatják, de történetileg az egyik alak általában fokozatosan háttérbe szorítja a másikat.

Ha a kérdés tudománytörténete felől közelítünk a problémához, Lőrincze munkája azért számít határkőnek a földrajzi nevek vizsgálatában, mert névvizsgálati módszere, a névélettan újszerű törekvésként tartalmazza azt, hogy a névelemzés ne csak a nevek keletkezésére, hanem azok változására is irányuljon (1947: 19). A többféle változási tendenciák közül a nevek alaki átalakulását névelváltozásként emlegeti, Benkő az elemelhagyást lekopásnak (1947: 48), Kázmér tapadásos jelentésátvitelnek (1957: 55), Nyirkos ellipszisnek (1970: 92), J. Soltész névrövidítésnek (1979: 13, 42) nevezi.

A helynevek alakszerkezeti változásait Hoffmann az elemzési modellnek megfelelően két szinten tárgyalja: az első a névrészek funkcionális-szemantikai szerkezetét mutatja be, a másik pedig a névelemek lexikális konstrukcióját vizsgálja. Ennek megfelelően a név funkcionális névrésszel való csökkenését ellipszisnek, a névelemmel történő csökkenését pedig redukciónak nevezi (2007: 137). Ellentétes változási tendencia a kiegészülés, amely az eredeti névtesthez új részt csatol, a bővülés viszont csupán névelemnyi gyarapodást jelöl. Amikor az alkotóelem felcserélődik, és ez a folyamat a név szintaktikai szerkezetét érinti, névrészcseréről beszélünk, ha pedig a morfológiai szint változik, névelemcserével állunk szemben.

5.2.4.1. Ellipszis és kiegészülés

Az ellipszis során névrészelhagyás történik, azaz a kétrészes helynév egyrészessé alakul többnyire úgy, hogy a fajtajelölő földrajzi köznévi utótag eltűnik. Ennek legfőbb oka a névvel való kommunikáció gazdaságosságára való törekvés: amennyiben kevesebb névelemszámmal is biztosítani tudja a denotációs értéket, szükségtelen a terjedelmesebb forma használata. Megfigyelhető, hogy a harmadik katonai felmérés térképszelvényei jobbára *p.* (román nevek esetében *V.*) rövidített fajtajelölést tartalmaznak, amelyek esetében nem dönthető el, hogy *patak* vagy *pataka* a név főtagja. Ezt a 19. századi eljárást a 20. századi térképek már nem követik, így sok esetben az addig kéttagú név ellipszis következtében egytagúvá válik. A magyar víznevek körében nem annyira elterjedt ez a tendencia (*Hármas-patak* > *Hármas, Vágás-ér* > *Vágás*[71], *Kertes-patak* > *Kertes*, m. *Kubik-patak*

[71] A román névhasználatban is feltűnnek elliptikus formák nemcsak a magyar névrész elhagyásában, hanem a románéban is (*Valea Racoviţa* > *Racoviţa*).

> rom. *Cubic*), mint a román névadásban, ahol a magyar és román utótagok sorra lemaradnak: *Adona-patak* > *Aduni, V. Bratcucior* > *Bratca, Bujor p.* > *Bujor, Esküllői-csermely* > *Aştileu, Fogadó-patak* > *Fogadó* > *Făgădău, Gálosházai-csermely* > *V. Gelesen* > *Gălăşeni, V. Longsioru* > *Lungşorul, Kalata vize* > *Călăţel, Péeri-csermely* > *Pir, V. Selhiş* > *Selhiş, V. Serecelu* > *Sărăcelu, V. Vişagului* > Vişag, *Zsigó p.* > *Jigău.* A *Cseres p.* > *V. Csereşagului* > *Csereşeg* névváltozási irány első eleme a második katonai felmérés térképszelvényén szerepel, a *V. Csereşagului* a harmadik felmérésen úgy, hogy bár román vízrajzi köznevet kapott, a bővítményi rész egy további m. ág lexémával egészült ki, amit román birtokrag (rom. *lui*) zár, míg a harmadik változat az adaptált formát őrizte meg.

Kiegészüléssel alakultak azok a nevek, amelyek magyar vagy román vízrajzi köznévi tagot kaptak. Jövevénynév + magyar vízrajzi köznév mintájára keletkeztek az olyan kiegészüléssel keletkezett nevek, amelyek legnagyobb részéhez a *patak ~ pataka*, illetve *víz ~ vize* névelem járult másodlagosan, funkcionális szerkezetük pedig M > M+F konstrukciót mutat. A szláv nevek többsége úgy került át a magyar névkészletbe, hogy magyar földrajzi utótag járult hozzájuk, a kiegészülés tényét pedig elsősorban a szláv nőnemű végződést mutató nevekkel szokás alátámasztani: a hímnemű *potok* ugyanis nem tűrné a nembeli egyeztetés hiányát (vö. Hoffmann 2003: 670). Ide sorolhatók azok a nevek, amelyek egyrészes alakjára ugyan nincs példa, de annak megléte nem zárható ki (*Derete pataka, Dobre folyása, Dobra pataka, Jáz* > *Jáz pataka, Szernicz vize*). Magyar–román vonatkozásban talán a m. *Dragán*, rom. *Valea Drăganului* név sorolható ide, bár van olyan térkép, amelyik egyrészes román névként tünteti fel *Drăgan* alakban.

Felbukkannak olyan, helységnévből keletkezett nevek, amelyek azért egészültek ki a hely fajtáját megjelölő utótaggal, hogy ezáltal a településnév ~ víznév homonímiát megszüntessék. Ez a jelenség figyelhető meg az *Orbó-patak* víznév esetében, ahol Hunfalvy (2: 385) így jelzi, hogy az illető víz a település határában van. Ha megfigyeljük a „*Beles* n. folyóvíz" (ETH. 10/B: 698) korábbi, „*fluuium Beles*" (1408/1550; ETH. 10/B: 690) változatát, láthatjuk, hogy a *folyóvíz*-nek az oklevélben a *fluvius* 'ua.' felel meg. Hasonló esetben, ha a víznév utótaggal is rendelkezik, akkor a latin azonosító szerepű köznév a név elé kerül („Rivulum Körös pataka"; „rivuli vlgo *Chynkopathaka, Chorgopathaka";* „riuulum *Almaspathaka*"*;* „riuulum *fenyw pathaka*"*;* „riuulum *Fyld pathaka*"*;* „riuulum *Botha-fenywpathaka*"*;* „riuulum *Kethesd pathaka*" stb.). A hidronima későbbi alakja a *Beles pataka [fö]* (ETH. 10/B: 390), így valószínű, hogy a kezdetben egyrészes név (a latin köznevet nem névrészként értelmezve) kiegészüléssel nyerhette el a későbbi alakját.

A román bővítményű nevek esetében a magyar vízrajzi köznévi tag valószínűleg később kapcsolódhatott a névhez. A nevek nagyobb részében szárazulatra utaló elem jelenik meg, mint azt a *Ponora-patak* (rom. *ponor* 'omlás'), *Muncel-patak* (rom. *muncel* 'hegyecske, alacsonyabb hegy'), *Varatyek-pataka* (rom. *văratic* 'nyári legelő') is mutatja, továbbá személynév a *Lola pataka*[72] víznév esetében.

5.2.4.2. Névrészcsere

Gyakran a különböző forrásmunkák más-más módon rögzítik egy-egy földrajzi alakulat nevét. Térképek esetében természetesen ez nem következetlenségre utal, hanem a térképszerkesztés arra való törekvésére, hogy a könnyebb megértés és használat céljából csak azok a nevek kerüljenek rá a térképre, amelyek aktuális adatokkal rendelkeznek (részben ennek tulajdonítható sok vízrajzi köznevünk kiveszése a nyelvhasználatból, de erre a deetimologizáció kapcsán térek ki részletesebben). A Körösök esetében elsősorban térképeken jelentkezik a névrészcsere, amely a főtagban szereplő vízrajzi köznevek felcserélődését mutatja úgy, hogy a névpárok mindkét tagja ugyanarra a denotátumra utal (*Akasztó vize, Akasztó-patak; Kalota vize, Kalotai-patak; Mikó-patak, Mikó-völgye; Móka-patak, Móka-ér*).

5.2.4.3. Redukció és bővülés

Míg az előző részben a névrészek elhagyásáról vagy a név azzal való kiegészüléséről beszéltünk, jelen esetben a redukciós és bővüléses helynévszerkezeti változásban a névelemek lexikális-morfológiai viselkedését követhetjük figyelemmel.

A redukció, azaz a névrövidülés morfológiai típusa jelenik meg a víznevekben, ami az egy- és kétrészes neveket egyaránt érintheti, de a név funkcionális szerkezeti típusa e változások következtében nem módosul. A névelemcsökkenés főleg lexéma eltűnését jelenti (lexikálisan összetett névrészben), továbbá kötött morféma (képző, rag) is kieshet a névből (Hoffmann 2007: 145). Sokszor igen nehéz a változás irányát megítélni, azt, hogy bennük névelemnyi növekedés vagy csökkenés ment-e végbe, vagy esetleg a névpárok nem egymásból vezethetők le, hanem párhuzamos alakulásúak lehetnek. Ennek következtében a történeti adatok felkutatása, a nevek alakulásának nyomon követése adhat némi fogódzót a vizsgálat során.

Tiszta redukciós folyamatot csupán egy névben tudtam megállapítani az 1758-as datálású *Pereul geunoszuluj* hidronima esetében, ahol a *-lui* birtokos személyrag a későbbi adatokban nem jelenik meg: *In Parou Gaunosz, Parou Gonoszu, Parou Gunojosz, Paro Gohonosz*.

---

[72] A *Lola* forma a *Lolian* szn. becézője (DOR. 96).

Egy másik szerkezeti változást előidéző folyamat, a bővülés akkor következik be, amikor a helynevet új névelemmel toldjuk meg, amely a névtest terjedelmének növekedésével jár együtt, miközben a funkcionális szerkezet változatlan marad (Hoffmann 2007: 153). A bővülés során elméletileg bármilyen elemmel gazdagodhat a helynévalak: újabb lexikális elemekkel, illetve kötött morfémával (rag, képző). Míg Hoffmann (2007: 154) olyan neveket is említ, amelyekben az alaptag az *-i* elemmel bővül, a vizsgált víznévgyűjtésben csupán a bővítményi részben fedezhető fel ez a képző a *Kalota vize* > *Kalotai-patak, Székelyó* > *Székelyói-patak ~ Székelyi-patak* víznevekben. A fent bemutatott bővített előtagokkal ellentétben az utótaghoz is kapcsolódhat birtokos személyjel. A kelet-magyarországi régió vízneveiben nagyon gyakori az ér 'lassú mozgású, széles, iszapos medrű vízfolyás' vízrajzi köznév. Ezt támasztják alá a Körösök vízgyűjtőjéhez tartozó nevek is, mivel a magyar adatok igen nagy hányada rendelkezik ilyen köznévi utótaggal, ugyanakkor az ilyen szerkezetek egyhatoda *ere* birtokos személyjeles formában szerepel (*Szent Péter ere*, *Feketegyörgy ere*, *Feketerét ere* stb.). A *patak* 'kis (hegyi), gyors mozgású vízfolyás' lexéma szintén előfordul birtokos személyjeles *pataka* alaptagként személynévi (*Balázs pataka*), vízrajzi köznévi (*Csorgó pataka*), településnévi (*Bályok pataka*), növénynévi (*Kökény pataka*) és egyéb földrajzi alakulatot jelölő előtaggal (*Hágó pataka*). Bár gyérebb előfordulású a *fok* 'folyó vagy tó vizét elvezető ér' utótagú víznevek csoportja (*Bű-fok, Iván-fok, Zöld-fok* stb.), mégis találunk *foka* alaptagú denotátumokat (*Bíró foka*, *Fancsal foka*, *Pera foka*). Természetesen párhuzamosan is előfordulhatnak különféle névalakok anélkül, hogy bizonyosak lehessünk afelől, hogy melyik forma volt az eredeti, hiszen az első fennmaradt változat korántsem az elsőként keletkezett név: *Székely pataka ~ Székely Telek Pataka ~ Székely Telek pataka ~ Székejtelek pataka*; *Barancz patak ~ Barants pataka ~ Barancs pataka ~ Boroncs Pataka*; *Tibád Pataka ~ Tibáti patak.*

5.2.4.4. Deetimologizáció

A helynevek funkcionális-szemantikai, illetőleg lexikális-morfológiai szerkezete idővel elhomályosulhat. Ennek két fő oka lehet: megváltozik a denotátumnak a névadás alapjául szolgáló jellegzetessége, vagy a nyelvi rendszerből eltűnik a névben meglévő szó. A deetimologizációt Hoffmann (2007: 156–157) olyan szerkezeti változásként értelmezi, amely a helynevek funkcionális vagy lexikális szerkezetének elhomályosulása következtében jelentkezik, s a helynevek hangalakjának szabálytalan megváltozását eredményezi.

A *Hejő* és a *Hájó* elnevezésekben azonos folyamat játszódott le. Etimológiailag mindkét víznév a *hév* 'meleg' és a *jó* 'folyó' elemeket tartalmazza. A korai ómagyar kori adatok (1288/1326: *Heuyo,* Gy. 1: 570, 672 ~ *Hoyow,* KMHsz. 1., valamint

[1200 k.]/896-ra: *Heuyou,* Gy. 1: 736, 772 ~ 1332: *Heyeu,* Gy. 1: 781) alapján arra a következtetésre jutott Győrffy Erzsébet, hogy „ekkor már zajlott […] a deszemantizáció, az adatok között ugyanis megtalálhatók még felismerhető szerkezetű, kétrészes (pl. *Heuyo*) és a már elhomályosult, egyrészes (pl. *Heyeu*) adatok egyaránt" (2011: 132). A *jó* földrajzi köznév elavulása egy olyan folyamatot indított el, mely során a közösség számára a helynév lexikális-morfológiai összetettségének tudata megszűnt. A két alakvariáns (a palatális és a veláris forma) létrejötte azzal magyarázható, hogy a vegyes hangrendű alakból a hangrendi kiegyenlítődés mindkét irányban megtörténhetett, s az egyik névben palatális, a másikban veláris irányban realizálódott. Ez a meleg vizű patak, amelyik Nagyvárad várának árkát táplálta, és sokáig védettséget jelentett a vár népének, hiszen télen sem fagyott be, több településen átfolyt, tehát nagyobb pataknak minősült. Köztudott, hogy mai neve a *Pece*, de a partján fekvő *Hájó* településnévben fennmaradt a korábbi víznév. Ugyanez a tendencia érvényesül a *Berettyó (berek + jó)*, a *Sajó (só + jó)*, a *Meregyó (méreg/meleg + jó)* víznevekben, ahol az előtag jelentése elhomályosult, az utótag pedig kiveszett a magyar nyelvből.

Bár az *ér* szavunk napjainkig megmaradt nemcsak a helynévkincsben, de az általános lexikonban is, az ilyen utótagú neveket szintúgy érintheti az elhomályosulás folyamata, amit számos névadattal támaszthatunk alá. Szigorúbb osztályozás bevezetése nélkül különválaszthatjuk azokat a neveket, amelyek már összeolvadtak az előtaggal, így egytagú névként viselkednek: *Csizér*[73]*, Csiger, Fásér, Sikér*. Bizonyosan a jelentés elhomályosulását mutatják azok a víznevek, amelyek egy újabb vagy éppen ugyanazzal a vízrajzi köznévvel egészülnek ki úgy, hogy a régi köznév a bővítményi részhez tapad: *Csigere pataka, Sardere-ér*. Román víznevekben is felfedezhető a vizsgált köznév: egyik esetben, ha tekintetbe vesszük a körösvidéki nyelvjárás sajátosságait (Borbély 2001: 44), a *Vale Luiroj Tyiser* (Pesty, Bihar 1: 38a) névben az utolsó névrész, a *Tyiser* a *kis* + ér szót tartalmazza a kiejtésbeli sajátosságok szerint, a *Chişer* esetében pedig szintén a *kis* + ér szavunk összetétele került át a román nyelvbe a mai román helyesírásnak megfelelően (*Chişer*). Ide sorolhatók azok a víznevek is, amelyek alakulási iránya a történeti adatok tükrében követhető nyomon: *Jakab er* > *Jakab Ér* > *Iacoberi*; *Fül-ér*[74] > *Fuler*.

Az *aszó* 'időszakos vízfolyás, szárazpatak' a *Berekszó, Bondoraszó* és *Hosszúaszó ~ Hosszaszó* nevekben jelentkezik. A vízrajzi köznév deetimologizálódására vall a név

[73] Az első fennmaradt adat szerint az etimon nem *csiz ~ csíz*, hanem *kis* (1594: *Chiser*, ETH. 3: 39).

[74] Ennek az érnek a térképen jól látható fül formája van.

újabb köznévvel való kiegészülése: *Hamaszó-patak*. Román víznevekben is felfedezhető ez a vízrajzi köznév a *Mădărăsău* (< m. *madár* + *aszó*), a *Săcălăsău* (*Szakál* szn. + *aszó*) esetében, valamint a *Váraszó* hidronima adaptációjaként a *Vărăsău* a hangrendi megfelelés szabályai szerint.

5.2.4.5. Népetimológia

A népetimológiás változás lehetőségét a földrajzi névmagyarázatoknál mindig figyelembe kell venni. Sokszor a történeti névadatok adnak biztos támpontot a népetimológiás elváltozás okaira, de az okleveles adatok nélküli névetimológiás magyarázat gyakran ingatag alapon áll. Egy szó népetimológiás változása akkor kezdődik el, amikor a beszélő tudatában a hangalakhoz jelentés nem kapcsolódik, vagyis ismeretlen szóval áll szemben. Népetimológiás változás következik be egy-egy szó félrehallása vagy annak nyelvbotlással való kimondása esetében, de a rossz emlékezőtehetség is közrejátszhat. Minden változás az egyéntől indul ki, és a közösség csak idővel veszi át (vö. Buboly 2004: 31; Hajdú 2003: 61).

Hoffmann (2007: 158) a népetimológia fogalmát mint névszerkezeti változást egy funkcionáló helynév alakszerkezeti átalakulásaként értelmezi, létrejöttének okát pedig a közszói értelmezhetőség, az etimológiai áttetszőség hiányában látja. Ebben a folyamatban a helynév motiválatlanná válik, s a beszélők újfajta motivációt kívánnak számára teremteni. Kálmán Béla felhívja a figyelmet arra, hogy a népetimológia bonyolult jelenség, egyben „élő jelenség minden nyelv történetében és életében, tehát számolnunk kell vele mind a nyelvtörténeti, mind a leíró kutatásokban" (1967: 189).

A népetimológiás átalakulások körébe tehát olyan élőnyelvi és írásbeli alakszerkezeti változásokat sorolhatunk, amelyek a névalakok szabálytalan módosulásában jelennek meg oly módon, hogy a helynév lexikális szerkezetének változásával s közszói jelentésvonatkozásuk megteremtésével új névalak keletkezik. Ezek kiváltó oka igen gyakran a név hangzós formája, amely egyúttal az átalakulás irányát, jellegét is meghatározza.

A m. *Vércsorog* víz- és településnév nagyszerű példája a népetimológiával keletkezett neveknek. Az eredetileg víznévre utaló rom. *Vârciorog*[75] alakban a vízrajzi köznév jelentéshasadása ment végbe, mindazonáltal a víznév külön érdekessége, hogy a román víznévi adatokban az erős népetimológiás hatás következtében kivétel nélkül az *r* hang maradt meg az eredeti *l* helyett (vö. FNESz. *Vércsorog*).

[75] A román köznévi formája a *vârciolog* 'örvény'.

5.3. Névátvétel

A helynevek közül többnyire a nagyobb vizek neve a legrégibb, amit az adott helyen élő népek egymástól vesznek át, majd adnak tovább, miközben nyelvi attitűdjüket részben továbbörökítik. Így segít a folyók időbeli nyelvi hídszerepe (Hoffmann 2009) a vizsgált terület etnikai összetételének a feltárásában, hiszen a nagyobb folyók nemcsak időben, hanem térben is hidat vernek a nyelvek között. Napjainkban is aktív nyelvi kölcsönhatás jellemzi a több országon keresztülfolyó vizek névkincsét, amit a Körösök víznévrendszere is hitelesen szemléltet.

Sok esetben a magyar nyelvből átkerült víznév is gyarapítja más nyelv víznévrendszerét. A névátvétel a külső keletkezésű nevek kategóriájába sorolandó, ami névrendszertanilag a történeti tipológia előző négy kategóriájával, a belső helynévalkotás formáival áll szemben. A témával kapcsolatban több évtizede születtek a párhuzamos helynévadás (Kniezsa 1943: 38) és a hivatalos helynévadás (Mező 1968: 71) fogalomkörét feldolgozó monográfiák, legutóbb pedig a nyelvi érintkezés helynévanyagra gyakorolt hatásáról olvashattunk: Póczos Rita (2010) bemutatja a helynévrendszerek kölcsönhatását kétnyelvű közegben. Hangsúlyozza, hogy „ha egy meghatározott időszak népességi összetételére vagyunk kíváncsiak, a névadók helyett a korabeli névhasználókat kell felderítenünk" (Póczos 2010: 7).

A jövevénynevek beépülése egy másik nyelv helynévkincsébe több módon is megtörténhet. A névintegráció legszélsőségesebb esete, amikor az átvétel alkalmával semmiféle (hangalaki) változás nem történik (Győrffy 2011: 132). Általában a kétnyelvű területeken az egyik nyelv helynévrendszere gyakorol hatást a másikra. Áttetsző szemantikájú nevek átvételekor a kétnyelvű névközvetítők jelentésbelileg világosan értelmezhették azokat, létrehozva a párhuzamos jelentéstartalmú névhasználatot, amit a tükörnevek példái támasztanak alá.

A szerkezeti elemzés alkalmával tapasztalhattuk, hogy a funkcionális-szemantikai jegyek közül a Körösök vízgyűjtőjébe tartozó átvett nevekben számos megnevező funkciójú névrész jelenik meg. Jövevénynevek alkotják a nagyobb folyóvíznevek csoportját, hiszen honfoglalás előtti ősiségű maga a *Körös* név is, amelyet Kiss Lajos végső soron a dák **k$^{(w)}$ŗhso-s* 'fekete' (FNESz. *Körös*) melléknévből eredeztet, ami a magyar nyelvbe feltehetőleg szláv közvetítéssel került.[76] További értelmezésekben a *Körös* a rom. *Criş* (Jordanes: *Grisia*, Ravennai

[76] Az egyik korai történeti-földrajzi leírásban Borovszky Samu értelmezésében a latin *Crys* megfelel az ónémet *Gries* szónak, mely '*föveny*'-t, 'kavics'-ot jelent, az eredeti elnevezést pedig gepidának tekinti. Hunfalvyval egybehangzólag a *Gresián*, azaz a Sebes-Körösön kívül a *Miliare (*Fehér-Körös) és *Gilpit* (Fekete-Körös) mellékágakat nevezi meg (Korbély 1901).

Anonymus: *Gresia*, Bíborbanszületett Konsztantin: *Κρίσος*; 1075/1226: *Crys*, XII. sz. vége: *Crisius* Anon. 11. 28. §. stb.; vö. Kniezsa 1942a: 40; Melich 1925–1929: 52; Drăganu 1933: 108, 299, 313–314, 504, 590) név egy régi, talán még rómaiak előtti *Krisus* fejleménye. Ami a magyar név közvetlen átadóját illeti, biztos hangtani kritériumok híján nem tudjuk megállapítani, csak valószínűsíthető, hogy az átadó nép a szláv volt. A víznév román vonatkozásával kapcsolatban Drăganu (1933: 314) elgondolása szerint ennek az egy névnek talán mégis a római kor óta lenne megszakítatlan hagyománya, ha a római korban **Crisius* alakú volt, aminek a románban már szabályosan a mai *Criş* felelne meg. Ezzel kapcsolatban Kniezsa (1942a: 40–41) rámutat arra, hogy a *Crisius* alak csupán a magyarországi latinságban fordul elő, a magyar név latinosításaként. A három főág (*Sebes-Körös, Fekete-Körös, Fehér-Körös*) elnevezése a román nyelvben a magyar változatok fordítása (*Crişul Repede, Crişul Negru, Crişul Alb*). Ebből kifolyólag nem a románok lehettek a névadók, hiszen a három folyó egymástól légvonalban is messze fekvő területeken ered, és csak az Alföldön egyesül. Mivel csakis a folyók összefolyásának területén nevezhették el a három folyót egy névvel és megkülönböztető jelzőkkel (sebes, fekete, fehér), továbbá e három folyó azonos nevét olyan nép terjeszthette el, amely az Alföldön a torkolattól a folyók forrásvidéke felé haladt, az nem lehetett a román etnikum, amely a folyók forrásvidékének erdeiből húzódott lefelé.

Szláv eredetű nevünk a *Bisztra* (*bystra* 'sebes', Kniezsa 1942b: 50), a *Kalota* (Kniezsa 1942b: 42), a *Dubina* (**dubina* 'tölgyerdő' Sebestyén Zs. 2010: 42) és a besenyő eredetű *Budac* (Kiss L. 1996: 441). A szláv eredetű névrészek eredetileg egyrészesek voltak, a magyar (később a román) névhasználók egészítették ki azokat vízrajzi köznévvel, de az utótag nélküli és jelöletlen változat az elsődleges.

Az óeurópai névrétegre vonatkozóan Hans Krahne (1964) német nyelvtörténész és nyelvkutató két alapvető hipotézise, hogy az óeurópai nyelv elemei a mai és a nyelvemlékes korból ismert nyelvekből közvetlenül nem fejthetők meg, bár indoeurópai nyelvhalmazból épülnek fel azonos képlet alapján, mindazonáltal a megfejtetlen és bizonytalan etimológiájú vizet jelölő tövek és azok toldalékmorfémáinak kombinációja óeurópai. Tanítványa, Wolfgang P. Schmid (1981) az óeurópai réteget nem nyelvtörténeti korszakonként, hanem a víznevek nyelvi-kronológiai rétegeként definiálta, megállapítva annak területi és időbeli határait, Európa területén Kr. e. 1500-tól (bővebben l. Póczos 2004: 120; Győrffy 2011: 134). Kiss Lajos az óeurópai elmélet értelmében azokat a víznéveket sorolja e csoportba, amelyek eleget tesznek öt alapvető feltételnek: „1. Ne legyen megmagyarázható abból a nyelvből vagy annak előzményeiből, amelyet az általa jelölt víz mentén beszélnek vagy beszéltek. 2. Indoeurópai etimonnal és

az ősi indoeurópai örökségre jellemző morfológiai szerkezettel kell rendelkeznie. 3. Jelentésének a »víz, folyó, folyás, folyadék« szómezőhöz kell tartoznia, illetőleg a víz valamely sajátosságára kell utalnia. 4. Európai, s nem Európán kívüli folyó- vagy állóvizet kell jelölnie. 5. Tövét és szerkezetét tekintve Európában még legalább egy ősi víznév tartozzék a rokonságába, mint etimológiai megfelelés." (Kiss L. 2000: 7) Ha egyfajta diakrónikus skálát szeretnénk létrehozni, csupán a *Körös* víznévről állíthatjuk bizonnyal, hogy óeurópai alakulat, ezt követik a későbbi, szláv és magyar, majd időben a legfiatalabb keletkezésű román víznevek. Ennek függvényében a román víz- és településnevekről megállapíthatjuk, hogy az Erdélyi-medence középső részén (azaz Szolnok-Doboka déli részén, Kolozs, Torda-Aranyos, Maros-Torda, Kis-Küküllő és Alsó-Fehér megyében), valamint a Nagy-Alföld peremterületein (azaz Szatmár, Szilágy, Bihar és Temes megyében) lévő, 14. század előtti magyar helyneveket „egyszerűen átvették" (Kniezsa 1943: 144–142). Ezt a gondolatot viszi tovább Kiss Lajos (1997c: 209), megállapítva, hogy a három-négy helységen keresztülfolyó víznevek nevei között nincs olyan, amelyet a magyarság a románból vett volna át.

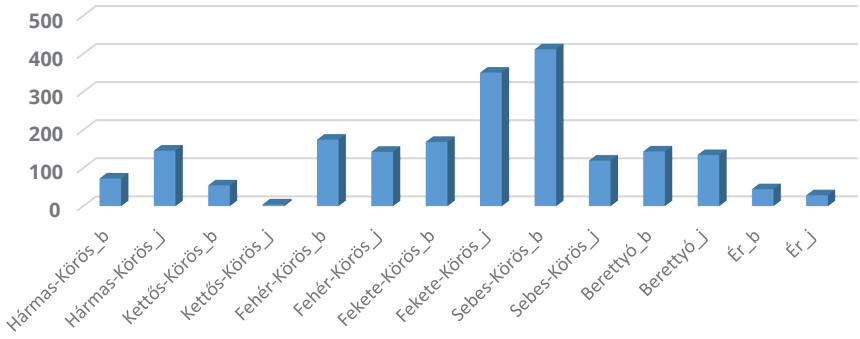

6. ábra: A Körösmente vízneveinek területi eloszlása

A víznevek nyelvi rétegeinek alakulása jól nyomon követhető a térkép segítségével az alábbi ábra alapján. Láthatjuk, hogy a Körösök vízgyűjtő területének meghatározó része Románia területére esik, ahol a hidronimák legalább 61%-a magyar. A Sebes- és a Fekete-Körös közti terület a románok által legsűrűbben lakott rész, így ez a központi helyzet a magyar nevek alakulását is nagyban befolyásolja. Ezért kisebb mértékben alakítója az északi folyószakaszok névkincsének (*Ér, Berettyó*), azonban a Fehér-Körös név románosodására intenzív hatást gyakorol.

Különösen fontos szerepet kapnak a nagyobb vizek nevei településtörténeti kérdésekben, főleg vegyes nemzetiségű lakosság körében, amikor a víznév nyelvi hovatartozása döntheti el azt, hogy az ott élő etnikumok közül melyik nép telepedett le előbb. Az új telepesek rendszerint átveszik a vidék korábbi lakosai által használt vízneveket, míg a kisebb, változóbb nevű vizek nevét akár néhány generációnként is változtathatják. Az alábbi ábra összeállításához a Körösök romániai szakaszának minden mellékágát bevontam a vizsgálatba, hogy minél pontosabb képet kapjunk az eredetbeli rétegek eloszlásáról.

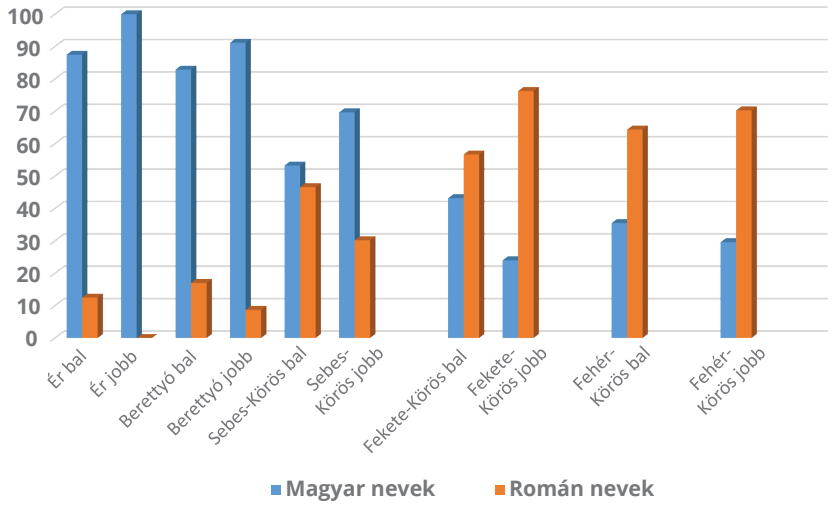

7. ábra: A magyar és román nevek aránybeli eloszlása Románia területén

A terület északi részén, az Ér jobb oldalán nem fordulnak elő román víznevek, legfeljebb néhány magyar településről elnevezett pataknév található (pl. *Sânmiclăuş* < *Szentmiklós*). Az Ér bal oldalán feltűnik néhány román víznév, de számuk továbbra is elenyésző, a teljes vízgyűjtő terület 0,3%-át alkotva. Ha folytatjuk utunkat délre, a Berettyó területén hasonló tendenciát figyelhetünk meg: a folyó jobb oldalán kevesebb a román adat, mint a bal oldalán, a teljes névkorpuszban pedig 2%-kal számolhatunk. A Sebes-Körös vízgyűjtője már több pataknevet tartalmaz az előzőekhez képest, de a magyar–román aránypárok megoszlása a főfolyás jobb, illetve bal oldalán megegyezik a korábbi mutatókkal, azaz a folyó jobb oldalán kevesebb a román név, mint a bal oldalon (összesen 10,4%). A Fekete-Körös köztudottan az alsó (magyar) és felső (román) völgyre oszlik (Györffy I. 1986: 15), amely nemcsak természetrajzi felosztás, hanem

egyben etnikai is. Ezeken a területeken, a folyó bal oldalán a román nevek mennyisége igen magas, a folyó jobb oldali ága pedig a bal oldali névadatok kétszeresét tartalmazza, ezért itt számolhatunk a legmagasabb arányú román adatokkal (17,2%). A Fehér-Körös vízneveiben ez a tendencia már nem erősödik tovább, sőt egyfajta nyelvi megoszlás figyelhető meg, hiszen mindkét oldal vízneveiben szinte számszerűleg megegyező román nevek szerepelnek; ugyanakkor itt már kevesebb pataknévvel van dolgunk, így az ilyen nevek aránya az összérték 10%-át sem éri el (9%).

Sok esetben az Ér és a Berettyó vagy a Berettyó és a Sebes-Körös vízgyűjtő területét összevonva, együtt említik. A három ágat azért választottam külön, hogy az esetleges átfedéseket kiküszöbölhessem. Azonban kétségtelen, hogy az Ér a Berettyó mellékága, a Berettyó pedig a Sebes-Körösé, így a fent bemutatott százalékos aránypárok magyar–román viszonylatban a három főág szerint a következőképpen alakulnak: Sebes-Körös 30:13; Fekete-Körös 7:17; Fehér-Körös 4:9. A kapott eredmények az összes név 81,5%-át képezik, amelyhez még hozzáadódik a Kettős-, illetve a Hármas-Körös víznévállománya (12,4%), a fennmaradó 6,1% pedig egyéb kategóriába sorolt neveket tartalmaz. Láthatjuk, hogy a magyar nevek aránya a Körösök romániai szakaszán túlsúlyban van, 52%-ot alkotva (a teljes vízgyűjtő területén pedig 61%), míg a román nevek aránya Románia területén 47,8%, a teljes vízgyűjtőjén pedig 39%-ra esik vissza. A kronológiai, területi és nyelvi rétegek szerinti összevetések pontosan körvonalazzák a magyar és a román nevek areális eloszlását, azaz a magyar nevek elterjedését az Ér, a Berettyó és a Sebes-Körös jobb oldalának vízneveiben, a román nyelv erőteljes térhódítását a Sebes-Körös bal, illetve a Fekete-Körös jobb oldalán.

A vizsgált román nevek között nagy arányban fordulnak elő magyar, ritkábban szláv eredetű helynevek, melyek a kiinduló formától csak kiejtésükben térnek el. A magyar víznévi szórványoknak az oklevelekben (elsősorban a HA., KMHSz. és az ETH. alapján) tapasztalható egyértelmű túlsúlya azt tükrözi, hogy különböző történelmi korokban a magyarság volt olyan helyzetben, hogy a helyneveket megnevezze, illetve hogy az általa adott neveket az oklevélírók a határt ismerő „adatközlő" elmondása szerint rögzítsék (vö. Póczos 2009: 32). Tekintettel kell lenni arra a lehetőségre is, hogy míg az idegen eredetű makronevek jelentős etnikumjelölő értékkel bírnak, a szintén idegen eredetű mikronevek esetében nem utalhatnak direkt módon az etnikumra, s ha a népességtörténeti kutatásokban kizárólag e nevek eredetéből következtetünk a lakosság etnikai hovatartozására, könnyen tévútra juthatunk. Köztudott, hogy víznevekben megjelenő etnonimák a más lakosságú környezetben népszigetként letelepedő népesség jelenlétére utalnak. A mikronevek között előforduló népnévi névrészt tartalmazó helynevekből

azonban egészen más következtetést kell levonnunk: kizárólag vegyes lakosságú településeken, élénk kapcsolat eredményeként jönnek létre.

A Körösök víznévrendszerében a magyar és román víznevek szimbiózisa olyan nevek születését eredményezte, amelyek formai különbözősége miatt el kell különítenünk a tiszta, a részleges, illetve a tükörnévi átvételeket. E három csoport bevezetését az indokolja, hogy nem csupán a magyarból került át sok névelem vagy éppen a teljes név, de kisebb arányban ez a tendencia fordított irányban is megfigyelhető. Jóllehet szükségesnek tartom a magyar > román, román > magyar víznevek alakulás szerinti elkülönítését, azonban ez az eljárás csupán tájékoztató jellegű, mert nem minden esetben mutat reális képet a víznevek átvételével kapcsolatosan. Ennek oka különféle szempontok együtteséből fakad: egyrészt befolyásoló tényező az adatközlő és a lejegyző anyanyelvi hovatartozása, másrészt maga a szkriptor, aki nem minden esetben egyházi vagy közigazgatási tisztséget betöltő személy, illetőleg annak íráskészsége, ami nem csupán aktuális helyesírási kompetenciáját jelenti, hanem a saját és a másik nyelv bizonyos szintű ismeretét is feltételezi. Ha ezeket a szempontokat belső tényezőknek tekintjük, akkor külső faktorként említhető a történelmi meghatározottság ténye, azaz hogy a név keletkezésekor, illetve annak lejegyzése idejében a Körösök területe melyik országhoz tartozott, és ennek függvényében mi volt a hivatalos nyelv. Az adattárak és a térképek tanúbizonysága szerint a 19. századig általában magyar lejegyzéssel rögzültek a magyar, román vagy más nyelvű nevek, sok esetben úgy, hogy magyar nyelvű köznévi utótagot rendeltek a román névhez is.

Természetesen már a katonai térképeken felbukkan a rom. *vale* 'patak' lexéma magyar névhez csatlakozva, de ez a tendencia a 20. században furcsamód megszűnik, ugyanis míg a magyar nevek jelentős része megtartja víznévi alaptagját, a román nevekre ez a szerkezeti forma nem jellemző, a mai román térképek és adattárak javarészt az egyrészes nevekben bővelkednek. Mi lehet ennek az oka? A név erőteljes denotációs értéke, amely egytagú nevekben is maradéktalanul érvényesül? Vagy a kartográfiai megjelenítés ezt a praktikus, rövidítéses formát részesítette volna előnyben? Mindegyik kérdésre válaszolhatunk „talán igen"-nel. Nyelvészeti megközelítésben viszont a névátvételek szempontját érvényesíthetjük: ha megvizsgáljuk vagy csupán áttekintjük a Körösök vízgyűjtőjébe tartozó mai román hidronimákat a nagyobb pataknevek szerint, nagyon érdekes kép tárul elénk. Ennek illusztrálására hadd sorakoztassam fel a három főfolyó nagyobb ágainak nevét az ANAR. alapján, ahol az összesen 127 névből 70 román, 37 magyar, 5 szláv és 15 etimológiailag bizonytalan (elsősorban településnévi) eredetű nevet különböztethetünk meg. A hangsúly tehát a magyar eredetű nevekre esik, amelyek átvételekként funkcionálnak még ma is a hivatalos vízügyi kataszterekben. Folyási irány szerint haladva, a Sebes-Körös bal oldali vízgyűjtőjéhez tartozik a *Domoş*

(< *Dámos*), *Săcuieu* (< *Székelyó*), *Surduc* (< *Szurdok*), *Iada* (< *Jád*)[77], *Brătcuţa* (< *Barátka*)[78], *Chijic* (<*Kigyik*), *Tăşad* (< *Tasád*), *Peţa* (< *Peca*), *Alceu* (< *Álcsi*); a jobb oldalihoz pedig a *Făgădău* (< *Fogadó*)[79], *Şoimu* (< *Sólyom*), *Gepiş* (< *Gyepes*), *Bereteu* (< *Berettyó*). A Fekete-Körös bal oldalán a *Cusuiuş* (< *Köszvényes*), *Tărcăiţa* (< *Tárkány*), *Finiş* (< *Fenes*), *Cereşeg* (< *Csereség*), *Teuz* (< *Tőz*), jobb oldalán pedig a *Mizieş* (< *Mézes*), *Holod* (< *Hollód*), *Pusta* (< *Puszta*), *Săraz* (< *Száraz*). A Fehér-Körös bal oldalán a *Birtin* (< *Bertény*), *Vaţa* (< *Vata*), *Almaş* (< *Almás*), *Chişindia* (< *Kisindia* < *Keszend*), *Chiger* (< *Csigér*), *Chişer* (< *Kis-ér*), jobb oldalán pedig az *Artan* (< *Ártán*), *Hălmăgel* (< *Halmágy*), *Feniş* (< *Fenes*) *és Sebiş* (< *Sebes*). A felsorolt nevek tiszta átvételeknek minősülnek, mert csupán hangalakjuk módosult az átvétel során.

A történeti adatok merőben más jellegűek, mint a hivatalos térképek, atlaszok víznevei. A párhuzamos helynévadásnak és -használatnak köszönhető formai és nyelvi megfelelés egyaránt jellemzi őket, amit a következő tükörnevek szerkezete is alátámaszt: *Valea Makuluj ~ Mák Patak*, *Magyar Patak ~ Valye Unguruluj*, *Valye Lunge ~ Hosszu Patak*, *Fekete Patak ~ Valye Nyágre*, *Bocsi víz ~ V. Bociolui*, *Parou Bredetzeluluj*[80] *~ Bredeczel Pataka*, *Agaztowÿze ~ Valtsele Ágástouluj*, *Székelyó ~ Szekejoi Patakb[an] ~ Săcuieu* vagy *Seciu*, *Botha-fenywpathaka ~ Botafenye pataka*. A fent említett, ETH.-ból idézett víznévpárosok mindkét tagját ugyanabban az évben jegyezték le más-más birtokösszeírás alkalmával, így azok párhuzamos használata kétségtelen.

---

[77] Kiss Lajos szerint a *Jád* név puszta személynévből keletkezett magyar névadással. Az alapjául szolgáló szn. a szn.-ként is használatos m. *jó* mn. szórmazékából, egy R. **Javad* szn.-ből vonódhatott össze (FNESz. *Jád*). A román köznévi *iad* 'pokol' vagy *iada* 'nőstény gida' lexémából való eredeztetés a történeti adatok függvényében nem helytálló.

[78] Ez a szláv eredetű szó nem került át a román szókincsbe, tudniillik a *szerzetes* lexéma román megfelelői a *călugăr***,** *monah, părinte*.

[79] Az említett példában nagyszerűen nyomon követhető a magyar vokálisok román nyelvbe való átültetése: az, hogy a román szóban azonos hanggal van jelölve három különböző magyar mély magánhangzó, annak köszönhető, hogy a román fonémarendszerben nem szerepel a magyar *a* és ó hangnak megfelelő hang. A *fogadó* lexéma első magánhangzójának van megfelelője a román hangrendszerben *(o)*, a m. *a*-hoz hasonlatos a rom. *oa* diftongus hangzása, a m. ó helyettesítője pedig a rom. *ă* hang. Mivel a diftongussal való jelölés megtöri a név egyszerűségre való törekvését az identifikáció során, az ă hang hatással volt a középső hangváltozásra is. Valószínűnek tartom, hogy létezett egy **Fogădău*, átmenetet képező változat is, mielőtt a román névben létrejött volna a három azonos hang. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy a víz közelében lévő település neve *Tăgădău*, magyarul *Tagadómedgyes*, amely a *Togodou* személynévből (ÁSz. 739) jött létre (FNESz. Tagadómeggyes) metonimikus úton (vö. Rácz A. 2007: 275). Nem zárható ki annak a lehetősége, hogy a *Tagadó* településnév és a *Fogadó* víznév között csupán elírás van, és a víz nem a *fogadó* lexémáról kapta a nevét, de ez további keletkezéstörténeti vizsgálatot igényel.

[80] Vö. rom. *brădet* 'fenyves'.

Póczos említett monográfiájában a vizsgálat során a névadási indítékok rendszeréből olyan névadási modelleket emel ki, amelyek megvilágítják a többnyelvű vidék speciális névadási és névhasználati szokásait a nevek közti funkcionális kapcsolat megléte vagy éppen annak hiánya szerint (Póczos 2010: 17). Ennek függvényében, nem a teljes Körösvidék[81] nyelvi rétegét mutatom be részletesen, csupán a terület északi vízgyűjtőjéhez tartozó Ér víznévkincsét. A nevek magyar és idegen nyelvű megjelenítésében szükségesnek tartom a kronológiai sorrend felállítását, hiszen a hidronimák változása nem csupán természeti tényezők eredménye, hanem történelmi erők és társadalmi, illetve etnikai kölcsönhatások hozadéka is. Ezek változása és váltakozása az idők folyamán igen érdekes és sokszínű képet mutat.

Az *Ér* (rom. *Ier* vagy *Eriu*) pontos bemutatását Hunfalvynál is olvashatjuk (1863: 385–415), itt azonban egy közelmúltban megjelent kiadványban (Szilágyi 2008: 9–24) található újabb kori leírás szerint jelenítem meg a tárgyalt kistérséget. A folyó a Szekeresi-erdőben ered (Alsószopor község, Szatmár megye), a Kraszna dombvidékén. Néhány kilométerrel a forrás után, Újnémet falunál már el is éri a síkságot, ahol észak-északnyugat felé halad, majd Érkávásnál délnyugati irányba fordul. Bihardiószeg alatt éri el az államhatárt, nem sokkal ezután, már magyar területen (Pocsajnál) beömlik a Berettyóba. A valamikori több folyóággal, sok holtággal, vízfoltokkal és nagy kiterjedésű mocsárfoltokkal tarkított folyóvizet napjainkban 90 km hosszan gátak közé szorított csatornába kényszerítették. A folyó a következő településeket érinti: Újnémet, Krasznamihályfalva, Érszentkirály, Érmindszent, Érkávás, majd a folyóvölgybe beérve a települések a folyó két oldalán sorakoznak fel: Vezend, Pórtelek, Iriny, Érdengeleg, Érendréd, Érvasad, Gálospetri, Értarcsa, Érkeserű, Csokaly, Bihardiószeg (a jobb oldalon), valamint Érhatvan, Érszodoró, Újpér, Szilágypér, Szalacs, Ottomány, Adony, Asszonyvására, Kiskereki, Székelyhíd, Nagykágya és Jankafalva (a bal oldalon). A felsorolt településnevek többféleképpen kapcsolódnak vizsgálandó víznéveinkhez: a pontos lokalizáláson kívül egyrészt erős motivációs tényezőkként érvényesülnek a kisebb vizek elnevezési aktusában, másrészt lakosságuk demográfiai mutatója szoros kapcsolatban áll a víznevek nyelvi rétegeivel. Ennek megfelelően, ha összevetjük a helységnevek népességi adatait a víznevek magyar és román aránypárjaival, láthatjuk, hogy azok koronként milyen változási tendenciát mutatnak.

Köztudott, hogy a Székelyföld és Kalotaszeg mellett itt élt még nagyobb tömbben magyarság. Bár a 2011-ben végzett romániai népszámlálási mutatók tanúbizonysága szerint az érmelléki települések lakossága többségében már román,

[81] Bővebben l. Juhász 1988: 87.

mégis találunk olyan 11–12. századtól adatolható településeket, amelyekben a magyar lakosság ma is abszolút létszámfölényben él (pl. Mihályfalva, Gencs, Ottomány, Szalacs, Szentjobb). Számos faluban a magyar lélekszám csak kis mértékben marad alul a románnal szemben; ilyen Érkőrös és Érmindszent (ma Adyfalva). Csög, Érkávás, Magyarcsaholy, Mezőterem, Piskolt, Sződemeter és Tasnádszántó területén még 20–30%-ban él magyarság, Girolt, Illéd, Kegye, Vezend viszont a felmérés szerint nem rendelkezik magyar lakossággal. Míg Bihar megyében a román lakosság van kétharmados többségben, addig az Érmelléken ez az arány megfordul. Ennek magyarázata, hogy a Szatmár megyében élő magyar kisebbség majd egyharmada az Érmellék területén él, és a folyamatos lélekszámbeli csökkenés ellenére részaránya közel kétharmados. A kistáj magyar kisebbségi átlagát (62%) a három városból kettő (Érmihályfalva, Székelyhíd) éri el, tíz község közül pedig kilencben van magyar többség (Szilágyi 2008: 6).

A vizsgált tájegység településeinek alapításában a magyaron és a románon kívül számos egyéb nép is részt vett vagy legalábbis élt ezen a vidéken. A helynevek jelentős hányada magyar eredetű, de találunk egyéb etnikummal kapcsolatos helységneveket is, mint a szláv eredetű *Szalacs.*[82] Rácz Anita az 1600-ig adatolt településnevek alapján az ómagyar kori Bihar megye etnikai viszonyait vázolta fel, és megállapította, hogy a 17. századig előforduló idegen származású helynevek döntő többsége (54) a román nyelvből került át a magyarba (2004: 64). Az ilyen eredetű nevek legkorábban a 14. században bukkannak fel; magának a népnek a 13. század előtti jelenlétére semmi nem mutat. A bizonyosan román eredetű nevek közül a legkorábbi az 1374-ből fennmaradt *Dombrovica* településnév. Ebben a megyében elenyésző azoknak a helységneveknek a száma, amelyeket már a forrásokban is csak románul neveznek meg, Szatmár megyében pedig még kevésbé jellemző az eredetileg román helységnevek megléte.

Ez alapján kijelenthető, hogy a magyar településnevek idő- és számbeli fölénye kétségbevonhatatlan, s ez a víznevekre is messzemenően igaz. Az Ér 60 bal oldali mellékága közül a nagyobbak közé sorolható a *Kekec*, a *Csaholyi-patak*, a *Tasnádi-patak*, a 24 jobb oldali közül pedig a *Vetésgát*, a *Szalacs-ér*, a *Móka-patak* és a *Füzek*. Ennek a régiónak a víznévkincse a Körösök három fő ágához, illetve a Berettyóhoz viszonyítva szerényebb ugyan, de maguk a nevek több szempontból is igen árulkodóak. A vizsgált 84 denotátum közül 11 patak nevére nem találtam magyar

[82] A településnév a *Zoloc ~ Zoloch* személynévből ered (1213/550, +1252/270, ÁSz. 855; Rácz 2007: 250; FNESz. *Szalacs*), további magyarázatok viszont a sószállítással hozzák kapcsolatba a nevet, szlávból lefordítva 'sólerakóhely' értelmezéssel, hiszen a település kapcsolatban állt Észak-Erdély fő sólerakodóhelyével (Kniezsa 1938/2000: 414, 1942: 191; Jakó 1940: 53, 344).

nyelvű megfelelőt, csupán román adatot. Ezek között olyanok is előfordulnak, amelyeknek magyar eredete kétségtelen, hiszen a magyar alak adattári vagy térképi előfordulása híján is könnyen kikövetkeztethető a magyar etimon. Ilyen a rom. *Vetijgat* (ejtsd: *vetizsgát*), amely a *vetés* + *gát* összetétel eredménye, így a zöngésség szerinti részleges hasonulás következtében végbement mássalhangzó-változások (*s* > *zs*) és az ízű nyelvjárásnak megfelelő *vetés* > *vetís* alakok átvételével jött létre a rom. *Vetijgat* víznév. Ez a nyelvi jelenség azt bizonyítja, hogy az eredeti alak magyar szóösszetételre vezethető vissza; erre adatot egyelőre térképen nem találtam, csupán egy érmelléki leírásban (Szilágyi 2008: 15). Hasonlóan, hangzás alapján felismerhetően magyarból lett román nevek a rom. *Raţ* (ejtsd: rác), a rom. *Vale Gatuluj* 'gát patakja', a rom. *La forrás* 'a forrásnál'. Román melléknévvel egészült ki az Ér román neve, a *Ierul Rece* 'Hideg Ér'. Nem közszóra, hanem településnévre utal a víznevek közül a *Ghirolt* (m. Érgirolt, rom. *Ghirolt*), *Săuca* (m. *Sződemeter*, rom. *Săuca*), *Sânmiclăuş* (m. *Krasznaszentmiklós*, rom. *Sânmiclăuş*), *Vezendiu* (m. *Vezend*, rom. *Vezendiu*), amelyek metonimikus helynévadással keletkeztek. A román lakosság az Érmellék szatmári részén számosabb, ennek megfelelően itt több a román víznév; közülük egyelőre bizonytalan eredetű a *Ciripicea* és a *Timiş*.

Kétségtelen, hogy a korai helynevek rendelkeznek a legjelentősebb bizonyító erővel egy-egy terület hajdani etnikai térképének a megrajzolásában. Helyhez és időhöz kötöttségük olyan lényeges információkkal bír, amelyek segítségével megtudhatjuk, hogy egy régióban milyen nyelvű népcsoport használta a helynévállományt. Fontos, hogy nem a névadók, hanem a névhasználók népességi összetétele alapján vonjunk le következtetéseket, mert a két csoport jelenléte között a helynevek életében akár több évszázad is eltelhet. Az érmelléki víznevek többségének magyar nyelvű elsődlegessége vitathatatlan. A terület történelmi jellegéből fakadóan a település- és víznevek egyaránt magyarok, kivételt csupán néhány helységnév képez. Ahhoz, hogy a nevek életében bekövetkező változásokat nyomon követhessük, az ugyanazon denotátumot jelölő vízneveket a lehetőségekhez mérten a lehető legpontosabban kell lokalizálnunk. Ennek a műveletnek legalább két buktatója van: egyrészt az új és részletes térképek hiánya, másrészt az Ér vízrendszerében véghezvitt változtatások (pl. lecsapolás, csatornába terelés), amelyek markáns nyomot hagytak a névanyagban. Sajnos a két- vagy többnyelvű erdélyi térképek gyártása nem jellemző manapság (ismereteim szerint a legutóbbi ilyen az 1:500 000 méretarányú Erdély-térkép), így egyenes út visz vagy inkább taszít az államnyelv érvényesülése felé a víznevek esetében is. Bár térképen magyar nyelvű pataknevet ma nemigen találunk, a román transzliterációs olvasat egyelőre őrzi azt a nyelvet, amelyen a név született (pl. rom. *Vetijgat*).

Az időrendi felosztásban a századok szerinti elkülönítést választottam, de az adatok mennyiségi mutatói alapján indokoltnak láttam a korai időszakot összevonni. Így az első periódus az általam gyűjtött nevek legkorábbi előfordulása szerint a korai ómagyar korig nyúlik vissza, és a 16. századdal zárul. Ebben a tartományban összesen öt denotátum különböző alakú neve fordul elő a releváns adattárak, monográfiák szerint (Jakó 1940, HA. 1, Ortvay). Maga az *Ér* Anonymusnál, Lipszkynél, Pestynél, Ortvaynál, Györffynél és a KMHSz.-ben is több néven szerepel (*Humusover, Humusouer, Her, Omsó-ér, Erwyze* stb.), a román térképeken pedig *Ier* vagy *Ieriu* alakkal találkozunk. A többi korai víznév bizonyára a jelölt folyók nagyságának köszönheti lejegyzését; közülük három, a *Közép-ér* (1338: fluvius *Kuzeper*), a *Kegye-patak* (1338: ? fluvius *Chegze*) és a *Mohos* (1329: *Mohus* fluvius) Jakó monográfiájában szerepel a 14. századi adattári szócikkek között; a negyediknek, a 13. században lejegyzett *Körtvély-ér*-nek (1295/1423: *Kerthweler*, Gy. 1: 510) csak egy 15. századi másolata maradt ránk első ismert megjelenésként.

A második, a 16. századtól a 19. századig tartó időintervallum összesen 28 névadatot foglal magába, az ETH. 3. (15 db) és a második katonai felmérés térképein lévő víznevek (13 db) alapján. Az eddig gyűjtött adatok jórészt magyar alakulatok, bár néhány korai előfordulás latin szövegbe ágyazódik (pl. fluvius *Kuzeper*). A 18. századtól feltűnnek olyan kevert nyelvű víznevek, amelyek román és magyar lexémákat, illetve toldalékokat egyaránt tartalmaznak. Az agglutináló magyar nyelv és a nagyrészt flektáló román nyelv találkozásánál ez a tendencia a nevek szerkezetében változatosan érvényesül. Megfigyelhető, hogy Szabó T. Attila gyűjtésében a magyar névhez csupán néhány rag (elsősorban helyhatározórag) járul, mint a román *la* prepozíció (amely a magyar *-nál/nél* helyhatározóragnak felel meg), ahogyan azt a *La forrás* víznév is bizonyítja (ETH. 3: 226). Ha birtokos eset áll fenn, akkor a magyar víznév általában a 'valaminek vagy valakinek a patakánál' jelentésű román prepozíciós formával egészül ki, tehát a magyar hidronima román vízrajzi köznevet kap. Ilyen a *La Vale Gatuluj*, ahol a prepozíciót a 'patak, völgy' jelentésű román *vale* követi, ezt pedig a m. *gát* szó, amelyhez járul az *u* kötőhangzó és a rom. *-lui* (ejtsd: luj) birtokos személyjel. A román prepozíció szemantikai megfelelője a *felé* névutóval is azonosítható, ami az adatközlők élőbeszédét tükrözi. A térképeken ún. hivatalos formákkal találkozunk; ezekben a fent tárgyalt prepozíció többnyire elmarad, a földrajzi köznévi alaptag pedig megszilárdul (pl. *Vale Szekeresuluj*, *Valea Domoszlo*). Ez utóbbi szerkezetében is fellép bizonyos formai kettősség, mert a rom. *vale* alaptag lehet határozatlan, jelöltség szerint zéró morfémás, vagy határozott, ami jelen esetben az alapszó neméhez igazodó nőnemű *-a* végződésben jut kifejezésre

(*valea*). A *Valea Szalului* pataknév esetében nem dönthető el megnyugtatóan a név második részének nyelvi hovatartozása, mert a *Szaluluj* bővítményi rész magyarázatánál egy magyar és két román lexéma egyaránt szóba jöhet. Ha a m. *szál* szavunkat tekintjük a szó etimonjának ('szálfa, szálerdő' jelentéssel), akkor az rom. *-lui* birtokos személyragot kap. Ismerve a növény- és víznevek kapcsolatát, ez a feltevés megállja a helyét, ugyanakkor figyelembe kell venni a rom. *sal* (ejtsd: szál) 1. 'tutaj', 2. 'jegenyenyár', 3. 'parafa' alakot is, sőt a rom. *sat* 'falu' köznév elírásának a lehetősége is felmerül, hiszen a *Falu pataka* típusú elnevezés igen elterjedt forma, ti. a Körösök románlakta területén nyolc alkalommal szerepel.

A harmadik kijelölt korszak a 19. századot öleli fel. Ide vonatkozóan három olyan forrásmunka említhető, amely nagyobb mennyiségű (47 db) víznévadatot tartalmaz: a harmadik katonai felmérés térképei (19 db), Hunfalvy geográfiai leírása (16 db), Pesty adattára (9 db), illetve az ETH. 3. (3 db). Míg az előző kor víznévanyagában a román nevek aránya 23% volt, ebben a században csökken a mennyiségi mutatójuk. A változás egyik oka az lehet, hogy a vizsgált korszakban ezen a területen is a magyar volt a hivatalos nyelv, így a Szabó T. Attila gyűjtéséből származó nem levéltári, hanem élőnyelvi adatokhoz viszonyítva kiszorultak a nem hivatalos, román megnevezések. A víznevek ekkor még világosan tükrözték a vízfolyást elnevező nép etnikumát, jóllehet a terület lakossága korántsem homogén a több száz éve tartó román beszivárgás következtében. Hangsúlyozandó, hogy e kategória víznevei az elnevezők nyelvi hovatartozását még őrzik ugyan, de a térképeken és az adattárakban szereplő magyar nevek között a század második felét jellemző magyarosítási mozgalomnak megfelelően találunk néhol románból magyar nyelvre adaptált neveket is (pl. *Lázuri-patak*). Ennek következménye, hogy az ide tartozó nevek nem nyújtanak biztos támpontot a különféle nemzetiségek aránybeli megállapításához. Szinte minden lehetséges névadási forma érvényesül ezekben a névadatokban. Legnagyobb számban a településnevekből alakult víznevek csoportja jelenik meg (11 db) az olyan nevekben, mint a *Csáni-csermely, Orbói-patak, Szakácsi-patak, Csögi-patak* stb. A víz valamely tulajdonságát jelöli például a *Sebes-ér, Szagos-patak, Fekete-patak*, növényzetre utal a *Vörösnád, Gánás*.

A negyedik és egyben utolsó rész a 20. század vízneveit öleli fel. Ez a század gyökeres történelmi változást hozott, amely a nevek életében is erősen érezteti hatását. A század második felében készült térképeken kivétel nélkül román neveket találunk, amelyek közül több név magyarból való átültetése még nyomon követhető; kivételt csak néhány román név képez. A településnévből metonimikusan keletkezett víznevek román párja sok esetben hangzás szerinti átültetés, nem fordítás: a *Kekec-patak* vagy *Kékécpatak* román neve *Checheț*, Szántó település pataka

Santău, a *Csáni-csermely* románul *Cean*, Ráctanya pataka *Raț*, a *Szarvadi-csermely* románul *Sărvăzel*,[83] a *Péeri-csermely* román neve *Pir*, Krasznaszentmiklós pataka *Sânmiclăuș*, Vezend vize *Vezendiu* stb. Egy denotátumnak igen sok névváltozata lehet egyazon nyelven belül, és a kör csak bővül, ha ugyanarra a névre idegen nyelvű adat is születik. Ilyen a Mihályfalva környékén folyó *Móka-patak* vagy *Moka-ér*, amely a román térképeken az *o* hang hosszú vagy rövid időtartama szerint váltakozik *Mouca*, illetve *Moca* alakban. Találkozunk olyan névadattal is, amelyben csupán az alaptagként szolgáló vízrajzi köznevet fordították le románra, a bővítményi részt pedig fonetikailag és morfológiailag adaptálták (pl. m. *Mikó-patak*, rom. *Valea Micăului*), de előfordul, hogy a bővítményi részt fordítás útján veszik át a román adatba (pl. m. *Feketevölgyi-patak*, rom. *Valea Neagră* 'fekete patak').

Végezetül néhány szó az egy- és kétnevűség statisztikai mutatóiról. A négy korszak lehetőséget adott arra, hogy a vizsgált víznévanyag nyelvi zónáit feltárhassuk, jobban megismerjük. A vizsgált vízgyűjtő folyóit összesen 75 magyar, 33 román és 3 latin név jelöli. Ha ezeket a számokat összeadjuk, láthatjuk, hogy a kapott eredmény jócskán meghaladja az említett 84 denotátumot, hiszen találunk olyan objektumot is, amely két vagy akár több névvel is rendelkezik. Az is kitűnik, mennyire elmarad a román névadatok száma a magyarokéval szemben, ami annak tulajdonítható, hogy megjelenésük igen kései, nagyrészt a 20. századra esik (Kɪss M. 2012b: 97).

[83] Érdekes, hogy a *Szarvad* név kicsinyítő (vagy helynévképző) *-d*-jének a szerepét a román adatban szintén kicsinyítő képző *(-el)* tölti be.

Áttekintés

A keletkezéstörténeti vizsgálat során figyelemmel kísérhettük azoknak a nyelvi szabályoknak a működését, amelyek a név létrejöttekor aktiválódnak. A belső és a külső szóalkotás lényegi szintjei magukba foglalják egyrészt a szintagmatikus, morfematikai, jelentésbeli és szerkezeti változással, másrészt a névátvétellel alakult nevek csoportját.

A szintagmatikus szerkesztéssel alakult neveket az előző részben részletesen kifejtett gondolatok alapján jellemezhetjük, kiemelve azt, hogy a jelöltség és jelöletlenség tekintetében a jelölt jelzős szerkezetek dominálnak. A morfematikai kompozíciók létrejöttében fontos szerepet kapnak a helynévképzők, így a derivációs lehetőségek bősége és rugalmassága elsősorban az *-s, -d, -ó/-ő*, másodsorban a *-gy*, *-cs, -ás/-és* és *-i* képzők névalkotó tevékenységében érhető tetten. A képzőrendszer elemeivel szemben a vizsgált nevekben kevesebb alkalommal fordulnak elő névszójellel vagy határozóraggal ellátott víznevek.

A szerkezeti változástól eltérően a jelentésbeli névalkotás nem a névtest alakulásait követi, hanem azt a folyamatot, amely során a nyelv a meglévő elemkészletet úgy használja fel egy új név megalkotásában, hogy az új jelentés kialakulása a szerkezet módosulása nélkül megy végbe. Ennek nyelvi eszközei a jelentéshasadás (pl. ér vízrajzi köznév > Ér víznév), a jelentésszűkülés, a névátvitel (esetünkben a metonímia, pl. *Vezend*) és a névköltöztetés (pl. *Küsmöd*). Ezek közül a csoportok közül a névátvitelen belül a metonímia előkelő helyet foglal el a névalkotás folyamatában, hiszen víznevek keletkezhetnek növény-, állat-, személy-, épület- vagy domborzatnévből, ugyanakkor a víznév is alapul szolgálhat egy-egy település vagy egyéb terület névalkotásában (pl. *Kalota*). A szerkezeti változással alakult nevek különválasztását követhetjük nyomon Hoffmann rendszerezésében, ahol a névrésszel történő gyarapodást kiegészülésnek, a névelemmel történőt bővülésnek tekinti, a névrésszel való csökkenést ellipszisnek, a névelemmel valót pedig redukciónak nevezi. Ezek a változások különösen jellemzik a Körösök víznévanyagát, ahol a román nevekben az ellipszis erőteljesebb megjelenése figyelhető meg, míg a magyar névanyagot a településnevekből metonimikusan keletkezett víznevek elterjedése jellemzi. A deetimologizáció során a nevek funkcionális-szemantikai és lexikális-morfológiai szerkezete elhomályosul (*Hejő, Berettyó* stb.), értelmezésük nyelvtörténeti elemzést igényel, ugyanakkor hasonló eljárás szükséges a deetimologikus nevek megfejtésére is (pl. *Vércsorog*).

Névátvétellel általában a nagyobb folyók neve örökítődött meg a Körösök névkincsében. Ezek a külső keletkezésű nevek többféleképpen épülnek be az új

helynévrendszerbe: hangalaki változással vagy anélkül, továbbá ide sorolandók a párhuzamos helynévadás esetei is. A Körösök vízneveinek 61%-a magyar, a maradék 39% pedig megoszlik a román és elenyésző részben az egyéb (pl. szláv) eredetű adatok közt. Jóllehet a román névállomány jelentős mennyiségű magyar átvételt tartalmaz, a magyar és a román nevek területi megoszlása északról dél felé haladva a román nyelvű adatok térhódítását mutatja, ami a Fekete-Körös jobb oldalának víznévarányaiban tetőződik, míg az Ér jobb oldalán éri el a legalacsonyabb mutatót.

A névátvételek történeti rétegződését tekinthettük át az Ér helynévanyagának részletes bemutatásával kronológiai megközelítésben, így tanúi lehettünk a víznevek ki-, illetve átalakulásának a különböző történeti korokban.

6. Eredmények

A névrendszertani vizsgálat során láthattuk, hogy a víznevek mélyreható és sokirányú elemzése a terület földrajzi és etnikai sajátosságait alapjaiban érinti. Figyelembe veendő az a heterogenitás is, amely a vidék nyelvi, földrajzi és történeti jellemzője, hiszen a Körös vízgyűjtője két országot köt össze egymással. Ennek következtében szükségessé vált a lehető legtöbb folyóvíznév összegyűjtése és térképen való elhelyezése, hogy a levonandó tanulságok megbízható képet fessenek a hidronimákban tükröződő nyelvi állapot helyzetéről és változásairól.

A Körösök országhatármenti szerepe következtében átfogó képet kaphattunk a vizsgált terület lakosságának névalkotó tevékenységéről, amely alapvetően a magyar és a román nyelv köré csoportosul. Munkám során a víznévvel kapcsolatos magyar és nemzetközi kutatások mellett az adattári és térképészeti források közül is számosat felhasználtam. A szakirodalom áttekintésekor tanúi lehettünk annak a kristályosodó folyamatnak, amely a víznévkutatást jellemzi: kezdetben adattári és makrotoponímiai összegzésekből válogathattunk ki vízneveket, azonban a 20. század közepétől – a mikrotoponímiai kutatások előtérbe kerülésével – a víznevek tanulmányozásának igénye is megnőtt. Mivel a víznevek térképi azonosítása elsősorban térképhez kötött, a kutatás során igyekeztem figyelmen kívül hagyni a vármegyénkénti (közigazgatási) felosztást, hogy a kisebb és nagyobb folyóvizek forrásvidékétől eljuthassak a torkolatig, keletről nyugat, illetve északról dél felé haladva. Az elemzett névanyagban világosan kirajzolódik, hogy a kisebb vizek nevei változékonyabbak, amelyekben általában a birtoklás tényének kifejezése következtében igen magas a személynevek aránya. Tovább finomítva a felbontást, megállapítható, hogy a magyar és román antroponimák közül a román van túlsúlyban, amelyek között néhány adaptáció is előfordul (pl. *Zsiga* szn. > *Jighii* ‘Zsigáé’), a kisebb mennyiségű szláv személynevet tartalmazó víznevek esetében általában a szn. > településnév > víznév sorrend állítható fel (pl. *Kémer* szn. > *Kémer* hn. > *Kémer-patak* vízn.).

A második nagyobb egységben a vízrajzi köznevek értelmezési lehetőségeit mutattam be, felsorakoztatva a vizsgált vízgyűjtőhöz tartozó köznevek, valamint azok jellegzetességeit, illetve történeti és eredetbeli rétegeit. A vízrajzi köznevek nyelvhasználati kérdéseit követően betekintést nyerhettünk a jelentésbeli és alaktani jegyek névalkotó szerepébe, mely nyelvspecifikus jellemzői révén meghatározó szereppel rendelkezik a nevek keletkezésében. A történeti és nyelvi rétegek összefüggését jól nyomon követhetjük a köznévi formák élettanában. A víznevek az idő folyamán többféle etnikai hatásnak voltak kitéve, amelyek jellegzetes

nyomokat hagytak a víznévkincsben, ugyanakkor a nyelven belüli változások is jellemzik a vízrajzi közneveket (pl. az elhomályosult jelentésű alakok). A függelékben szereplő lista az élő és a nyelvhasználatból kiveszett, de még kikövetkeztethető magyar és román formákat tartalmazza a Körösök vízgyűjtőjének névkincséből.

A harmadik rész a víznevek fontosabb tipológiai áttekintését nyújtja, bemutatva a releváns rendszerezési lehetőségeket. Az évtizedek alatt formálódó, csiszolódó kategorizálások újabbnál újabb megoldandó feladatokat szültek, amelyeket a nyelvészek más és más perspektívából világítottak meg. Jelenleg az összes helynévtipológiai modell közül Hoffmann elemzési rendszere számít olyan jól megalapozott keretnek, amely segítségével számos terület toponimája (elsősorban mikronimája) vizsgálható.

A dolgozat fő fejezete a Körösök magyar és román vízneveinek névrendszertani vizsgálatát tartalmazza funkcionális-szemantikai, lexikális-morfológiai és keletkezéstörténeti nézőpontból. A magyar víznévanyag 20%-át az egyrészes, 80%-át pedig a kétrészes nevek alkotják. A magyar egyrészesek általában jelöltek, leginkább *-s* valamivel való ellátottságot jelentő képzővel vagy melléknévi, illetve főnévi igenevek toldalékával vannak ellátva. A román víznévanyag 60%-át egyrészes nevek alkotják, ahol szintén találunk képzőket, leginkább kicsinyítő képzőket, de a helységnevek metonimikus átvétele is jellegzetes névalkotási módszer. Ugyanakkor a vízrajzi köznév elmaradása is igen jellemző; továbbá meghatározó számban szerepelnek magyar adaptációk is (m. *Kis-tag* > rom. *Chiştag*, m. *Keszend* > rom. *Chisindia*), amelyek egykori magyar névrész- vagy névelembeli összetételekről árulkodnak.

A kétszintű szerkezeti elemzés során láthattuk, hogy alapvetően milyen jelentésbeli és formai eszközök vettek részt a víznévalkotásban a Körösök vízgyűjtő területén, továbbá azt, hogy ezek a nyelvi jelek milyen kölcsönhatásban vannak egymással. A funkcionális-szemantikai vizsgálat során egy- és kétrészes neveket különítettem el, mindegyik névrésznek külön szerepet tulajdonítva. Az egyrészes nevek névrészbeli meghatározottságuk alapján három csoportba sorolhatók: fajtajelölő, sajátosságot jelölő és megnevező funkciójú névrészek. A szóösszetételek esetében általában a fajtajelölő elem mellé társul vagy egy sajátosságot jelölő névrész (S+F), vagy egy megnevező szerepű tag (M+F), de ritkábban az is előfordul, hogy a megnevező rész utólag kap egy sajátosságra utaló névrészt (S+M).

A lexikális-morfológiai elemzés a nyelvi kifejezőeszközök típus- és aránybeli összetételét vizsgálja. A névalkotásban részt vevő szavak (köznév, személynév, helynév, melléknévi jellegű szavak, számnév) és szószerkezetek megoszlása a helynévi meghatározottságú névrészekben a legmagasabb arányú, hiszen a domborzati nevek szoros kölcsönhatásban állnak a folyóvíznevekkel, amelyek általában össze

is kötik azokat. Az elemzés során láthattuk, hogy a köznevek ugyancsak változatos képet mutatnak, hiszen ide sorolandó minden állat- és növénynév, vízrajzi köznév, építmény-, nép- és eszköznév is, továbbá foglalkozás- és anyagnevet tartalmazó víznév. A fenti kategóriák a vízközeli helyekre, illetve valamilyen tájegységnek, tájrészletnek a vízzel kapcsolatos összefüggésére mutattak rá, de magának a víznek a jegyeit a melléknévi jellegű lexémákat tartalmazó víznevek közvetítik. Kisebb nagyságrendű a személy- és számnevekből, valamint szószerkezetekből alkotott hidronimák száma.

A szószerkezeteket elemző rész bevezetőjében a bemutatott értelmezési lehetőségek közül a Hoffmann-féle csoportbontást követtem, alárendelő – jelzős és határozós – szerkezeteket különítve el. Összehasonlítva a jelzős és a határozós szószerkezeteket, kitűnik, hogy a Körösök víznévkincse szintagmatikus szerkesztéssel keletkezett neveinek 87%-a jelzős szerkezetű, ahol a magyar és román adatok közti különbség nem számottevő. Ezzel ellentétben a határozós szerkezetű nevek (13%) nagyobb része a román nevek konstrukcióiban jelentkezik.

A keletkezéstörténeti vizsgálat lehetőséget nyújtott a névalkotás belső és külső működési szabályainak megismerésére. Ennek függvényében láthattuk, hogy a szintagmatikus szerkesztéssel alakult nevek esetében a jelöltség és jelöletlenség szempontjából a jelölt jelzős szerkezetek dominálnak. A nevek keletkezésében fontos szerepet kapnak a helynévképzők és egyéb toldalékok. A jelentésbeli névalkotást a jelentéshasadás, a jelentésbővülés, a jelentésszűkülés, a névátvitel és a névköltöztetés példáival mutattam be. A szerkezeti változással alakult nevek példái révén a kiegészülés és bővülés, ellipszis és redukció jellegzetességeit láthattuk a Körösök víznévrendszerében.

A névátvételek bemutatása során figyelemmel kísérhettük, hogyan épül be egyes folyók neve a meglévő névkincsbe. Bár szláv eredetű víznevekkel is számolhatunk a Körösök területén, elsősorban a magyar és a román nevek dominálnak.

Végső összegzésként megállapíthatjuk, hogy a Körösök víznévanyaga rendkívül színes képet nyújt. Ami a névalkotásban részt vevő lexémák etimológiáját illeti, a főág nevének eredete – ősi mivoltából kifolyólag – nem következtethető ki olyan pontossággal, mint a többi kisebb szakasznév. A három Körös-ág jelentősebb mellékfolyóinak neve nagyrészt a magyar nyelvből eredeztethető, és mindössze négy esetben számolhatunk szláv eredetű hidronimával, míg a kisebb pataknevek magyar, román és szláv névelemeket őriznek. A későbbi névváltozatok létrejötte meglehetősen felduzzasztotta a névanyagot, hiszen több esetben a magyar nevet a román névhasználók különösebb változtatás nélkül átvették vagy lefordították. Ezeknek a neveknek az összegyűjtése és egyeztetése, majd lokalizálása a térképen nem volt mindig zökkenőmentes, továbbá a leíró és keletkezéstörténeti szempontok

szerinti besorolást a vizek ugyanazon nyelven belüli két- vagy többnevűsége is megnehezítette. Ez is arra késztetett, hogy a magyar és román neveket különválaszszam, a vizsgálati eredményeket párhuzamosan mutassam be és hasonlítsam össze egymással. A kapott értékek a magyar víznevek folyamatos kiszorulását mutatják, ez a tendencia egyenesen arányos a magyarság ritkulásával és asszimilálódásával. Nagyban segítené a tudományos kutatást, ha a területről korszerű, naprakész és alapos élőnyelvi helynévgyűjtés állna a rendelkezésünkre, ami az MNHP révén hamarosan megvalósulhat.

A párhuzamosan elemzett névanyag olyan problémákat vet fel, amelyek mind a magyar, mind pedig a román (víz)névadás sajátosságait érintik, de az értekezés korántsem aknázza ki teljességgel a kínálkozó egyéb irányú tudományos lehetőségeket, mert a részletezés a terjedelmi korlátokat túlfeszítené. Névélettani szempontból fontos ugyanakkor látnunk a régió jellegzetes népcsoportjainak térbeli és időbeli elhelyezkedését, mozgását, változó szerepét a névadásban. Az elemzés során bebizonyosodott, hogy a vizsgált terület etnikai összetétele alapjaiban befolyásolta minden névtípus, így a hidronimák alakulását is. Ezeknek a külső körülményeknek a számbavétele több tudományterületet érint, hiszen a történeti földrajz, a társadalomtörténet és a néprajz kutatási eredményeinek a bevonásával számos bizonytalanság kiszűrhető.

Névrendszertani vizsgálatom a román nevek esetében a keletkezéstörténeti részig terjed. Etimológiai elemzéseket magam is végeztem az Ér és a Berettyó folyóvíznevei körében, ahol az elenyésző számú szláv eredetű adatok mellett a magyar és a román formák kontrasztív vizsgálata jól példázta a két nyelv egymásra hatását. Munkám második fejezetében, a víznévkutatás történeti bevezetőjében bemutattam az e témakörben megjelent tanulmányokat, de nyelvi kölcsönhatásról kevés helyen olvashatunk, kétnyelvű térség párhuzamos bemutatásával pedig a román szakirodalomban – eddigi ismereteim szerint – még senki nem próbálkozott, így e vizsgálat remélhetőleg kiindulási támpontokat tud nyújtani egy hasonló tematikájú elemzés során.

A víznevek rendszertani feldolgozásának kutatási produktuma a még napjainkban is formálódó terminológiai és módszertani keretrendszer megszilárdításához járul hozzá. A névkincs adta lehetőségek kiaknázása során arra törekedtem, hogy a rendszertani elemzésen túl olyan új perspektívákat villantsak fel, amelyek a kutatást újabb szempontok szerint viszik tovább a komparatív-kontrasztív szemlélet érvényesítésével, sőt továbbgondolásával.

Summary

Name taxonomic analysis of the Körös River basin

1. Defining the topic and the objectives

The main aim of this essay is to analyse the hydronym naming of the Körös Rivers basin according to the Hoffmann name taxonomic research. In the typologic analysis I differentiate between the Hungarian and Romanian names, and after translating the latter ones I analyse them etymologically the same way as the Hungarian names, and at the end of the descriptive parts I compare the test results of the names from two different language layers.

This functional-semantic analysis incorporates more than two thousand river names and offers results which are essential for the historical and contemporary linguistics, since they paint a reliable picture of the changes in language in the light of hydronyms. Because of the vast expanse – 27.000 m^2 – of this territory I only deal with the group of river names, thereby we can obtain an overall picture of the naming activity of this area's people, which activity is basically centred on the Hungarian and Romanian languages. A number of studies have been published about hydronyms in the Hungarian and international bibliography, presenting the onomastic systems of greater or smaller streams, but – as I know – this kind of summary about a river basin that connects two countries and have analyzed all of its hydronyms which can be found in data storages or on maps has never came out. It is well known that place names have got a significant role in knowing the history of the Hungarian language, as both early and contemporary hydronyms in a foreign language environment give a picture of the status of the written Hungarian language and their constant changing reveals the changes of the whole language on its own way. Therefore a systematic examination of these names gives chance for general deductions by the monographic analysis of the names of the territory. Choosing the Körös Rivers basin is justified by the fact that due to its large extension it has a large variety of geographical conditions; however, it is very rich in its hydronym collection and its population has many ethnicities.

2. The method and the aspects of analysis

I have examined the Körös Rivers basin hydronyms based on the given resources, and the time limit of this analysis was from the old Hungarian times till the 21st

century. First I have accommodated the data base and the map resources, and then I have localized and interpreted them – in many cases just after translating the Romanian hydronyms into Hungarian. Basically I have used three types of resources: geographic descriptions (the works of Hunfalvy, Haán and Korbély), historical geography of Györffy, data bases (HA. 1– 3., Pesty and the ETH. 3., 10. and 11.), and I have looked through various dictionaries and maps (EKFT., MKFT., HKFT., Huszár-map, EOTR. etc.).

After the historical research I outline the possible interpretations of the basic hydronym elements which have a reliable base, the areal linguistic analysis. This method points out the similarities and differences between historical and linguistic layers of hydrographic common names.

This essay consists of two parts: the analytic and the other one is the collection of the analyzed names. The first part consists of five bigger sections of which the first chapter is about the history of the hydronyms' research from the early works till nowadays. In the second chapter I present the possible interpretations of these hydrographic common names, lining up the analyzed river basin's common names, as well as their characteristics, and the historical and language layers of these names. The third chapter deals with the typological overview of hydronyms, presenting the relevant analytical possibilities. The next chapter includes the functionalsemantic analysis of the Körös River basin's Hungarian and Romanian hydronyms according to structural and etymological aspects. Finally, the fifth and last chapter summarises the results of this examination and shows it on various diagrams.

The Appendix - the second part of the dissertation - includes the list of the base hydronyms which had been analyzed and their identifications on the map. Among these lists there are some which orders all the hydronyms according to their flowing with a map number, separate the Hungarian and Romanian (with a minimal number of German) names in alphabetic order. Interpretations of hydrographic common names can be found in the dictionary appendix then the Data base.

3. New scientific results of the dissertation

By the functional-semantic analysis of the Körös River basin's hydronyms we can trace the connections, territorial and temporal differences, changes of the Hungarian place name system.

On account of the basin's boundary role we can have an overall picture about the name giving activities of this territory's people, which is basically grouped around the Hungarian and Romanian languages. During my work I have used

several data bases and map resources along with the Hungarian and international hydronym researches in order to fulfill my assumed object. Surveying the research works about hydronyms we can observe a characterizing process: in the beginning we could choose hydronyms only from data base and macrotoponimic summaries, however from the mid 20th century, when microtoponimic researches came into light, claims raised to study hydronyms. Since the cartographic identification of hydronyms is primarily attached to maps, during my research I have left the county/administrative partitions out of account in order to reach the influx from the wells of minor or greater rivers, from East to West and from North to South. It is noticable in this collection of names that in case of minor rivers' names, they are more variable (Benkő 1947a: 22) and connected to personal names on a high rate which can be explained with possession claims. Further researches show that in case of Hungarian and Romanian anthroponyms the latter ones are more common and among these we can find many adaptations (ex. *Zsiga* anthroponym > *Jighi* 'belongs to *Zsiga*'). Furthermore in the case of hydronyms with Slavonic personal names in them - which can be found in a less amount - the next order is likely: anthroponym > settlement name > hydronym (ex. *Kémer* anthr. > *Kémer* settl. > *Kémer-patak* hydr.).

In the second part of the dissertation I present the possible ways to interpret hydrographic common names, listing the analyzed basin's common names, as well as their characteristics, historical and etymological layers. After these language usage related questions, we get an insight view on the special role of the name giving affects of semantical and morphological characteristics. We can follow up the connection between historical and linguistic layers in the physiology of common name forms. Hydronyms have been exposed to various ethnic effects which have left distinctive marks on the name collection, however, changes in the language has also characterized the hydrographic common names (eg, certain names' meanings are not clear any more). The list in the appendix contains the living and the extinct Hungarian and Romanian name forms of the Körös river basin's name collection.

The third part provides a typological overview of hydronyms and shows the relevant sorting options. Over the decades, various tasks emerged by categorizations which have been illuminated by different perspectives by linguists. Currently, from all the place name typological models Hoffmann Istvan's analyzing system counts as the most accepted.

The next chapter includes the name taxonomic analysis of the Hungarian and Romanian hydronyms of the Körös River basin from a structural and etymological point of view. 20% of the Hungarian hydronyms are monomial, and 80% is made up of binominal names. Hungarian monomials are usually marked by an

–s suffix (means: supplied with something) or by a continuous adjectival participle or an infinitive affix. 60% of the Romanian hydronyms are monomial and there are also suffixes, mostly diminutive ones, but metonymic takeover of settlement names is also a method in creating names, however the backlog of hydrographic common noun is very specific; furthermore, there is a significant number of Hungarians adaptations as well (Hun. *Kis-tag* > Rom. *Chiştag*, Hun. *Keszend* > *Rom*. Chisindia), which reveal the former Hungarian name or partial name compositions.

By the three-level structural analysis it can be seen that basically what kind of semantic and formal tools are involved in the hydronym name giving process of the Körös River basin, and the interaction among them. During the semantic-functional analysis I separated the monomial and binominal names, presenting a separate role for each name part. Based on the determination of these name parts they can be divided into three groups: parts with type marker, specifying and with name giving function. In the case of word combinations, a specifying name part usually associates to the type marker element (S+T: *Nagy-ér*, *Kertes-patak* or a part with naming role (N+T: *Tusza pataka*, *Körös-ér*), but rarely it is likely to happen that the naming part later gets involved in a specifying name part (S+N: *Sebes-Körös*, *Fehér-Körös*).

On the level of name taxonomic analysis we separated the functional-semantic, the lexical morphological and the syntagmatic structures (see Kiss M. 2012a: 82). The first, functional-semantic categorization offers several options, depending on what does an analyzed name part denotes: type (T), specificity (S), or gives name to a place (N). The majority of the collection is of course made by word combinations, so the above categorizations are grouped as follows: S+T, N+T, S+N. Such classification is not always easy to perform (eg, hydrographic common noun is dying), but if the data set is analyzed on linguistic level, we can see how the meaning of the creek's name changes in the second language , and at the same time how it shifts from one functional category to another (eg, Hun. *Hollód* > Rom. *Holod*; Hun. S > Rom. N). The summary shows that from the three main semantic characteristics the naming parts appear most often (12.6%) and right after that comes the ones with specifying characteristics (10.8 %), while the type marking name parts shows 1.8% of the whole toponymy, so in the case of more than two thousand lexemes, this latter amount is at least 40 data. Word combinations were found with the largest difference between the Hungarian and Romanian hydronym set. The functional relationship between specifying and type marker parts (67.3%) are the most common in Hungarian hydronyms (46.1%), while the Romanian data do not reach the half of that rate (21.2%). The reason for this is in the

Romanian naming function rate where the Hungarian data are only 2.3% while the Romanian hydronyms are 10.3%. This is explained by the fact that the Romanian language during the takeover of the binominal Hungarian names it counts them as monominal hydronyms, this way their taxonomic structure change as follows: Hun. S+T > Rom. N (eg, *Kis-ér* > *Chişer*, *Budi-ér* > *Budieru*, *Jakabér* > *Iacober*, *Vár vize* > *Varvizel*). This is the most common procedure but in the case of monominal Hungarian names similar semantic change is also possible where the specifying or type marker Hungarian name getting into the Romanian language earns naming function (eg, *Közép* > *Cuzap*, *Patak* > *Potoc*). To fit into a host language a foreign name often gets a common noun suffix which facilitates the identification of the object (eg, Hun. *Száraz-ág* > Rom. *Zărzag* > Rom. *Valea Zărzagului*).

While in the previous section we examined the semantic categories, during the lexical-morphological analysis we examine the name forming role of the stem and the affix morphemes. The lexical-morphological analysis examines the type and ratio combination of the linguistic means of expression. Word and word structures Distribution of participants (common name, personal name, place name, a group of words with adjectival nature, number name) in naming have got the highest proportion in the section of place names (32%), which proves that mountain, forest, settlement names, and further microtoponyms greatly influenced the formation of hydronyms.

The examined denominatum group is divided into mono- and binominal names, followed by further categories. Among the monominal names there are some which contain marked and unmarked lexemes, based on their substantial (common and proper nouns) or adjective characteristics, and according to word structures. Monominal names with suffixes are usually originated by plant names, furthermore they can be found among Hungarian and Romanian zoonyms, material or construction names as well. The lexical-morphological structure of binominal hydronyms can be divided into two further groups: prefix and suffix, adjunctive and base part. Based on principle part we primarily interpret and group hydrographic common names, presenting the results of the hydrographic analysis, which highlights the spread of the most commonly occurring common names (eg, brook, stream, flow) in the region. The examined main part can be an proper name which instead of adding a new name to an affluent, it only integrates one of the more significant river's name by an adjunct (eg, Hun. *Anya-*, *Ásott-*, *Fehér-*, *Fekete-*, *Hármas-*, *Kettős-*, *Kis-*, *Középső-*, *Nagy-*, *Petrószi-*, *Rossz-*, *Váradi-Körös*; Rom. *Crişul Pietros, Crişul Poienii*). The prefix structure of binominal hydronyms show greater diversity compared to suffix structures, in which the adjective prefixes (size, shape, colour, temperature, age, status, smell, taste of the water) as well as words created by

deverbal and denominal suffixes name the movement and the speed of flow of the water. Beside these water characterizing lexemes there are some other motivational aspects such as names of peoples (Czech, Russian, Serbian; Hungarian, Székely, Kun, Pechenegs; Saxon; Jewish; Gypsy; Romanian), as well as profession, proper and material names, however we can follow up the separation of backwaters in hydronyms containing cardinal numbers (Két-ér, Kettős-patak; Hármas-Körös). In the word structures, or collocations usually the ones with quality markers appear in the Hungarian Körös hydronyms, and adverbial syntagmas are more likely in the Romanian name collection. At the end of the subsection we can follow the patterns of parts of speech and word structures of the Hungarian and Romanian names finding that the ratio of place names shows the greatest difference between the two linguistic layers.

The syntagmatic analysis reveals the syntactic relationship between name parts in the structure of phrases. According to the Hoffmann classification we have distinguished subordinate (adjectival and adverbial), and co-ordinating structures. Comparing the adjectival and adverbial word structures it was found that 87% of the names which are made by syntagmatic structuring are adjectival, where the difference between Hungarian and Romanian words are not considerable, in contrast with the low ratio of adverbial structures (13%), of which a great amount is in the Romanian name collection. Names created by syntagmatic editing can be characterized on the basis of ideas in the previous section, highlight that attributive structures dominate more. In the creation of morphem(at)ic compositions place name suffixes play an important role, so the great amount and flexibility of derivational options can be observed primarily with the *-s,-d, -ó/-ő*, secondly, the *-gy ,-cs, -ás/-és* and *-i* name creating suffixes. In contrast to the elements of the formative system, in the case of the examined names hydronyms with nominal sign, adverbial inflection or with postpositions occur less frequently.

By the etymological analysis we can monitor the operation of the linguistic rules that activate when a name is formed. The inner and outer naming levels of word formation include on the one hand, syntagmatic, morphematic, semantic and structural changes, and on the other hand names formed by borrowing.

In contrast to the structural change the semantic naming does not follow the development of nameform, but that progress during which the language uses the existing elements to create a new word so the forming of the new meaning takes place without changing the structure. The linguistic tools for this are the semantic splitting (eg, *ér* hydrographic common name > *Ér* hydronym), semantic expansion (Érmellék does not only mean the river basin of Ér, but also certain territories of the Kraszna), semantic contraction, name transfer (in

this case metonymy) and name removal (eg, Küsmöd). From these categories in the group of name transfer, metonymy has a special role in the process of naming, since hydronyms can be created by plant, animal, proper, building or by relief names, however, a hydronym can be a basis for naming a settlement (KISS M. 2010b: 83) or a territory (eg, Kalota). We can follow up the separation of names created by structural changes in Hoffmann's system, where adding a name part means complementation, and adding a name element means expansion/broadening, taking away a name part means ellipse, and taking away a name element means reduction. These changes are specially characterize the hydronyms of the Körös Rivers basin, where in the Romanian names the ellipse appears more frequently, while in the Hungarian name collection hydronyms created from settlement names by metonymy are more current. In the course of deetymologization the functional-semantic and lexical-morphological structures of names become blur (Hejő, Berettyó etc.). The interpretation of these structures requires a linguistic historical analysis but a similar process is needed to unravel the people etymological names (eg, Vércsorog).

In the course of name transfer usually the names of greater rivers were recorded in the hydronyms of the Körös rivers basin. These exonyms can be embedded in different ways to the new place name system: with or without sound shape change, furthermore we can list here the cases of parallel place name transmissions. 61% of the hydronyms of the Körös rivers basin are Hungarian, the rest are divided into Romanian and other origins (eg, Slavic) with insignificant rate of data. Although, the Romanian name substance have a great amount of Hungarian borrowings, but the territorial distribution of Hungarian and Romanian names show the expansion of the Romanian data going from North to South, which culminates in the right hand side hydronym ratio of the River Fekete-Körös, while this data reaches the lowest level on the right hand side of Ér.

The historical stratification of name borrowing can be surveyed through a detailed chronological presentation of the hydronym substance of the Ér region, thus, we can witness the genesis and changes of hydronyms throughout the historical times. Though hydronyms with Slavic origin also appears in the territory of the Körös Rivers basin, we primarily deal with the distribution of Hungarian and Romanian names.

As a final conclusion, we can say that hydronyms of the Körös Rivers basin show a very colourful picture. As for the etymology of the participating lexemes, the origin of the names of the main branch – due to its ancient origin – cannot be derived as definitely as the other smaller section names. The names of the significant tributary streams of the three arms of River Körös are mainly originates

from the Hungarian language, and only in four cases we can count with Slavic hydronyms, while minor stream names contain Hungarian, Romanian and Slavic name elements as well. With the development of later name variations escalated the name substance, since in many cases the Romanian users have adopted the Hungarian names, i.e. they have borrowed or translated it without any changes. Collecting, collating and locating these names were not always smooth, furthermore the classification of these mono- or binominal hydronyms in one language according to descriptive or etymological aspects also made the procedure difficult. This has also made me to separate the Hungarian and Romanian names, to present and compare the result of my analysis in parallel to each other. The final results show that Hungarian names constantly lose ground and this tendency is directly proportional to the rarefaction and assimilation of the Hungarian people. It would greatly help the scientific research, if there were a modern, up to date and thorough sociolinguistics place name collection available to us.

The simultaneously analyzed name collection raises issues that concern both the Hungarian and the Romanian specifics of (water) name giving, but the thesis is far from fully exploit the offered scientific possibilities since the detailing would go beyond our content limitations. However, from a name physiological point of view it is important to see this region's people of the spatial and temporal location, movement, and their changing role in the naming process. During the analysis it has been shown that the ethnic composition of this region fundamentally influenced the development of every name type thus the hydronyms as well. The enumeration of these external factors affects several areas of science, as involving historical, geographical, social historical and ethnographical results of research many uncertainties can be filtered out.

The name taxonomic analysis only covers the genesis history in the case of the Romanian names. I have also made etymological analyses among the hydronyms of Rivers Ér and Berettyó, where next to the very few Slavic data the contrastive analysis of the Hungarian and Romanian forms has well exemplified the interaction of the two languages. In the historical introduction part of the second chapter of my work I have presented the scientific studies of the topic, but about linguistic interaction we can find just a few works, and in the Romanian literature - as I know it – no one has ever tried to present parallel a bilingual region, thus this analysis hopefully can be a starting point for a similar analysis.

In my work - beyond the name taxonomic analysis - I tried to get a brief look at new perspectives that will take on the research according to different new aspects.

Felhasznált irodalom

A földrajzi nevek gyűjtésének, ellenőrzésének és közzétételének kézikönyve. Szerk. Balogh Lajos–Kálmán Béla–Mező András–Ördögh Ferenc–Végh József. Kiadta a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, Budapest. 1978.

Bába Barbara–Nemes Magdolna 2014. *Magyar földrajzi köznevek tára*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Bachát László 1979. Hozzászólás „A névtudomány műszavai" című cikkhez. *NÉ*. 2: 31–33.

Balea, Daniela Maria 1997. Toponimia istorică de pe Valea Izei (La toponymie historique de la Vallée d'Iza). *MVIM*. 3: 395–398.

Bárczi Géza 1958. *A magyar szókincs eredete*. 2., bővített kiadás. Tankönyvkiadó, Budapest.

Bárczi Géza 1960. Elnöki megnyitó az I. Névtudományi Konferencián. *NévtVizsg*. 5–16.

Bartos-Elekes Zsombor 2005. *Nyelvhasználat a térképeken (Erdély, XIX. és XX. század)*. Doktori disszertáció.

Benkő Loránd 1947a. A Nyárádmente földrajzinevei. *MNyTK*. 74., Budapest. [Második kiadás: *MNyTK*. 217. Budapest. 2001.]

Benkő Loránd 1947b. Víz- és helységneveink viszonyához. *MNy*. 43: 259–263.

Benkő Loránd 1948. A székelyföldi szláv eredetű víznevek kérdéséhez. *MNy*. 44: 95–101.

Benkő Loránd 1970. Névtudományunk helyzete és feladatai. *NytudÉrt*. 70: 7–16.

Benkő Loránd 1976. A magyar nyelvtörténeti kutatások kiemelkedő eseményéről. *MNy*. 72: 39–47.

Benkő Loránd 1981. Elnöki megnyitó a III. Magyar Névtudományi Konferencián. *MNyTK*. 160: 7–13.

Benkő Loránd 1997/1998. Megjegyzések a Begej névhez. (Adalék táj- és víznéveink viszonyához.) In: *Szavak–nevek–szótárak. Írások Kiss Lajos 75. születésnapjára*. Szerk. Kiss Gábor–Zaicz Gábor. Budapest, 1997. 62–70. Újraközlése: Benkő 1998: 178–185.

Benkő Loránd 1998a. Néhány víznevünk – és az Árpád-kori székelyek. Adalékok a bihari székelység történetéhez. In: *Név és történelem: tanulmányok az Árpád-korról*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 133–147.

Benkő Loránd 2003. *Beszélnek a múlt nevei. Tanulmányok az Árpád-kori tulajdonnevekről*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
Benkő Loránd 2009. *A Szovárd-kérdés. Fejezetek egy ómagyar nemzetség történetéből*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
Bényei Ágnes–Pethő Gergely 1998. Az Árpád-kori Győr vármegye településneveinek nyelvészeti elemzése. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
Bényei Ágnes 2012. *Helynévképzés a magyarban*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
Bíró Ferenc 1997. Helynévalkotó vízrajzi köznevek a Körösök vidékén. *MNyj*. 34: 93–114.
Bíró Ferenc 1999. Víznevek hatása Körösladány helynévrendszerére. *NÉ*. 21: 36–42.
Bíró Ferenc 2002. *Nyelvi-tipológiai vizsgálatok Körösladány helynévrendszerében*. Eszterházy Károly Főiskola Bölcsészettudományi Kar, Eger.
Bíró Ferenc 2005. Víznevekből metonimikusan keletkezett magyar településnevek. *NÉ*. 27: 170–179.
Bíró Ferenc 2008a. Folyó- és állóvizeket jelentő köznevek ómagyar kori településnevekben. In: *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Szerk. Bölcskei Andrea–N. Császi Ildikó. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 99–106.
Bíró Ferenc 2008b. Vízrajzi köznevek ómagyar kori településnevekben. *NÉ*. 30: 67–81.
Bognár András 1981. Festy Frigyes helynévtára körül. *MNyTK*. 160: 198.
Bokor József szerk. *Partium*, A Pallas nagy lexikona. Arcanum: FolioNET (1893–1897, 1998.). https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/p-1434B/partium-1487A/
Bolocab, Gheorghe–Ionescu, Christian 1975. *Dicţionarul toponimic al României*, Limba Română. Bucureşti.
Borbély Anna 2001. *Nyelvcsere. Szociolingvisztikai kutatások a magyarországi románok körében*. MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztálya, Budapest.
Bölcskei Andrea 2010. *A magyar településnevek korrelációs rendszerének alakulása a természetes névadás korszakában*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 2., Budapest.
Buboly Magdolna 2004. Kémer (Szilágy m.) helynevei. *MND*. 187. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége. Budapest.

Buboly Magdolna 2005. *Bel- és külterületi elnevezések Szilágy megye Kémer nevű községében*. Szakdolgozat.

Bureţea, Emilian N. 1994. *Contribuţii la studiul toponimiei româneşti (Contirbutions a l'étude de la toponymie roumaine)*. Editura Universitaria, Craiova.

Bureţea, Emilian N. 1995. Observaţii asupra numelor de locuri româneşti cu secvenţa finală (Observations sur les noms de lieux roumains ayant la séquence finale). *Acta Onomastica* 10: 87–98.

Burrill, Meredith F. 1961. *Generic Terms In United States Watercourse Names*. Proceeding Of The 6th International Congress Of Onomastic Sciences. 1: 43–48. Aberdeen.

Butnaru, Daniela Ştefania 2011. *Toponimia bazinului hidrografic al Neamțului*. Editura Alfa, Iași.

Buza, Mircea 1995. Mărturii etno-istorice şi aspecte antropo-geografice oglindite în toponimia Munţilor Cindrelului (Témoignages ethno-historiques et aspects anthropo-géographiques refletés dans la toponymie des Monts de Cindrel). *SCES*. 9: 221–236.

Cameron, Kenneth 1996. *English Place Names*. Batsford

Capidan, Teodor 1925–1935. *Meglenoromânii*. Bucureşti.

Ciubotariu, Mircea 2001. *Oronimia și hidronimia din bazinul superior al Bârladului*. Casa Editorială Demiurg, Iași.

Cojocaru, Vlad 2005. *Toponimia văii mijlocii a Trotușului. Dinamica structurilor toponimice*. Casa Editorială Demiurg, Iași.

Cs. Nagy Lajos 1999. A Felső-Berettyómente vizeket és mocsaras helyeket jelölő földrajzi közneveinek rendszere. *NÉ*. 21: 31–35.

Csoma Tímea 2007. A településnév és a víznév kapcsolatáról, http://mnytud.arts.klte.hu/szakdolgozat/1552/csoma_t_1552.pdf (Szakdolgozat)

Dauzat, Albert 1926. *Les Noms de lieux: origine et evolution, villes et villages, cours d'eau, montagnes, lieux-dits*. Librairie Delagrave, Paris.

Deme László 1958. Gondolatok a helynévkutatásról. *NévtVizsg*. 72–74.

Diaconu, Petre 1998. Nu toate schimbările de toponimie sunt binevenite (Les changements de toponymie). *Tomis* 4: 13.

Dobai István 2007. *Múlandó Szilágyság*. RegunPress Kiadó, Kolozsvár.

Drăganu, Nicolae 1933. *Românii in veacurile IX-XIV. pe baza toponimiei şi a onomasticei*. Imprimeria Națională, Bucureşti.

Eremia, Anatol 1986. *Tainele numelor geografice*. Chişinău.

Eremia, Anatol 1996. Toponimia ca sursă de studiere a istoriei românilor din Basarabia (La toponymie en tant que source d'étude de l'histoire des Roumains de Bessarabie). *TD*. 17: 7–12.

Eremia, Anatol 2006. *Dicţionar explicativ şi etimologic de termeni geografici*. Editura Academică Ştiinţa, Chişinău.

Eremia, Anatol 2008. *Dictionar geografic universal*. Editura Academică Ştiinţa, Chişinău.

Fábián Pál–Szathmári István–Terestyéni Ferenc 1958. *A magyar stilisztika vázlata*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Faiciuc, Elisabeta 1997. Vechimea şi istoricul localităţilor maramureşene oglindite în toponimia şi antroponimia lor (L'ancienneté et l'historique des localités de Maramureş reflétés dans leur toponymie et anthroponymie). *MVIM*. 3: 385–394.

Faragó Imre 2005. A magyar földrajzinév-használat. *Könyvtári Figyelő* 51: 791–816.

Farbinger Anna 2019. *Magyarország vízrajzi térképezése*. Kézirat. http://lazarus.elte.hu/hun/digkonyv/szakdolg/2019-msc/farbinger_anna.pdf

Farcaş, Mircea 2009. *Lexicul subdialectului maramureşean*. Dacia Kiadó, Kolozsvár.

Fekete Nagy Antal 1941. A románság megtelepülése a középkorban. In: *Erdély és népei*. Szerk. Mályusz Elemér. Kiadta a Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karának Magyarságtudományi Intézete és a Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda. Budapest. 105–115.

Fekete Péter 1991. Tiszaszőlős helyneveinek tipológiája. *ETFTK*. 20: 13–33.

Fényes Elek 1851. *Magyarország geográfiai szótára*. Pest.

Ferenczi István 1998. Azonosítható-e az erdélyi Maros víznév Hérodotosz Mariszával? (Le nom de la riviere Mureş est-il identique avec celui de Maris de Herodot?). *EM*. 1–2: 15–28.

Fluvii Carpatorum: A Körös-medence folyóvölgyeinek természeti állapota. Szerk. Sárkány-Kis Endre–Sîrbu, Ioan–Kalivoda Béla. Szolnok, Marosvásárhely. 226–232. Online hozzáférés: http://folyok.adatbank.transindex.ro

Frânc, Sorin Mihai 2010. *Monografia toponimică a Văii Cavnicului, teză de doctorat*. Universitatea de Nord, Facultatea de Litere, Baia Mare.

Frăţilă, Vasile 1998. Toponimie şi continuitate în Transilvania de centru şi sud (Toponymie et continuité en Transylvanie Centrale et du Sud). *Ziridava* 21: 139–148.

Frăţilă, Vasile 2002. *Studii de toponimie şi dialectologie*. Editura Excelsior Art, Timişoara,.

Frăţilă, Vasile 2004. *Cercetări de onomastică şi dialectologie*. Editura Excelsior Art, Timişoara.

Frăţilă, Vasile 2010. *Câteva hidronime românești de origine slavă, în Studii de limba română. Omagiu profesorului Grigore Brâncuș*. Editura Universității din București, București. 67–74.

Frăţilă, Vasile 2011a. *Oiconime bănățene de origine maghiară, în Confluențe lingvistice și filologice. Omagiu profesorului Nicolae Felecan la împlinirea a 70 de ani, coord*. Oliviu Felecan, Daiana Felecan, Mega Kiadó, Kolozsvár. 411–430.

Frăţilă, Vasile 2011. *Toponimie și dialectologie*. Mega Kiadó, Kolozsvár.

Gazdag Vilmos 2019. A kárpátaljai magyar nyelvjárások különfejlődéséről az államnyelvi kölcsönszavak fényében. *MNyj*. 57. 101–121.

Goicu, Viorica 1996. Nume de localităţi de origine neolatină în Transilvania şi Banat (Noms de localités d'origine néolatine en Transylvanie et anat). *SCO*. 2: 179–184.

Grămadă, Nicolai 1994. Studii de toponimie minoră (Etudes de toponymie mineure). *AB*. 2: 385–422.

Győrffy Erzsébet–Reszegi Katalin 2003, Árpád-kori hegy- és víznevek funkcionális-szemantikai szempontú összehasonlító vizsgálata. *MNyj*. 41: 195–204.

Győrffy Erzsébet 2002. Régi vízneveink funkcionális szerkezetéről. *MNyj*. 40: 35–46.

Győrffy Erzsébet 2004. Az Árpád-kori folyóvíznevek lexikális szerkezetének jellemzői a Sajó vízgyűjtő területén. *HT.* 1. 129–144.

Győrffy Erzsébet 2008. Folyóvíznevekből alakult településneveink. In: *Név és valóság*. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. Szerk. Bölcskei Andrea–N. Császi Ildikó. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 142–148.

Győrffy Erzsébet 2011. *Korai ómagyar kori folyóvíznevek*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Györffy György 1941. A székelyek eredete és településük története. In: *Erdély és népei*. Szerk. MÁLYUSZ ELEMÉR. Kiadta a Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészeti Karának Magyarságtudományi Intézete és a Franklin-Társulat Magyar Irodalmi Intézet és Könyvnyomda. Budapest. 37–86.

Györffy György 1959. *Tanulmányok a magyar állam eredetéről*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Györffy István 1922. Kúnhalmok és telephelyek a karcagi határban. *MNy*. 18: 67–68.

Györffy István 1943. Dél Bihar népesedési és nemzetiségi viszonyai negyedfélszáz év óta. In: *Magyar nép – magyar föld*. Magyar Írás Irodalmi és Könyvkiadóvállalat, Budapest. 359–392.
Haán Lajos 1870. *Békés vármegye hajdana* 1–2. Pest.
Hajdú Mihály 1979. A magyar névtudomány műszavai. *NÉ*. 2: 18–28.
Hajdú Mihály 1999a. Nyelvtudomány-történeti vizsgálódás a tulajdonnevek szófaji besorolásáról a XIX. század közepéig. In: *Ember és nyelv*. Tanulmánykötet Keszler Borbála tiszteletére. Szerk. Kugler Nóra–Lengyel Klára. Budapest. 141–148.
Hajdú Mihály 2002a. The History of Onomastics. *OU*. 2: 7–45.
Hajdú Mihály 2002b. Tulajdonnév és dialektológia: IV. dialektológiai szimpozion. Szerk. Szabó Géza–Molnár Zoltán–Guttmann Miklós. Szombathely. 104–119.
Hajdú Mihály 2003a. *Általános és magyar névtan*. Osiris Kiadó, Budapest.
Hajdú Mihály 2003b. Az alföldi tanyák névtípusai. In: *Válogatott tanulmányok*. Szerk. Kiss Jenő. ELTE BTK Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai és Dialektológiai Tanszék és a Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 325–332.
Hajdú Mihály 2006. Pesty Frigyes helynévgyűjtésének megjelentetése. *NÉ*. 28: 205–215.
Hankusz Éva 2019. Víznévrendszerek összevető vizsgálata. *MNyj*. 57. 51–64.
Hints Miklós 1991. Az erdélyi Sajó völgye nyolc településének helynevei. *MND*. 94. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége, Budapest.
Hints Miklós 1995. A romániai magyar helynévkutatás. In: *Művelődés* 11: 45–46. Kolozsvár.
Hoffmann István–Kis Tamás 1996. *Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából 1864. Bihar vármegye I.* A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 65. Debrecen.
Hoffmann István–Kis Tamás 1998. *Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából 1864. Bihar vármegye II.* A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 66. Debrecen.
Hoffmann István 1999. A helynevek rendszerének nyelvi leírásához. *MNyj*. 37: 207–216.
Hoffmann István 2003a. *Magyar helynévkutatás 1958–2002*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Hoffmann István 2003b. Patak. In: *Köszöntő könyv Kiss Jenő 60. születésnapjára*. Szerk. Hajdú Mihály–Keszler Borbála. ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete, Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 664–673.

Hoffmann István 2007. *Helynevek nyelvi elemzése*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 67. Tinta Kiadó, Debrecen. Második kiadás.

Hoffmann István 2010. Víznevek a Kárpát-medencében: hidak nyelvek és kultúrák között. In: *A víz kultúrája*. Szerk. Batha Elek–Keményfi Róbert–Lajos Veronika. Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék, Debrecen. 209–220.

Inczefi Géza 1970. *Földrajzi nevek névtudományi vizsgálata. Makó környékének földrajzi nevei alapján*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Iordan, Iorgu 1963. *Toponimia românească*. Editura Academiei. Bucureşti.

Iordan, Iorgu 1983. *Dicţionar al numelor de familie româneşti*. Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică. Bucureşti.

J. Soltész Katalin 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Jakó Zsigmond Pál 1940. *Bihar megye a török pusztítás előtt. Település- és népiségtörténeti értekezések 5*. Erdélyi Tudományos Füzetek 194. Budapest.

Jakó Zsigmond Pál 1943. Újkori román települések Erdélyben és a Partiumban. In: *Magyarok és románok*. I. Szerk. Deér József–Gáldi László. Budapest. 508–571.

Janitsek Jenő 1996. Redactarea unei monografii onomastice a Maramureşului istoric (La rédaction d'une monographie onomastique du Maramureş historique). *MVIM*. 1: 123–127.

Jankovich B. Dénes 1983. *Pesty Frigyes Helynévtárából. Békés megye Pesty Frigyes helynévgyűjtésében.* Forráskiadványok a Békés Megyei Levéltárból 11. Békéscsaba.

Jankovich B. Dénes 1996. Adatok a Körösvidék középkori vízrajzához és a vizek hasznosításához. *Békés Megyei Múzeumok Közleményei* 16: 305–349.

Joyce, P. W. 1910. *The Origin and History of Irish Names of Places*. M. H. Gill and Son, Dublin.

Juhász Dezső 1988. A magyar tájnévadás. *NytudÉrt*. 126. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Juhász Péter 2020. Erdély vízneveinek rétegei és népeinek betelepülése. *HT.* 16. 7–69.

Kálmán Béla 1967. Helynévkutatás és szóföldrajz. *NytudÉrt*. 58: 344–350.

Kálmán Béla 1989. *A nevek világa*. Negyedik, átdolgozott kiadás. Csokonai Kiadó, Debrecen.

Kálnási Árpád 1984. A közösségi és a hivatalos névadás néhány jellemző vonásának összevetése a víznevekben. *MNyj*. 26–27.: 97–102.
Kálnási Árpád 1988. A Tisza-Túr köze vízneveinek névtani rendszere. In: *A magyar nyelv rétegződése I–II*. Szerk. Kiss Jenő–Szűts László. 514–521.
Kálnási Árpád 1996. Szatmári helynévtípusok és történeti rétegződésük. *DEMNyIK*. 67., Debrecen.
Kázmér Miklós 1956. Földrajzinév-kutatásunk 1945 és 1955 között. *MNy*. 52: 238–255.
Kázmér Miklós 1957. Alsó-Szigetköz földrajzi nevei. *MNyTK*. 95.
Kázmér Miklós 1968. Helynévkutatásunk 1956-tól 1966-ig. *MNy*. 64: 108–122, 245–255.
Kelemen Béla 1964. *Román–magyar szótár*. 2. kiadás. Editura Şiinţifică, Bucureşti.
Kiefer Ferenc–Ladányi Mária 2000. A szóképzés. In: *Strukturális magyar nyelvtan 3. Morfológia*. Szerk. Kiefer Ferenc. Akadémiai Kiadó, Budapest. 137–214.
King, Jacob 2008. *Analytical Tools for Toponymy: Their Application to Scottish Hydronymy*. [Online hozzáférés: http://hdl.handle.net/1842/3020]
Kiss Jenő 2007. A tájszavak szóföldrajzi kérdésköréhez. *MNyj*. 45: 27–37.
Kiss Lajos 1970. Az európai névtudomány fontosabb eredményei. *NytudÉrt*. 70: 16–26.
Kiss Lajos 1989. Az európai névtudomány utóbbi másfél évtizede. *MNyTK*. 183: 18–31.
Kiss Lajos 1996/1999a. A honfoglalás és a letelepedés a földrajzi nevek tükrében. *Magyar Tudomány* 1996: 964–971. Újraközlése: Kiss 1999a: 96–103.
Kiss Lajos 1996/1999b. A Kárpát-medence régi helynevei. *Nyr*. 120: 440–450. Újraközlése: Kiss 1999a: 104–116.
Kiss Lajos 1997c. Erdély vízneveinek rétegződése. In: *Honfoglalás és nyelvészet*. Szerk. KOvács László–Veszprémi László. Balassi Kiadó, Budapest. 199–210. Újraközlése: Kiss 1999a: 149–159.
Kiss Lajos 1999a. *Történeti vizsgálatok a földrajzi nevek körében*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba.
Kiss Lajos 1999b. Az Árpád-kori Magyarország Liptó megyétől Pilis megyéig. *MNy*. 95: 9–25.
Kiss Lajos 2000. Az új európai víznévkutatás. In: *Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián. 1999. Társadalomtudományok*. Szerk. Glatz Ferenc. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. 1–21.

Kiss Magdaléna 2009. Toponimele din Transilvania în culegerile lui Frigyes Pesty şi Attila Szabó T. In: *Lucrările celui de Al Doilea Simpozion Internaţional de Lingvistică*. Szerk. Nicolae Saramandru–Manuela Nevaci–Carmen Ioana Radu. Editura Universităţii din Bucureşti, Bucureşti. 107–113.
Kiss Magdaléna 2010a. A Küsmöd víznév etimológiai vizsgálata. *HT*. 5. 151–154.
Kiss Magdaléna 2010b. Bihar megye víz- és településneveink lexikai kapcsolata. *Félúton 5*. Az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskolájának konferenciakötete. Budapest 83–95.
Kiss Magdaléna 2012a. A Körösök magyar vízneveinek funkcionális-szemantikai elemzése. *HT*. 8. 81–99.
Kiss Magdaléna 2012b. Nyelvi érintkezések a víznevek tükrében az Érmellék területén. *NÉ*. 34: 93–100.
Kiss Magdaléna 2013. Lelkes György, Magyar helységnév-azonosító szótár. *MNy*. 109: 491–494.
Kitson, P.R. 1996. British and European River Names. *Transactions of the Philological Society* 94: 73–118.
Kniezsa István 1938/2000. *Magyarország népei a XI. században*. Kisebbségkutatás könyvek. Lucidus Kiadó, Budapest. [Első kiadás: Serédi Jusztinián szerk. Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján. Budapest. II. 365–472.]
Kniezsa István 1942a. *Erdély víznevei*. Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt., Kolozsvár.
Kniezsa István 1942b. Az Ecsedi-láp környékének szláv eredetű helynevei. *Magyar Népnyelv* 4: 196–232.
Kniezsa István 1943/2001. *Keletmagyarország helynevei*. Kisebbségkutatás könyvek. Lucidus Kiadó, Budapest. [Első kiadás: Magyarok és románok I. Szerk. Deér József–Gáldi László. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest. 111–313. 1943.]
Kniezsa István 1944. A párhuzamos helynévadás. Egy fejezet a településtörténet módszertanából. *Településtörténeti Tanulmányok* 2. Budapest.
Kniezsa István 1948a. Szláv eredetű víznevek a Székelyföldön. *MNy*. 44: 1–11.
Kniezsa István 1948b. A székelyföldi szláv eredetű víznevek kérdéséhez. *MNy*. 44: 101–105.
Kocán Béla 2008a. A középmagyar kori Ugocsa vármegye helyneveinek névrendszertani összefüggései. *HT*. 3. 95–104.

Kocán Béla 2008b. Az ómagyar kori Ugocsa vármegye helyneveinek névrendszertani összefüggései. In: *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Szerk. Bölcskei Andrea–N. Császi Ildikó. Budapest. 182–188.

Kocán Béla 2009. A folyóvíznevek típusai és változásaik Ugocsa vármegye ómagyar és középmagyar kori névanyagában. *HT*. 5. 115–130.

Korbély József 1901. Bihar vármegye hegy- és vízrajza. In: Borovszky Samu szerk. *Bihar vármegye és Nagyvárad.* Apolló Irodalmi Társaság, Budapest.

Kovács Éva 2008. Az ómagyar kori Bihar vármegye vízneveinek nyelvi elemzése. In: *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. Szerk. Bölcskei Andrea–N. Császi Ildikó. Budapest. 189–194.

Köpeczi Béla 1986. *Erdély története*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Krahe, Hans 1964. *Unsere ältesten Flussnamen*. Wiesbaden.

Lőrincze Lajos 1947. *Földrajzineveink élete*. A Magyar Táj- és Népismeret Könyvtára 9. Nyelvtudományi Intézet, Budapest.

Lőrincze Lajos 1949. *Földrajzinév-gyűjtésünk múltja, jelen állása, feladatai*. Budapest.

B. Lőrinczy Éva 1962. Képző- és névrendszertani vizsgálódások. Az *-s ~ -cs* képzővel alakult névanyag az ómagyarban. *NytudÉrt*. 33: 142–153.

Maácz Endre 1955. *Földrajzi tájszótár*. Honvédelmi Minisztérium Térképészeti Intézet, Budapest.

Markó Imre Lehel 1974. Somogy megye földrajzi közneveink értelmezése. In: *Somogy megye földrajzi nevei*. Szerk. Papp József és Végh József. 35–40.

Matijevics Lajos 1981. A jugoszláviai Ferenc-csatorna víznevei. *MND*. 23. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége, Budapest.

Matthews, Constance Mary 1972. *Place Names of the English Speaking World*. Littlehampton Book Services Ltd.

Matthews, Constance Mary 1974. *How Place Names Began, and How They Develop*. Lutterworth Press.

Melich János 1925–1929. *A honfoglaláskori Magyarország*. A Magyar Nyelvtudomány Kézikönyve I/6. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.

Mező András 1968. Megjegyzések a laza szerkezetű földrajzi nevekhez. *MNy*. 64: 51–56.

Mező András 1981. Földrajzinév-kutatásunk helyzete és feladatai. *MNyTK*. 160: 85–99.

Mező András 1982. *A magyar hivatalos helységnévadás*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Mező András 1999. *Adatok a magyar hivatalos helységnévadáshoz*. Bessenyei György Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszéke, Nyíregyháza.
Mikesy Sándor 1940. Szabolcs vármegye középkori víznevei. *Magyar Nyelvtudományi Közlemények* 53. Budapest.
Miklosich, Franz 1886. *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*. Wien.
Mills, David 1991, 1998. A Dictionary of English Place Names. Oxford University Press.
Mills, David 2003. *A Dictionary of British Place-Names*. Oxford University Press.
Mizser Lajos 1996. A Latorca-vidék ősvízrajza és ártéri gazdálkodása. In: *A Kárpát-medence történeti földrajza*. Szerk. Frisnyák Sándor. Nyíregyháza. 321–326.
Moldovan, Silvestru–Togan, Nicolae 2008. *Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune română din Ungaria*. Editura Scripta, București.
Moldovanu, Dragoş 1978. *Chestionar toponimic şi entopic cu un glosar de entopice onomasiologic*. Iaşi.
Moldovanu, Dragoş 2010. *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului Moldova)*. Institutul de Filologie Română „Al. Philippide" al Filialei Iași a Academiei Române, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași.
Mullonen, Irma 2004. Toponym Contacts along the River Svir. *OU*. 4: 141–157.
Murádin László 2005. *Erdélyi magyar családnevek*. Europrint Kiadó, Nagyvárad.
Nagy Géza 1992. *Bodrogközi tájszótár*. Pácin.
Nemes Magdolna 2005. *Földrajzi köznevek állományi vizsgálata*. Doktori értekezés. Kézirat. DE Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen.
Nyirkos István 1970. Térképeink névtani tanulságairól. *NytudÉrt*. 70: 89–93.
Ortvay Tivadar 1882. *Magyarország régi vízrajza a XIII-ik század végéig*. 1–2. Budapest.
Owen, Hywel Wyn 1998, 2000. *A Place Names of Wales*. University of Wales Press.
Ördög Ferenc 1989. A földrajzi nevek gyűjtése, kutatása. *MNyTK*. 183: 31–47.
Pădureanu, Dominuţ I. 1995–6. Noi contribuţii la hidronimia Daciei antice: identificarea geografică şi descifrarea etimologică a hidronimului „AURAS" (Herodot, Histories, IV, 49). *Sargeția* 26/1: 233–241.
Pais László 1942. A Zala vízgyűjtőjének régi vízrajza. In: *A Magyarságtudományi Intézet Évkönyve*. Budapest, 68–114.

Palugyai Imre 1852–1855. Békés-Csanád, Csongrád és Honth vármegyék leírása, 1855. Egy táblázattal és szines térképpel. In: *Magyarország történeti, földirati s állami legújabb leírása. Hivatalos úton nyert adatokból*. 1–4.
Papp Attila 2010. Az én Margittám. *Partiumi Füzetek* 63.
Pásztor Éva 2011. A történeti források szocioonomasztikai felhasználhatósága a helynévrendszerek vizsgálatában. *HT*. 6: 133–150.
Pelle Attila 1983. Heves megye Tiszával határos községeinek vízrajzi nevei. *MND*. 52. Kiadja az ELTE Magyar Nyelvészeti Tanszékcsoport Névkutató Munkaközössége. Budapest.
Penavin Olga 1968. A térszíni formák Észak-Bácskában. *Nyr*. 92: 453–455.
Pesti János 1987. A ság, ség, seg (~ segg) és a séd a Dél-Dunántúl földrajzi neveiben. *NÉ.* 12: 32–53.
Pesty Frigyes 1888. *Magyarország helynevei történeti, földrajzi és nyelvészeti tekintetben*. I. Budapest.
Pesty Frigyes: Máramaros vármegye. In: *Magyar Helységnévtár.* Közzéteszi: Mizser Lajos – Sebestyén Zsolt. 2023
Pesty Frigyes: Kővár vidéke / Kraszna vármegye. In: *Magyar Helységnévtár*. Közzéteszi: Mizser Lajos – Sebestyén Zsolt. 2023
Pesty Frigyes: Közép-Szolnok vármegye. In: *Magyar Helységnévtár.* Közzéteszi: Mizser Lajos – Sebestyén Zsolt – Kovács András. 2023
Póczos Rita 2003. A Sajó vízrendszerének nyelvi rétegei. *MNyj*. 41: 487–496.
Póczos Rita 2004. A Garam és az Ipoly víznévrendszerének nyelvi rétegei. *HT.* 1. 105–127.
Póczos Rita 2009. Etnikai viszonyok tükröződése a helynévmodellekben. *HT*. 4. 17–34.
Póczos Rita 2010. *Nyelvi érintkezés és a helynévrendszerek kölcsönhatása*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
Pop, Augustin 2006. *Tezaurul toponimic al României. Transilvania. Judeţul Sălaj*. Editura Academiei Române, Bucureşti
Porphyrogennetos, Konstantinos 950 körül. *De administrando imperio*.
Poruciuc, Adrian 2009. Vechiul germanism fară păstrat în română şi în alte limbi sud-est europene. In: *Lucrările celui de Al Doilea Simpozion Internaţional de Lingvistică*. Szerk. Nicolae Saramandru–Manuela Nevaci. Bucureşti. 167–179.
Ptolemaiosz, Klaudiosz 150 k. *Geographika Hüphegészisz*.
Rácz Anita 2004. Népességtörténet és helynévkutatás. A régi Bihar megye etnikai viszonyaihoz. *HT.* 1. 63–89.
Rácz Anita 2007. *A régi Bihar vármegye településneveinek történeti-etimológiai*

szótára. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
Rácz Anita 2010. Szláv népneveink jelentéstörténetéhez. *MNy*. 106: 396–410.
Rácz Anita 2011. *Adatok a népnévvel alakult régi településneveink történetéhez*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
Room, Adrian 1983. *Dictionary of Modern Place Names in Great Britain and Ireland*. Oxford University Press.
Schmid, Wolfgang P. 1981. Die alteuropäische Hydronymie. Stand und Aufgaben ihrer Forschung. *Beiträge zur Namenforschung, Neue Folge* 16: 1–12.
Sebestyén Árpád 1967. Újabb eredmények és feladatok földrajzinév-kutatásunkban. *MNyj*. 13. 29–55.
Sebestyén Zsolt 2010. *Bereg megye helységneveinek etimológiai szótára*. Bessenyei Kiadó, Nyíregyháza.
Sebestyén Zsolt 2015. Máramaros megye ómagyar kori folyóíznevei. *Acta Beregsasiensis. A Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola Évkönyve* 14: 64–76.
Sebestyén Zsolt 2016. Kárpátalja víznevei: a Fekete-Tisza völgye. *Acta Beregsasiensis. A Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola Évkönyve* 15: 183–198.
Sebestyén Zsolt 2017. *A Felső-Tisza-vidék folyóíznevei*. Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza.
Şimon, Nestor 2007. *Dicţionar toponimic*. Napoca Star Kiadó, Kolozsvár.
Šmilauer, Vladimír 1970. *Příručka slovanské toponomastiky. Handbuch der slawischen Toponomastik*. Praha, Academia.
Strömpl Gábor 1930. Helyneveink vízrajzi szókincse. *Hidrológiai Közlöny* 9: 113–128.
Suciu, Coriolan 1967–1968. *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania I–II*. Bucureşti.
Sufleţel-Moroianu, Rodica 1994. Termeni geografici populari de origine latină în toponimia românească (Termes géographiques populaires d'origine latine dans la toponymie roumaine). *SCL*. 3–4: 161–171.
Szabó Dénes 1954. *A dömösi adománylevél hely- és vízrajza*. Budapest.
Szabó T. Attila 1942/1988. A kalotaszegi helynévanyag vízrajzi szókincse. In: *Nyelv és település*. Európa Könyvkiadó, Budapest. 185–212. [Első kiadás: Erdélyi Tudományos Intézet kiadványa, Kolozsvár, 1942]
Szabó T. Attila 1944. A magyar helynévkutatás a XIX. században. In: *Az Erdélyi Tudományos Intézet Évkönyve*. Kolozsvár. I, 181–264.
Szabó T. Attila 1934. A helynévgyűjtés jelentősége és módszere. *MNy*. 30: 160–180.
Szabó T. Attila 1979. Levélrészlet a névtudomány műszavairól. *NÉ*. 2: 33–34.
Szende Tamás 1966. *A jelentés alapvonalai. A jelentés a kommunikációban*.

Corvinus Kiadó, Budapest.
Szilágyi Ferenc 2008. Érmellék. In: Eké né Zamárdi Ilona szerk.: *Természeti környezet, a mezőgazdaság lehetőségei. Érmelléki Kalauz 2*. Debrecen. 9–24.
Székely Győző–Nagy Arisztid 2010. *Román–magyar földrajzszótár. Dicţionar geografic român–maghiar*. Ábel Kiadó, Kolozsvár.

Szontagh Gusztáv 1850–1851. Észrevételek a népdalok, népzenék, tájnevek stb. körüli gyűjtésekről. *ÚjMMúz*. 1: 170.
Teleolacă, George Liviu 2002. Argumente toponimicedin Dacia. *Paidera* 1/2002. Agero, Stuttgart.
Tibád Levente 1979. A Nyikó mente víznevei (Tipológiai rendszerezés). *Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények* 23: 167–177.
Ţibrian, Constantin 1997. Raportul etimologic între numele de sate şi numele de ape din bazinul Argeşului (Le rapport étymologique entre les noms de villages et les noms d'eaux du bassin d'Argeş). *BŞUP*. 1: 34–36.
Toma, Ion 1999. Toponimia în convenţiile de delimitare a graniţelor Ţărilor Române, apoi ale României în perioada 1775–1887 (La toponymie dans les convention de délimitation des frontieres des Pays Roumains, puis de la Roumanie entre 1775–1887). *Hrisovul* 4–5: 165–170.
Tomole, Ioan 2012. *Românii de la sosirea slavilor până la venirea ungurilor, în hidronime şi toponime*. Casa Cărţii de Ştiinţă Kiadó, Kolzsvár.
Tóth Valéria 2001a. *Névrendszertani vizsgálatok a korai ómagyar korban. (Abaúj és Bars vármegye)*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
Tóth Valéria 2001b. *Az Árpád-kori Abaúj és Bars vármegye helyneveinek történeti-etimológiai szótára*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
Tóth Valéria 2003. A Zala vízgyűjtőjének régi folyóvíznevei. *NÉ*. 25: 89–94.
Tóth Valéria 2005. Változásmodellek a településnevek körében. *NÉ*. 27: 125–136.
Tóth Valéria 2008. *Településnevek változástipológiája*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
Vályi András 1796–1799. *Magyar Országnak leírása*. Buda.
Vályi András 1798. *Magyar Országnak földképe*. Pest.
Vigh Károly 1996. *Marosvásárhelyi helynevek és földrajzi közszavak (Toponimiques et noms géographiques de Târgu Mureş)*. Szerk. Pál Antal Sándor. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda.
Vinţeler, Onufrie 1996–1997. Terra Maramorusiensi et fluvium Maramorosii. *MVIM*. 1: 59–66.; *MVIM*. 2: 234.
Vistai András János 2011. *Tekintő. Erdélyi helynévkönyv* http://www.

fatornyosfalunk.com/html/erdelyi_helynevkonyv.html 2011. 03. 02.
Vişovan, Ştefan 2005. *Monografia toponimică a Văii Izei*. Mega Kiadó, Kolozsvár.
Vorontsova, O. P. 2002. From the History of the Study of hydronyms of the Mari El Republic. *OU*. 2: 133–144.
Vörös Ottó 1999. Vízrajzi köznevek szóföldrajzi és jelentéstani vizsgálata. *Magyar Nyelvtudományi Közlemények* 211. Budapest.
Zántó Edina 1998. Két fejezet a növénynévi helynevek vizsgálatából. *NÉ*. 20: 104–121.
Zántó Edina 2001. A növénynévi helynevek szókincstani, jelentéstani kérdéseiről. *NÉ*. 23: 7–22.
Zolati Lajos 1935. *Debrecen vizei*. A Debreceni Muzeumbarátok Köre kiadványai. 1. Debrecen.
Zsupos Zoltán 2021. Küsmöd, Csükmöd, Kösmő, Kösmő, Csökmő, Csömök. *HT*. 17. 105–114.

Források

Állami topográfiai térkép 1: 50 000; HM Térképészeti Közhasznú Társaság. 2003. (L-34-20-B és C; L39-19-B és C; L-34-31-D; L-34-42-D).

ANAR. = *Administraţia Naţională Apelor Române – Cadastrul Apelor*. Bucureşti, 1971.

AnjSznt. = Slíz Mariann 2011. *Anjou-kori személynévtár 1301–1342*. Históriaantik, Budapest.

Anonymus = Anonymus: *Gesta Hungarorum*. Hasonmás kiadás. Budapest, 1975.

ÁSznt. = Fehértói Katalin 2004. *Árpád-kori személynévtár 1000–1301*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

AtlR. = *Atlas rutier – România*. Editura Sport-Turism. Direcţia Topografică Militară. Bucureşti, 1981.

Bihar megyei kéziratos térképek 1754–1888. Összeállította: Emődi András. Partium Kiadó, Nagyvárad, 2007.

Cs. = Csánki Dezső 1890–1913. *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában 1–3. 5.* MTA, Budapest, 1890–1913. [Hasonmás kiadás: Állami Könyvterjesztő Vállalat, Budapest, 1986. Elektronikus kiadás: Arcanum Adatbázis KFT, Budapest, 2002.; In: Arcanum DVD könyvtár IV. – Családtörténet, heraldika, honismeret. Arcanum Adatbázis KFT, Budapest, 2003.]

CsnE. = Hajdú Mihály 2010. *Családnevek enciklopédiája*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

CsnSz. = Kázmér Miklós 1993. *Régi magyar családnevek szótára. XIV–XVII. század*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

DEETG = Anatol Deremia 2006. *Dicţionar explicativ şi enciclopedic de termeni geografici*. Î.E.P. Ştiinţa, Chişinău.

DELR = Gh., Bolocan–Sodolescu Silvestru, Elena–Burci, Iustina–Toma, Ion 2009–2010. *Dicţionarul entopic al limbii române*. I-II. Editura Universitaria, Craiova.

DER. = Alexandru, Ciorănescu 2007. *Dicţionar Etimologic al Limbii Române*. Editura Saeculum, Bucureşti.

DEX. = *Dicţionarul explicativ al limbii române*. 1998. Editura Academiei, Bucureşti.

DOR. = N. A. Constantinescu 1963. *Dicţionar Onomastic Românesc*. Editura Academiei Republicii Populare Romîne, Bucureşti.

DTB = Frăţilă, Vasile–Goicu, Viorica–Sufleţel, Rodica 1984. *Dicţionarul toponimic al Banatului*. Timişoara.

DTRM = *Dicţionarul toponimic al României. Muntenia*. sub redacţia prof. univ. dr. Nicolae Saramandu. Editura Academiei Române, Bucureşti. 2005.
DTRO = *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia*. sub redacţia prof. univ. dr. Gh. Bolocan. Editura Universitaria, Craiova. 1993.
EHA. = *Erdélyi Helynévtörténeti Adattár és Interaktív Névföldrajzi Atlasz.* Szabó T. Attila helynévgyűjtése alapján szerkesztette BÁRTH M. JÁNOS. A honlap elérhető: http://eha.elte.hu/hu/eha.php
EKFT. = Az első katonai felmérés. A Magyar Királyság teljes területe 965 nagyfelbontású színes térképszelvényen. 1782–85. 1:28.800. Arcanum Adatbázis Kft. DVD. 2004.
ÉKsz.2 = *Magyar értelmező kéziszótá*r. Főszerk. Pusztai Ferenc. 2., átdolgozott kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest. 2003.
EOTR = *Egységes országos térképrendszer az ország területéről 1:10. 000*. HM Térképészeti Közhasznú Társaság. 1978. (48-111, 48-122, 48-212; 49-111; 69-111).
ÉrtSz. = *A magyar nyelv értelmező szótára 1–7*. Főszerk. Bárczi Géza–Országh László. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1959–1962. [Elektronikus kiadások: Arcanum Adatbázis KFT. Budapest, 2004.; In: Arcanum DVD könyvtár VI. – lexikonok, adattárak. Arcanum Adatbázis KFT. Budapest. 2004.]
ETH. 1. = *Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 1. Alsófehér megye*. Szabó T. Attila kéziratos gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály–Janitsek Jenő. Budapest. 2001.
ETH. 3. = *Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 3. Szilágy megye*. Szabó T. Attila kéziratos gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály és Sebestyén Zsolt. Budapest. 2002.
ETH. 6. = *Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 6. Udvarhelyszék*. Szabó T. Attila kéziratos gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály és Bárth M. János. Budapest. 2005.
ETH. 10. = *Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 10/A–C. Kolozs megye*. Szabó T. Attila kéziratos gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály, Bárth M. János és N. Fodor János. Budapest. 2010.
ETH. 11. = *Szabó T. Attila Erdélyi történeti helynévgyűjtése 11. Erdély peremvidéke*. Szabó T. Attila kéziratos gyűjtéséből közzéteszi Hajdú Mihály, Buboly Magdolna és Bárth M. János. Budapest. 2010.
EtSz. = Gombocz Zoltán–Melich János 1914–1944. *Magyar etymologiai szótár* 1–17. füzet. MTA, Budapest.
FNESz[4]. = Kiss Lajos 1988. *Földrajzi nevek etimológiai szótára* 1–2. 4., bővített és javított kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Fnt. = Földi Ervin szerk. 1984. *Magyarország fontosabb domborzati, táj- és víznevei*. (Földrajzinév-tár 1.). Budapest.

FÖNMÍSz. = Fábián Pál–Földi Ervin–Hőnyi Ede 1965. *A földrajzi nevek és megjelölések írásának szabályai*. Budapest.

Gy. = Györffy György 1963–1998. *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* 1–4. Akadémiai Kiadó, Budapest.

GyMSMFN. = *Győr-Moson-Sopron megye földrajzi nevei. 1. A Kapuvári járás*. Közzétette Hegedűs Attila. Szerk. Balogh Lajos–Ördög Ferenc. Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola, Győr. 1998. 2. *A Győri járás*. Közzétette Ábrahám Imre–Unti Mária. Szerk. Unti Mária–Varga Józsefné. Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, Győr. 2009.

H. = Hunfalvy János 1863. *A Magyar Birodalom természeti viszonyainak leírása*. 1–3. Emich Gusztáv Magyar Akad. Nyomdásznál. Pest. 2. kötet. 385–415.

HA. 1. = *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból. 1. Abaúj–Csongrád vármegye*. Közzéteszi: Hoffmann István–Rácz Anita–Tóth Valéria. KLTE Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen, 1997. [Elektronikus elérhetőség: http://mek.oszk.hu/01600/01694/.]

HA. 2. = *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból. 2. Doboka–Győr vármegye*. Közzéteszi: Hoffmann István–Rácz Anita–Tóth Valéria. (A Magyar Névarchívum Kiadványai 3.) KLTE Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen, 1999. [Elektronikus elérhetőség: http://mek.oszk.hu/01600/01696.]

HA. 3. = *Helynévtörténeti adatok a korai ómagyar korból. 3. Heves–Küküllő vármegye*. Közzéteszi: Hoffmann István–Rácz Anita–Tóth Valéria. A Magyar Névarchívum Kiadványai 25., Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék, Debrecen, 2012.

HHR. = *Harta Hidrografică a României*. Bucureşti. é. n.

HKFT. = *Harmadik katonai felmérés 1869–1887*. A Magyar Szent Korona Országai 1: 75.000. Arcanum Adatbázis Kft. Budapest, 2007. DVD.

Huszár Mátyás 1823. *A Tisza Tokaj–Szeged szakaszának, valamint a Berettyó, a Körösök, a Hortobágy folyóknak felmérése és szabályozási terve, összesen 68 db 1:36.000-es méretarányú térképlap* (S80 0039.01.10–0039.01.41-50.).

Jankovich B. Dénes–Hévvízi Sándor. Békés megye Pesty Frigyes helynév-gyűjtésében: Pesty Frigyes Helynévtárából / bev., jegyzetekkel ell. és közzéteszi Jankovich B. Dénes; a mutatókat összeáll. Hévvizi Sándor. Békéscsaba. 1983.

KMHsz. = Hoffmann István szerk. 2005. *Korai magyar helynévszótár 1. Abaúj–Csongrád vármegye*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Lipszky, Joannes: *Mappa Generalis Regni Hungariae partiumque adnexarum Croatiae, Slavoniae et Confiniorum Militarium Magni item Principatus Transylvaniae geometricis partium dimensionibus, recentissimisque astronomicis observationibus superstructa, adjectis finibus Provinciarum Bukovinae, Galliciae, Silesiae, Austriae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Dalmatiae, Bosniae, Serviae, Valachiae, et Moldaviae Quam honoribus Serenissimi Principis Regii Josephi Archiducis Palatini dedicat Pesthini*. 1806.

Lipszky, Joannes: *Repertorium locorum objectorumque in XII. tabulis mappae regnorum Hungariae, Slavoniae, Croatiae et confiniorum militarium magni item principatus Transylvaniae*. Buda, 1808.

Lipszky, Joannes: *Tabula Generalis Regni Hungariae, Croatiae et Slavoniae, nec non Magni Principatus Transylvaniae conspectum Mappae Generalis in IX. sectiones moduli majoris distributae Civitates, Oppida, Stationes et vias Postales singillatim accurateque exhibens, secundum Geometricas partium dimensiones, recentissimasque observationes astronomicas elaborata per Joannem Lipszky de Szedlicsna Leg:[ionis] Caes:[areae] Reg:[iae] Equestris Hung:[aricae] Archiduc:[is] Josephi Colonellum cum revisione Altissima approbationeque aeri incisa Pesthini.* 1810.

Magyarország a XX. században I–V. 1996–2000. Főszerk. Kollega Tarsoly István. II. kötet: Természeti környezet, népesség és társadalom, egyházak és felekezetek, gazdaság. Babits Kiadó, Szekszárd.

Magyarország Hidrológiai Atlasza. I. sorozat. Folyóink vízgyűjtője 6. A Körösök. Szerkeszti a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet, Budapest. 1956.

Magyarország térképlapokon. Atlas Edition, Budapest. 2012.

MGr. = *Magyar grammatika*. Szerk. Keszler Borbála. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 2000.

MKFT. = *A második katonai felmérés. A Magyar királyság és a Temesi bánság nagyfelbontású, színes térképei*. 1819–69. Arcanum Adatbázis Kft. Budapest, 2005. DVD.

MNHP = *Magyar Nemzeti Helynévtár Program* https://mnhp.unideb.hu/ 2023. 09. 04.

MNyt. = Kiss Jenő–Pusztai Ferenc szerk. 2003. Magyar nyelvtörténet. Osiris Kiadó, Budapest.

MTsz. = Szinnyei József 1893–1901. *Magyar tájszótár. I–II*. Hornyánszky Viktor, Budapest.

P. Ar. = *Pesty Frigyes kéziratos helynévtára, 1864. Arad vármegye*. 2. mikrofilm. (OSZK, Kézirattár).

P. Bé. = *Pesty Frigyes kéziratos helynévtára, 1864. Békés vármegye*. Közzéteszi: Jankovich B. Dénes.

P. Bi. 1., 2. = *Pesty Frigyes, Bihar vármegye I–II*. Közzéteszi: Hoffmann István–Kis Tamás 1996–1998. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 65. sz., Debrecen.

SCL = „*Studii și cercetări lingvistice*", București. https://lingv.ro/studii-si-cercetari-lingvistice/

SCO = „*Studii și cercetări de onomastică*", Craiova. https://www.revistascol.ro

SCOL = „*Studii și cercetări de onomastică și lexicologie*", Craiova. https://www.revistascol.ro

SzT. = *Erdélyi magyar szótörténeti tár / Dicționar istoric al lexicului maghiar din Transilvania / Historisches Wörterbuch des siebenbürgisch-ungarischen Wortschatzes 1–*. Főszerk. [1–7.] Szabó T. Attila, [8–11.] Vámszer Márta, [12–] Kósa Ferenc, [1–4.] Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. [5–] Akadémiai Kiadó, Budapest. [9– közreadja az Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár] 1975–. [Elektronikus elérhetőség: http://emsz.db.iif.hu.]

TA. = Hoffmann István 2010. *A Tihanyi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Tabula Peutingeriana 4-5. század.

TDR = *Tratat de dialectologie românească*. Valeriu Rusu (coord.), Editura Scrisul Românesc, Craiova. 1984.

TESz. = *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 1–3*. Főszerk. Benkő Loránd. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1967–1976. + Mutató (1984). Akadémiai Kiadó, Budapest.

TNyt. = *A magyar nyelv történeti nyelvtana. I. A korai ómagyar kor és előzményei. II/1. A kései ómagyar kor. Morfematika. II/2. A kései ómagyar kor. Mondattan. Szöveggrammatika*. Főszerk. Benkő Loránd. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1991–1995.

Tsz. = *Magyar tájszótár*. A' Magyar Tudós Társaság, Buda, 1838. [Elektronikus elérhetőségek: http://mek.oszk.hu/06800/06888/

TTRT. Sălaj = *Tezaurul Toponimic al României. Transilvania: Județul Sălaj, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu"*. Editura Academiei Române, Cluj-Napoca–București. 2006.

TTRT. Valea Hășdății = D. Loşonţi–S. Vlad 2006. *Tezaurul Toponimic al României. Transilvania. Valea Hășdății*. Editura Academiei Române, București.

TTRT. Valea Ierii = D. Loşonţi–S. Vlad 2010. *Tezaurul Toponimic al României. Transilvania. Valea Ierii*. Editura Academiei Române, București.

ÚMTsz. = *Új magyar tájszótár 1–5*. Főszerk. B. Lőrinczy Éva. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1979–2010.

VárReg. = Karácsonyi János és Borovszky Samu szerk. 1903. *Az időrendbe szedett váradi tüzesvaspróba lajstrom az 1550-iki kiadás hű hasonmásával együtt. Regestrum Varadiense examinum ferri candentis ordine chronologica digestum descripta effigie editionis a. 1550 illustratum sumptibusque capituli Varadiensis*. Budapest.

Helynévmutató

Ácsva pataka 61, 97
Adona-patak 130
Aduni 130
Afiniş 81
Agaztowÿze 141
Akasztó vize 131
Akasztó-patak 121, 131
Albioara 65, 68
Alceu 141
Álcsi 141
Almás 119, 141
Almaş 141
Almaspathaka 130
Aluniş 81
Alvak 30
Andraş 76, 110
Apa Popii 107
Apa Râpii 79
Apak-ér 74, 86
Aranyas-patak 66, 107
Archişel 91
Aria Vulturilor 72
Ártán 107, 141
Artan 87, 126, 141
Ásott-Körös 112
Asou 62, 86
Aştileu 130
Ásvány-ér 67, 107
Aszó 121
Asztagos-derék 60, 96
Átalasi-ér 80
Avrig 30
Bába-fok 77
Babo 78
Bagoly-ér 71
Bajosvölgy 79
Bajuszozó-ér 121
Bak Tamás patak 75
Bak Tamás pataka 109
Bak Tamás-patak 117
Balázs pataka 60, 95, 132
Baldovin 75, 126
Bályok pataka 60, 95, 132
Băneşti 92
Bánya-patak 36
Barancz patak 132
Barancs pataka 132
Barants pataka 132
Bárás 73
Bárász-patak 73
Barátka 126, 141
Barátok ere 107
Barna 67
Barna-fok 67
Belényes 88
Beles 130
Beles pataka 130
Berek-jó 108
Berekszó 133
Bereteu 141
Berettyó 47
Berettyó-ér 108
Beri-patak 100
Bertény 141
Beseny-ér 103
Besenyi-ér 103
Bicăcel 91
Bihari-csermely 122

Bika-ér 71, 72, 107
Bikali víz 96, 117
Bíró ere 117
Bíró foka 60, 95, 116, 132
Bíró-foka 107
Birtin 141
Bisztra 61, 101, 136
Blaj 88
Bluhoaie 92
Boboşiţa 62, 92
Bocsi víz 141
Bodó folyása 75, 96, 109
Bodójó 47, 75, 97, 109
Bodon-ér 74, 86
Bodonos 90
Bodonos vagyis Kosok forrása 96
Bogáncsos 120
Bogárzó-ér 52, 121
Bokszegi apró vizek 123
Bologa 88, 126
Bondoraszó 52, 133
Borbély ere 77, 107
Bord 36
Borkút 36
Boroliszi-patak 122
Boroncs Pataka 132
Borpatak 36
Borzás-csorgó 52
Bosnyák-patak 60, 95, 102, 117
Botafenye pataka 141
Botfej 89
Botha-fenywpathaka 130, 141
Botyésza 127
Bouluj csermely 42
Bourel 91
Bödüs-ér 69
Brad 81, 89
Brădişor 81
Bratca 130
Brătcuţa 141
Bredeczel Pataka 141
Briheni 92
Brusturel 91
Bucsum patakja 78
Budac 61, 86, 136
Budi-ér 58, 158
Budieru 58, 158
Bugy-ér 70, 100
Bujor 126, 130
Bukmer 82, 127
Bukmér 87
Bukmer-patak 117
Bulbuk 60
Butyipál-patak 75, 109
Butyka-folyás 73
Buzgó ere 52
Büdes-ér 69
Büdös pataka 69
Büdös-ér 69
Bűfok 60
Bű-fok 95, 132
Bükkös 120
Călăţel 130
Casele 73, 91
Cécke 78
Cereşeg 141
Chegze 145
Chekafoka 95
Chenţu 88
Chiger 141
Chijic 141
Chioara 89
Chişer 58, 62, 63, 89, 133, 141, 158
Chişindia 126, 141
Chisindia 151, 157
Chişlaca 63

Chişlaz 63
Chiştag 151, 157
Chrysims 18
Chynkopathaka 130
Cigány-ér 103
Cigányok pataka 103, 117
Ciripicea 144
Cleciova 62
Cloşcoi 65, 93
Corbeni 92
Corbului forrás 96
Cornet 81
Cornieţiel 91
Cornişel 81
Cosmo 113
Crăciun 126
Craicova 62
Creţu 65
Criş 118, 135, 136
Cris 18
Crişana 8
Crisiensis 35
Crisius 136
Crisius Albus 18
Crişul Alb 99, 136
Crişul Băiţei 118
Crişul Mic 118
Crişul Negru 99, 136
Crişul Nou 68, 99, 118
Crişul Pietros 115, 118, 158
Crişul Poienii 115, 118, 158
Crişul Repede 136
Crişul Vărateculuí 118
Crisus 18
Crisyius 18
Crys 18, 136
Cubic 130
Cusuiuş 82, 141
Cuzap 58, 158
Czigány-ér 103
Czigányi csermely 104
Czighere Bach 36
Csaholyi patak 117
Csaholyi-patak 143
Csanálosi csermelyek 123
Csáni-csermely 146, 147
Cseh-ér 102
Csente-patak 75, 109
Csereság 141
Csereşagului 130
Csereşeg 130
Csergettyű-fok 70, 100, 121
Csergő 58
Cserjéske 92
Csigér 141
Csiger 36, 133
Csigere pataka 133
Csik ér 36
Csík-ér 36, 72
Csik-ér 72
Csikes-ér 36, 71, 72
Csík-fok 116
Csikorgós-ér 70, 100
Csíkos-ér 36, 72, 116
Csikosér 60
Csikós-ér 72
Csikos-ér 72, 94
Csikostó-patak 109
Csipkés-patak 60, 95
Csizér 133
Csonkafűz folyása 96, 110, 111
Csontaházi-patak 109, 122
Csorgó 52, 58, 93, 121
Csorgó pataka 52, 60, 95, 132
Csorgó-ér 116, 121
Csurgó-patak 121

Dabó-ér 82
Damak pataka 27
Dámos 141
Dancza 126
Dara 126
Delnei patak 23
Demetriu 75, 126
Derete pataka 130
Dicăneşti 92
Dióféli-ér 122
Disznókút-folyás 107, 109
Dob Jakab pataka 75, 109, 117
Doba 82, 126
Dobbana vize 96
Dobra pataka 130
Dobre folyása 82, 130
Dombrovicai csermely 80
Domokos 88, 126
Domoş 140
Dotmir 75, 126
Drăgan 130
Dragán 68, 69, 88, 101, 126, 130
Drágcséke 78
Drăgoţenilor 75
Dráva 27, 46
Dubina 61, 136
Dude 81, 126
Dudiţă 81
Dudiţa 89, 92
Dulcele 69, 91
Duna 27, 46
Dusnak-ér 109
Dusnok-ér 77, 107
Ebees 69
Ebes 69, 114
Ebesi-derék 60, 96
Ébes-patak 69, 99
Ebis 69
Ebus 69
Édes marhapataka 97
Édes-ér 71
Édes-marhapatak 69, 100, 116
Egeres 90, 119
Eger-patak 81
Egres-patak 96
Egrespatak fwben 96
Elő-ér 80
Engyelkelő-ér 121
Ér 29
Eriu 142
Ér-patak 108
Erwyze 124, 145
Esküllői-csermely 130
Eszeteró-ér 108
Făgădău 130, 141
Falopó-kengyel 96
Falu pataka 146
Falumalom fokja 73
Fancsal foka 60, 95, 132
Fânuri 127
Farkas pataka 71
Farkasdomb ere 110
Fásér 133
Fási-ér 122
Fazék-ér 74
Fehér 67
Fehér vize 67
Fehérke 92
Fehérkőpatak 110
Fehérkő-patak 116
Fehér-Körös 18
Fekete Patak 141
Fekete-ér 71
Feketegyörgy ere 60, 75, 94, 109, 132
Feketekeres flu 34
Fekete-örvény 52, 67

Feketeörvény 67
Feketerét ere 60, 94, 110, 132
Feketevölgyi-csermely 110
Fekher keres fl 34
Felménes 78
Felső-ér 80, 117
Fenes 67, 81, 120, 128, 141
Feniş 141
fenyw pathaka 130
Feyer keres 18
Feyrkyrus 18
Fîneaţa Mare 113
Finiş 62, 81, 141
Fintina Ciorii 72
Fleşcuţa 93
Fogadó 73, 126, 130, 141
Fogadó-patak 130
Fok-ér 108
Folyás 58, 93
Folyós-ér 70, 100
Forrás 93
Forrás-patak 100, 108, 116
Földes 67
Fővölgyi-patak 122
Fuler 33, 133
Funtina Recse 68
Funtina recse 99
Funtinele 59, 91
Fül-ér 33, 66, 98, 133
Füles 66
Fülöp ere 117
Füzegy 90
Füzek 143
Füzes 81, 90, 119
Fyld pathaka 130
Gălăşeni 92, 130
Galbenea 81
Galbenele 81, 91
Gálosházai-csermely 130
Gálosházi csermely 80
Gánás 90, 119, 126, 146
Garam 25, 27
Gattár 88, 126
Gebe–Csaholyi-mellékfolyás 26
Gencsi-folyás 122
Gepiş 81, 141
Gerasus 18
Gerebenc pataka 23
Ghezaş 120
Ghirolt 144
Gilfil 18
Gilpit 18
Girva 30
Gőgő–Szenke-főcsatorna 26
Görbed 66, 120
Görbe-ér 66, 98
Görbe-kengyel 60, 66, 96, 98
Grasia 18
Gresia 136
Grisia 135
Grisius 18
Grissia 18
Gropoi 92
Gurahonczi csermelyek 123
Guravoji csermely 42
Guzsaly-ér 71
Gügyögő-patak 100, 121
Gyalog-ér 70, 100
Gyékényes 90, 119
Gyékényes-patak 26
Gyepes 81, 90, 119, 141
Gyilkos-ér 77
Gyilkos-folyás 77
Gyilkos-tó 67
György-ér 117
Gyurkucza-patak 83

Gyúró-fok 121
Hágó pataka 60, 95, 132
Hágó-patak 121
Hagymási-patak 122
Hájó 47, 77, 94, 97, 99, 132, 133
Halaş 62, 120
Halasău 62, 89
Halaska 92
Hălăstău 62, 89, 127
Halászka 92
Halász-örvény 77, 107
Hălmăgel 141
Halmágy 141
Halmágyi-patak 81, 82
Halmágy-örvény 81
Halmas pataka 81, 82
Halmosdi-patak 81, 82
Halom-ér 81
Halvány 26
Hamarka 92
Hamarkos 92
Hamarkos pataka 69, 100
Hamaszó-patak 52, 134
Hamvas-ér 67
Hangás 90, 119, 120
Hangás-ér 71
Hármas 129
Hármas-ér 108
Hármas-Körös 108
Hármas-patak 129
Hasztalan-örvény 52, 60, 96
Határ-örvény 60, 96
Házi ere 73
Hegedűs-derék 60, 77, 96, 107
Hegymegetti patak 80
Hejő 94, 132, 148, 160
Hejőkürt 77
Henc 88, 104
Henc pataka 103, 104
Henter pataka 75
Henţu 88, 104
Her 124, 145
Hernád 27
Heuyo 99, 132, 133
Heuyou 133
Hévjó 99
Heyeu 133
Híd pataka 73, 108
Hidas 73, 90
Hideg 68, 89
Hideg-ér 68, 99
Hideg-örvény 60, 68, 96, 99
Hideg-patak 68, 99
Hidegség 94
Hidişel 91
Hodiş 62
Hódos 71
Hodos 86, 90
Hodrânguşa 64, 84
Hollód 57, 71, 79, 80, 120, 128, 141
Hollós 90
Holod 57, 62, 141
Holt-Berettyó 112
Holt-ér 68, 99, 116
Holt-Körös-örvény 96
Homorka 69, 70, 92
Honţişorii 75
Horgas-ér 60, 66, 94, 98, 116
Hosszaszó 133
Hosszu Patak 141
Hosszú-aszó 52, 108
Hosszúaszó 60, 77, 82, 96, 133
Hosszúaszói-patak 108
Hosszúberek pataka 110
Hosszú-ér 98
Hosszú-fok 98

Hosszúirtás pataka 110
Hosszú-patak 98
Hosszúvíz-folyás 60, 95, 109
Hoyow 132
Hölgy ere 75, 109
Humusouer 124, 145
Humusover 124, 145
Hurez 74
Husasău 82
Husztine folyása 96
Hutapatak 100
Huta-patak 70
Iacober 58
Iacoberi 133
Iada 141
Ier 118, 125, 142, 145
Ieriu 125, 145
Ieruga 59, 86
Ierul Morii 118
Ierul Rece 118, 144
Imám pataká 107
In Parou Gaunosz 131
In vallye Gyeseruluj 63
Ingoványoshegyi-csermely 110
Ipoly 25, 27
Ippi és Széki határpatak 97
Irina 126
Iris 18
Irisius 18
Iriss 18
Irtás-fok 116
Isti-fok 109
Itzés 74
Iván-fok 60, 95, 132
Izbuc 59, 66, 86
Izvor 59, 86
Jád 141
Jakab er 133
Jakab-ér 58
Jámbor-ér 70, 100
Járkosi apró vizek 123
Ják 126, 130
Ják pataka 130
Jegeskút folyása 96, 109
Jiga 88
Jigău 88, 126, 130
Jighii 75, 150
Jósi-fok 82
Jószás 58, 93
Junc 87
Kabai-ér 122
Kabalás-patak 72, 107
Kacskaró-ér 66, 98, 121
Kadarcs 66
Kalata vize 130
Kálló 73, 118
Kálnok 26
Kalota 61, 88, 101, 109, 128, 136, 148
Kalota vize 131, 132
Kalotai-patak 109, 131, 132
Kalota-Újfalui víz 109
Kalva 30
Kapra 127
Káránd 78
Kegye-patak 145
Kekec 143, 146
Kékes 88
Kék-Kálló 67, 117
Kék-patak 67
Kémer 89
Kémer-patak 117, 150
Kenderes 90, 119
Kendertói apró vizek 123
Kengyel 66, 85, 86
Kerekvölgy pataka 110

Keres 18
Keres fl 34
Keresztaménes 78
Kerittő 82
Kertalya-ér 80
Kertes 129
Kertes-patak 129, 157
Kerthweler 145
Kerülő-ér 52
Keserű-ér 69, 100
Keszend 141, 151, 157
Két-ér 108, 115, 117
Kethesd pathaka 130
Két-patak 108, 117
Kettős-patak 108, 115, 159
keurus 18
Kewres 18
Kicsera 111
Kigyik 141
Kígyós-patak 71
Kincses-ér 67, 107
Kisállás-ér 100
Kis-állásér 70
Kisásási-örvény 52, 110
Kisbányapataka 45
Kisbor-patak 108
Kis-borpatak 117
Kisbüdös ere 117
Kiscser 98
Kiscser-patak 80, 111
Kis-ér 58, 63, 98, 141
Kiserdő 80, 89, 98, 126
Kis-Hollód 120
Kisindia 141
Kiskohi patakok 123
Kis-Körös 65, 118
Kis-Kutas 65
Kislaka 63
Kis-láz 63
Kismogyorós-patak 111
Kis-patak 98
Kispél 98
Kissom 89, 98, 126
Kis-tag 151
Kisszamár-ér 117
Kondoros-folyás 66, 98
Kopaszka 92
Kopolya-ér 108
Korhány 87
Kórógy 122
Kovácsi-ér 77, 107
Koveș 30
Köbölkút 128
Kökény pataka 60, 71, 95, 132
Köles-ér 60, 94
Kölesér 77
Kölgyes-ér 75, 109
Kő-patak 67, 107
Köpeci 23
Köpő 58, 93, 121
Körös 18
Körös-ér 61, 97, 157
Körösfő 125
Körös-fő 125
Körösfő pataka 96, 109
Körös-kanyarulat 96
Körösök 122
Körös-Topai vizek 123
Körösvidék 8
Körtvély-ér 145
Kösmő 113, 121, 128
Kösmő-patak 86
Köszvényes 141
Köszvényesi csermely 82
Köveske 92
Köves-patak 67, 107

Kövicse-patak 67, 107
Kövicses-patak 67, 107
Közép 58, 80
Közép-ér 117, 145
Közepes 80
Középső-Körös 117
Krăciun 126
Krakuj Batrin 68
Kraszna 26
Kreischgebiet 8
Kresztaménes pataka 78
Krisus 18, 136
Kubik-patak 129
Kun-ér 103
Kurta-ér 98
Kút pataka 108
Kutas-patak 73
Kuzeper 145
Küküllő 67
Küsmöd 121, 128, 148
Kyrus 18
Κρίσος 136
La forrás 94, 144, 145
La Vale Gatuluj 74, 123, 145
Lacu Roşu 67
László pataka 117
Láz 127
Láz pataka 79
Láza folyam 79
Lazuri 79
Lázuri-patak 146
Lehudfoka 95
Leşu 62
Leveles-patak 116
Lógó-patak 86, 121
Lola pataka 131
Ló-patak 72, 107
Lucon 23
Ludas 90
Ludul 76
Lugoj 62
Lunca 127
Lungşoru 65
Lungşorul 130
Lunka 88
Maca 126
Mădărăsău 89, 134
Madarasszeg-ér 110
Măguran 75, 126
Magura-patak 83
Magyar Patak 141
Magyar pataka 103
Magyar-patak 102
Magyar-Valkói víz 109
Mák Patak 141
Malom pataka 116
Malom vize 73
Malom-ág 73
Malomcsatorna 73
Malom-ér 73
Malom-fél 73
Malom-patak 73
Marhás-fok 72, 107
Maró-ér 121
Marótlaki-patak 102, 109
Mărul 126
Mateieş 75, 88, 126
Medes 58, 59, 62, 92, 114
Medeş 62
Medes patak 62
Medüs 58, 92
Medves 58, 92
Medvés-folyás 60, 95
Megheş 62
Megye-árok 26
Megyes-derék 60

Meggyes 104, 119, 126
Méhséd 47, 71
Méh-séd 97
Ménes-patak 72, 107
Mérági csermelyek 123
Meregyó 93, 97, 121, 133
Mérges-ér 82
Mészáros-fok 107
Mészár-sziget ere 110
Mézes 141
Mihăeşti 92
Mihuţeştilor 75
Mikó völgye 79
Mikó-patak 131, 147
Mikó-völgye 131
Milova 62
Miniş 62
Minişel 91
Mişid 89, 97
Miskel 126
Mizieş 141
Mociar 62, 86
Mocirla 86
Mocsojapatak 69
Mogyorókereki vizek 96, 110, 123
Mogyorós-patak 71
Mohos 145
Mohus 145
Móka-ér 131
Móka-patak 131, 143, 147
Monostor ere 73
Morgó-fok 70, 100, 112, 116, 121
Muncel-patak 131
Nadăş 62, 89
Nagyásási-örvény 110, 122
Nagybarát-ér 107
Nagybor-patak 108
Nagy-borpatak 117
Nagybüdös ere 117
Nagy-ér 98
Nagy-fok 98
Nagy-Kerülő 121
Nagy-Körös 65
Nagy-Kutas 65
Nagy-örvény 98
Nagypatak 98
Nagyszamár-ér 117
Negrény pataka 78
Nemesmedves 59, 92
Nincsensár 69, 89, 112
Nyári-derék 60
Nyírfalvi-csermely 109
Obârsia 86
Obârşia 86
Ócska-Szamos 26
Odrânguşa 64, 84
Ó-Körös 68
Olá pataka 104
Oláh Kis patak 104
Olaszka 92
Omlás-patak 100
Omsó 70, 124, 145
Omsó-ér 124, 145
Ó-Pece 68
Orbó-patak 130
Orosz-ér 102
Ostaş 120
Ovár-fok 73
Ozdola 23
Öjvös 90
Ökrös-patak 72, 107
Ölyvös 90
Ördögárka-ér 110
Öreg-Túr 26
Örvénd-Körös 117
Ős-Kösely 68, 99

Ösvény-tő 96
Pac-ér 108
Pacéri folyás 108
Pacéri-folyás 77
Păiuşeni 92
Pakac 71
Palincăria 73
Păltiniş 81
Pap ere 107, 116
Pap foka 107
Pap-ér 77, 107, 117
Papolc 23
Pârâul Afinişului 71
Pârâul Crucii 108
Pârâul Custurii 74, 108
Pârâul Cuţilor 74, 108
Pârâul Gropilor 79
Pârâul Guruiedi 97
Pârâul Harpatacului 64
Pârâul lui Foale 110
Pârâul lui Marian 76, 110
Pârâul lui Onăcai 110
Pârâul Mare 66
Pârâul Mic 66, 98
Pârâul Păstrăvilor 72
Pârâul Râpei 79
Pârâul Ursoiţa 97
Pârâul Vacii 97
Pareu Bulcsuluj 110
Pareu Sipotuluj 60
Páris 82
Párizs 82
Párizs-patak 82
Páró 42, 59, 83, 86
Paro Gohonosz 131
Paro Sztrimbi 66
Parou Bredetzeluluj 81, 141
Parou Gonoszu 131
Parou Gunojosz 131
Partium 8
Patak 58, 78, 85, 86
Patakfalva 45
Pe Vallye din Sosz Szát 111, 123
Peca 141
Pece 36, 58, 85, 133
Pece-ér 108
Péeri-csermely 130, 147
Pejrét 89, 127
Peleskefalvi csermelyek 109, 123
Pera foka 60, 132
Perafoka 95
Pereu Zugului 101
Pereul geunoszuluj 131
Peroul Kinyeptyi 71
Peştere 88
Peţa 141
Péterke-ér 82
Petrószi-Körös 117
Pietrelor 108
Pietroasa 91
Pir 147
Pîrîul Rău 100
Ponor 78, 88, 127
Ponora-patak 131
Pósa 126
Potoc 58, 62, 86, 158
Potykás 71, 90
Prăvăleni 92
Pusta 87, 127, 141
Puszta 141
Răcad 120
Rác-patak 102
Rákod 120
Rákos ere 71
Rákos-kengyel 60, 96
Rât 127

Raţ 144, 147
Rătăşel 93
Râturi 79
Râul Alb 67, 99
Râul Roşu 67, 99
Ravai patak 24
Régi-Berettyó 68
Régi-Fehér-Körös 68
Régi-Kraszna 26
Rekettyés 90
Remete-patak 107
Renişel 91, 108
Risiensis 35
Riu Horla 110
Rogaozele 81
Rogoazele 91
Rogoz 81, 87
Rogozele 61
Róna 87, 127
Rossia-patak 86
Rossz-Körös 100
Ruca 126
Ruda 127
Runcu 88
Săcălăsău 134
Săcuieu 141
Sajó 27, 133
Sânmiclăuş 138, 144, 147
Sărăcelu 65, 93, 130
Sáránd 77, 120
Sărand 77, 120
Săraz 62, 141
Sárd 68, 120
Sardere-ér 133
Sáros-ér 67, 68, 99, 107
Sárospatak 45, 69, 125
Sáros-patak 67, 107, 125
Sárszeg 77
Saşa 88
Sasteleki-csermely 109
Săuca 144
Săucani 77
Sebea-Köröat 18
Sebes 68
Şebeş 62, 89
Sebes-Körös 18
Sebes 68, 81, 88, 89, 104, 141
Sebes-Körös-torok 96
Sebesköröstorok-örvény 109
Sebiş 81, 141
Sebişel 62, 91
Seciu 141
Selhiş 130
Sikér 133
Şipot 59, 86
Şipotul 59
Sirató-ér 121
Sirca 126
Sodom 88
Sohodol 88
Şoimu 141
Şoimuş 62
Solymos feje 96
Sólyom 141
Sólyomkő pataka 110
Somályi határpatak 97
Somkerek pataka 80, 110
Sórét 89, 127
Sós-patak 60, 69, 100
Sóspatak 95
Spinoasa 81
Şteaza 73
Stejărel 91
Surduc 88, 141
Szakácsi patak 117
Szalacs-ér 143

Száldobágy 122
Szamos 26
Száraszpatak 69
Száraz 141
Száraz-ág 58
Szárazág 82
Száraz-patak 116
Szarkás pataka 26
Szaró foka 112
Szartos 82
Száva 27
Szegyesteli csermelyek 123
Székejtelek pataka 132
Székely pataka 103, 132
Székely Telek pataka 132
Székely Telek Pataka 132
Székelyi patak 108
Székelyi-patak 132
Székely-jó 108
Székelyjó 47, 60, 69, 103
Székelyjó-patak 104
Székelyó 60, 88, 94, 97, 108, 121, 132, 141
Székelyói-patak 108, 132
Szélkút-patak 111
Szent Mihály ere 110
Szent Péter ere 60, 94, 110, 132
Szentmiklós 138
Szentpál-ér 110
Szerencsi-folyás 122
Szernicz vize 130
Szigony-fok 74, 86
Szilkút pataka 111
Szovár 106
Szőkefalva 77
Szulicza 74
Szurdok 141
Szvor 59, 86
Talpi-patak 80
Tapolnok-főcsatorna 26
Tărcaia 62
Tărcăiţa 62, 141
Tárkány 62, 141
Tasád 62, 141
Tăşad 62, 141
Tasnád 109
Tasnádi-patak 109, 143
Tavaszrét 89, 112, 127
Tekeres-ér 66, 98
Tekerő 58, 66, 93, 121
Telkesdi aprócsermelyek 123
Teremi-tározó 26
Terigarilor 75
Teuz 141
Tibád Pataka 132
Tibáti patak 132
Timiş 144
Tinós csermely 107
Tinós-csermely 72
Tîrşa 81
Tisza 26, 27
Topa 126
Toplica-patak 82
Toplicioara 62, 93
Topliţa 62
Topoliţa 63
Tormás-kengyel 60, 96
Tótfalui vizek 109
Tölgyes-patak 80, 116
Tölgy-patak 80, 116
Tőz 126, 141
Trei Holâmburi 108
Túr 26
Tusza 61, 97
Tusza pataka 61, 97
Tyiser 63, 133

Udvarnok-ér 77, 107
Uibăreşti 92
Uileşu 62, 89
Ujhatár-patak 97
Új-Szamos 26
Új-víz 68, 99
Ulvi 84
Ursoiu 92
Urszádi csermelyek 123
Ünő ere 72, 107
Üstök ere 71
V. Bociolui 141
V. Bratcucior 130
V. Bruszturi 71
V. Csereşagului 130
V. dumi 76
V. Gelesen 130
V. Longsioru 130
V. Megyes 63
V. petra alba 65, 68
V. Selhiş 130
V. Serecelu 130
V. Socanilui 77
V. Szaranduluj 77
V. Tsamare 66
V. Vişagului 130
Vágás 129
Vágás-ér 129
Vâlceaua 59, 61
Valcsáú 59, 61
Vale 59
Vale Bogyí 76
Vale csel mare 66
Vale csurzi 101
Vale Danti 106
Vale doszuluj 79
Vale Gatuluj 97, 144
Vale Grueculuj 79
Vale Kolibi 73
Vale la Mora Bossestyilor 111, 123
Vale lá Pogyej 73
Vale Liszpatak 64, 99
Vale loli 76
Vale Luiroj Tyiser 63, 133
Vale luj Juon 76, 110
Vale Lung 98
Vale Mihuluj 76
Vale Nányi 100
Vale paszulistyi 71
Vale Pestyere 79
Vale Pestyeri 79
Vale petri 76
Vale Rekesztuluj 108
Vale rekesztuluj 63
Vale Runkuluj 80
Vale Serbanului 76
Vále Szatuluj 78
Vale Szekeresuluj 145
Vale Toldi 110
Vale treszti 71
Vale Turcilor 106
Vále tyéjetuluj 79
Vale Zaraszágúluj 89
Vale Zsurkoi 110
Valea Artánului 87
Valea Boului 73
Valea Carand 78
Valea cea Mică 66
Valea Cerbului 72
Valea Cetăţii 73, 108
Valea Ciungului 80
Valea Ciuturoi 108
Valea Clitou 78
Valea Cohului 74
Valea Corbului 72
Valea Csehi 78

Valea de Izvoare 66
Valea Domnului 76
Valea Domoszlo 78, 145
Valea Drăganului 130
Valea Fântânilor 66
Valea Fericelor 78
Valea Groasă 66, 98
Valea Izbuc 66
Valea la Stână 80
Valea Laptelui 67
Valea Ludului 76
Valea lui Andraş 76, 110
Valea Lupului 72
Valea Makuluj 141
Valea Mare 66, 98
Valea Mineii 74, 108
Valea Moliu 100
Valea Neagră 67, 99, 147
Valea Negrii 67
Valea Nouă 68, 99
Valea Oii 73
Valea Omeagului 71
Valea Peşterii 79
Valea Pietrei 66, 67
Valea Pietrelor 66, 67
Valea Pietroasă 65, 67, 108
Valea Pleş 80
Valea Podu 74
Valea Pontului 74
Valea Porcarului 107
Valea Porcului 73
Valea Prihodi 80
Valea Rece 68, 99
Valea Rogozele 61, 71
Valea Sălbatică 100
Valea Satului 78
Valea Scurtă 66, 98
Valea Seacă 69, 100
Valea Sekerestilor 107
Valea Seociu 77
Valea Şerpilor 72
Valea Sicula 106
Valea Slabă 98
Valea Sohodolului 80
Valea Sovaruluj 106
Valea Şteitorilor 72
Valea Strâmbă 66, 98
Valea Szakács 63, 78
Valea Szalului 146
Valea Ţiganului 106
Valea Toplitia 99
Valea Uliului 72
Valea Ungurilor 106
Valea Ungurului 106
Valea Ursului 72
Valea Urzicarilor 72
Valea Vaci 73
Valea Zărzagului 58
Valea Zugăului 63, 101
Vălişoara 59, 61
Vălosu 59, 61, 93
Valtsele Ágástouluj 141
Valtsele Alunyisuluj 71
Valya Készílor 106
Vályá Szehunjuluj 63
Valye Lunge 66, 141
Valye Nyágre 141
Valye Unguruluj 102, 141
Vallye 42, 83
Vályus 90
Vámosházi-csermely 109
Vár vize 58, 158
Váradi-Körös 115, 117, 158
Vărăsău 134
Varasér 71
Váraszó 60, 73, 96, 134

Varatyek-pataka 131
Vârciorog 60, 134
Vârfuraşu 92
Varsány-ér 109
Varsányér 75
Varvizel 58, 158
Vata 141
Vaţa 141
Vén-Berettyó 68
Vércsorog 134, 148
Vereshalmi-ér 110
Veres-patak 99, 116
Vetésgát 143
Vezendiu 144, 147
Villongó-ér 69, 100, 121
Vişag 62, 89, 130
Vízimalom-ér 73
Vízvölgy-folyás 79, 110
Vlad 75, 126
Voiosu 93
Vojkaházi csermelyek 109, 123
Vörösnád 89, 126, 146
Vraniţă 92
Weissbach 99
Yciafucara 95
Zágon 23
Zarándnádas 89
Zârna 76
Zârnişoara 76
Zărzag 58, 62, 82, 89
Zilakengyel 96
Zimoiaş 92
Zöld-fok 60, 67, 95, 132
Zúgó-folyás 52, 60, 95
Zugun 75, 109
Zugyó Vaszali ere 75, 109
Zsidó-ér 104
Zsidó-patak 104
Zsigi-ér 88
Zsigó 88, 126
Zsigó p. 88, 130

A Körösmente vízrajzi közneveinek jegyzéke

1. Magyar vízrajzi köznevek

ág 1. 'folyóág, elágazás', 2. 'a folyó eredete, kezdete (a *fő*-vel azonos jelentésű)'m. **Vízág* rom. *Vișag* (ANAR.; Sebes-Körös).

áj 'szűk völgyszorosban futó patakmeder' Ájpatak (Buboly 2004: 32; Berettyó).

artézi kút 'fúrt, természetes víznyomással működő kút' Ártézi kút (Buboly: 32; Berettyó).

ásás 'mesterséges vízelvezető árok' Ásás-fok (HKFT.; Berettyó).

ásvány 'árok' Ásvány-ér (Haán : 53; Kettős-Körös).

aszó 'időszakos vízfolyás, szárazpatak' *Hosszúaszó* (HA. 1: 77; Sebes-Körös).

borpatak 'savanyúvíz, ásványvíz patak' *Kis-Bor-patak, Nagy-Bor-patak* (Pesty, Bihar 1: 264a; Sebes-Körös).

buzgó 'vízfolyás mellett, mély fekvésű helyen feltörő, kis örvényszerű víz; buzgár' *Buzgó ere* (P. Bé. 64; Fehér-Körös).

csermely 'forrásból táplálkozó, a pataknál kisebb vízfolyás' *Szúnyoghdi csermely* (H. 2: 387).

csukás 'csukában gazdag víz és környéke' *Csukás-ér* (EOTR 1978, 48-131; KettősKörös).

csurgó 'csavarogva, csörgedezve folyó, sekély vizű ér, patak' *Csurgó p.* (HKFT.; Berettyó).

ér 'lassú mozgású, széles, iszapos medrű vízfolyás' pl. Ér (EKFT.; Berettyó), Gálna-ér (Jankovich: 320; Fekete-Körös).

eszteró 'gát, töltés, sziget' *Eszteró-ér* (Huszár S80 0039.01.10; Berettyó).

fenék 'vízzel kitöltött mélyedés' *Fenék pataka* (ETH. 3: 192; Berettyó).

fenyér 'füves, vizenyős terület' *Bélfenyér.* (település) (MKFT., Fekete-Körös).

fok 'nagyobb vizekből kiágazó, természetes eredetű vízfolyás, ér' pl. *Csík-fok* (Huszár S80 0039.01.31-40; Sebes-Körös).

folyás 'kisebb folyóvíz, patak, ér' *Butyka-folyás* (Pesty, Bihar 1: 115a; Sebes-Körös), *Mágó folyása* (Pesty, Bihar 1: 115a; Sebes-Körös).

forrás 'a földből természetes úton előtörő víz' *Forrás* (ETH. 3: 227; Ér).

forró 'forrás' *Belényesforró* (településnév) (MKFT.; Fekete-Körös).

fő ~ fej 'folyóvíz kezdete, eredésének helye' *Körösfő* (ETH. 10/A: 481; Sebes-Körös), *Tassádfő* (H. 2: 392; Sebes-Körös).

gát 'árvízvédelmi töltés folyó, csatorna mellett' *Köles gát* (HKFT.; Hármas-Körös), *Csikós gát* (HKFT.; Hármas-Körös), *Vetésgát* (Ekéné: 15; Ér).

halas 'halban gazdag vízfolyás szakasza és környéke' rom. *Halaş* (ANAR.; Fekete-Körös), *Halas ere* (P. Bé.: 58).

határér 'két település választóvonalaként szolgáló vízfolyás, ér' *Határér* (P. Bi. 1. 344b; Berettyó).

határpatak 'két település határán folyó patak' *Somályi határpatak* (ETH. 3: 83; Berettyó), *Ujhatárpatak* (ETH. 10/A: 484; Sebes-Körös), *Ippi és Széki határpatak* (ETH. 3: 76; Berettyó).

hegy 'vízfolyás vége' *Zuhatag-hegy (ér)* (P. Bé. 23; Kettős-Körös).

hidegkút 'hideg vizű kút, forrás' *Hidegkútpatak* (H. 2: 387; Berettyó).

horh(os) 'vízmosta árok' rom. *Parou Horhisuluj* (ETH. 10/C: 857; Sebes-Körös).

jó 'vízfolyás' pl. *Székelyó* (ETH. 10/A: 335; Sebes-Körös).

kalló 1. 'folyószakasz, ahol a gyapjút feldolgozás előtt áztatják, mossák'; 2. 'kenderáztató víz, tó' *Kálló-ér* (Huszár S80 0039.01.28; Berettyó).

kengyel 'hurok, félkör vagy U alakú, esetleg négyszöghöz hasonló meder, vízfolyás' pl. *Falopó-kengyel* (P. Bé. 35; Fekete-Körös).

köbölkút 'odvas belű vagy kivájt fatörzzsel kibélelt kút vagy forrás' rom. *Cubleş* (ANAR.; Fekete-Körös).

könyék 'behajtott könyökhöz hasonló alakú víz' *Koppány-könyök* (*Koppankeonek* [-könyék], aqua ~ *Koppankwnek*; Gy. 1: 675; Sebes-Körös).

köz 'két vagy több víz, vízág közötti terület' *Körösköz* (MNL).

kút 'víznyerésre való gödör; iható vizű forrás; fúrt v. ásott ivóvíznyerő hely' *Kunér kút* (EKFT.; Hármas-Körös).

malomvíz 'malmot hajtó vízfolyás' *Malom vize* (P. Bi. 1. 341a; Fekete-Körös).

med ~ medes 'időnként kiszáradó ér' *Medes* (Pesty, Bihar 2: 139b; Sebes-Körös), *Medves ér* (P. Bé. 235), *Medvésfolyás* (Zoltai 182; Hortobágy-Berettyó).

mocsár 'süppedékes, ingoványos, sekély vízzel borított terület' rom. *Mociar* (ANAR.; Fekete-Körös).

mocsolya 'vizenyős, pocsolyás, mocsaras terület' *Mocsoja pataka*, (ETH. 10/A: 89; Sebes-Körös).

muzsló 'sűrű, harasztos terület' *Musló* Ér (Huszár S80 0039.01.41-50; Fekete-Körös), rom. *Muşlău* (ANAR.; Fekete-Körös).

örvény 'vízfolyásnak gyors, forgó mozgású szakasza' pl. Örvényes (MKFT.; Fekete-Körös), Halászörvény (Haán: 318; Sebes-Körös).

ösvény 'ér, patak' Ösvény (Jankovich 1996: 315; Berettyó), Ösvény (Haán: 300; Kettős-Körös).

part 'ér, vízfolyás mentén húzódó, az ártérből láthatóan kiemelkedő hátas föld' *Mérges-érpart* (Huszár S80 0039.01.10; Hármas-Körös).

patak 'kisebb folyóvíz' pl. *Hármas-patak* (Pesty, Bihar 2: 149b; Sebes-Körös), *Bél p*. (HKFT.; Fekete-Körös).

pece 'pocsolyás, vízállásos mélyedés' *Pecze Rivulus* (Lipszky, V. mappa: R 47; Sebes-Körös).

rákos 'rákban gazdag vízrész' *Rákos* (Huszár S80 0039.01.28; Berettyó).

róna 'nádtól, sástól mentes tiszta, nyílt felszínű víz, folyószakasz' *Róna (Rovina). P.* (HKFT.; Berettyó), *Kis róna-fok* (P. Bé. 106).

sebes 'gyorsan folyó víz, patak' *Sebes* (HKFT.; Sebes-Körös), *Sebişel* (Decei: 166; Fekete-Körös), rom. Şebeş (ANAR.; Sebes-Körös), rom. Şebeşel (ANAR.; Sebes-Körös), rom. *Sebiş* (ANAR.; Fehér-Körös).

séd 'kisebb, gyors folyású folyóvíz, patak' *Méhséd patak* (< ?mély + séd; HA. 1: 77; Sebes-Körös).

szarv 'vízmeder, árok elágazó része' *Tasnádszarvad* (településnév) (H. 2: 385; Ér), *Pele Szarvadi patak* (MKFT.; Ér).

szeg 'vízfolyás kanyarjába benyúló háromszög vagy félkör alakú partos terület, sziget, zug' *Madaras szeg ér* (Pesty, Bihar 2: 250b; Berettyó), *Katalszeg-ér* (P. Bé. 33; Hármas-Körös).

székás 'ingoványos, mocsaras hely' rom. *Secaş* (< m. *székás* < *székes*, ANAR.; Fehér-Körös).

sziget 'mocsaras sík felszínből vagy környező vizekből kiemelkedő földhát' *Gál-sziget-ér* (Pesty, Bihar 2: 115a; Sebes-Körös), *Mészár-sziget ere* (Pesty, Bihar 1: 65a; Berettyó).

szurdok 'magaslatok közötti keskeny medrű vízfolyás' rom. *Surduc* (< m. *szurdok*, ANAR.; Sebes-Körös).

tekerő 'tekervényes folyású ér' *Tekerő F.* (Huszár S80 0039.01.31-40; Sebes-Körös jobb), *Tekerő-ér* (H. 2: 391, Huszár S80 0039.01.41-50; Sebes-Körös bal).

torok 'hasonló nagyságú folyóvizek összefolyása' *Veres Patak torokban* (ETH. 1: 9; Fekete-Körös), *Sebes-Körös-torok* (Haán : 300, P. Bé. 75; Kettős-Körös).

tő 'kisebb folyóvíznek egy nagyobba való torkolásának a helye és környéke' *Vésztő* (településnév) (P. Bé. 106; Hármas-Körös).

úsztató 'házi igavonó állatok fürdetésére használt folyószakasz' Úsztató (Dobai, 2007: 296; Berettyó).

ügy 'folyó' *Farkas-ügy* (HA. 1: 76; Fekete-Körös).

vágás 'hosszú, keskeny mélyedés; árok, csatorna' *Vágás (ér)* (P. Bé. 33; Hármas-Körös).

vájás ‘vágás, árok, csatorna’ *Vájús (árok)* (Pesty, Bihar 1: 337a, Ér).

víz ‘vízfolyás, ér’ *Nagypataki víz* (H. 2: 392; Sebes-Körös), *K. Bárodi (Varatyiczel) víz* (uo.), *Petrószi víz* (H. 2: 393; Fekete-Körös), *Bökönyi v. Buttyini víz* (H. 2: 398; Fehér-Körös), *Sasteleki víz* (H. 2: 387; Berettyó).

vízfolyás ‘patak, ér’ *Hosszú-víz-folyás* (Zoltai 180; Hortobágy-Berettyó). Mivel a felhozott adat kétféleképpen értelmezhető (Hosszúvíz-folyás és Hosszú-víz-folyás), a címszóban szereplő alak csak az utóbbi példában állja meg a helyét.

zug folyóvíz kanyarulata által közrefogott hátas terület’ *Pereu Zugului* (Pesty, Arad: 205a; Fehér-Körös).

zuhatag ’a többinél nagyobb esésű vízfolyás szakasza’ *Zuhatag-hegy (ér)* (P. Bé. 23; Kettős-Körös).

zúgó ‘hangadással járó zuhatagos vízfolyás szakasza’ *Zúgó folyás* (Zoltai 184; Hortobágy-Berettyó), *Pr. Zugó* (HKFT. Dézna; Fehér-Körös), *Valea Zugăului* (Decei 172; Fehér-Körös).

2. Román vízrajzi köznevek

albie (lat. *alvea*) ‘folyómeder’ *Albioara* (ANAR.; Fekete-Körös).
bulboană, bulbuc ‘örvény’ *Bulbuk* (ETH. 10/A: 100; Sebes-Körös).
ciur, ciurgău ‘hegyi patak hangja’ *Valea csuri* (Pesty, Bihar 1: 248a; Sebes-Körös).
crac ‘folyókar, folyóág’ *Krakuj Batrin* (ETH. 10/C: 799).
fântână ‘kút’ *Valea Fântânilor* (ANAR.; Fehér-Körös), *Funtina recse* (Pesty, Bihar 2: 245b; Sebes-Körös).
ierugă ‘malompatak’ *Ieruga* (ANAR.; Fehér-Körös).
izbuc ‘váltakozó erősségű forrás’ *Izbuc* (ANAR.; Fekete-Körös), *V. Izbucu* (ANAR.; Fekete-Körös).
izvor ‘forrás’ *La Izvor* (ETH. 10/A: 392).
mocirlă ‘mocsár’ *Mocirla* (ANAR.; Fekete-Körös).
obârşie 1. ‘eredet’; 2. ‘forrás’ *Obârşie* (HHR.; Fehér-Körös).
pârâu ‘kis patak’ *Pareu Albulesti* (Pesty, Bihar 2: 95b).
şipot ‘csorgó, forrás’ Şipotul (HKFT.; Fehér-Körös).
sohodol ‘száraz völgy/patak mésztartalmú régióban’ *Sohodol* (HKFT.; Fekete-Körös).
topliţă ‘meleg vizű forrás, patak’ *Topliţa* (ANAR.; Fehér-Körös).
vale ‘völgy, patak’ *Valea Rece* (ANAR.; Fekete-Körös).
vârciolog ‘örvény, forgatag’ *Vârciorog* (ANAR.; Fekete-Körös).
zăpor 1. ‘ár, áradat’; 2. ‘jégzajlás, jégtorlasz’ *Valea Zăporilor* (ANAR.; Fekete-Körös).

A víznevek adattára

Az adattár névanyaga a korai ómagyar korig nyúlik vissza, amely elsősorban Jakó, Ortvay, Györffy és a HA1. releváns adatait tartalmazza. A 16–19. századi víznevek Lipszky, Pesty és Szabó T. Attila gyűjtéseiből származnak, valamint Hunfalvy geográfiai leírásaiból. A 20. századi vízneveket a magyar EOTR-szelvények, ill. a román vízrajzi és autótérképek szolgáltatták. Számos név csupán katonai térképeken szerepelt, ezért ezek jelentősége még ma is felbecsülhetetlen.

A szócikkek szerkezete az alábbi konstrukciót követi: címszó (a magyar és a román neveket a tilde jel választja el egymástól), a víz lokalizálása, névadat, forrás(ok) megjelölése; számos esetben rövid etimológiai magyarázat.

Abajd-ér Berettyó jobb; *Abajd-ér* (P. Bé. Füzesgyarmat 40).

Ábrány-patak Berettyó jobb; Fancsika bal; Ábrány p.; Keresztúrapátitól D-re (Crestur), Vedresábrány, Alsóábrány É-i része (Abrămuţ); Vedresábrány felé tart, nem pedig a felől folyik, a neve mégis Ábrány P. Bi. 1. Ábrány 25b).

Ad ere Kettős-Körös bal; „*Ad ere* csabai, dobozi és békési határban" (Haán 53).

Adona-patak ~ Aduni Sebes-Körös bal Apáti, Szentmárton, Nagyvárad; „E község (t.i. Szőlős) határán keresztül folyik az úgy nevezett *adona patak*, a melyben csak nagyobb esözések alkalmával a szomszéd községek hegyeiből lefolyó viz van, száraz időben egészen ki szokott száradni." (P. Bi. 1. Szőlős, 278a).

Áj pataka Berettyó jobb; Álly Pataka (ETH. 3: 81, Kémer); Áj Pataka (ETH. 3: 84, Kémer).

Akasztó-ér Hármas-Körös jobb; *Akasztó ér* (MKFT.), Mezőtúrtól É-ra; a Kadarcsértől É-ra, *Akasztó-ér* (EOTR. 48-111).

Albioara Fekete-Körös jobb; *V. petra alba*; Rossiától É-ra ömlik a Rossiapatakba (HKFT.); rom. *alb|ie -ii* fn. 'meder'; rom. *albie moartă* 'holt meder, morotva' (www.szotar.ro); rom *albie* (lat alvea) 1. meder; *albia râului* 'folyómeder' (Székely Győző – Nagy Arisztid: Földrajzszótár, 2010).

Álcsi ~ Alceu Sebes-Körös bal Álcsi, (MKFT.).

Aleu Fekete-Körös jobb; „a Bahogyi […] havasbol ered az *Alleó patak* 4 köb láb tartalmu vizzel" (Gurány, 284a), *Aleu* (P. Bi. 1. Petrósz, 161a); puszta szn.-ből keletkezett magyar névadással; *Elyüs* (<Illés), r. *Aleuş* (ez a település már Szilágy megyében van).

Almás Fehér-Körös bal; *Almás p.* (MKFT.); *Almási csermely* (H. 2: 398).

Almás pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; „riuulum *Almaspathaka*" (ETH. 10/A: 67).

Almási csermely ~ Almaş Fehér-Körös bal; *Almási csermely* (H. 2: 398); Almás (Almaş).

Alsókaznacsi patak Berettyó bal; *Alsó Kaznatsi Patak* (MKFT.); Alsókaznacs (Cozniciu de Jos) és Ipp (Ip) között.

Alter-Berettyó Berettyó jobb *Alter-Berettyó,* Biharfélegyházától Ny-ra (MKFT.).

András-fok Fekete-Körös jobb; *Horgos Kengyel* (MKFT.); *András Fok*, Békéstől K-re (Huszár).

Antal-ér Fekete-Körös bal; *Antal Ér*; Sarkadkeresztúr Ék (Huszár).

Antál-patak Berettyó bal; *Antál p.*; Vámosláz és Poklostelek között (MKFT.); nem éri el a Berettyót a HKFT. szelvényén, inkább csak ér lehet.

Anya-Körös-folyam Fehér-Körös bal; *Anya-Körös-folyam* (P. Bé).

Apa Popii Fekete-Körös jobb *Apa Popii* (Decei 1989: 166).

Apa Râpii Fekete-Körös jobb; rom. *râp|ă -e* fn1. szakadék; 2. Vízmosás.

Apak-ér Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; *Apak ér*, (MKFT.), Vadásztól D-re (Vánátori); „*Apakere* bele torkollt a Hodos Sáros határjárásában, Micske környékén" (Jankovich 1996: 314).

Aranyági csermely ~ Araneag Fehér-Körös bal; *Aranyági csermely* (H. 2: 398).

Aranyas-patak Berettyó jobb; *Aranyas Patak* (ETH. 3: 198); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Archişel Fekete-Körös bal; Tőz jobb *Árkos-patak* (Jankovich 1996: 315); 1326: *Arkuspothaktu* [2a], riv. (Gy. 1: 625, Jankovich 1996: 320).

Aria Vulturilor Sebes-Körös bal; rom. *arie* 1. fn. mezőg 'szérű'; 2. *mért* 'felület, felszín'; 3. *tud* 'elterjedési terület'; rom. *vultur* fn. 'sas' (DEX). vagy rom. *vulturic|ă* fn. növ. 'réti ezüstös hölgymál' (DEX).

Arini Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Árkos Hármas-Körös jobb; Árkos, Hajdúnánástól DNy-ra (MKFT.); Árkus ér (Györffy I. 1934: 119).

Árok-patak Sebes-Körös jobb; Árok p., Élesd (Huszár).

Artan Fehér-Körös jobb; *Valea Artánului*; Mihelenynél ömlik a Fehér-Körösbe (Miháileni); 'kandisznó' (TESz).

Asájabi csermely Fehér-Körös jobb; talán Ácsfalva pataka (Aciuţa) (H. 2: 396).

Ásás-fok Berettyó bal; Ásás fok, Szeghalmtól K-re (MKFT.).

Ásott-Körös Hármas-Körös jobb; Ásott-Körös (P. Bé).

Ásott-Körös Hármas-Körös bal Ásott-Körös (MKFT.).

Asou Fekete-Körös bal (ANAR.).

Ásvány-ér Kettős-Körös bal „Ásványér, a csabai, dobozi és békési határban" (Haán 53).

Ásvány-ér Sebes-Körös bal; Ásvány Ér; Illyétől D-re (Huszár).

Asztagos-derék Fekete-Körös bal; Leveles oldalága; *Asztagos Derék* (Huszár).

Átalasi-ér Hármas-Körös jobb; Átalasi Ér, Dévaványától K-re (Huszár).

Báb-ér Fehér-Körös bal; *Báb ér* (P. Bé).

Babi-patak Sebes-Körös bal; *Vale Babi,* Sergestől É-ra (Huszár).

Babot Ér bal; *Vale Babutza*, Zálnoktól É-ra (MKFT.); *Babuta patakja* (ETH. 3: 219); *Babo domb* (HKFT.), Sződemetertől DK-re.

Bagoly-ér Sebes-Körös bal; *Bagoly ér*, (P. Bi. 1. Köröstarján, 418b).

Bajkány-ér Fekete-Körös jobb; *Falopó-kengyel* (MKFT.); *Bajkány Ér*, Nagyszalontától K-re (Huszár).

Bajom-patak Berettyó jobb; Hosszúaszó jobb; *Bajom p.* (MKFT.); *Határ p.* (HKFT.); Nagybajom (Boianu Mare).

Bajos-völgy Ér bal; Szakácsi forráspatakai; *Bajos völgy*, Orbótól D-re (MKFT.).

Bajuszozó-ér Berettyó jobb; „a *bajuszszozó ér* bajusz formán nyuló alak" (P. Bi. 2., Szentkozma 106a).

Bak Tamás patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Bak Tamás p[atak]* (ETH. 10/A: 342).

Balalényi csermely Fekete-Körös bal *Balalényi csermely* (H. 2: 395).

Bălăteasa Fekete-Körös bal.

Balaton Hármas-Körös bal; „*Balaton* (mocsár, ér)" (P. Bé. 81).

Balázs-patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Balázs p[atak]* (ETH. 10/A: 342).

Baldovin Fehér-Körös jobb (ANAR.); *V. Baldovinu* (MKFT.); átfolyik Báldovinon (Baldovin).

Balog ere Sebes-Körös bal; *Balog ere*, Méhkeréktől É-ra (Huszár).

Balta de Tyer Fekete-Körös bal; Tőz bal; Balta de Tyer (MKFT.); *baltă* 'mocsár; láp, ingovány' (Kelemen 51); *tér* '1. síkság; 2. szabad, fedetlen terület' (TESz.).

Balta Kara buczul Fekete-Körös bal; Tőz jobb; „*Balta Kara buczul* — mely a' hegyekből veszi eredetét, beleszakad a hamarkába, 's igy egyesül a' tözvizével — a' tözvize a' város déli részén folyik mely jó izü rakjaival kinálkozik — 's elválasztja Bihart Arad megyétöl)" (P. Bé).

Balta lui Stefan Fekete-Körös bal; Tőz bal; Balta lui Stefan (MKFT.); *Balta Stefani*; baltă 'mocsár; láp, ingovány' (Kelemen 51).

Bályok pataka Berettyó bal *Bályok pataka* (MKFT.); Berettyószáldobágynál ömlik a Berettyóba.

Băneşti Fehér-Körös jobb (ANAR.).

Bánútja-ér Fekete-Körös jobb; *Takatere* (MKFT.).

Bányai-patak Berettyó bal; *Bányai p.* (MKFT.).

Banyi-patak(a) ~ Bănişor Berettyó jobb; *Ban pataka* (MKFT.); *Banyi p.*, Ipptól K-re (HKFT.).

Barakonyi-patak ~ Barcău Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; *Par. Berecasului*, Talmács és Pusztaszuszágtól É-ra ez a Fekete-Köröshöz tartozik; „*Barakonyi ér* mely OSzMiklós és Barakony helységek között fekszík." (P. Bi. 1. Oláhszentmiklós, 115b); *Barakonyi patak* (H. 2: 396).

Barancs pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Barancz patak*, (ETH. 10/A: 68); *Barants pataka*, (ETH. 10/A: 69); *Barancs pataka*, (ETH. 10/A: 71); *Boroncs Pataka*, (ETH. 10/A: 79).

Bárány pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Bárány pataka,* (ETH. 10/A: 70).

Bárány-ér Hármas-Körös jobb; *Batonás rét* (MKFT.); *Bárány Ér,* Kisújszállástól ÉNy-ra (Huszár).

Bárász-patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Bárászpatak,* (ETH. 10/A: 341); *Barás pataka* (ETH. 10/A: 72).

Barátka ~ Brătcuţa vagy **Bratca** Sebes-Körös bal *V. Bratcucia* (sic!) (MKFT.).

Barátok ere Berettyó bal; Ölyvös jobb; *Barátok Ere* (Huszár); *Nagy bárát ér* (P. Bi. 1. Bedő, 68a); *Nagy bárát ér* (P. Bi. 2., Nagykereki, 67a).

Barázda-fok Fehér-Körös jobb *Barázda-fok* (Jankovich 1996: 332).

Bárci-ér Hármas-Körös jobb *Bárczi-ér* (MKFT.).

Bárdai csermely Fehér-Körös bal; *Bárdai csermely* (H. 2: 398).

Bárdos Fehér-Körös bal; *Bárdos ere* (P. Bé. Gyula 56); *Bárdos,* „állítólag egy hajdan medrében talált aranybárdtól kapta nevét" (Haán 93).

Barilaz Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; „*fluuium Barilaz*" (ETH. 10/B: 690).

Bârlogel Dézna oldalága; *Munczel patak* (MKFT.); *Bârlogel* (Decei 1989: 172).

Barna-fok Hármas-Körös bal; *barnafok* (Haán 89).

Báródi-patak ~ Borod Sebes-Körös jobb; *V. Borodului* (HKFT.); „*Báródi* vagy *Varatyek patak*, mely Korniczeltől É.-ra a Rézhegység gerinczén a Rekitye tövénél ered" (H. 2: 392).

Baromlaki-patak ~ Borumlaca Berettyó bal; *Baromlaki p.* (HKFT.); Baromlaknál ered, Berettyószéplaknál ömlik a Berettyóba; Berettyódéda és Száldobágytól D-re.

Bârzăviţa Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Vályе berzoví* erdő a közepén patak folyik elnevezése a község nevéről származik, miután ama patak a községen keresztül folyik (P., Arad, Berzova); Zarand.

Bârzeşti Fekete-Körös bal; Tőz jobb; szl. *berza*'nyírfa' (M. 11), szl. *berzu* 'gyors (folyású) (M. 11).

Baszarabica ~ Basarabiţa Fehér-Körös bal; *V. Basarabtisa* (HKFT.); *Baszarabicza* (H. 2: 397); Baszarabásza (Basarabasa).

Baté Hármas-Körös bal; *Baté (örvény)* (P. Bé. 74).

Batsa ere Kettős-Körös bal; *Batsa Ere*, Köröstarcsától Ny-ra (Huszár); „*Báté*, a határban a legmélyebb örvény" (Haán 300).

Beiuşele Janitseknél Fekete-Körös jobb; *Vale Beinişela*; A községen keresztül folyik egy patak oláhul Vale, mely a szomszédos havasokban veszi eredetét 's Nyimoesd községnél egy másik patakkal egyesül, honnan a fekete körősbe folyik (P. Bi. 1. Kreszulya, 433a); *Kreszulyai csermely* (H. 2: 394).

Békás-ér Berettyó jobb; „*Békás ér* — egy vizáradásos lapos legelő" (P. Bi. 1. Báránd, 65a).

Beke-fok Hármas-Körös jobb *Beke-fok* (MKFT.).

Belencz-ér Fehér-Körös bal; *belenczér* (P. Bé. 24).

Beles folyóvíz Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Beles pataka fö* (ETH. 10/B: 390); Jósikafalva (Beliş).

Bél-patak ~ Beliu Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *Beeli patok* (MKFT.); *Bél p.* (HKFT.).

Belső csikér Berettyó jobb; *Belső csikér (ki folyó víz)* (P. Bé. Füzesgyarmat 44).

Benedek-ér Hármas-Körös jobb *Benedek ér* (HKFT.).

Bere-ér Sebes-Körös jobb; *Bere Ér*, Ártándtól Ny-ra (Huszár).

Berek ere Hármas-Körös jobb; Endrődtől ÉNy-ra, a Berettyó és a Hármas-Körös összefolyásától K-re; *Berek Ere* Dévaványától É-ra (Huszár); Sebes-Körös, Kis-Sárrét vízrajzi-vízszabályozási térkép 1779-1834.

Berek-ér[1] Berettyó jobb; *Berek ér* (MKFT.); *Berek Ér,* Nagybajomtól É-ra (Huszár); „*Keresztér* — egy ér szakadéka — melly kereszt alakú, külömben szikes legelő" (P. Bi. 2., Báránd, 64b).

Berek-ér[2] Fekete-Körös bal; *Berek Ér*; Sarkadkeresztúrtól É-ra (Huszár).

Berendeşti Fekete-Körös jobb; Topa mellékága (ANAR.).

Berettyó Hármas-Körös jobb, *Berettyó* (HKFT.); *Berukio* (Ortvay 1: 127–128).

Berettyó-ér Hármas-Körös jobb; *Berettyó Ér*; Pusztabucsa (Huszár); Püspökladánytól É-ra.

Berze Sebes-Körös bal; „*[Berze*] van még két patakocskája, kijelelve Berze és Miskél, de ezek csak is vizenyős idöjáráskor bővelkednek vízzel. […] Berze, patak meder – mely tőbbnyire szárazon áll, csak is sok essö 's hó olvadáskor képez patakot." (P. Bi. 1. Magyarkakucs, 21a).

Beseny-ér Ér jobb; Füzek jobb; *Beseny ér*; Érdiószegtől É-ra (MKFT.).

Besenyi-ér Hármas-Körös jobb; *Besenyi ere* (MKFT.).

Beznea Sebes-Körös jobb; Bratca; Szláv eredetű lehet. Alapszava összetartozhat a *bodza* szl. előzményével, a **bezina* 'bodza, bodzás' főnévvel (vö. Šmilauer 1970: 44). A szláv eredetű *Beznye* 'bodzás (hely)', kevésbé valószínű a rom. *beznă* 'sötétség' (DER) szóból való eredeztetés. Bi, Rézbánya, 195b).

Bicăcel Fekete-Körös jobb; rom. *beicá* 'nyest' (DEX).

Bihari-csermely Fekete-Körös jobb; *Isv. Bihari és Isvoru biharului*, Rézbányától D-re ered (HKFT.); a 3 fő forrás közül az egyik. (H. 2: 396).

Bika-ér Sebes-Körös bal; *Bika-ér*, Vésztőtől É-ra (Huszár); *Bikaér* (P. Bé).

Bikali víz ~ Şipot Sebes-Körös bal; *Ujhatár p.,* Gyerőfalva vagy Pányik (Păniceni) (MKFT.); *Ujhatár p.* (HKFT.); „*Bikali víz*, mely a M. Gyerő éjszaki oldalán ered, Oláh-Bikalt érinti É.-ra folyván" (H. 2: 389); „*Pareu Sipotuluj* dgyin Sósz" (ETH. 10/A: 257); *Ujhatárpatak* (ETH. 10/B: 484).

Bikk ere Hármas-Körös bal *Bikkere* (Haán 300).

Birchii Fekete-Körös jobb; *berke* 1. 'fűzfa barkája'; 2. 'vessző'; 3. némely fa fürtös virágzata'; 4. 'kukoricavirág', Berkeszpataka (Makkai 222).

Bíró foka Fehér-Körös bal; *Biró foka ere* (P. Bé. 58); *Byrofoka* (Jankovich 1996: 322).

Birtin Fehér-Körös bal; Also Lunkoi (Huszár) *Méh-séd pataka* 'a Körösbe ömlő vízfolyás, Bertény határában említik' 1256/283//572: *Mehsedpothoka* [2a], riv. (Gy. 1: 570, 600).

Bisztra ~ Bistra Berettyó *Bisztra* (H. 2: 387), Terebes (Chiribiş); „*Biztra* nevű patak […] mely az üveg készitéséhez szükségelt anyagok töréséhez alkalmazott gépeket ís forgatja" (P. Bi. 1. Pestes, 149b); *Biztra patak* (P. Bi. 1. Pestes, 152a); *Bisztra fluvius* (LIPSZKY, V. mappa: Q 51).

Bivalyárok-ér Fehér-Körös bal; *Bivaly árok ér* (P. Bé).

Blaju Fekete-Körös jobb Blaj (Iorgu 66); Iorgu megemlíti, hogy van ilyen toponima is.

Bobáldi csermely Ér jobb; Füzek jobb; „Az Ecsedi láppal közlekedő *Bobáldi csermely* tart DNy-ra az Ér felé" (H. 2: 385).

Boboşiţa Fekete-Körös jobb; Köles ér oldalága; rom. *boboş* 'babos' (DEX).

Boceasa Sebes-Körös bal Botyásza 1792 méter (Borovszky, Bihar); Buteasa 1792 (Decei 1989: 162); rom. *botez* 'keresztelés' (Kelemen 66).

Boczi csermely Fehér-Körös bal; *Valea Vachi* (HKFT.); *Boczi csermely* (H. 2: 397) *Tehénpataka* (Makkai 222).

Bocsi víz ~ Bociu Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *V. Bociolui* (HKFT.); *Bocsi víz*; Bocs; Bociolui Domb 1062 m (H. 2: 389).

Bocskor-ér Sebes-Körös bal; Bocska ér; *Bocskor*-ér; Vésztőtől É-ra (Huszár); *Bocskorér* (P. Bé).

Bodács ere Hármas-Körös jobb; *Bodács ere* (Zoltai 1935: 258); *Bodajcs-ér* (P. Bi. 1. Debrecen 177b).

Bodis-patak Sebes-Körös jobb; *Bodis patak* (P. Bi. 2., Örvénd, 126a).

Bodon-ér Sebes-Körös bal; *Bodon ér* Illyétől K-re (Huszár).

Bodonosi patak ~ Budoiului Berettyó bal; Bisztra bal; *Bodonosi csermely* (H. 2: 387).

Bodozó-patak ~ Viţeilor Berettyó bal; *Sásvölgyi p.* (MKFT.); *Sasvölgyi p.* (HKFT.); *Bodójó F.,* Szalárdtól DK-re (Huszár); *Patak,* Csatár K-i részénél ered (P. Bi. 1. Hegyközcsatár, 151b).

Bodroc Fehér-Körös bal (ANAR.).

Bodzás-ér Berettyó jobb; Konyári-Kálló oldalága *Bodzás-ér* (MKFT.); Vámospércstől Ny-ra; *Bodzás-ér* (ÁTT. 2003 L-34-20-B).

Boga Fekete-Körös jobb; „a' Bága szikla 200 f.öll hosszú […] nyugott felől ugyan a' kitett vonal hosszában egy szédületesen függőleges 600 lábnyi természettől alkotott köfal ál […] e' szirt tövéből zuhan ki egy 4 köblábnyi patak *Baga* vize név alatt mely lejjebb a' Vále Re, Vale Rugoji patakokkal össze folyva Bulz vize nevezetet kap 's igy lejjebb tartva a' Gálbina vizevel össze folyva *Sebbess patak* nevezetet kap." (Petrileny, Zavojeny, 162a); vö. ősszl. *bogъ* 'isten'.

Bogad-ér ~ Rît Ér jobb; *Bogad ér*, Érkörtvélyestől D-re (MKFT.).

Bogárzó-ér Hármas-Körös jobb; *Bogárzó-ér* (P. Bé. Körösladány 64).

Bogdány-ér Hármas-Körös bal; *Bogdány ér* (HKFT.); *Bogdánér* (Haán 73).

Bogyesdi csermely Fehér-Körös jobb; átfolyik Bogyesden, de a HKFT.-n nincs megnevezve; *Bogyesdi csermely* (H. 2: 397).

Bohodei Fekete-Körös jobb *Bohodei* (Decei 1989: 166).

Boj vize Fekete-Körös bal; Râul Ţarinii mellékága; 1. „*Boj vize*, ezt azért nevezik *Boj*-nak mert egy hegyből folyik kí, mít románul ugy mondják *Buicsa* izbuknyestye, ez a víz télen nem fagy mível hogy meleg, nyáron pedig oly hídeg, hogy öt pertzig nem lehet bene a testnek valami tagját bene tartani, hasznalják ezen vizett a vashámorra, és két malom kereket hajt." (P. Bi. 1. Vaskoh, 327a). 2. „A község határán leg nevezetesebb egy üreg, ez egy hegy oldalba van, mintegy 6–7 ölnyi köszikla hasadás, belül egy 10 ölnyi üresség van, a melyikbe bele folyik egy forásos patak, a melyik Kalugeri határban lévő Moma nevü hegy oldalbol ered, 's keresztül folyik Kalugeren és vszohodolon, és a P.íre nevü üregbe le folyván vaskoh az inensö hegy oldalba ki folyik, és ered belöle azon viz, mit a vaskohiak *Boj*nak neveznek, azt is álítják rola, hogy valaha aban az üregben bele botsátottak egy libát és egy rutzát, 's vaskohnál a hegy oldalba csak a rutza jöhetett kí, miröl azt gyanitják hogy a hegybe a kövekközt nincs anyi hely hogy egy liba keresztül

hasson, söt a víz és a mint vaskonál kí buvik, nagy víz morajjal jön kí." (P. Bi. 1. Vaskohszohodol, 330a); *Bokor p[atak]* (ETH. 10/A: 342).

Bokszegi vizek Fehér-Körös bal; *Bokszegi apró vizek* (H. 2: 398).

Bolhás-ér Berettyó jobb; *Bolhásér* (EOTR. 59-113); „*Bolhás ér* a' fojó kiöntései által megtöltetni szokott lapos hely, — melly a' víz vonúltával kopár lapóss szikes legelő" (P. Bi. 1. Báránd, 64b).

Bonczesdi patak Fehér-Körös *Bonczesdi patak* (H. 2: 398); Bonţeşti.

Bondoraszó Fekete-Körös jobb; „*budurászi patak* + Parau úrszuluj Iszonyu nagy völgy oldaláni mező és fenyő erdővel A' dragán vize eredetet innen veszí, mely végre a' több ágakkal a' Nagyváradon keresztül folyó körözst képezí. Nevét a' hely zordonságától és onnat hogy az ítt lévő kosziklakba medvek tanyáznak vette /:medve völgye:/" (P. Bi. 2., Budurász, 141b); *Budurászai patak* (H. 2: 394).

Bontóhegyi-patak Fehér-Körös bal; „*Vályá Bontou* hegyi patak" (P. Ar. Honczisor 169a); Vf. Binteiului.

Borbély ere Fekete-Körös jobb; Török-ér (MKFT.); *Borbély Ere*; Nagyszalontától Ny-ra (Huszár).

Borbély ere Hármas-Körös bal; *borbélyere* (Haán 89).

Borlik Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Borlik* (ETH. 10/A: 79).

Bornás pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Bornáspataka* (ETH. 10/A: 341), *bornyas* (ETH. 10/C: 1023).

Boroaia Fehér-Körös jobb (AtlR.).

Boroliszi-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; 1408/1550: „*fluuium Beles*" (Gy.1: 562); *Boroloszi n. patak* (ETH. 10/B: 698), *Beles n. folyóvíz* (ETH. 10/B: 698).

Boronás ere Hármas-Körös bal *boronásere* (Haán 89).

Boronás-ér Fehér-Körös bal; *Boronás ér* (P. Bé. 56).

Borsós ere Hármas-Körös bal; *Bosós ere* (P. Bé. Gyulavári).

Borzáscsorgó patakja Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Borzás Csorgó Patakja* (ETH. 10/A).

Borzi csermely ~ Valea Keisului Fekete-Körös bal; Borztól D-re, *Borzi csermely* (H. 2: 395).

Borziki-patak Berettyó bal; *Almás p.* (MKFT.); *Borziki patak* (H. 2: 387).

Bosnyák-patak Berettyó bal; Tatarosi jobb; *Bosnyák p*. (MKFT.).

Botfeji csermely Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *V. Botfei*; *Botfeji csermely* (H. 2: 395).

Bothafenyő pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Botafenye pataka* (p). (ETH. 10/A: 87; MKFT.); „riuulum *Botha-fenywpathaka*" (ETH. 10/A: 67).

Boţii Sebes-Körös bal; rom. *boţ* 'galacsin' (DEX); Dealul Boţii 968

Bourel Sebes-Körös bal; rom. *bou* 'ökör' + rom. *-el* kicsinyítőképző.

Bök ere Hármas-Körös bal; *Bök ere* (P. Bé. Gyulavári 58).

Bökönyi víz ~ Cleciova Fehér-Körös bal; *V. Cleciova*, Kiszindiától ÉNy-ra (HKFT.); *Bökönyi* vagy *Buttyini víz* (H. 2: 398).

Brad Fehér-Körös jobb; Valea Crisiului jobb; *V. Gavrilesti*; Vályabrádon átfolyik (Valea Bradului); *Brádi patak* (H. 2: 396).

Brădişor Fehér-Körös jobb; Valea Satului bal (ANAR.).

Brădişor Fehér-Körös (MKFT.).

Brassó-ér Berettyó jobb; *Brasso ér* (MKFT.); *Brassó ér*; a Keleti-főcsatornába ömlik (ÁTT. 2003 L-39-19-B); *Brassó-ér* (Magyarország Hidrológiai Atlasza. I. sorozat. Folyóink Vízgyűjtője 6. a Körösök. Szerkeszti a Vízgazdálkodási Tudományos Kutató Intézet, Budapest, 1956).

Bredecel pataka Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Bredecel pataka* (MKFT.); *Parou Bredetzeluluj* (ETH. 10/B: 695); *Bredeczel Pataka* (ETH. 10/C: 857).

Briheni Fekete-Körös bal; Crişul Vărateculuí mellékága; *Brihényi csermely* (H. 2: 395).

Brotunai csermely Fehér-Körös jobb; átfolyik Brotunán; *Brotunai csermely* (H. 2: 397).

Brusturel Fekete-Körös bal; brustur|e *-i* fn. növ. bojtorján, bogáncs.

Brusztoraj Sebes-Körös jobb; *Bruszturaj n. patak* (ETH. 10/C: 161).

Buceş Fehér-Körös jobb; Valea Satului bal (ANAR.).

Bucsai csermely ~ Valea Strădinoasei Sebes-Körös jobb; *Bucsai csermely* (H. 2: 392); Bucsa.

Bucsavai csermely Fehér-Körös bal; *Bucsavai csermely* (H. 2: 397); Buceava és Şoimuş között.

Budac Berettyó bal; Bisztra forráspataka (MKFT.); Az erdélyi Sajó jobb oldali mellékvizét jelölő Budak feltehetően egy besenyő budaq 'ág' főnévre vezethető vissza (Kiss L. 1996: 441); vö. 'torok, gége'; nem valószínű a rom. *budac* 'csákány' (DER); vö. még *Budak* (HA. 2: 23).

Budeasa Fekete-Körös jobb (Decei 1989: 162); szl. *buda* 'bódé' (Kelemen 123).

Bugy-ér Budieru Fehér-Körös bal; *Bugy ér*, Nagypéltől D-re (Pilu) (MKFT.); Gyula; *Bugyér* (Haán 93).

Bugyesdi csermely Fehér-Körös bal; *Bugyesdi csermely* (H. 2: 397).

Bujor Fekete-Körös bal; *Buzsor p.* Rózsapatak (Makkai 222); rom. *bujor -i* fn. növ. 1. 'bazsarózsa'; 2. 'pünkösdirózsa'.

Bukmer ~ Bucmer (ANAR.). Berettyó jobb; „*Bukmer*, a Lecsmér K-i oldalán ered" (H. 2: 387).

Bukuresdi csermely Fehér-Körös *Bukuresdi csermely* (H. 2: 396).

Bulbuc Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Bulbuk* (k). (ETH. 10/A: 100); *bulbuca* 'buborékol' (MNy. 2000/4. 438); *bulbuc* 'buborék' (Kelemen 12), 'örvény' (DEX)

Bulduşor Sebes-Körös bal; *Buldus* 1221/1550 (ÁSz. 162).

Bulzu[1] Fehér-Körös jobb; *V. Bultiului*; Bulzesdtől ÉK-re (Bulzeştii de Sus).

Bulzu[2] Fekete-Körös jobb; rom. *bulz* fn. nép 1. 'göröngy, rög'; 2. 'csomó' (Kelemen 72).

Buri-ér Hármas-Körös jobb; *Buri Ér*; Dévaványától D-re (Huszár).

Bús-ér Hármas-Körös bal; *Bús Ér* (Huszár).

Butyipál-patak Berettyó bal; Kösmő bal; *Butyipal p,* Sitervölgytől (Şuştorogi) D-re (MKFT.).

Butyka-folyás Sebes-Körös bal; *Butyka folyás (ér)* (P. Bi. 1. Oláhszentmiklós, 115a).

Buzgó ere Fehér-Körös bal; *buzgó ere* (P. Bé. 24).

Büdes-ér Hármas-Körös jobb; *Büdesér,* Túrkevétől ÉNy-ra (Huszár).

Büdös-ér[1] Berettyó bal; *Bűdős Ér* (Huszár).

Büdös-ér[2] Berettyó bal; *Büdös Ér*, Jákóhodostól É-ra (Huszár).

Büdös-ér[3] Fekete-Körös jobb; *Büdösér*, Keményfok és Tamásda között (HKFT.); „*Büdözs ér* — Zám — Határvonalt képező ér*"* (P. Bi. 1. Debrecen, 177b); *Büdöspataka* (Makkai 222).

Büdös-ér[4] Hármas-Körös jobb; *Büdös ér* (MKFT.).

Büdös-ér[5] Sebes-Körös bal; *Bűdős-ér,* Okánytól Ny-ra (Haán 318).

Bű-fok Kettős-Körös bal **„***Bű-fok* a csabai, dobozi és békési határban" (Haán 53).

Büngösd-ér Fehér-Körös bal; *Büngösd ér,* a Gyepes folytatása (H. 2: 395).

Büngösd-ér Hármas-Körös bal; *Büngösd ér* (MKFT.); *Büngösd (ér)*; *Büngösd Ere* (Huszár); „*büngösd (folyó víz)* a Kőrösnek egy ere, a honnan a körülötte lévő föld is *Büngösdnek* neveztetik" (Haán 29); „*Büngösd*, eredetileg valószinüleg Bükkösd, a közelében levő bükkösökből." (Haán 300).

Căldăreşti Fekete-Körös bal; Borzi csermely bal (ANAR.); *V. Cadareşti*; átfolyik Füzegyen (Fiziş); rom. *căldare* 'völgykatlan' (DEX); rom. *Căldare* csn. (DOR 232), amihez a román *-eşti* személynévi helynévképző járult.

Capra Sebes-Körös bal; *Kecskés*; *Capră* csn. (DOR 229).

Captalan Fekete-Körös jobb; *Captalan* (Decei 1989: 166).

Captălanu Fehér-Körös jobb; Topasca oldalága; *Captălanu* (Decei 1989: 172).

Căreac Fekete-Körös bal.

Cârligate Sebes-Körös bal; rom. *cârlig -e* s fn. 'horog'; *cârligat* 1. 'kis rák'; 2. 'kis termetű, víz tetején úszó rovar neve'; 3. 'növénynév' (Polygonum bistorta) (DEX).

Cârpeştii Mici Fekete-Körös jobb (AtlR.).

Cărpineasa Fekete-Körös jobb *Cărpineasa* (Decei 1989: 166); rom. *carpen* 'gyertyán (fa) (Kelemen 81).

Casele Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Cebei csermely ~ Ţebea Fehér-Körös bal; *Czebei csermely* (H. 2: 397); Cebénél ömlik a Fehér-Körösbe (Ţebea).

Chenţu Sebes-Körös bal; *Henc, Hench, Hencz* 1226 (ÁSz. 376).

Chilodia Fehér-Körös bal; Csigér bal; Felménes Ny. (ANAR.).

Chioara Fehér-Körös jobb; Dézna oldalága; *Apă chioară* (*DEX*) ironikus kifejezés az ízetlen és híg ételre vagy alkoholra.

Chişindia vagy Păiuşeni Prundu Fehér-Körös bal; *Valea Paişan* (MKFT.); *Vale prunduluj* (P. Ar. Kisindia); Keszend, Kiszindia.

Chiştag Sebes-Körös bal; *Keszteg*; Chiştag (MKFT.).

Cigány-ér Berettyó jobb; *Cigány ér* (MKFT.); *Czigány ér* (P. Bi. 1. Tépe, 294a; Kaba, 345a); *Cigányéri-csatorna* (EOTR. 48-212).

Cigány-ér Sebes-Körös bal; *Czigány Ér*; Szeghalomtól ÉNy-ra (Huszár); *Czigány-fok* (Haán 318).

Cigány-fok Sebes-Körös jobb *Czigány fok* (MKFT.).

Cigányi csermely Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Czigányi csermely* (H. 2: 390).

Cigányok pataka Berettyó jobb; *Cziganyok pataka* (ETH. 3: 190); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Cioara Fehér-Körös jobb; *V. Ciori*; Riskulicától É-ra (Rişculiţa); rom. *cioară* 'varjú' (DEX), *Cioară* csn. (DOR 239).

Ciolt Fehér-Körös bal; *Valea re*; Valea Re (MKFT.); Kiszindiától DK-re (Chisindia).

Cipciroj Fekete-Körös jobb; *Köles ér* (MKFT.).

Ciripa Sebes-Körös bal; rom. *Ciripan* szn. (DOR 129); rom. *ciripău* 'a ló marja' (DEX).

Ciripicea Ér bal; Szakácsi bal (ANAR.).

Ciunganu Sebes-Körös bal; P. Ar. Algyesty (Aldieşti), *Csungán*; rom. *ciung -ă, -i, -e* '(*fáról*) letördelt ágú, félig nyesett'; rom. *ciungan* 'csonka' (Kelemen 98).

Cloşcoi Sebes-Körös bal; rom. *clo|şcă -şti* fn. 1. 'kotló, *nép* kotlós' (Kelemen 103); valószínűleg büdös, rossz minőségű víz.

Cohesdi csermely ~ **Ociu** Fehér-Körös jobb; „*Czohesdi csermely* átfolyik Csohosdon" (Ţoheşti, H. 2: 397).

Coltităt Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Corbului-forrás Fekete-Körös jobb; *Isv. corbului,* Rézbányától DK-re (HKFT.).

Cornet Fehér-Körös bal; *Valea Cornetului*; Bukuresd és Rovina között (Bucureşci); rom. *cornét* 'somfás' (DEX).

Cornet Fekete-Körös jobb; *V. Dragotian*; Papamezővalánytól D-re (Vălani de Pomezeu); cornét 3 'somfás' (DEX).

Cornietiel Fehér-Körös bal; *Cornietiel;* Rosztócstól DK-re (Rostoci); *Korneczeli* (H. 2: 396); Rosztócstól DK-re, (Rostoci).

Crăciunu Sebes-Körös bal; *K-recsun nevezetü patak* (P. Bi. 1. Budurásza, 141b).

Creţu Fehér-Körös jobb; Dézna oldalága; rom. *creţ* 'fodros, habos' (Kelemen 126).

Crişoaia Fehér-Körös bal (ANAR.); *Valea Turului* (HKFT.); a Depresiunea Turului-ban (rom. *depressiune* 'medence'); Kazanesd (Căzăneşti).

Criştior Fekete-Körös bal; *Vale Kriştiorului* (MKFT.); „*Izv. Cristiorului*; Kis-Körös vagy Kristyor, mely részint a Fekete-Körösnek a Fekete-Tóthi felől kanyargó mellékágaiból és kiöntéseiből, részint pedig az Urszádtól Fekete-Györösig terjedő hegyek völgyeiből kiömlő csermelykékből támad, s mely FeketeTóthin felől ismét az anyafolyóval egyesül" (H. 2: 395).

Cristiorului-patak Fekete-Körös jobb; *Val. Criştiorului* (HKFT.), Kristyortól K-re ered; Crişcior din Josu.

Crişul Poienii Fekete-Körös bal; poiană *poieni* fnerdei tisztás.

Crişul Băiţei Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Crişul Nou[1] Fekete-Körös bal; Crişul Vărateculuimellékága (ANAR.).

Crisul Nou[2] Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Crişul Văratecului Fekete-Körös bal; *Crisu Varaticului*; Urzestnél ömlik a Fekete-Körösbe; a forrásnál; 1. Vaskoh, 327a; 2. Vaskohszohodol, 330a); rom. *văratic* mezőg 'nyári legelő' (Kelemen 322).

Crocna Fehér-Körös jobb; Kis-Jószási patak bal; *V. cromnisiori*; Koroknyától ÉK-re (Crocna); *Kroknai csermely* (H. 2: 397).

Cubleş Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Cureţu Fehér-Körös jobb; *Diécsi csermely* (MKFT.); *V. Cureturi*; Halmágygóróstól Ny-ra (Groşi); DER: *cure, curge* 'folyik'.

Csaholyi-patak ~ Cehal Ér bal; *Csáholy p.*; Oláhcsáholytól D-re (MKFT.); *Csaholy patak*; összeköti Magyarcsaholyt (Cehăluţ) Oláhcsahollyal (Cehal); „*Csáholyi patak*, mely a Balakszo É-i oldalán ered" (H. 2: 385); *Csaholyi patak* (ETH. 3: 107).

Csalányos-fok Fekete-Körös jobb; *Csalányos-fok*; Anttól DK-re (Huszár).

Csáni csermely ~ Cean (ANAR.). Ér bal; Szántó bal; *Csáni csermely* (H. 2: 385); Tasnádcsány, Csány (Cean).

Csatorna-patak Berettyó jobb; *Csatorna Patak* (ETH. 3: 190); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Cseh-ér Hármas-Körös jobb; *Cseh Ér*; Kardszagtól DK-re (Huszár).

Csékei patak Fekete-Körös jobb; *Csékei patak* (H. 2: 394).

Cseklyei víz ~ Cetea Sebes-Körös jobb; Báród jobb; *Cseklyei víz* (H. 2: 392).

Csente-patak Sebes-Körös jobb; *Csente p.* (MKFT.); a Sebes-Körös egyik fattyúága.

Cserákla-ér Berettyó jobb; *Cserákla ér*; Pocsajtól ÉNy-ra (MKFT.); *Cserákla Ér*, Esztártól K-re (Huszár).

Cserbia, Cerboaia Fehér-Körös bal; *Pereu Cserbuluj* (P. Ar. Krokna 205a); *Cserbia* (H. 2: 397); Kazanesd (Căzăneşti).

Csercse-patak Berettyó jobb; *csertse patak* (ETH. 3: 195); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Cserepes-patak Ér bal; *Cserepes Patak fő* (ETH. 3: 220).

Csereség, Cereşeg Fekete-Körös bal; *Cseres p.* (MKFT.); *V. Cereşagului*; Belényes-újlaktól D-re ömlik a Fekete-Körösbe.

Cseresnyés pataka Sebes-Körös bal; a Hunyadi-patak mellé; *Cseresnyes Pataka, Cseresnyés Patak* (ETH. 10/A: 335); *Tseresnyés Patak* (ETH. 10/A: 340).

Cseres-patak Cerăsei, Cerasa vagy **Cerişa** Berettyó bal (ANAR.). „*Cserese víz*, Bivarcza hegyen ered […] a *Cserese*, F. és A. Kanpnácz helységeket érinti" (H. 2: 387); Szilágycseres (Cerişa) Cerişa, Cosniciu de Sus, Cosniciu de Jos; *Cserese* (Dobai 2007: 296).

Csergettyű-fok Hármas-Körös bal; *csergettyüfok* (Haán 89).

Csergő Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Csergo* [!] (ETH. 10/A: 79).

Csergő-patak Berettyó jobb; *Csergő Patak* (ETH. 3: 193); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Csetezelyi csermely Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Csetezelyi csermely* (H. 2: 390).

Csibor pataka Berettyó jobb; *Csibor Pataka* (ETH. 3: 195); Szilágynagyfalu (Nuşfalău); rom *cipor* 'csupor' (DEX) vagy *Cibere* szn. (CsnE. 108).

Csig ere pataka Ér bal; *Csig ere pataka* (ETH. 3: 226); Tasnádszántó.

Csiga-ér Hármas-Körös jobb (MKFT.); *Csiga-ér* (HKFT.).

Csigér Cigher Fehér-Körös bal; *Csigér (Ó Fehér-Körös)* (Huszár); *Csik ér* (EKFT.); a forrásvidéktől Nádasig *Par. Cigher*; Nádas-Feltót-Kavna-Lugozó-Dezsőháza-Kurtakér között *Csik ér*; Kurtakértől *Csigér p*. (MKFT.).

Csík-ér Berettyó bal; *csíkér* (P.Bi1: Csökmő, 160a); 2. „*csíkér* a' benne nagy mennyiségben volt csík bőségétől nyerte nevezetét" (uo. Csökmő 161b), 3. *Csík ér* (uo. Darvas 147b).

Csik-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Csik Ér* (Huszár) belevész a Sárrétbe; később Csikéricsatorna; beleömlik a Folyáséri-főcsatornába.

Csikes-ér Sebes-Körös jobb; Nagytoldtól D-re, Ártándtól Ny-ra (Huszár); *Síkos Csíkos-fok is van Nyárér határában* (P. Bi. 1. 79).

Csikes-ér Sebes-Körös bal; *Csikes ér* (MKFT.).

Csiket-ér Sebes-Körös jobb; *Csiket Ér*, Magyarhomorogtól D-re (Huszár).

Csík-fok Sebes-Körös jobb; *Csík Fok*, Magyarhomorog Ny, Komáditól É-ra (Huszár).

Csikorgós-ér Berettyó bal; *Csikorgós ér*, Darvastól D-re (MKFT.).

Csikos-ér[1] Sebes-Körös jobb; *Csikos ér*, Ártándtól É-ra (Huszár).

Csikos-ér[2] Sebes-Körös jobb; *Csikos Ér*, Geszttől É-ra (Huszár); „*Tikos* vagy *csíkos*, vizeiben hajdan sok csík tenyészett" (Haán 30).

Csikós-ér[1] Hármas-Körös jobb; *Chykoser* (Jankovich 1996: 321); *Csikós ér*, Balmazújvárostól Ny-ra (HKFT.); „*Csikós ér*, mely szintén Békésben támad, a Veker erével együtt a Fekete rétet képezi s azután Nagykirályság pusztán a Bús tóba ömlik" (H. 2: 398).

Csikós-ér[2] Hármas-Körös bal; *Csikós Ér* (Huszár).

Csíkos-ér[1] Berettyó jobb; Kutasfőcsatorna mellékága; „*Csíkos ér* különösen árvizes időkben sok csíkot és halat tenyésztő ér" (P. Bi. 1. Ártánd, 46b).

Csíkos-ér[2] Fehér-Körös bal *Csíkos ér* (Haán 93).

Csíkos-ér[3] Kettős-Körös bal; *Tsikos Ér*; Körös Tartsától Ny-ra (Huszár); *Csikos ér* (Ibrány és Harház felől) –kiszáradt" (P. Bé. Békés 235).

Csikós-gát Hármas-Körös jobb; *Csikós gát*; Balmazújvárostól ÉNy-ra.

Csilli csermely Boldeşti Fehér-Körös bal; *Par. Bogyesd*; átfolyik Bogyesden (v. Felsőcsill) és Alcsillen (Radesti, Cil); *Csilli csermely* (H. 2: 398).

Csipkés-patak Berettyó jobb; *Csipkés patak* (ETH. 3: 193); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Csirikásza csermely Fehér-Körös jobb; *Csirikásza csermely* (H. 2: 397).

Csókás Berettyó bal; Ölyvös jobb; *Csokás Ér* (Huszár).

Csókás-ér Sebes-Körös jobb; *Csókás ér*; Ártándtól É-ra (Huszár).

Csoncsány-ér Hármas-Körös bal *Csoncsányér* (Haán 46).

Csonka-ér[1] Hármas-Körös jobb; *Csonka Ér*; Pusztabucsától DNy-ra (Huszár).

Csonka-ér[2] Berettyó jobb; *Csonka ér* (MKFT.); *Csonka Fok* (Huszár); Báránd É.

Csonka-ér[3] Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Csonka Ér*; Zsáka és Vekerd között (Huszár); *Csonka ér* (P. Bé. Darvas 147b).

Csonkafűz folyása Ér jobb; „*Csonka füz folyása* lápos, nádlásos folyó ér, mely mellett füz fák vóltak köztudomásulag, mínek az ágát vagdalták, 's így a' csonkán maradt füz fáktól nyerte nevét" (P. Bi. 1. Bagamér, 48b).

Csontaházi-patak Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; „*Vale Makoluj*, rétes szántóföld; itt ered egy kis patak, mely Valányon keresztül foly és kismaruson

alól a csontaházi patakba szakad ‘s alkalmasint nevét innen vette.” (P. Bi. 1. Csontaháza 159a).

Csorgó[1] Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Csorgo* (ETH. 10/A: 78).

Csorgó[2] Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Csorgó* (ETH. 10/C: 1004).

Csorgó-ér Sebes-Körös jobb; 1284/410: *Chorgue er*, fl. ‘a Szakál melletti Csehi határában említett patak’ (Gy. 1: 608).

Csorgó-pataka Sebes-Körös bal; „rivuli vlgo *Chynkopathaka*, *Chorgopathaka* (ETH. 10/B: 481); Körösfő (Izvoru Crişului).

Csot-ér Sebes-Körös bal; *Csot Ér*, Szeghalomtól D-re (Huszár); *Csótifok* (Haán 318).

Csököny-ér; Csököny; *Csököny Ér*, Kunszentmárton K-i része (Huszár); *Csököny* (P. Külső-Szolnok, Öcsöd [13.233-13.252]), 84 (Haán 53, 246).

Csucsi patak Fehér-Körös jobb; átfolyik Halmágycsúcson; *Csucsi patak* (H. 2: 397).

Csukás-ér[1] Hármas-Körös bal; *Csukás Ér* (Huszár).

Csukás-ér[2] Kettős-Körös bal; *Csukásér* (EOTR. 48-131).

Csulai-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Csulai Patak* (ETH. 10/B: 391).

Csungányi patak Fehér-Körös bal; *V. Cungani* (HKFT.); *Csungányi patak* (H. 2: 397); Csungány (Ciungani).

Csurgó-patak Berettyó jobb; Lüki bal; *Csurgó p.*, Lükitől DK-re (MKFT.); a HKFT.-en ez a Dizsér folytatása Lüki felé; Lükitől pedig *Lüki patak* a neve.

Csüggő-patak Berettyó jobb; *Csűggõ pataka* (ETH. 3: 83); Kémer (Camăr).

Dabó-ér Berettyó jobb; „Dusnak és *Dabó e*rekkel, melyek jelenben mind termékeny szántó földek, és az erek kaszállók”, Pocsajtól Ny-ra és Esztártól É-ra (P. Bi. 1. Berettyóújfalu 109a).

Dălşeşti Fehér-Körös bal; *V. Segysor*; a Dalsesca- dombnál.

Danca ~ Danta Berettyó bal; *Dancza,* Berettyófarnos (Sfârnaş) és Berettyócsohaj (Ciuhoi) között ered (HKFT.).

Dancs-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Dancs Ér*, Bakonszeg Ny-i oldala (Huszár).

Dank pataka Berettyó jobb; *Dank pataka* (ETH. 3: 193); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Dara Sebes-Körös bal; *Dara* csn. (DOR 257); rom. *dâr|ă –e* fn. 1. ’(keskeny) nyom’; 2. ’csík, sáv’ (DEX).

Daşoru Sebes-Körös bal; *V. desioru reca*; *lunc|ă* 1. ’rét’; 2. ’árterület’; 3. ’berek’ (DEX).

Debla Sebes-Körös bal (ANAR.); rom. *devl|ă -e fn.* rom. *devla* ‘ördög’ (TESz.).

Deczkás-fok Berettyó bal; Ásás jobb; *Deczkás fok*, Csökmőtől D-re (MKFT.).

Décs ere Kettős-Körös jobb (HKFT.); *Décs Ere* (Huszár); „*Décsér vagy Dédér* – széles és mély medrű, a legöregebb (déd > décs), 1863-ban száradt ki egészen" (P. Bé. Békés 236).

Délő-ér Fehér-Körös jobb; *Délő Ér* Kisjenő Ny-i oldala (Huszár).

Demetriu csermely Berettyó jobb; Hosszúaszó jobb; *Demetriu csermely* (H. 2: 387); a Sződemeteri erdőből ered.

Derete-pataka Sebes-Körös bal; *Derethepataka* (ETH. 10/B: 481); Deréte, Deritte (Dretea) felől, Kolozs vármegyében.

Dernai Derna (ANAR., HHR). Berettyó bal; Tatarosi jobb; *Derna B.* (MKFT.); *Derna p.* (HKFT.), *Dernai víz* (H. 2: 387).

Destiloru-patak Fekete-Körös jobb; *Par. destiloru,* Rézbányától DK-re (HKFT.); *Destiloru csermely* (H. 2: 392).

Dézna ~ Dezna Fehér-Körös jobb; *Par. Dézna* és *Pr. Zugó* (HKFT.); átfolyik É-D irányba Déznán, majd a neve *Par. Zugó* lesz, forrása Zugó környéke; *Deznapatak* (H. 2: 398).

Deznai csermely Fehér-Körös jobb; *Deznai csermely* (H. 2: 297).

Dicăneşti Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Diécsi csermely Fehér-Körös jobb; *Diécsi csermely* (H. 2: 397).

Dikics-ér Berettyó jobb; *Tikicsi ér*, Tőtös (MKFT.); *Tikics – vagy Tigis, – vagy Dikics ér* (P. Bi. 1. Udvari 308b).

Dincosu Fekete-Körös jobb; ápáluj Dínkoszú folyó víz (P. Bi. 1. Gurány, 283a; adânc -ă, -i, -e mély; apă adâncă mély víz.

Dinyés-ér Hármas-Körös jobb; *Dinyés Ér*; Dévaványa Ny-i oldala (Huszár).

Dinnyés-ér Berettyó jobb; Kutasfőcsatorna mellékága; *Dinnyés-ér* (MKFT.); *dinnyés ér* (P. Bi. 1. Csökmő 160a); *Dinnyés-ér* (EOTR. 49-111).

Dió-ér Sebes-Körös bal; *Dió-éri (I. sz). főcsatorna* (MKFT.); Dió-ér; *Dio Ér*; Körösladány K-i része (Huszár); *Dió éri dülő*) Diópatak (Makkai 222), „*Dióér*, környékén hajdan sok diófa volt" (Haán 29, 318); Szeghalom D.

Dióféli-ér Sebes-Körös jobb; *Diófeli Ér*, Magyarhomorogtól Ny-ra, Komáditól É-ra (Huszár).

Disznókút-folyás Hármas-Körös jobb; *Disznopatakh* (MAKKAI 292).

Disznós-örvény Hármas-Körös bal; *Disznós-örvény* (Haán 89).

Doba Fekete-Körös bal; *Vále Dobí* (P. Bi. 1. Urszád, 316a; a *dubъ* 'származéka tölgy' (Smilauer 57). 1211: *Doba* szn.

Dobbana vize Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Dobbana vize* (ETH. 10/B: 690).

Dobos-ér Fehér-Körös bal; *dobos ér* (P. Bé. 57–58).

Dobre pataka Berettyó bal; Tusza oldalága; *Dobre folyása, Dobra pataka* (ETH. 3: 231); Tuszatelke (Tusa); Dobrei-domb.

Dobrineşti vagy Dobricioneşti Sebes-Körös bal; *Dubricsonyi p.*; Oláhkakucs Ny; *Dubricsoni csermely* (H. 2: 392).

Dód-patak Berettyó bal; *Dód p.* (MKFT.); Feketeerdő.

Dombroviczai Fekete-Körös bal; *Vale Domnului* (MKFT.); *Vale Domnului* (MKFT.); *Dombroviczai csermely* (H. 2: 395).

Domokos Hármas-Körös jobb; *Domokos*, Püspökladánytól DK-re (Huszár); Domoszlótól K-re (MKFT.).

Doncsényi csermely Fehér-Körös jobb; *Doncsényi csermely* (H. 2: 297).

Dögös-ér Berettyó jobb; *Dögös ér* Bárándtól É-ra (MKFT.); *Dögös Ér* (Huszár).

Dögös-ér Hármas-Körös bal; *Dögös Ér*, Szarvastól DNy-ra (Huszár).

Dragán ~ Dragan Fekete-Körös jobb; „A' *dragán vize* (…) végre a' több ágakkal a' Nagyváradon keresztül folyó körözst képezí." (P. Bi. 1. Budurásza 141a)

Dragán ~ Dragan Sebes-Körös bal; *Drága*, *Dragán* vagy *Sebes* (H. 2: 389); *Sebes Fons Fluvii* (Lipszky, VI. mappa: T 53); *Fântâna Rece* (Decei 1989: 162).

Drăgoteni Fekete-Körös jobb; *V. Dragotian*; Pokola DNy-i részén ömlik a Rossia-patakba (HKFT.).

Drauczi csermely Fehér-Körös bal; *Drauczi csermely* (H. 2: 398).

Drobole Sebes-Körös bal; „*Drobole patakot* képező forrásos folyocska mely színtén posványá vált" (P. Bi. 1. Ürgeteg, 318a).

Dubina Berettyó bal; a Bisztra forráspataka (MKFT.); szl. **dubina* 'tölgyerdő' (Sebestény Zs. 2010: 42).

Dude Sebes-Körös jobb; *Dude;* szerb *dud* 'fekete eperfa'; *dud|ă -e* fn*faeper* (Kelemen 130); a román alak birtokos személyjele köznévi alapszót enged következtetni (szn.-hez rom. *-i* birt. személyjel járult volna) (Huszár).

Dudiţa Fehér-Körös bal; Csigér bal; *V. Duúdului*; átfolyik Dúdon (Dud); v. Dúdi patak (H. 2: 398); Dúd, Székesdúd, Agyagosdúd, Melegdúd, Magyardúd (Dud).

Dulcele Fehér-Körös jobb; Tăcaşele jobb (ANAR.).

Duma pataka Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Duma Patakaban* (ETH. 10/B: 390).

Dumbrava Fekete-Körös bal; rom. *dumbr|avă –ăvi* fn. 1. 'sarjerdő'; 2. 'berek'; 3. 'tölgyerdő'.

Dumbrávai csermely Fehér-Körös bal; *Dumbrávai csermely* (H. 2: 397).

Dumbrăviţa Fehér-Körös jobb; *V. Dombrovita*; Koroknyától Ny-ra (Crocna); *Dumbroviczai csermely* (H. 2: 397).

Dusnak-ér Berettyó jobb; „*Dusnak és Dabó erekkel*, melyek jelenben mind termékeny szántó földek, és az erek kaszállók” (P. Bi. 1. Berettyóújfalu 109a); *Dosnok-patak* (EOTR. 59-243).

Ebesi-derék Fekete-Körös bal; Leveles oldalága; *Ebesi-derék* Sarkadkeresztúrtól É-ra (Huszár).

Ebes-patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; Ébes [!] patak (ETH. 10/A: 79).

Edeles-ér Kettős-Körös bal; *Edeles Ér*, Körös Tartsától Ny-ra (Huszár).

Édes marhapataka Berettyó jobb; édes marha pataka (ETH. 3: 82), Édes pataka (ETH. 3: 196); Kémer (Camăr), Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Édes-ér Sebes-Körös bal; „Édesér, sok édes gyökér termett rajta” (Haán 29).

Egeizugi-Körös Fehér-Körös bal; *Egei zugi Körözs* (P. Bé. 51).

Eger-ér Hármas-Körös jobb; *Eger Ér* Pusztabucsától DK-re (Huszár).

Egeres Fekete-Körös jobb; „*Egeres*: mellette patakfolyó, partján tenyész égerfa, innen egeres” (P. Bi. 1. Belényes, 74b).

Éger-patak *Egher* (ANAR.). Berettyó jobb; „Margittától É-ra, a település határába keletről érkező *Eger patak*, amely egy kanyarulat után északdél irányba folyva határolta Margitta szélét” (Papp 2010: 111).

Eger-patak Sebes-Körös jobb; *Eger p.* Mezőtelegdtől D-re (MKFT.).

Egres-patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; „A két patak kōzōtt melj is *Egres Pataká*nak mondatik” (ETH. 10/A: 80); *Egrespatak fwben* (ETH. 10/A: 67).

Egyes-ér Sebes-Körös jobb; *Eggyes Ér* (Huszár).

Egyesült-Körös Hármas-Körös bal; „Fejér és fekete *egyesült Körözs*” (MKFT.); *egyesült Körözs* (P. Bé. 74).

Élesdi patak Sebes-Körös jobb; Élesdi patak (H. 2: 392).

Elő-ér (MKFT.); *Előér* (P. Bi. 1. Berekböszörmény, 98b).

Emberpatak Sebes-Körös jobb; *Emberpatak*, Élesd (Huszár).

Ér[1] ~ **Ier, Eriu** Berettyó jobb; Ér (H. 2: 387).

Ér[2] Hármas-Körös bal; Ér, Kunszentmártontól DK-re (Huszár).

Ernyős-ér Sebes-Körös jobb; *Ernyős ér*, Ernyős a térség neve, Szeghalomtól DK-re (HKFT.).

Erős-patak Sebes-Körös jobb; *Erős p.*, Élesd (HKFT.).

Esküllő patak(a) ~ Aştileu Sebes-Körös bal Aştileu (MKFT.); *Esküllő p.* (HKFT.); Aştileu település; „Itt jön le az *Esküllö patak* a falu Közepén át nem messze távolságra a Körösbe szakad” (P. Bi. 1. Keszteg, 354a); 2. „Ricsuj és *Esküllő* nagyobb patak” (P. Bi. 1. Élesd, 229b); *Esküllői csermely* (H. 2: 392).

Eszteró-ér Berettyó jobb; *Eszteró*, Biharnagybajom Ny-i oldala (MKFT.); *eszteró ér* (P. Bi. 1. Báránd, 64b); „*Eszteró ér* mely sok féle le írása által gyanítni engedi, hogy az Eszterházy névből vagy ez utóbbi amabból vette eredetét, mert hol Esztró hol Eszteró, hol esztoró, még Esztorás is emlitettik, pedig a' régi kéz íratokban Esztorás név = Eszterházy" (P. Bi. 1. Udvari, 308b).

Facat pataka Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Faczat Pataka* (ETH. 10/B: 690).

Fagadó ~ Făgădău Sebes-Körös jobb; *Fogadó p.,* Bucsa (HKFT.).

Falopó-kengyel Fekete-Körös jobb; *Fa lopó kengyel* (P. Bé. Doboz 35).

Falu-ér Fekete-Körös bal; Tőz bal; *Falu ér*, Szapáryfalvától ÉK-re (Ţipari), Pusztakerülőstől D-re, Temes megye (Krassó).

Falu-fok Berettyó bal; *Falu fok*, Csökmőtől D-re (MKFT.).

Falumalom fokja Sebes-Körös bal; a Tekerő és a Sebes-Körös között; *Falu Malom Fokja* (Huszár), *Falufok* (Haán 318); „Okány faluban 1458ban említenek először malmot a Körösön" (Jankovich 1996: 338).

Fancsal-foka Kettős-Körös bal „*Fancsalfoka*, a csabai, dobozi és békési határban" (Haán 53).

Fancsika-patak ~ Fâncica Berettyó jobb; *Fancsika p.,* Sălacea, Otomani, Buduslău, Albiş (MKFT.); *Fancsikai csermely* (H. 2: 387); Érfancsika (Făncica) felől ered.

Farkas pataka Sebes-Körös bal; *Farkas Pataka* (ETH. 10/C: 812).

Farkasdomb ere Berettyó bal; Ölyvös jobb; *Farkas Domb Ere* (Huszár).

Farkas-ér[1] Hármas-Körös jobb; *Farkas Ér*, Püspökladánytól ÉNy-ra (Huszár).

Farkas-ér[2] Hármas-Körös jobb; *Farkas ér*. Hajdúszováttól D-re ered és Nádudvartól DNy-ra torkollik a Hortobágyba; Hajdúszoboszlótól Ny-ra *Kösély* ér (HKFT.).

Farkas-fok[1] Kettős-Körös bal; *Farkas Fok*; Köröstarcsa Ny-i oldala (Huszár).

Farkas-fok[2] Sebes-Körös bal; *Farkas-Fok*, Szeghalom DNy-i része (Huszár).

Farkas-patak[1] Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; „riuulum *farkaspathak*" (ETH. 10/A: 67).

Farkas-patak[2] Sebes-Körös jobb; „farkas hegy, ezen folyik a' *vale lupuluj*, *farkas pataka*" (P. Bi. 1. Cigányfalva, 169a).

Farkas-patak(a) Fekete-Körös bal; *Farkas p.* (HKFT.).

Farkas-pataka Sebes-Körös bal; „riuulum vlgo *Farkaspathaka*" (ETH. 10/B: 481); Körösfő (Izvoru Crişului).

Farkas-ügy Fekete-Körös jobb; 1320: *Farkaseg* (HA.1: 76).

Fás-ér Fehér-Körös bal; *Fás ér* (P. Bé: 23), *fás folyó,* (P. Bé: 23, 27), fásvize (P. Bé: 25); *Fásere* (Haán 53).

Fehérkő-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; „*Caput fluuÿ Feÿerwÿze feÿe*" (ETH. 10/B: 690).

Fehér-patak Sebes-Körös jobb; *Fehér p.,* Élesdtől D-re (Huszár).

Fehértó-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Fehértó Ér*; Zsáka és Vekerd között (Huszár).

Fekérkő-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Fekérkő-patak* (Erdélyi Gyopár).

Fekete-ér[1] Berettyó bal; „*Fekete ér* a' benne termett fekete sástól vette nevét, most lapályos kaszálló" (P. Bi. 2., Nyüved, 104b).

Fekete-ér[2] Berettyó jobb; *Fekete ér* (MKFT.); *Fekete ér*, Nagybajomtól É-ra (Huszár).

Fekete-ér[3] Berettyó jobb; *Fekete Ér,* Esztártól ÉNy-ra (Huszár).

Fekete-ér[4] Fekete-Körös jobb; *Budös ér* (MKFT.); *Fekete ér*, Sarkadtól DNy-ra (HKFT.); *Fekete-ér*, Baj K-i része (Huszár).

Feketegyörgy ere Hármas-Körös bal; *feketegyöregyere* (Haán 89).

Fekete-örvény Kettős-Körös bal; *Feketeörvény* (Haán 300).

Fekete-patak Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Fekete Patak* (ETH. 10/C: 799); *Valye Nyágre* (ETH. 10/C: 798).

Fekete-patak Valea Neagră Ér bal; *Fekete-patak* (MKFT.); Tasnád és Csög között.

Feketepataki csermely ~ **Valea Neagră** vagy **Negrea** Sebes-Körös jobb; *Feketepataki csermely* (H. 2: 392).

Feketerét ere Hármas-Körös bal; *Fekete Rét Ere* (Huszár).

Feketevölgyi csermely ~ **Valea Neagră** Ér bal; Tasnádszarvadtól K-re ered (H. 2: 385); Tasnádszántó (Santău).

Felső-ér Ér jobb; *felsö er szantó föld* (P. Bi. 1. Érkeserű 370a).

Fenék pataka Berettyó jobb; *Fenék pataka* (ETH. 3: 192); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Fenék-ér Hármas-Körös jobb; *Fenek ér*, Mezőtúr ÉK, a Csuda-Balla-pusztán (EOTR. 48-121).

Fenesi patak ~ **Finiş** Fekete-Körös bal; *Fenesi nagy p.* (HKFT.); *Fenesi patak* (H. 2: 395).

Feniş Fehér-Körös jobb; *V. Fényesului*; É-ról folyik Körösfényesre (Feniş); *Fényesi patak* (H. 2: 397).

Fény-ér Hármas-Körös jobb; *Fény-ér* (HKFT.).

Fenyes-ér Sebes-Körös bal; *Fényes Ér* (Huszár); „a Miska rétből jövö folyás */:Fenyes ér:/* volt" (P. Bi. 1. Nagyharsány, 360b).

Ferice Fekete-Körös jobb *Măgura Ferice* (Decei 1989: 166).

Fintina Csori Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *a Kornyét mellett Fintina Csori egy forrás (*P. Kolozs, Kalota, 352a); rom. *cioară* 'varjú' (Kelemen 24).

Fintiná la Padisu Fekete-Körös jobb; *fintína la pagyisu igen nevezetes fris forásu víz* (P. Bi. 1. Felsőpoény, 250a; padiş 'áfonyával, madárberkenyével, szederrel benőtt terület'.

Fintina Remetilor Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Fintina Remeczilor egy igen jo vizü forrás* (P. Kolozs, Kalota, 352a).

Fînuri Fehér-Körös jobb; Dézna oldalága *Fînuri* (Decei 1989: 172); *fîn* 'széna' (Kelemen 185), rom. *fâneaţă*, *fâneţe* fn. 'kaszáló' (Kelemen 173).

Fleşcuţa Fekete-Körös jobb; *fleşcă|i iesc, -it* 'cuppog, szortyog' (DEX).

Flonti Fekete-Körös jobb (ANAR.); rom. *Flontă* csn. + rom. *-i* birtokjel (DOR 245).

Fógát-patak Berettyó jobb; Gyöngyös bal; *Fógát p.*, Szilágyzovány ÉK-i része (Zăuan) (HKFT.).

Fok-ér Fekete-Körös jobb; 1320: *Fuc*, aqua (Gy. 1: 622); *Fok ér* Anttól É-ra *Kopolya-ér* a neve (HKFT.).

Folyás Ér jobb; „Sár gödör, *folyás*, a' laposrétből nagy Léta felé tartó víz járás, egy kanálison" (P. Bi. 1. Kokad, 348a).

Folyós-ér Berettyó jobb *Folyós ér* (ÁTT. 2003: L-34-7-D).

Fonău Fekete-Körös jobb; a Köles-ér oldalága (ANAR.)

Forrás Ér bal; Tasnádszántó; *Forrás* (ETH. 3: 227).

Forrás-patak Ér bal; *Forrás-patak*; Tasnádszilvás (MKFT.).

Föld pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; „riuulum *Fyld pathaka*" (ETH. 10/A: 67).

Földes ~ Lutosze Sebes-Körös jobb; „Dumbrává | hegyből eredő *Lutosze* /:magyarul: iszapos 's földes:/ nevet viselő kis folyo patak rohama 's gyakori árjai" (P. Bi. 2., Tinod, 295b).

Főrődő-ér Fekete-Körös bal; Tőz bal; *Főrődő Ér*; Nagyzeréndtől D-re (Huszár).

Föveny-ér Berettyó jobb *Föveny ér* (ÁTT. 2003: L-34-7-D).

Fövényes-ér Sebes-Körös bal; *Fövényes Ér* (Huszár).

Funtina Kuracituri Fekete-Körös jobb; *Funtina Kuracziturі erdös hely forrásokkal* (P. Bi. 1. Szitány, 268b); rom. *curat* 'világos, tiszta'; rom. *a curăţa* 'tisztítani' (Kelemen 131).

Funtina Baursuluj Fekete-Körös jobb; *funtina Baursuluj* (P. Bi. 1. Bragyet, 137a).

Funtina de Drec Fekete-Körös jobb; „Míkó […] deli oldalán egy igen szep forrassal mellyet *funtína de drecz* nek neveznek" (P. Bi. 1. Budurásza, 141b).

Funtina de la Ram Sebes-Körös jobb; *Funtina de la ram* (MKFT.); „*funtina de la ram* /:csat kút:/ a' muntsel nevű hegy tővében fakad, 's olly bő forással folydogál a' Sebes Kőrősig, hogy a' leg nagyobb szárazságban sem apad ki." (P. Bi. 1. Alsópoény, 35a); rom. *ram*, *ramură* 'ág' (DEX).

Funtina Denutrestilor Fekete-Körös jobb; „folyó sebisu nevű vízen keresztül fúntiná Denutrestyílor ígen nevezetes folyó víz” (P. Bi. 1. Felsőpoény, 250a); rom. *trest|ie -ii fn.* ’nád’ (DEX).

Funtina Fagului Fekete-Körös jobb; „*Funtina Fáguluj* szomszédságában, mely arrol nyerte ezen nevét, mert a viz egy nagy Bük fának aljából fut Ki.” (P. Bi. 1. Szitány, 268b)

Funtina Rece Sebes-Körös bal; „*funtina=recse névű forrás, melyből eredő csekély forás a’ helység határát keresztűl folja”* (P. Bi. 1. Szászfalva, 245b).

Funtina Recse Fekete-Körös jobb; „gyonyörü forrás felséges vize és jeghideg voltánál fogva, a’ nép nyelvén *funtina recsé* nek hivatik mellynek vize lepatakzík a’ Gruju urszuluj fele völgybe honnat a drágán vize, majdan nagyvaradi körözs veszi eredetét” (P. Bi. 1. Budurásza, 142a).

Funtine Pulestyilor Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *Funtine Pulestyilor* (Huszár); „*Funtine Pulestyilor*, a dülő közepében levő igen jó forrástól vette nevét, fekvése inkább téres mint hegyes szántó és kaszaló föld” (P. Bi. 1. Szakács, 237a).

Funtinele[1] Fekete-Körös jobb; „*Funtínele* mínd ínkább keletnek fekszík ugyan azon hegy lánczban mint elöbbi bűkkerdő és kaszálokkal, nevét az oldalában fakadó Kut vagy forástól kapta.” (P. Bi. 1. Karbunar, 362a)

Funtinele[2] Fekete-Körös jobb; „*Funtínyele Termeketlen bérczek kevés legelö földel. nevét a rajta fakadó igen sok forrástol vette”* (P. Bi. 1. Budurásza, 141b).

Futak ere Berettyó jobb; *Futak Ere,* Bárándtól É-ra (Huszár).

Futó-fok Kettős-Körös bal; *futófok* (P. Bé. 23).

Fű-foka Fekete-Körös jobb; *Horgos ér* (MKFT.); *Fű Foka* (Huszár).

Fül-ér Fuler Fekete-Körös bal; Tőz bal; *Fuler* (Huszár); *Fúlér kiapadt ér* (P. Ar. Kerűlős); a HKFT.-n tisztán kivehető a fül formája; a folyó balról beleömlik a Jakab-érbe.

Füles Hármas-Körös jobb; *Füles*, Püspökladánytól D-re (Huszár).

Fülöp ere Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Fülöp Ere*, Zsáka és Vekerd között (Huszár).

Für-ér Sebes-Körös bal (HKFT.); *Für Ér*, Szeghalomtól ÉNy-ra (Huszár); *Fürér* (P. Bé. Szeghalom 24).

Fürj-ér Hármas-Körös jobb; *Fürj-ér*, Katalszeg, Dévaványa K-i része (HKFT.).

Füzek~ Salcia Ér jobb (ANAR.); *Füzek* (HKFT.).

Füzep-patak Ér bal; *Füzep patak* (ETH. 3: 223); Tasnád.

Füzes ~ Fizeş Berettyó jobb; *Füzes Ér*, Bakonszegtől É-ra (P. Bi. 1. Udvari, 308); *Füzes* (Dobai 2007: 296).

Füzes-ér Berettyó jobb; Kék-Kálló bal; *Fűzes Ér* (Huszár).

Füzes-patak Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Fűzes Patak* (ETH. 10/C: 799).

Gács Hármas-Körös bal *Gács* (Haán 300).

Gâdeşti Sebes-Körös jobb; *Gâdeşti* (MKFT., HKFT.); *Gâde gâzi* fn. nép (călău) hóhér, bakó (Huszár); *Gad, Găda, Gadea* csn. (DOR 280).

Galambos-folyás Hármas-Körös jobb; *Galambos-folyás* (P. Bi. 1. Debrecen, 179b).

Gălăşeni Sebes-Körös bal (ANAR.); *V. Gelesen*; Gálosháza felől eredő patak; *Gálosházai csermely* (H. 2: 392); Gálosháza felől eredő patak; 1552 (Jakó 1940: 19).

Galbena Fekete-Körös jobb; rom. *gălben|ea -ele* fn. növ. 1. 'kányafű'; 2. 'boglárka' (DEX), rom. *Galben* csn. (DOR 280).

Galbenele Sebes-Körös bal (ANAR.); rom. *gălben|ea -ele fn.* növ. 1. 'kányafű'; 2. *tbsz* 'boglárka' (DEX).

Galbina-patak ~ Luncşoara Fekete-Körös jobb; „folyó víz […] Gálbán" (Petrósz, 161a), „*Gálbina vize, Galbina patak,* melly mint fent elő adatott a' Bulz vízével össze foly" (P. Bi. 1. Petrósz, 162a); *Galbina* (H. 2: 393).

Gálna-ér Fekete-Körös jobb *Galnaer* (Jankovich 1996: 320; Gy. 1: 622).

Gálsziget-ér Sebes-Körös bal; „Butyka – Gál sziget ér által környezve" (P. Bi. 1. Oláhszentmiklós, 115a).

Gánás Ér jobb; Füzek jobb; *fólyó Gánás* (P. Bi. 1. Jankafalva, 337a); *Gálna-ér* (HA. 1: 76).

Gattár Hármas-Körös jobb; *Gattár*, Püspökladánytól D-re (Huszár).

Gencsi-folyás Hármas-Körös jobb; *Gencsi-folyás* (P. Bi. 1. Debrecen, 179a).

Ghezaş Fekete-Körös jobb. (ANAR.).

Ghirolt Ér jobb; Érgirolt K-i része (ANAR.).

Godinoasa Fekete-Körös jobb (AtlR.).

Goronyó Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Goronyó [!] n. patak* (ETH. 10/B: 698).

Gönc-ér Hármas-Körös bal; *Göntz-ér* (MKFT.).

Görbed patak Fekete-Körös jobb; Köles ér oldalága; *Görbed patak* (HKFT.); *Görbed patak* (Huszár).

Görbe-ér Hármas-Körös jobb; *Görbe ér* (P. Bi. 1. Sáránd, 53a); *Görbe ér* (MKFT.).

Görbe-kengyel Fekete-Körös jobb; *Görbekengyel* (Haán 59).

Görög-fok Sebes-Körös bal; a Tekerő és a Sebes-Körös között; *Görögfok* (P. Bi. 1. 106); *Görögfok* (Haán 318).

Groapa Largă Sebes-Körös bal (AtlR.); rom. *larg* 'széles'.

Gropoi Fekete-Körös bal; Tőz jobb (P. Bé.); rom. *groapă* fn. 1. 'gödör, árok'.

Groşi Fekete-Körös bal; rom. *gros*, *groasă, groşi, groase* mn. 'vastag' (DEX).

Grósi patak ~ Groşeni Fekete-Körös bal; Tőz jobb; „A Község nyugotí határán folyik az ugy nevezett *Grosi patak*, mely déli részén bele szakad az ugy nevezett

töz vizébe, mely valasztja Bihart Aradmegyétöl" (P. Bi. 1. Márkaszék, 26b); *Grössi csermely* (H. 2: 395).

Gróssi csermely Fehér-Körös bal; *Valea Groasá* (MKFT.); *V. Groase*, Kiszindiától K-re (HKFT.); *Grössi csermely* (H. 2: 398).

Gruieţi Fehér-Körös jobb; Valea Leucii oldalága; É-ról folyik Peleskefalvára; rom. *grui* 1. 'hegytető'; 2. 'domb' (Kelemen 206).

Gruiu Ursului Sebes-Körös bal; rom. *grui -e* fn. 1. 'hegytető'; 2. 'kis domb, dombocska' (DEX).

Grupoiu Sebes-Körös bal (ANAR.).

Guga Sebes-Körös bal; *V. Guga*; Gug, *Guga* csn. (DOR 289).

Gurahonczi csermelyek ~ Sighişoara Fehér-Körös bal; *Gurahonczi csermelyek* (H. 2: 397).

Gut Fehér-Körös bal. (ANAR.).

Gúti-ér Berettyó jobb; Konyári-Kálló oldalága; Vámospércs Ny-i oldala (ÁTT. 2003 L-34-20-B).

Guzsaly-ér Sebes-Körös bal; *Guzsaly ér*, A Szeghalmi-határcsatornába ömlik (MKFT.).

Gügyögő-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Gügyögő-patak* (Erdélyi Gyopár).

Gyalog-ér Berettyó jobb; *Gyalog ér* (P. Bi. 2., Nagybajom, 54a).

Gyaramathi-fok Fekete-Körös bal; Leveles oldalága; *Gyaramathi Fok* (Huszár).

Gyékenyes Ér jobb; *Gyékenyes,* Gencs Ny-i oldala (Ghenci), (MKFT.).

Gyepes ~ Gepiş Fekete-Körös jobb; +1214/1334: *Jepus* (KMHsz. 68); *V. Sepisului* (sic!) (HKFT.); *Gyepes*, Árpádtól D-re (Huszár); *Gyepes fluvius* (Lipszky, V. mappa: T 46-48); *Gyepűs ~ Gyepes* (HA. 2: 24), *Gyepes (Görbedi) p.*, Anttól É-ra *Kopolya-ér* a neve; *Gyepes* (H. 2: 394), *Gepes* (Jankovich 1996: 315).

Gyesuluj csermely Ér bal; Szakácsi forráspataka; „*Gyesuluj csermely*, Orbótól K-re a Cziklu-lui-Vultur É-i oldalán ered" (H. 2: 385).

Gyigyesényi csermely ~ Pascu Fekete-Körös bal; *V. Pascului* (HKFT.), *Gyigyesényi csermely* (H. 2: 395).

Gyilkos-ér[1] Berettyó bal; *Gyilkos Ér*, Pelbárthida ÉK-i része (Huszár).

Gyilkos-ér[2] Hármas-Körös bal; *Gyilkos-ér* (MKFT.), *Gyilkosér* (Haán 73).

Gyilkos-folyás Hármas-Körös jobb; *Gyilkos- folyás* (P. Bi. 1. Debrecen 179b).

Gyöngyöskerek-patak Berettyó jobb; *Gyöngyös kerek p.*; Szilágyzovány (Zăuan) és Zoványifürdő (Zăuan-Băi) között, (MKFT.).

György-ér Ér jobb; „*Györgyér* kaszálló rét mellyen külömben jelentéktelen víz foly keresztül" (P. Bi. 1. Bagamér, 48b).

Györgyös-ér Berettyó bal; *Györgyös ér*, Zsákától D-re (MKFT.).

Győri-ér Fekete-Körös bal; *Győri Ér* (Huszár).

Gyularét-patak Berettyó jobb; *Gyularét p.*, Kémer Ny-i oldala (MKFT.).

Gyurkuca-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; Rivulum *Gyurkutza* (ETH. 10/B: 392); Giurcuţa de Jos (innen ered, ennek a falunak a pataka).

Hadmező pataka Sebes-Körös bal; *Hadmező Pataka* (ETH. 10/C: 812).

Hágó pataka Sebes-Körös bal; *hágó pataka* (ETH. 10/B: 483).

Hagymási-patak ~ Hăşmaş Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *V. de Hagymásu* (MKFT.); *Hagymás B.,* Hagymástól ÉK-re (Hăşmaş) (HKFT.); „Megyes patak honan a Község mellék nevét nyeri alatta folyik a *Hagymási patak* – (P. Bi. 1. Hagymás); *Hagymási csermely* (H.2: 395).

Halas ere Fehér-Körös bal; *Halas ere* (P. Bé. Doboz 58).

Halaş Fekete-Körös bal (AtlR.).

Halasău Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Hălăstău Fekete-Körös jobb; Topa mellékága (ANAR.).

Halász-örvény Sebes-Körös bal *Halászörvény* (Haán 318).

Halmágyi patak ~ Hălmăgel Fehér-Körös jobb; *Reu mare*, elfolyik Nagy- és Kishalmágy között (Hălmagiu, Hălmăgel) (HKFT.); „*Halmágyi* vagy *Nagypatak*, mely a rotunda nyugati oldalán ered" (H. 2: 397).

Halmágy-örvény Hármas-Körös bal (Haán 89).

Halmas pataka Berettyó jobb; *Halomos Patakja* (ETH. 3: 193); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Halmosdi-patak ~ Drighiu Berettyó bal; *Halmosd P.,* Szilágynagyfalutól délre (MKFT.); *Halmosdi csermely* (H. 2: 387); *Halmosdi patak* (ETH. 3: 42); Halmosd (Halmăşd), Detrehem (Drighiu); *Halmosd* (Dobai 2007: 296); *Almas patak* (Gy. 3: 501); az 1887-es térképen Valea Halmosdii.

Halom-ér Sebes-Körös bal; *halom ér,* Illyétől É-ra (MKFT.).

Hamarkos pataka Berettyó jobb; *Hamarkas Pataka* (ETH. 3: 84), *Hamarkós Pataka* (ETH. 3: 82), *Hamarkos Pataka* (ETH. 3: 82); Kémer (Camăr).

Hamaszó-patak (MKFT.); *Hamaszo patak* (P. Bi. 2., Somogyuzsopa, 229b).

Hamvas pataka Berettyó jobb; *Hamvas pataka* (ETH. 3: 192); Szilágynagyfalu (rom. Nuşfalău).

Hamvas-ér Berettyó jobb; „a' Szamos vídékéről kí indúlva, 's a' Körös vidékének tartva, a' Hómosó-ér folyón, /:melly mai nap is mint hólt viz meder *Hamvasér* nevezete alatt a' Szerepi határban létezik" (P. Bi. 2., Szerep, 250a).

Handru Sebes-Körös jobb; *Handru* (MKFT.)*;* rom. *handră* 'zsivaj, nagy lárma' (DER); rom. *Handră* csn. (DOR 292).

Hangás Hármas-Körös jobb; *Hangasér* (MKFT.); *Hangás*, Püspökladánytól DK-re (Huszár).

Hangás-ér[1] Berettyó jobb; *Hangás ér* (MKFT.); „*Hangás* vagy *Hangos,* nevét hihetőleg azon kis viz-hangtól /:echó:/ nyerte, mely ott, meg viz környezé észrevehető vólt. […] Hangás ér, mely a' feljebb említett Hangás nevű földön foly keresztűl." (P. Bi. 2., Udvari, 308b)

Hangyás-ér[2] Berettyó bal; Ölyvös jobb; *Hangyás-ér* (MKFT.).

Hármas Sebes-Körös bal; *Hármas*, Illye DNy-i része (Huszár).

Hármas-ér Ér jobb; *Hármas ér*, Érdengelegtől (Dindeşti) DK-re.

Hármas-patak Sebes-Körös jobb; *Hármas=patak* (P. Bi. 2., Pestes, 149b).

Hasztalan-örvény Hármas-Körös bal; „*Hasztalan-örvény*, azért neveztetik igy, mert kevés hal van benne" (Haán 89).

Határ-ér[1] Berettyó bal; Ölyvös jobb; *Határ Ér* (Huszár).

Határ-ér[2] Berettyó jobb; *Határ Ér*, Zsáka D, Furta Ny-i oldala (Huszár); *Határ ér* (P. Bi. 1. Esztár, 226b); *határér* (Gáborján, 272a).

Határ-ér[3] Fekete-Körös bal; *Határ Ér*, Bélfenyér és Tenke között (Huszár).

Határ-ér[4] Hármas-Körös bal; *Határ Ér*, Szarvas DNy-i része (Huszár).

Határ-ér[5] Kettős-Körös bal; *Határ Ér*, Körös Tartsától Ny-ra (Huszár).

Határ-ér[6] Sebes-Körös jobb; *Határ Ér,* Mezőgyán (Huszár).

Határéri-csatorna Kettős-Körös jobb; *Határéri-csatorna* (MoHiT. 1956/2: 26).

Határi csermely Berettyó jobb; Hosszúaszó jobb; *Határi csermely* (H. 2:387); Kisbajomtól (Boianu Mic) K-re.

Határ-örvény Hármas-Körös bal; *Határ-örvény* (Haán 89).

Határ-patak Berettyó bal; *Detrehemi*, Zoványtól D-re; Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Határ-patak Berettyó bal; *Határ p.,* (MKFT.).

Határ-patak Sebes-Körös jobb; *Határ p.*; Mezőtelegdtől D-re (MKFT.).

Hát-ér Sebes-Körös bal; *Hát-ér*, Illyétől Ny-ra (Huszár).

Házi ere Hármas-Körös bal; *háziere* (Haán 89).

Hegedűs-derék Hármas-Körös jobb; *Hegedűs Derék*, Karcagtól DNy-ra (Huszár).

Hegymegetti patak Berettyó jobb; *Hegymegetti p.*, Kárásztelek ÉK, Zovány É; a Hangás-hegy mögött. (MKFT.).

Hék ere Hármas-Körös jobb; *Hek ér* (MKFT.); *Hékér* (Haán 53, 246).

Henter pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; Magyarvalkón két fűrészmalom épült, az első 1736-ban, a második 1764-ben. Ez utóbbi építtetője Henter Ádám báró (Magyarvalkó).

Hesaje Fekete-Körös bal; „a község közepén folyík keresztül az ugy nevezett Megyes patak. van két hideg forrása *Kucsászka* és *Hesaje* nevezett alatt" (P. Bi. 1. Bokkia, 129a).

Híd pataka[1] Berettyó jobb; *Hid Pataka* (ETH. 3: 190); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Híd pataka[2] Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *V. Poduli* (MKFT.); *Híd Pataka*, *Vale Poduluj* (ETH. 10/B: 391).

Hidas[1] 'Váradtól D-re, a későbbi Harangmező határában említett patak' +1214/334: *Hydes* [hides], torrens (Gy. 1: 624; HA.1: 77).

Hidas[2] Sebes-Körös bal; a Pece egyik forrása (MKFT.); *Hidişelu de Sus*; Harangmező, Felsőhegyesel.

Hidas-ér Kettős-Körös jobb; *Hidas ér* (Huszár).

Hideg-ér[1] Berettyó bal; Ölyvös jobb; *Hideg Ér* (Huszár).

Hideg-ér[2] Berettyó jobb; *Hideg Ér* (Huszár).

Hidegkút-patak Berettyó jobb; Segesi csermely oldalága; *Hidegkútpatak* (H. 2: 387).

Hideg-örvény Fekete-Körös jobb; Patak: *Hideg örvény*: „régebben halászható nagy patak vólt, melynek kútfeje forrás vólt, és így hideg" (P. Bi. 1. Belényes, 74b).

Híd-ér Berettyó bal; „*Hidérköz* átaljában kaszálló 's legelő; — elnevezését vette azon hidtól, mely az ott keresztűl vonúlt ország úton állott" (P. Bi. 1. Furta, 269b).

Hidişel[1] Fekete-Körös jobb; *Par. Hodisel*; *1. Hodíselu pataka, 2. Hodiselu pataka, 3. Hodiselu pataka* (P. Bi. 1. 1. Farkaspatak, 245a; 2. Forrószeg 262a; 3. Oláhhodos 121a).

Hidişel[2] Sebes-Körös bal; Hidişelu de Jos felől ered (MKFT.).

Himesdi-ér Hármas-Körös jobb; *Himesdi-ér*, Kisújszállástól DK-re (Huszár); „*Himesér*, a csabai, dobozi, békési határban" (Haán 53).

Hinchiriş Fekete-Körös bal; *Henkeresi patak* (MKFT.); *V. Hintirisiului*; Babalénynél ömlik a Fekete-Körösbe.

Hintelke pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Hintelke pataka* (ETH. 10/A: 338).

Hirţii Fekete-Körös jobb; Holod és Săldăbagiu Mic között ez a neve a Szelistyének (P. Bi. 2.. Varasány, 325a); Borovszky 1800 körültől említi először, vsz. h a patakról kapta a nevét.

Hoanca Moţilor Fekete-Körös jobb; móc 'az Erdélyi-szigethegységben lakó személy', rom. *hoancă* 'vén szipirtyó, (vén) boszorka' (Kelemen 213).

Hodics Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Hodits n. Patak* (ETH. 10/C: 857).

Hodiş Fehér-Körös bal; *Malom folyás*; *Valea Hodosului* (MKFT.); *V. Hodosiului*; Zarándhódostól K-re *fluvius Hodos*, Sáros határjárásában, mely Miske környékén volt, és az Apakere nevű vízbe torkollt. (Jankovich 1996: 314); Hodos mellett már 1326-ban volt malom (Jankovich 1996: 337).

Hódos pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Hadas pataka* (ETH. 10/A: 71); *Hados pataka* (ETH. 10/A: 75).

Hodos Sebes-Körös bal; *Hodos víz* (HKFT.); „*Hodos* nevü patak amely erös idöben bír folyással csupán" (P. Bi. 1. Fugyivásárhely, 264b).

Hodos-patak Sebes-Körös jobb; *Hodos p.*, Mezőtelegdtől É-ra (HKFT.); *Hódosfalvai patak* (H. 2: 389); *Hodos* (HA. 1: 77).

Hodrânguşa Sebes-Körös bal; összefüggésben állhat az Odrangusa névvel; Hodrânguşa 1026.

Holló pataka Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Hollo Pataka* (ETH. 10/C: 798).

Hollód ~ Holod Fekete-Körös jobb; *Hollódi p.,* Magyarcséke (HKFT.); *Hollod F.* (Huszár); *Hollád pataka* (P. Bi. 2.. Varasány, 325a); *Vida* vagyis *Hollód* (H. 2: 394).

Holló-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Holló-patak*; Erdélyi Gyopár.

Hollós Berettyó jobb; *Hollós (Cserbuluj)* (MKFT.).

Hollós-ér Hármas-Körös jobb; *Hollós ér*, Hollós (H. 2: 388).

Holt-Berettyó[1] Berettyó bal; *Holt Berettyó*, Kismarjától É-ra (MKFT.); *Holt Berettyó*, Váradpüspökitől D-re (Huszár).

Holt-Berettyó[2] Berettyó jobb; *Holt-Berettyó*, Dancsházától ÉNy-ra (Huszár); Dancsháza.

Holt-Berettyó[3] Berettyó jobb; *Mylethwa* (Jakó 1940: 19); *Hódberettyó* (Papp 2010: 112).

Holt-Berettyó Kettős-Körös bal, *Holt-Berettyó* (EOTR. 48-111).

Holt-ér[1] Kettős-Körös bal; *Holt-ér* (Haán 300).

Holt-ér[2] Sebes-Körös bal; „a' Berek — mint a' Vénerdőn keresztűl haladó Holt kőrős medre, hol régibb ídőben a' kőrős vize folyt, — lejebb az elhagyott vízmeder Őrdőngős nevet visel, majd ismét *holt ér*nek neveztetik" (P. Bi. 1. Berekböszörmény, 99b).

Holt-Kálló Berettyó jobb; Kállófőcsatorna oldalága; *Holt Kálo, Holt Kálo Ere* (Huszár).

Holt-Kölös-ér Fekete-Körös jobb; *Holt Kölös ér* (MKFT.).

Holt-Körös[1] Fekete-Körös bal; *Holt Kőrös*; Feketegyöröstől ÉNy-ra (Girişu Negru); „*Holt Kőrös,* szabályozása előtt folyam" (P. Ar. Kerűlős 2).

Holt-Körös[2] Sebes-Körös bal; *Holt-Kőrözs* (P. Bé. Doboz 24).

Holt-Körös3[1] Fehér-Körös jobb; *Holt Kőrös* (Huszár).

Holt-Körös[4] Hármas-Körös bal; *Holt Körös* (HKFT.).

Holt-Körös[5] Hármas-Körös bal; *Holt Körös* (MoHiT. 2: 26).

Holt-Körös[6] Hármas-Körös bal; *Hólt-Körös,* Tiszaszelevénytől DK-re (MKFT.).

Holt-Körös[7] Hármas-Körös jobb; *Holt Körös* (MKFT.).

Holt-Körös[8] Kettős-Körös bal; *HoltKörös* (EOTR. 48-111).

Holt-Körös[9] Sebes-Körös jobb; *HoltKörös* (Huszár); Magyarhomorog, Szakál, Ugra és Geszt környéke.

Holt-Körös[10] Sebes-Körös jobb; *Holt-Körös*, Mezőtelegdtől É-ra (Huszár).

Holtkörös-örvény Hármas-Körös bal; *holtkőrös-örvény* (Haán 89).

Holt-Kutas Sebes-Körös jobb; *Holt Kutas*, Mezőkeresztes (Huszár).

Holt-Tőz Fekete-Körös bal; Leveles oldalága; *Holt Tőz*, Tamásdától DK-re (HKFT.).

Homorka Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *Homorka*, összeköti a Bél-patakot a Tőzzel (HKFT.).

Homorog-ér Fekete-Körös jobb; *Homorog-ér*, Bajtól DK-re (Huszár).

Honczisori csermely Honţiş Fehér-Körös bal; *Valea Huntuilui* (HKFT.); *Honczisori csermely* (H. 2: 398).

Horgas-ér[1] Hármas-Körös bal; *Horgasér* (Haán 46).

Horgas-ér[2] Sebes-Körös bal; *Horgasér*, Méhkeréktől K-re, Illyétől É-ra (Huszár).

Horgas-ér[3] Sebes-Körös jobb; „*Horgas ér* — egy horog alakú ér az erdőben" (P. Bi. 1. Berekböszörmény, 99b); *Horgospataka* (Makkai 221).

Horgos-ér[1] Fekete-Körös jobb; *Kerülősi csermely* (MKFT.).

Horgos-ér[2] Fekete-Körös jobb; *Salamon-ér* (MKFT.).

Horgos-kengyel Fekete-Körös jobb; Ágyai csermely (MKFT.).

Hortabágy-ér Hármas-Körös jobb; *Hortobágy ér*, Nagykunmadarastól K-re (HKFT.).

Hortobágy Hármas-Körös jobb; *Hortobágy* (Huszár), *Hortubagy* (Ortvay I: 356).

Hortobágy-folyó Hármas-Körös jobb; *Hortobágy-folyó* (P. Bi. 1. Debrecen 180a).

Hosszírtás pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Hosszírtás pataka* (ETH. 10/A: 87).

Hosszúaszói-patak ~ Inot Berettyó jobb; *Hoszaszó p.* Usztató, Nagy- és Kispacal és Lüki helységeket érinti DNy-ra folyva, Margittától ÉK-re (MKFT.); *Hoszúaszó Pagus* (Lipszky, V. mappa: T 48); *Hosszúaszó* (HA. 1: 77); Úsztató (Dobai 2007: 296); „Az északkelet felől Margitta határába érkező *Hosszaszó-patakot* az érszőlősi magyarság Érnek nevezei, mert a település alatt széles lápterületet hozott létre, de a következő falunál, Genyéte határában mederbe szelídül" (Papp 2010: 111).

Hoszszuberek pataka Berettyó jobb; *Hoszszu berek pataka* (ETH. 3: 82), Kémer (Camăr).

Hosszú-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Hoszszú Ér,* Vekerdtől É-re (Huszár); *Vékonyér* (P. Bi. 1. Gáborján, 272a).

Hosszú-fok Kettős-Körös jobb (HKFT.); *Hosszú Fok* (Huszár); *Hosszúfoki csatorna* (MoHiT. 2: 26).

Hosszúfoki-csatorna Hármas-Körös bal; *Hosszúfoki-csatorna* (MoHiT. 2: 26).

Hosszú-patak Fekete-Körös jobb; *Hosszu p.*, Mézestől É-ra (Mezies).

Hosszúvíz-folyás Hármas-Körös jobb; *Hosszúvíz-folyás* (P. Bi. 1. Debrecen 180a).

Hölgy ere Hármas-Körös bal *hölgyere* (Haán 89).

Hula Fekete-Körös bal; rom. *hulă* 'erős hullámzás' (Kelemen 214).

Hunkalal Berettyó bal; Bisztra forráspataka; „*Hunkalal* a Bisztra egyik forráspataka, mely a Rézhegységben a Varátyekben ered. Almaszeg Huta (Huta Voivozi) oldalán ÉNY-ra folyik" (H. 2: 387).

Hunyadi patak Sebes-Körös bal; „Körös vagy *Hunyadi patakot* Bologának is nevezik" (H. 2: 389); *Hunyadi Patak* (ETH. 10/A: 81); Sebesvár (Bologa). A Dragán legfelső É-i, utolsó mellékága a torkolat előtt; Bologánál ered.

Hurez Fehér-Körös bal; *Valea Huhurczului* (MKFT.); *V. Huresiu*; Kiszindiától D-re (Chisindia); *halrács* > rom. *horeț* 'leginkább pisztrángszárításra használt fűzfakosár' (DEX).

Husztiné folyása Hármas-Körös jobb; *Husztine folyása* (P. Bi. 1. Debrecen 180a).

Huta-patak Sebes-Körös jobb; *Huta p*. (HKFT.).

Iadolina Sebes-Körös bal (ANAR.).

Iedul vagy Ieduţul Sebes-Körös bal.

Ieruga Fehér-Körös bal; *Ieruga* (HKFT.); Aranyágtól D-re; rom. *ierugă* 'kisebb vízfolyás, amely malmot táplál; vagy halnövelde tó' (DEX).

Ierul Morii (ANAR.). Ér jobb; Bogad-ér jobb.

Imám-patak Fekete-Körös bal; *Jman p.* Belényesújlaktól D-re ömlik a Fekete-Körösbe; „*Imám Kő* honnan egy forrás ís eredvén patakká válik, 's ezen patak Imám patakának neveztetik 's a fekete körözsbe szakad" (P. Bi. 1. Belényesújlak, 88a).

Inacs-ér Berettyó jobb; *Inacs ér* (MKFT.); „*Inacs ér* — egy ér mellyet a' Kálló fojó kiáradása szokott megtölteni, — különben legelő" (P. Bi. 1. Báránd, 64b), *Inacs ér* (EOTR. 59-113).

Inaru Fekete-Körös jobb; *V. Inaro*; É-D irányban folyik át Fericsén (Ferice); rom. *inariță* 'hínár' (Kelemen 220).

Incseli víz Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Incseli víz* (H. 2: 389).

Ingoványoshegyi csermely ~ Cubic Ér bal; „*Ingoványoshegyi csermely* Érkávás mellett Ény-ra kanyarodik" (H. 2: 385); *Kubik patak* (MKFT.).

Ip Berettyó jobb; Újvágásnál (Lazuri) ered, Valkónál (Valcau de Sus) ömlik a Berettyóba.

Ippi és Széki határpatak Berettyó bal; „Ippi és Széki *Határ Patak*" (ETH. 3: 76).

Irina Fekete-Körös bal; rom. női név (DOR 87), magyar megfelelője az *Irénke*.

Irtás-fok Sebes-Körös bal; *Irtásfok* (H. 2: 391).

Isti-fok Hármas-Körös bal; *istifok* (Haán 89).

Itzés Fehér-Körös bal; *Itcze ér, Itcze nevű határ ér* (P. Bé. Doboz 56); *Itzés* (Haán 93).
Iván-fok Hármas-Körös bal; *Ivánfok* (Haán 89).
Izbuc Fekete-Körös bal (ANAR.).
Izbucu Fekete-Körös bal (ANAR.).
Izbuk Fekete-Körös jobb (ANAR.).
Izvor[1] Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *La Izvor (sz).* (ETH. 10/B: 392); szl. **jьzvorъ>*izvorъ* 'forrás, patak' (Šmilauer 193, Trubačev 9: 100–101).
Izvor[2] Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Szvor* (k). (ETH. 10/C, Viság 990).
Izvoru lui Batiu Fekete-Körös jobb; *Izvoru lui batiu nevezetes folyó víz* (P. Bi. 1. 1. Petrósz, 161a).
Izvorul Sebes-Körös jobb; szl. **jьzvorъ>*izvorъ* 'forrás, patak' (Šmilauer 193, Trubačev 9: 100-1).
Jakab-ér ~ Iacoberi Fekete-Körös bal; Tőz bal; *Jakab er* (MKFT.); *Jakab ér,* Gurbától D-re (HKFT.); *Jakab Ér* (Huszár); „*Jakabér,* gyakoribb esőzések alkalmával folyó patakocskák" (P. Ar. Gurba).
Jákótelki patak ~ Domoş Sebes-Körös bal; *Dámos p.* (MKFT.); *Jákótelkei patak* (H. 2: 389); *Domosi patak,* Jákótelke (Horlacea) (ETH. 10/A: 68); a patak Kalotadámos (Domoşu) mellett folyik el, torkolata Bánffyhunyadnál van.
Jaksor Hármas-Körös bal; *Jak Sor* (Huszár).
Jámbor-ér Kettős-Körös bal; „*Jámbor-ér* a csabai, dobozi és békési határban" (Haán 53).
Jankó-patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Jankó p[atak]* (ETH. 10/A: 342).
Járkosi vizek Fehér-Körös bal; *Járkosi apró vizek* (H. 2: 398).
Jáz ~ Iada Sebes-Körös bal; 1314: *Jaad* (Gy. 1: 561); *Jád p.* (MKFT.); „a' *jád vize* […] a' Sebes Körözsel egyesül, ezen folyo a Község határába be sem folyik" (P. Bi. 1. Kisbelényes, 375a); *Jád patak* (H. 2: 389); *Jád vallis* (Lipszky, V. mappa: T 52).
Jázi patak ~ Valea Iazului Berettyó bal; „*Jázi patak*, mely Paptelkétől DNy-ra ered" (H. 2: 387); *Jáz pataka* (ETH. 3: 169); Ördög-patak (Dobai 2007: 296); Krasznajáz, Alsójáz, Felsőjáz, Jáz (Iaz), Szilágybagos (Boghiş).
Jegeskútfolyása Ér jobb; Füzek jobb; „*Jeges kut folyása:* Egy régi forrás kutról neveztetik, melly most is igen jó és bő vizet ad" (P. Bi. 2.. Érsemlyén, 240b).
Jgheboasa Fehér-Körös jobb; Valea Crisiului bal; rom. *ghebos* 'púpos' (nőnemben *jgheboasa*).
Jigău Fekete-Körös bal; *Zsigó p.*; Fenestől D-re; *Zsiga* > rom. *Jiga* szn. (DOR 305).
Jighii Sebes-Körös bal; *Zsiga* > rom. *Jiga* szn. *-i* birtokjeles alakja (DOR 305).
Jósi-fok Berettyó jobb; *Jósi Fok,* Füzesgyarmat (Huszár).

Junc Fehér-Körös jobb; Valea Crisiului jobb; „*V. Vachi*; átfolyik Vákán (Crişan); Tehénfalvai vagy Vakai patak, mely Tulokfalva felől DNy.-ra folyik” (H. 2: 396); rom. *junc* ‘tinó’ (DEX), rom. *Junc* szn. (DOR 306.)

Jzek-ér Fekete-Körös jobb; *Fekete-ér* (MKFT.).

Kabai-ér Hármas-Körös jobb; *Kabaiér*, Túrkeve ÉK-i része (Huszár).

Kabalás-patak Sebes-Körös jobb; *Kabalás p.,* Mezőtelegdtől É-ra (HKFT.).

Kacskaró-ér Berettyó jobb; *Katskaró Ér*; Biharnagybajom ÉK-i része (MKFT.).

Kadarcs Hármas-Körös jobb; *Kadarcs* Hajdúnánástól DNy-ra; *Kadarcs-folyó*).

Kakacsányi csermely Fekete-Körös bal; *Kakacsányi csermely* (H. 2: 395).

Káka-fok Hármas-Körös bal; Köröstarcsától még jobban ÉNy-ra, Sulymos térségben, Gyomától K-re; *Káka Fok* (Huszár); *Kákafok* (Haán 73).

Kákás-ér Fekete-Körös jobb; *Kopolyaér* (MKFT.); *Kákás Ér* Madarásztól D-re (Huszár).

Kálló-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Kálló ér* (MKFT., HKFT.); *Kálló Ere* (Huszár) ez a Holt-Berettyóba ömlik, Dancsházától ÉNy-ra található.

Kálló-fok Fekete-Körös jobb; *Kallofok,* Anttól DK-re (Huszár).

Kálló-főcsatorna Berettyó jobb; Tépétől DK-re (ÁTT. 2003 L-34-42-D).

Kalotai-patak ~ **Călata** Sebes-Körös bal; *Kalota p.* (MKFT.); „*Kalotai patak*, mely Gyurkuczától ÉK.-re a Magura és Riska hegyeken ered” (H. 2: 389); *fluentim Kalothawyze* (ETH. 10/A: 334); *fluuium Kalathawÿze* (ETH. 10/B: 690); *Kalota vize* (ETH. 10/A: 76); *Kalotha Vize, Kalota vize v. pataka* (ETH. 10/C: 998); *Kalota pagus* (LIPSZKY, V. mappa: S 50).

Kalotaújfalui víz ~ **Călăţele** Sebes-Körös bal; *Kalota-Újfalui víz* (H. 2: 389); Kalotaújfalu (Finciu).

Kanáta-patak Berettyó jobb; *Kanáta n. patak* (ETH. 3: 42); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Kansza-bach ~ **Chogoş** Berettyó bal; *Kansza Bach* (MKFT.); Sitértől (Şişterea) ÉNy.-ra *Kansza*-patak; ÉNy-ra rövidesen a falut délről kerülő, előbb nyugatra tartó, aztán Hegyköztótteleknél északra forduló *Bodozó patak* jobb oldalába fut, az egyesült víz innen *Sásvölgyi (Sasvölgyi)* patak néven északra folyik és Szalárdnál a Berettyó bal oldalába ömlik; a Sitervölgyből ered, de ÉNy felé tart, majd Szalárdnál ömlik a Viţeilorba.

Karacsony-ér ~ **Călacea** Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; *Karacsony ér* (MKFT.); *Par. Kalácsa*, *Karacsony ér* (HKFT.). Vadász és Apáti között, Temeskalácsától K-re (Călacea).

Karafa-örvény Hármas-Körös bal; *karafa-örvény,* „az itt tanyázni szokott sok karakatona madártól vette nevét” (Haán 89).

Karakói csermely Fehér-Körös bal; *Kakarói csermely* (H. 2: 398).

Karika-ér Berettyó jobb; *Karika ér*; Udvaritól D-re (MKFT.); „Szántó föld, nevét talán onnan nyerte hogy mint egy kör vagy karika ugy köríté egy kis ér mely *karika* érnek hívatik" (P. Bi. 1. Udvari, 308).

Karulyos-patak Berettyó jobb; Ipp K, Bürgezd É, Kémer (Camăr); 1713: *Karalyos*; 1743: *Karallyos*; 1732: *Karulyos pataka* (ETH. 3: 61); *Karjas* (Dobai 2007: 296).

Katalszeg-ér Hármas-Körös jobb; *Katalszeg*-ér (MKFT.); *Fürj ér* (HKFT.).

Kati-ér Hármas-Körös jobb; *Kati-ér* (EOTR 1978, 69-234).

Kavnai csermely Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Kavnai csermely* (H. 2: 398).

Kecsegés-örvény Hármas-Körös bal; *Kecsegés örvény* (Haán 89).

Kecske ere Hármas-Körös jobb; *Ketske Ere*; Karcagtól D-re (Huszár).

Kecskés Sebes-Körös bal; *Kecskés* (HKFT.).

Kegye-patak(a) Ér bal; Szakácsi bal; *Kegye p.*; Kegyétől K-re (Chegea); Kegye (Chegea); *fluvius Chegze* (Jakó 1940: 19).

Kék-Kálló Berettyó jobb; Kállófőcsatorna oldalága; *Kék Kálo* (Huszár) silva *Kekkallo* (Jakó 1940: 18), Álmosd.

Kék-patak Sebes-Körös jobb; *Kék p.*; Élesd (Huszár).

Keletzel vize - Călatele Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; 1408 *Kalatavize* (Csánki V, 383); 1439: Kalatapataka Csánki V, 362; *Keletzel* (ETH. 10/B: 390); Kiskalota (*Călăţele*); Magura de Chelecel 1406 m (Măgura Călăţele).

Kemény-fok Fekete-Körös jobb; Homorod ér (MKFT.); *Keményfok*; Anttól É-ra (Huszár).

Kémer Camăr Berettyó jobb; *Gyularét p.* (MKFT.); *Kémeri víz* (H. 2: 387); Lecsmértől É-ra ered (Leşmir).

Keméynyjános vize pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Kemeianoswezepathaka* (ETH. 10/A: 67.).

Kenderes Fekete-Körös jobb; Gyarak határában említett vízfolyás' 1320: *Quenderes*, aqua (Gy. 1: 622), *Quenderes* (JANKOVICH 1996: 320).

Kendertói vizek Fehér-Körös bal; Chişindia bal; *Kendertói apró vizek* (H. 2: 398).

Kengyel ere Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Kengyel Ere* (Huszár); *Kengyel ere* (EOTR. 48-212).

Kengyel[1] Kettős-Körös bal; csabai, dobozi és békési határban (Haán 53).

Kengyel[2] Sebes-Körös bal; „*Kengyel*, a Körös vize itt kengyel alakú kanyarulatot tesz" (Haán 29).

Kengyel-ér[1] Hármas-Körös jobb; *Kengyel-ér*; Mezőtúr ÉK-i részén a Csuda-Ballapusztán.

Kengyel-ér[2] Sebes-Körös jobb; *Kengyel Ér*; Magyarhomorogtól Ny-ra, Komáditól É-ra (Huszár).

Kengyet-ér Sebes-Körös bal; *Kengyet ér*; Illyétől K-re (Huszár).

Keny-ér Hármas-Körös jobb; *Keny*-ér (MKFT.).

Kény-ér Kettős-Körös bal; *Kény Ér*; Körös Tartsától Ny-ra (Huszár).

Kerekvölgy pataka Sebes-Körös bal; „Deríte felöl [.] *Kerek völgy pataka*" (ETH. 10/B: 482); Körösfő (Izvoru Crişului).

Kereszt-ér Berettyó jobb; *Kereszt Ér* (Huszár).

Kereszt-ér Hármas-Körös jobb; *Kereszt-ér*; Túrkeve K-i része (Huszár) *Keresztér* (Haán 73).

Kereszt-ér Sebes-Körös jobb; *Keresztér* Magyarhomorogtól Ny-ra, Komáditól É-ra (Huszár).

Keresztménesi csermely ~ Minişel Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Kereszt Ménesi csermely* (H. 2: 398).

Kerittő-ér Berettyó bal; Ölyvös jobb; *Kerittő Ér* (Huszár).

Kertalja-ér Berettyó jobb; *Kertalya ér;* Konyártól É-ra (MKFT.); Sárrétudvari (EOTR. 58-242).

Kertes ~ Valea Nouă Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *V. de Kertes* (MKFT.); *Kertes p.* (HKFT.).

Kertesipatak Fehér-Körös jobb; *Kertesi patak* (H. 2: 397).

Kerülő-ér Hármas-Körös jobb; *Kerülő-ér*; Kisújszállástól DK-re (Huszár).

Keselyűs Hármas-Körös bal; *keselyűs ere* (P. Bé. 58).

Keserű-ér Berettyó bal; Ölyvös jobb; „Keserű – dombos és lapos hely is a' *Keserű ér* után onnan, hogy nádtermő hely volt, most szántóföldé alakulva, Hosszugát" (P. Bi. 1. Mezőpeterd, 34a).

Keskeny-ér ~ Ierul Cheşcheni Ér jobb. *Keskeny-ér* (HKFT.); *Ierul Cheşcheni* (ANAR.).

Keszi Hármas-Körös bal (MKFT.).

Két-ér Hármas-Körös jobb; *Két Ér*; Pusztabucsától D-re (Huszár).

Ketesd pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; „riuulum *Kethesd pathaka*" (ETH. 10/A: 67).

Két-patak[1] Berettyó bal; *két patak* (ETH. 3: 191); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Két-patak[2] Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *két Patak* (ETH. 10/A: 336).

Kettős-patak Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Kettös Patak* (ETH. 10/C: 1000); *kettőspatak* (ETH. 10/C: 1002).

Kévés-kengyel Fehér-Körös bal; *Kévés kengyel* (P. Bé. Doboz 36).

Kigyik ~ Chijic Sebes-Körös bal; *Fugyi* Kegyek 'az Erdőhátról lefutó patak, a Sebes-Körös bal oldali mellékvize' 1236: *Kuegeg* [küegyeg], torr. (Gy. 1: 570, 628), 1256/284// 572: *Kegek* [3a], riv. (Gy. 1: 570, 675); *Kigyik, Kizsik Pagus* (Lipszky, V. mappa: S 49); *Kegek* (Jankovich 1996: 320).

Kígyós-patak Sebes-Körös jobb; *kigyospatak, kacskaringos folyásáról nevezve* (P. Bi. 1. Örvénd, 125b).

Kinces (sic!) Berettyó bal; Kösmő bal; *Kincses p.*; Nagyvárad (MKFT.); *Kincses völgy;* Hegyközújlaktól D-re (Uileacu de Munte).

Kincses-ér Hármas-Körös jobb; *Kincses ér* (HKFT.).

Kintses-ér Berettyó jobb; *Kintses* Ér (Huszár).

Kiritó-ér Hármas-Körös bal; *Kiritóér* (Haán 46).

Kis ér Fekete-Körös jobb; Köles ér oldalága; *Kis ér* (H. 2: 396).

Kis- és Nagyszél-patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *K[is]* és *N[agy] Szél p[atak]* (ETH. 10/A: 342).

Kis-Állás-ér Hármas-Körös jobb; *Kis Állásér*; Kisújszállástól D-re (Huszár).

Kisaranyos-patak Berettyó jobb; *Kis Aranyos Patak* (ETH. 3: 81); Kémer (Camăr).

Kisásási-örvény Kettős-Körös bal; *Kisásási-örvény* (Haán 300).

Kis-Átráts ere Hármas-Körös bal; *Kis Átráts Ere*; Kunszentmárton K-i része (Huszár); *Atrács* (P. Külső-Szolnok, Öcsöd [13.233-13.252], 84 (Haán 53, 246).

Kis-Bor-patak Sebes-Körös bal; *Kis- és nagy bor patak* (P. Bi. 1. Fugyivásárhely, 264a).

Kis-Büdös ere Hármas-Körös jobb; *Büdösér* (Haán 53, 246).

Kiscser-patak Berettyó bal; *Kiscser (Kicsera) p.* (MKFT.).

Kiscsókás-örvény Kettős-Körös bal (Haán 300).

Kis-ér[1] Fekete-Körös bal; Leveles oldalága (HKFT.).

Kis-ér[2] Hármas-Körös jobb; *Kis-ér*; Túrkevétől É-ra (Huszár).

Kis-ér[3] Kettős-Körös bal; *Kisér* (Haán 300).

Kis-ér[4] Sebes-Körös bal; *Kis-ér*; Méhkeréktől DK-re (Huszár).

Kiserdő Berettyó jobb; *Kiserdő* (MKFT.).

Kiserdő pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága (HKFT.).

Kis-ered Fehér-Körös bal; *Kis ered* (P. Bé. Doboz 36).

Kisfenyő pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Kys fenyw pathaka* (ETH. 10/A: 67).

Kisgács-ér Berettyó jobb; Biharnagybajomtól D-re; *Kis Gáts Ér*; Biharnagybajomtól D-re (Huszár).

Kisgát-ér Sebes-Körös bal; *Kisgát ér* (P. Bi. 1. Oláhszentmiklós, 115a).

Kis-hék Hármas-Körös jobb; *Kis hék* (MKFT.).

Kis-Hidas-ér Kettős-Körös bal; csabai, dobozi és békési határban *Kishidas* (Haán 53).

Kis-Hollod Fekete-Körös jobb; „*Patak* név alatt a szomszédos Király erdőböl egy sebes folyócs Ka foly a át a Község határát, mely még a szomszédos Szitányi

hataron is patak nevet visel, de már az ezzel határos Papmezö Községiek Kis Hollód névvel tisztelik meg e Kis folyot, mely innen mint egy 4 ora járásnyira mar *Hollod* nevet visel. a Király erdöbeni forrás ánal teremnek benne az ugynevezett | pisztrang, e vídeken is jo izénél fogva Kapos jo és fizetett hal" (P. Bi. 1. Lunkaszprie, 10b).

Kisjaksor-ér Hármas-Körös bal; *Kis Jaksor ér* (Huszár).

Kisjószási-patak Zimbru vagy **Ioşel** Fehér-Körös jobb; *V. Joszás*; átfolyik Jószáson; *Kis-Jószási patak* (H. 2: 397) *Jouxas* (Ortvay I: 407–408).

Kis-Juhos-ér Kettős-Körös bal; *Kis Juhos Ér*; Körös Tartsától Ny-ra (Huszár); *Kis Juhos ere* (P. Bi. 1. Gyomakisjuhos ere (Haán 89); Gyoma.

Kis-Körös ~ Crişul Mic (ANAR.). Berettyó bal; Kis-Körös, mely mindjárt Nagyváradon alul a Sebes-Körösből szakadt ki, s Nagy-Kerekiig Ény.-ra, azután Ny.-ra csavarogván Váncsodnál a Berettyóba ömlött (H. 2: 388) Jószás 'Várad alatt a Sebes-Körösből kiágazó, a Berettyóval egyesülő vízfolyás' [1200 k.]: *Jouzas*, fl. (Gy. 1: 570), +1214/334: *Jozes* (Gy. 1: 570, 643). A későbbi valószínűleg romlott alak. *Jószás* (ma *Kis-Körös*) (Benkő 1998).

Kis-Körös vagy Kristyor ~ Crişul Mic Fekete-Körös bal; *Kis Kőrös p.* Körös (Kis-) Crisius parvus (Lipszky, V. mappa: Q 47); Kiskörös, középkori nevén Viaszos vagy Vesszős, Amonymus Jószás-ere (…) Váard alatt szakkadt ki a Sebeskörösből, és Püspöki, Szántó, Böjt mellett elhaladva, Váncsod felett ömlött a Berettyóba (Jakó 1940: 4).

Kis-Körös-ér Fehér-Körös bal (HKFT.); *Kis Körös ér* (Huszár).

Kis-Kutas[1] Berettyó bal; Ölyvös jobb; *K. Kutas* (Huszár).

Kis-Kutas[2] Sebes-Körös jobb; *Kis Kutas*; Mezőkeresztes (Huszár).

Kismogyorós-patak Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Kis Mogyoros Patak* (p). (ETH. 10/C: 798); van egy Mogyorós-patak a székelyjói leírásban is.

Kis-patak Sebes-Körös bal; Hunyadipatak mellékága; *Kispatak* (ETH. 10/A: 342); Tulajdonképpen a Tőtypataknak a belsőség határától a Kalota vizébe való beszakadásáig (ETH. 10/A: 342).

Kis-Pél Fehér-Körös bal; *Kis Pél*; Alsósimándtól D-re, a Nádor József malomcsatornába ömlik; karacsáj *pel* 'halom, domb' (FNESz., Pély).

Kisróna-fok Sebes-Körös bal; *Kis róna fok*.

Kissom Berettyó bal; *Kissom* (MKFT.).

Kis-Szamár-ér Hármas-Körös bal; Tiszaszelevénytől K-re (HKFT.).

Kis-Vámos-ér Berettyó jobb; Konyári-Kálló oldalága; Vámospércs; *Kis-Vámos-ér (*ÁTT. 2003 L-34-20-B).

Kócsagos ere Fehér-Körös bal; *Kócsagos ere* (P. Bé. 58).

Koka pataka Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; A *Koka Patakab[an]* (ETH. 10/B: 391).

Kollát ere Fekete-Körös bal; *Kollát Ere*; Sarkadkeresztúrtól É-ra (Huszár).

Komán-pataka Berettyó jobb; *Komán patakja* (ETH. 3: 21); *Komán patakában* (sz). (ETH. 3: 135); Alsóvalkó, Magyarvalkó (Valcău de Jos).

Kondoros Hármas-Körös jobb; *Kondoros fl.*; Sáránd Ny. (EOTR. 69–212); „*Kondoros vize vagy folyása.* A parlaghi és a napkeleti bellegelő (Új földek) csapadékát levezető, kanyargós, többször szétterülő sekélyes vízmeder. Szabályozása végett ásták 80 évvel ezelőtt a már ismertetett Kádár árkát. A Kondoros szedi fel Parlaghon a Feketerét, lejjebb a Csukás, Perzse és Kondoros laposainak, a Szélesrét (a Homokkert mögött), a Csonkási lapos és a péresi laposak vizeit. Elhagyván a debreceni földet, a mikepércsi határban egy darabig a vasút és az országút közt folydogál. A pércsi vasúti megállótól 1080 mtr-re átmegy a vasút alatt s innen két kilométernyire a Tócóval egyesül. Innentől fogva nevezik Tekeresnek is. De a katonai térkép rajzolói még a szováti földön is Kondorosnak hívják. E folyó hosszúsága Parlaghtól a Tócóval egyesüléséig 27.85 klm. Ebből 22.45 klm. esik a debreceni határra. Esését kilométerenként másfél méternek mérték. Folyása tehát jóval sebesebb, mint a Hortobágyé, Kadaresé, meg mint a középső és alsó Tócóé". (P. Bi. 1. 268).

Kontra-ér Hármas-Körös bal; *Kontra* (P. Külső-Szolnok, Öcsöd [13.23313.252], *Kontraér* (Haán 46).

Konyári-Kálló Berettyó jobb; Kálló-főcsatorna oldalága; R. *karló* ~ N. *kalló* 'kallózó, ványoló vízimalom'; „A *Konyári-Kálló* Nyírlugoson ered 160 méteres tengerszint feletti magasságon, majd délre tartva elhalad Nyírábrány mellett, keresztezi Létavértest, végül Konyárt délről érintve Tépe alatt összefolyik a Derecskei-Kálló vizével. A két csatorna ezután *Kék-Kálló* néven folytatja útját. A Nyírség csapadékait, elsősorban a tavaszi olvadás vizeit a Konyári-Kálló vezeti le, mely egyes szakaszain az egykori Tisza-medrekben halad. Hossza: 81 km" (P. Bi. 1. Konyár).

Konyhaközi-ér Hármas-Körös bal; *konyhaköziér* (Haán 89).

Kopaszuluj víz Fekete-Körös bal; Tőz jobb; „egy forrása málé domb alyába, melyet ís, *Kopaszuluj víz*nek hívnak, mível; Kopasz Juon egy öreglakos találta fel a leg egéségesebb ívó víz" (P. Bi. 1. Kumanyesd, 438b).

Kopolya-ér Fekete-Körös jobb; *Sardere ér* (MKFT.); *Kopolya ér*; Anttól É-ra, tovább kelet felé *Gyepes* a neve; *gyepes* 'sekély vizű, sűrűn benőtt mocsaras vízállás' (FNESz., TESz.).

Koppány-könyök Sebes-Körös jobb; Telegd; Telegd határában említett vízfolyás' 1256/284//572: *Koppankeonek* [-könyék], aqua ~ *Koppankwnek* (Gy. 1: 675).

Korhány Sebes-Körös bal; Korhány (MKFT.); *Korhán ere*; bes. *quryan* 'vár, sánc, erősség; kunhalom, kurgán' (FNESz., Korhány).

Korniczeli patak ~ Cornițel Sebes-Körös jobb; Báród bal; *Korniczeli* vagy *Vályе-Kurtuluj* (H. 2: 392).

Kórógy-ere Hármas-Körös bal; *Kórógy Ere*; Kunszentmártontól D-re, DK-re (Huszár); „*Kórógy ere*, mely a Bús tóból jön ki, s tulajdonkép (sic!) a Csabától D.-re és Kétegyházától Ny.-ra Eperjes pusztán eredő s a Hajdúvölgyön Ny.-ra hömpölygő Mágocsi érnek folytatványa; Szegváron alul ömlik a Kurczába" (H. 2: 398); *kóró* 'száraz, kemény növényi szár' *-gy* képzős származéka (FNESz., Kórógy).

Kórós-ér Berettyó bal; *Kórós ér*; Csökmő ÉK-i része (MKFT.).

Kórós-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Kórós Ér*; Bakonszegtől É-ra (Huszár); Bihardancsháza és Bihartorda között.

Koros-ér Berettyó jobb; *Koros ér*; Bárándtól É-ra (MKFT.).

Kórós-ér Hármas-Körös jobb; *Kórós Ér*; Püspökladánytól É-ra (Huszár).

Korpát-ér Hármas-Körös jobb; *Korpát ér* 1542: Korpad; vö. 1138/1329: *Curpadí* szn. (FNESz., Korpád); *Kurpad* 1263 (ÁSz. 474).

Kosd ere Kettős-Körös bal; *23* csabai, dobozi és békési határban, *Kosdere* (Haán 53).

Kos-patak Fekete-Körös bal; Tőz bal; *Kos patak*; Kárándtól DNy-ra, Repszegtől ÉK-re (Răpsig, Cărand); Kos ~ Kós egyelemű, régi világi személynévből eredő családnév; Kos +1228/+1423 (468).

Kotú-fok Sebes-Körös jobb; *Kotú Fok* (Huszár).

Kotyikleti Fekete-Körös jobb; *V. lupului*; Tőkefalvától K-re.

Kovácsi-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Kovács-ér* (HKFT.); *Kovácsi Ér*; Darvastól É-ra (Huszár); *kováts ér* (P. Bé. Füzesgyarmat 45).

Kőaljai csermely; Sebes-Körös bal; Céckéhez tartozik (Ţeţchea); Supiatră (MKFT.); *Kőaljai csermely* (H. 2: 392).

Kökény pataka Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Kőkény Patakában* (ETH. 10/B: 390).

Kökény-ér Sebes-Körös bal; *Kökényér*; Illye Ny-i oldala (Huszár); *Kökényér*.

Köles-ér[1] Berettyó jobb; „1. Keresier /:most talán *Kölesér*, a' Szalontai határba olvadva:/; 2. határ felé legelő, hozzá körül a' *Köles ér*". (P. Bi. 1. 1. Bihar megye 1552. évi dikális összeírása, 18a; 2. Berettyóújfalu, 106b); Esztár É; *Kölesér* (*1138/329: *Kuleser*, Gy.1: 636) település (Bihar vm). pedig a *köles* növénynévnek és az ér 'lusta folyású, iszapos medrű folyóvíz' jelentésű főnévnek az összetételéből alakult *Köles-ér* (1329: *Kuleseer*, Gy. 1: 570, 604) folyóról kapta a nevét (Csoma 2007: 12); a Sebes-Körös és Fekete-Körös közti síkságot

Kis- és Nagykeresérnek nevezték, ami kétségtelenül a *Kölesér* nyelvjárási alakja (Jakó 1940: 17).

Köles-ér[2] Berettyó bal; 'kisebb folyóvíz a Körösközben, Bojt határában említik' 1329: *Kuleseer*, fl. (Gy. 1: 570, 604); *Köles-ér* (Debrecen).

Köles-ér[3] Fekete-Körös jobb; Pósa mellékága; *Köles Ér*; Szalonta és Mezőgyán (Huszár); Köles-ér (H. 2: 395).

Köles-ér[4] Hármas-Körös bal; Endrődtől DNy-ra; *Köles Ér* (Huszár); *köles ere* (Haán 89); Gyoma.

Köles-ér[5] Hármas-Körös jobb; *Köles ér*; Mezőtúrtól K; Sarkály értől K-re (EOTR. 48-121).

Köles-gát Hármas-Körös jobb; *Köles gát*; Hajdúnánástól D-re és Balmazújvárostól É-ra.

Kölgyes-ér Fekete-Körös bal; *Kölgyes ér*; Ágy (Adea) és Vadász között folyt, összekötve a Sáros-eret a Tőzzel.

Kölös-ér Fekete-Körös jobb; *Somos-ér* (MKFT.).

Kő-patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Kő p[atak]* (ETH. 10/A: 342).

Körös pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Sebess Kőrős pataka* (ETH. 10/A: 72); „Rivulum *Körös pataka*" (ETH. 10/A: 77); *Köröspataka* (ETH. 10/A: 72); „*Fluvium Körös*" (ETH. 10/A: 77).

Körös-ér[1] Fekete-Körös jobb; Pósa mellékága; *Körös Ér*; Nagyszalontától D-re (Huszár).

Körös-ér[2] Kettős-Körös bal; *Körös Ér*; Körös Tartsától Ny-ra (Huszár).

Körös-fok Fehér-Körös bal *Kőrösfok* (Haán 93).

Körösfő-pataka Sebes-Körös bal; Riuuli *Keresfew pataka* (ETH. 10/B: 481); *Körösfő* (Izvoru Crişului).

Körös-patak Sebes-Körös bal; *Körös p.*; Bánffyhunadtól K-re (MKFT.); *Kŏrŏs patakja* (ETH. 10/A: 67).

Körtvély-ér Fekete-Körös jobb; *Körtvely ér* (HKFT.); *Körtvély Ér*; Nagyszalonta Ny-i oldala (Huszár) *Kertweler* (Jankovich 1996: 230), 'Murul határában említett patak' 1293/423: *Kertheler [kertvélyér]* (Gy. 1: 510, HA. 1: 65); *Kerthweler* (Ortvay I: 428).

Körtvély-ér Ér jobb; Vetésgát oldalága; *Körtvély ér* (MKFT.); Gencstől Ny-ra (Ghenci).

Körtvélyes-ér Berettyó jobb; *Körtvélyes ér* a' falut körül folyó 's jelenleg mívelés alatt álló ér (P. Bi. 1. Szerep, 251b).

Kösely Hármas-Körös jobb; *Kösüly folyás*; *Kösély* (H. 2: 388); *Kösi (Kösűly)* (Györffy I. 1934: 119); *Kösély-ér* (MoHiT. 2: 26).

Kösmő ~ Fîneaţa Mare (ANAR.), *Cosmo* (AtlR), Berettyó bal; *Tábor* vagy *Kösmő*, „amely Sitervölgye felett ered, onnan Ny.-ra tartva HegyközÚjlak és Hegyköz-Pályi éjszaki oldalán kanyarodik el, azután Száldobágy és K. Újfalu környékeiről eredő csermelylyel egyesülvén É.-ra fordúl" (H. 2: 388) (MKFT.); *Kösmö* (Huszár); „A falu alatt van egy kisszerü *Patak* melly eredetit veszi Siter volgyröl Nyüved Községe határán a Berettyó folyóba beszakad — neveztetik *Közsmönek*" (P. Bi. 1. Paptamási, 140a).

Kösmö Berettyó bal; *Izvor p.*; *Kösmő* (Huszár); „Nyüved Községe határán a Berettyó folyóba beszakad — neveztetik *Közsmönek*" (P. Bi. 1. Hegyközkovácsi, 301b).

Köszvényesi csermely ~ Cusuiuş Fekete-Körös bal; Köszvényesi csermely mellékága; *V. Cusiisiului*; Köszvényestől K-re ömlik a Fekete-Körösbe (H. 2: 395).

Kövecses-patak Berettyó jobb; *Követses patak* (ETH. 3: 191); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Köves Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; „Riuulum pontis *Kweskwlh* nuuenpati" (ETH. 10/B: 690).

Kövesd-patak Fehér-Körös bal; *Valea*

Követcses-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *A Kővetses Patakban* (ETH. 10/B: 391).

Közép Hármas-Körös jobb; *Közép*; Püspökladánytól DK-re (Huszár).

Közép-ér Berettyó bal; *Közép Ér*; Jákóhodostól D-re (Huszár).

Középes ~ Cuzap Berettyó bal; Bisztra jobb; *Középes (Cuzap)*; *Közepesi-patak* (H. 2: 387).

Közepes-ér Berettyó bal; *Közepes Ér*; Jákóhodostól É-ra (Huszár); Paptamási.

Közép-örvény Fehér-Körös bal; *Közép örvény* (P. Bé. 52).

Kraciun Fekete-Körös jobb; *K-recsun nevezetü patak* (P. Bi. 1. Budurásza, 141b).

Krajasa-patak ~ Crăiasa Fekete-Körös jobb; „*Krajasa p.* Szudricson átfolyik K-NY irányban, majd beömlik a Fekete-Körösbe; a Kőrségen keresztűl foly egy patak, mellynek neve K-reászá — nyárbn a nagy szarazság miatt ki szárad." (P. Bi. 1. Dombrovány, 207a)

Krájkovai csermely ~ Craicova Fehér-Körös jobb; *Valea Craicovi*; Décsétől K-re (Dieci); *Krájkovai csermely* (H. 2: 397).

Krakuj Batran Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Krakuj Batrin* (f). (ETH. 10/C: 799); rom. *crac* 'folyókar, folyóág' (DER); *bătrân* 'öreg' (Kelemen 56).

Kubles-patak Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; „*Kubles patak* az erdöbe" (P. Kolozs, 352b).

Kukla-ér Fehér-Körös bal; *Kuklaér* (P. Bé. Gyula 56).

Kukuród pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; riuulum *kwkwrod-pathaka*, [Alább ugyanott: *kwkwrad pathaka* (ETH. 10/A: 67).

Kun-ér Hármas-Körös jobb; *Kunér kút*; *Kun Ér*; Karcagtól D-re (Huszár).

Kunér-kút Hármas-Körös jobb; *Kunér kút*; Karcagtól ÉK-re.

Kurcza (MKFT.); „a Fehér-Körös bal oldalából Teés pusztán egy mellékág szakad ki, melyet *Kurczá*nak neveznek, mely D. felé csavarogván egész mindszentig nyúlik le s ott ömlik a Tiszába; a *Kurczá*nak néhány lomha vizű s nyáron száraz ér egyesül, melyek Csongrád megyében csavarognak. Ilyenek: a Veker ér, a Csikós ér, a Kórógy ere" (H. 2: 398).

Kurta-ér Sebes-Körös jobb; *Kurta Ér*; Magyarhomorog Ny, Komáditól É-ra (Huszár).

Kurvák ere Sebes-Körös bal; *Kurvákere* (P. Bé).

Kurvák feneke Sebes-Körös bal; *Kurvák feneke (ér) (*P. Bé).

Kustyan-ér Sebes-Körös bal; *Kustyan ér*; Illye Ny-i oldala (Huszár); *Custan, Kustan, Costan* 1181 (ÁSz. 231).

Kút pataka Ér bal; *Kút pataka* (ETH. 3: 222); Tasnád.

Kutas Berettyó bal; Ölyvös jobb; *Kutas Ere* (Huszár).

Kutas-folyó Berettyó bal; „a' Nagy Körözsből kiszakadt *Kutas folyó*" (P. Bi. 1. Furta, 269a), „Kutas folyam kanyarogja be vizesebb időkb Keresztes határának déli részét" (P. Bi. 2., Mezőkeresztes, 31b).

Kutas-főcsatorna Berettyó jobb; *Kutas-főcsatorna* (EOTR. 49-111).

Kutas-patak Sebes-Körös jobb; *Kutas p.*; Biharmezőkeresztestől DK-re *Kuthus*, Nagyvárad (Jankovich 1996: 320).

Küküllő Kettős-Körös bal; *Küküllo-ér*; eredetileg Kékellő, vizének szinéről kapta e nevet (Haán 300).

Külső-Berettyó Kettős-Körös bal; a Berettyó valamely ága' 1275/ 347: *Kyssoberikyo* [kísőberikjó] fl. (Gy. 1: 569).

Külsőcsík-ér Berettyó jobb; *Külső csikér (ki folyó víz) (*P. Bé. Füzesgyarmat 44).

La forras Ér bal; *La forras* (ETH. 3: 226); Tasnádcsány, Csány (Cean).

La vale a lui Blaji Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *La valye alij Blasi* (k). (ETH. 10/B: 390).

La Vale Gatuluj Ér bal; *La Vale Gatuluj* (ETH. 3: 226); Tasnádcsány, Csány (Cean).

Laboda pataka Berettyó jobb; *Laboda pataka* (ETH. 3: 196); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Lak-patak Fekete-Körös jobb; *Lak p.* Belényesújlaktól É-ra (Uileacu de Beiuş).

Láp-ér Hármas-Körös jobb (Huszár).

Lapos Kettős-Körös bal; *Lapos Fok* (Huszár).

Lapos-ér Kettős-Körös bal; *Lapos-ér*, csabai, dobozi és békési határban (Haán 53).

Lápos-örvény Kettős-Körös bal; *lápos örvény* (Haán 300).
László pataka Berettyó jobb; *László Pataka* (ETH. 3: 82); Kémer (Camăr).
Laz Fehér-Körös jobb; Dézna oldalága; *Valea Laáz*; Déznaláztól Ny-ra (Laz); R., N. *láz* 'tisztás, szénatermő hely, rét, irtvány'.
Láz pataka Berettyó jobb; *Láz pataka* (ETH. 3: 82); Kémer (Camăr).
Láza folyam ~ Vale Lazului Fekete-Körös jobb; „*Vale Lazuluj* magyarul Láza folyam" (P. Bi. 1. Sztrákos, 281a).
Lázi csermely Fehér-Körös jobb; *Lázi csermely* (H. 2: 297).
Lazul de Jos Sebes-Körös bal; R., N. *láz* 'tisztás, szénatermő hely, rét, irtvány'.
Lazul de Sus Sebes-Körös bal; R., N. *láz* 'tisztás, szénatermő hely, rét, irtvány'.
Lazuluj-patak Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *Lázuluj patak* (P. Bi. 1. Kumanyesd, 438b).
Lazuriele csermely Berettyó bal; A Jáz forráspataka (MKFT.); *Lazuriele csermely* (H. 2: 387).
Leasa Fehér-Körös jobb; *V. Leasa*; Sövényestől É-ra; Soványfalva (Leasa) (HKFT.).
Leben Fehér-Körös bal; Gyula; *Leben* (Haán 93).
Legelő-patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Legellő* (hasonnevű) *patak* (ETH. 10/A: 83); *Farszegö Legellő hasonnevű patakkal* (ETH. 10/A: 84); *Farszegő pataka* (p). (ETH. 10/A: 87).
Leleges-ér Hármas-Körös jobb; *Leleges Ér;* Püspökladánytól É-ra (Huszár).
Lencsés-ér Fehér-Körös bal; Gyula; *Lencsésér* (Haán 93).
Leo-patak Berettyó bal; *Leo Patak* (ETH. 3: 234; Valkóváralja (Sub Cetate).
Lésta pataka Berettyó jobb; *Lésta pataka* (ETH. 3: 81); Kémer (Camăr).
Leşu Sebes-Körös bal (AtlR.); 'leshely'.
Létai-ér Berettyó jobb; Konyári-Kálló oldalága; Vámospércstől DK-re; *Létaiér* (ÁTT. 2003 L-34-20-B).
Leveles ~ Leveleş (ANAR.). Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; *Leveles*; *Leves folyás*; *Leveles*; Vadasz Ny-i oldala (Huszár); „a *Leveles ér* mely a fekete Körözs kiöntésekor kiárad és tetemes károkat okoz" (P. Ar. Apáti); *Leveles patak* (H. 2: 396).
Leveles-patak Berettyó jobb; *Leweles Patak* (ETH. 3: 190); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).
Liget-patak[1] Berettyó bal; *Liget p.* Bályoktól D-re szakad a Berettyóba.
Liget-patak[2] Berettyó jobb; *Liget p.* (MKFT.); Monospetri, Petritől (Petreu) É-ra.
Limpa-patak Groapa Berettyó bal; *V. cu gropa* (MKFT.); *Limpa p.* Szilágyzoványnál ömlik a Berettyóba; Zoványnál szakad a Berettyóba (H. 2: 387).
Lipót-patak Sebes-Körös bal; *Hunyadi-patak* mellékága; *Lípot patak* (ETH. 10/A: 84).

Lógó-patak Berettyó bal; *Határ patak* bal; A *Patak* Felsőkaznacs és Szilágynagyfalu között (ETH. 3: 61).

Logosi Sebes-Körös jobb; *Lugosi patak* (H. 2: 392).

Logozi csermely Fehér-Körös bal; Csigér bal; *V. lugos*; Dúdtól D-re (Dud); *Logozi csermely* (H. 2: 398); *lugas* 'felfutó növényzet' (TESz.).

Loki-patak Sebes-Körös jobb; *Loki p.*; Élesd (Huszár).

Lola pataka Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Lola Pataka* (ETH. 10/C: 799).

Ló-patak Berettyó bal; Száldobágy bal; *Ló patak*; Bisztraújfalu ÉK-i része (HKFT.).

Loránta Loranta Berettyó bal; Tatarosi jobb; *gyalú Bisztri, loranda patak* (P. Bi. 1. Kövesd, 423a).

Lorău Sebes-Körös jobb; Feketepataki csermely bal; *Fekete p.* (MKFT.).

Ludas Hármas-Körös bal; *Ludas*; Szarvastól D-re (HKFT.).

Ludas-ér Kettős-Körös jobb; *Ludas Ér* (Huszár) *Ludadér* (Haán 53).

Lugozói csermely Fehér-Körös bal; Csigér jobb *Lugozói csermely* (H. 2: 398).

Lukos-örvény Hármas-Körös bal; *Lukos-örvény* (Haán 89).

Lukuca B. Sebes-Körös jobb; *Lukuca B.* (MKFT.).

Lunca Berettyó bal; a Bisztra forráspataka (MKFT.).

Luncşoara Fehér-Körös jobb; *Lunksóri* (H. 2: 397); rom. *lunc|ă* 1. 'rét; 2. árterület; 3. berek.' (DEX).

Luncşorul (ANAR.), Berettyó bal; *Lunksoara* (H. 2: 387); Magyarpatakál (Făgetu) ered, Szilágyborzás, Borzásnál ömlik a Berettyóba (Bozieş).

Lungşorul Sebes-Körös bal; *V. longsioru* (P. Bi Kalota).

Lunka Sebes-Körös bal; *Lunka* Vişaguluinál, Visagutól nyugatra (H. 2: 390).

Lunkai csermely ~ Luncoiu Fehér-Körös bal; *P.[árául] Luncoului*; Brádtól D-re (H., ANAR.).

Lunka-patak Sebes-Körös bal; *Lunka nevű patak* (P. Bi. 1. Krajnikfalva, 424a).

Lüki-patak Berettyó jobb; *Lüki p.* Lüki (Iteu) D, K-Ny irányban (MKFT.); Berettyószéplak, Margittától K-re ömlik a Berettyóba.

Luştiu Fehér-Körös jobb; Tăcaşele bal; *V. Lustiloru*; É-ról folyik Zombrádra (Zimbru).

Maca Fekete-Körös jobb; Köles ér oldalága; *Maca* 1165 (Ász. 504), rom. *Maţ* csn. (DOR 317).

Maczó-ér Hármas-Körös bal; *Maczó ér* „*Maczóér*, egy Maczó vagy Mátyás nevü hirneves pásztortól vette nevét, ki e tájon legeltette nyáját" (Haán 72).

Macskás-ér[1] Hármas-Körös jobb; Batonás rét (MKFT.); *Matskás Ér*; Karcag DNy-i része (Huszár).

Macskás-ér[2] Kettős-Körös bal; csabai, dobozi és békési határban (Haán 53).

Macskás-patak Berettyó bal; *Macskás p.* Tótitól K-re (Huszár).

Mácsó-ér Berettyó jobb; *mácsó ér* (P. Bi.: 103b).

Madarasi-ér Sebes-Körös bal; *Madarasi-ér*; Illyétől D-re (Huszár).

Madarasszeg-ér Berettyó jobb; „*Madaras szeg ér.* hasonlóképp neveztetik a' mellete lévő szíkes kaszálló" (P. Bi. 1. Szerep, 250b).

Magdolna-ér Hármas-Körös jobb; *Magdolna-ér,* (EOTR. 69-112).

Mágó folyása Sebes-Körös bal; *Mágó folyása (ér);* Oláhszentmiklós, 115a).

Mágocsi-ér Hármas-Körös bal; *Mágocsi* ér, melynek a Kórógy ér a folytatványa (H. 2: 398).

Măgura Roşianului Sebes-Körös bal; *Roş* csn. (DOR 363); változatai: *Roşia*, *Roşianul* stb.

Măguran Sebes-Körös bal (ANAR.); Sonkolyos környéke (MKFT.); rom. *măgur* '(nagy) domb, halom'. etimológiailag összetartozik a*máglya* szláv eredetijével és *az -an* rom. családnévképző.

Magura-patak Sebes-Körös bal; *Magura Patak* (ETH. 10/B, Nagysebes: 812); rom. *măgură* '(nagy) domb, halom'. etimológiailag összetartozik a *máglya* szláv eredetijével.

Magyarszentmiklósi csermely ~ Sânnicolau Berettyó jobb; *Miklósi csermely* (H. 2: 387); Hegyközszentmiklós, Magyarszentmiklós (Sânnicolau de Munte).

Magyarvalkói víz Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Magyar-Valkói víz* (H. 2: 389); *Valkai Patak*, A *Valko Patakjá*ban (sz). (ETH. 10/C: 799).

Makad ere Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Makad Ere*; Darvas ÉK-i része (Huszár).

Makodi-ér Hármas-Körös jobb; *Makodi ér*; a forrásvidéknél, Hajdúszováttól D-re (HKFT.).

Mák-patak Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Mák Patak* (ETH. 10/C: 799); *Vale Makuluj* (sz). (ETH. 10/C: 798).

Maladei-patak Berettyó jobb; *Maladei p.*; Kárásztelektől D-re (MKFT.); Mălădia, település Kárásztelektől K-re; Hárs, kislevelű, Népies neve: szálfa, szádokfa, szódok. A hársfafélék (Tiliaceae) családjába tartozó illatos virágú nagy fa.

Malói csermely Fehér-Körös jobb (H. 2: 397).

Malom vize Fekete-Körös jobb; „folyólya az ugynevezett *malom vize*, mely a készitett Kis Kanálisból gyakran Kiapad miáltal a lakosság őrlés hiányát szenvedi" (P. Bi. 1. Kisterpesty, 341a).

Malom-ág Fekete-Körös jobb; Kallofok (MKFT.); „*Malomág* hajdan folyó" (Haán 59).

Malom-csatorna Canalul Morilor Fehér-Körös bal; *Főhercg. József malom csatorna*; Kisindia D; Buteni, Bârsa, Aldeşti, Voivodeni, Bocsig, Ineua Zaránd megyei Bökényben először 1326-ban említenek két malmot., majd 1484-ben, 1567-ben is. (Jankovich 1996: 335).

Malom-ér Hármas-Körös jobb; *Malom ér* (Haán 53).
Malom-fél Ér jobb; *Malom Fél* (MKFT.); Gecs Ny-i oldala (Ghenci).
Malom-fok Fehér-Körös bal Malomfok (Haán 93).
Malomgát-folyás Hármas-Körös jobb (MKFT.).
Malom-patak Berettyó bal; Tatarosi jobb; *Malom p.* (MKFT.); Felsőtótfalu (Păuleşti) környéke.
Marász-fok Kettős-Körös bal; *Marász Fok*; Körös Tartsától Ny-ra (Huszár).
Mărăuş Fekete-Körös bal; *V. marosel*; Bélkismarostól K-re (Stoineşti); *Valea Maroşel* (Huszár); a Szartos egyik forráspataka.
Marazd-ér Kettős-Körös bal; 1211: *Moraz* szn. (FNESz., Maráza).
Margaşu Fehér-Körös jobb; Valea Crisiului bal (ANAR.).
Marhás-fok Sebes-Körös bal; Marhásfok (Haán 318).
Márkos pataka Berettyó jobb; *Márkos Pataka* (ETH. 3: 82); Kémer (Camăr).
Maró-ér Kettős-Körös bal; csabai, dobozi és békési határban (Haán 53).
Marótlaki-patak Valea Râpoasă Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; Marótlaka (Morlaca).
Martinkai-ér Berettyó jobb; Konyári-Kálló oldalága Hajdúsámson K-i része (ÁTT. 2003 L-34-20-B).
Mărul Fekete-Körös bal (ANAR.).
Mateieş Fekete-Körös bal (ANAR.).
Medes ~ Medeş Sebes-Körös bal; *Calatani*; *Medes dűlő, Medes pataktól nevezve, melly több határokon keresztül men* (P. Bi. 1. Mezőtelki, 139baz Erdőhátról lefutó patak, a Sebes-Körös bal oldali mellékvize' 1236: *Medust* [medüst] (Gy. 1: 570, 628 [2a]); 1. *Medves*, 2. *Medest* (HA 1: 78); **med, medves* 'száraz vagy időnként kiszáradó' melléknév (vö. FNESz. *Medesér, Nemesmedves*).
Medes-patak Sebes-Körös jobb; *Medes p.*; Mezőtelegdtől É-ra; **med* 'száraz vagy időnként kiszáradó' melléknév (vö. FNESz. *Medesér, Nemesmedves*).
Medves-fok Fekete-Körös jobb; Bánútja-ér (MKFT.); *Medves Fok* (Huszár); **med* 'száraz vagy időnként kiszáradó' melléknév (vö. FNESz. *Medesér, Nemesmedves*).
Medvés-folyás Hármas-Körös jobb (Huszár).
Megheş Fehér-Körös jobb; *V. Megyes*; Menyházától É-ra (Moneasa) (MKFT.); *Megheş* (Decei 1989: 172).
Megye pataka Berettyó jobb; *megye pataka* (ETH. 3: 192); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).
Megyes-derék Fekete-Körös bal; *Megyes Derék* (Huszár); A *derék* vízrajzi köznévhez *(Zobor dereka)* két jelentést is rendelhetünk: 1. 'időszakos vízfolyás, ér', 2. 'fő, igazi' – víz dereka 'fő folyás' (TESz.).
Megyes-ér Hármas-Körös jobb; *Megyes Ér*; Püspökladány ÉNy-i része (Huszár).

Meggyes-patak ~ **Mideş** Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *Megyes p.*; Tagadómegyes mellett DNy-ra haladva ömlik a Bél patakba, Béltől (Beliu) É-ra; Szakácsnál Rippa a neve; „a' városon folyik keresztül a' *Megyes patak*, melyröl Tagadó egy mellék község mely Beéllel kapcsolatban áll [.] mely a' hegyekböl veszi eredetét, beleszakad a hamarkába,'s igy egyesül a' tözvizével" (P. Bi. 1. Bél, 116a).

Méh-patak Berettyó jobb; *Méh patak* (ETH. 3: 191); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Méhséd- patak Sebes-Körös bal; *Méhséd patak* (HA. 1: 77).

Mejhorgas-ér Berettyó jobb; *Mej horgas ér*; Tépe K-i része (MKFT.); *Mej horgas ér* (P. Bi. 1. Gáborján, 272a); *tíkos* 'vad szárnyasokban gazdag vízfolyás' (Bíró 2008b: 79).

Melye-patak Sebes-Körös jobb; *Melye p.* (H. 2: 397).

Mély-patak Berettyó jobb; *Mélly Patak* (ETH. 3: 193); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Ménesi csermely Miniş Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Ménesi csermely* (H. 2: 398).

Meregyó Mărgău Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Meregyói p.* (MKFT.); *Merediói csermely* (H. 2: 390); *Mereghÿo* (ETH. 10/B: 690); *mereggyű* 'merítőháló' (1887: MTSz).

Mereszló csorgója Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Mereszlo Csorgoja* (ETH. 10/A: 79).

Mérges-ér Hármas-Körös jobb; *Mérges ér part*; Püspökladány Ny-i oldala (Huszár).

Mérges-ér Hármas-Körös jobb; *Mérges ér*; Hajdúszováttól É-ra; *Mérges-ér*; Hajdúszováttól É-ra (Huszár).

Merişor Fekete-Körös jobb; rom. *merişor* 1.'vörösberkenye, madárberkenye'; 2. 'vörös áfonya' (DEX).

Mészáros-fok Berettyó bal; Ásás bal; *Mészáros fok*; Csökmőtől D-re (MKFT.).

Mészársziget ere Berettyó jobb; „*mészársziget ere:* szinte egy vizáradásos lapos hely — külömben szikes legelő" (P. Bi. 1. Báránd, 65a).

Mézesi-patak Fehér-Körös jobb; Holdmézesen átfolyik (Pescari); *Mézesi patak* (H. 2: 397).

Mézesi-patak Mizieş Fekete-Körös jobb; *Mézesi p.*; Belényestől D-re ömlik a Fekete-Körösbe.

Meziad Fekete-Körös jobb; *V. Meziadului*; K-re Depr. Sovaru; *Meziádi csermely* (H. 2: 394).

Micskei-csermely ~ **Valea Albă** Berettyó bal; *Weissbach*; Poklostelektől DK-re (MKFT.); *Micskei csermely* Poklostelek (H. 2: 387).

Mierag Fekete-Körös bal; *V. Mneragu*; Tatárfalvától É-ra ömlik a Fekete-Körösbe; *Mérági csermelyek* (H. 2: 395).

Miereghiţa Fekete-Körös jobb; Topa mellékága (ANAR.).

Mihăeşti Sebes-Körös bal (ANAR.).

Mihály pataka Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Mihálly Pataka, Valye luj Mihálly* (sz). (ETH. 10/C: 799). Mihályfalva (Valea lui Mihai); *Füzek* (Ekéné 2008: 15).

Mihutestilor Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Parou Mihutsestyilor* (ETH. 10/B: 696); rom. *Mihuț*; *Mihua'* < *Mihu* < bg. *Miho* és/vagy gr. *Mihos, Mihu* (Iorgu 306).

Mikló-patak Fekete-Körös bal; *Mikló patak*; Fenestől K-re (MKFT.).

Mikó völgye ~ Valea Micăului Ér bal; Ciripicea bal; *Mikó-patak*; Tasnád K-i része (MKFT.); *Mikó p.*; a MKFT-n van Puszta Sz. Miklós (pusztanév vagy tanya).

Miniş Fekete-Körös jobb (ANAR.); a Topa mellékága.

Minyádi patak Fehér-Körös jobb; *Miniazel patak*; Menyédtől D-re (Minead) (MKFT.).

Mirhó-ér Hármas-Körös jobb (HKFT.).

Miset-ér Hármas-Körös jobb; *Miset ér* (MKFT.).

Mişid Sebes-Körös bal; Sonkolyos (Şuncuiuş) környéke (MKFT.); *séd ~ sid* 'kisebb, gyors folyású folyóvíz, patak' (TESz.).

Miskel Sebes-Körös bal; „*[Berze]* van még két patakocskája, kijelelve Berze és Miskél, de ezek csak is vizenyős idöjáráskor bővelkednek vízzel. […] *Berze*, patak meder – mely tőbbnyire szárazon áll, csak is sok essö 's hó olvadáskor képez patakot." (P. Bi. 2., Magyarkakucs, 21a).

Misó ere Fekete-Körös bal; *Misó Ere*; Sarkadkeresztúrtól É-ra (Huszár).

Mniera Sebes-Körös bal; *Walea Harpatakuluj* (MKFT.); *Mnierea*.

Moara Dracului Sebes-Körös bal; *Moara Dracului* **(**Decei 1989: 162).

Mociar Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Mocirla Fekete-Körös bal; *Paraó Belyág* (P. Bi. 1. Mocsirla, 49a; mocsár (DEX).

Mocsoja pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Mocsoja pataka* (p). (ETH. 10/A: 89).

Mogyorókereki vizek ~ Aluniş Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Aluniş* (ANAR.); *Mogyoró-Kereki vizek* (H. 2: 389); Magyarókereke (Alunişu).

Mogyorós pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Mogyoros ket patakja*, (ETH. 10/A: 69); *Magyaros Pataka* (ETH. 10/A: 79).

Mogyorós-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Valtsele Alunyisuluj* (e). (ETH. 10/B: 701); rom. *aluniş -uris* fn'mogyorós, mogyoróliget'; Mogyorós-patak (székelyjói leírás).

Mogyorós-patak[1] Berettyó jobb; *Mogyoros Patak* fö (ETH. 3: 193); Szilágynagyfalu (Nuşfalău).

Mogyorós-patak[2] Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága Erdélyi Gyopár.

Mohos Ér jobb; *Mohus fluvius* (Jakó 1940: 18), 1929-ből való Mihályfalva; lehet, hogy a Vízimalomér és a Mohos név ugyanarra a denotátumra utal.

Móka-patak Moca (ANAR.). vagy **Mouca** Ér jobb; Füzek jobb; *Moka ér*; Érsemlyéntől D-re, át Érmihályfalván (MKFT.); Mihályfalva (Valea lui Mihai).

Moneasa Fehér-Körös jobb; Dézna oldalága; *V. Monyasza*; átfolyik Menyházán (Moneasa); Menyházi patak (H. 2: 397).

Monostor ere Fehér-Körös bal; Monostor ere, itt volt hajdan a gerlai ferenczrendüek zárdája (Haán 93).

Moróczi-ér Fehér-Körös bal; *Moróczi ér*; Ófazekasvarsándtól K-re (Vărşandu Vechi †); Móricz ér (H. 2: 398).

Muha Berettyó bal; Bisztra forráspataka (MKFT.); talán a*muhar* 'hengeres virágú pázsitfű' (TESz.).

Muncelaşul Sebes-Körös bal; vö. rom. *muncel* 'hegyecske; magaslat, halom, domb' (FNESz. Nagymuncsel, 2: 202); vö. rom. *munte* 'hegy' + rom. *-csel* (eredeti alakban *-cel*) kicsinyítőképző.

Muncel-patak Fehér-Körös jobb; Dézna oldalága; *Doncsényi-patak* (HKFT.).

Musló-ér ~ Muşlău Fekete-Körös bal; *Musló Ér* (Huszár); *Muşlău* (ANAR.).

Musztesdi patak ~ Musteşti Fehér-Körös bal; *Par. Musztesd*; Boncafalvától D-re (Bonţeşti); Musteşti (ANAR.).

Nadábi csermely (MKFT.); *Nadábi csermely* (H. 2: 398).

Nádasdi csermely Nadăş Fehér-Körös bal; Csigér bal; *V. nadasiului*; Zarándnádastól É-ra; *Nádasdi csermely* (H. 2: 398).

Nádas-ér[1] Berettyó jobb; *Nádas ér*; Tépe K-i része (MKFT.); Körösladány; *Nádasér* (Haán 30).

Nádas-ér[2] Hármas-Körös jobb; *Nádas Ér*; Karcag K-i része (Huszár).

Nádas-patak Ér bal; *Nádas-patak*; Tasnádszilvás (MKFT.).

Nádor-ér[1] Berettyó jobb; Körösladánytól É-ra; *Nádor-ér* (ÁTT. 2003 L34-42-D).

Nádor-ér[2] Sebes-Körös jobb; *Nádor ér*; Körösladánytól É-ra; *Nádor-ér;* Szeghalom DNy-i része (Huszár).

Nadrág-fok Kettős-Körös bal; *Nadrág Fok*; Körös Tartsa Ny-i oldala (Huszár).

Nagy Berettyó bal; *Nagy* (MKFT.).

Nagy csermely ~ Măreasca vagy Măraşca Fehér-Körös bal; *Măreasca v. Măraşca*; *Nagy csermely* (H. 2: 397); Madrieşti, Gurahonţ.

Nagy ér Fekete-Körös bal; a Leveles oldalága (Huszár).

Nagyásási-örvény Kettős-Körös bal (Haán 300).

Nagy-Atráts ere Hármas-Körös bal; *Nagy Atráts Ere*; Kunszentmárton K-i része (Huszár); *Atrács* (P. Külső-Szolnok, Öcsöd, 84).

Nagy-Bor-patak Sebes-Körös bal; *Kis- és nagy bor patak* (P. Bi. 1. Fugyivásárhely, 264a).

Nagy-Büdös ere Hármas-Körös jobb.

Nagy-Csikos-ér Berettyó bal; Ölyvös jobb*; N. Csikos Ér* (Huszár).

Nagycsókás-örvény Kettős-Körös bal (Haán 300).

Nagy-ér[1] Hármas-Körös jobb; *Nagy-ér* (MKFT.); *Csongrádtól É-ra* Nagyér (Haán 73).

Nagy-ér[2] Hármas-Körös jobb; Puszta (MKFT.); *Nagy Ér*; Kisújszállástól ÉNy-ra (Huszár).

Nagy-ér[3] Berettyó bal; „falu alatti *Nagy ér* jelenleg szántó föld; Keserű – dombos és lapos hely is a' Keserű ér után onnan, hogy nádtermő hely volt, most szántóföldé alakulva, Hosszugát" (P. Bi. 1. Darvas, 147b).

Nagy-ér[4] Berettyó bal; Ér p.; *Nagy Ér* (Huszár); *A lapokkal Körül vett legelök Közzül egy részt Apátinak egy rész Ereszvénynek 's Nagy Érnek neveztetik* (P. Bi. 1. Paptamási, 140b) Farnostól ÉK-re, Jákóhodostól D-re.

Nagy-ér[5] Fehér-Körös jobb; *Nagy Ér*; Kisjenő Ny-i oldala (Huszár).

Nagy-ér[6] Hármas-Körös bal; *Nagy ér*; Köröstarcsától ÉK-K-DK-re (Huszár).

Nagy-fok[1] Berettyó bal; Ásás bal; *Nagy fok*; Csökmőtől D-re (MKFT.).

Nagy-fok[2] Fehér-Körös bal; *Nagyfok* (P. Bé. 51, 71).

Nagy-fok[3] Kettős-Körös bal; *Nagy Fok*; Körös Tartsától Ny-ra (Huszár); *nagyfok* (Haán 89).

Nagygács-ér Berettyó jobb; Biharnagybajomtól D-re (MKFT., HKFT.); *Nagy Gáts Ér*; Biharnagybajomtól D-re (Huszár); Pusztabucsa.

Nagy-Hidas-ér Kettős-Körös bal; *Hidasér -- nagyobb vízvezető ér* (P. Bé. Békés 235); csabai, dobozi és békési határban (Haán 53).

Nagyhid-viz Sebes-Körös jobb; *Nagy hid viz*; Ártánd K-i része (Huszár).

Nagy-Jaksor-ér Hármas-Körös bal; *Nagy Jaksor ér* (MKFT.).

Nagy-Kerülő-ér Hármas-Körös jobb; *Nagy Kerülő Ér;* Püspökladánytól ÉNy-ra (Huszár).

Nagy-Körös Sebes-Körös jobb; Örvénd K-i része (Huszár).

Nagy-Kutas[1] Berettyó bal; Ölyvös jobb; *N. Kutas Ere* (Huszár).

Nagy-Kutas[2] Sebes-Körös jobb; *Nagy Kutas*; Mezőkeresztes (Huszár).

Nagy-örvény Hármas-Körös bal (Haán 89).

Nagy-patak Pârâul Mare Sebes-Körös jobb.

Nagy-patak[1] **~ Valea Mare** Fehér-Körös bal; *Nagypatak* (Vályе máre) (H. 2: 396); Podelétől Ny-ÉK irányban folyik; *Valea Mare* (AtlR.).

Nagy-patak[2] **~ Valea Mare** Fekete-Körös bal; *Nagy p. és V. mare*; Sonkolyosi csermely, Belényesújlak és Pokola között (H. 2: 395).

Nagypataki (Muska) Mişca Sebes-Körös jobb; Báród jobb; *V. Musca*; *Nagypataki víz* (Muska) (H. 2: 392).

Nagy-Szamár-ér Hármas-Körös bal; Kunszentmártontól ÉK-re (MKFT.).

Nagy-völgy Valea Mare Fekete-Körös jobb; *Nagy ér* (H. 2: 396).

Nagy-Zádor-ér Hármas-Körös jobb; *Nagy Zádor ér*; Nádudvartól ÉNy-ra. (HKFT.).

Nemes-patak Sebes-Körös jobb; *nemes p.*; Élesd (Huszár).

Neportoc Sebes-Körös bal (ANAR.).

Nieşu Sebes-Körös bal (ANAR.).

Nijeşti Sebes-Körös bal (AtlR.); rom. *nijetŭ* 'szándék' (M. 215).

Nimăiasa Sebes-Körös bal (AtlR.).

Nimoesdi-patak Valea Nimăieştilor vagy **Nimăieşti** Fekete-Körös jobb; *Nimoesdi p., Nimoeşd B.*; Belényestől ÉK-re ömlik a Fekete-Körösbe; „A községet keresztül folya a Budurászi havasokban eredő patak »*Vále*« mely Belényesnél a fekete Köröszsel egyesűl." (P. Bi. 1. Pocsovelesd, 170a; *Belényesi patak* (H. 2: 394).

Nincsensár (ér) Ierul Rece (ANAR.). Ér jobb; Ierul Morii jobb.

Nógrád pataka Berettyó jobb; *Nógorát* (ETH. 3: 81); Kémer (Camăr).

Nyágrai-patak Negrişoara Fehér-Körös jobb; *Nyágrai csermely* (H. 2: 397).

Nyár-ér Sebes-Körös jobb; *Narher* (MKFT.). vízfolyás a Fekete- és a Sebes-Körös között' +1214/334: *Narher*, fl. (Gy. 1: 571, 646); *Nyár-ér* (Jankovich 1996: 314).

Nyári-derék Hármas-Körös jobb; *Nyári Derék*; Karcag DNy-i része (Huszár).

Nyárszói csermely Sebes-Körös bal; *Nyárszói apró csermely* (H. 2: 389); *nyárszoi patak* (ETH. 10/B: 483); Nyárszó (Nearşova).

Nyégerfalvai csermely Fekete-Körös jobb; Belényestől D-re ömlik a Fekete-Körösbe; *Nyégerfalvai csermely* (H. 2: 394).

Nyéki-derék Fekete-Körös bal; *Nyéki Derék* (Huszár); a törzsnév előzménye a R. *nyék* 'kerítés, sövény' (FNESz., Nyék) lehetett.

Nyírfa-ér Berettyó jobb; *Nyírfa ér*; Biharnagybajomtól É-ra (Huszár).

Nyulas-patak Niloş Berettyó jobb; *SZ.Imrei csermely* (H. 2: 387); Hegyközszentimre (Sântimreu).

Obârsia Fehér-Körös jobb; *V. Obersia rom. S és Par. Stei*; átfolyik Obersián (Obârşia); Par. Stej a neve Stejától a Fehér-Körösbe való beömléséig; Orbersiai víz (H. 2: 397), *Orbersiai víz*, mely Az Acsuczi hegyen ered (H. 2: 397); rom. *obârş|ie -ii* fn. 1. eredet; 2. forrás (DEX).

Odrânguşa Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; összefügghet a Hodrangusaval (ANAR.)

Ó-Kőrős Berettyó bal; Ölyvös jobb; Ó Kutas F. (Huszár).

Olá pataka Sebes-Körös bal; Hunyadipatak mellékága; *ola pataka* (ETH. 10/A: 335); *Oláh v. Olah [!] Patak* (ETH. 10/A: 337).

Oláerdő pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Oláh Erdő Pataka* (ETH. 10/A: 77).

Oláh-Gyepes ~ Mădărăsău Fekete-Körös jobb; *Olah Gyepes* (HKFT.); *Mădărăsău* (ANAR.).

Oláh-Kis-patak Berettyó bal; *Oláh Kis p.* Alsókaznacs és Szilágyzovány között (MKFT.).

Olyi-ér Sebes-Körös bal; *Kettős-Körös* (MKFT.); Ólyi ér (Huszár).

Omlás pataka Berettyó jobb; *Omlás pataka* (ETH. 3: 81); Kémer (Camăr).

Ó-Pece Sebes-Körös bal; a Pece és a Sebes-Körös összefolyásától K-re Ó Pece (MKFT.).

Orbói csermely Ér bal; Szakácsi forráspatakai: (MKFT.); *Orbói csermely* (H. 2: 385); Tasnádorbó, Orbó (Orbău, Orbou); szl. **vьrba* 'fűzfa' (Győrffy 2010: 136; FNESz, Varbó).

Ormeszu csermely Ér bal; Szakácsi forráspatakai: (MKFT.); *Ormeszu csermely*, Orbótól K-re a Cziklu-lui-Vultur É-i oldalán erednek (H. 2: 385); ormó 'valamin hosszában végigfutó kiemelkedés' (TESz.).

Orosz-ér Hármas-Körös bal; *Orosz Ér* (MKFT.).

Orsó pataka Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Orso Pataka* (ETH. 10/C: 856); *orsó* 1. 'különféle gépek, szerkezetek forgó alkatrésze'; 2. 'orsóhal' (TESz.); Fölmerül még az a lehetőség, hogy amennyiben orsókút 'kivájt kút' lehetett a forráshely, az orsó előtag átvonódott az esetleg belőle eredő patakra is, de ennek a feltételezésnek csak a hely pontos ismerete biztosítna megbízható támpontot. A gyalogkutat földdel bélelték ki, a köpűkút 'egyetlen vastag, rendsz. odvas fa törzséből kivájt, hordó alakú gyűrűvel bélelt kút', az orsókutat azonban semmivel nem védték az omlás ellen (Nemes 2009: 96).

Orszouluj csermely Berettyó jobb; Hosszúaszó bal; *Valea Orosztelek*; Tasnádbajom, Nagybajom, Bajom (Boianu Mare) É (MKFT.); *Orszouluj csermely* balról Bajomot érinti (H. 2: 387); Orosztelek É.

Oşoiu Fekete-Körös bal; Tőz jobb; R. Rom osoi 'északi hegyoldal, árnyékos lejtő'; az aszó-t magához hasonlította a román oszoj (FNESz., Aszós), Földrajzi köznév. A hegynév a déli szláv nyelvekben keletkezett, vö. bolg. nyj.-i *осоũ* 'árnyékos hely, kevés napot kapó hely'. A Kárpátokban a románok terjesztették el a déli szláv hegynevet, ld. még ukr. nyj.-i *осóвнь, осóння* 'napsütötte, verőfényes hely' (Hrinčenko 3: 70), rom. *osoi (ul)* 'ua.' (Iordan 1963: 524). Kárpátalján van ilyen nevű település.

Osoiu Fekete-Körös jobb (ANAR.); Topa mellékága.

Ostaş Fekete-Körös jobb (AtlR.).

Oszlo-patak Berettyó bal; Kösmő jobb; *A falu alatt van egy kisszerü Patak melly eredetit veszi Siter volgyröl és* (P. Bi. 1. Hegyközszáldobágy, 306b).

Oszoj csermely Berettyó bal; A Jáz forráspataka; *Ponor* (MKFT.); *Oszoj csermely* (H. 2: 387); szb.-hv. *osoje* (az első o betűn ellenkező irányba néző ékezet van) 'árnyékos hely' (FNESz., Oszoly).

Otlakai-ér (MKFT.); *Otlakai Ér* (H. 2: 398).

Öjvös Sebes-Körös jobb; Öjvös, Solyompuszta határában (Huszár).

Ökrös-patak Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; Ökrös p. Barakonytól K-re, Ökröstől Ny-ra; itt ered; *Vále Ökrösiuluj* (P. Bi. 1. Kalácsa, 351a).

Ökrös-patak Berettyó bal; Toplica-patak bal; *V. boului* (MKFT.)*;* Ökrös p. vagy *Bouluj csermely*, Tusza n. település alatt szakad a Berettyóba (H. 2: 387); ered: Secatura-domb 773 m (HKFT.).

Ölyvös-ér Berettyó bal; *Eves ér* (MKFT.); Furta K, Mezőpeterd Ny; „M. Keresztes, és Bojtí határ szélben folyt az ugy nevezett öjvős ér, de amely a közelebb múlt 3. év szárazság következtében híhetölegörökre fenekig kiszáradott" (P. Bi. 1. Bojt, 126b); *Ölyvös folyó* […] mely a' Nagy Váraddal határos Szt. Janosi erdőnél, a' Nagy Körözsből kiszakadt Kutas folyó, — 's ugyancsak a' N. Váradi Fáczános erdőnél, a' Nagy Körösből eredt Kis Körözs kiönteseíből származván: e' község határán, tekervényesen keresztűl folyt, 's mely az ittení réteket és lapossakat folytonosan vízzel tartotta. (P. Bi. 1. Mezőpeterd, 34b); *Ölyvös-patak* (ÁTT. 2003 L-3431-D).

Ölyvös-ér Berettyó bal; *Ölyvös* (MKFT.) Furta, Csökmő.

Ördögárka-ér Hármas-Körös jobb; Ördög Árka Ér; Dévaványától D-re (Huszár).

Ördöngős-ér Sebes-Körös jobb; Ördöngős Ér; Apátitól D-re (Huszár).

Ördöngös-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága Erdélyi Gyopár (HKFT.).

Örvéndi patak ~ Valea la Arini Sebes-Körös jobb; Örvénd É-i részén; *Örvéndi patak* (H. 2: 392) a Körös egyik ága, Örvénd (régebben Ölvénd) határában említik' 1282: *Vluendkeres* [*ülvéndkeres*] [3a], aqua ~ Soluend [f: wluend] Keres, aqua (Gy. 1: 570, 649). Vö. Körös, Nagy-Körös.; rom. *arin -i fn.* növ. *égerfa* (többes szám).

Örvényes Urviş Fekete-Körös bal; Tőz jobb; Örvényes B. (MKFT.); *V. orvisului*; Bélörvényestől É-ra (Urvisu de Beliu); Bél-Örvényes (H. 2: 395).

Ős-Kösely Hármas-Körös jobb (HKFT.).

Ösvény Berettyó jobb; *Ösvény* (1301>1437: *Ewswen*, Gy. 1: 505, 511); *Ösvény* (Jankovich 1996: 315).

Ösvény-ér Kettős-Körös bal; Ösvény Ér; Körös Tartsától Ny-ra (Huszár); *Ösvény* (Haán 300), Enyed és Ösvény határában említett vízfolyás' 1301> 437: *Ewswen*, fl. (Gy. 1: 505, 511; HA. 1: 66).

Ösvény-tő Berettyó jobb; Ösvénytő. „ezek mint erek, mind a' Berettyó áradásai által egymastól külön álló szígeteket képeznek, legnagyobb részben sásas kaszállók, kís részben szántó földek, azon erek, mellyek egymástól ezen szígeteket elválasztották a' mellette lévő földrész nevét vették fel, p: o: lapos vész derék, farkasút derék, nagyszíget derék sat." (P. Bi. 1. Szerep, 251a); *tő* 'kisebb vízfolyás nagyobba torkollásának a helye' (Tesz.),

Őszi-ér Sebes-Körös bal; Őszi-ér; Méhkerék Ny-i oldala (Huszár).

P. cale mare Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; *Par. cale mare*; a V. Rece alsó folyásának a neve (MKFT.).

Pac-éri-folyás Hármas-Körös jobb (Huszár).

Pakac-ér Berettyó jobb; *Pakac ér* (MKFT., HKFT.); *Pakac ér* (Huszár); *Pakacz (víz) (*P. Bé. Körösladány 63); *Pakac-ér* (EOTR. 48-223); *páka* 1. 'káka, nád, gyékény virága, buzogány'; 2. 'hosszú, háromélű, néha hengeres szárú, a sásfélék családjába tartozó egyszikű növény' (TESz.); beleömlik a Folyáséri-főcsatornába.

Paliczka pataka Berettyó jobb; *Paliczka Pataka* (ETH. 3: 82); Kémer (Camăr) van ilyen falu Szilágy megyében Szilágysomlyótól DK-re.

Palincăria Fekete-Körös jobb (ANAR.); *V. palincari*; Nyárló ÉK; „*Valya pálinkerü völgy forásal*, 's pálinka házal" (P. Bi. 1. Nyárló, 95a).

Pálinkás-fok Hármas-Körös bal.

Păltinet Fekete-Körös jobb; Păltinet (Decei 1989: 166); rom. *păltiniş -uris* fn'juharerdő' (Kelemen 338).

Păltinişu Sebes-Körös bal; rom. *păltiniş -uris* fn'juharerdő' (Kelemen 338).

Paltyin pataka Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; A *Paltyin Patakab*[an] (ETH. 10/B: 391); rom. *păltiniş -uris* fn'juharerdő' (Kelemen 338).

Pant ere Sebes-Körös jobb; *Pant Ere*; Geszttől É-ra (Huszár); *Pánt-ér* (HKFT.); *Pantus* 1296 (Ász. 613).

Pap foka Sebes-Körös bal; Vésztő É; *Pap Foka*; Vésztőtől É-ra (Huszár).

Pap-ér Berettyó jobb; *Pap Ér*; Biharnagybajomtól É-ra (Huszár).

Pap-ér Hármas-Körös jobb; *Pap ere*. „Tóvá szélesedő nagy medence a hortobágyi p. mátai részén, amelyet árpádkori nevén Papegyházának ismer ma is a debreceni gazda és pásztor egyaránt. *Zelizy* (id.33. 1). hosszát 2.5 kilométernek mondja. Valósággal pedig 5.6 klm, ha a Matyófenék közelében lévő farkáig számítjuk; ismét két és fél klm-rel több, ha hozzávesszük a csegei Szeghatártól fogva a Hortobágyig menő fokot is. A Halastavak megépítése óta vize elapadt, mert rajta keresztül ásták meg a Halastavak fölösleges vizével a Hortobágyba menő

csatornát. Pap ága 'az Ér melletti Fancsika határában említett vízfolyás' 1310: *Popaga*, fl. (Gy. 1: 616).

Pap-ér Hármas-Körös jobb; *Pap ér*; Nagykunmadarastól K-re.

Papp-völgy Zimoiaş (ANAR.). Ér jobb; *Papp völgy*, Pap (!) tanya van tőle nyugatra (MKFT.); Sărvăzel, Chereuşa; szl. *zima* 'a habokon végigdörgő vihar' (M.: 403).

Parau Ursului Fekete-Körös jobb; „*Parau úrszuluj* Iszonyu nagy völgy oldaláni mező és fenyő erdővel. A' dragán vize eredetet innen veszí, mely végre a' több ágakkal a' Nagyváradon keresztül folyó körözst képezí. Nevét a' hely zordonságától és onnat hogy az ítt lévő kosziklakba medvek tanyáznak vette /:*medve völgye*:/." (P. Bi. 1. Budurásza, 141a).

Parau Dealului Berettyó jobb; Hosszúaszó jobb; *Parau gyaluluj* (P. Bi. 1. 1. Székelytelek, 265a).

Pârâu Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; *Páró* (P. Bi. 1. Kráncsesd, 430b).

Pârâul Arsurii Sebes-Körös bal; rom. *arsur|ă -i* fn*1. égés* (DEX).

Pârâul Boului Fekete-Körös bal; Crişul Vărateculuí mellékága (ANAR.).

Pârâul Creminoasa Fehér-Körös jobb; *Par. creminosa*; Honctőtől É-ra (Gurahonţ) (MKFT.); rom. *cremene* 'kovakő, tűzkő' (Kelemen 125).

Pârâul Custurii Sebes-Körös bal; *custur|ă -i* fn. nép 1. penge, kés; 2. életlen kés; *kusztora* 'bicska' (TESz.).

Pârâul Afinişului Sebes-Körös bal; afiniş -uri *s fn.* áfonyás.

Paraul Buciului Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Pereul Butsuluj* (sz). (ETH. 10/B: 694a); kevésbé valószínű rom. *baciu* 'számadó juhász' (Kelemen 50) eredeztetés, inkább a *búcsú* 'zarándoklat' vagy 'templomszentelés ünnepe' lehetett a víznév eredeti alakja, de számolnunk kell a *Bulcsú* szn. lehetőségével is.

Paraul Bulcsului Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Pareu Bulcsuluj* (ETH. 10/B: 692).

Paraul Canepii Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Peroul Kinyeptyi* (k). (ETH. 10/A: 101); rom. *cânepă* 'kender' (DEX).

Pârâul Ciurci Fehér-Körös jobb; *Par. Ciurci*; Szohodoltól D-re (Sohodol); *Ciurca* szn. (Iorgu 132) vagy *curcan* 'pulyka' állatnév (DEX).

Pârâul Cristestilor Fehér-Körös jobb; *Par. Cristestilor*; átfolyik Keresztespatakon (Cristeşti) (MKFT.).

Pârâul Crucii Sebes-Körös bal (Decei 1989: 162); rom. *cruce* 'kereszt' (Kelemen 56).

Pârâul Cuţilor Fekete-Körös jobb; rom. *cute* 'fenőkő' (Kelemen 132), rom. *Cuţ* csn. (DOR 254).

Pârâul Cuţilor Sebes-Körös bal; *rom. Cute 'fenőkő'* (Kelemen 132), *Cuţ* csn. (DOR 254).

Pârâul de Bichi Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *Par. de buchi*; Bokkiától DK-re; Botfejtől Ny-ra; *Pareo Butsi* (P. Bi. 1. Benyesd, 92a; *Buci*, *Buchi* 1138/1329 (ÁSz. 153).

Pârâul Domnului Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Pârâul Dumbrăvilor Fekete-Körös jobb (AtlR.).

Paraul Geunosului Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; Pereul geunoszuluj (sz). (ETH. 10/B: 693); *In Parou Gaunosz* (ETH. 10/B: 695); *Parou Gonoszu* (ETH. 10/B: 695); *parou Gunojosz* (sz). (ETH. 10/B: 696); *Paro Gohonosz [!]* (e) (ETH. 10/B: 699).

Pârâul Gropilor Fekete-Körös jobb; *Par. gropilor*; Farkaspatakától Ny-ra.

Pârâul Guruiedi Fehér-Körös bal; *Par. Guruiedi*; Járkostól ÉK-re (ma Újárkos; Iercoşeni); Hodos K; *gură* 1. 'száj'; 2. 'torkolat' (Kelemen 207); rom. *ied* 'gödölye, gida, olló' (Kelemen 216).

Pârâul Harpatacului Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; *Par. Harpatacului*; Kalácsától D-re.

Paraul Horhisului Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Parou Horhisuluj* (k). (ETH. 10/C: 857); *horh* 'vízmosta árok, mélyút (TESz.).

Paraul Langa Retite Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Paroul Linge Retyitze* (ETH. 10/B: 693); *rét -cske* kicsinyítőképző rom. *-iţă* párja.

Pârâul Laurului Fekete-Körös jobb (ANAR.); rom. *laur –i* fn. 1. növ. *(dafin)* babérfa 2. növ. 'maszlag'.

Pârâul lui Foale Sebes-Körös bal (ANAR.); rom. *Foale* szn. (DOR 275).

Pârâul lui Marian Sebes-Körös bal (ANAR.); rom. *Marian* szn. (Iorgu 203).

Pârâul lui Onăcai Sebes-Körös bal (ANAR.); rom. *Onaca* szn. (Iorgu 291).

Pârâul Malurilor Sebes-Körös bal (ANAR.); rom. *mal -uri s fn.* 'part' (DEX).

Pârâul Mare Fehér-Körös jobb (ANAR.); *Par. Mare*; Dancsfalvától D-re ömlik a Déznába (Donceni) (MKFT.).

Pârâul Mic Fehér-Körös jobb (ANAR.).

Pârâul Mic Sebes-Körös bal (ANAR.).

Pârâul Morii Sebes-Körös jobb; „Malom; E kőzség kebelében három rendű folyo patak eggyesűl mely […] malmat forgat, és egyesűlve solyomkői vagy pestesi patak nevezetekkel délre sebess Kőrős vizének tartva áthasitja az élesdi — pestesi rét nevű — nagy darab főldet, 's Élesd m: várossa dél keleti 's egész déli oldalát érintve e város közepe táján egész délnek fordulva a határ jobb részét áthasitva 's gyakori rohamaival kőzlakosság főldjét rontva a főldek kőzőtt dél nyugotnak kanyarodva szakad belé a Sebess Kőrős vizébe." (P. Bi. 1. Pestes, 151a).

Pârâul Morilor Fekete-Körös jobb; Topa mellékága.

Pârâul Omului Sebes-Körös jobb; Răchiţeasa jobb; Bihar; *falu dülö Vale omuluj* (P. Bi. 1. Lók, 7b); Körösgégény (Gheghie).

Pârâul Păstrăvilor Berettyó bal; a Bisztra forráspataka (MKFT.); rom. *păstrăv* 'pisztráng' (DEX).

Pârâul Pescilor Berettyó bal; Jáz bal; *Par. Pescilor*; D. Pescilor 476.

Şesii Berettyó bal; Jáz jobb; Şerani; Şes 'síkság' (Kelemen 453); Vrf. Sesi 675

Pârâul Pinilor Fehér-Körös jobb; *pin -i* növ. 'erdeifenyő' (Kelemen 356).

Paraul Plopilor Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Páro Ploptyilor* (k). (ETH. 10/B: 699); *plop -i fn.* nyárfa (Kelemen 148).

Pârâul Prodaniest Fekete-Körös bal; Pareu Prodaniest (MKFT.); rom. *Prodan* szn.; *Prod, Prode, Prodan* csn. (DOR 353.).

Pârâul Rânzeasca Fehér-Körös jobb; *Par. Rínzeasca*; Rékestől K-re (Revetiş); rom. *rânzos* 1. 'rosszindulatú, rosszmájú'; 2. 'heveskedő, hirtelenharagú' (Kelemen 405).

Pârâul Râpei Sebes-Körös bal; rom. *râp|ă* 1. 'szakadék'; 2. '*vízmosás*' (DEX).

Pârâul Salavaş Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *Par. de Salavas;* Kumanyesdtől Ny-ra folyik a Bél-patak jobb oldalába, Salavas térségében ered; rom. *salivă* 'nyál' (Kelemen 409).

Pârâul Satului Fehér-Körös jobb; Valea Leucii oldalága; *Par. Acsuvai*; Ácsva pataka (Acsuva, ma Avram Iancu).

Pârâul Tieza Fehér-Körös bal; Csigér bal; *Par. Tieza* (HKFT.); Zarándnádastól DNy-ra.

Pârâul Topila Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; *Par. Topila*; Alsóbarakonytól ÉK-re, Berechiu; *Topa* szn. képzett formája (DOR 163).

Pârâul Uliului Berettyó bal; Jáz bal; *Par. Uliului*; D. uliului 721 (MKFT.); *uliu* 'héja, *nép*. ülü, ölyv' (Kelemen 483).

Pârâul Ulmilor Fekete-Körös bal; Szartos oldalága *Pârâul ulmilor*; Kalácsától D-re; vö. *Ulm* csn. (DOR 400).

Pârâul Ursoiţa Fehér-Körös bal; *pârâul Ursoiţa* (MKFT.).

Pârâul Uşorilor Fekete-Körös jobb; rom. *uşor* 1. 'könnyű'; 2. 'jelentéktelen' (Kelemen 488).

Pârâul Valei Fekete-Körös jobb; *Pârâul Valei, K-re Valea Lazuri*; Hosszúaszótól ÉK-re.

Pareu Nucilor Fekete-Körös jobb; *Pareu Nucilor*; nuc|ă -i *fn.* dió.

Pareu Pugli Fekete-Körös jobb (ANAR.); *Pareu Pugli*; Zavoieni K.

Pareu Albulesti Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Pareu Hodoşului Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; *Csontaházától* Ny-ra *Pareu Hodoşului* (MKFT.), *Hodos* (Jankovich 1996: 321).

Párizs-patak ~ Pasteur Sebes-Körös jobb; *Páris Patak* (Huszár); „*Párizs patak. Páris patak*: A Száldobágyi hegyekből fakadó patak Kálvária u. bal sorának házai mögött folyik, majd a vasúti töltés alatt eltűnik, jobbanmondva burkolat alatt folytatja útját a Kőrös felé." (ETH. 11., Bihar, Nagyvárad: 110).

Paro Styánuluj Fekete-Körös bal; Szártos fl. (MKFT.); *Paro Styánuluj, nevét a Styán családtól vette, kiknek hajdan ezen vőlgy mellett nevezetes nagy tanyajuk vólt,* (P. Bi. 1. Kislaka, 386a); rom. *stână* 'szikla, szirt' (Kelemen 437); valószínű, hogy a rom. *Stan* < *Stanislav* szn.-ből származik a helynév, mert a köznév birtokos esetben *stânii* lett volna (DOR 375).

Paro Curtii Fekete-Körös jobb; *Paro kurti — vagy is Kurta nevü Rablo elrejtett hellye* (P. Bi. 1. Alsóvalenyagra, 38a; rom. *curte* 'udvar' (Kelemen 132).

Parou Berkului Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Parou Berkuluj* (k). (ETH. 10/A: 100).

Paroul Curtii Fekete-Körös jobb; *Paro kurti — vagy is Kurta nevü Rablo elrejtett hellye* (P. Bi. 1. Alsóvalenyagra, 38a).

Partos-ér Sebes-Körös bal (HKFT.); *Partos Ér*; Szeghalomtól D-re (Huszár).

Patruc pataka Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Patrutz Pataka* (ETH. 10/C: 999).

Păuleasa Fekete-Körös jobb; *Păuleasa* (Decei 1989: 162).

Pázmányi-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Pázmányi Ér* (Huszár) belevész a Sárrétbe.

Pece Peţa Sebes-Körös bal; *Pecze* (MKFT.); Betfia, Szentmárton, Nagyvárad(tól DNy-ra); a' *Pecze vizén* egy 3 kövű vízi malom (P. Bi. 1. Szentandrás, 253a); *Pecze folyo* (Szőlős, 275b); *Hájó* (Jankovich 1996: 315); *Pecze Rivulus* (Lipszky, V. mappa: R 47); 'az Erdőhátról lefutó patak, a Sebes-Körös bal oldali mellékvize' 1288/326, 1291/326, 1303/326: *Heuyo* [hévjó ~ hEjó], fl. (Gy. 1: 570, 672); *Hév-jó ~ Hájó* (1288/1326: Heuyo, Gy. 1: 570, 672), *Hév-jó ~ Hejő* ([1200 k.]/896-ra: *Heuyou*, Gy. 1: 736, 772).

Pece-ér Hármas-Körös jobb; *Pece-ér* (MKFT.); *Pece ér* (EOTR. 69-123).

Pecze Sebes-Körös bal; *Pecze ér* (P. Bé).

Péeri csermely Pir Ér bal; *Pelei patak* (MKFT.); *Péeri csermely*, mely Peleszarvad felől folyik (H. 2: 385); Szilágypér, Pér (Pir, Pirul).

Pejrét Fehér-Körös bal; Gyula; *Pejrét* (Haán 93).

Peleskefalvi csermelyek Fehér-Körös jobb; Valea Leucii oldalága; nincsenek elnevezve a térképen; *Pleskuczai cserm.* (H. 2: 397).

Peselő-folyás Hármas-Körös jobb (HKFT.).

Peselős-patak Berettyó jobb; *Peselős patak* (ETH. 3: 191); Szilágynagyfalu (Nuşfalău); *pesel* alak jellemző Debrecen és Békés környékére.

Peşeterea Sebes-Körös jobb (ANAR.).

Peştere Sebes-Körös bal *Peştere* (MKFT.); Peştere (Igric-barlang).

Pestesi-patak Sebes-Körös jobb; *Pestesi p.* (MKFT.); „*Pestesi p.* E kőzség oláh nyelveni *P.is* nevezetét hagyomány képpen származtatja a kebelében létező patak folyó vizekben régi időben tenyészett és talált igen nagy mennyiségü pisztrang és egyébb nemű halak miatt; mivel pestyis név magyar szó értelmébe halas helyet jelent: de magyar kőzségek lakossai pestyis nevet elmagyarositva *Pestes*nek nevezték el mit sem figyelve a pestyis olah név, magyar jelentőségére, s valodi ártelmének 's tartalmának magyar nyelvbeni kiejtésére, 's átforditására." (P. Bi. 1. Pestes, 151a).

Peştiş Fekete-Körös jobb (ANAR.); Topa mellékága.

Péterke-ér Berettyó jobb; *Péterke Ér*; Füzesgyarmat (Huszár).

Petrés-patak Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Petrés p[atak]* (ETH. 10/A: 342).

Petri-fok Berettyó bal; *Petri fok*; Csökmőtől D-re (MKFT.); *Kösmő patak:* melyis csak esődzésekkor fojik sok károkat okoz a Kaszállókba olyesetekbe; *Kösmö patak* (P. Bi. 1. Hegyközújlak, 311b).

Petroszi patak Crişul Pietros Fekete-Körös jobb; *Petróci-Körös*; Petrószi víz (H. 2: 393); rom. *pietros* 'köves' (Kelemen 202).

Pietroasa vagy **Valea Pietroasă** Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; *V. petrosa*; Bukorványtól ÉK-re (Bucuroaia).

Pincés-csorgó Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Pinczés csorgó* (sz). (ETH. 10/A: 83).

Pipás-ér Kettős-Körös bal; Pipás-ér (MKFT.); *Pipás Ér*; Körös Tartsától Ny-ra (Huszár).

Pîrîul Plaiului Fekete-Körös jobb; *Pîrîul Plaiului* (Decei 1989: 166).

Pîrîul Rău Fekete-Körös jobb; *Vále Re* (Petrileny, Zavojeny, 162a), *Reu* (Petrósz, 161a); *Valea Rea* (Decei 1989: 166).

Pitodea Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Pitodea* (MKFT.); *Par. Pitodea;* forráspatak Nádastól DK-re; Zarándtól DK-re.

Plessi csermely Valea Ples Fehér-Körös bal; *V. Ples*; *Plessi csermely* (H. 2: 398); Kakarónál ömlik a Fehér-Körösbe (ma Kőkaró, Joia Mare).

Pleşu Sebes-Körös bal; *Plesu,* Királyerdő (MKFT.); rom. *pleşuv -ă, -i, -e* mn. 1. kopasz; 2. kopár, csupasz (DEX).

Plopis pataka Sebes-Körös jobb; rom. *plopiş s* fn 'nyárfás'.

Pocluşa Fekete-Körös bal; *Vale Poklusi kat.II.*; Poklusi (MKFT.); *V. Poklusa*; Poklusánál ered, Uruszádnál ömlik a Fekete-Körös.; *Vále Poklúsá, ezen a patakon éppenmost fedeztetik fel egy gazdag köszén réteg* (P. Bi. 1. Urszád, 315b).

Pocos-ér Hármas-Körös jobb; *Poczos Ér*; Pusztabucsától D-re (Huszár).

Pogány-ér Fehér-Körös bal; *Pogány ér* (MKFT.); *Pogány ér*; Nadabtól É-ra (Nădab); Pogány patak (H. 2: 398).

Poiana Fekete-Körös jobb (AtlR.).

Poiana Fekete-Körös jobb; Topa mellékága (ANAR.).

Poicu Sebes-Körös jobb (ANAR.).

Poka pataka Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Poka Pataka* (ETH. 10/C: 799).

Ponor[1] Berettyó bal; *Ponor* (HKFT.).

Ponor[2] Fekete-Körös bal; Râul Ţarinii mellékága; *vale Panorului* (P. Bi. 1. Vaskohszohodol, 330a).

Ponor[3] Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Ponor* (p). (ETH. 10/C: 978); rom. *ponor* 1. 'omlás'; 2. 'szakadék, mélység' (Kelemen 358).

Ponora-patak Ponor Fehér-Körös bal; *Ponora patak* (H. 2: 397); Kazanesd (Căzăneşti).

Poreu Muntselului Fekete-Körös jobb; *poreu muntselului* (P. Bi. 1. Alsópoény, 35a).

Pósa ere Sebes-Körös bal; *Pósa ere*; Méhkeréktől DK-re (Huszár).

Pósa Fekete-Körös jobb; Fű Foka (MKFT.); *Völgy Patak szántó és bokros:/ nevezetét veszi egy pataktól mely azt keresztűl vagja* (P. Bi. 1. Pósa, 175b; Pósa ér (H. 2: 395); Kötegyán K-i része (EOTR. 39-122).

Pósalaki Sebes-Körös bal; *Poşoloaca* (MKFT.); *Pósalaki* (H. 2: 392).

Postoiciu vagy **Pustaciu** Fehér-Körös bal; Csigér bal. (ANAR.).

Potoc Fehér-Körös bal; Manareu mellett (ANAR.).

Potykás Fehér-Körös bal; Gyula; *Potykás* (Haán 93); *potyka* 'ponty'.

Prăvăleni Fehér-Körös bal (ANAR.); Prevalény (Prăvăleni).

Preutyeszei Berettyó bal; Jáz jobb; *Füzespaptelke pataka* (Preoteasa) Márkaszáknél szakad a Cserese vízbe (H. 2: 387).

Priscovu Fekete-Körös jobb (Decei 1989: 166); rom. *pris|acă -ăci* fn. 'méhes' (Kelemen 231).

Pulsza Fekete-Körös jobb; *V. Pulsa* (MKFT.); „4 köblábnyi patak *Baga vize név alatt mely lejjebb a' Vále Re, Vale Rugoji patakokkal össze folyva Bulz vize* nevezetet kap 's igy lejjebb tartva a' Gálbina vizevel össze folyva *Sebbess patak* nevezetet kap" (P. Bi. 1. Petrileny 124b); „folyó víz *Bulza*" (P. Bi. 1. Zavojeny, 162a); *Pulsza* (H. 2: 393); *Bulzu* (Decei 1989: 160).

Pusta$_1$ Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Pusta$_2$ Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Răcad Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; rom. *răchită* 'fűz' (Kelemen 384); szl. *rakъ'rák'*, mely fellelhető a szl. *Rakovo* vagy *Rakov* víznevekben is (Kniezsa 1948: 2).

Răchest Fekete-Körös bal; *Datom ér* (H. 2: 396) van Islazul Răcheşti 122 (rut. 20B); *răchit|ă -e* fn. *növ. 1. kosárkötő fűz, (kosár) fűz*; 2. Rekettyefűz; *răchitan -i* fn. *növ. 'réti füzény'.*

Răchita Sebes-Körös jobb; Báród jobb; *Răchita* (MKFT.); *V. Varaticului*; rom. *răchit|ă -e fn.* növ. 1. kosárkötő fűz, (kosár) fűz; *2. Rekettyefűz*; *răchitan -i* fn. növ. réti füzény.

Răchiţeasa Sebes-Körös jobb; déli szl. er. szb.-hv. *rakitje* vagy *rakita* 'rekettyés, füzes hely'; rom. *răchit|ă -e fn.* növ. 1. kosárkötő fűz, (kosár) fűz; *2. Rekettyefűz*; *răchitan -i* fn. növ. réti füzény.

Racoviţa Berettyó bal; Valea Mare jobb; *V. Racovica* (MKFT.); *Valea Racovica;* Gyümölcsénesnél folyik a Valea Mare-ba (rom. Plopiş Giumelciş, Giumelciu); „A Berettyó felső folyásvidékén szláv tumulus-temetőket tártak fel. A két tumulus-temető közül a nagyobbik a *Rákos-patak* feletti teraszon fekszik, feltárása szakaszosan történt, míg a Berettyótól nyugatra, a Halmosd-patak feletti fennsíkon még nem vizsgálták meg ásatással". (Köpeczi Erdély története); *V. Racovica* szl. *rakъ* 'rák', mely fellelhető a szl. *Rakovo* vagy *Rakov* víznevekben is (Kniezsa 1948: 2); *Rakaca* (1249: *Rococha*, Gy. 1: 735, 802) pataknév előzménye egy 'Rákos-patak' értelmű szláv **Rakovica* helynév. Ebben az esetben tehát az átadó nyelvbeli funkció is segítséget nyújt ahhoz, hogy megállapíthassuk *Rakaca* (1273>435: *Rakocha*, Gy. 1: 802) település nevének másodlagosságát.

Rác-patak Sebes-Körös bal; Hunyadipatak mellékága; *Rátzpatak* (ETH. 10/A: 341).

Rakoncás-ér Hármas-Körös jobb; *Rakontzás Ér*; Karcag DNy-i része (Huszár).

Rákos ere Berettyó bal; Ölyvös jobb; *Rákos* (MKFT.). A Berettyó felső folyásvidékén szláv tumulus-temetőket tártak fel. A két tumulus-temető közül a nagyobbik a Rákos-patak feletti teraszon fekszik, feltárása szakazosan történt, míg a Berettyótól nyugarta, a Halmosd-patak feletti fennsíkon még nem vizsgálták meg ásatással. (Köpeczi Erdély története) Tasnád közelében, Érszakácsi-Csobánkúton sikerült egy viszonylag nagy méretű, szabályos alaprajzú, félig földbe mélyített ház alapjait feltárni, amely feltehetően 8–9. századi szláv népcsoport ottélését feltételei; *rákos* 'rákban gazdag vízrész' (Bíró 2005: 64).

Rákos-ér Hármas-Körös jobb (EOTR. 48-122).

Rákos-kengyel Fekete-Körös jobb; Rákoskengyel (Haán 59).

Rákos-patak Fekete-Körös jobb; *Rakos p.*; Remetétől DNY és Solymostól ÉK-re folyik, Remete felől Solymos felé.

Rakottyás pataka Berettyó jobb; *rakottyás pataka* (ETH. 3: 82); Kémer (Camăr); *rakottya* 'fűzfacsoport' < szláv er. *rakottya ~ rekettye*, a fűzfa egy fajtája (SzófSz).

Rákova vize Fekete-Körös jobb; *Rákava* nevü dülö, ezen dülö közepén van egy meleg forás, és regentén sok rákokat tartalmazott, és így onnan nevezték rákovának (P. Bi. 1. Vaskoh, 327a); szl. *rakъ* 'rák', mely fellelhető a szl. *Rakovo* vagy *Rakov* víznevekben is (Kniezsa 1948: 2).

Raţ Ér bal (ANAR.); Ráctelep, Ráctanya (Raţiu).

Rătăşel Fekete-Körös bal; *V. grueriului*; Füzegytől Ny-ra lehet, Füzegy a régi neve 'Nagymihály határában említett vízfolyás' 1329/358: *Fyuzeg* [*fizegy*], fl. (Gy. 1: 570, 644); rom. *a rătăc|i -esc, -it i* 'eltéved' (DEX).

Râturi Fekete-Körös jobb (ANAR.); Topa mellékága.

Râul Ţarinii Fekete-Körös bal (AtlR.); rom. *ţarin|ă* szántóföld (Kelemen 479).

Râul Alb Fekete-Körös bal; Tőz jobb (ANAR.).

Ursoiu Fekete-Körös bal; Tőz jobb (ANAR.).

Rebi Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Régi-Berettyó Berettyó jobb; *Régi Berettyó*; Biharfélegyházától DK-re (MKFT.). Ó-Berettyó-csatorna (Kollega II: 26).

Régi-Fekete-Körös Fehér-Körös bal (Huszár); *fekete Körözs (régi) (*P. Bé. 24, 27).

Regye csermely Berettyó jobb; Hosszúaszó bal; *Csekenye p.*; a *Regye csermely* Csekenyét locsolja (H. 2: 387); Csekenyét (Reghea) locsolja.

Rékás-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága (Erdélyi Gyopár).

Rekettyés Răchiţele Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Rekiczeli csermely* (H. 2: 398); *Rekotzel* (ETH 10/C: 879); Havasrekettye (Răchiţele).

Remetea Berettyó bal; a Bisztra forráspataka *Remete* (MKFT.).

Renişel Fekete-Körös bal; rom. *reníș* 'folyóvíz medrében leülepedett homok- vagy kavicsréteg' (DEX) és *-el* rom. kicsinyítőképző.

Resztoka-ér Fehér-Körös bal; *Resztoka ér*, a Tőz folyamanak ága, mely ennek kiöntését canalis képpen meggátolja (P. Ar. Miske 257a).

Rét-folyás Ér jobb; „Vizes idökben folyó vize folyamlik a Helység alatt a' Községi közlegelö szélén lévő *Rét folyás* nevű folyamba" (P. Bi. 1. Érselind, 236a).

Ribicioara Fehér-Körös jobb (ANAR.).

Ribiţa Fehér-Körös jobb; Valea Crisiului jobb; *Ribiczei patak* (H. 2: 396); szl. *ribnice* 'halas' (FNESz., Alsóribnice).

Ricsuj Râciu Sebes-Körös bal; Telegd (MKFT.); „*Ricsuj és Eskűllő* nagyobb patak […] *Ricsuj* nevet a szomszéd oláh falvak adván e' pataknak" (P. Bi. 1. Élesd, 229b).

Rigó-csorgó Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Rigócsórgó* (kút) (ETH. 10/A: 89).

Riskai-patak Fehér-Körös jobb; Junc bal; Riskai patak (H. 2: 397).

Ritu de Brusturi Berettyó bal; *Ritu de Brusturi*; Borzik D; rom. *brustur|e -i* fn. *növ.* 'bojtorján, bogáncs' (DEX).

Riu Horla Fekete-Körös jobb (AtlR.).

Rogoazele Fekete-Körös jobb (ANAR.); Topa mellékága; szl., rom. *rogoz* 'sás, káka' (DEX).

Rogoz Fehér-Körös jobb; *V. Rogozului*; Halmágygóróstól (és V. Cureturi-tól) Ny-ra (Groşi); „a község határán a hegyről lefolyó »Milevi« és »Rogozsa« nevű vizfolyások vonulnak keresztül." - a Rogozsa szó kezdőbetűje s-nek, l-nek is olvasható (P. Ar.). *Dúúd*; szl., rom. *rogoz* '1. sás; 2. káka'(DEX).

Rogozeli csermely - Parîu mosoru (ANAR.); Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; Havasrogozon átfolyik (MKFT.).

Rókalyuk patakja Ér bal; *Roka lyuk Patakja* (ETH. 3: 220).

Róna-patak Berettyó bal; *Róna* (Rovina). *P.* (MKFT.); *róna* 1. 1774: 'völgy, árok'; 2. 1785: 'síkvíz, víztükör' (TESz.).

Rossiai csermely Fehér-Körös jobb (H. 2: 397).

Rossia-patak vagy Remete-patak Roşia Fekete-Körös jobb; „Rossia községet *Piátra rosie* és *Toplitza nevezetu két helyen eredö két patak egyesülve ketté szakitja*" (P. Bi. 1. Rossia, 211a); „Pokolai patak, mely Dámostól DK.-re ered, *Rossiai csermely*, Dámosdtól DK.-re eredvén DNy-ra folyik s a Turburestyi, Rossiai, Szohodoli, Meziádi és Szelistyei csermelyekkel egyesül" (H. 2: 394).

Rossz-Körös Sebes-Körös bal (Huszár).

Rovina Fekete-Körös jobb; rom. *rovínă* 'mocsár' (DEX).

Rovine Fekete-Körös jobb; Köles ér oldalága (ANAR.).

Rózsás-ér Kettős-Körös bal; csabai, dobozi és békési határban (Haán 53).

Ruca Berettyó bal (AtlR.); Bisztra forráspataka *Ronka p.* (MKFT.).

Ruda Fehér-Körös bal; Ruda Muncel 776 (MKFT.); *Valea Rudi*; K-Ny irányban folyik át Rudán; szl. hn. *Ruda,* előzménye az ősszl. * *ruda* 'érc'. FNESz. 2: 429.; ősszl. **ruda* 'vörös' (Győrffy 2010: 66).

Rumik Fekete-Körös jobb; patakjai *Verksthal, rumik, vale mare* melyek öszve folynak lefele a fekete körösbe (P. Bi. 1. Rézbánya, 195b).

Runc Fekete-Körös jobb; vö. rom. *runc. 'irtás, erdei tisztás'* (FNESz. Nagyrunk, 2: 207).

Runcşor Fekete-Körös jobb; vö. rom. *runc. 'irtás, erdei tisztás'* + ***-şor*** rom. kicsinyítőképző (FNESz. Nagyrunk, 2: 207).

Runcu Sebes-Körös bal; vö. rom. *runc. 'irtás, erdei tisztás'* FNESz. Nagyrunk, 2: 207.

Rusinoasa Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Rusinosa*; *vályá rutsinaszi* (ETH. 10/B: 694).

Ruszului csermely Fehér-Körös jobb (H. 2: 396).
Săcălăsău Berettyó bal (AtlR.).
Salamon-ér Fekete-Körös jobb; *Sarazu*; Sârakutza ér; *Salamon-ér*; Ant K-i része (Huszár).
Salamon-ér Sebes-Körös jobb; *Salamon Ér* (Huszár).
Sălătruc Sebes-Körös bal (ANAR.); rom. *sălătrúc* 'útkanyarulat' (DEX).
Sandalek-ér Hármas-Körös jobb; *Sandalek ér*; Szandalik (H. 2: 388).
Sânmiclăuş (ANAR., AtlR.) Ér jobb; Mezőterem (ro. Tiream).
Sápi-ér Sebes-Körös bal; *Sápi ér*; Méhkeréktől ÉNy-ra (Huszár); 1180 k.: *Sap* szn.; esetleg *sáp* 'sápadt, világos színű' (Sápi, FNESz. 2: 448).
Sărăcelu Sebes-Körös bal; *V. serecelui*; *Szegény p.*; rom. *sărac* 1. 'szegény' (Kelemen 411); *sărac -ă, -i, -e* 2. 'sovány (föld)'. 3. 'szegény vízhozamú', kevésbé valószínű *Saracad* hn. < *szarka* (TNyt. I.: 243; Haán 795).
Sărand Sebes-Körös bal; *V. Szarandului* (MKFT.).
Săraz Fekete-Körös jobb (AtlR.); *Szarakucza* (H. 2: 394).
Sárd Fekete-Körös jobb; *Sard* (JANKOVICH 1996: 320); 1320: *Sard* (Gy. 1: 622 vagy Gy. 1: 519, 533), 'Gyarak határában említett vízfolyás' 1320: *Sard* [2a], *aqua* (Gy. 1. 622).
Sardere-ér Fekete-Körös bal; Szartos oldalága (Huszár).
Săritoarea Fekete-Körös jobb; *Săritoarea* (Decei 1989: 166).
Sarkály-ér Hármas-Körös jobb; *Sarkály ér*; Mezőtúr K-i része (HKFT.).
Sárkány-fok Hármas-Körös jobb; *Sárkány fok*; Mezőtúr D; a Berettyót és s Köröst köti össze.
Sárméke-ér Fekete-Körös jobb; Fok-ér (MKFT.); *Sárméke Ér*; Nagyszalonta Ny-i oldala (Huszár).
Sáros folyása Berettyó bal; Tusza oldalága; *Sáros folyása* (ETH. 3: 231); Tuszatelke (Tusa).
Sáros-ér[1] Hármas-Körös jobb (HKFT.).
Sáros-ér[2] Hármas-Körös jobb; *Sáros ér*; Hajdúnánástól DNy-ra.
Sáros-ér[3] Sebes-Körös bal; *Sáros Ér*;
Sáros-ér[4] ~ **Teudiaş** Fekete-Körös bal; „*Sáros ér* Vadász és Micske között elhaladva ömlik a Szartos bal oldalába; a község közepén folyík keresztül az ugy nevezett Megyes patak. van két hideg forrása Kucsászka és Hesaje nevezett alatt." (P. Békés).
Sáros-patak[1] Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Saros patak* (ETH. 10/A: 334); *Sarós Patak* (ETH. 10/A: 335).
Sáros-patak[2] Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Sárospatak* (ETH. 10/A: 89).

Sáros-patak[3] Sebes-Körös jobb; „*vale tyinosa /:sáros patak:/*” (P. Bi. 1. Kövesd, 423a).

Sárszó pataka Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Sárszo Pataka* (ETH. 10/C: 799).

Sartosi-ér Fehér-Körös bal; *Sartosi ér* (MKFT.); *Sartosi ér*; Újfazekasvarsándtól É-ra (ma Olari, régebben Varşandu Nou) (HKFT.).

Saşa Fehér-Körös jobb; Dézna oldalága Bîrlogel (Decei 1989: 172); rom. ***şes*** *-uris* fn. **’**lapály, síkság, alföld’ (DEX).

Sasteleki-patak ~ Corbeni Berettyó bal; Tatarosi jobb; *Sástelki p.*; Tataros környéke (MKFT.); *Sasteleki víz* (H. 2: 387); Sástelke (Săcălăsău).

Săucani Fekete-Körös jobb; *V. Socanilui*; Pokola DNy-i részén ömlik a Rossia-patakba (HKFT.).

Savajós-patak Berettyó jobb; *Savajós patak* (ETH. 3: 82); Kémer (Camăr).

Scaduza Fekete-Körös jobb; *V. Bosyha*; Cseszvárától D-re (Ceisoara).

Scăriţa Fehér-Körös jobb; a Krájkovai csermelytől jobbra; *Scăriţa* **(**Decei 1989: 172).

Scaun Sebes-Körös bal (AtlR.); Székelyó mellékága; *Szkaun n. Patak* (ETH. 10/C: 857) rom. *scaun* ‘szék’; 2. ‘széklet, hasmenés’ (DER) magyar olvasat.

Sebes ~ Şebeşel Sebes-Körös bal; Körössebes, Nagysebes, Sebes (Sebiş), Bihar *Sebişel* (Decei 1989: 162).

Sebes Sebes-Körös jobb; *Sebes*; Élesdtől D-re (Huszár).

Sebes-ér[1] Ér bal; *Sebes ér*; Érkávástól ÉNy-ra (MKFT.); „*Sebesér* Az érfolyó dereka itt foly át most rendezett kanálisba nagy sebességel, hogy még a’ rajta lévő hídat is rendezetlen állapotában többször felszaggatta” (P. Bi. 1. Kóly 400b); *Szebes er* (ETH. 3: 52); Érkávás.

Sebes-ér[2] Fekete-Körös jobb; *Sebes-ér*; Anttól DK-re (Huszár).

Sebes-ér[3] Hármas-Körös jobb; *batona ‘gödény’ - madárnév*; *Sebes Ér*; Karcag DNy-i része (Huszár).

Sebes-fok[1] Fekete-Körös jobb; *Szigony Fok* (MKFT.); *Sebes Fok* (P. Bé.).

Sebes-fok[2] Hármas-Körös bal; *Sebes Fok* szentestől ÉNy-ra (Huszár).

Sebes-fok[3] Hármas-Körös bal; *Sebes Fok*; Szentestől ÉNy-ra (Huszár).

Sebes-fok[4] Hármas-Körös jobb (MKFT.).

Sebes-Körös-torok Kettős-Körös bal (Huszár).

Sebeskörröstorok-örvény Kettős Körös bal (Haán 300).

Sebes-patak ~ Sebiş Fehér-Körös jobb; *Sebes p.*; Borossebestől D-re ömlik a Fehér-Körösbe.

Sebişel Fekete-Körös jobb (Decei 1989: 166); „a’ folyó vízen, mely Sebes vízének neveztetík […] *Sebes; Sebésu* név alatt ősmeretes, *Sebes* nevű folyotól; a’ falu keresztül folyik a’ Sebes patak, mely Románul Apa Sebesilujnak nevezik […] Sebes folyó vize” (H. 2: 395).

Secătura Fehér-Körös jobb; Dézna oldalága a *Secătura* (Decei 1989: 172); *secăciune* 'szárazság', *secerătură* 'aratás', *secetos, secetoasă* 'aszályos vidék' (Kelemen 419).

Secătura Sebes-Körös jobb (ANAR.).

Segesi csermely Berettyó jobb; *Felsőszék, Szék, Felsőszeg (Sâg)* (MKFT.); *Segesi csermely*, melybe a Hidegkútpatak szakad, s mely Ipp felett egyesül vele (H. 2: 387).

Selhiş Sebes-Körös bal; *V. selhisului* (ANAR.).

Semeni (AtlR., HHR) *Semeni* vagy *Dotmir* (ANAR.). Sebes-Körös jobb rom. *semen* 'négyszögletű fémrúd fa fogantyúval, amit a halászok jégtörésre használtak' (DEX); *V. germinului* (MKFT.).

Şeran Sebes-Körös jobb; Răchita bal (ANAR.).

Serăstrău Fehér-Körös bal; Csigér bal; *V. Sarastiu*; Dúdtól K-re (Dud) (HKFT.).

Şerbeşti Fekete-Körös bal; *Şerb* csn. (DOR 381).

Serges Sebes-Körös bal Serges (Jankovich 1996: 320), 'Telegd határában említett vízfolyás' 1256/284//572: *Serges*, *riv*. (Gy. 1: 675).

Serin-ér Fekete-Körös bal; *Serin-ér* (Huszár).

Şerpoasa Fekete-Körös bal; *V. gruetiului*; Ény-ról folyik Füzegyen át a Fekete-Körösbe; rom. şarpe şerpi fn. *áll* kígyó; itt kígyós (DEX).

Sertés-ér Berettyó jobb; *Sertés ér*; Szeghalom DNy-i része (MKFT.); *Sertés ér*; Batonás rét Ny; *Sertés Ér*; Füzesgyarmat (Huszár); *Sertés ér* (P. Bé. Szeghalom 98).

Serţu Fehér-Körös bal; *Serţu* (Decei 1989: 172).

Servinoasa Sebes-Körös bal; rom. *serv -i* fn. 1. '(iobag) jobbágy'; 2. '(servitor) szolga'(DEX).

Sibó pataka Berettyó bal; Tusza oldalága; *Sibó pataka* (ETH. 3: 231); Tuszatelke (Tusa).

Sighileş Fekete-Körös jobb; Topa mellékága (AtlR.).

Sighiştel Fekete-Körös jobb; *V. Herzestilor*; Herzesten folyik át, Segyesttől Ny-ra ömlik a Fekete-Körösbe; *Szegyesteli csermely* (H. 2: 393).

Sikér[1] Hármas-Körös bal (HKFT.).

Sikér[2] Hármas-Körös jobb; Sikér (MKFT.).

Sinkó pataka Sebes-Körös bal; Nyarszo felől az *Czinko Patakon* (ETH. 10/B: 481); Nyárszo felol a *Sinko patakán* (ETH. 10/B. 482).

Sipotul Fehér-Körös jobb; *Csirikásza csermely* (MKFT.); *Sipotul*; Bálctól K-re (HKFT.); rom. ***şipot -e*** *s* fn. 'csurgó' (DEX).

Sirató Hármas-Körös bal; „Hajdan sokkal több erek húzódtak végig a vármegyén, mint jelenleg […], melyek hajdan mindmeg annyi csatornai voltak a Körösnek, s melyeken ez vizeivel e síkságot sokszor ugy elárasztotta, hogy

alig két évtized előtt tavasszal Csabáról Gyuláig és Békésig tengernyi sásos rétség terült s a közlekedés e helyekkel csak csonakon volt lehetséges." (Haán 53), *Siratá* (Haán 73).

Sirca Fekete-Körös jobb (ANAR.); rom. *sirica* 'szarka', *Sirka*, *Sîrca* csn. (DOR 370–371).

Sirimpău Fekete-Körös bal; Tőz jobb. ***Ş**irimpău* (ANAR.).

Siter-patak[1] Berettyó bal; Siter bal; *Siter p.*; „ez Sitérvölgye (Şuştorogi) felett ered, onnan Ny-ra Hegyköz-Újlak és Hegyköz-Pályi Éi oldalán kanyarodik el, majd Száldobágy és K.Újfalu környéki csermelyekkel egyesülve É-ra fordul, majd Bihar és Pap-Tamási mellett elfolyván, Nyüved mellett a mocsarakban vész el, azonban Pap-Tamásinál a Beretyóba új csatornájába lesz vezetendő; úgy tűnik, később ezt a nevet vette fel a patak felső folyása is" (H. 2: 393).

Siter-patak[2] ~ Şişterea Berettyó bal; Bodozó jobb; *Szépasszony p.* (MKFT.); a Sitervölgyből ered, É-ÉNy felé tart, majd Szalárdnál ömlik a Viţeilorba; *Siter-patak* (Huszár); ***Şişterea*** (ANAR.).

Sohodol Fekete-Körös jobb (AtlR.); *Sohodol;* Kebesd ÉK; *Szohodoli csermely* (H. 2: 394) *Szuhodol* (HA. 2: 33); rom. *sohodol* 'száraz völgy/patak mésztartalmú régióban' (DEX).

Sohodolul Prelucii Fekete-Körös jobb; rom. *sohodol* 'száraz völgy/patak mésztartalmú régióban' (DEX); *-ul* határozott előszó (a román nyelv nagyobb mértékben flektáló nyelv, nem agglutináló, mint a magyar); rom. *prelucă* 'pojána, erdei tisztás' (DER).

Sohodolul Pietrei Fekete-Körös jobb; sohodol 'száraz völgy/patak mésztartalmú régióban' (DEX).

Sohodolul Tomeştilor Fekete-Körös jobb; szl. *szuhodol* 'száraz völgy, meder', Tomesd. A párhuzamos helynévadással keletkezett R. *Tamásfalva* és rom. *Tomeşti* [többes sz.] névváltozat közül a román kerekedett felül, s átkerült a magyarba is (FNESz. 662, Tomesd); *Toma* és rom. *Toma* csn. (DOR 163).

Şoimu Sebes-Körös jobb; Bucsa; rom. *şoim -i* fn. 'sólyom' (<m. sólyom) (DEX).

Şoimul Fekete-Körös bal; *Solyom*; Sólyomtól D-re; *vále Solymuluj* (P. Bi. 1. Havasdombrovica, 300a). *Solymos feje* (HA. 1: 77); állat>patak>település.

Şoimuş[1] Fehér-Körös bal; Buceava *Şoimuş* (ANAR.).

Şoimuş[2] Fekete-Körös jobb; *Valea muritu*; átfolyik É-D irányban Aszóirtáson (Sohodol Lazuri) (Huszár).

Sólyomkő-patak Sebes-Körös jobb; „*Sólyomkő p.*; *Solyom köi* nevet víselő nagyobbacska folyo jön dél felé eső sebess Körős vízíbe szakadva". (P. Bi. 1. Élesd, 230a).

Somályi határpatak Berettyó jobb; *Sumai Határ Patak* (ETH. 3: 83); Kémer (Camăr).

Somkerek pataka Berettyó jobb; *somkerek pataka* (ETH. 3: 82); Kémer (Camăr); *Sompatak* (Makkai 222).

Somos-ér Fekete-Körös jobb; Valea Mare de Codru (MKFT.); *Somos-ér*; Baj Ny-i oldala (Huszár).

Somos-patak Berettyó jobb; *Somos p.* (MKFT.); *Somos p.* Ipp É; *Bukmér pataka* (ETH. 3: 82); *Somkútpataka* (Makkai 222).

Som-patak Berettyó bal; Tatarosi jobb; *Som p.* (MKFT.).

Sórét Fehér-Körös bal; Gyula; *Sórét* (Haán 93).

Sós-patak Berettyó jobb; *Sos patak* (ETH. 3: 21); Alsóvalkó, Magyarvalkó (Valcău de Jos).

Sozsas-patak Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *Sozsas p.*; Kertestől DK-re (Prunişor).

Spinoasa Sebes-Körös bal; rom. *spin|os oasă, -oşi, -oase* mn. 'tövises, tüskés' (DEX).

Stănija Fehér-Körös jobb; rom. *Stan* csn. (DOR 375).

Şteaza Fekete-Körös jobb; rom. *şteaza* 'kallózó malom' (DER).

Stejărel Fehér-Körös bal; rom. *stejar* 'tölgyfa' (Kelemen 439) + *-el* rom. kicsinyítőképző.

Stracoş Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Strâmtura Fekete-Körös jobb; *V. stinture*; Kebesd É-i oldalán folyik a Rossia-patakba; rom. *strâmt|oare –ori* fn. '(föld) szoros'.

Stugariu Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Stupişnic Fehér-Körös bal; Csigér bal; Dúdtól K-re (Dud); rom. *stupină* 'méhes' (Kelemen 444).

Şufanu Sebes-Körös bal; ***Şufanu*** (Decei 1989: 162); rom. *şufan* 'halászháló rúdja, amivel a hálót rögzítik'.

Suorás csermely Ér bal; *Suorás csermely,* a Kápu-Suoras hegyről ered (H. 2: 385).

Surduc Sebes-Körös bal; Szurdok (Surduc), *Szilágy* (sic!) (MKFT.); *szurdok* 'magaslatok közötti keskeny medrű vízfolyás' (Bíró 2005: 72).

Sutos-ér Berettyó bal; *Sutos ér*; Zsáka (É) és Bakonszeg között (MKFT.); *sut* 'zugoly, rejtekhely' (TESz.).

Süldős-ér Hármas-Körös jobb; *Süldős ér* (Huszár).

Szabadkai-ér Fehér-Körös bal; Gyula; *Szabadkaiér* (Haán 193).

Szabolcsi patak Sebes-Körös jobb; *Szabolcsi patak* (H. 2: 392); Mezőszabolcs (Săbolciu).

Szagos-patak Ér bal; *Szagos-patak* (MKFT.); Tasnád és Csög között.

Szakácsi csermely Secaş Fehér-Körös bal; *Szakácsi csermely* (H. 2: 398).

Szakácsi-patak Checheţ (ANAR.). Ér bal; *Kekecz p.*; Csög É-DNy (MKFT.);

Kékéc patak; Érkávás D; Szakácsi patak (H. 2: 385) Érkávás és Érhatvan között folyik el.

Szakál-ér Sebes-Körös jobb; Bihar vármegyei *Szakál* (1284/410: *Zakal*, Gy. 1: 663) település (vö. 1280: *Zakalus* szn., ÁSz). > *Szakál-ér* (1284/410: *Zakal er*, Gy. 1: 608, 663) vízfolyás (HA. 1: 80).

Szala pataka Sebes-Körös bal; *Szala pataka* (p). *Szala-Cserelye* (ETH. 10/B: 484); preszláv ősiségű, és tövében a **sal* 'patak, folyóvíz, áramlás' rejlik (FNESz., Szala); cseréje.

Száldobágy Săldăbagiu Berettyó bal; *Száldobágy p.* (1347: *Zaldubagh*, Gy. 1: 665) patak neve aR. *száldob* 'hársfa' főnév származéka, s erről kapta nevét Száldobágy (1226/550: Scaldubag, Gy. 1: 665) település; forrásvidéke: Sólyomkővár, Sólyomkő (Şinteu) (Decei 1989: 161).

Szalontai-ér Fekete-Körös jobb; Medves Fok; Doboz és Körösladány közt még a Kamat és Bélmagyar pusztákon kígyódzik át (MKFT.); *Szalontai ér* (H. 2: 395); Szalonta Ny.

Számos Sebes-Körös bal; *vagy Sáros* (MKFT., HKFT.); *Számos*; Illye Ny-i oldala (Huszár).

Szántó ~ Santău Ér bal (ANAR.). (MKFT.). Csaholy (Szántó).

Száraz-patak[1] Sebes-Körös bal; „Hunyadi-patak mellékága; Bánffyhunyadtól K-re (Huszár); *Száraszpatak* (r)." (ETH. 10/A: 89).

Száraz-patak[2] Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Száraz patak* (ETH. 10/A: 336).

Száraz-patak[3] Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Száraz Patakb[an]* (ETH. 10/C: 999).

Szarka-fok[1] Fehér-Körös jobb; *Szarka Fok*; Kisjenő Ny-i oldala (Huszár).

Szarka-fok[2] Fekete-Körös bal; Tőz bal; Töz (MKFT.); *Szarka Fok* (Huszár).

Szarkói csermely Berettyó bal; Almás jobb; *V. szarkó* Nagy Tótfaluntól (Sârbi) DNy-ra (MKFT.); *Szarkói csermely* (H. 2: 387).

Szartos Sartiş Fekete-Körös bal; *Szartos F.* (Huszár); A Szartos Csonkaházától K.-re ered a Pless hegységben, Csonkaháza, K. Marus, Siád, Koraj, Csermő és Seprős mellett elfolyván elsőben DNy-ra, azután NyÉNy.-ra tart; jobb felől vele a Talpas környékén eredő Datom ér egyesül. (H. 2: 395) *Zarthoser* (Jankovich 1996: 321).

Szarvadi csermely ~ Sărvăzel Ér bal; *Szarvadi csermely, mely Peleszarvad felől folyik* (H. 2: 385).

Szarvadi csermely Ér bal; *Pele Szarvadi patak*; Szarvad, Érkőrös Ny-i oldala (MKFT.); *Szarvadi csermely*, mely Peleszarvad felől folyik (H. 2: 385); Tasnádszarvad, Szarvad (Sărăuad, Sărvădia Mare, Sereţel).

Szászas-ér Hármas-Körös bal; *Szászas ér*; Szarvastól D-re (HKFT.).

Szatai-folyás Hármas-Körös jobb; *Szata folyása*. A hajdúsámsoni Medvés folyásból ágazik ki a Nagycserére, ennek Zata telke nevű részére. Innen átmegy a Fancsikára, ahol Szerencsi folyásnak nevezik. Folytatass pedig a paci Vekeren keresztül a Kállóba ömlő Katika folyása. Szata folyásának egyik ága szintén a Medvésből folyó Galambos. (Zelizy id.39. L) *Zata*, *Zatha teleke* (most Szatának ejtjük) árpád-kori név, a képzős származék a *Szat* személynévből (Haán 76).

Szatuluj csermely Ér bal; Szakácsi forráspatakai: (MKFT.); *Szatuluj csermely*, Orbótól K-re a Cziklu-lui-Vultur É-i oldalán erednek (H. 2: 385).

Szék ere Fekete-Körös bal; *Szék Ere*; Sarkadkeresztúrtól É-ra (Huszár).

Székelyó Săcuieu vagy **Seciu** Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Szekejoi Patakb[an]* (ETH. 10/B: 390); ez a Székelyó (Henc) bal oldali mellékága.

Székelyó Săcuieu, Şebeş, Henţu Sebes-Körös bal; *Sebes* (MKFT.); *Hentzului*, *Székelyi* vagy *Székelyói patak*, mely a Vurvura, Nyimojásza, Munkcsel-Máre, Kucsuláta, Magura és Czikuluj hegyeken eredő csermelyek egyesüléséből támad (H. 2: 389); *Szekelyo* (ETH. 10/A: 335); *Szekelyo* víz (ETH. 10/C: 798); *Sebess vize* (ETH. 10/C: 857); *Székellyo vize* (ETH. 10/C: 857A). A román Săcuieu a magyar név átvétele. Minden átvett, *-ó* végződésű magyar helynév, a románban szabályosan *-eu, -ău* végződést kap. Például *Gorbó Gârbău*, *Sajó* (régi *sav* [só] + *jó* 'sós folyó') *Şieu*, *Meregyó*, *Méregjó Mărgău*, *Berettyó Barcău*, *Beretău*. A rendelkezésünkre álló adatok szerint a település Székelyjó első írásos említése 1461-ből való: *Zekelyo*, majd 1475: *Zekewlyo*; *Zekeljo*; 1477: *Zekel Jo*; Sebesnek nevezik Székelyótól É felé, a Sebes-Körösbe való torkollásig; a forrásvidéktől Székelyóig *Székelyó* a neve.

Székelytelek pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Székely Telek Patak* (ETH. 10/A: 68); *Székely Telek pataka* (ETH. 10/A: 79); *Székejtelek pataka*, (ETH. 10/A: 87); *Székely pataka* (ETH. 10/A: 67).

Szekerce-csermely Ér bal; vale Szekeresuluj; *Szekercze csermely* „Újnémetet elhagyva Ény-ra fordul; a Szekercze hegyeken ered" (H. 2: 385).

Szekeses-patak(a) Ér bal; *Szekeses p.*; Oláhcsaholy ÉK-i része (MKFT.).

Szék-patak Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Szék Patak* (ETH. 10/A: 99).

Széles-ér Hármas-Körös jobb; *Széles ér*; van Sandalek Tanya, Balmazújvárostól ÉNy-ra; *Zeleser* (Jankovich 1996: 322), *Szélesér*, a csabai, dobozi és békési határban (Haán 53).

Széles-ér Hármas-Körös jobb; *Szélesér*; Kisújszállástól DK-re (Huszár).

Széles-örvény Hármas-Körös bal (Haán 89).

Szélkút-patak Berettyó jobb; *Szél kut patak* (ETH. 3: 80); Kárásztelek D, Kémer (Camăr).

Szénás ere Hármas-Körös jobb; *Szénás Ere* (Huszár).

Szent Mihály ere Berettyó jobb; ér, Szent Mihály ere (P. Bi. 1. Szerep, 251b).

Szent Péter ere Berettyó bal; Ölyvös jobb; „*Barátok ere, – sz: péter ere, – sz péter sziget* a' hajdan de curru apátság klastromát korított ér és a mellette lévő szigeteket képezte, mellyeket a' barátok hihetőleg magok neveztek el a' mai napig is fenn lévő elnevezésekkel" (P. Bi. 1. Nagykereki, 67a).

Szentpál-ér Fehér-Körös bal; *Pálér (vízlevezető)* (P. Bé. Gyula); *Szentpálér* (Haán 93).

Szép-patak ~ **Frumoasa** Berettyó bal; Széplaki víz, Baromlak felől folyik (H. 2: 387) (MKFT.); *Szép p.*; Szép p. Széplaktól Ny-ra, Széplaktól K-re: Széplaki p. Szép-erdő mellett.

Szerencsi-folyás Hármas-Körös jobb (Huszár).

Szerfűz ere Berettyó jobb; *szerfüz ere* (P. Bi. 1. Berettyóújfalu, 109a).

Szernic vize Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Szernicz vize* (ETH. 10/C: 798); *Serne* 1055 (ÁSz. 710).

Szerp Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Szerp (p).* (ETH. 10/C: 798); *Serph* 1244 (ÁSz. 710).

Szigony-fok Fehér-Körös jobb; *Szigony Fok* (Huszár).

Szigony-fok Fekete-Körös jobb; *Gyepes-ér* (MKFT.); *Szigony Fok* (Huszár).

Szilas-ér Kettős-Körös bal; csabai, dobozi és békési határban (Haán 53).

Szil-ér Berettyó jobb; *Szilér, a város szélén menö ér* (P. Bi. 1. Berettyóújfalu, 104b).

Szili-ér Sebes-Körös bal; *Szili-ér*; Illye Ny-i oldala (Huszár).

Szilkút pataka Berettyó jobb; Szil-*Kút pataka* (ETH. 3: 81); Kémer (Camăr); *szil* növénynév.

Szilva-fok Fehér-Körös bal; *Szilvafok* (Haán 93).

Szilvás pataka Berettyó jobb; *Szilvás Pataka* (ETH. 3: 82); Kémer (Camăr).

Szilvás-ér Sebes-Körös bal; *Szilvás-ér*; Illyétől D-re (Huszár).

Szilvás-örvény Hármas-Körös bal.

Szirbi víz Valea Sârbului Fehér-Körös jobb; *V. Sírbului*; Szerbtől É-ra ered, átfolyik a falun (Sárbi); *Sztribi víz* (H. 2: 397).

Szlatinai Slătioara Fehér-Körös jobb; *Szlatinai csermely* (H. 2: 397).

Szmolenyika Fekete-Körös jobb; *Szmolenyíka folyo vize* (P. Bi. 1. Gurány, 283a); szl. *smola* 'szurok, gyanta' (M.: 311).

Szodób-patak Berettyó bal; Antál bal; *Szodób patak*; Poklostelek és Micske között (MKFT.); R. *száldob* 'hársfa'.

Szódok pataka Berettyó jobb; *Szodok pataka* (ETH. 3: 81); Kémer (Camăr), Zoványtól É-ra (HKFT.).

Szodokos-patak Berettyó bal; Határ patak jobb; Szilágynagyfalu (Nuşfalău) (HKFT.).

Szokány ~ Săuca (ANAR.) Ér bal; *Szokány*, Szőkefalva (Săucani).

Szomaszlo-patak ~ Curătura Berettyó jobb; *Szúnyogdi csermely* (H. 2: 387); *Sintyeráku* v. *Szomaszlo Patak* (ETH. 3: 148); csak Szunyogdon folyik át (Suiug).

Szőke-ér Hármas-Körös jobb; *Szőke ér*; Hajdúnánástól Ny-ra.

Sztentkirály p. Sebes-Körös bal (MKFT.); Hunyadi-patak mellékága; Kalotaszentkirály DNy.

Sztiávai patak Berettyó bal; *Sztiávai patak*, a Berettyó fő forráscsermelye. A Berettyó fő forráscsermelye Kraszna megyében a Plopissu, Nagydombrej és Plessa-Ponoruluj hegyeken ered (H. 2: 386); *Styáva Patakánál* (ETH. 3: 231).

Sztoia-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Sztoia Patak* (ETH. 10/B: 690).

Szuliczai csermely Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Szuliczai* (H. 2: 390); rom. *suliţă* 1. 'lándzsa, kopja, dárda'; 2. 'gerely'; 3. 'hegy' (Kelemen 448).

Szuszányi patak Fehér-Körös jobb; *Szuszányi patak* Ignestyt locsolja (H. 2: 397).

Tăcaşele Fehér-Körös jobb; *V. Tacasele*; Ácsfalvától É-ÉK-re (Aciuţa) (MKFT.).

Tajta-ér Berettyó jobb; „*Tajta ér,* mely 1430 evi Herpalyi határjárásról szólló levélben már mint határ útnak emlitettik" (P. Bi. 1. Berettyóújfalu, Andaháza 107b); *tajték* 1. 'hab'; 2. 'habzó nyál' (TESz.).

Tajtarék-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Tajtarék Ér* (Huszár); *Henczida Ény*) ez a Holt-Berettyóba ömlik, Dancsházától ÉNy-ra található.

Talpi-patak ~ Talpe Fekete-Körös jobb; *Talpi patak*; Talp felől folyik Nyégerfalva felé (HKFT.).

Tăniav Fekete-Körös jobb; Topa mellékága. (ANAR.).

Tărcaia Fekete-Körös bal (ANAR.); *V. Sasa* (HKFT.).

Tărcăiţa Fekete-Körös bal; *Tarkaica p.*; Köröstárkánytól D-re; *Tarkajczai patak* (H. 2: 395); *Tárkány* szn.

Tarcsa-ér Hármas-Körös jobb; *Tarcsa ér*; Nagykunmadarastól K-re; kezdődik Karcagtól ÉK-re, Túrkeve ÉK-i része és Szerep DNy-i részéig tart, ahol egyesül a Berettyóval.

Târsu Fehér-Körös jobb; Tîrşa (Decei 1989: 172); rom. *târş* 'bokor, cserje' (Kelemen 466).

Tasád ~ Tăşad Sebes-Körös bal; *Tasád p.*; figyelemebe véve a korábbi (-ss-) alakot, talán kapcsolatba hozható a *Tass* szn.-vel (FNESz., Tass).

Tasnádi-patak Ér bal; *Tasnádi patak*; Tasnádtól É-ra (HKFT.).

Tatarosi-patak Fâneţelor Râul Fânaţelor vagy Râul Fâneţelor (ANAR.) *P. Fínetelor* Berettyó bal (P. Bi. 1. Tataros 24); *Tatarosi patak* (H. 2: 387); Tataros (Brusturi), Ţigăneştii de Criş.

Tatár-patak Sebes-Körös bal; *Tatár patakja*; *Eközséget a Tatár patak átmetszí* (P. Bi. 1. Kiskér, 265a); „*Tatár patak*, mely csakis áradáskor vizes" (P. Bi. 1. Alpár, 264b).

Tauczi csermely Timercea Fehér-Körös bal; Csigér bal; *V. Cimerce*; Feltóttól D-re (Tauţ); *Tauczi csermely* (H. 2: 398).

Tăul lui Ghib Fekete-Körös bal; Râul Ţarinii mellékága. (AtlR.).

Tavaszrét Fehér-Körös bal; Gyula; Tavaszrét (Haán 93).

Tej Berettyó jobb; *Tej* (MKFT.).

Teke pataka Ér bal; *Teke Pataka* (ETH. 3: 107) (MKFT.); Magyarcsaholy (Cehalut); *Teke* szn. (FNESz., Teke); *Teke*, *Theke*, *Tehke* 1198 (ÁSz. 742).

Tekereg-ér Fekete-Körös bal; Leveles oldalága; *Tekereg ér*; Nagyzeréndtől D-re; *Tekereg-ér*; Nagy Zerénd Ny-i oldala (Huszár).

Tekeres-ér Hármas-Körös jobb; *Tekeres ér*; Karcagtól D-re; „*Tekeres* közép dülö, melly dülöt keresztül kasul foly egy tekeres nevezetü ér, innen vette nevét" (P. Bi. 1. Sáránd, 52b).

Tekerő Sebes-Körös bal; *Tekerő F.* (Huszár); *Tekerő (tekervényes víz);* Szeghalom; *Tekerő ér* (Haán 93), *Tekerő* (Haán 30); *Tekereu* (Jankovich 1996: 314); 'a Körös jobb oldali mellékvize Torda környékén' 1200 k.: *Tekereu*, fl. (Gy. 1: 493, 570; HA. 1: 80); *tekerő* 'görbe, girbegurba irányba haladó ér' (Bíró 2005: 80).

Tekerő Sebes-Körös jobb; *Tekerő* (P. Bi. 1. 1. Bih 80'folyóvíz a Körösközben' [1200 k.]: *Tekereu*, fl. (Gy. 1: 570).

Tekerő-ér Sebes-Körös bal; *Tekerő-ér*; Illyétől D-re (Huszár); Tekerő (H. 2: 391).

Telek pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Telek Pataka* (ETH. 10/A: 70).

Teleki csermely Fekete-Körös jobb; *Teleki csermely* (H. 2: 394).

Telek-patak(a) Berettyó jobb; Kémer oldalága; *Telek p.*; Kémer Ny-i oldala (MKFT.); *Telek pataka* (ETH. 3: 85); Kémer (Camăr).

Telkesdi csermelyek ~ Valea Rece Sebes-Körös bal; *Hideg-patak* (MKFT.); *Rece p.*; *hideg patak – valle retse* (P. Bi. 1. 1. Kőalja, 412a; H. 2: 392); Céckétől D-re, Kőaljától É-ra, átfolyik D-É irányban Céckén.

Telki Sebes-Körös bal; Céckéhez tartozik (Ţeţchea); *Telechiu* (MKFT.); „*Mezőtelki* vagy *Telki patak*" (H. 2: 392).

Terigarilor csermely ~ Groapa Ungurului Sebes-Körös bal; *Terigarilor csermely* (H. 2: 389); rom. *ferig|ă* -in fn. növ. '1. erdei pajzsika; 2. hölgypáfrány' (DEX); 1300 m magasan egyesül a Dragánnal (Decei 1989: 163).

Terjei csermely ~ Tria Berettyó bal; *Terje p., Terjei p.* (MKFT.); *Ternye*; *Terjei csermely* (H. 2: 387).

Terni víz Turea Berettyó bal; Detrehemi jobb; *V. Drigiu* (MKFT.); *V. Tura*; Elgüstől (ma Eylös) É-ra (Aleusu); van D. Tura; Terni víz, Elgyis és Detrehem helységeket locsolja (H. 2: 387).

Tibád pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Tibád Pataka* (ETH. 10/A: 79); *Tibáti patak* (p). (ETH. 10/A: 89); *Tibold*, *Tibolt*, *Thibolt*, *Thibolth* 1231/1350 (ÁSz. 754).

Ţiganului (HHR., Decei) Berettyó bal; Bisztra forráspataka; *Cigány p*. (MKFT.); van Cigány-hegy.

Tikos-ér Berettyó jobb; Körösladány; *Tikos* vagy *Csikos* vizében sok csík nevű hal tenyészett; Haán 30); *Tikos-ér* (EOTR. 48-223); beleömlik a Folyásérifőcsatornába, van Tikos rét; vö. *Tikos* (HA. 1: 102).

Tilpe Sebes-Körös bal; hangzáskönnyítés céljából maradhatott le az *s*; rom. *stâlp* 'cölöp' (Kelemen 440); a rom. *-e* a többesszám jele.

Tisztás-patak Fekete-Körös jobb; „*Tisztás p.* Gyanta és Hollód között Szép, magastörzsű mocsártölgyes volt Gynata alatt" (Jakó 1940: 8; Kiss L. 1996: 442).

Tocó-ér Hármas-Körös jobb; *Tócó-ér* (MKFT.). *Tócó-ér* (EOTR. 69-122); a tó vízrajzi köznév kicsinyítő képzős származéka, amely egy tóról vonódott át az érre (FNESz., Tócó).

Tomnateki csermely Fehér-Körös jobb; Brad oldalága (Haán 396).

Topa Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; „*Reu p.* Felsőtopa környékén, Krancsesdtől D-re, u.ez Reo Bach; folyó vize a' Reu patakja mely ugyan kis szerü patakhoz hasonló folyó" (P. Bi. 1. Felsőtopa, 251b); *Topa* (H. 2: 394); +1135: *Tapa*, 1211: *Topa* (ÁSz. 762).

Topasca Fehér-Körös jobb; *V. Duboşeşc*; Décsétől Ny-ra (Dieci); *Topa, Toppa, Tapa* +1135 (ÁSz. 362); *Topos, Topoz, Thopoz* 1221/1324 (ÁSz. 768).

Toplica-patak Topliţa Berettyó bal; *V. topl)iia, Toplica* (MKFT.); *Tapolcza pataka* (ETH. 3: 231); [Tapolcza helységnév]; Füzespaptelek, Paptelek, Paptelke (Preoteasa) és Tuszatelke (Tusa) között; déli szl. eredetű rom. *topliţă* 'meleg vizű forrás, patak' (Kelemen 310).

Toplicioara Fekete-Körös jobb; déli szl. eredetű rom. *tópliţă* 'meleg vizű forrás, patak' (Kelemen 310).

Topliţa Fekete-Körös jobb; *Par. Toplitia*; déli szl. eredetű rom. *tópliţă* 'meleg vizű forrás, patak' (Kelemen 310).

Topoliţa Fekete-Körös jobb; szerb *topola* 'jegenye- vagy nyárfa' (Kelemen 310).

Tormás-kengyel Fekete-Körös jobb; *Csalányos-fok* (MKFT.). Tormáskengyel (Haán 59).

Tótfalui víz Orvişele Berettyó bal; Malom bal; *Valea Orvisel*; Orvisla erdőtől D-re ered (MKFT.); *Tótfalui víz* (H. 2: 387); Orviselnél ered.

Tölgy pataka Sebes-Körös bal; Hunyadi-patak mellékága; *Tőlgy Pataka* (ETH. 10/A: 336); *Tőlgyes pataka* (ETH. 10/A: 339).

Tölgyes-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; Riuulum *Theegyes patak* (ETH. 10/B: 690); *Vale Tolgye* (ETH. 10/B: 695).

Tölgy-patak Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Tölgy Patak* (p). (ETH. 10/C: 999).

Török-ér Fekete-Körös jobb (HKFT.).

Törzsökös-ér Kettős-Körös bal; csabai, dobozi és békési határban (Haán 53); a guzsaly a Dunántúl Ny-i részén *törzsök*.

Tövis-ér Hármas-Körös jobb; *Tövis Ér*; Batonás-rét ÉK-i része (Huszár); Nádudvartól K-re.

Tőz Fekete-Körös bal (HKFT.); Tőz jobb.

Tőz ~ Teuz Fekete-Körös bal; *Teus* (ANAR.); tőzeg (kereszt) 1082/1338/1350/1407: „In predio *Tuzuk*" hn. A *tőz* mádodlagos elvonás eredménye többes számúnak érzett alak alapján. (TESz.); „A Község nyugotí határán folyik az ugy nevezett *Grosi patak*, mely déli részén bele szakad az ugy nevezett *töz vizébe*, mely valasztja Bihart Aradmegyétöl – a *tözvizébe* Kitünö rákok teremnek" (P. Bi. 1. Márkaszék, 26b); a Fekete-Körös legjelentősebb bal oldali mellékvize a Tőz, mely a Pless és Kodru nyugati oldalából lefolyó Botfeji, Bél-Örvényesi, Hagymási, Gróssi és Nyermegyi csermelyek egyesüléséből támad, Béelen túlig DNy-ra, azután Ny-ra és Ény-ra kanyarodván Tamásdánál a Szartossal egyesül s azután a F. Körösbe ömlik. (H. 2: 395); talán a *tűz* fn.-ből alakult, s égetéses irtással kapcsolatos (FNESz., Tőzmiske); *tőzeg* 'vizenyős talajban korhadó növényrészek tömege'; 1858: *tőz* (TESz.); *Tőz ~ Teuz* (1344: inter *fluvios Twz* et *Feyerkeres* OklSz. 222; 1553: *Thez-Zellesthye*, a Tőz melletti Szelistye helység neve Márki, Arad vm. mon. II/l, 247). Eredete ismeretlen. A magyar nyelvből való átvételt bizonyítja az *eu* kettőshangzó a magyar *ő*-vel szemben. (Erd.Vízn.: 44); tőzeg (kereszt) 1082/1338/1350/1407: „In predio *Tuzuk*" hn. (TESz.).

Trei Holâmburi Fehér-Körös bal; *Kuiedului* (MKFT.); „*V. Hodosiului*; Kövesdtől D-re (Cuied); A név eredetére, a' kőzmonda úgy szóll, hogy az | északi határba fekvő *Kóesd* oláhul, *Kővesd* magyarul nevű hegytől, melly nagyobb részt Kősziklákból áll, — nyerte volna nevét, innen ered egy *Kövesd* nevű patak is, melly az egész kövesdi határt által futja." (P. Bi. 1. Kövesd, 423a).

Trif Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Trunsi csermely Berettyó bal; A Jáz forráspataka (MKFT.); *Trunsi csermely* (H. 2: 387); rom. *trunchi* 1. 'törzs', 2. 'tuskó, csutkó'; 3. 'tőke'; 4. 'tönk, rönk' (Kelemen 476).

Tú Fehér-Körös bal; *Tú (fok)* (P. Bé. 24).

Turburestyi csermely Fekete-Körös jobb; *Turburestyi csermely* (H. 2: 394).

Tusza pataka Tusa Berettyó bal; *Tusza pataka; Kápu Túszi* (ETH. 3: 231); [*Tuszafő*]; Tuszatelke (Tusa); „Tuszatelke lakosai mészégetéssel foglalkoztak. Erdeje a Ponor volt. Innen a Ponorból került ki Szilágy megye legnagyobb, s legnagyobb mennyiségű mészanyaga. E meszet a lakosság Szatmáron túl is szállította. A Ponor erdejében volt az Izbuc (lüktetés) nevű forrás, körülbelül 10 öl magasságú zuhataggal, melynek vize itt a község határánál egyesült Tusza-patakával." (P. Bi. 1. Tuszatelke); *Tusa* csn. (Murádin 84); Chicera Tusa 614 m (HKFT.).

Tyinós csermely ~ Timiş Ér bal; Kegye bal; *Timiş* (ANAR.); *Tyinós csermely*, Csög felől É-ra folyik (H. 2: 385); tinó és az *-sd* helynévképző kapcsolata.

Tyinosza-patak Fekete-Körös bal; Tőz jobb; „*Tyinosza patak* sáros, *V. Tyinosa*" (P. Bi. 1. Kumanyesd, 438b).

Udvarnok-ér Hármas-Körös jobb; *Udvarnok ér*; Köles-ér É; Gyoma É.

Uibăreşti Fehér-Körös jobb; rom. *Uibar* szn. (DOR 465).

Uileşu Sebes-Körös bal; *Uileşu* (Decei 1989: 162); *új +les*.

Új víz Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *uj víz* (ETH. 10/C: 798); *víz* 'pataknál nagyobb vízfolyás' vízrajzi köznév (Bíró 2005: 73).

Új-Körös Fehér-Körös bal; Új-Körös (P. Bé).

Ulvi Fekete-Körös jobb (AtlR.).

Unguroiu Fehér-Körös bal; rom. *ungur* 'magyar' (Kelemen 486).

Urszádi csermely Fekete-Körös bal; *Urszádi csermely* (H. 2: 395).

Ünő ere Hármas-Körös jobb; Ünő Ere; Kardszag ÉK-i része (Huszár).

Ürmös ér Hármas-Körös jobb; *Ürmösér* (MKFT.); Ürmös ér (EOTR. 69-341).

Ürmös ere Berettyó jobb; Ürmös ér (MKFT., HKFT.); Ürmös Ere; Biharnagybajom Ny-i oldala (Huszár).

Ürmös-ér Hármas-Körös jobb; Ürmös ér; Mezőtúr É.

Üstök ere Hármas-Körös jobb; Üstök Ere; Kardszag ÉK-i része (Huszár); *üstök* 'bugás vagy füzéres porzós virágzat (nádé, kukoricáé stb.) (TESz.).

V. lazurilui Berettyó jobb; *V. lazurilui* (HKFT.).

Vágás Hármas-Körös jobb (Huszár).

Valea Dumi Sebes-Körös bal; *Duma* szn. (DOR 268).

Vâlceaua Fehér-Körös jobb (ANAR.); Dézna oldalága.

Valceaua Vanciului Sebes-Körös jobb; „*Valcsává Vancsuluj /:Váncs patakocskája* magyarul:/ nevű, 's az északi oldalon létező helybéli nagyobb dombakbol eredő és essős időkben folyová nevekedő kís patak." (P. Bi. 1. Tinod, 295b)

Valcele Akastoului Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; Riuulum *Agaztowÿze* (ETH. 10/B: 690); *Valtsele Ágástouluj* (e). (ETH. 10/B: 701); *Akasztó-patak* (székelyjói leírásban); *Akasztó* (HA. 2: 29).

Valciav Fekete-Körös bal; *Valcsáú* (P. Bi. 1. Urszád, 316a).

Vale Butenitii Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Vále Butyényitzi* (ETH. 10/C: 801); Bökénytől DNy-ra (HKFT.).

Vale Costii Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Vályе Kószti* (k) (ETH. 10/B: 693); rom. *coast|ă -e* 'oldal'; rom. *coasta dealului* 'a domb oldala'; rom. *coasta muntelui* 'a hegy oldala' (Kelemen 104).

Vale Curatiturii Sebes-Körös bal; *Vale Curatituri* (P. Bi. 1. Kardó, 359b).

Vale Makolui Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; Vadásztól K-re (Vínátori); ezen a szakaszon így hívják a Huszár térképen a Levelest (Huszár); *Vale Makoluj, rétes szántóföld* (P. Bi. 1. Csontaháza, 159a).

Vale Pesterii Fekete-Körös jobb; V. Lupui (Hollódtól ÉK-re) (MKFT.); „*Vale P.eri Barlang vize* eredetét egy barlang forma üregböl veszi" (P. Bi. 1. Sztrákos, 281a).

Vale Pucilor Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Valea Putsili* (e). (ETH. 10/B: 701); *Vályе Pucsilor* (k). (ETH. 10/B: 692); rom. *puchi* 1. 'csipa'; 2. 'folt' (Kelemen 254).

Vale Reo Fekete-Körös jobb; kaszálója a község mellett *Vale reo* (P. Bi. 1. 1. Felsőkimpány, 246a); *reo <rév*.

Vale Sakului Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Vále szakuluj* (k). (ETH. 10/B: 692); *zsák* vagy rom. *sat* 'falu' (DEX).

Vale Ungurului Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Valye Ungururuj* (sz). (ETH. 10/C: 798); *Magyar Patak* (ETH. 10/C: 799).

Vale al lui Mez Fekete-Körös jobb; *Vale Alu Mez alacson helyeni erdöség forrásos hely* (P. Bi. 1. Szitány, 269a); *Meze* 1299 (ÁSz. 537).

Vale Arsinii Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Vályе Arszintyi* (sz) (ETH. 10/B: 692).

Vale Bankuluj (MKFT.); „*Vále Bankuluj* ezen név magyarul anyit tsz mint Banku völgye kiröl a nép | azt reggélli, hogy Banku ezek előtt 200 évvel azon egész völgy birtokossa volt." (P. Bi. 1. Burda, 149b); *Bank*, *Bankh* +1135/+1262/1566 (ÁSz. 88).

Vale Benci Fekete-Körös jobb; *Vále Bentzi, Bentze völgye* (P. Bi. 1. Sztrákos, 281a; *Bence, Bencze* 1217/1550 (ÁSz. 109); *Benci* (Murádin 86).

Vale Blahaie Fekete-Körös bal; Tőz jobb; V. Blahaie (MKFT.); *Vale Blahaie*; Nyermegy É; *Nyermegyi csermely* (H. 2: 395).

Vale Bobuskului Fekete-Körös jobb; „*Vale Bobuskuluj*, völgy egy Bobusku nevére régi idöben elkeresztelve; *Vale Bobuskuluj*, völgy egy Bobusku nevére régi idöben elkeresztelve" (P. Bi. 1. Szpinus, 266b).

Vale Bodii Fekete-Körös jobb; *Vale Bogyí — a Bogye völgye* (P. Bi. 1. Drágcséke, 213b); *Bod, Bood* 1211 (ÁSz. 128), figyelembe véve a szövegkörnyezetet, a köznevek románok, a szn.-k magyarok, így a névadatot a személynevekhez soroltam (*d>gy* palatalizáció megfigyelhető más nevekben is, pl. *deal ~ gyal*), nem a *bogyó* 'éretlen alma' (TESz.) jelentését tartva szem előtt.

Vale Bouluj Fekete-Körös jobb; *Vale bouluj* (P. Bi. 1. Felsővalenyagra, 253a).

Vale Caluluj Fehér-Körös jobb; „*Vale Caluluj* a' monda szerint egy czigány a'zon kezesztül menő patakba lovastól együtt belefúla s a táj elnevezésén a' vale = patak és Calu-rol veszi mely magyarúl lovat jelent." (P. Ar. Dumbrovica)

Vale cel Mare Sebes-Körös jobb; *a helység déli részen érkezik a kőzségbe, 's vale csel máre /:magyarul a nagy patak:/ nevet hordja (*P. Bi. 1. Pestes, 151b).

Vale cel Re Fekete-Körös jobb; *Vale csel re* magyarul *rosz forrás,* ezen viz ásványos 's kelemetlen ize miatt neveztetett el *rosz forrásnak*". (P. Bi. 1. 1. Drágcséke, 213b)

Vale cel Re Fekete-Körös jobb; *Vale cselre* (Huszár); „*Vale cselre* Két sziklás hegy közötti völgy" (P. Bi. 1. Papmezővalány, 138b).

Vale Cercunitilor Fekete-Körös jobb; *Vále czérkunyintyilor* (P. Bi. 1. 1. Alsópoény, 35a).

Vale Cerului Sebes-Körös bal; *Vale Cerului* (P. Bi. 1. Kardó, 359b); *cer* 'cserfa' (DEX).

Vale Ciurzi Sebes-Körös jobb; *vale csurzi* (P. Bi. 1. Felsőlugos, 248a; rom. *ciur*, *ciurgău <csorgó* 'hegyi patak hangja' (DEX).

Vale Coseri Fekete-Körös jobb; *Vále koseri, vírvu koserilor* (P. Bi. 1. Belényeskocsuba 76a, Hollod, 323b).

Vale cu Cale Fekete-Körös jobb; *Vále Kukále folyó víz* (P. Bi. 1. Gurány, 283a).

Vale Danti Fekete-Körös jobb; *Vále danti* (P. Bi. 1. Segyest, 223a); rom. *danţ* 1. 'népi játék'; 2. 'erdélyi személy Vaskoh vidékén' (DEX).

Vale de Arini Fekete-Körös jobb; *vále de áriny mely Kis Kerpest és Dusesti határ Közt foly el* (P. Bi. 1. Nagykerpest, 69a; arin -i fn. növ. égerfa.

Vale de Serului Berettyó jobb; Hosszúaszó bal (MKFT.); „in *vale de szeruluj* a szer völgyében vagy patakában (…) In *vallye Gyeseruluj"* (ETH. 3: 225); Tasnádbajom, Nagybajom, Bajom (Boianu Mare) É; rom. *vale* 'völgy, patak' + rom. *de* kötőszó *+szer* 'rend', 'határrész, falurész' (TESz.).

Vale Dedului Fekete-Körös jobb; *Vale gyegyuluj* (P. Bi. 1. Bragyet, 137a); *Dedu* 1199 (ÁSz. 239).

Vale Dimitrie Fekete-Körös jobb; *Vale Dimitrie* (P. Bi. 1. Dusesty, 223a).

Vale din Mijloc Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Valye din Mnyislok* (sz). (ETH. 10/C: 798).

Vale Dosului Fekete-Körös jobb; *vále doszului* (P. Bi. 1. Petrileny, Zavojeny, 159a).

Vale Dragheştilor Fekete-Körös jobb; *Vale Dragheştilor*; K-reszulyától K-re; a Draghestilor ghe triftongusa magyar használatról árulkodik (HKFT.).

Vale Ele Fekete-Körös jobb; *Vále ele* (P. Bi. 1. Gurány, 283a).

Vale Fekete-Körös jobb; „A Közseget Keresztül folya egy patak , *»Vale«* mely eredetét veszí a szomszéd K-reszuja Községel határos havason – és a Kőzségen Keresztül folyván Nyimoesd Kőzségnél szinte egy *»Vale«* nevű patakkal egyesül honnan a Sebes Körösbe folyik." (P. Bi. 1. Kisbelényes, 375a).

Vale Fekete-Körös jobb; „*Vale celmare*; Budurasatól K-re; A községet keresztül folya egy »*Vále«* patak mely a szomszédos havasokból ered, 's mindjárt a köseg végénél a Buduraszi havasokbol eredö *»Vale«* patakkal egyesül és Nyimoesden keresztül folyva Belényesnél a fekete körösbe folyik." (P. Bi. 1. Burda, 148a).

Vale Fekete-Körös jobb; Köles ér oldalága; *Valle* (Huszár).

Vale fiedului Fekete-Körös jobb; *Vále fiegyúlúj* (P. Bi. 1. Belényesörvényes, 79b).

Vale Funtre Fekete-Körös jobb; „*Vale funtre* magyarul részlet völgy, egy folyo ere van Vále Szatuluj nevezetü magyarul a falu vize, a melly tsak akkor folyik midön esös idöben a hegekröl nyér apadó vízeket" (P. Bi. 1. Bucsum, 149b).

Vale Grueculuj Berettyó jobb; Hosszúaszó jobb; *Vale Grueczuluj* (P. Bi. 1. 1. Székelytelek, 265a).

Vale Gyorgyiás Sebes-Körös jobb; *Vale Gyorgyiás nevet viselő viz ár az ország utot ketté metzve szakad a sebess Kőrős vizébe* (P. Bi. 1. Tinod, 295a; Vále máre; Pestes, 152b).

Vale Iadului Fekete-Körös bal; *vále jádúluj az az a pokol ka patakja* (P. Bi. 1. Havasdombrovica, 299b); rom. *iad* 'pokol' (Kelemen 215).

Vale Jermuse Sebes-Körös jobb (ANAR.).

Vale Jurcoi Fekete-Körös jobb; *vále zsurkoi* (P. Bi. 1. Felsőtopa, 251a; rom. *Jurca* szn. (Iorgu 270) < *Gyurka* szn.

Vale Kardolui Sebes-Körös bal; *vale Kardoluj* (P. Bi. 1. Hájó, 297a; colibă 'szegényes ház' (DEX).

Vale Kincsului Sebes-Körös bal; *Vale Kincsulni egy nagy vőlgy* (P. Bi. 1. Kardó, 359b).

Vale Kiszuluj Sebes-Körös bal; „*Vale Kiszuluj* folyó víz van benne, lapájoson fekszík" (P. Bi. 1. Fericse, 258b); *Chiz, Chis, Ciz* [1127] (ÁSz. 199).

Vale Kolibi Sebes-Körös bal; *vale Kolibi* (P. Bi. 1. Hájó, 297a).

Vale Kornasului Fekete-Körös jobb; *vále kornyaszuluí* (P. Bi. 1. 1. Belényeskocsuba, 76a).

Vale Korusuluj Berettyó jobb; Hosszúaszó jobb; *Vale Korusuluj* (MKFT.); *Vale Korusuluj* (P. Bi. 1. Székelytelek, 265a); rom. *scoruş* 'berkenye' (DEX).

Vale K-revi Fekete-Körös jobb; *vále K-revi mely Dusest felöl folyik* (P. Bi. 1. Nagykerpest, 69a).

Vale Kulzi Sebes-Körös bal; *Tassádfő ÉK-re (Tásad)*; talán *Kuluz* +1278/1311 (ÁSz. 472).

Vale Kureturilor Sebes-Körös jobb; *vále Kureturilor* Pestes, 152a); rom. *curătur|ă -i* 'írtvány, irtás' (DEX).

Vale la podei Sebes-Körös bal; Kalota mellékága (HKFT.); *Vale lá Pogyej* (k). (ETH. 10/A: 101); rom. *pod* 1 'híd' 2 'csűr'; rom. *podea* '(deszka) padló' (Kelemen 355).

Vale Liszpatak Sebes-Körös bal; *Vale Liszpatak* (MKFT.); rom. *lis* 1. 'sima, sík; 2. 'világos' (DER).

Vale Loli Sebes-Körös jobb; *Vale loli* (P. Bi. 1. Felsőlugos, 248a); rom. *Lolian* szn. (DOR 96).

Vale lui Botok Sebes-Körös jobb; *Mező Telegd É-Ény-ra* (Huszár); *a kőzség keleti széle felé Valeluj Botok* (P. Bi. 1. Tinod, 295b); *Boto, Botou, Botho*, *Bothou* a1221/XVII (ÁSz. 149).

Vale lui Bud Fekete-Körös jobb; *vále luí Bud* (P. Bi. 1. Belényeskocsuba, 76a).

Vale lui Iuon Sebes-Körös jobb; *Vale luj Juon /:magyarul a János patakja:/* (P. Bi. 1. Pestes, 151b).

Vale Lui Roj Chiser Fekete-Körös jobb; *Vale Luiroj Tyiser* (P. Bi. 1. Alsóvalenyagra, 38a; rom. *roi* '(méh) raj' (Kelemen 405).

Vale Luncii Fekete-Körös jobb; *Vále luncsi* (P. Bi. 1. Hollod, 323b); lunc|ă 1. rét; 2. árterület; 3. berek, luncă 1'patak tere'; 2 'árterület'; 3 'völgyfenék'; 4 'lanka, rét'; 5 'berek' (Kelemen 276).

Vale Lung Fekete-Körös bal; *Vále lung* (P. Bi. 1. Havasdombrovica, 299b).

Vale Lunga Fekete-Körös jobb; *Vale Lunga* (P. Bi. 1. Bragyet, 137a).

Vale Lunga Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Valye Lunge* (k). (ETH. 10/C: 798).

Vale Lunga Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Valye Lunge* a patak (ETH. 10/C: 799); *Hosszu Patak* (ETH. 10/C: 799).

Vale Lunka Fekete-Körös jobb; *Vale Lunka*; K-reszulyától K-re.

Vale Lupului Fekete-Körös jobb; *vále lupuluj dülő* (P. Bi. 1. Segyestel, 222a).

Vale Lupuluj Berettyó jobb; Hosszúaszó bal; *La vallye Lupuluj* (ETH. 3: 225); Tasnádbajom, Nagybajom, Bajom (Boianu Mare) É.

Vale Mare Fekete-Körös jobb; patakjai Verksthal, rumik, *vale mare* melyek öszve folynak lefele a fekete körösbe (P. Bi. 1. Rézbánya, 195b).

Vale Mare Fekete-Körös jobbfolyo, Sebes név alatt, a' havasról szakadt, Tatár falván Körözs folyoba (MKFT.); *Vále Máre* (P. Bi. 1. Belényeskocsuba, 76a).

Vale Mare Sebes-Körös jobb; „*vale mare* egy patakocska, melly alsó, és felső | Lugos kőzségek kőzt egy határvonalt képez" (P. Bi. 1. Felsőlugos, 248a).

Vale Mihului Fekete-Körös jobb; *Vale Mihuluj Izbuk* (P. Bi. 1. Magura, 14a).

Vale Minerii Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Valemnyeri* egy patak melly a falun tul volt puszti nevet visel (P. Kolozs, Kalota, 352b); rom. *miner* 'bányász' vagy *mâner* 'nyél' (Kelemen 168).

Vale Mocirii Fekete-Körös jobb; „*Vále Mocsíri dülö neve, legelő föld dombos vőlgyes hely" (*P. Bi. 1. Telek, 290a). Van *Mocsirla* n. település (Kiss M).

Vale Nányi Fekete-Körös bal; *Vále Nányi /Néni patakja* (P. Bi. 1. Urszád, 315b; rom. *nani* 'tente (ringatás) (DER).

Vale Nerestilor Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; „Dimbu Mnyerestyilor egy hegy oldal melyen Mnyera nevű család retjei fekszík. ez alatt *Vale Mnyerestyilor patak*" (P. Kolozs, Kalota, 352b).

Vale Neroje Sebes-Körös bal; Van e' falu határán egy patak, mely a' tíz falu határárol eredve 's e' község határát Kalota helységétől elválasztva folyík Kalota helységbe, neve a' Kőzség lakoi nyelvők szerínt *Vále-mnyeroje*, vagyis *Kék patak*, vize színétől kapta nevét (P. Bi. 1. 1. Gálosháza, 276b).

Vale Nyágra Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; *Vále Nyágra* (P. Bi. 1. Korbesty, 408a).

Vale Óji Sebes-Körös bal; „a' községen keresztül folyo egy patak, melly *vale Óji*nak neveznek, melly eredetét veszí a' falu mellet lévő ígen nagy Barlangbol, hol minden féle csontok találtatnak." (P. Bi. 1. 1. Fericse, 258a); rom. *oaie* 'juh' (Kelemen 203).

Vale Omului Sebes-Körös jobb; Bá ród jobb.

Vale Paraului Fekete-Körös jobb; Vale domnuluj (MKFT.); *Vále párouluj erdő részek* (P. Bi. 1. Hollod, 323b).

Vale paszulistyi Fekete-Körös jobb; *Vále paszulistyi* (P. Bi. 1. Venter, 339b); rom. *păsule* 'bab' DER; szl. eredetű; bánáti és oltániai nyelvjárásban él (a román köznyelvben *fasole* használatos).

Vale Perilor Fekete-Körös bal; *vale perilor* (P. Bi. 1. Kisdombrovica, 376a).

Vale Pestere Fekete-Körös jobb; *Vale P.ere* (P. Bi. 1. Kiskoh, 387a; Kiskohi patakok (H. 2: 393).

Vale Petri Fekete-Körös jobb; *Vále petri* (P. Bi. 1. Felsőpoény, 250a).

Vale Ples Fekete-Körös jobb; *Vale Ples* (P. Bi. 1. Bragyet, 137a).

Vale Portului Fekete-Körös jobb; *Vále portuluj* folyó viz, van ottan egy nevezetes Motrok nevű folyó Kut (P. Bi. 1. Gurány, 283a); rom. *port* 'kikötő' (Kelemen 359).

Vale Pustii Sebes-Körös bal; „Pueth. dűlő szánto főld itten volt hajdon a falu, át folya egy patak mely *Valepuszti* nevet visel (Valemnyeri egy patak melly a falun tul volt puszti nevet visel, kalota." (P. Bi. 1. Kalota, 352a).

Vale Rea Sebes-Körös bal; *Valleralle n. patak* (ETH. 10/B, Nagysebes: 812); *Vellevalle* (sic!) (ETH. 10/B, Nagysebes: 812).

Vale rekesztuluj Berettyó jobb; Hosszúaszó jobb; *Vale rekesztuluj* (P. Bi. 1. Székelytelek, 265a; Csekenyét (Reghea) locsolja; *rekeszték* 'halfogó eszköz' (TESz.).

Vale Retici Sebes-Körös jobb; *vale retyíci* (P. Bi. 1. Kövesd, 423a); rét *-cske* kicsinyítőképző rom. *-ită* párja; birtokos személyjellel: *retiţii*.

Vale Runkului Fekete-Körös jobb; *Vale runkului* (P. Bi. 1. Segyest, 223a).

Vale Runkului Fekete-Körös jobb; *Vale Runkuluj* (P. Bi. 1. Bragyet, 137a).

Vale Runkului Fekete-Körös jobb; *Vale Runkuluj* (P. Bi. 1. Kiskoh, 387a).

Vale Saca Fekete-Körös jobb; *Vale Száka* Egy melly völgy mellyek végig a' patak medrei láthatók, de viz benne nincs azert ís nevezík igy (P. Bi. 1. Budurásza, 141b).

Vale Saca Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Vallye Száka* (ETH. 10/A: 99).

Vale Sake Fekete-Körös jobb; *vale száke* (P. Bi. 1. Rézbánya, 195b).

Vale Satului Fekete-Körös jobb; „egy folyo ere van Vále Szatuluj nevezetü magyarul a falu vize, a melly tsak akkor folyik midön esös idöben a hegekröl nyér apadó vízeket" (P. Bi. 1. Bucsum, 149b).

Vale Satului Fekete-Körös jobb; „folyo vize esö viz folyam *Vale szatuluj* község medre nevezetü" (P. Bi. 1. Drágcséke, 213b).

Vale Satului Sebes-Körös bal; *Vale Szatuluj – a heljség patakja* (P. Bi. 1. Cécke, 165a).

Vale Sehle Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *vahle sehle* (!sz., k). (ETH. 10/C: 801); *Selle, Sele, Seleh, Scele, Zele, Zeleh* +1135 (ÁSz. 706).

Vale Sekeresu Mic Ér bal; *Vale Sekeresu mic* (MKFT.).

Vale Serbanului Fekete-Körös bal; *Vale Serbanului* (MKFT.); rom. *Serban* csn. (Iorgu 433).

Vale Sforga ciulu Salatrucu Sebes-Körös bal; *vale sforul cea lui Sălătruc* (MKFT.); *Vale sforga ciulu Salatrucu* (P. Bi. 1. Kardó, 359b); *sălătrúc* **'útkanyarulat' (DEX) rom.** *sfor*(ul râului) 'a folyó sodra' (Kelemen 423).

Vale Soimosului Fehér-Körös bal; *V. Solymosului* (MKFT.); Aranyágtól D-re *Solymos feje* (HKFT.).

Vale Stoii Berettyó bal; Tusza oldalága; *Vályе Sztoji* (ETH. 3: 231); Tuszatelke (Tusa); rom. *Stoia* csn. (Iorgu 426).

Vale Sulili Fekete-Körös jobb; *Vále sultsi* (P. Bi. 1. Venter, 339b).

Vale Taietului Fekete-Körös jobb; *Vále tyéjetuluj (<taiet);* Alsópoény, 35a).

Vale Tegiului Fekete-Körös bal; *Vale Tegiului* (MKFT.).

Vale Terului Sebes-Körös bal; *Vale tyeruluj* (P. Bi. 1. Hájó, 297a).

Vale Tielui Fekete-Körös jobb; *Vale Tielui* (MKFT.).

Vale Toldi Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Vale Toldi* (ETH. 10/B: 693).

Vale Tontenei Fekete-Körös bal; *Vale Tontenei* (P. Bi. 1. Henkeres, 319a).

Vale Trestii Fekete-Körös jobb; *Vále treszti — nádas völgy* (P. Bi. 1. Varasány, 324b); rom. *trestie* 'nád' (DEX).

Vale Troasuluj Fekete-Körös bal; *Vale Troasului* (P. Bi. 1. Henkeres, 319a).

Vale Turcsilor Fekete-Körös jobb; *Vale Turtsilor a török völgye* (P. Bi. 1. Drágcséke, 213b).

Vale Ungurilor Sebes-Körös jobb; *patak melly vale ungurilor, magyar pataknak neveztetík* (P. Bi. 1. Alsólugos, 33a).

Vale Unimatului Ér bal; *Vale Ujnémethuluj* (MKFT.).

Vale Viszturzie Fekete-Körös jobb; „*csityera* név alatt, […] patak mely Rézbánya felől a' fekete körősbe folyik" (P. Bi. 1. 1. Alsókimpány, 32a).

Vále Zaraszágúluj Zărzag Fekete-Körös bal; *Vále Zaraszágúluj Goronyie* /ezen hegy bizonyosan onnan veszí nevet, mivel rajta ígen szép tölgy erdö terül el, /góron, tölgyfa (P. Bi. 1. Sólyom, 226a); rom. *zarzăr* - növ. 'vadkajszi, tengeribarack, sárgabarackfa' (DEX).

Valea Apei Berettyó bal; Bisztra forráspataka (MKFT.).

Valea Boiului Sebes-Körös bal; rom. *bou*, *boi* fn. 'ökör' (DEX).

Valea Carand Fekete-Körös jobb (ANAR.); a Köles ér oldalága.

Valea Dobreni Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *V. Dobreni*; *Vályе Dobriáni* (k). (ETH. 10/B: 690); rom. *Dobre* (Iorgu 175) *-an* csn.képző.

Valea Dredin Fehér-Körös jobb; Valea Satului bal; *V. dr* vagy *Di Dredin*; Dredintől D-re.

Valea Dudi Berettyó bal; Kösmő bal; *V. dudii*; Sitervölgytől (Şuştorogi) D-re; Sitervölgytől (Şuştorogi) D-re; rom. *dudă* 'faeper' (DEX).

Valea Dumbravi Fekete-Körös jobb; Rippától É-ra ömlik a Fekete-Körösbe (MKFT.); *„V. dumbravi (mare)* vagy *Dumbrăvilor* vagy *Valea Mociarului"* (HKFT.) Nagypataktól Ny-ra (Valeamare).

Valea Făgeţilor Sebes-Körös bal; *făget -e* s fn. bükkerdő, bükkös.

Valea Horla Fehér-Körös jobb; Fényesi patak oldalága; *V. Horla*; Décsétől Ny-ra (Dieci); rom. *Horlea* csn. ('gége, torok') (Iorgu 246), *Horlea~Orlea* csn. (DOR 339–40). szl. *orel* 'sas' (M. 68).

Valea Măgurici Sebes-Körös bal; rom. *măgur|ă -i fn.* domb, halom.

Valea Mare Fekete-Körös jobb; Cârpeştii Mici mellékága; *Vale máre* (P. Bi. 1. Dusesty, 223a).

Valea Moldovanului Sebes-Körös bal; rom. *Moldovan* szn. (Iorgu 421).

Valea Neagră Fekete-Körös jobb; Vályе-Nyegrai patak (H. 2: 393).

Valea Pădurici Berettyó bal; Valea Mare jobb; *V. Padurici*; Pădurea Lipaia-ból ered; *Türi patak* (ETH. 3: 52).

Valea Pepei Berettyó jobb; Varateculuі jobb; *V. pepei* (MKFT.); Bükkerdőből ered (Varatec).

Valea Pietroi Sebes-Körös bal; *Szentelektől É-ra (Sántelec)*(MKFT.).

Valea Pihodi Fehér-Körös jobb; Tăcaşele jobb; *V. Pihodi*; K-ről folyik Zombrádra (Zimbru); prihod 'ösvény' (DEX).

Valea Podisiorului Fekete-Körös jobb; *V. podisiorului*; Miklóirtástól DNy-ra (Lăzăreni).

Valea Pontului Fekete-Körös bal; *Zimankő patak*; rom. *pont|on -oane* s fn. 1. ponton; 2. hajóhíd (Kelemen 201).

Valea Porcului Fehér-Körös bal; Csigér jobb; Kabalás p. (MKFT.); *V. Porcului;* Keresztaménestől D-re.

Valea Rezeghişiului Fekete-Körös jobb; *V. Rezeghisiului*; Lunka és Szerbest között (Fekete-Körös); *rez* 'vágás, irtás', esetleg m. *réz* + m. *égés* + m. *-i* + rom. *-lui*.

Valea Sohodolului Fekete-Körös jobb; *V. Sohodolului*; Rossiától D-re ömlik a Rossia-patakba; sohodol 'száraz völgy/patak mésztartalmú régióban' (DEX), szl. *szuhodol* 'száraz völgy, meder' (M. 87).

Valea Sovaruluj Sebes-Körös bal (ANAR.); Szentelektől K-re (Sántelec) (vö. Benkő 2009: 83–86.; Györffy Gy. 1959: 60–61).

Valea Teiului Fekete-Körös jobb; Pósa mellékága; *Valya Tyeuluj erdőség* (P. Bi. 1. Somogyuzsopa, 229b).

Valea Tilodea Fehér-Körös bal; Csigér jobb; Valea Tilodea (MKFT.); *Valea Tilodea;* forráspatak Nádastól DK-re.

Valea Vedzenai Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Valya Vedzenai* (ETH. 10/B: 690); ősszl. **voda* 'víz' (FNESz., Védrőd) és rom. *zână* 'tündér', *zâna apelor* 'vízitündér, sellő, hableány' (Kelemen 509).

Válea Forczuluj Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Válya Forczuluj* (p). (ETH. 10/B: 391); rom. *Forţu* csn. (Iorgu 206); rom. *forţă* 'erő(feszítés)'.

Valea Albă Fehér-Körös jobb; *V. alba*; Streutz din susu-tól K-re (MKFT.).

Valea Arsurii Fehér-Körös bal (ANAR.); rom. *arsur|ă* 'égés' (DEX).

Valea Babeului Fekete-Körös jobb; *Valea babeului, La Baba* (HKFT.); Isztrákostól K-re (Stracoş), La Baba térségéből ered; *Babá*, *Bábă* csn. (DOR 185).

Valea Bacului Sebes-Körös bal; *Bac* szn. (DOR 185).

Valea Băilor Fehér-Körös jobb; rom. *baie* 'fürdő'; rom. *baie de aburi* 1. 'gőzfürdő'; 2. 'fürdés' (DEX).

Valea Berdicvitia Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *V. Berdicvitia* (HKFT.); Feltóttól K-re (Tauţ).

Valea Biceşag Fekete-Körös jobb; *V. biceşag*; Oláhgyepestől É-ra (Gepiş).

Valea Bodis Fehér-Körös bal; *Bódis* csn.; a Boldizsár rövidülése + -a beceképző (Murádin 88); *Valea Bodis*; Körösbökénytől DNy-ra (MKFT.).

Valea Boului Fehér-Körös bal; *V. Boului;* Bukuresdtől D-re (Bucureşci); *Valya Tyeuluj erdőség* (P. Bi. 1. Somogyuzsopa, 229b); lunc|ă 1. rét; 2. árterület; 3. Berek.

Valea Briţei Sebes-Körös bal; Vf. Briţei 1759 (Decei 1989: 163).

Valea Bruszturi Fehér-Körös jobb; *Valea reului*; Boroszloktól Ény-ra (Brusturesc †); Bruszturi víz (H. 2: 397); rom. *brusture* 'nagybojtorján' (Kelemen 69).

Valea Bulzurilor Sebes-Körös bal (ANAR.); Csarnóháza (Bulz).

Valea Busteana mare Berettyó bal; *V. Busteana mare*; Tóttelek és Szalárd (Sălard) között; rom. *buşt|ean -eni* fn. 'rönk, tönk, tuskó' (DEX).

Valea Buţiului Fehér-Körös bal; *P. Butiului*; Alsólunkojtól É-ra; *Buci*, *Buchi* 1138/1329 (Ász. 153).

Valea Capriori Fekete-Körös jobb; *V. capriori*; Miklóirtástól DNy-ra (Lăzăreni).

Valea cea Mare Sebes-Körös bal; *V. cel mare*.

Valea cea Mică Fekete-Körös bal; *V. Crauniche*.

Valea Cehi Berettyó jobb; *Valea Csehi*; Kémer Ny-i oldala (MKFT.); Szilágycsehi.

Valea Cerbului Sebes-Körös bal (ANAR.).

Valea Cerii Fekete-Körös jobb; *V. corbului*; Szokány és Fenyéres között van D. (epresiunea) chieri.

Valea Cetăţii Fehér-Körös jobb (AtlR.).

Valea Ciungului Fehér-Körös jobb; *Valea Ciungului*; Sztanizsától DK-re (Stănija); rom. *ciung* 'csonka' (Kelemen 98).

Valea Ciupcirui Fekete-Körös jobb; *V. ciupcirui*; Magyargyepestől D-re (Calea Mare).

Valea Ciuturoi Fehér-Körös jobb; *V. Ciuturoi*; Décsétől É-ra (Dieci); *csutora* '1. lapos kulacs, 2. kútvödör' (Tesz.).

Valea Clitou Fekete-Körös bal (ANAR.); Tőz jobb; *V. Clitou*; Bélörvényestől K-re, a Kliti pusztánál (P. Bé.); rom. *Clită* szn. (DOR 427).

Valea Codrului Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; rom. *codr|u -i* fn. 'erdő, rengeteg' (DEX).

Valea Cohului Fekete-Körös jobb; *kohó* 'szénégető hely' (TESz.).

Valea Copilului Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; „*vále Kopiluluj* mely K. Kerpesti határ szélen át folyik" (Nagykerpest, 69a).

Valea Corbului Fehér-Körös jobb; *V. Corbului*; Sztanizsától DK-re (Stănija); *corb sorb* 1 'berkenyefa'; 2 'örvény, forgatag' (Kelemen 431).

Valea Corpiloriu Fekete-Körös bal; *V. corpuloriu*.

Valea Crisiului Fehér-Körös jobb; Valea Satului bal; *V. Crisiului*; Streutz din Susu-tól Ny-ra.

Valea Crişului Sebes-Körös jobb; Lorău bal (ANAR.):

Valea Crizacsa Fehér-Körös bal; Szakácstól DNy-ra (MKFT.).

Valea Cuciului Fekete-Körös jobb; *Cuciulat*, *Cuciujna* szn. (DOR 253), *Cuciur* szn. (uo. 428).

Valea Curii Sebes-Körös bal; *Cur*, *Cura* szn. (DOR 254), rom. *cure* 'folyik' (DER) (a köznyelvi változat *curge*).

Valea Cutia Fehér-Körös bal; *V. cutia* (HKFT.); Almásegrestől D-re (Agriş); rom. *cutie* 'doboz' (Kelemen 132).

Valea de Izvoare Fekete-Körös bal; szl. **jьzvorъ>*izvorъ* 'forrás, patak' (Šmilauer 193, Trubačev 9: 100–101).

Valea Dedesiului Fehér-Körös jobb; *Valea Dedesiului*; Bálctól K-re (HKFT.).

Valea Derapta Fehér-Körös jobb; Valea Crisiului jobb; *V. Derapta*; Vályabrádtól É-ra (Valea Bradului). A név érdekessége, hogy mássalhangzó-torlódással keletkezett a rom. *drept* 'jobb' szóból (DEX).

Valea Dizserului Berettyó jobb; Lüki bal; *V. Dizserului;* Dizsér, Désér (Dijir) É.

Valea Doli Fehér-Körös jobb; *V. doli*; Páfrányostól ÉK-re (Brusturi).

Valea Domnească Fekete-Körös jobb; *V. domneaska*; Magyarcsékétől É-ra folyik a Csékei patakba.

Valea Domnilor Sebes-Körös bal; *Valea Domnilor* (MKFT.); *V. Rusi*; Kigyik felől ered (HKFT.).

Valea Domnului Fekete-Körös jobb; *V. domnului*; Hollódtól Ny-ra; *Valea Domnului* (Huszár); *Vále domnuluj* (P. Bi. 1. Hollod, 323b).

Valea Domoslo Kegye bal; *Valea Domoslo* (MKFT.).

Valea Drinciascái Fekete-Körös bal; *V. drinciascai* (P. Bi); rom. *Drinca*, *Drincea* szn. (DOR 267).

Valea Dumbravi Fehér-Körös jobb; *V. Dumbravi*; Bucsesdtől D-re (Buceş).

Valea dupa Cornet Fehér-Körös bal; *V. dupa Cornet*; Kuretytől K-re; rom. *cornét* 'somfás' (DEX).

Valea Duşe Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; *V. duse*; Csontaházától K-ÉK-re (Ciunteşti) a Szartos egyik forráspataka; *Duşa* szn. (DOR 269.).

Valea Fântânelor Sebes-Körös bal; rom. *fântână* 'kút' (DEX).

Valea Fântânilor Berettyó bal; Almás bal; *V. Fântânilor*; Borziktól Ny-ra (MKFT.); rom. *fântână* 'kút' (DEX).

Valea Fericelor Sebes-Körös bal (AtlR.).

Valea Frapţinilor Fekete-Körös jobb; rom. *frapsăn*, *frapsine* 'kőrisfa' Bánátban; a köznyelvi forma *frasin* (DEX).

Valea Gacovitia Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *V. Gacovitia*; Felménestől DNy-ra; szl. *gacu* 'horog' (M. 265).

Valea Ghirda Fehér-Körös bal; *V. Ghirda*; Kristyortól D-re (Crişcior); Lunciuiu de Jos alatt (MKFT.).

Valea Gointilori Fekete-Körös bal; *V. Gointilori* (MKFT.).

Valea Hegyesului Fehér-Körös bal; *V. Hegyesului* (HKFT.); Aranyágtól D-re; Highiş.

Valea Hodobăneascâ Fekete-Körös jobb; *V. hodobaniasca*; Hosszúligettől D-re (Gruilung); rom. *Hodoba, Hodobeni, Hodobesti ~ Odoba* szn. (DOR 296).

Valea Iepii Fekete-Körös bal; *Japa p.* A Japa tetőről ered.

Valea Iermarului Fekete-Körös bal.

Valea Iungii Fekete-Körös bal; Crişul Vărateculuí mellékága.

Valea Izbucu Fekete-Körös bal; *V. Izbucu* (HKFT.).

Valea Izbucu Fekete-Körös jobb; *V. Izbucu*; Kiskohtól DNy-ra folyik, Riénytől D-re szakad a Fekete-Körösbe; „ízbuk nevű patak, melly a' havason folyik" (P. Bi. 1. Belényeskocsuba, 76a).

Valea Izvorului Sebes-Körös bal; *V. isvorului*; szl. **jьzvorъ>*izvorъ* 'forrás, patak' (Šmilauer 193, Trubačev 9: 1001); rom. *vale* 'völgy, patak' (Kelemen 490).

Valea Jiochi Fekete-Körös bal (ANAR.); *V. Jiochi;* Dragonyesdtől DNY-ra ömlik a Fekete-Körösbe (HKFT.).

Valea Juncului Fehér-Körös jobb; Valea Crisiului jobb; *V. Juncului* (MKFT.); Zsunktól ÉK-re (Dumbrava de Jos); Zsunk pataka (HKFT.).

Valea Korboi Fekete-Körös jobb; Pósa mellékága; *Valya Korboi, erdő, szánto és kaszálo földek* (P. Bi. 1. Somogyuzsopa, 229a); rom. *corb|iu -ie, -ii* **mn.** 'hollófekete, hollószínű' (DEX).

Valea la Mora Bosestilor Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Vale la Mora Bossestyilor* (sz). (ETH. 10/B: 695); rom. *moară* 'malom' (DEX).

Valea La Stână Sebes-Körös bal; rom. *stână* 'esztena, juhakol' (Kelemen 320).

Valea Lazului Fekete-Körös jobb; *Vale Lazarului*; Petrósztól D-DK-re; V. L.tól É-ra van Vurvu Lazarului; R., N. *láz* 'tisztás, szénatermő hely, rét, irtvány' (TESz.).

Valea Leucii vagy **Valea de la Lazuri** Fehér-Körös jobb; *Bogyesdi csermely* (MKFT.); *V. Leoca*; *Lázuri csermely* (H. 2: 397); rom. *Leu* 'oroszlán' szn. (DOR 310); vannak *c*-s végű változatai: *Leuco*, *Leuca*.

Valea Leurdei Fekete-Körös jobb; rom. *Leurda Leurdă*, *Leurdiş* szn. (DOR 309–310).

Valea Ludului Fehér-Körös jobb; *Valea Ludului*; Dupapiátrától DK-re (Dupá Piatrá); rom. *lud* 'egyszerű, naiv, hiszékeny' (DEX), rom. *lud* 'együgyű, balga, zavarodott' (DER), vö. *Lud* szn. (DOR 311–312), *Ludu* (Iorgu 283), Iorgu a *lúd* származékának tartja és megemlíti a *Ludul* hn.-et is (ma *Ludas* és *Ludus* alak van Maros megyében).

Valea lui Andraş Sebes-Körös bal; Andraş (Decei 1989: 162).

Valea lui Băl Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; *Bal (u), Bălă* (Iorgu 44, 53) Iorgu szerint vagy fehér jelentésű vagy a *Balázs* rövidült formája; *Bal, Baal, Bol* 1181 (ÁSz. 83); rom. *Bălă* szn. vö. *bîlă*, *bîlîie* 'fű, széna' (DOR 53); *Băl- (ă)* szn. (DOR 194).

Valea lui Foale Sebes-Körös bal (AtlR.).

Valea lui Vasile Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; *Valea vasili*; Felsőtopától ÉK-re (Topa de Sus) (HKFT.).

Valea Luncii Fekete-Körös bal (ANAR.).

Valea Lungă[1] a Dézna oldalága; *Valea Lungă* (Decei 1989: 172).

Valea Lungă[2] Fehér-Körös bal; Ruda Brad (ANAR.).

Valea Lungii Sebes-Körös bal (ANAR.); rom. *lung* 'hosszú' (DEX).

Valea Lupas Fehér-Körös jobb; Valea Satului jobb; *Valea Lupas*; Pottingánytól ÉK-re (Potingani); *Lupaş* (Iorgu 284), a rom. *Lup* szn.-nek van ilyen alakú változata (DOR 312).

Valea Lupilor Sebes-Körös bal; „*Válya lupírol,* sürű bokros völgy" (P. Bi. 1. Oláhapáti, 108a).

Valea Lupului[1] Fekete-Körös jobb; *V. lupului*; Szudricstól D-re, Riénytől É-ra (HKFT.).

Valea Lupului[2] Sebes-Körös bal (MKFT.).

Valea Luscior Berettyó bal; Valea Mare jobb; *V. Luscior* (MKFT.).

Valea Măgurii Fekete-Körös jobb; Topa mellékága (ANAR.).

Valea Mare[1] Berettyó bal; Lunksoara bal; *V. mare* (MKFT.); *gyumölczenjes Vize[n], Gyümölcses n. Patakon, Gyűmőlcsenes Vizen* (ETH. 3: 169); Gyümölcsénes (Plopiş); *Fl. Gemelchenus* (Gy. 3: 501); *Gyümölcsénes* (Dobai 2007: 296).

Valea Mare[2] Fehér-Körös bal (ANAR.).

Valea Mare[3] Fehér-Körös bal (ANAR.).

Valea Mare[4] Fehér-Körös bal (ANAR.); *V. mare;* Kövesdtől D-re (Cuied).

Valea Mare[5] Fehér-Körös bal; *Valea Mare* (MKFT.); *Valea Ceamare*; Birtintől D-re (Birtin).

Valea Mare[5] Fekete-Körös bal (ANAR.)

Valea Mare[6] Fekete-Körös bal; Szartos oldalága; „*Valea mare*; Bélnagymaroson átfolyik (Mărăuş); *Vále mare fekvése lapályos, az erdőről kijövő kis patak mellett, közép szerü szántó föld"* (P. Bi. 1. Nagymarus, 74a).

Valea Mare[7] Fekete-Körös jobb (AtlR.).

Valea Mare[8] Fekete-Körös jobb (AtlR.).

Valea Mare[9] Fekete-Körös jobb (AtlR.); *V. mare*; Belényesvalánytól D-re (HKFT.).

Valea Mare[10] Fekete-Körös jobb; *V. mare;* Hollódtól Ny-ra; *patak Vále cselmare* (P. Bi. 1. Venter, 339b).

Valea Megyes Fehér-Körös bal; Csigér bal; *V. Megyes*; Feltóttól D-re (Tauţ) (MKFT.).

Valea Mică Fehér-Körös bal (ANAR.).

Valea Mica Fehér-Körös bal; *Valea mica*; Körösbökénytől ÉNy-ra.

Valea Micu Fehér-Körös jobb; *V. micu*; É-ról folyik Stejába (Şteia) (HKFT.).

Valea Milevi Fehér-Körös bal; Csigér bal; *V. Milevi;* Dúdtól D-re (Dud) (HKFT.); „a község határán a hegyről lefolyó *Milevi és Logozsa* nevű vizfolyások vonulnak keresztül" (P. Ar. Dúd).

Valea Mineii Fekete-Körös jobb (ANAR.); rom. *miner* 'bányász' (DEX).

Valea Moliu Fehér-Körös jobb; *Valea Moliu*; Dupapiátrától Ny-ra (Dupá Piatrá); *muliu -e* 'halott' (DEX).

Valea Mori Fehér-Körös bal; *V. mori*; Kristyortól DNy-ra (Crişcior); Stejărel v. Szkrófa (MKFT.).

Valea Mormantului Fehér-Körös jobb; *Valea Mormantului* Sztanizsától DK-re (Stănija); rom. *mormânt* 'sírhely, gödör, kripta' (DEX).

Valea Neagră Fehér-Körös jobb; Dézna oldalága (AtlR.).

Valea Negrii Sebes-Körös bal (ANAR.).

Valea Nisturia Fehér-Körös jobb; *Valea Nisturia*; Sztanizsától D-re (Stănija) (MKFT.).

Valea Nouă Fekete-Körös jobb (ANAR.)

Valea Omeagului Fehér-Körös bal; rom. *omag* fn. növ. 'sisakvirág' (DEX).

Valea Orsisti Fehér-Körös jobb; *V. Orsisti*; Ripától É-ra; Orşa < horş 'zsindelyvájó eszköz'; *Horşa*, *Horşia* (Iorgu 346, 246).

Valea Oştenei Sebes-Körös jobb (ANAR.); Semeni bal; *Germinu-Osztieny* (MKFT.); *Ostyána p.*; rom. *germin|a -eazǎ, -at* i 'kicsírázik' (rom. *germen* 'csira' Kelemen 199) és rom. *osteni* 'elfárad' (Kelemen 329).

Valea Pădurilor Fehér-Körös bal; *V. Padurilor*; Bukuresdtől K-re (Bucureşci).

Valea Păstrăvăriei Sebes-Körös bal; rom. *păstrăvăr|ie -ii* fn. 'pisztrángtenyészet' (DEX).

Valea Peşterii Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Valea Pietrei Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Valea Pietrelor Fehér-Körös bal (ANAR.).

Valea Pinilor Fekete-Körös bal; pin -i fn. növ. erdeifenyő.

Valea Plaiului Fehér-Körös jobb; *V. plaiului*; Páfrányostól D-re (Brusturi); rom. *plai* 'hegyi rét, hegyi legelő' (HKFT.).

Valea Plesa[1] Fehér-Körös jobb; *Valea Plesa*; Dupapiátrától K-ÉK (Dupá Piatrá).

Valea Plesa[2] Fehér-Körös jobb; Valea Satului bal; *Valea Plesa*; Dupapiátrától K-ÉK-re (Dupá Piatrá).

Valea Podu Fehér-Körös bal; *V. podu* (HKFT.); Almásegrestől Ny-ra (Agriş).

Valea Poienii Sebes-Körös bal; Poieni (Decei 1989: 162); Ostoros csúcs (Vârful Poienii) mellet ered.

Valea Polovancasca Fehér-Körös jobb; *Valea Polovancasca*; Koroknya Ny-i és Décse K-i része között (Crocna, Decei 1989: 172); rom. *bolovan -i fn. 1. (nagy) kő* (Kelemen 16).

Valea Porcarului Fehér-Körös jobb; Valea Satului bal; *V. Porcarului*; Streutz din Susu-tól D-re; *Porkuluj csermely* (H. 2: 396).

Valea Preotesei Fehér-Körös jobb; Valea Leucii oldalága; *Preutyeszi cserm*. (H. 2: 397) *Tehénpataka* (Makkai 222).

Valea Pustari Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Valea Pustari*; forráspatak Nádastól D-re, van Vf. Pustari (MKFT.).

Valea Pusti Fekete-Körös jobb; *V. pusti*; Magyarcsékétől Ny-ra (Ceica) (HKFT.).

Valea Pustii Sebes-Körös bal; Kalota mellékága; „Puszta dűlő szánto föld itten volt hajdon a falu, át folya egy patak mely *Valepuszti* nevet visel *Valemnyeri* egy patak melly a falun tul volt *puszti* nevet visel" (P. Kolozs, Kalota, 352a).

Valea Raiului Fehér-Körös jobb; Tăcaşele jobb; *V. raiului*; Édeslaktól Ny-ra (Dulcsele); rom. *rai* 1. 'mennyország, menny'; 2. 'paradicsom, éden' (Kelemen 382), rom. *Rai* szn. (DOR 357.).

Valea Rea[1] Fehér-Körös bal; *Valea Rea;* Honctőtől DK-re (Gurahonţ).

Valea Rea[2] Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Valea Rea[3] Sebes-Körös bal; or. R. *роѕсошь* 'forráság, mellékvíz' (M. 214).

Valea Rece Fehér-Körös bal; Bukuresdi csermely jobb; *V. Recie* (MKFT.); *V. rece*; Podelétől ÉK-re; Hunyad (HKFT.).

Valea Rece[1] Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Valea Rece[2] Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; *V. rece*; Hollószegtől (Corbeşti) K-re (MKFT.).

Valea Rîposa Fekete-Körös bal; *V. Rîposa*; rom. *râp|ă -e* fn *'1. szakadék*; *2. v*ízmosás.

Valea Rogozele Berettyó bal; Tótfalui víz bal; *V. Rogozele*; Borziktól DK-re ered (MKFT.).

Valea Rugii Fehér-Körös jobb; *Valea Rugii* (Decei 1989: 172); rom. *Rug* szn. (DOR 364).

Valea Saca Berettyó jobb; V. lazurilui jobb; *V. saca* (MKFT.); Felsővalkó, Oláhvalkó (Valcău de Sus) K; Felsővalkó, Oláhvalkó (Valcău de Sus).

Valea Sache Fehér-Körös jobb; *V. sache*; Koroknyától É-ra (Crocna) (MKFT.).

Valea Sălătrucului Fehér-Körös jobb; Valea Satului jobb; *Valea Sálátrucului*; Felsőzsunktól K-re (Dumbrava de Jos); Mihályfalvai vagy Szeletruk (H. 2: 396); rom. *sălătrúc* 'útkanyarulat' (DEX).

Valea Sălbatică Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Valea Salbatika* (MKFT.); rom. *sălbatic* 'vad' (DEX).

Valea Saliste Fekete-Körös jobb; Pósa (MKFT.); *Válya szelistye völgy* (P. Bi. 1. Nyárló, 95a); *Szelistyei csermely* (H. 2: 394).

Valea Salului Ér bal; *Valea Szalului*; Oláhcsaholy ÉK-i része (MKFT.).

Valea Saras Fekete-Körös jobb; *V. saras;* Rózsafalvától D-re (Fonău) (MKFT.).

Valea Sarasel Fekete-Körös jobb; *V. sarasel*; Rózsafalvától D-re (Fonău) (MKFT.).

Valea Sási Sebes-Körös bal; a Székelyó mellékága; *Lá vále 'Sási* (k). (ETH. 10/B: 392).

Valea Sasului Sebes-Körös jobb; *szász* > rom. *saşi* fn. 'szász (férfi)' (DEX).

Valea Satului Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Valea Satului és V. Felmenesului* (MKFT.).

Valea Satului Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Valea Satului*; átfolyik Keresztaménesen (K-resztaménes).

Valea Satului Fehér-Körös jobb (AtlR.).

Valea Satului Sebes-Körös bal; *Falu p.* (MKFT.).

Valea Săturanului Fehér-Körös bal; *V. Serescilor*; Zöldestől DK-re (Iacobini).

Valea Scurtă Sebes-Körös bal (AtlR.).

Valea Seacă[1] Fehér-Körös jobb; *Valea Seacă* (Decei 1989: 172).

Valea Seacă[2] Fekete-Körös bal; *V. saca*; Borztól D-re; *Vále szák – /száraz patak* (P. Bi. 1. Sólyom, 226a).

Valea Seacă[3] Fekete-Körös jobb; *valisaszka* (P. Bi. 1. Petrósz, 160b); *Valea Seacă* (Decei 1989: 162).

Valea Seacă[4] Sebes-Körös jobb; *Valea Seacă* (MKFT.).

Valea Sehuniului Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *válya Szehunjuluj* [!] (k). (ETH. 10/B: 693); *sehuné* (*seholé*).

Valea Seliştiei Fekete-Körös jobb; *V. seliştiei;* Szokánytól K-re (Săucani); rom. *sălişte*, *silişte* 'a falu közepe, központja, tűzhelye' (DEX).

Valea Semnelor Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; rom. *semen* 'négyszögletű fémrúd fa fogantyúval, amit a halászok jégtörésre használtak' (DEX).

Valea Seociu Fehér-Körös jobb; *Asájabi csermely* (MKFT.); *Valea Seociu*; Bálctól DK-re (HKFT.); rom. *Suciu* csn. 'szűcs' (Iorgu 429), *Suciu* (DOR 459.); a *szűcs* szóból ered.

Valea Şerpilor Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Valea Boii Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Valea Ses Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *in Vale Ses [!]* (k). (ETH. 10/B: 392); rom. *şes* 'sík, lapályos' (Kelemen 453).

Valea Sicula Fehér-Körös bal; *V. Sicula* (HKFT.); Drauctól DK-re; *Scichul, Sicul* 1131 (ÁSz. 699).

Valea Sipot Fehér-Körös bal; *V. Sipot*; Kuretytől Ény-ra (Curechiu); *Valya luj Sipot, erdő szánto és kaszálokkal* (P. Bi. 1. Somogyuzsopa, 229b); rom. *şipot* 'csorgó, forrás' (Kelemen 454).

Valea Sipot Fekete-Körös jobb; Szalontai ér (MKFT.); *Válya sípot* (P. Bi. 1. Nyárló, 95a).

Valea Slabă Fekete-Körös jobb.

Valea Slatina Fehér-Körös bal; Csigér jobb; *Valea Slatina* (MKFT.); *Valea, majd Par. Slatina*; forráspatak Nádastól D-re; szlk. *slatina* 'ingovány, posvány; tőzegtalaj'.

Valea Stanciului Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; rom. *Stan* szn. (DOR 375); a Dragán forráspataka (MKFT.).

Valea Şteitorilor Fehér-Körös bal; rom. *ştei* 'haris' (DEX).

Valea Stoiaca Fehér-Körös bal; *V. Stoiaca* (HKFT.); Aranyágtól DK-re.

Valea Strâmbă Fehér-Körös jobb; rom. *strâmb|ă -i, -e mn.* 'görbe' (DEX).

Valea Strâmbă Fehér-Körös jobb; Valea Satului jobb; *V. Strimba*; Felsőzsunktól K-re (Dumbrava de Jos); rom. *strâmb|ă -i, -e* 'görbe' (DEX).

Valea Szakács Fekete-Körös bal; Tőz jobb; *V. Szakács és Par. Rippa*; Szakácstól K-re (Secaci); *Pareo Rippi* (P. Bi. 1. Bokkia, 129a).

Valea Tâlharului Sebes-Körös bal (ANAR.); P. Ar. Algyesty (Aldieşti, Funtinyela).

Valea Tarcoseasca Berettyó bal; *V. Tarcoseasca*; rom. *tărcat* 'tarka' (DER) a magyar *tarká*ból.

Valea Ţigani Fehér-Körös jobb; *V. Cigani*; É-ról folyik Tomesdbe (Tomeşti).

Valea Ţiganului Fekete-Körös jobb (Decei 1989: 162).

Valea Ţiganului Fekete-Körös jobb; *V. tiganului*; Lankástól (Lunkasprie) D-re.

Valea Tişa Fekete-Körös jobb; *V. Tişa*; Szegyestelt ÉK-i része felől közelíti meg; tis|ă -e *fn.* növ. tiszafa.

Valea Tiusore Fehér-Körös jobb; Csucsi patak (MKFT.); *V. Tiusore*; Bálctól Ny-ra (HKFT.).

Valea Tocoiascu Fehér-Körös jobb; *V. Tocoiascu*; Koroknyától DK-re (Crocna) (MKFT.).

Valea Topilă Fekete-Körös jobb (AtlR.); Köles ér oldalága.

Valea Topila Fekete-Körös jobb; *V. topila*; Rippától ÉK-re; *Topa* szn. képzett formája (DOR 163).

Valea Toplitia Fekete-Körös jobb; *V. Toplitia*; Forrószegtől É-ra (Forosig); déli szl. eredetű rom. *tópliță* 'meleg vizű forrás, patak' (DEX).

Valea Uliului Sebes-Körös jobb; Báród jobb; Loki p. (H. 2: 392); rom. *uliu* 'héja, *nép*. ülü, ölyv' (Kelemen 483).

Valea Ulmului Fekete-Körös jobb; Pósa mellékága; *Válya Ulmuluj* (P. Bi. 1. Nyárló, 95b); *ulm -i* fn. növ. 'szil (fa)' (DEX).

Valea Ursului Fekete-Körös bal (AtlR.); *V. ursului* (MKFT.).

Valea Urzicarilor Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; rom. *urzicar* 'rozsdás csuk; Saxicola rubetra' (DEX).

Valea Vaci Fehér-Körös jobb; *Malói csermely* (MKFT.); *V. Vaci*; Bálctól K-re (HKFT.); *Tehénpataka* (Makkai 222).

Valea Văleni Fehér-Körös bal; rom. *vălean* 'völgylakó' (DEX).

Valea Văratecului Fekete-Körös jobb; *V. varatiecului*; ÉNy-i irányból átfolyik Szombatságon (Sâmbăta); văratic2 *s fn.* 'nyári legelő' (Kelemen 352).

Valea Vareteculuі Berettyó jobb; *Valea varetecului* (MKFT.); Váralmás, Nagyalmás (Almaşu, Almaşul Mare) ÉK; rom. *văratic* 'nyári legelő'; Bükkerdőből ered (Varatec) (HKFT.).

Valea Vesi Sebes-Körös bal; *V. vesi*; vész 1. 'pusztulás'; 2. 'elpusztult erdőrészlet' (TESz.).

Valea Voenilor Fekete-Körös bal; *V. Voenilor*; Voeni Gyigyisennél ömlik a Fekete-Körösbe; Voia (Iorgu 488).

Valea Zăporilor Fekete-Körös jobb; *V. sirca*; rom. *zăpor* 1. 'ár, áradat'; 2. 'jégzajlás, jégtorlasz' (Kelemen 505).

Valea Zugăului Fehér-Körös jobb; *Pereu Zugului* (P. Ar. Krokna 205; Decei 1989: 172).

Vălişoara Fehér-Körös bal (ANAR.); Bertenfalva, Berténfalva (Birtin).

Vălosu Sebes-Körös bal *Voiosu* (Decei 1989: 162); rom. *val -uri fn.* 'hullám, ár' (DEX).

Valtsau Fekete-Körös jobb; Köles ér oldalága; *V. de Karand*; *Valtsau* (Huszár).

Valya Aldása Fekete-Körös jobb; Tormás-kengyel (MKFT.); *Válya Aldása, völgy* (P. Bi. 1. Nyárló, 95a).

Valya Burleculuj Fekete-Körös jobb; Görbe-kengyel (MKFT.); *Válya Burleczuluj* (P. Bi. 1. Nyárló, 95b; rom. *burlac* 'agglegény, legényember' (Kelemen 73).

Valya de Fára Fekete-Körös jobb; Rákos-kengyel (MKFT.); *Valya de fára völgybeni kaszálo kuttal* (P. Bi. 1. Nyárló, 95a).

Valya Készílor Fekete-Körös jobb; Zila-kengyel (MKFT.); *Valya Készílor, erdövölgy* (P. Bi. 1. Nyárló, 95a).

Valye Kórbuluj Kaszálo Fekete-Körös jobb; Malom-ág (MKFT.); *Valye Kórbuluj Kaszálo* (P. Bi. 1. Nyárló, 95a).

Valye Szekerestyilor Fekete-Körös jobb; *Valye Szekerestyilor* (P. Bi. 1. Bélörvényes, 117b).

Vályus Füzek jobb; „*Vájús — a' Vajús* Nevezetétt ónnét származtatyúk, míkép óttan egy ördög árka fórma huzódik rajta végíg mínt egy váju." (P. Bi. 1. Jankafalva, 337a)

Vámoslázi csermely Berettyó bal; *Vámoslázi csermely* (H. 2: 387) Vámosláz (Chişlaz).

Varas-ér Kettős-Körös bal; Kis Varas ér (MKFT.); *Varas Ér*; Körös Tartsától Ny-ra (Huszár); „Thartsa yze alio nomine *Berekyo*" (Jankovich 1996: 321).

Váraszó ~ Vărăsău Berettyó bal; Tatarosi jobb; *Váraszó p.*; Kis Tótfalu (Paulesci) (MKFT.); Kistótfalu; település neve: Varaszótanya.

Varátyek csermely[1] Berettyó bal; Feketeerdőtől D-re *Varátyek csermely* (H. 2: 387); Feketeerdő; văratic2 *s fn. mezőg* nyári legelő (Kelemen 398).

Varátyek csermely[2] Berettyó jobb; *Varátyek csermely*, a Balakszó hegy nyugati oldalán támad (H. 2: 387); rom. *văratic* 'nyári legelő' (DEX).

Varatyek pataka Sebes-Körös jobb; *pestesi Varatyek pataka* (P. Bi. 1. Tinod, 296b); K. Báród (Varatyiczel) víz (H. 2: 392).

Vârciorog vagy **Surducel** Fekete-Körös jobb; Topa mellékága; rom. N. *vârciolog* 'örvény, forgatag' (FNESz., Vércsorog).

Vârfuraş Sebes-Körös bal (AtlR.).

Vârfuraşu Sebes-Körös bal (ANAR.).

Varjas-ér Hármas-Körös jobb; *Varjas ér*.

Város ere Sebes-Körös jobb; *Város Ere*; Magyarhomorogtól Ny-ra, Komáditól É-ra (Huszár).

Vár-patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága (MKFT.).

Várvize Varvizel Berettyó bal; Bisztra jobb; *Várízi (!);* Várvíztelke (Varviz); a Bisztra jobb oldali mellékvize, Közepesi s a Szocel felől jövő Verzárt és Várvizet érintő patak (H. 2: 387).

Vărzari Fekete-Körös bal; *Verzári csermely* (H. 2: 393); rom. *vărzar* 'káposztatermelő; káposztaárus' (DEX) + *-i* rom. többes szám jele.

Vasi-ér Berettyó bal; *Vasi ér*; Darvas K-i része (MKFT.).

Vasút-ér Sebes-Körös jobb; *Vasút ér*; Ártándtól D-re (Huszár).

Vaţa Fehér-Körös bal (AtlR.); *Valea Veţi;* Felső- majd Alvácán átfolyva, Ny-ról ömlik a Fehér-Körösbe Kazanesd (Căzăneşti), Felváca, Felsőváca, Váca (Vaţa de sus), Alváca, Alsóváca, Nagyváca (Vaţa de jos); Vata ~ Váta egyelemű, régi világi személynévből eredő családnév (Murádin 84).

Vei-patak Berettyó jobb; *Vei p.*; Kárásztelek ÉK-i része (MKFT.).

Veker-ér Hármas-Körös bal; *Vekerér* (MKFT.); *Veker Ér*; Kunszentmártontól D-DK-re (Huszár); *Veker* (P. Külső-Szolnok, Öcsöd [13.233-13.252], 84); „*Veker ér*, mely Békés megyében a most már eltöltött Kákafokon a Körösből szakadt ki s jelenleg csak hó és esővizet vezet le, Szentes felett ömlik a Kurczába" (H. 2: 398) (Haán 53, 246).

Vékony-ér[1] Berettyó jobb; Holt Berettyó mellékága; *Vékony Ér*; Bakonszegtől É-ra (Huszár).

Vékony-ér[2] Berettyó jobb; *Vekony ér*; Nagybajomtól É-ra (Huszár).

Vékony-ér[3] Hármas-Körös jobb; *Vékony Ér*; Püspökladánytól É-ra (Huszár).

Velea Juristie Sebes-Körös bal; *Velea Juristie*; rom. *jurist* 'jogász' (Kelemen 621) foglálkozásnév; rom. csn. *Jurist* (Iorgu 270).

Velea Porcului Fekete-Körös jobb (ANAR.).

Veljul Fekete-Körös bal (ANAR.); Szartos oldalága; Susag, Tălmaci (HKFT.); rom. *velg* 'nedves, nyirkos, vizenyős' (pl. talaj) (Kelemen 378).

Vereshalmi-ér Berettyó bal; *Vereshalmi ér*; Bakonszegtől DK-re (MKFT.).

Veres-patak Berettyó bal; Kösmő bal; *Vörös p.* (HKFT.); Hegyközpályi (Paleu) és Hegyközszáldobágy (Săldăbagiu de Munte) között (MKFT.); *Veres p.*; Biharkovácsitól K-re ered, és Tamási előtt ömlik a Berettyóba; *Veres patak* (P. Bi. 1. Hegyközszáldobágy, 306b); Hegyközpályi (Paleu) és Hegyközszáldobágy (Săldăbagiu de Munte) között.

Veres-patak Râul Roşu Fekete-Körös jobb; *Veres Patak* torokban (ETH. 1: 9).

Verksthal Fekete-Körös jobb; „patakjai *Verksthal*, rumik, vale mare melyek öszve folynak lefele a fekete körösbe." (P. Bé.)

Vermegy csermely Ér bal; *Vermegy csermely* (H. 2: 385).

Vermes pataka Ér bal; *Vermes pataka* (ETH. 3: 107); Magyarcsaholy (Cehăluţ).

Vesze-fok Fehér-Körös bal (HKFT.); *Vesze Fok* (Huszár) Veszefok (Haán 93); vejsze 1. 1055: 'nádból, vesszőből készített, a víz színétől a fenekéig érő, labirintusszerű halfogó rekeszték'; 2. 1784: 'hálóból való, varsában végződő halfogó eszköz'; 3. 1784: 'halastó' (TESz.), *vésze* 'halfogó rekeszték' (MTSz).

Vész-ér Fekete-Körös bal; Leveles oldalága; *Vész ér*; Nagyzeréndtől Ny-ra; *Vész-ér*; Nagy Zerénd DNy-i része (Huszár).

Veszett-ér Hármas-Körös jobb; *Veszett Ér*; Kardszagtól D-re (Huszár).

Vesszős-ér Sebes-Körös bal; *Ladány* (MKFT.). *Vesszősér*, sok korczvesszőt termett (Haán 30); *korc* 1. 'nádvesszőkerítés fonatos keresztkötése', 2. 'zsúpnádfedél beszegett része a tető gerincén' (TESz.).

Vetésgát Vetijgat (ANAR.). Ér jobb; Szentmiklós oldalága.

Vezendiu Ér jobb (ANAR.).

Vezurişte Fekete-Körös jobb; Topa mellékága (AtlR.).

Vica-ér Kettős-Körös bal csabai, dobozi és békési határban (Haán 53).

Vida Fekete-Körös jobb; *Valea Vida, Vida p.* (P. Bi. 1. Kisdombrovica, 377a); *Vida* < *Vid* + *-a* beceképző; képzéssel alakult becenév mint családnév (Murádin 94); a víznév a *Vid* személynév alakváltozataként fordul elő (DOR 405).

Videşti Fekete-Körös jobb; A *Vid* személynév alakváltozataként fordul elő (DOR 405).

Vídi-ér Berettyó jobb; *Vidi-ér*; Hajdúvid n. telep. Hajdúböszörménytől É-ra *Vidi ér*; a Keleti Főcsatornába ömlik (MoHiT. 1956) (ÁTT. 2003).

Vidrai-patak ~ Glimea Fehér-Körös jobb; *Rossiai csermely* (MKFT.); *Glima*; Vidrától K-re; Vidrai patak (H. 2: 397); rom. *grimeá* 'falusi asszonyok fejkendője' (DEX).

Viduţa Fekete-Körös jobb; a *Vida* szn. rom. *-ţa* kicsinyítőképzős változata, a *Vid* személynév alakváltozataként fordul elő, (DOR 405).

Viktor-patak Sebes-Körös jobb; *Viktor p.*; Élesd (Huszár).

Villongó-ér Berettyó jobb; Konyári-Kálló oldalága; Vámospércs; Villongó-ér (ÁTT. 2003 L-34-20-B).

Virágos-ér Berettyó jobb; Holt-Berettyó mellékága; *Virágos Ér*; Bakonszegtől É-ra (Huszár).

Vişag Fekete-Körös bal; *V. visagului*; Poklusatól DK-re; *Vále de viszág* (P. Bi. 1. Havasdombrovica, 299b).

Vişag Sebes-Körös bal; *V. visagului*.

Visági patak Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; *Vişag* (MKFT.); *Viszág p.*; *Vale Visaguluj* (k). (ETH. 10/C, Viság: 990); a Visági hegyben ered.

Vízimalom-ér ~ P. Morii Ér jobb; *Vizi malom ér* (MKFT.); *P. Morii* (AtlR.).

Vízvölgy-folyás Ér jobb; Füzek jobb; víz 'pataknál nagyobb vízfolyás' (Bíró 2005: 73) (MKFT.); *Vízvölgy-folyás* (P. Bi. 1. Érsemlyén, 240a).

Vlad Fehér-Körös jobb; *Vladu* (Decei 1989: 172).

Vojkaházi csermely Fehér-Körös jobb; nincsenek elnevezve a térképen; *Guravoji cserm.* (H. 2: 397)

Vonka pataka Sebes-Körös bal; Székelyó mellékága; A *Vonka Patakab[an]* (ETH. 10/B: 391); *Voncha*, *Vncha* 1268/1347 (ÁSz. 828).

Völgy pataka Sebes-Körös bal; *Vőtypataka* (ETH. 10/B: 484).

Völgy-patak Fekete-Körös jobb; András Fok; *V. ţarini* (MKFT.).
Vörösnád Santău Ér jobb; Füzek jobb; Vörös Nád.
Vraniţa Fekete-Körös bal (ANAR.); rom. *vrană* 'kis bemenet' (DEX).
Zádor-ér Hármas-Körös jobb; *Zádor ér*; Nagyivántól DK-re (HKFT.).
Zarándi csermely Sebes-Körös bal (H. 2: 392).
Zârna Sebes-Körös bal; *Zărna* (Decei 1989: 162); rom. *Zîrna* szn. (DOR 415); a szlávban 'mag' jelentése van; rom. *zîrnă* 'fekete ebszőlő' vagy 'kutyabogyó' vagy 'fekete csucsor' (Solanum nigrum); rom. csn. *Zârna* (Iorgu 499).
Zârnişoara Sebes-Körös bal; rom. *Zîrna* szn. (DOR 415, Iorgu 499); szl. *zirna* 'mag'; rom. *zîrnă* 'fekete ebszőlő' vagy kutyabogyó' vagy 'fekete csucsor' (Solanum nigrum) (DEX).
Zerind Fekete-Körös bal; Tőz jobb (ANAR.).
Zglacu Sebes-Körös bal (AtlR.); rom. *zglăvoaic|ă e* fn. áll 'botos kölönte (Cottus gobio) vagy békahal, bábec, botfejű, boti, botos, butikóhal, ebhal, kölönte, kolty, kophal, kopsa, kutyahal, köpőce, patkószegfejű, ördöghal' (DEX, ÚMTsz.).
Zila-kengyel Fekete-Körös jobb; *Sebes Fok* (MKFT.). *Zilakengyel* (Haán 59).
Zimbrul Sebes-Körös bal; rom. *zîmbru* 'cirbolyafenyő, havasi fenyő, bölény' (Kelemen 394).
Valea Lupului Sebes-Körös bal (AtlR.).
Zimbruţi Fehér-Körös jobb (ANAR.); *V. Zimbrului*; É-ról folyik Zombrádra (Zimbru) (HKFT.); rom. *zîmbru* 'cirbolyafenyő, havasi fenyő, bölény' (Kelemen 394).
Zöldesi csermely - Zeldiş Fehér-Körös bal; *Par. Zöldes*; Zöldestől DK-re (Iacobini); *Zöldesi csermely* (H. 2: 398); *Zeldiş* (ANAR.).
Zöld-fok Hármas-Körös bal; zöldfok (Haán 89).
Zúgó-folyás Hármas-Körös jobb (Haán 53).
Zuhatag-hegy Kettős-Körös bal (Haán 53).
Zsidó-ér Kettős-Körös bal; csabai, dobozi és békési határban (Haán 54).
Zsidó-patak Sebes-Körös jobb; *Zsidó p.*; Élesd (Huszár).
Zsigi-ér Fehér-Körös jobb; *Zsigi Ér*; Horgastól É-ra (Huszár).
Zsivány-ér Hármas-Körös jobb; *Zsivány Ere* (MKFT.); *Pareu Albulesti vőlgy* (P. Bi. 1. Nyárló, 95b).
Zsovány ere Fekete-Körös jobb; Kemény-fok; *Zsovány Ere* (MKFT.); Doboztól DK-re (Huszár).
Zsugyó Vaszali ere Sebes-Körös bal; *Zsugyó Vaszali ere* (P. Bi. 1. Oláhkakucs, 115a; rom. *Vasile* szn. (m. *László*) alakváltozata.

A víznevek teljes listája

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
ÉR			**1.**
1.	Ghirolt	Ér_jobb	**1.1**
2.	Sânmiclăuş	Ér_jobb	**1.2**
3. Vetésgát	Vetijgat	Ér_jobb	
4. Körtvély-ér		Ér_jobb	
5. Gyékenyes		Ér_jobb	
6. Malom-fél		Ér_jobb	**1.5**
7.	Vezendiu	Ér_jobb	
8. Mohos		Ér_jobb	
9. Vízimalom-ér	P. Morii	Ér_jobb	**1.3**
10. Hármas-ér		Ér_jobb	
11. Papp-völgy	Zimoiaş	Ér_jobb	**1.4**
12. Bogad-ér	Rît	Ér_jobb	
13.	Ierul Morii	Ér_jobb	
14. Nincsensár (ér)	Ierul Rece	Ér_jobb	
15. Füzek	Salcia	Ér_jobb	**1.6**
16. Vörösnád	Santău	Ér_jobb	
17. Jegeskútfolyása		Ér_jobb	
18. Vízvölgy-folyás		Ér_jobb	
19. Móka-patak	Moca vagy Mouca	Ér_jobb	
20. Bobáldi csermely		Ér_jobb	
21. Beseny-ér		Ér_jobb	
22. Gánás		Ér_jobb	
23. Vályus		Ér_jobb	
24. Felső-ér		Ér_jobb	
25. Rét-folyás		Ér_jobb	
26. Csonkafűz folyása		Ér_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
27. György-ér		Ér_jobb	
28. Folyás		Ér_jobb	
29. Keskeny-ér	Ierul Ingust vagy Ierul Cheşcheni	Ér_jobb	**1.7**
30. Szekerce-csermely		Ér_bal	
31. Vale Sekeresu Mic		Ér_bal	
32. Suorás csermely		Ér_bal	
33. Vale Unimatului		Ér_bal	
34. Sebes-ér		Ér_bal	
35. Ingoványoshegyi csermely		Ér_bal	
36. Szakácsi-patak	Checheţ	Ér_bal	**1.8**
37. Gyesuluj csermely		Ér_bal	
38. Orbói csermely		Ér_bal	
39. Bajos-völgy		Ér_bal	
40. Szatuluj csermely		Ér_bal	
41. Ormeszu csermely		Ér_bal	
42. Kegye-patak(a)		Ér_bal	
43. Tyinós csermely	Timiş	Ér_bal	
44.	Valea Domoslo	Ér_bal	
45.	Ciripicea	Ér_bal	
46. Mikó völgye	Valea Micăului	Ér_bal	
47. Fekete-patak	Valea Neagră	Ér_bal	
48. Szagos-patak		Ér_bal	
49. Szarvadi csermely		Ér_bal	
50.	Raţ	Ér_bal	
51. Valea Salului		Ér_bal	
52. Szekeses-patak(a)		Ér_bal	
53. Csaholyi-patak	Cehal	Ér_bal	
54. Vermes pataka		Ér_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
55. Teke pataka		Ér_bal	
56. Szántó	Santău	Ér_bal	
57. Csáni csermely	Cean	Ér_bal	
58. La forras		Ér_bal	
59.	La Vale Gatuluj	Ér_bal	
60. Füzep-patak		Ér_bal	
61. Kút pataka		Ér_bal	
62. Tasnádi-patak		Ér_bal	
63. Forrás-patak		Ér_bal	
64. Nádas-patak		Ér_bal	
65. Szokány	Săuca	Ér_bal	
66. Babot		Ér_bal	
67. Bodonos		Ér_bal	
68. Cserepes-patak		Ér_bal	
69. Rókalyuk patakja		Ér_bal	
70. Forrás		Ér_bal	
71. Csig ere pataka		Ér_bal	
72. Feketevölgyi csermely	Valea Neagră	Ér_bal	
73. Szarvadi csermely	Sărvăzel	Ér_bal	
74. Péeri csermely	Pir	Ér_bal	
75. Vermegy csermely		Ér_bal	
BERETTYÓ			**2.**
76. Segesi csermely		Ber_jobb	**2.1**
77. Hidegkút-patak		Ber_jobb	
78.	Fizeș	Ber_jobb	
79.	Valea Saca	Ber_jobb	**2.2**
80. Komán-pataka		Ber_jobb	
81. Sós-patak		Ber_jobb	
82. Csatorna-patak		Ber_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
83. Leveles-patak		Ber_jobb	
84. Híd pataka		Ber_jobb	
85. Cigányok pataka		Ber_jobb	
86. Halmas pataka		Ber_jobb	
87. Csiber pataka		Ber_jobb	
88. Peselős-patak		Ber_jobb	
89. Kövecses-patak		Ber_jobb	
90. Méh-patak		Ber_jobb	
91. Megye pataka		Ber_jobb	
92. Hamvas pataka		Ber_jobb	
93. Fenék pataka		Ber_jobb	
94. Dank pataka		Ber_jobb	
95. Csergő-patak		Ber_jobb	
96. Mogyorós-patak		Ber_jobb	
97. Csipkés-patak		Ber_jobb	
98. Mély-patak		Ber_jobb	
99. Csercse-patak		Ber_jobb	
100. Laboda pataka		Ber_jobb	
101. Aranyas-patak		Ber_jobb	
102. Kanáta-patak		Ber_jobb	
103. Gyöngyöskerek-patak		Ber_jobb	**2.3**
104. Fógát-patak		Ber_jobb	
105.	Ip	Ber_jobb	**2.4**
106. Banyi-patak(a)	Bănişor	Ber_jobb	
107. Somos-patak		Ber_jobb	
108. Varátyek csermely		Ber_jobb	
109. Bukmer	Bucmer	Ber_jobb	**2.5**
110. Kémer	Camăr	Ber_jobb	**2.6**
111. Telek-patak(a)		Ber_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
112. Gyularét-patak		Ber_jobb	
113. Vei-patak		Ber_jobb	
114. Maladei-patak		Ber_jobb	
115.	Valea Cehi	Ber_jobb	
116. Hegymegetti patak		Ber_jobb	
117. Szélkút-patak		Ber_jobb	
118. Karulyos-patak		Ber_jobb	
119. Szódok pataka		Ber_jobb	
120. Kisaranyos-patak		Ber_jobb	
121. Lésta pataka		Ber_jobb	
122. Áj pataka		Ber_jobb	
123. Omlás pataka		Ber_jobb	
124. Szilkút pataka		Ber_jobb	
125. Nógrád pataka		Ber_jobb	
126. Hamarkos pataka		Ber_jobb	
127. Somkerek pataka		Ber_jobb	
128. Hoszszuberek pataka		Ber_jobb	
129. László pataka		Ber_jobb	
130. Savajós-patak		Ber_jobb	
131. Láz pataka		Ber_jobb	
132. Paliczka pataka		Ber_jobb	
133. Édes marhapataka		Ber_jobb	
134. Rakottyás pataka		Ber_jobb	
135. Szilvás pataka		Ber_jobb	
136. Márkos pataka		Ber_jobb	
137. Somályi határpatak		Ber_jobb	
138. Csüggő-patak		Ber_jobb	
139.	Valea Vareteculuі	Ber_jobb	**2.7**
140.	Valea Pepei	Ber_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
141. Szomaszlo-patak	Curătura	Ber_jobb	
142. Lüki-patak		Ber_jobb	
143.	Valea Dizserului	Ber_jobb	**2.8**
144. Csurgó-patak		Ber_jobb	
145. Hosszúaszói-patak	Inot	Ber_jobb	**2.9**
146. Határi csermely		Ber_jobb	
147. Demetriu csermely		Ber_jobb	
148.	Parau Dealului	Ber_jobb	
149.	Vale Korusuluj	Ber_jobb	
150. Bajom-patak		Ber_jobb	
151.	Vale Grueculuj	Ber_jobb	
152.	Vale rekesztuluj	Ber_jobb	
153. Regye csermely		Ber_jobb	
154. Orszouluj csermely		Ber_jobb	
155.	Vale Lupuluj	Ber_jobb	
156.	Vale de Serului	Ber_jobb	
157. Éger-patak	Egher	Ber_jobb	**2.10**
158. Holt-Berettyó		Ber_jobb	**2.11**
159. Liget-patak		Ber_jobb	**2.12**
160. Fancsika-patak	Fâncica	Ber_jobb	
161. Ábrány-patak		Ber_jobb	
162. Magyarszentmiklósi csermely	Sânnicolau	Ber_jobb	**2.13**
163. Nyulas-patak	Niloş	Ber_jobb	**2.14**
164. Ér	Ier, Eriu	Ber_jobb	**1.**
165. Brassó-ér		Ber_jobb	
166. Vídi-ér		Ber_jobb	
167. Régi-Berettyó		Ber_jobb	
168. Föveny-ér		Ber_jobb	
169. Folyós-ér		Ber_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
170. Fekete-ér		Ber_jobb	
171. Hideg-ér		Ber_jobb	
172. Alter-Berettyó		Ber_jobb	
173. Cserákla-ér		Ber_jobb	
174. Kutas-főcsatorna		Ber_jobb	
175. Csíkos-ér		Ber_jobb	
176. Dinnyés-ér		Ber_jobb	
177. Bajuszozó-ér		Ber_jobb	
178. Békás-ér		Ber_jobb	
179. Bolhás-ér	Bolhás-ér	Ber_jobb	
180. Inacs-ér		Ber_jobb	
181. Berek-ér		Ber_jobb	
182. Fekete-ér		Ber_jobb	
183. Vékony-ér		Ber_jobb	
184. Kereszt-ér		Ber_jobb	
185. Mészársziget ere		Ber_jobb	
186. Eszteró-ér		Ber_jobb	
187. Kacskaró-ér		Ber_jobb	
188. Pap-ér		Ber_jobb	
189. Nyírfa-ér		Ber_jobb	
190. Ürmös ere		Ber_jobb	
191. Nagygács-ér		Ber_jobb	
192. Kisgács-ér		Ber_jobb	
193. Sertés-ér		Ber_jobb	
194. Péterke-ér		Ber_jobb	
195. Jósi-fok	Jósi Fok	Ber_jobb	
196. Abajd-ér		Ber_jobb	
197. Belső csikér		Ber_jobb	
198. Külsőcsík-ér		Ber_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
199. Ér		Ber_jobb	
200. Ösvény		Ber_jobb	
201. Csonka-ér		Ber_jobb	
202. Koros-ér		Ber_jobb	
203. Futak ere		Ber_jobb	
204. Dögös-ér		Ber_jobb	
205. Kintses-ér		Ber_jobb	
206. Dikics-ér		Ber_jobb	
207. Hangás-ér		Ber_jobb	
208. Karika-ér		Ber_jobb	
209. Kertalja-ér		Ber_jobb	
210. Füzes	Fizeş	Ber_jobb	
211. Holt-Berettyó		Ber_jobb	
212. Kálló-ér		Ber_jobb	
213. Tajtarék-ér		Ber_jobb	
214. Kórós-ér		Ber_jobb	
215. Virágos-ér		Ber_jobb	
216. Vékony-ér		Ber_jobb	
217. Dancs-ér		Ber_jobb	
218. Hosszú-ér		Ber_jobb	
219. Kovácsi-ér		Ber_jobb	
220. Makad ere		Ber_jobb	
221. Fülöp ere		Ber_jobb	
222. Csonka-ér		Ber_jobb	
223. Fehértó-ér		Ber_jobb	
224. Kengyel ere		Ber_jobb	
225. Pázmányi-ér		Ber_jobb	
226. Csik-ér		Ber_jobb	
227. Határ-ér		Ber_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
228. Cigány-ér		Ber_jobb	
229. Mejhorgas-ér		Ber_jobb	
230. Pakac-ér		Ber_jobb	
231. Tikos-ér		Ber_jobb	
232. Nádor-ér		Ber_jobb	
233. Nádas-ér		Ber_jobb	
234. Kálló-főcsatorna		Ber_jobb	
235. Konyári-Kálló		Ber_jobb	
236. Villongó-ér		Ber_jobb	**7.1.3**
237. Kis-Vámos-ér		Ber_jobb	
238. Létai-ér		Ber_jobb	
239. Gúti-ér		Ber_jobb	
240. Bodzás-ér		Ber_jobb	
241. Martinkai-ér		Ber_jobb	
242. Kék-Kálló		Ber_jobb	
243. Füzes-ér		Ber_jobb	
244. Holt-Kálló		Ber_jobb	
245. Dabó-ér		Ber_jobb	
246. Dusnak-ér		Ber_jobb	
247. Köles-ér		Ber_jobb	
248. Mácsó-ér		Ber_jobb	
249. Szerfűz ere		Ber_jobb	
250. Szil-ér		Ber_jobb	
251. Tajta-ér		Ber_jobb	
252. Gyalog-ér		Ber_jobb	
253. Hamvas-ér		Ber_jobb	
254. Kiserdő		Ber_jobb	
255. Hollós	Cserbuluj	Ber_jobb	
256. Tej		Ber_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
257. Ösvény-tő		Ber_jobb	
258. Körtvélyes-ér		Ber_jobb	
259. Madarasszeg-ér		Ber_jobb	
260. Szent Mihály ere		Ber_jobb	
261. Sztiávai patak		Ber_bal	**2.19**
262. Tusza pataka	Tusa	Ber_bal	**2.20**
263. Dobre pataka		Ber_bal	
264. Sibó pataka		Ber_bal	
265. Sáros folyása		Ber_bal	
266.	Vale Stoii	Ber_bal	
267. Ponor-patak	Ponor	Ber_bal	**2.21**
268. Toplica-patak	Topliţa	Ber_bal	**2.22**
269. Ökrös-patak		Ber_bal	
270. Leo-patak		Ber_bal	
271. Jázi patak	Valea Iazului	Ber_bal	**2.23**
272. Oszoj csermely		Ber_bal	
273. Trunsi csermely		Ber_bal	
274. Lazuriele csermely		Ber_bal	
275.	Pârâul Uliului	Ber_bal	
276.	Pârâul Pescilor	Ber_bal	
277.	Şesii	Ber_bal	
278. Preutyeszei		Ber_bal	
279.	Luncşorul	Ber_bal	**2.24**
280.	Valea Mare	Ber_bal	
281.	Racoviţa	Ber_bal	
282.	Valea Luscior	Ber_bal	
283.	Valea Pădurici	Ber_bal	
284. Halmosdi-patak	Drighiu	Ber_bal	**2.25**
285. Terni víz	Turea	Ber_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
286. Két-patak		Ber_bal	
287. Határ-patak		Ber_bal	
288. Szodokos-patak		Ber_bal	
289. Lógó-patak		Ber_bal	
290. Limpa-patak	Groapa	Ber_bal	**2.26**
291. Oláh-Kis-patak		Ber_bal	
292. Alsókaznacsi patak		Ber_bal	
293. Ippi és Széki határpatak		Ber_bal	
294. Cseres-patak	Cerăsei	Ber_bal	**2.27**
295. Baromlaki-patak	Borumlaca	Ber_bal	**2.28**
296. Szép-patak	Frumoasa	Ber_bal	**2.29**
297. Bályok pataka		Ber_bal	
298. Száldobágy	Săldăbagiu	Ber_bal	**2.30**
299. Ló-patak		Ber_bal	
300. Liget-patak		Ber_bal	
301. Bisztra	Bistra	Ber_bal	**2.31**
302.	Muha	Ber_bal	
303.	Lunca	Ber_bal	
304.	Ruca	Ber_bal	
305.	Valea Apei	Ber_bal	
306.	Budac	Ber_bal	
307.	Dubina	Ber_bal	
308.	Pârâul Păstrăvilor	Ber_bal	
309.	Țiganului	Ber_bal	
310.	Remetea	Ber_bal	
311. Hunkalal		Ber_bal	
312. Várvize	Varvizel	Ber_bal	
313. Középes	Cuzap	Ber_bal	
314. Bodonosi patak	Budoiului	Ber_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
315. Macskás-patak		Ber_bal	
316. Bányai-patak		Ber_bal	
317. Varátyek csermely		Ber_bal	
318. Kissom		Ber_bal	
319. Nagy		Ber_bal	
320. Róna-patak		Ber_bal	
321. Dód-patak		Ber_bal	
322. Határ-patak		Ber_bal	
323. Kiscser-patak		Ber_bal	
324.	Săcălăsău	Ber_bal	
325. Vámoslázi csermely		Ber_bal	
326. Micskei-csermely	Valea Albă	Ber_bal	**2.32**
327. Antál-patak		Ber_bal	**2.33**
328. Szodób-patak		Ber_bal	
329. Terjei csermely	Tria	Ber_bal	**2.34**
330. Tatarosi-patak	Râul Fânaţelor	Ber_bal	**2.35**
331. Dernai	Derna	Ber_bal	
332. Sasteleki-patak	Corbeni	Ber_bal	
333. Váraszó	Vărăsău	Ber_bal	
334. Loránta	Loranta	Ber_bal	
335. Bosnyák-patak		Ber_bal	
336. Som-patak		Ber_bal	**2.36**
337. Malom-patak		Ber_bal	
338. Tótfalui víz	Orvişele	Ber_bal	
339.	Valea Rogozele	Ber_bal	
340. Borziki-patak		Ber_bal	
341.	Valea Fântânilor	Ber_bal	
342. Szarkói csermely		Ber_bal	
343.	Ritu de Brusturi	Ber_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
344.	Valea Tarcoseasca	Ber_bal	
345.	Valea Busteana mare	Ber_bal	
346. Nagy-ér		Ber_bal	
347. Danca	Danta	Ber_bal	**2.37**
348. Bodozó-patak	Viţeilor	Ber_bal	**2.38**
349. Siter-patak	Şişterea	Ber_bal	
350. Ér-patak		Ber_bal	**2.39**
351. Kansza-bach	Chogoş	Ber_bal	
352. Fekete-ér		Ber_bal	
353. Gyilkos-ér		Ber_bal	
354. Büdös-ér		Ber_bal	
355. Közepes-ér		Ber_bal	
356. Közép-ér		Ber_bal	
357. Kösmö		Ber_bal	
358. Kis-Körös	Crişul Mic	Ber_bal	**2.40**
359. Kösmő	Fîneaţa Mare, Cosmo	Ber_bal	**2.41**
360. Veres-patak		Ber_bal	
361. Butyipál-patak		Ber_bal	
362. Oszlo-patak		Ber_bal	
363.	Valea Dudi	Ber_bal	
364.	Kinces (!)	Ber_bal	
365. Büdös-ér		Ber_bal	
366. Holt-Berettyó		Ber_bal	
367. Vereshalmi-ér		Ber_bal	
368. Sutos-ér		Ber_bal	
369. Györgyös-ér		Ber_bal	
370. Híd-ér		Ber_bal	
371. Kutas-folyó		Ber_bal	
372. Vasi-ér		Ber_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
373. Ölyvös-ér		Ber_bal	
374. Hangyás-ér		Ber_bal	
375. Keserű-ér		Ber_bal	
376. Ölyvös-ér		Ber_bal	
377. Határ-ér		Ber_bal	
378. Nagy-Csikos-ér		Ber_bal	
379. Hideg-ér		Ber_bal	
380. Kerittő-ér		Ber_bal	
381. Rákos ere		Ber_bal	
382. Barátok ere		Ber_bal	
383. Szent Péter ere		Ber_bal	
384. Csokás		Ber_bal	
385. Nagy-Kutas		Ber_bal	
386. Farkas Domb ere		Ber_bal	
387. Kutas		Ber_bal	
388. Kis-Kutas		Ber_bal	
389. Ó-Kőrős		Ber_bal	
390. Köles-ér		Ber_bal	
391. Csikorgós-ér		Ber_bal	
392. Nagy-ér		Ber_bal	
393. Kórós-ér		Ber_bal	
394. Ásás-fok		Ber_bal	
395. Nagy-fok		Ber_bal	
396. Mészáros-fok		Ber_bal	
397. Deczkás-fok		Ber_bal	
398. Falu-fok		Ber_bal	
399. Petri-fok		Ber_bal	
400. Csík-ér		Ber_bal	
SEBES-KÖRÖS			**3.**

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
401. Brusztoraj		SK_jobb	
402. Plopis pataka		SK_jobb	
403.	Gâdeşti	SK_jobb	
404.	Dude	SK_jobb	
405.	Peşeterea	SK_jobb	**3.1**
406.	Poicu, Pociu	SK_jobb	**3.2**
407.	Semeni	SK_jobb	**3.3**
408.	Valea Oştenei	SK_jobb	
409. Feketepataki csermely	Valea Neagră	SK_jobb	**3.4**
410.	Lorău	SK_jobb	
411.	Valea Crişului	SK_jobb	
412.	Valea Sasului	SK_jobb	
413. Bucsai csermely	Valea Strădinoasei	SK_jobb	
414. Fagadó	Făgădău	SK_jobb	
415. Nagy-patak	Pârâul Mare	SK_jobb	
416.	Şoimu	SK_jobb	
417.	Beznea	SK_jobb	**3.5**
418.	Valea Seacă	SK_jobb	**3.6**
419.	Handru	SK_jobb	**3.7**
420. Báródi-patak	Borod	SK_jobb	**3.8**
421.	Răchita	SK_jobb	
422.	Şeran	SK_jobb	
423. Nagypataki (Muska)	Mişca	SK_jobb	
424. Cseklyei víz	Cetea	SK_jobb	
425. Varatyek pataka		SK_jobb	**3.9**
426.	Valea Uliului	SK_jobb	
427.	Vale Omului	SK_jobb	
428. Korniczeli patak	Corniţel	SK_jobb	
429.	Răchiţeasa	SK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
430.	Pârâul Omului	SK_jobb	
431. Gyepes	Gepiş	SK_jobb	**3.10**
432. Földes	Lutosze	SK_jobb	
433.	Vale Gyorgyiás	SK_jobb	
434.	Vale lui Botok	SK_jobb	
435. Hármas-patak		SK_jobb	**3.11**
436.	Vale cel Mare	SK_jobb	
437.	Vale Kureturilor	SK_jobb	
438.	Vale lui Iuon	SK_jobb	
439.	Valceaua Vanciului	SK_jobb	
440. Élesdi patak		SK_jobb	
441.	Pârâul Morii	SK_jobb	
442.	Izvorul	SK_jobb	
443.	Secătura	SK_jobb	
444. Pestesi-patak		SK_jobb	
445.	Lukuca B.	SK_jobb	
446. Sólyomkő-patak		SK_jobb	
447. Fehér-patak		SK_jobb	
448. Sebes		SK_jobb	
449. Árok-patak		SK_jobb	
450. Zsidó-patak		SK_jobb	
451. Loki-patak		SK_jobb	
452. Viktor-patak		SK_jobb	
453. Nemes-patak		SK_jobb	
454. Emberpatak		SK_jobb	
455. Kék-patak		SK_jobb	
456. Melye-patak		SK_jobb	
457. Erős-patak		SK_jobb	
458.	Vale Jermuse	SK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
459. Logosi		SK_jobb	**3.12**
460. Huta-patak		SK_jobb	**3.13**
461.	Funtina de la Ram	SK_jobb	
462.	Vale Mare	SK_jobb	
463.	Vale Ungurilor	SK_jobb	
464.	Vale Ciurzi	SK_jobb	
465.	Vale Loli	SK_jobb	
466. Örvéndi patak	Valea la Arini	SK_jobb	**3.14**
467. Nagy-Körös		SK_jobb	
468. Bodis-patak		SK_jobb	
469. Kígyós-patak		SK_jobb	
470.	Vale Retíci	SK_jobb	
471. Sáros-patak		SK_jobb	
472. Koppány-könyök		SK_jobb	
473. Határ-patak		SK_jobb	
474. Eger-patak		SK_jobb	
475. Medes-patak		SK_jobb	
476. Hodos-patak		SK_jobb	
477. Kabalás-patak		SK_jobb	
478. Holt-Körös		SK_jobb	
479. Farkas-patak		SK_jobb	
480. Kabalás-patak	Arini	SK_jobb	
481. Szabolcsi patak		SK_jobb	
482. Párizs-patak	Pasteur	SK_jobb	
483. Berettyó-csatorna	Barcău	SK_jobb	
484. Czigány-fok		SK_jobb	
485. Tekerő		SK_jobb	
485. Csikes-ér		SK_jobb	
486. Ernyős-ér		SK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
487. Nádor-ér		SK_jobb	
489. Kutas-patak		SK_jobb	
490. Holt-Kutas		SK_jobb	
491. Kis-Kutas		SK_jobb	
492. Nagy-Kutas		SK_jobb	
493. Öjvös		SK_jobb	
494. Bere-ér		SK_jobb	
495. Vasút-ér		SK_jobb	
496. Nagyhid-viz		SK_jobb	
497. Csókás-ér		SK_jobb	
498. Csikos-ér		SK_jobb	
499. Csente-patak		SK_jobb	
500. Holt-ér		SK_jobb	
501. Horgas-ér		SK_jobb	
502. Szakál-ér		SK_jobb	
503. Csorgó-ér		SK_jobb	
504. Holt-Körös		SK_jobb	
505. Kurta-ér		SK_jobb	
506. Kengyel-ér		SK_jobb	
507. Dióféli-ér		SK_jobb	
508. Város ere		SK_jobb	
509. Kereszt-ér		SK_jobb	
510. Csík-fok		SK_jobb	
511. Csiket-ér		SK_jobb	
512. Kotú-fok		SK_jobb	
513. Határ-ér		SK_jobb	
514. Ördöngős-ér		SK_jobb	
515. Pant ere		SK_jobb	
516. Csikos-ér		SK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
517. Salamon-ér		SK_jobb	
518. Egyes-ér		SK_jobb	
519. Nyár-ér		SK_jobb	
520. Körös-patak		SK_bal	**3.15**
521. Csorgó-pataka		SK_bal	
522. Farkas-pataka		SK_bal	
523. Derete-pataka		SK_bal	
524. Körösfő-pataka		SK_bal	
525. Kerekvölgy pataka		SK_bal	
526. Sinkó pataka		SK_bal	
527. Hágó pataka		SK_bal	
528. Völgy pataka		SK_bal	
529. Szala pataka		SK_bal	
530. Bikali víz	Şipot	SK_bal	**3.16**
531. Nyárszói csermely		SK_bal	
532. Jákótelki patak	Domoş	SK_bal	**3.17**
533. Hunyadi patak		SK_bal	
534. Almás pataka		SK_bal	
535. Kisfenyő pataka		SK_bal	
536. Föld pataka		SK_bal	
537. Bothafenyő pataka		SK_bal	
538. Keménynyános vize pataka		SK_bal	
539. Kukuród pataka		SK_bal	
540. Ketesd pataka		SK_bal	
541. Farkas-patak		SK_bal	
542. Egres-patak		SK_bal	
543. Székelytelek pataka		SK_bal	
544. Barancs pataka		SK_bal	
545. Mogyorós pataka		SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
546. Bárány pataka		SK_bal	
547. Telek pataka		SK_bal	
548. Hódos pataka		SK_bal	
549. Körös pataka		SK_bal	
550. Oláerdő pataka		SK_bal	
551. Csorgó		SK_bal	
552. Tibád pataka		SK_bal	
553. Ebes-patak		SK_bal	
554. Mereszló csorgója		SK_bal	
555. Csergő		SK_bal	
556. Borlik		SK_bal	
557. Borzáscsorgó patakja		SK_bal	
558. Pincés-csorgó		SK_bal	
559. Legelő-patak		SK_bal	
560. Lipót-patak		SK_bal	
561. Hosszírtás pataka		SK_bal	
562. Mocsoja pataka		SK_bal	
563. Sáros-patak		SK_bal	
564. Száraz-patak		SK_bal	
565. Rigó-csorgó		SK_bal	
566. Szentkirály p.		SK_bal	
567. Kiserdő pataka		SK_bal	
568. Henter pataka		SK_bal	
569. Sáros-patak		SK_bal	
570. Cseresnyés pataka		SK_bal	
571. Olá pataka		SK_bal	
572. Száraz-patak		SK_bal	
573. Két-patak		SK_bal	
574. Tölgy pataka		SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
575. Hintelke pataka		SK_bal	
576. Rác-patak		SK_bal	
577. Bárász-patak		SK_bal	
578. Bornás pataka		SK_bal	
579. Kő-patak		SK_bal	
580. Balázs-patak		SK_bal	
581. Petrés-patak		SK_bal	
582. Bokor-patak		SK_bal	
583. Bak Tamás patak		SK_bal	
584. Kis- és Nagyszél-patak		SK_bal	
585. Jankó-patak		SK_bal	
586. Kis-patak		SK_bal	
587. Kalotai-patak	Călata	SK_bal	**3.18**
588. Kalotaújfalui víz	Călățele	SK_bal	
589. Magyarvalkói víz		SK_bal	
590. Incseli víz		SK_bal	
591. Száraz-patak		SK_bal	
592. Patruc pataka		SK_bal	
593. Tölgy-patak		SK_bal	
594. Kettős-patak		SK_bal	
595. Csorgó		SK_bal	
596. Szernic vize		SK_bal	
597. Új víz		SK_bal	
598.	Ponor	SK_bal	
599. Kismogyorós-patak		SK_bal	
600. Holló pataka		SK_bal	
601. Szerp		SK_bal	
602.	Vale Lunga	SK_bal	
603. Mák-patak		SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
604.	Vale din Mijloc	SK_bal	
605.	Vale Ungurului	SK_bal	
606. Fekete-patak		SK_bal	
607. Mihály pataka		SK_bal	
608.	Vale Lunga	SK_bal	
609. Lola pataka		SK_bal	
610. Poka pataka		SK_bal	
611. Sárszó pataka		SK_bal	
612. Füzes-patak		SK_bal	
613.	Krakuj Batran	SK_bal	
614.	Vale Butenitii	SK_bal	
615.	Vale Sehle	SK_bal	
616. Bocsi víz	Bociu	SK_bal	
617.	Valea lui Băl	SK_bal	
618. Szék-patak		SK_bal	
619.	Vale Saca	SK_bal	
620.	Parou Berkului	SK_bal	
621.	Bulbuc	SK_bal	
622.	Vale la podei	SK_bal	
623.	Paraul Canepii	SK_bal	
624.	Fintina Remetilor	SK_bal	
625.	Fintina Csori	SK_bal	
626. Kubles-patak		SK_bal	
627.	Vale Nerestilor	SK_bal	
628.	Vale Minerii	SK_bal	
629.	Valea Pustii	SK_bal	
630. Mogyorókereki vizek	Aluniş	SK_bal	
631. Marótlaki-patak	Valea Râpoasă	SK_bal	
632. Székelyó	Săcuieu	SK_bal	**3.19**

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
633. Orsó pataka		SK_bal	
634.	Scaun	SK_bal	
635. Hodics		SK_bal	
636.	Paraul Horhisului	SK_bal	
637. Meregyó	Mărgău	SK_bal	
638. Tölgyes-patak		SK_bal	
639. Köves		SK_bal	
640. Barilaz		SK_bal	
641. Fehérkő-patak		SK_bal	
642.	Valcele Akastoului	SK_bal	
643. Holló-patak		SK_bal	
644. Facat pataka		SK_bal	
645. Sztoia-patak		SK_bal	
646. Dobbana vize		SK_bal	
647.	Valea Vedzenai	SK_bal	
648.	Vale Sakului	SK_bal	
649.	Vale Pucilor	SK_bal	
650.	Paraul Bulcsului	SK_bal	
651.	Valea Dobreni	SK_bal	
652.	Vale Arsinii	SK_bal	
653.	Vale Costii	SK_bal	
654.	Valea Sehuniului	SK_bal	
655.	Paraul Geunosului	SK_bal	
656.	Rusinoasa	SK_bal	
657.	Paraul Buciului	SK_bal	
658.	Paraul Langa Retite	SK_bal	
659.	Valea la Moara Bosestilor	SK_bal	
660.	Vale Toldi	SK_bal	
661. Bredecel pataka		SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
662.	Paraul Plopilor	SK_bal	
663.	Mogyorós-patak	SK_bal	
664. Goronyó		SK_bal	
665.	Mihutestilor	SK_bal	
666. Keletzel vize	Călatele	SK_bal	
667. Híd pataka		SK_bal	
668. Boroliszi-patak		SK_bal	
669. Beles folyóvíz		SK_bal	
670.	La vale a lui Blaji	SK_bal	
671. Kökény pataka		SK_bal	
672. Duma pataka		SK_bal	
673. Követcses-patak		SK_bal	
674. Koka pataka		SK_bal	
675. Vonka pataka		SK_bal	
676. Paltyin pataka		SK_bal	
677. Csulai-patak		SK_bal	
678.	Válea “Forczuluj”	SK_bal	
679. Gyurkuca-patak		SK_bal	
680.	Valea Sási	SK_bal	
681.	Valea Ses	SK_bal	
682.	Izvor	SK_bal	
683. Rekettyés	Răchiţele	SK_bal	
684.	Valea Stanciului	SK_bal	
685. Székelyó	Săcuieu v.Seciu	SK_bal	
686.	Răcad	SK_bal	
687. Rogozeli csermely	Parîu mosoru	SK_bal	
688.	Odrânguşa	SK_bal	
689. Visági patak		SK_bal	
690.	Izvor	SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
691. Ördöngös-patak		SK_bal	
692. Mogyorós-patak		SK_bal	
693. Rékás-patak		SK_bal	
694. Vár-patak		SK_bal	
695. Gügyögő-patak		SK_bal	
696. Fekérkő-patak		SK_bal	
697. Szuliczai csermely		SK_bal	
698. Csetezelyi csermely		SK_bal	
699. Czigányi csermely		SK_bal	
700. Dragán	Dragan	SK_bal	**3.20**
701. Hadmező pataka		SK_bal	
702.	*Vale Rea	SK_bal	
703. Farkas pataka		SK_bal	
704. Magura-patak		SK_bal	
705.	Lunka	SK_bal	
706. Kecskés	Kápra	SK_bal	
707.	Valea Poienii	SK_bal	
708.	Ciripa	SK_bal	
709.	Bourel	SK_bal	
710.	Chenţu	SK_bal	
711.	Valea Moldovanului	SK_bal	
712.	Groapa Largă	SK_bal	
713.	Valea Bacului	SK_bal	
714.	Pârâul Crucii	SK_bal	
715. Sebes	Şebeşel	SK_bal	
716.	Măgura Roşianului	SK_bal	
717.	Nieşu	SK_bal	
718.	Uileşu	SK_bal	
719.	Valea Făgeţilor	SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
720.	Valea Fântânelor	SK_bal	
721.	Pârâul lui Onăcai	SK_bal	
722.	Valea Fericelor	SK_bal	
723.	Vale Kiszuluj	SK_bal	
724.	Vale Óji	SK_bal	
725.	Valea Lungii	SK_bal	
726.	Pârâul Afinişului	SK_bal	
727.	Pârâul Custurii	SK_bal	
728.	Pârâul lui Marian	SK_bal	
729.	Pârâul Cuţilor	SK_bal	
730.	Pârâul Râpei	SK_bal	
731. Terigarilor csermely	Groapa Ungurului	SK_bal	
732.	Vălosu	SK_bal	
733.	Şufanu	SK_bal	
734.	Moara Dracului	SK_bal	
735.	Boceasa	SK_bal	
736.	Valea lui Andraş	SK_bal	
737.	Păltinişu	SK_bal	
738.	Jighii	SK_bal	
739.	Pârâul Mic	SK_bal	
740.	Crăciunu	SK_bal	
741.	Valea Briţei	SK_bal	
742.	Grupoiu	SK_bal	
743.	Ciunganu	SK_bal	
744.	Valea Tâlharului	SK_bal	
745.	Nimăiasa	SK_bal	
746.	Valea Cerbului	SK_bal	
747.	Vârfuraşu	SK_bal	
748.	Zârna	SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
749.	Vârfuraş	SK_bal	
750.	Zârnişoara	SK_bal	
751.	Dara	SK_bal	
752.	Valea Bulzurilor	SK_bal	
753.	Valea lui Foale	SK_bal	
754.	Pârâul lui Foale	SK_bal	
755.	Vişag	SK_bal	
756.	Pârâul Malurilor	SK_bal	
757.	Lazul de Sus	SK_bal	
758.	Lazul de Jos	SK_bal	
759.	Pleşu	SK_bal	
760.	Surduc	SK_bal	**3.21**
761.	Nijeşti	SK_bal	
762.	Neportoc	SK_bal	
763.	Valea Negrii	SK_bal	
764.	Valea Scurtă	SK_bal	
765.	Valea Satului	SK_bal	
766.	Bulduşor	SK_bal	
767.	Pârâul Arsurii	SK_bal	
768. Jáz	Iada	SK_bal	**3.22**
769.	Valea Păstrăvăriei	SK_bal	
770.	Galbenele	SK_bal	
771.	Zglacu	SK_bal	
772.	Tilpe	SK_bal	
773.	Iedul vagy Ieduţul	SK_bal	
774.	Hodrânguşa	SK_bal	
775.	Leşu	SK_bal	
776.	Boţii	SK_bal	
777.	Cârligate	SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
778.	Aria Vulturilor	SK_bal	
779.	Valea La Stână	SK_bal	
780.	Muncelaşul	SK_bal	
781.	Gruiu Ursului	SK_bal	
782.	Iadolina	SK_bal	
783.	Runcu	SK_bal	
784.	Guga	SK_bal	
785.	Valea Lupului	SK_bal	
786.	Sălătruc	SK_bal	
787.	Servinoasa	SK_bal	
788.	Valea Izvorului	SK_bal	
789.	Spinoasa	SK_bal	
790.	Daşoru	SK_bal	
791.	Capra	SK_bal	
792.	Lungşorul	SK_bal	
793.	Selhiş	SK_bal	
794.	Zimbrul	SK_bal	
795.	Valea Lupului	SK_bal	
796.	Valea Rea	SK_bal	
797.	Valea Curii	SK_bal	
798.	Sărăcelu	SK_bal	
799.	Valea Vesi	SK_bal	
800.	Valea Măgurici	SK_bal	
801.	Mihăeşti	SK_bal	
802.	Valea Dumi	SK_bal	
803.	Valea Boiului	SK_bal	
804. Barátka	Brătcuţa	SK_bal	**3.23**
805.	Mişid	SK_bal	**3.24**
806.	Măguran	SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
807.	Dobreşti	SK_bal	**3.25**
808. Gálosházi csermely	Gălăşeni	SK_bal	**3.26**
809.	Mniera	SK_bal	
810.	Debla	SK_bal	
811.	Vale Neroje	SK_bal	
812.	Funtina Rece	SK_bal	
813.	Berze	SK_bal	
814.	Miskel	SK_bal	
815. Méhséd- patak		SK_bal	
816. Zsugyó Vaszali ere		SK_bal	
817.	Vale Pustii	SK_bal	
818. Lunka-patak		SK_bal	
819. Drobole		SK_bal	
820. Ricsuj	Râciu	SK_bal	
821. Canalu de Apă	Aştileu	SK_bal	
822.	Peştere	SK_bal	
823.	Chiştag	SK_bal	
824.	Vale Satului	SK_bal	
825. Kőaljai		SK_bal	
826. Telki		SK_bal	
827. Pósalaki		SK_bal	
828. Telkesdi csermelyek	Valea Rece	SK_bal	**3.27**
829.	Cloşcoi	SK_bal	
830. Serges		SK_bal	
831. Medes	Medeş	SK_bal	**3.28**
832. Babi-patak		SK_bal	
833. Kigyik	Chijic	SK_bal	**3.29**
834.	Sărand	SK_bal	
835. Kis-Bor-patak		SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
836. Nagy-Bor-patak		SK_bal	
837. Tatár-patak		SK_bal	
838. Hodos		SK_bal	
839.	Valea Domnilor	SK_bal	
840. Tasád	Tăşad	SK_bal	**3.30**
841.	Vale Kulzi	SK_bal	
842.	Valea Sovaruluj	SK_bal	
843.	Valea cea Mare	SK_bal	
844.	Valea Pietroi	SK_bal	
845. Kéri patak	Bonor	SK_bal	**3.31**
846.	Velea Juristie	SK_bal	
847. Pece	Peţa	SK_bal	**3.32**
848.	Hidişel	SK_bal	
849.	Valea Lupilor	SK_bal	
850.	Vale Liszpatak	SK_bal	
851.	Vale Cerului	SK_bal	
852.	Vale Curatiturii	SK_bal	
853.	Vale Sforga ciulu Salatrucu	SK_bal	
854.	Vale Kardolui	SK_bal	
855.	Vale Kolibi	SK_bal	
856.	Vale Terului	SK_bal	
857.	Vale Kincsului	SK_bal	
858. Adona-patak	Aduni	SK_bal	
859. Hidas		SK_bal	
860. Álcsi	Alceu	SK_bal	**3.33**
861. Ó-Pece		SK_bal	
862. Dió-ér		SK_bal	
863. Édes-ér		SK_bal	
864. Kengyel		SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
865. Korhány		SK_bal	
866. Vesszős-ér		SK_bal	
867. Guzsaly-ér		SK_bal	
868. Tekerő		SK_bal	
869. Falumalom fokja		SK_bal	
870. Görög-fok		SK_bal	
871. Bűdős-ér		SK_bal	
872. Pap foka		SK_bal	
873. Bika-ér		SK_bal	
874. Bocskor-ér		SK_bal	
875. Kurvák ere		SK_bal	
876. Kurvák feneke		SK_bal	
877. Pecze		SK_bal	
878. Halász-örvény		SK_bal	
879. Marhás-fok		SK_bal	
880. Für-ér		SK_bal	
881. Czigány-ér		SK_bal	
882. Kisróna-fok		SK_bal	
883. Irtás-fok		SK_bal	
884. Sáros-ér		SK_bal	
885. Farkas-fok		SK_bal	
886. Partos-ér		SK_bal	
887. Csot-ér		SK_bal	
888. Holt-Körös		SK_bal	
889. Rossz-Körös		SK_bal	
890. Fövényes-ér		SK_bal	
891. Fenyes-ér		SK_bal	
892. Csikes-ér		SK_bal	
893. Zarándi csermely		SK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
894. Sápi-ér		SK_bal	
895. Balog ere		SK_bal	
896. Őszi-ér		SK_bal	
897.Számos		SK_bal	
898. Szili-ér		SK_bal	
899. Kökény-ér		SK_bal	
900. Horgas-ér		SK_bal	
901. Pósa ere		SK_bal	
902. Kis-ér		SK_bal	
903. Hát-ér		SK_bal	
904. Hármas		SK_bal	
905. Madarasi-ér		SK_bal	
906. Ásvány-ér		SK_bal	
907. Szilvás-ér		SK_bal	
908. Tekerő-ér		SK_bal	
909. Kustyan-ér		SK_bal	
910. Halom-ér		SK_bal	
911. Kengyel-ér		SK_bal	
912. Bodon-ér		SK_bal	
913. Olyi-ér		SK_bal	
914. Butyka-folyás		SK_bal	
915. Gálsziget-ér		SK_bal	
916. Kisgát-ér		SK_bal	
917. Mágó folyása		SK_bal	
918. Bagoly-ér		SK_bal	
919. Elő-ér		SK_bal	
FEKETE-KÖRÖS			**4.**
920. Bihari-csermely		FekK_jobb	**4.1**
921. Destiloru-patak		FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
922. Corbului-forrás		FekK_jobb	
923. Cristiorului-patak		FekK_jobb	
924.	Crisul Nou	FekK_jobb	**4.2**
925.	Crişul Băiţei	FekK_jobb	**4.3**
926.	Hoanca Moţilor	FekK_jobb	
927.	Fleşcuţa	FekK_jobb	
928.	Bulzu	FekK_jobb	
929.	Rumik	FekK_jobb	
930.	Verksthal	FekK_jobb	
931.	Vale Mare	FekK_jobb	
932.	Vale Sake	FekK_jobb	
933.	Sighiştel	FekK_jobb	**4.4**
934.	Pârâul Laurului	FekK_jobb	
935.	Valea Tişa	FekK_jobb	
936.	Sohodolul Prelucii	FekK_jobb	
937.	Sohodolul Pietrei	FekK_jobb	
938.	Valea Rea	FekK_jobb	
939.	Sohodolul Tomeştilor	FekK_jobb	
940.	Vale Danti	FekK_jobb	
941.	Vale Runkului	FekK_jobb	
942.	Valea Neagră	FekK_jobb	**4.5**
943.	Paroul Curtii	FekK_jobb	
944.	Vale Lui Roj Chiser	FekK_jobb	
945.	Vale Bouluj	FekK_jobb	
946.	Valea Rezeghişiului	FekK_jobb	
947.	Valea Izbucu	FekK_jobb	
948.	Valea Lupului	FekK_jobb	
949.	Vale Pestere	FekK_jobb	
950.	Vale Runkului	FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
951.	Vale Lupului	FekK_jobb	
952.	Vale Reo	FekK_jobb	
953.	Vale Tielui	FekK_jobb	
954.	Vale Viszturzie	FekK_jobb	
955. Rákova vize		FekK_jobb	
956. Krajasa-patak	Crăiasa	FekK_jobb	**4.6**
957. Petroszi patak	Crişul Pietros	FekK_jobb	**4.7**
958. Galbina-patak	Galbena	FekK_jobb	
959.	Luncşoara	FekK_jobb	
960.	Valea Seacă	FekK_jobb	
961.	Valea Ţiganului	FekK_jobb	
962.	Păuleasa	FekK_jobb	
963.	Budeasa	FekK_jobb	
964.	Valea Lazului	FekK_jobb	
965.	Valea Mare	FekK_jobb	
966.	Funtina Baursuluj	FekK_jobb	
967.	Vale Dedului	FekK_jobb	
968.	Vale Ples	FekK_jobb	
969.	Poreu Muntselului	FekK_jobb	
970.	Vale Taietului	FekK_jobb	
971.	Vale Lunga	FekK_jobb	
972.	Vale Mihului	FekK_jobb	
973.	Vale Runkului	FekK_jobb	
974.	Szmolenyika	FekK_jobb	
975.	Vale Portului	FekK_jobb	
976.	Vale cu Cale	FekK_jobb	
977.	Vale Ele	FekK_jobb	
978. Pulsza		FekK_jobb	
979.	Boga	FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
980.	Vale Dosului	FekK_jobb	
981.	Pîrîul Plaiului	FekK_jobb	
982.	Pîrîul Rău	FekK_jobb	
983.	Aleu	FekK_jobb	
984.	Bohodei	FekK_jobb	
985.	Apa Popii	FekK_jobb	
986.	Priscovu	FekK_jobb	
987.	Apa Râpii	FekK_jobb	
988.	Sebişel	FekK_jobb	
989.	Păltinet	FekK_jobb	
990.	Captalan	FekK_jobb	
991.	Săritoarea	FekK_jobb	
992.	Valea Rea	FekK_jobb	
993.	Valea Şerpilor	FekK_jobb	
994.	Valea Boii	FekK_jobb	
995.	Valea Mare	FekK_jobb	
996.	Cărpineasa	FekK_jobb	
997.	Runc	FekK_jobb	
998.	Inaru	FekK_jobb	
999.	Ferice	FekK_jobb	
1000.	Valea Leurdei	FekK_jobb	
1001.	Funtina Denutrestilor	FekK_jobb	
1002.	Vale Petri	FekK_jobb	
1003.	Fintiná la Padisu	FekK_jobb	
1004.	Vale Cercunitilor	FekK_jobb	
1005.	Paro Curtii	FekK_jobb	
1006.	Pareu Pugli	FekK_jobb	
1007.	Izbuk	FekK_jobb	
1008.	Vale Kornasului	FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1009.	Vale lui Bud	FekK_jobb	
1010.	Vale Mare	FekK_jobb	
1011.	Izvoru lui Batiu	FekK_jobb	
1012.	Dincosu	FekK_jobb	
1013. Bondoraszó		FekK_jobb	
1014. Dragán	Dragan	FekK_jobb	
1015.	Funtina de Drec	FekK_jobb	
1016.	Funtina Recse	FekK_jobb	
1017.	Funtinele	FekK_jobb	
1018.	Kraciun	FekK_jobb	
1019.	Parau Ursului	FekK_jobb	
1020.	Vale Saca	FekK_jobb	
1021.	Funtinele	FekK_jobb	
1022. Teleki-patak		FekK_jobb	
1023.	Vale Mocirii	FekK_jobb	
1024. Talpi-patak	Talpe	FekK_jobb	**4.8**
1025. Egeres		FekK_jobb	
1026. Hideg-örvény		FekK_jobb	
1027. Mézesi-patak	Mizieş	FekK_jobb	**4.9**
1028. Hosszú-patak		FekK_jobb	
1029. Nyégerfalvai csermely		FekK_jobb	
1030. Nimoesdi-patak	Valea Nimăieştilor	FekK_jobb	
1031.	Valea Mare	FekK_jobb	
1032.	Valea Frapţinilor	FekK_jobb	
1033.	Valea Zăporilor	FekK_jobb	
1034.	Sirca	FekK_jobb	
1035. Veres-patak	Râul Roşu	FekK_jobb	
1036.	Valea Mineii	FekK_jobb	
1037.	Valea Cohului	FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1038.	Valea Cuciului	FekK_jobb	
1039.	Beiuşele	FekK_jobb	**4.10**
1040.	Vale Lunka	FekK_jobb	
1041.	Vale Dragheştilor	FekK_jobb	
1042.	Vale	FekK_jobb	
1043.	Vale Bankuluj	FekK_jobb	
1044. Rossia-patak	Roşia	FekK_jobb	**4.11**
1045. Turburestyi csermely		FekK_jobb	
1046.	Funtina Fagului	FekK_jobb	
1047.	Vale Bobuskului	FekK_jobb	
1048.	Vale al lui Mez	FekK_jobb	
1049. Rákos-patak		FekK_jobb	**4.12**
1050.	Şteaza	FekK_jobb	
1051.	Pârâul Cuţilor	FekK_jobb	
1052.	Şoimuş	FekK_jobb	
1053.	Toplicioara	FekK_jobb	
1054.	Stugariu	FekK_jobb	
1055.	Sohodol	FekK_jobb	
1056.	Godinoasa	FekK_jobb	
1057.	Topoliţa	FekK_jobb	
1058.	Pareu Nucilor	FekK_jobb	
1059.	Valea Slabă	FekK_jobb	
1060.	Meziad	FekK_jobb	
1061.	Vale	FekK_jobb	
1062.	Albioara	FekK_jobb	
1063.	Runcşor	FekK_jobb	
1064.	Birchii	FekK_jobb	
1065.	Merişor	FekK_jobb	
1066.	Valea Sohodolului	FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1067.	Strâmtura	FekK_jobb	
1068.	Pârâul Uşorilor	FekK_jobb	
1069.	Drăgoteni	FekK_jobb	
1070.	Arini	FekK_jobb	
1071.	Săucani	FekK_jobb	
1072.	Valea Cerii	FekK_jobb	
1073.	Valea Seliştiei	FekK_jobb	
1074.	Valea Mare	FekK_jobb	
1075.	Valea Rece	FekK_jobb	
1076.	Velea Porcului	FekK_jobb	
1077.	Riu Horla	FekK_jobb	
1078. Lak-patak		FekK_jobb	
1079.	Vale fiedului	FekK_jobb	
1080.	Valye Szekerestyilor	FekK_jobb	
1081.	Hirţii	FekK_jobb	
1082. Hollód	Holod	FekK_jobb	**4.13**
1083. Vida		FekK_jobb	
1084.	Viduţa	FekK_jobb	
1085.	Vale cel Re	FekK_jobb	
1086.	Topliţa	FekK_jobb	
1087.	Valea Ţiganului	FekK_jobb	
1088. Kis-Hollod		FekK_jobb	
1089.	Valea Pietrei	FekK_jobb	
1090.	Cornet	FekK_jobb	
1091.	Rovina	FekK_jobb	
1092.	Ulvi	FekK_jobb	
1093.	Coltităt	FekK_jobb	
1094.	Blaju	FekK_jobb	
1095.	Cubleş	FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1096.	Videşti	FekK_jobb	
1097.	Hălăstău	FekK_jobb	
1098. Topa	Topa	FekK_jobb	**4.14**
1099.	Miniş	FekK_jobb	
1100.	Tăniav	FekK_jobb	
1101.	Osoiu	FekK_jobb	
1102.	Poiana	FekK_jobb	
1103.	Miereghiţa	FekK_jobb	
1104.	Sighileş	FekK_jobb	
1105.	Rogoazele	FekK_jobb	
1106.	Peştiş	FekK_jobb	
1107.	Valea Urzicarilor	FekK_jobb	
1108.	Valea Semnelor	FekK_jobb	
1109.	Vârciorog vagy Surducel	FekK_jobb	
1110.	Vezurişte	FekK_jobb	
1111.	Berendeşti	FekK_jobb	
1112.	Valea Copilului	FekK_jobb	
1113.	Valea Rece	FekK_jobb	
1114.	Pcale mare	FekK_jobb	
1115.	Vale Nyágra	FekK_jobb	
1116.	Valea lui Vasile	FekK_jobb	
1117.	Valea Măgurii	FekK_jobb	
1118.	Pârâu	FekK_jobb	
1119.	Râturi	FekK_jobb	
1120.	Pârâul Morilor	FekK_jobb	
1121.	Valea Codrului	FekK_jobb	
1122.	Valea Pietroasă	FekK_jobb	
1123.	Valea Vărateculuі	FekK_jobb	
1124.	Valea Mare	FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1125.	Cârpeştii Mici	FekK_jobb	
1126.	Vale de Arini	FekK_jobb	
1127.	Vale Krevi	FekK_jobb	
1128.	Vale Dimitrie	FekK_jobb	
1129.	Valea Peşterii	FekK_jobb	
1130.	Stracoş	FekK_jobb	
1131.	Poiana	FekK_jobb	
1132.	Scaduza	FekK_jobb	
1133. Kotyikleti		FekK_jobb	
1134.	Flonti	FekK_jobb	
1135. Csékei patak		FekK_jobb	
1136.	Valea Babeului	FekK_jobb	
1137.	Valea Domnească	FekK_jobb	
1138.	Valea Pusti	FekK_jobb	
1139. Tisztás-patak		FekK_jobb	
1140.	Valea Mare	FekK_jobb	
1141.	Vale paszulistyi	FekK_jobb	
1142.	Valea Domnului	FekK_jobb	**4.16**
1143.	Vale Sulili	FekK_jobb	
1144.	Casele	FekK_jobb	
1145. Hidas	Hidişel	FekK_jobb	**4.15**
1146.	Pârâul Gropilor	FekK_jobb	
1147.	Ostaş	FekK_jobb	
1148.	Dicăneşti	FekK_jobb	
1149.	Bicăcel	FekK_jobb	
1150.	Valea Hodobănească	FekK_jobb	
1151.	Valea Toplitia	FekK_jobb	
1152. Láza folyam	Vale Lazului	FekK_jobb	
1153.	Vale Benci	FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1154.	Vale Pesterii	FekK_jobb	
1155.	Vale Satului	FekK_jobb	
1156.	Vale Bodii	FekK_jobb	
1157.	Vale cel Re	FekK_jobb	
1158.	Vale Turcsilor	FekK_jobb	
1159.	Vale Funtre	FekK_jobb	
1160.	Vale Jurcoi	FekK_jobb	
1161.	Vale Satului	FekK_jobb	
1162.	Pârâul Domnului	FekK_jobb	
1163.	Mociar	FekK_jobb	
1164. Malom vize		FekK_jobb	
1165.	Vale Trestii	FekK_jobb	
1166.	Vale Coseri	FekK_jobb	
1167.	Vale Luncii	FekK_jobb	
1168.	Vale Paraului	FekK_jobb	
1169.	Funtina Kuracituri	FekK_jobb	
1170.	Pusta	FekK_jobb	**4.17**
1171.	Valea Dumbravi	FekK_jobb	
1172.	Valea Topila	FekK_jobb	
1173. Gyepes	Gepis	FekK_jobb	**4.19cri**
1174.	Valea Saras, Sarazu	FekK_jobb	**4.18**
1175.	Valea Sarasel	FekK_jobb	
1176.	Pârâul Valei	FekK_jobb	
1177.	Valea Ciupcirui	FekK_jobb	
1178.	Valea Podisiorului	FekK_jobb	
1179.	Valea Capriori	FekK_jobb	
1180.	Valea Biceşag	FekK_jobb	
1181. Hamaszó-patak		FekK_jobb	
1182. Gálna-ér		FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1183. Farkas-ügy		FekK_jobb	
1184. Kenderes		FekK_jobb	
1185. Sárd		FekK_jobb	
1186. Büdös-ér		FekK_jobb	
1187. Fok-ér		FekK_jobb	
1188. Török-ér		FekK_jobb	
1189. Falopó-kengyel		FekK_jobb	
1190. Kopolya-ér		FekK_jobb	
1191. Fekete-ér		FekK_jobb	
1192. Homorog-ér		FekK_jobb	
1193. Somos-ér		FekK_jobb	
1194. Salamon-ér		FekK_jobb	
1195. Kemény-fok		FekK_jobb	
1196. Kallo-fok		FekK_jobb	
1197. Csalányos-fok		FekK_jobb	
1198. Sebes-ér		FekK_jobb	
1199. Nagy-völgy	Valea Mare	FekK_jobb	
1200.	Pusta	FekK_jobb	
1201.	Pârâul Dumbrăvilor	FekK_jobb	
1202.	Trif	FekK_jobb	
1203.	Săraz	FekK_jobb	
1204.	Valea Nouă	FekK_jobb	
1205.	Palincăria	FekK_jobb	
1206.	Rebi	FekK_jobb	
1207.	Halasău	FekK_jobb	
1208. Oláh-Gyepes	Mădărăsău	FekK_jobb	
1209.	Ghezaş	FekK_jobb	
1210.	Cipciroj	FekK_jobb	
1211. Görbed patak		FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1212.	Vale	FekK_jobb	
1213.	Valtsau	FekK_jobb	
1214. Kis ér		FekK_jobb	
1215.	Fonău	FekK_jobb	
1216.	Valea Carand	FekK_jobb	
1217.	Valea Topilă	FekK_jobb	
1218.	Rovine	FekK_jobb	
1219.	Maca	FekK_jobb	
1220.	Boboşiţa	FekK_jobb	
1221.	Pareu Albulesti	FekK_jobb	
1222.	Valye Kórbuluj Kaszálo	FekK_jobb	
1223.	Valya Aldása	FekK_jobb	
1224.	Valya Burleculuj	FekK_jobb	
1225.	Valya de Fára	FekK_jobb	
1226.	Valya Készílor	FekK_jobb	
1227.	Valea Sipot	FekK_jobb	
1228.	Valea Saliste	FekK_jobb	
1229.	Valea Teiului	FekK_jobb	
1230.	Valea Ulmului	FekK_jobb	
1231.	Valea Korboi	FekK_jobb	
1232. Köles-ér		FekK_jobb	
1233. Körös-ér		FekK_jobb	
1234. Körtvély-ér		FekK_jobb	
1235. Sárméke-ér		FekK_jobb	
1236. Borbély ere		FekK_jobb	
1237. Bajkány-ér		FekK_jobb	
1238. Kákás-ér		FekK_jobb	
1239. Jzek-ér		FekK_jobb	
1240. Holt-Kölös-ér		FekK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1241. Kölös-ér		FekK_jobb	
1242. Horgos-ér		FekK_jobb	
1243. Zsovány ere		FekK_jobb	
1244. Malom-ág		FekK_jobb	
1245. Tormás-kengyel		FekK_jobb	
1246. Görbe-kengyel		FekK_jobb	
1247. Rákos-kengyel		FekK_jobb	
1248. Zila-kengyel		FekK_jobb	
1249. Szalontai-ér		FekK_jobb	
1250. Pósa		FekK_jobb	
1251. Völgy-patak		FekK_jobb	
1251. Sebes-fok		FekK_jobb	
1252. Medves-fok		FekK_jobb	
1253. Fű-foka		FekK_jobb	
1254. András-fok		FekK_jobb	
1255. Szigony-fok		FekK_jobb	
1256. Bánútja-ér		FekK_jobb	
1257. Horgos-ér		FekK_jobb	
1259. Horgos-kengyel		FekK_jobb	
1260.	Crişul Poienii	FekK_bal	**4.21**
1261.	Criştior	FekK_bal	
1262.	Izbuc	FekK_bal	
1263.	Râul Ţarinii	FekK_bal	**4.22**
1264.	Ponor	FekK_bal	
1265.	Tăul lui Ghib	FekK_bal	
1266. Boj vize		FekK_bal	
1267.	Crişul Vărateculuі	FekK_bal	**4.23**
1268.	Valea Iungii	FekK_bal	
1269.	Briheni	FekK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1270.	Pârâul Boului	FekK_bal	
1271.	Crişul Nou	FekK_bal	
1272.	Vărzari	FekK_bal	
1273. Gyigyesényi	Pascu	FekK_bal	
1274.	Valea Voenilor	FekK_bal	
1275. Kakacsányi csermely		FekK_bal	
1276. Köszvényesi csermely	Cusuiuş	FekK_bal	**4.24**
1277.	Valea Izbucu	FekK_bal	
1278.	Valea Drinciascái	FekK_bal	
1279.	Valea Gointilori	FekK_bal	
1280.	Mateieş	FekK_bal	
1281.	Dumbrava	FekK_bal	
1282.	Valea Corpiloriu	FekK_bal	
1283.	Valea Mare	FekK_bal	
1284.	Vraniţa	FekK_bal	
1285.	Hinchiriş	FekK_bal	
1286.	Vale Tontenei	FekK_bal	
1287.	Vale Troasuluj	FekK_bal	
1288. Balalényi		FekK_bal	
1289.	Mierag	FekK_bal	
1290.	Valea Jiochi	FekK_bal	
1291.	Tărcăiţa	FekK_bal	
1292.	Tărcaia	FekK_bal	**4.25**
1293.	Groşi	FekK_bal	
1294.	Valea cea Mică	FekK_bal	
1295.	Valea Rîposa	FekK_bal	
1296. Fenesi patak	Finiş	FekK_bal	**4.26**
1297.	Bălăteasa	FekK_bal	
1298.	Hula	FekK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1299.	Valea Iepii	FekK_bal	
1300.	Bujor	FekK_bal	
1301.	Valea Ursului	FekK_bal	
1302.	Izbucu	FekK_bal	
1303.	Brusturel	FekK_bal	
1304. Farkas-patak(a)		FekK_bal	
1305.	Halaş	FekK_bal	
1306.	Mărul	FekK_bal	
1307.	Jigău	FekK_bal	
1308.	Valea Iermarului	FekK_bal	
1309. Mikló-patak		FekK_bal	
1310.	Căldăreşti	FekK_bal	
1311.	Şerpoasa	FekK_bal	
1312.	Şerbeşti	FekK_bal	
1313. Nagy-patak	Valea Mare	FekK_bal	**4.27**
1314.	Valea Pontului	FekK_bal	
1315. Borzi csermely	Valea Keisului	FekK_bal	
1316.	Valea Seacă	FekK_bal	
1317.	Valea Luncii	FekK_bal	
1318. Dombroviczai		FekK_bal	
1319.	Vale Perilor	FekK_bal	
1320. Imám-patak		FekK_bal	
1321. Csereség	Cereşeg	FekK_bal	
1322.	Valea Pinilor	FekK_bal	
1323. Kis-Körös	Crişul Mic	FekK_bal	**4.28**
1324.	Şoimul	FekK_bal	
1325.	Vişag	FekK_bal	
1326.	Vale Iadului	FekK_bal	
1327.	Vale Lung	FekK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1328.	Pocluşa	FekK_bal	
1329. Urszádi csermely		FekK_bal	
1330. Vále Zaraszágúluj	Zărzag	FekK_bal	
1331.	Doba	FekK_bal	
1332.	Valciav	FekK_bal	
1333.	Vale Nányi	FekK_bal	
1334.	Vale Serbanului	FekK_bal	
1335.	Vale Tegiului	FekK_bal	
1336.	Rătăşel	FekK_bal	**4.29**
1337.	Valea de Izvoare	FekK_bal	
1338. Musló-ér	Muşlău	FekK_bal	
1339.	Asou	FekK_bal	
1340. Határ-ér		FekK_bal	
1341.	Irina	FekK_bal	
1342. Serin-ér		FekK_bal	
1343. Răchest		FekK_bal	
1344. Holt-Körös		FekK_bal	
1345. Tőz	Teuz	FekK_bal	**4.30**
1346. Jakab-ér	Iacoberi	FekK_bal	
1347. Fül-ér	Fuler	FekK_bal	
1348. Szarka-fok		FekK_bal	
1349. Falu-ér		FekK_bal	
1350.	Balta lui Stefan	FekK_bal	
1351.	Balta de Tyer	FekK_bal	
1352. Kos-patak		FekK_bal	
1353. Főrődő-ér		FekK_bal	
1354. Tőz		FekK_bal	
1355. Kertes	Valea Nouă	FekK_bal	
1356. Sozsas-patak		FekK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1357.	Gropoi	FekK_bal	
1358. Grósi patak	Groşeni	FekK_bal	
1359.	Bârzeşti	FekK_bal	
1360.	Vale Blahaie	FekK_bal	
1361.	Oşoiu	FekK_bal	
1362.	Râul Alb	FekK_bal	
1363.	Ursoiu	FekK_bal	
1364.	Archişel	FekK_bal	
1365. Bél-patak	Beliu	FekK_bal	
1366. Homorka		FekK_bal	
1367.	Balta Kara buczul	FekK_bal	
1368. Hagymási-patak	Hăşmaş	FekK_bal	
1369. Botfeji csermely		FekK_bal	
1370.	Sirimpău	FekK_bal	
1371. Örvényes	Urviş	FekK_bal	
1372.	Valea Clitou	FekK_bal	
1373.	Pârâul Salavaş	FekK_bal	
1374. Kopaszuluj víz		FekK_bal	
1375. Tyinosza-patak		FekK_bal	
1376. Lazuluj-patak		FekK_bal	
1377. Meggyes-patak	Mideş	FekK_bal	
1378.	Pârâul de Bichi	FekK_bal	
1379.	Valea Szakács	FekK_bal	
1380.	Funtine Pulestyilor	FekK_bal	
1381.	Hesaje	FekK_bal	
1382. Szartos	Sartiş	FekK_bal	
1383.	Mărăuş	FekK_bal	
1384.	Mocirla	FekK_bal	
1385.	Paro Styánuluj	FekK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1386.	Căreac	FekK_bal	
1387.	Pârâul Prodaniest	FekK_bal	
1388.	Renişel	FekK_bal	
1389. Sáros-ér	Teudiaş	FekK_bal	**4.30.9**
1390. Kölgyes-ér		FekK_bal	
1391.	Valea Duşe	FekK_bal	
1392.	Valea Mare	FekK_bal	
1393. Csontaházi-patak		FekK_bal	
1394.	Vale Makolui	FekK_bal	
1395.	Pareu Hodoşului	FekK_bal	
1396. Sardere-ér		FekK_bal	
1397. Apak-ér		FekK_bal	
1398. Leveles	Leveleş	FekK_bal	**4.30.8**
1399. Karacsony-ér	Călacea	FekK_bal	
1400.	Pârâul Harpataculuі	FekK_bal	
1401.	Pârâul Ulmilor	FekK_bal	
1402.	Pârâul Topila	FekK_bal	
1403. Ökrös-patak		FekK_bal	
1404. Barakonyi-patak	Barcău	FekK_bal	
1405.	Veljul	FekK_bal	
1406. Zerind		FekK_bal	
1407. Holt -Tőz		FekK_bal	
1408. Gyarmathi-fok		FekK_bal	
1409. Tekereg-ér		FekK_bal	
1410. Vész-ér		FekK_bal	
1411. Nagy ér		FekK_bal	
1412. Kis-ér		FekK_bal	
1413. Ebesi-derék		FekK_bal	
1414. Asztagos-derék		FekK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1415. Nyéki-derék		FekK_bal	
1416. Megyes-derék		FekK_bal	
1417. Győri-ér		FekK_bal	
1418. Berek-ér		FekK_bal	
1419. Kollát ere		FekK_bal	
1420. Misó ere		FekK_bal	
1421. Szék ere		FekK_bal	
1422. Antal-ér		FekK_bal	
FEHÉR-KÖRÖS			**5.**
1423.	Brădişor	Fehér-Körös	**5.1**
1424.	Valea Plesa	FehK_jobb	
1425.	Valea Satului	FehK_jobb	**5.2**
1426.	Stănija	FehK_jobb	
1427.	Valea Corbului	FehK_jobb	
1428.	Valea Mormantului	FehK_jobb	
1429.	Valea Ciungului	FehK_jobb	
1430.	Valea Nisturia	FehK_jobb	
1431.	Valea Ludului	FehK_jobb	
1432.	Valea Moliu	FehK_jobb	
1433.	Valea Dumbravi	FehK_jobb	
1434.	Buceş	FehK_jobb	**5.3**
1435.	Brădişor	FehK_jobb	
1436.	Valea Plesa	FehK_jobb	
1437.	Valea Crisiului	FehK_jobb	**5.4**
1438.	Valea Porcarului	FehK_jobb	
1439.	Valea Dredin	FehK_jobb	
1440.	Valea Strâmbă	FehK_jobb	
1441.	Valea Sălătrucului	FehK_jobb	
1442.	Valea Lupas	FehK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1443.	Valea Albă	FehK_jobb	
1444.	Valea Orsisti	FehK_jobb	
1445.	Pârâul Ciurci	FehK_jobb	
1446.	Artan	FehK_jobb	**5.5**
1447.	Brad	FehK_jobb	**5.6**
1448.	Valea Derapta	FehK_jobb	
1449.	Junc	FehK_jobb	**5.7**
1450.	Valea Juncului	FehK_jobb	
1451. Ribicei csermely	Ribiţa	FehK_jobb	**5.8**
1452.	Jgheboasa	FehK_jobb	
1453.	Margaşu	FehK_jobb	
1454.	Ribicioara	FehK_jobb	
1455.	Uibăreşti	FehK_jobb	
1456.	Bulzu	FehK_jobb	
1457. Tomnateki csermely		FehK_jobb	
1458. Ruszului csermely		FehK_jobb	
1459. Riskai-patak		FehK_jobb	
1460.	Cioara	FehK_jobb	
1461.	Baldovin	FehK_jobb	**5.9**
1462. Obersiai víz	Obârsia	FehK_jobb	**5.10**
1463.	Valea Ţigani	FehK_jobb	
1464.	Valea Micu	FehK_jobb	
1465. Brotunai csermely		FehK_jobb	
1466. Cohesdi csermely	Ociu	FehK_jobb	**5.11**
1467. Halmágyi patak	Hălmăgel	FehK_jobb	**5.12**
1468.	Luncşoara	FehK_jobb	
1469.	Pârâul Mic	FehK_jobb	
1470.	Băneşti	FehK_jobb	
1471.	Pârâul Cristestilor	FehK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1472.	Valea Plaiului	FehK_jobb	
1473.	Valea Doli	FehK_jobb	
1474. Szirbi víz	Valea Sârbului	FehK_jobb	
1475. Bogyesdi csermely		FehK_jobb	
1476. Lázári csermely	Leasa	FehK_jobb	**5.13**
1477. Csucsi patak		FehK_jobb	
1478. Asájabi cs.		FehK_jobb	
1479. Csirikásza cs.		FehK_jobb	
1480. Malói cs.		FehK_jobb	
1481. Diécsi cs.		FehK_jobb	
1482. Rossiai cs.		FehK_jobb	
1483.	Valea Leucii	FehK_jobb	
1484.	Valea Dedesiului	FehK_jobb	
1485.	Valea Tiusore	FehK_jobb	
1486.	Valea Seociu	FehK_jobb	
1487.	Sipotul	FehK_jobb	
1488.	Valea Vaci	FehK_jobb	
1489.	Cureţu	FehK_jobb	
1490. Vidrai-patak	Glimea	FehK_jobb	**5.14**
1491.	Tăcaşele	FehK_jobb	
1492.	Rogoz	FehK_jobb	
1493.	Valea Preotesei	FehK_jobb	
1494.	Pârâul Satului	FehK_jobb	
1495. Peleskefalvi csermelyek		FehK_jobb	**5.15**
1496.	Gruieţi	FehK_jobb	
1497. Vojkaházi csermely		FehK_jobb	**5.16**
1498.	Pârâul Creminoasa	FehK_jobb	
1499. Kisjószási-patak	Zimbru, Ioşel	FehK_jobb	**5.17**
1500.	Valea Bruszturi	FehK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1501.	Luştiu	FehK_jobb	
1502.	Valea Raiului	FehK_jobb	
1503.	Dulcele	FehK_jobb	
1504.	Valea Pihodi	FehK_jobb	
1505.	Zimbruţi	FehK_jobb	
1506. Fényesi csermely	Feniş	FehK_jobb	**5.18**
1507. Mézesi-patak		FehK_jobb	
1508.	Valea Tocoiascu	FehK_jobb	
1509.	Crocna	FehK_jobb	**5.19**
1510.	Valea Sache	FehK_jobb	
1511.	Dumbrăviţa	FehK_jobb	
1512.	Valea Polovancasca	FehK_jobb	**5.20**
1513.	Vale Caluluj	FehK_jobb	
1514. Krájkovai csermely	Craicova	FehK_jobb	**5.21**
1515.	Valea Ciuturoi	FehK_jobb	
1516.	Valea Horla	FehK_jobb	
1517.	Topasca	FehK_jobb	**5.22**
1518.	Pârâul Rânzeasca	FehK_jobb	
1519. Sebes-patak	Sebiş	FehK_jobb	**5.23**
1520. Dézna	Dezna	FehK_jobb	**5.24**
1521.	Pârâul Mare	FehK_jobb	
1522.	Valea Cetăţii	FehK_jobb	
1523.	Valea Zugăului	FehK_jobb	
1524.	Scăriţa	FehK_jobb	
1525.	Valea Seacă	FehK_jobb	
1526.	Captălanu	FehK_jobb	
1527. Minyádi patak		FehK_jobb	
1528.	Valea Strâmbă	FehK_jobb	
1529.	Vâlceaua	FehK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1530.	Laz	FehK_jobb	
1531.	Chioara	FehK_jobb	
1532. Muncel-patak		FehK_jobb	
1533.	Moneasa	FehK_jobb	
1534.	Saşa	FehK_jobb	
1535.	Bârlogel	FehK_jobb	
1536.	Valea Lungă	FehK_jobb	
1537.	Creţu	FehK_jobb	
1538.	Fînuri	FehK_jobb	
1539.	Secătura	FehK_jobb	
1540.	Valea Neagră	FehK_jobb	
1541. Deznai csermely		FehK_jobb	
1542. Doncsényi csermely		FehK_jobb	
1543. Lázi csermely		FehK_jobb	
1544.	Târsu	FehK_jobb	
1545.	Vlad	FehK_jobb	
1546.	Boroaia	FehK_jobb	
1547.	Valea Rugii	FehK_jobb	
1548.	Megheş	FehK_jobb	
1549.	Valea Băilor	FehK_jobb	
1550.	Pârâul Pinilor	FehK_jobb	
1551. Szlatinai	Slătioara	FehK_jobb	
1552. Nyágrai-patak	Negrişoara	FehK_jobb	
1553. Szuszányi patak		FehK_jobb	
1554. Kertesipatak		FehK_jobb	
1555. Zsigi-ér		FehK_jobb	
1556. Szigony-fok		FehK_jobb	
1557. Nagy-ér		FehK_jobb	
1558. Délő-ér		FehK_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1559. Szarka-fok		FehK_jobb	
1560. Holt-Körös		FehK_jobb	
1561. Barázda-fok		FehK_jobb	
1562. Anya-Körös-folyam		FehK_bal	
1563. Új-Körös		FehK_bal	
1564. Báb-ér		FehK_bal	
1565. Bivalyárok-ér		FehK_bal	
1566. Bukuresdi csermely	Bucureşci	FehK_bal	**5.25**
1567.	Valea Şteitorilor	FehK_bal	
1568.	Valea Pădurilor	FehK_bal	
1569.	Cornet	FehK_bal	
1570.	Valea Sipot	FehK_bal	
1571.	Valea dupa Cornet	FehK_bal	
1572.	Valea Boului	FehK_bal	
1573.	Valea Ghirda	FehK_bal	
1574.	Valea Mori	FehK_bal	
1575. Lunkai csermely	Luncoiu	FehK_bal	**5.26**
1576. Nagy-patak	Valea Mare	FehK_bal	
1577.	Stejărel	FehK_bal	
1578.	Valea Buţiului	FehK_bal	
1579.	Valea Lungă	FehK_bal	
1580.	Serţu	FehK_bal	
1581.	Ruda	FehK_bal	
1582.	Valea Rece	FehK_bal	
1583. Cebei csermely	Ţebea	FehK_bal	**5.27**
1584. Valea Mare		FehK_bal	
1585.	Vălişoara	FehK_bal	
1586.	Unguroiu	FehK_bal	
1587.	Valea Văleni	FehK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1588.	Birtin	FehK_bal	**5.28**
1589.	Valea Pietrelor	FehK_bal	
1590.	Valea Mică	FehK_bal	
1591.	Valea Arsurii	FehK_bal	
1592.	Vaţa	FehK_bal	**5.29**
1593.	Crişoaia	FehK_bal	
1594. Ponora-patak	Ponor	FehK_bal	
1595. Cserbia	Cerboaia	FehK_bal	
1596.	Prăvăleni	FehK_bal	**5.30**
1597. Baszarabica	Basarabiţa	FehK_bal	
1598. Csungányi patak		FehK_bal	
1599.	Pârâul Ursoiţa	FehK_bal	
1600.	Valea Mare	FehK_bal	**5.31**
1601.	Valea Rea	FehK_bal	
1602. Dumbrávai cs.		FehK_bal	
1603.	Cornietiel	FehK_bal	
1604. Resztoka-ér		FehK_bal	
1605. Bugyesdi csermely		FehK_bal	
1606. Gurahonczi csermelyek	Sighişoara	FehK_bal	
1607.	Şoimuş	FehK_bal	
1608. Bucsavai csermely		FehK_bal	
1609. Zöldesi csermely	Zeldiş	FehK_bal	
1610.	Valea Săturanului	FehK_bal	
1611.	Valea Omeagului	FehK_bal	
1612. Honczisori csermely	Honţiş	FehK_bal	**5.32**
1613. Boczi csermely		FehK_bal	
1614. Bontóhegyi-patak		FehK_bal	
1615.	Dălşeşti	FehK_bal	
1616. Nagy csermely	Măreasca v. Măraşca	FehK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1617. Szakácsi csermely	Secaş	FehK_bal	
1618.	Valea Crizacsa	FehK_bal	
1619. Musztesdi patak	Musteşti	FehK_bal	**5.33**
1620. Bonczesdi patak		FehK_bal	
1621. Csilli csermely	Boldeşti	FehK_bal	**5.34**
1622. Almási csermely	Almaş	FehK_bal	**5.35**
1623. Plessi csermely	Valea Ples	FehK_bal	
1624. Karakói csermely		FehK_bal	
1625. Bárdai csermely		FehK_bal	
1626. Keszend	Chişindia v. Păiuşeni Prundu	FehK_bal	**5.36**
1627.	Ciolt	FehK_bal	
1628.	Hurez	FehK_bal	
1629. Gróssi csermely		FehK_bal	
1630. Malom-folyás	Canalul Morilor	FehK_bal	**5.37**
1631. Bökönyi víz	Cleciova	FehK_bal	**5.38**
1632.	Valea Bodis	FehK_bal	
1633.	Valea Micá	FehK_bal	
1634.	Hodiş	FehK_bal	
1635.	Valea Mare	FehK_bal	
1636. Kövesd-patak		FehK_bal	
1637.	Pârâul Guruiedi	FehK_bal	
1638.	Potoc	FehK_bal	**5.39**
1639.	Trei Holâmburi	FehK_bal	**5.40**
1640. Járkosi vizek		FehK_bal	
1641. Bokszegi vizek		FehK_bal	
1642. Kendertói vizek		FehK_bal	
1643.	Gut	FehK_bal	**5.41**
1644. Csigér	Cigher	FehK_bal	**5.42**
1645.	Valea Porcului	FehK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1646. Lugozói cs.		FehK_bal	
1647. Keresztménesi csermely	Miniş	FehK_bal	**5.42.1**
1648. Ménesi cs.	Minişel	FehK_bal	**5.42.2**
1649. Kavnai csermely		FehK_bal	**5.42.3**
1650.	Bârzăviţa	FehK_bal	
1651.	Pitodea	FehK_bal	
1652.	Valea Tilodea	FehK_bal	
1653.	Valea Slatina	FehK_bal	
1654.	Valea Pustari	FehK_bal	
1655.	Valea Satului	FehK_bal	
1656.	Valea Gacovitia	FehK_bal	
1657.	Valea Satului	FehK_bal	
1658.	Valea Sălbatică	FehK_bal	
1659.	Valea Berdicvitia	FehK_bal	
1660.	Chilodia	FehK_bal	**5.42.4**
1661.	Pustaciu	FehK_bal	
1662. Nádasdi csermely	Nadăş	FehK_bal	**5.42.5**
1663. Tauczi csermely	Timercea	FehK_bal	
1664.	Pârâul Tieza	FehK_bal	
1665.	Valea Megyes	FehK_bal	**5.42.6**
1666.	Serăstrău	FehK_bal	
1667.	Stupişnic	FehK_bal	**5.42.10**
1668. Dúdi csermely	Dudiţa	FehK_bal	**5.42.8**
1669. Logozi csermely		FehK_bal	
1670. Valea Milevi		FehK_bal	
1671. Drauci csermely		FehK_bal	**5.42.7**
1672. Almás		FehK_bal	**5.42.9**
1673.	Bodroc	FehK_bal	
1674.	Valea Mare	FehK_bal	**5.42.11**

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1675.	Valea Cutia	FehK_bal	
1676.	Valea Podu	FehK_bal	
1677.	Ieruga	FehK_bal	
1678.	Valea Sicula	FehK_bal	
1679. Aranyági csermely	Araneag	FehK_bal	
1680.	Valea Stoiaca	FehK_bal	
1681.	Vale Soimosului	FehK_bal	
1682.	Valea Hegyesului	FehK_bal	
1683. Moróczi-ér		FehK_bal	
1684. Sartosi-ér		FehK_bal	
1685. Nadábi csermely		FehK_bal	
1686. Otlakai-ér		FehK_bal	
1687. Pogány-ér		FehK_bal	
1688. Kis-Pél		FehK_bal	
1689. Csohos-ér		FehK_bal	
1690.	Sodom	FehK_bal	
1691.	Valea Fântânilor	FehK_bal	
1692.	Chişer	FehK_bal	
1693.	Veljul	FehK_bal	
1694.	Rât	FehK_bal	
1695.	Veljul Selistoara	FehK_bal	
1696. Bugy-ér	Budieru	FehK_bal	**5.43**
1697. Bárdos		FehK_bal	
1698. Dobos-ér		FehK_bal	
1699. Kócsagos ere		FehK_bal	
1700. Boronás-ér		FehK_bal	
1701. Egeizugi-Körös		FehK_bal	
1702. Közép-örvény		FehK_bal	
1703. Nagy-fok		FehK_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1704. Halas ere		FehK_bal	
1705. Szabadkai-ér		FehK_bal	
1706. Lencsés-ér		FehK_bal	
1707. Tavaszrét		FehK_bal	
1708. Pejrét		FehK_bal	
1709. Sórét		FehK_bal	
1710. Leben		FehK_bal	
1711. Potykás		FehK_bal	
1712. Itzés		FehK_bal	
1713. Kulka-ér		FehK_bal	
1714. Kis-ered		FehK_bal	
1715. Kévés-kengyel		FehK_bal	
1716. Szentpál-ér		FehK_bal	
1717. Buzgó ere		FehK_bal	
1718. Tú		FehK_bal	
1719. Belencz-ér		FehK_bal	
1720. Vesze-fok		FehK_bal	
1721. Monostor ere		FehK_bal	
1722. Csíkos-ér		FehK_bal	
1723. Szilva-fok		FehK_bal	
1724. Malom-fok		FehK_bal	
1725. Körös-fok		FehK_bal	
1726. Bíró foka		FehK_bal	
1727. Kis-Körös-ér		FehK_bal	
1728. Fás-ér		FehK_bal	
1729. Büngösd-ér		FehK_bal	
1730. Régi-Fekete-Körös		FehK_bal	
KETTÖS-KÖRÖS			**6.**
1731. Hidas-ér		2s-Kör_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1732. Ludas-ér		2s-Kör_jobb	
1733. Décs ere		2s-Kör_jobb	
1734. Hosszú-fok		2s-Kör_jobb	
1735. Határéri-csatorna		2s-Kör_jobb	
1736. Külső-Berettyó		2s-Kör_bal	
1737. Edeles-ér		2s-Kör_bal	
1738. Ösvény-ér		2s-Kör_bal	
1739. Kis-Juhos-ér		2s-Kör_bal	
1740. Nagy-fok		2s-Kör_bal	
1741. Körös-ér		2s-Kör_bal	
1742. Batsa ere		2s-Kör_bal	
1743. Lápos-örvény		2s-Kör_bal	
1744. Lapos		2s-Kör_bal	
1745. Zuhatag-hegy		2s-Kör_bal	
1746. Nagyásási-örvény		2s-Kör_bal	
1747. Kisásási-örvény		2s-Kör_bal	
1748. Sebesköröstorok-örvény		2s-Kör_bal	
1749. Sebes-Körös-torok		2s-Kör_bal	
1750. Nagycsókás-örvény		2s-Kör_bal	
1751. Kiscsókás-örvény		2s-Kör_bal	
1752. Fekete-örvény		2s-Kör_bal	
1753. Csíkos-ér		2s-Kör_bal	
1754. Határ-ér		2s-Kör_bal	
1755. Marász-fok		2s-Kör_bal	
1756. Nadrág-fok		2s-Kör_bal	
1757. Pipás-ér		2s-Kör_bal	
1758. Farkas-fok		2s-Kör_bal	
1759. Kény-ér		2s-Kör_bal	
1760. Varas-ér		2s-Kör_bal	**7.1.1**

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1761. Kis-ér		2s-Kör_bal	
1762. Holt-ér		2s-Kör_bal	
1763. Küküllő		2s-Kör_bal	
1764. Holt-Berettyó		2s-Kör_bal	
1765. Holt-Körös		2s-Kör_bal	
1766. Marazd-ér		2s-Kör_bal	
1767. Csukás-ér		2s-Kör_bal	
1768. Macskás-ér		2s-Kör_bal	
1769. Rózsás-ér		2s-Kör_bal	
1770. Nagy-Hidas-ér		2s-Kör_bal	
1771. Kis-Hidas-ér		2s-Kör_bal	
1772. Bű-fok		2s-Kör_bal	
1773. Dán-fok		2s-Kör_bal	
1774. Futó-fok		2s-Kör_bal	
1775. Kengyel		2s-Kör_bal	
1776. Ásvány-ér		2s-Kör_bal	
1777. Törzsökös-ér		2s-Kör_bal	
1778. Maró-ér		2s-Kör_bal	
1779. Kosd ere		2s-Kör_bal	
1780. Fancsal-foka		2s-Kör_bal	
1781. Ad ere		2s-Kör_bal	
1782. Jámbor-ér		2s-Kör_bal	
1783. Lapos-ér		2s-Kör_bal	
1784. Szilas-ér		2s-Kör_bal	
1785. Vica-ér		2s-Kör_bal	
1786. Zsidó-ér		2s-Kör_bal	
HÁRMAS-KÖRÖS			**7.**
1787. Kis-Büdös ere		3s-Kör_jobb	
1788. Nagy-Büdös ere		3s-Kör_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1789. Hék ere		3s-Kör_jobb	
1790. Kis-hék		3s-Kör_jobb	
1791. Büdös-ér		3s-Kör_jobb	
1792. Görbe-ér		3s-Kör_jobb	
1793. Zsivány-ér		3s-Kör_jobb	
1794. Sikér		3s-Kör_jobb	
1795. Holt-Körös		3s-Kör_jobb	
1796. Keny-ér		3s-Kör_jobb	
1797. Köles-ér		3s-Kör_jobb	
1798. Bogárzó-ér		3s-Kör_jobb	
1799. Besenyi-ér		3s-Kör_jobb	
1800. Szénás ere		3s-Kör_jobb	
1801. Kincses-ér		3s-Kör_jobb	
1802. Ásott-Körös		3s-Kör_jobb	
1803. Csiga-ér		3s-Kör_jobb	
1804. Fény-ér		3s-Kör_jobb	
1805. Holt-Körös		3s-Kör_jobb	
1806. Átalasi-ér		3s-Kör_jobb	
1807. Berek ere		3s-Kör_jobb	
1808. Hortobágy		3s-Kör_jobb	
1809. Dinyés-ér		3s-Kör_jobb	
1810. Buri-ér		3s-Kör_jobb	
1811. Ördögárka-ér		3s-Kör_jobb	
1812. Rákos-ér		3s-Kör_jobb	
1813. Bárczi-ér		3s-Kör_jobb	
1814. Berettyó		3s-Kör_jobb	
1815. Láp-ér		3s-Kör_jobb	
1816. Mirhó-ér		3s-Kör_jobb	
1817. Vágás		3s-Kör_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1818. Nagy-ér		3s-Kör_jobb	
1819. Katalszeg-ér		3s-Kör_jobb	
1820. Fürj-ér		3s-Kör_jobb	
1821. Varjas-ér		3s-Kör_jobb	
1822. Malom-ér		3s-Kör_jobb	
1823. Süldős-ér		3s-Kör_jobb	
1824. Szőke-ér		3s-Kör_jobb	
1825. Kadarcs		3s-Kör_jobb	
1826. Magdolna-ér		3s-Kör_jobb	
1827. Hollós-ér		3s-Kör_jobb	
1828. Sandalek-ér		3s-Kör_jobb	
1829. Árkos		3s-Kör_jobb	
1830. Sáros-ér		3s-Kör_jobb	
1831. Köles-gát		3s-Kör_jobb	
1832. Csikós-gát		3s-Kör_jobb	
1833. Széles-ér		3s-Kör_jobb	
1834. Sebes-fok		3s-Kör_jobb	
1835. Csikós-ér		3s-Kör_jobb	
1836. Hortobágy-Berettyó		3s-Kör_jobb	**7.1.4**
1837. Nagy-Zádor-ér		3s-Kör_jobb	
1838. Zádor-ér		3s-Kör_jobb	
1839. Hortobágy-ér		3s-Kör_jobb	
1840. Pap-ér		3s-Kör_jobb	
1841. Tarcsa-ér		3s-Kör_jobb	
1842. Kunér-kút		3s-Kör_jobb	
1843. Ünő ere		3s-Kör_jobb	
1844. Üstök ere		3s-Kör_jobb	
1845. Cseh-ér		3s-Kör_jobb	
1846. Veszett-ér		3s-Kör_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1847. Tekeres-ér		3s-Kör_jobb	
1848. Kösely		3s-Kör_jobb	**7.1.4**
1849. Ürmös ér		3s-Kör_jobb	
1850. Pece-ér		3s-Kör_jobb	
1851. Miset-ér		3s-Kör_jobb	
1852. Benedek-ér		3s-Kör_jobb	
1853. Korpát-ér		3s-Kör_jobb	
1854. Tocó-ér		3s-Kör_jobb	
1855. Kondoros		3s-Kör_jobb	
1856. Ős-Kösely		3s-Kör_jobb	
1857. Kecske ere		3s-Kör_jobb	
1858. Kun-ér		3s-Kör_jobb	
1859. Nádas-ér		3s-Kör_jobb	
1860. Hegedűs-derék		3s-Kör_jobb	
1861. Rakoncás-ér		3s-Kör_jobb	
1862. Sebes-ér		3s-Kör_jobb	
1863. Tövis-ér		3s-Kör_jobb	
1864. Berettyó-ér		3s-Kör_jobb	
1865. Nyári-derék		3s-Kör_jobb	
1866. Macskás-ér		3s-Kör_jobb	
1867. Bárány-ér		3s-Kör_jobb	
1868. Nagy-ér		3s-Kör_jobb	
1869. Kis-Állás-ér		3s-Kör_jobb	
1870. Kerülő-ér		3s-Kör_jobb	
1871. Kabai-ér		3s-Kör_jobb	
1872. Büdes-ér		3s-Kör_jobb	
1873. Himesdi-ér		3s-Kör_jobb	
1874. Széles-ér		3s-Kör_jobb	
1875. Kereszt-ér		3s-Kör_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1876. Kis-ér		3s-Kör_jobb	
1877. Pocos-ér		3s-Kör_jobb	
1878. Két-ér		3s-Kör_jobb	
1879. Eger-ér		3s-Kör_jobb	
1880. Csonka-ér		3s-Kör_jobb	
1881. Sárkány-fok		3s-Kör_jobb	
1882. Ürmös-ér		3s-Kör_jobb	
1883. Akasztó-ér		3s-Kör_jobb	
1884. Sarkály-ér		3s-Kör_jobb	
1885. Köles-ér		3s-Kör_jobb	
1886. Udvarnok-ér		3s-Kör_jobb	
1887. Kengyel-ér		3s-Kör_jobb	
1888. Fenék-ér		3s-Kör_jobb	
1889. Farkas-ér		3s-Kör_jobb	
1890. Makodi-ér		3s-Kör_jobb	
1891. Beke-fok		3s-Kör_jobb	
1892. Bodajcs-ér		3s-Kör_jobb	
1893. Bodó folyása		3s-Kör_jobb	
1894. Csukás-folyás		3s-Kör_jobb	
1895. Disznókút-folyás		3s-Kör_jobb	
1896. Galambos-folyás		3s-Kör_jobb	
1897. Gencsi-folyás		3s-Kör_jobb	
1898. Görbe-ér		3s-Kör_jobb	
1899. Gyilkos-folyás		3s-Kör_jobb	
1900. Hortobágy-folyó		3s-Kör_jobb	
1901. Hosszúvíz-folyás		3s-Kör_jobb	
1902. Husztiné folyása		3s-Kör_jobb	
1903. Kőrises-folyás		3s-Kör_jobb	
1904. Macsi-folyó		3s-Kör_jobb	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1905. Malomgát-folyás		3s-Kör_jobb	
1906. Medvés-folyás		3s-Kör_jobb	
1907. Mérges-ér		3s-Kör_jobb	
1908. Pac-éri-folyás		3s-Kör_jobb	
1909. Pap-ér		3s-Kör_jobb	
1910. Peselő-folyás		3s-Kör_jobb	
1911. Sáros-ér		3s-Kör_jobb	
1912. Szatai-folyás		3s-Kör_jobb	
1913. Kati-ér		3s-Kör_jobb	
1914. Szerencsi-folyás		3s-Kör_jobb	
1915. Zúgó-folyás		3s-Kör_jobb	
1916. Nagy-Kerülő-ér		3s-Kör_jobb	
1917. Leleges-ér		3s-Kör_jobb	
1918. Megyes-ér		3s-Kör_jobb	
1919. Farkas-ér		3s-Kör_jobb	
1920. Vékony-ér		3s-Kör_jobb	
1921. Kórós-ér		3s-Kör_jobb	
1922. Mérges-ér		3s-Kör_jobb	
1923. Füles		3s-Kör_jobb	
1924. Gattár		3s-Kör_jobb	
1925. Hangás		3s-Kör_jobb	
1926. Közép		3s-Kör_jobb	
1927. Domokos		3s-Kör_jobb	
1928. Holt-Körös		3s-Kör_bal	
1929. Hosszúfoki-csatorna		3s-Kör_bal	
1930. Büngösd-ér		3s-Kör_bal	
1931. Köles-ér		3s-Kör_bal	
1932. Balaton		3s-Kör_bal	
1933. Baté		3s-Kör_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1934. Egyesült-Körös		3s-Kör_bal	
1935. Bikk ere		3s-Kör_bal	
1936.Gács		3s-Kör_bal	
1937. Borbély ere		3s-Kör_bal	
1938. Boronás ere		3s-Kör_bal	
1939. Borsós ere		3s-Kör_bal	
1940. Bök ere		3s-Kör_bal	
1941. Keselyűs		3s-Kör_bal	
1942. Keszi		3s-Kör_bal	
1943. Feketegyörgy ere		3s-Kör_bal	
1944. Házi ere		3s-Kör_bal	
1945. Konyhaközi-ér		3s-Kör_bal	
1946. Hölgy ere		3s-Kör_bal	
1947. Iván-fok		3s-Kör_bal	
1948. Zöld-fok		3s-Kör_bal	
1949. Isti-fok		3s-Kör_bal	
1950. Barna-fok		3s-Kör_bal	
1951. Csergettyű-fok		3s-Kör_bal	
1952. Hasztalan-örvény		3s-Kör_bal	
1953. Karafa-örvény		3s-Kör_bal	
1954. Kecsegés-örvény		3s-Kör_bal	
1955. Halmágy-örvény		3s-Kör_bal	
1956. Disznós-örvény		3s-Kör_bal	
1957. Holtkörös-örvény		3s-Kör_bal	
1958. Széles-örvény		3s-Kör_bal	
1959. Lukos-örvény		3s-Kör_bal	
1960. Nagy-örvény		3s-Kör_bal	
1961. Határ-örvény		3s-Kör_bal	
1962. Szilvás-örvény		3s-Kör_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1963. Holt-Körös		3s-Kör_bal	
1964. Nagy-ér		3s-Kör_bal	
1965. Káka-fok		3s-Kör_bal	
1966. Csikós-ér		3s-Kör_bal	
1967. Csukás-ér		3s-Kör_bal	
1968. Bús-ér		3s-Kör_bal	
1969. Feketerét ere		3s-Kör_bal	
1970. Határ-ér		3s-Kör_bal	
1971. Dögös-ér		3s-Kör_bal	
1972. Sebes-fok		3s-Kör_bal	
1973. Ér		3s-Kör_bal	
1974. Nagy-Atráts ere		3s-Kör_bal	
1975. Kis-Átráts ere		3s-Kör_bal	
1976. Horgas-ér		3s-Kör_bal	
1977. Kiritó-ér		3s-Kör_bal	
1978. Kontra-ér		3s-Kör_bal	
1979. Csoncsány-ér		3s-Kör_bal	
1980. Pálinkás-fok		3s-Kör_bal	
1981. Kurcza		3s-Kör_bal	
1982. Veker-ér		3s-Kör_bal	
1983. Csökény-ér		3s-Kör_bal	
1984. Kórógy-ere		3s-Kör_bal	
1985. Mágocsi-ér		3s-Kör_bal	
1986. Sebes-fok		3s-Kör_bal	
1987. Ásott-Körös		3s-Kör_bal	
1988. Maczó-ér		3s-Kör_bal	
1989. Bogdány-ér		3s-Kör_bal	
1990. Sirató		3s-Kör_bal	
1991. Nagy-Jaksor-ér		3s-Kör_bal	

Magyar név	Román név	Főág	Térképszám
1992. Jaksor		3s-Kör_bal	
1993. Kis-Jaksor-ér		3s-Kör_bal	
1994. Szászas-ér		3s-Kör_bal	
1995. Ludas		3s-Kör_bal	
1996. Nagy-Szamár-ér		3s-Kör_bal	
1997. Kis-Szamár-ér		3s-Kör_bal	
1998. Sikér		3s-Kör_bal	
1999. Holt-Körös		3s-Kör_bal	
2000. Gyilkos-ér		3s-Kör_bal	
2001. Orosz-ér		3s-Kör_bal	
2002. Göntz-ér		3s-Kör_bal	

Térképszelvények

Ér

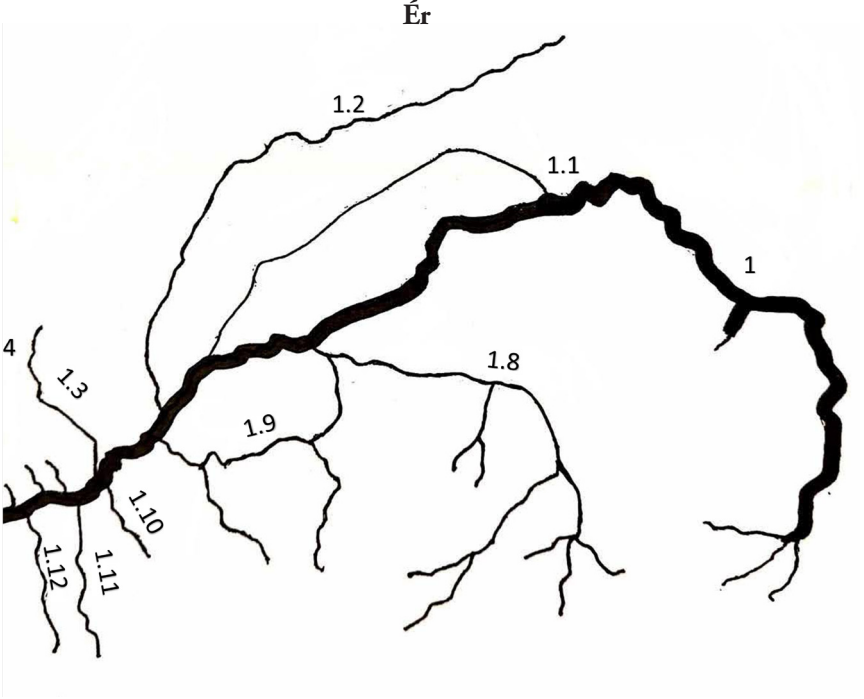
1.2
1.1
1
4
1.3
1.8
1.9
1.10
1.12
1.11

Ér

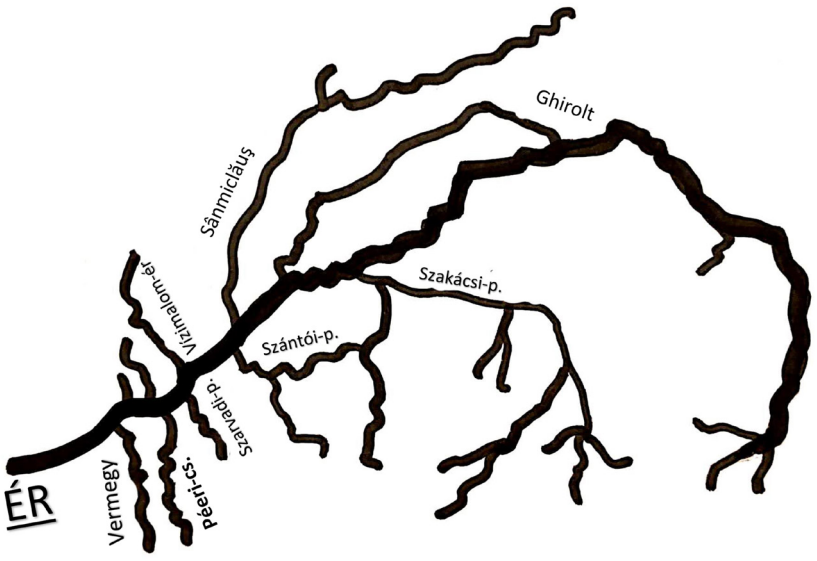
Ghirolt
Sânmiclăuș
Szakácsi-p.
Szántói-p.
Vízmalom-ér
Szarvadi-p.
Pásztrács-p.
Vermegy
ÉR

Ér, Sebes-Körös és Fekete-Körös

Fekete- és Fehér-Körös
(Magyarország és Románia határa)

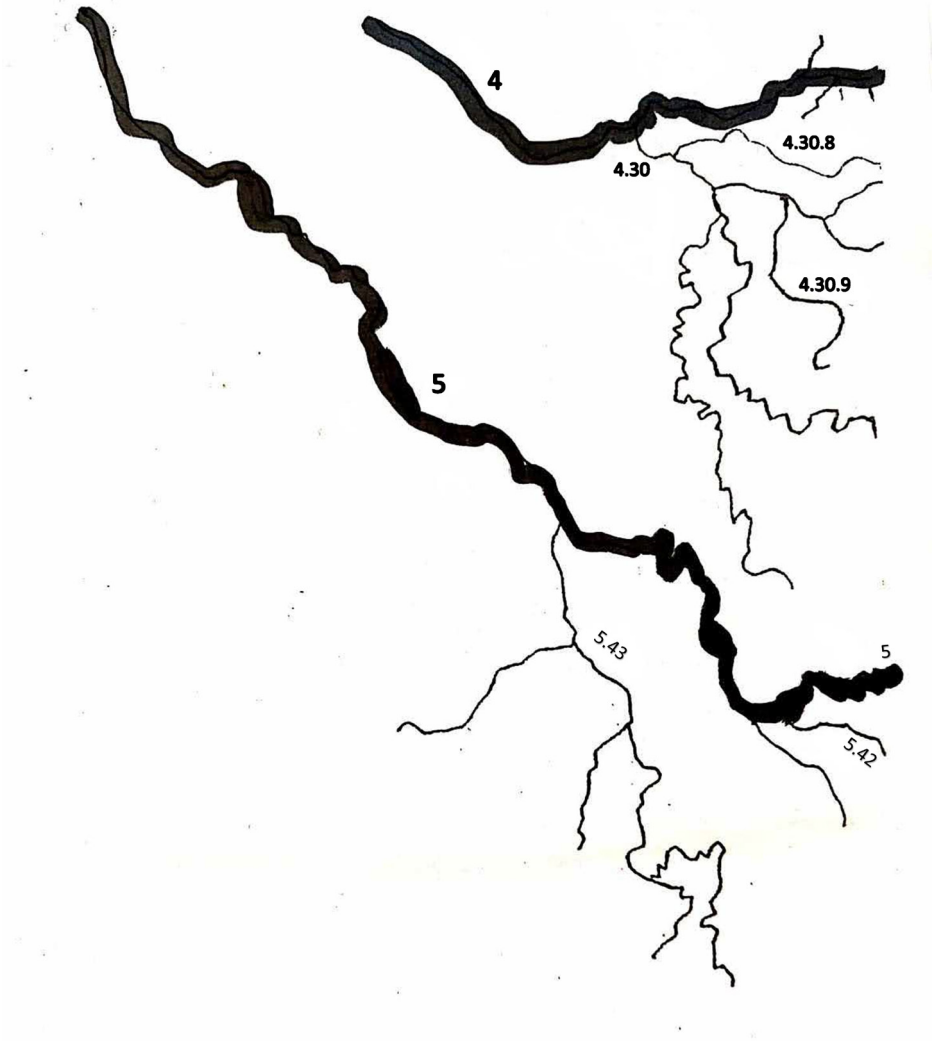

Fekete- és Fehér-Körös
(Magyarország és Románia határa)

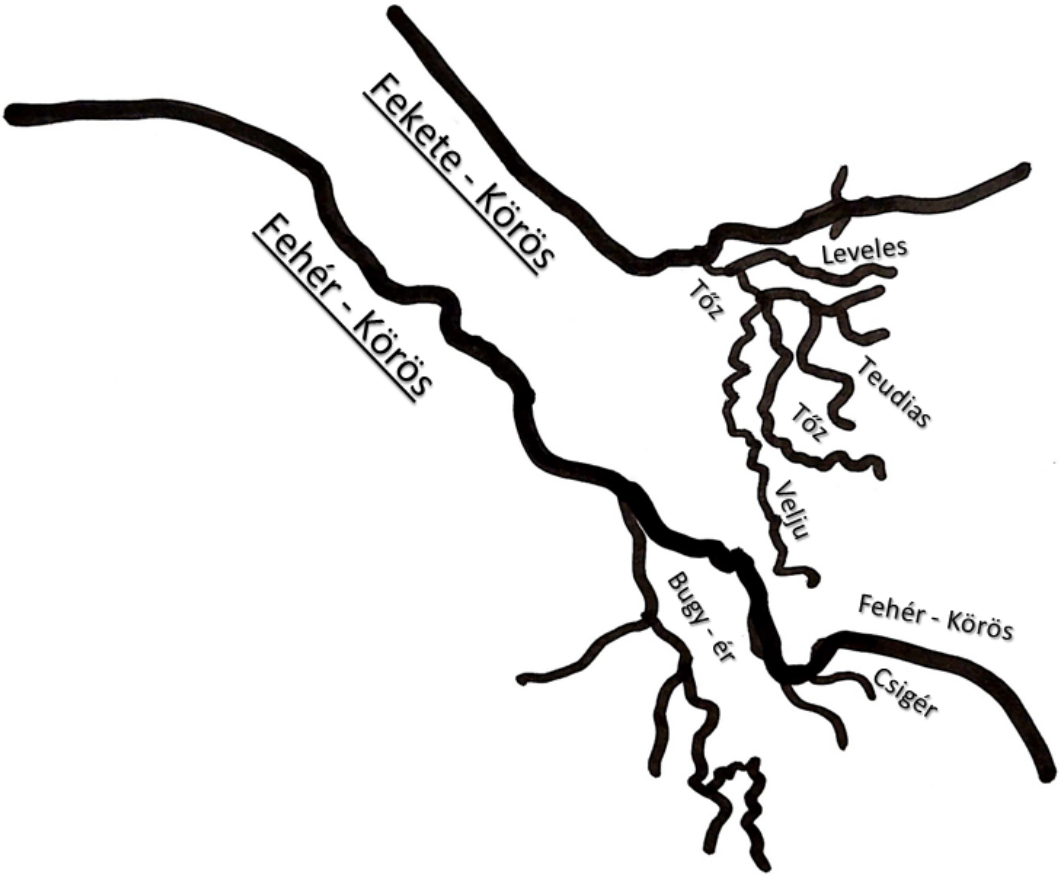

A Fekete- és Fehér-Körös forrásvidéke
(Románia)

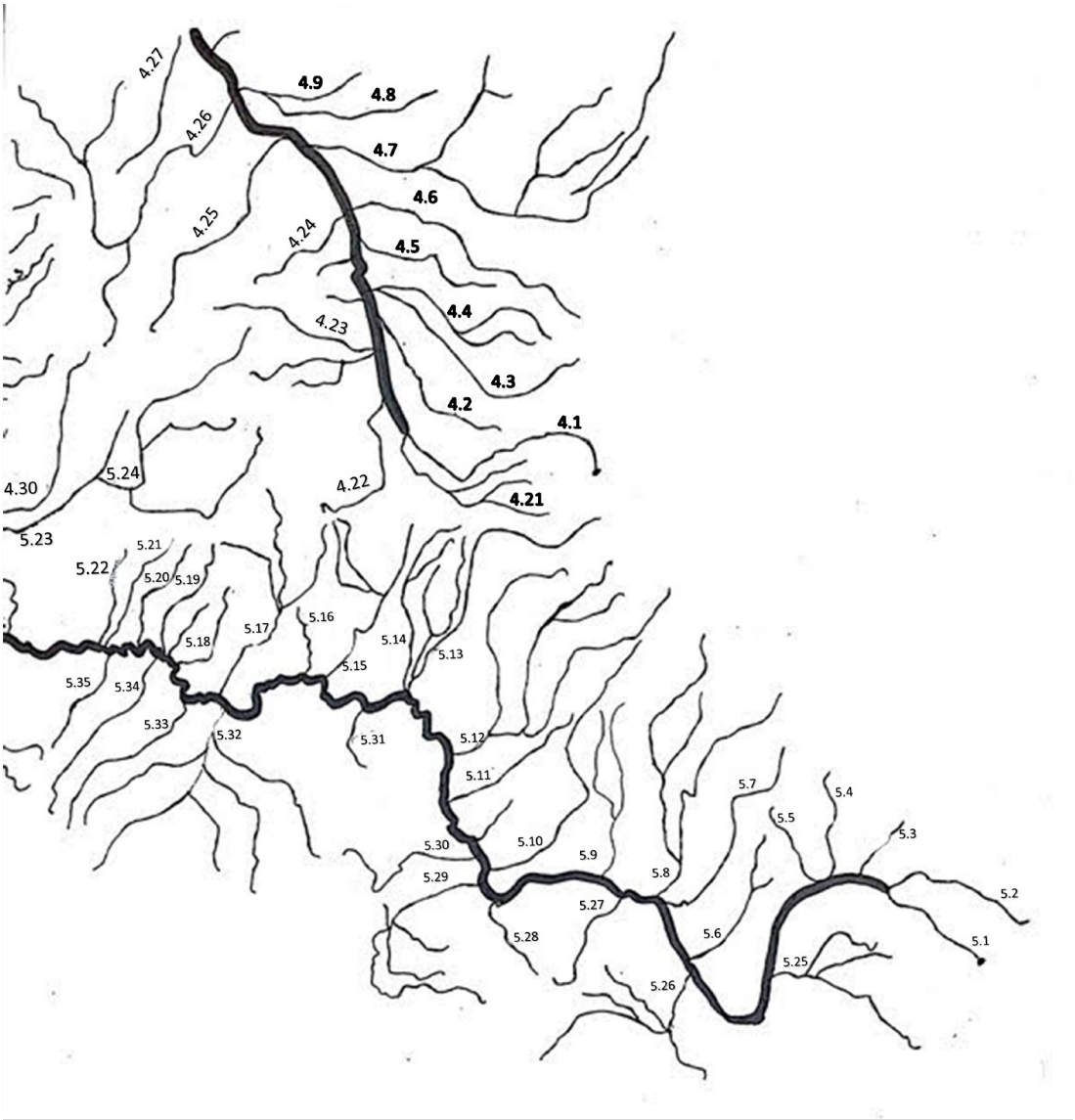

Fekete- és Fehér-Körös
(Románia)

Hármas- és Kettős-Körös

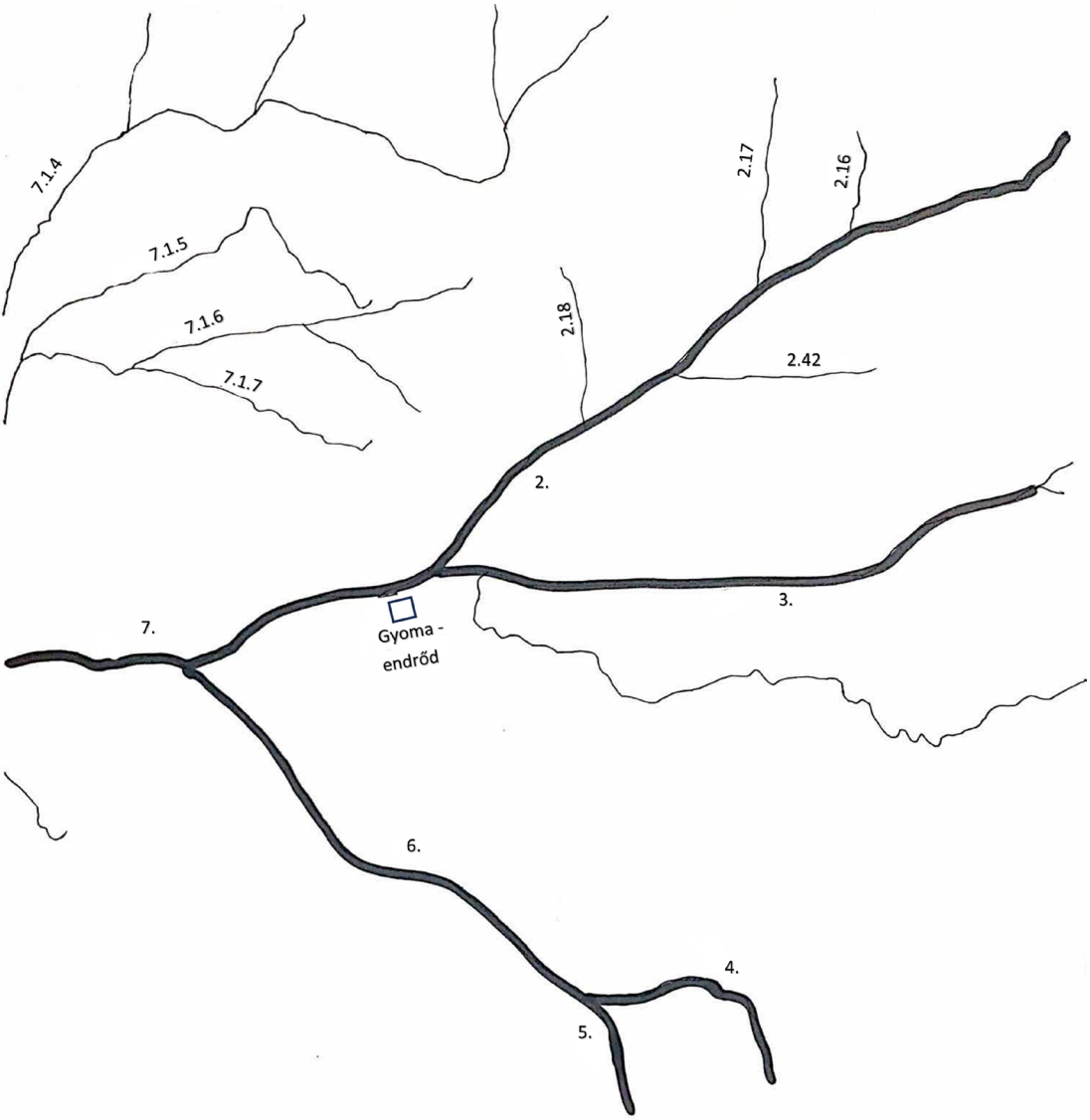

Hármas- és Kettős-Körös

Hármas-Körös

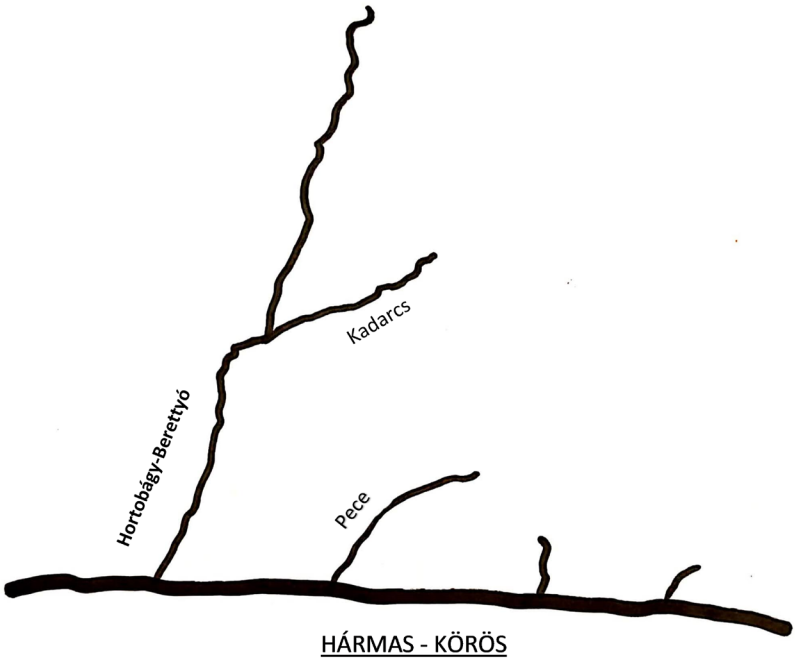

A térképek számozását és feliratozását Kemény Mátyás végezte.

Mit rejthet magában a földrajzi nevek közül a folyóvíznév? Történelmi korok emlékeit, azok szociológiai hullámzásait, (természet)földrajzi adottságait, domborzati, személy-, növény-, állat- és tárgyneveket, sőt település-, épület- vagy éppen eseményneveket? A kérdéssorra adott válaszokon túl számos információt tartalmaz az összegyűjtött 2002 víznév, amely a Körösök forrásvidékeitől a tiszai torkolatig tartó térséget fedi le, több mint 700 kilométer hosszúságban. Az areális tényezők mellett a kronológiai áttekintés Kr. e. 600-tól a 21. századig tart. Az értekezés jelentésbeli és szerkezeti rendszerezésének katonás tipologizálását azoknak a folyóvízneveknek a jelenléte oldja, amelyek nyelvi reliktumokként vannak jelen mai nyelvhasználatunkban, pl. *Hejő/Hájó/Hévjó, Berekjó/Berettyó, Bélfenyér.*

A nyelvészeti, azon belül névtani szempontú kutatási projekt több egymáshoz kapcsolódó résztémát jelenít meg. Mivel a terület Magyarország keleti és Románia nyugati részének víznévanyagát dolgozza fel, kitér a magyar és a román nevek motivációs, állományi és etimológiai eltéréseire is. A könyv első fele rendszerelméleti feldolgozást tartalmaz, amelyet alátámasztanak a kiadvány második egységében szereplő elemek: a helynévmutató, a vízrajzi köznevek jegyzéke, az adattár és a térképszelvények. Ennek függvényében az olvasóközönség maga döntheti el, hogy csak informálódik egyes víznevekről, avagy mélyebben elmerül az adott témában más-más célzattal.